YERKOY CIINIDI
Allaahidu Taawodi

Bibles International®
609 36th Street SE
Grand Rapids, Michigan USA
49548-2317

KOYRA CIINI

(Timbuktu Songhay Bible)
3 M

Les illustrations sur les pages 57, 176, 582, 584, 585 et 586 sont de Horace Knowles et sont reproduites avec l'autorisation de © The British & Foreign Bible Society, 1954, 1967, 1972, 1995.

Les illustrations sur les pages 7, 90, 109, 274, 370, 424, 491, 581, 586, 587 et 630 sont de Louise Bass et sont reproduites avec l'autorisation de © The British & Foreign Bible Society, 1994.

Les illustrations sur les pages 545 et 551 sont de Horace Knowles, revisées par Louise Bass et sont reproduites avec l'autorisation de © The British & Foreign Bible Society, 1994.

Les illustrations sur les pages 376, 585 et 588 sont reproduites avec l'autorisation de © 1978 David C. Cook Publishing Co.

L'illustration sur la page 629 est de Ken Beckley et est reproduite avec son autorisation.

Première édition
Le Nouveau Testament en langue Soŋay de Tombouctou
Mali, Afrique de l'Ouest.
Publié sous le titre:
Yerkoy Ciinidi – Allaahidu Taawodi
2018 3 M
khq

ISBN 1-59645-195-5
© 2018

Bibles International®
The Bible Society of Baptist Mid-Missions

CAW BOMO DAARIDI

Dungurandiyo . . . . . *v*
Koyra Ciini Abaca (Guide Pour Lire le Soŋay) . . . . . *vi*
Kitabdi Sintidi . . . . . *viii*

Allaahidu Taawodi

Matiyu . . . . . .Mat 1
Marki . . . . . .Mar 77
Luka . . . . . .Luk . . . 124
Yehiya . . . . . .Yeh . . . 201
Diyadiyo . . . . . .Diy . . . 255
Orom. . . . . .Oro . . . 324
Korenti Lawaldi . . . .Kor-I . . 356
Korenti Hinkantedi . . .Kor-II . 385
Galati . . . . . .Gal . . . 404
Efezi . . . . . .Efe . . . 415
Filipi . . . . . .Fil 426
Kolosi . . . . . .Kol . . . 435
Tesalonika Lawaldi. . .Tes-I . . 443
Tesalonika Hinkantedi .Tes-II . 450
Timote Lawaldi. . . . .Tim-I. . 455
Timote Hinkantedi . . .Tim-II . 464
Titu . . . . . .Tit. . . . 471
Filemon . . . . . .Fim . . . 476
Ebere. . . . . .Ebe . . . 479
Žaki . . . . . .Žak . . . 503
Piyer Lawaldi . . . . .Piy-I . . 511
Piyer Hinkantedi . . . .Piy-II. . 521
Yehiya Lawaldi. . . . .Yeh-I. . 527
Yehiya Hinkantedi . . .Yeh-II . 535
Yehiya Hinjantedi . . .Yeh-III. 537
Žudu . . . . . .Žud . . . 539
Bangayndi . . . . . .Ban . . . 543

Ciinidiyo Fahamndidi *581*
Ka Taasi Ciinidiyo *589*
Alyahuududiyo Jiiri kul Jingardiyo nda ŋgi Alwakatidiyo . . *626*
Alyahuududiyo nda Tubabu Handudiyo Fahamndidi *629*
Yerkoy Huu Berdi *630*
Kartidiyo *631*

DUNGURANDIYO

Sintidi . . . . . Sin
Fattadi . . . . . Fat
Saraadiyo . . . . . Sar
Kaabudiyo . . . . . Kaa
Alhukumdi . . . . . Alh
Žozuwe. . . . . Žoz
Alkaalidiyo. . . . . Alk
Rutti. . . . . Rut
Samiyel-I . . . . . Sam-I
Samiyel-II. . . . . Sam-II
Kokoydiyo-I . . . . . Kok-I
Kokoydiyo-II. . . . . Kok-II
Taarikidiyo-I . . . . . Taa-I
Taarikidiyo-II . . . . . Taa-II
Ezera . . . . . Ezr
Nehemi. . . . . Neh
Eseter . . . . . Ese
Ayuba. . . . . Ayu
Zabur . . . . . Zab
Yaasaydiyo. . . . . Yaa
Waajukoydi . . . . . Waa
Sulaymana Baytidi . . . . Bay
Ezayi . . . . . Eza
Žeremi . . . . . Žer
Binehemaydiyo. . . . . Bin
Ezekiyel . . . . . Eze
Daniyel. . . . . Dan
Oze. . . . . Oze
Žowel . . . . . Žow
Amosu . . . . . Amo
Abidiyasu . . . . . Abi
Yunusa . . . . . Yun
Miše . . . . . Miš
Nahum . . . . . Nah
Habaku. . . . . Hab
Sofoni. . . . . Sof
Aže. . . . . Aže
Zakariya . . . . . Zak
Malaki . . . . . Mal
Matiyu . . . . . Mat
Marki . . . . . Mar
Luka . . . . . Luk
Yehiya . . . . . Yeh
Diyadiyo. . . . . Diy
Orom . . . . . Oro
Korenti Lawaldi . . . . . Kor-I
Korenti Hinkantedi. . . . Kor-II
Galati . . . . . Gal
Efezi . . . . . Efe
Filipi . . . . . Fil
Kolosi . . . . . Kol
Tesalonika Lawaldi. . . . Tes-I
Tesalonika Hinkantedi . Tes-II
Timote Lawaldi . . . . . Tim-I
Timote Hinkantedi . . . . Tim-II
Titu . . . . . Tit
Filemon . . . . . Fim
Ebere . . . . . Ebe
Žaki . . . . . Žak
Piyer Lawaldi . . . . . Piy-I
Piyer Hinkantedi . . . . . Piy-II
Yehiya Lawaldi. . . . . Yeh-I
Yehiya Hinkantedi . . . . Yeh-II
Yehiya Hinjantedi. . . . . Yeh-III
Žudu. . . . . Žud
Bangayndi . . . . . Ban

GUIDE POUR LIRE LE SOŋAY
Koyra Ciini Abaca

Le Soŋay dans sa prononciation part du fait qu'il faut représenter exactement chaque son par un phonème unique, « un seul symbole pour chaque son signifiant ». Il n'existe pas de lettre sans voix.

Les lettres qui sont les mêmes en Soŋay et en français sont celles-ci :
a - b - d - f - i - k - l - m - n - o - p - r - t - w - y - z

En utilisant votre connaissance des lettres et sons en français, vous pourrez apprendre rapidement les lettres et sons qu'on trouve en Soŋay qui ne font pas partie de la langue française.

Les lettres de l'alphabet Soŋay qui existent en français mais se prononcent toujours comme l'un des prononciations possibles en français sont celles-ci :
g – ganda (pays)
h – haw (vache)
s – sawa (égal)

Les lettres de l'alphabet Soŋay qui existent en français mais se prononcent différemment en Soŋay sont celles-ci :
c - e (« tch » dans « Tchad », « é » dans « été ») **cere** (ami)
j - u (« dj » dans « Djenne », « ou » dans « coudre ») **junubu** (péché)

Les lettres de l'alphabet Soŋay qui n'existent pas en français sont celles-ci :
ŋ (« n » dans « angle ») **haŋa** (oreille)
ɲ (« gn » dans « campagne ») **ɲaa** (mère)
š (« ch » dans « chercher ») **ašara** (loi)
ž (« g » dans « danger ») **žarden** (jardin)

Les combinaisons de voyelles en Soŋay qui ne se trouvent pas en français sont celles-ci :

Les voyelles longues : **aa, ee, ii, oo, uu**

bana (payer)	**baana** (pluie)
ye (je, moi)	**yee** (revient)
biri (os)	**biiri** (élever)
goro (s'asseoir)	**gooro** (kola)
suba (demain)	**suuba** (choisir)

Les consonnes aussi peut être doublées :

bb – adabba (animal)
dd-ɲɲ – adduɲɲaa (monde)
ff – affoo (un)
gg – yagga (neuf)
kk – sukka (tissu)
ll – hilli (corne)
mm – timme (acheve)
nn – hinne (montant)
ŋŋ – koŋŋo (une esclave)
pp – seppe (menace)
rr – sirri (secret)
ss – assobon (corps)
tt – attam (grain)
yy – iyye (sept)
zz – azzina (adultere)

Les voyelles nasales :

ã – hãa (demander)
ẽ – duwẽ (du vin)
ĩ – fĩ (très noir)
õ – hõo (aujourd'hui)
ũ – hũsu (respirer)

Les combinaisons de voyelles (diphtongues) en Soŋay qui se prononcent différemment qu'en français sont celles-ci :

aw – caw (lire)
ew – hew (vent)
iw – diw (particule d'intensité)
oy – goy (travail)
ay – hay (naître)
ey – jiney (chose)
ow – dow (terre)
uy – duy (particule d'intensité)

Taamaysadiyo

Kitab woo kuna, cawkoydi go guna ciini fooyo ka go may taamaysa nga jere ga. Taamaysa wooyo ci:

♦ – Saa ka n'o guna taamaysa woo, ma guna kalima wane almaanadi, ka go garndi Ciinidiyo Fahamndidi kuna, fita 581 ga.

«…» – Saa ka n'o guna taamaysa woo ka go ciini jina nda banda here, a go cerbu ciinidi ka boro go har.

kitabdi [a] – Saa ka n'o guna taamaysa ciina woo, ma guna fitadi ganda here, ka duu kalimadi fahamaydi.

Yeh 3.16 – Woodi go cerbu nongu tana Yerkoy Ciinidi ra ka go noo ni fahamay ciini woo ra. Taamaysa woodi almaanadi ci ka taasi Yehiya kitabdi ra, jemna hinja, nda alhisab woy-cindi-iddu.

KITABDI SINTIDI

Bibil ci Yerkoy Ciini. A jemnandi jemna hinka. Lawaldi ci Allaahidu Jeenodi, ka bara ja Isa na kaa addu ŋ ŋaadi ra. Ahinkantedi ci Allaahidu Taawodi, ka hantumndi Isa jaman.

Allaahidu Jeenodi ra, Yerkoy noo ašara Muusa se. A cerbu Izirayel ijediyo se misedi ka i hima ka dira nga fondodi ra. A har i se mo ka ngo ta sanba gi kallasikoy. Annabiidiyo har ka a go ta kallasi borodiyo kul ngi junubudiyo ra.

Kitab woo go cii yer do Allaahidu Taawodi ra, ka Yerkoy dam nda alkabiiladiyo kul. Yerkoy go bayndi yer a kuna ka boro kul ka naanay Isa Almasihu sanda ngu ʼKoy nda ngu ʼKallasikoy, ngo kallasi boro woodi. Woo ci Alhabar Boyrodi ka harndi, yer'o hima ka naanay ga.

Kitab woo, kitab waranka-cindi-iyye (27) go a ra. Yerkoy cii boro bobo do, i ma hantum ga. I hantum ga ʼGirek ciini ra, ka ci ciinidi ka hinsa ka ciindi jaman woodi ra. Nga hantumndi dam jiiri woyguu (50) hala a ben.

Kitab taaci lawaldi i har i se Allinjil. I cii Isa hayndidi, nda nga cawndidi, nda nga bundi, nda nga yee ka hunadi beene. Diyadiyo goydiyo kitabdi, go fahamndi yer ka Isa yee ka hunadi noo nga diyadiyo anniya, i ma say Alhabar Boyrodi addu ŋ ŋaadi kul ra.

Woodi banda boro guna batakidiyo, ka Pol nda diya tanaadiyo hantum. I sanba gi naanayntediyo se addu ŋ ŋaadi kul kuna, hala i ma koy jine i naanaydi ra.

Kitab kokorodi ci Bangayndi Kitabdi. A cii alwakati kokorodiyo ga, nda ʼYerkoy kokoyteraydi, nda ciiti-dunbu kokorodi ga.

Kitab woo, ka ci Allaahidu Taawo, Girek ciinidi ka ra a hantumndi, nga na yer guna ka bere ga Koyra Ciina ra. Yer na kumandi a ra haya foo, yer na tonton a ga haya foo. Yerkoy Ciinidi bayraykoy beryo nga faaba yer goy woo ra. Yer'o dam i se albarka. Yerkoy faaba yer yer ma dam yer hinaydi kul, hala war ma hin ka caw nga ciinidi Koyra Ciini ra, ka ci war bine ciinidi.

ALLAAHIDU TAAWODI

Allinjildi ka na
MATIYU
hantum

Hantumkoydi : Matiyu
Woodiyo ka se a hantum :
ˈAlyahuududiyo
Jiiridi ka a hantum : Jiiri woyguu (50) Isa Almasihu hayndidi banda

Kitabdi Fahamndidi

Allaahidu Jeenodi go har haya bobo ˈAlmasihu beene, ka jina nga kaadi. Jiiri jongu-taaci (400) banda, ka gar Yerkoy noo Allaahidu Jeenodi ciini kokorodiyo, a sanba ngu Ijedi adduŋŋaadi kuna. Allinjil kitab taacidi kul go cii ˈAlhabar Boyrodi ciini, ka ci Isa hunadi, nda nga bundi, nda nga yee ka hunadi. Matiyu hantum Allinjildi ka cerbu misedi ka Isa goydiyo tabatindi hayadiyo ka annabiiyo bay ka har Allaahidu Jeenodi kuna. A hantum kitab woo hala Alyahuududiyo ma kow sika ka Isa ci Almasihu.

Matiyu go may maa tana, ka ci Lewi. Ka jina a ma naanay ˈSandi nda a ma ka ˈDiya, a bara a ci alkaasudinkoy (Marki 2.14). Alwakati woodi Orom borodiyo go laamu Alyahuududiyo, saadi Alyahuududiyo go kanba ngi nda ngi ibereyo. Alkaasudinkoydiyo go din njorfu Orom borodiyo se, amma i kanba a kuna saa kul ngi bomo se. Sandi kaati Matiyu a ma hun goy jaaso woo kuna. A bar nga binedi, a duu ka suuba ga a ma hantum Allinjil woo.

Allinjildi alhisab lawaldi go fahamndi kitabdi linjidi. Isa ci Almasihu. A ci Ibrahim ije, misedi ka jemna lawaldi go cii haamaadiyo ciini. A ci mo Dawuda ije. Kitabdi kuna, Matiyu har haya bobo Dawuda beene nda ˈYerkoy kokoyteraydi ga. Isa nga ci kokoydi ka timmendi hayadiyo ka annabiidiyo bay ka har Allaahidu Jeenodi kuna. A ci Izirayel Almasihudi. A ci mo alkabiiladiyo kul Almasihudi. Allinjil woo wane ciini kokorodiyo ci Isa yaamardi, ka ci ka dam ˈtaalibyo adduŋŋaadi kul kuna.

Matiyu hinsa ngu kitabdi a ma boori, hala borodiyo kul ma faham ga.

A jemna Isa hunadi nda nga goydi jemna ber hinja :

1. Kokoydi lelindedi (1.1–4.16)
2. Kokoydi goydi borodiyo kul se (4.17–16.20)
3. Kokoydi bundi, nda a fijidi, nda nga yee ka hunadi (16.21–28.20)

Jemna foo kul kuna, Matiyu mara alhabar wooyo mise ka i fahamndi. A hantum Isa hunadi alhabardiyo nda hayadiyo ka a cawndi. Nga cawndidi ka go hinsa ka bayndi ci Waajudi ka damndi Tondidi beene (Jemna 5-7).

Isa ci kokoy nda Almasihu adduŋŋaa alkabiiladiyo kul se. Yer go hima ka naanay ga, ka hanga ga.

Isa Almasihu kaagadiyo kitabdi

Luka 3.23-38

1 Woo ci Isa Almasihu kaagadiyo kitabdi, ka ci
Dawuda ije, ka ci Ibrahim ije.
2Ibrahim hay Isaka,
Isaka hay Yaakuba,
Yaakuba hay Žuda nda ngu harmediyo.
3Žuda hay Peres nda Zera Tamar ga.
Peres hay Hesiron,
Hesiron hay Aram.
4Aram hay Aminadabu,
Aminadabu hay Naason,
Naason hay Salmon.
5Salmon hay Bowazu Rahab ga.
Bowazu hay Obedi Ruti ga.
Obedi hay Yišay.
6Yišay hay kokoydi ka ci Dawuda.
Dawuda hay Sulaymana Uri wondedi ga.
7Sulaymana hay Robowam,
Robowam hay Abiya,
Abiya hay Asa.
8Asa hay Žozafeti,
Žozafeti hay Yoram,
Yoram hay Oziyasu.
9Oziyasu hay Yotam,
Yotam hay Akazu,
Akazu hay Ezekiyasu.
10Ezekiyasu hay Manase,
Manase hay Amon,
Amon hay Yoziyas. 11Yoziyas hay Yekoniya nda
nga harmediyo, jiiridi ka i koy nda Izirayel
borodiyo Babilon gandadi ra.
12Woodi banda ka i koy nda Izirayel borodiyo
Babilon gandadi ra,
Yekoniya hay Salatiyel.
Salatiyel hay Zorobabel.
13Zorobabel hay Abihudi,
Abihudi hay Eliyakim,
Eliyakim hay Azor.
14Azor hay Sadoku,
Sadoku hay Akim,

1.1
Luk 1.32, 69; Gal 3.16; Ban 22.16
1.5
Ebe 11.31

Akim hay Eliyudu.
15Eliyudu hay Eleyazar,
Eleyazar hay Matan,
Matan hay Yaakuba,
16Yaakuba hay Yusuf ka ci Mariyama kurɲe.
Mariyama hay Isa, ka i kaati nda ᵛAlmasihu.
17Ja Ibrahim ka koy fur ga hala Dawuda, a sawa nda jaman woy-cindi-taaci (14). Ja Dawuda ka koy fur ga hala handidi ka i koy nda Izirayel Babilon gandadi ra, a sawa nda jaman woy-cindi-taaci (14). Ja handidi ka i koy nda Izirayel Babilon gandadi ra ka koy fur ga hala Almasihu, a sawa nda jaman woy-cindi-taaci (14).

Isa Almasihu hayndidi

Luka 1.26-38 ; 2.1-7 ; Yehiya 1.1-2,14

1.16 *Mat 27.17; Luk 1.27*
1.18 *Luk 1.35*
1.20 *Mat 27.19; Diy 5.19*
1.21 *Luk 1.31; 2.11; Yeh 3.17; Diy 5.31; Oro 11.14; Tit 2.14*
1.22 *Mat 2.15; Luk 4.21; Yeh 13.18*
1.24 *Diy 5.19*
1.25 *Luk 1.31*

18Woo ci misedi ka na Isa Almasihu hayndi nda. Nga ɲaa maadi ci Mariyama, ka Yusuf taasi hiijay se. Ja i na goro nda cere, Mariyama ci boro hinka ᵛHunde-Henenodi wane hinaydi ra. 19Yusuf, nga kurɲedi ka ci boro ᵛtenjente, na baa ngu ma haawindi ga. A jow anniya ka fay nda ga sutura kuna.
20A bara a hungu, ᵛSandi wane almalayka foo bangay a se handir kuna, a har a se : « Yusuf Dawuda ije, ma si hanbur ka jow Mariyama ni wondedi, haya ka se ije woo ka goo nga gungudi ra na hun kala Hunde-Henenodi do. 21A ta hay ije-har, n'o dam a maa nda Isa, nga go ta kallasi ngu alkabiiladi ngi junubudiyo ra. »
22Woo kul damndi hala hayadi ka Sandi har ngu annabiidi se ma tabati. 23A har : *« Guna, hondiyadi go ta kaa alhaamidu, a ta hay ije-har, i ta kaati ga nda Emanuwel. »*[a] Woodi almaanadi ci : « Yerkoy goo yer banda ».
24Saadi ka Yusuf tun, a dam hayadi ka Sandi almalaykadi har a se, a koy nda ngu wondedi ngu do.
25Amma i na mara hala Mariyama hay ngu ije-har gungu-jinaadi, ka a kaati nda Isa.

a **1.23** – *Ezayi 7.14 ; 8.8,10*

Bayraykoydiyo Kaa Guna Isa

2 Isa hayndi Betelehem Žude gandadi ra, jamandi
ka ʼHerodu ci kokoydi. Saadi bayraykoydiyo hun
woyne-hunay ka kaa Žeruzalem. 2I hãa : « Man na
ʼAlyahuududiyo kokoydi goo, ka mise ka na a hayndi ?
Yer guna nga saanaydi woyne-hunay here, yer kaa ta
sujudu a se. »

3Saadi ka na kokoydi Herodu mom woodi, nga
lakal tun, nga nda Žeruzalem kul. 4A mara ʼsara-
koosukoydiyo amirdiyo nda ʼašara-bayraykoydiyo,
ka taasi i do fahamay nda dooti ka na ʼAlmasihudi go
hima ka hayndi.

5I har a se : « A hima ka hayndi Betelehem Žude
gandadi ra, bara woo nga ci hayadi ka annabiidi
hantum :

6‹ *Ya ni Betelehem, ka goo Žude gandadi ra,*
Ma na ciina nda Žude laamudi koyradiyo kul,
Bara ni kuna na amir go ta fatta,
Ka go ta kur Izirayel ay alkabiiladi. › »[a]

7Saadi Herodu kaati bayraykoydiyo sirri kuna, ka
wir i ga fahamay nda alwakatidi ka na i sinti ka guna
saanaydi. 8Woodi banda a sanba gi Betelehem, ka har i
se : « Wa koy, war ma taasi fahamay timmo ijekaynadi
ga. Nda war guna ga, war ma fahamndi ay, hala ay mo
ma koy sujudu a se. »

9Saadi ka i mom kokoydi ciinidi, i jow fondo.
Saanaydi ka i bay ka guna woyne-hunay go dira i jine,
hala a too dooti ka ijekaynadi goo se beene, a kay.
10Saanaydi gunantedi kan i se, a kaa i se ɲaali ber. 11I
hirow huudi ra, i guna ijekaynadi nda Mariyama nga
ɲaa. I gunkuma ka sujudu a se. I fer nguyo jinaydiyo, i
duu ka dam a se gomni. I noo ga wura, nda dugu, nda
ʼmir. 12Woodi banda Yerkoy fahamndi gi handir kuna
ka i ma si yee Herodu do here. I hanga fondo tana ka
yee nguyo gandadi ra.

2.1
Luk 1.5; 2.4-7
2.2
Mar 15.2; Luk 23.38; Yeh 1.49
2.5
Yeh 7.42
2.12
Ebe 11.7
2.13
Diy 5.19; Ban 12.4

I koy nda Isa Misira

13Saadi ka na i koy, ʼSandi almalayka foo bangay
Yusuf se handir kuna, ka har a se : « Tun, jow ni banda

a **2.6 –** *Miše 5.1*

ijekaynadi nda nga ɲaa, jur ka koy Misira. Ma cindi dooti hala han ka ay har mana, bara ʼHerodu go ta taasi ka wii ijekaynadi. »

14Yusuf tun, a kabay ngu banda ijekaynadi nda nga ɲaa ciji here ka koy Misira. 15A cindi dooti hala saadi ka Herodu bun. Hala hayadi ka Sandi har nda annabiidi ma tabati : *« Ay kaati ay ijedi a ma fatta Misira. »*[a]

Herodu wii ijemayradiyo

16Saadi ka na ʼHerodu guna ka bayraykoydiyo janba ngu, a hinsa ka dukur. A sanba i ma wii ijemayradiyo kul Betelehem nda nga maanaydi ra, ja jiiri hinka ije ka koy ganda, sanda ka hanga alwakatidi ka bayraykoydiyo fahamndi ga. 17Saadi hayadi ka annabi Žeremi har tabati :

18*« Jinde momndi Rama koyradi ra,*
Ka ci kaatiyo, hemyo nda wurru beryo :
Rašel hem ngu ijediyo.
A na yadda ngu bine ma yay, bara i bun. »[b]

2.17 *Mat 1.22*
2.19 *Diy 5.19*
2.22 *Luk 2.39*
2.23 *Mar 1.24; Luk 1.26; Yeh 1.45*
3.1 *Luk 1.13, 57-66; Diy 19.3-4*
3.2 *Luk 11.20; Yeh 3.3,5; Diy 1.3,6*

I yee Nazareti

Luka 2.39-40

19ʼHerodu bundi banda, ʼSandi almalayka foo bangay Yusuf se handir kuna Misira. 20A har a se : « Tun, kabay ni banda ijekaynadi nda nga ɲaa, ma koy Izirayel gandadi ra, bara woodiyo ka taasi ka wii ijekaynadi bun. »

21Yusuf tun, a kabay ngu banda ijekaynadi nda nga ɲaa, ka yee Izirayel gandadi kuna. 22Amma a mom ka Arkeluso ngo laamu Žude nga baba ka ci Herodu me, a hanbur ka koy. Yerkoy fahamndi ga handir kuna, a koy goro Galile gandadi ra. 23A kaa ta goro koyra foo ra ka se na i har Nazareti, hala hayadi ka annabiiyo har ma tabati : *« I ta har a se Nazareti boro. »*

Yehiya Batizekoydi waajudi

Marki 1.1-8 ; Luka 3.1-20 ; Yehiya 1.6-8,15-37

3 Alwakati woodi ʼYehiya Batizekoydi bangay. A waaju Žude ganjidi ra. 2A har : « Wa ʼtuubi, bara

a **2.15 –** *Qze 11.1*
b **2.18 –** *Žeremi 31.15*

ʼbeene kokoyteraydi man. » 3Yehiya ciini na annabi Ezayi bay ka cii, saadi ka a har :

« Jinde foo go kaati ganjidi ra :
‹ Wa hinsa ʼSandi fondodi,
Wa tenjendi a bisa doodiyo. › »[a]

4Yehiya bara ka dam yoo hanbir derbe. A go hawkuna nda kuuru ka goo nga tinji. A huna nda tanganbara nda ganji yuu. 5Saadi Žeruzalem borodiyo, nda Žude gandadi, nda Žurden maanaydi borodiyo kul go koy a do. 6Saa ka i yadda ka nguyo ci junubunteyo, Yehiya go ʼbatize gi Žurden isadi ra.

7Saadi ka Yehiya guna ʼFariziyen nda ʼSadusiyen bobo go kaa ngu do here hala i ma batizendi, a har i se : « Kufayo alkabiila, may nga har war se, war ma jur dukurdi se ka go kaa ? 8Wa may ʼnaanay-ije ka go cerbu ka war tuubi. 9War ma si kaawa ka har : ‹ Yer baba ci Ibrahim. › Bara ye har war se, Yerkoy go hin ka kow Ibrahim se ijeyo wala tondi wooyo ra. 10Ja morayda daasi meedi hirow tuuridiyo linjidi ra. Tuuri kul ka si hay ije boyro go ta jafandi ka warrandi nuune kuna.

11Ay ta go batize war nda hari, ka cerbundi ka war tuubi. Amma woodi ka go kaa ay banda bisa ay. Ay si hima nda wala ka dam nga taamdiyo. A ta batize war nda ʼHunde-Henenodi nda nuune. 12Nga fendudi goo nga kanba. A ta fiisi debedi hala a ma henen, ka mara ngu alkamadi attamhuudi ra, amma a ta kukur tootoodi nuunedi ra ka si bun. »

Yehiya batize Isa

Marki 1.9-11 ; Luka 3.21-22 ; Yehiya 1.31-34

13Isa hun Galile ka kaa Žurden, ʼYehiya do here, hala a ma ʼbatize ngu. 14Amma Yehiya sinti ka wongu, a har : « Ni ka go hima ka batize ay, de ni ngo kaa ay do ! »

15Isa jaabi ka har a se : « Nan woodi ma dam morayda. Mis'o na yer go tabatindi haya kul ka go ʼtenje. » Saadi Yehiya yadda.

16Ja Isa batizendi kul, a fatta haridi ra. De ʼbeenediyo fer, a guna Yerkoy ʼHunde-Henenodi

3.3 *Luk 1.76; Yeh 1.23*
3.4 *Mat 3.1*
3.6 *Mar 1.4*
3.7 *Oro 1.18*
3.8 *Diy 26.20*
3.9 *Luk 3.8*
3.10 *Luk 3.9; Yeh 15.2,6*
3.11 *Mar 1.4,8*
3.13 *Mar 1.4*
3.16 *Yeh 1.51; Diy 7.56; Ban 4.1*

a **3.3** – *Ezayi 40.3*

go junbu a ga sanda guba himaray. 17De jinde foo momndi ka hun beenediyo ra ka har : « Woo ci ay ijedi ka ci ay bine-baakoy, ka go hinsa ka yajab ay. »

Albiliisi sii Isa

Marki 1.12-13 ; Luka 4.1-13

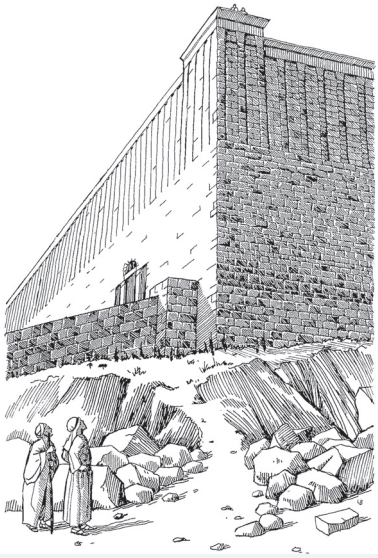
4 Saadi ʼHunde-Henenodi koy nda Isa ganjidi ra, hala Albiliisi ma taasi ka hoondi ga. 2Saadi Isa hawmee jaari woytaaci (40) nda ciji woytaaci (40), woodi banda a heray. 3Hoondikoydi man ga ka har a se : « Nda ni ci Yerkoy Ije, yaamar tondi wooyo ma kaa takula ».

4Isa jaabi ga : « Hayadi ka hantumndi ci :

‹ Boro si ta huna nda takula ni,
Amma kala nda ciini kul ka hun Yerkoy meedi ra. › »[a]

5Saadi Albiliisi koy nda ga koyra henenodi[b] ra, a kayndi ga ʼYerkoy huudi bomodi beene, 6A har a se : « Nda ni ci ʼYerkoy Ijedi, warra ni bomo ganda, haya ka se a hantumndi :

3.17 *Mat 17.5; Mar 1.11; Luk 3.22; Diy 13.33; Ebe 1.1-5; Piy-II 1.17*
4.1 *Ebe 4.15*
4.3 *Mar 3.11; Luk 1.35; Yeh 1.34, 49; Diy 9.20; Oro 1.4; Tes-I 3.5; Yeh-I 5.10-13, 20; Ban 2.18*
4.4 *Yeh 4.34*

Yerkoy huudi bomodi beene (4.5)

a **4.4** – *Alhukumdi 8.3*
b **4.5** – *koyra henenodi* ci Žeruzalem.

‹ A ta yaamar ngu almalaykadiyo ni maaganda se.
I ta jow ni ngiyo kanbadiyo ra,
Hala ni cee ma si cab tondi ga. › »[a]
7Isa har a se : « A hantumndi mo :
‹ Ni si ta sii ˙Sandi, ka ci ni Koydi. › »[b]
8Albiliisi koy nda ga koyne tondi-ber foo ga. A cerbu ga adduŋŋaadi kokoyteraydiyo kul nda ngi jeeraydi. **9**A har a se : « Ye ta noo ni haya wooyo kul, nda ni sujudu ka yabudu ay. »
10Isa har a se : « Susum ay ga, Albiliisi, hayadi ka hantumndi ci :
‹ Ni Sandi Yerkoy foo se ma sujudu,
Nga foo na n'o kaadim. › »[c]
11Saadi Albiliisi fay nda ga. Almalaykayo kaa Isa jere ka kaadim ga.

Isa sinti ngu goydi Galile

Marki 1.14-15 ; Luka 4.14-15

12Saadi ka Isa mom ka ˙Yehiya dinndi kasa, a koy Galile gandadi ra. **13**A hun Nazareti, ka kaa goro Kapernahum koyradi ra, ka goo isadi jere, Zabulon nda Nafitali gandadi ra. **14**Hala ciinidi ka annabi Ezayi bay ka har ma tabati :
15*« Zabulon ganda nda Nafitali ganda,*
Ka goo ˙isa-honnodi fondodi ga, ka goo
Žurden banda,
Nda Galile ˙alkabiila-tanaadiyo.
16*Alkabiila woo, ka go goro kuboydiyo ra,*
Guna gay ber.
Woodiyo ka go goro bun gandadi biidi cire,
Gaydi fatta i se. »[d]
17Ja alwakati woodi, Isa sinti ka waaju, ka har : « Wa ˙tuubi, haya ka se ˙beene kokoyteraydi man. »

Isa suuba ngu taalib lawaldiyo

Marki 1.16-20 ; Luka 5.1-11 ; Yehiya 1.35-51

18A go hanga Galile isa-berdi cesudi, a guna harme

4.7 *Oro 16.20; Kor-II 2.11; Tes-II 2.9; Ban 12.9*
4.10 *Mar 4.15; Luk 10.18*
4.11 *Luk 22.43; Ebe 1.14; Žak 4.7*
4.12 *Mar 1.14*
4.13 *Mar 1.21; Luk 4.23, 31; Yeh 2.12*
4.16 *Luk 2.32; Yeh 5.35*
4.18 *Mar 7.31; Yeh 6.1*

a **4.6 –** *Zabur 91.11-12*
b **4.7 –** *Alhukumdi 6.16*
c **4.10 –** *Alhukumdi 6.13*
d **4.15-16 –** *Ezayi 8.23–9.1*

hinka, Simon ka i kaati nda Piyer nda Andire nga harmedi. I warra taari isadi kuna, haya ka se i ci hookoyyo. 19A har i se : « Wa hanga ay, ye ta dam war nda boroyo hookoyyo. » 20Saadi hinne, i fur ngiyo taaridiyo, i hanga ga.

21Saadi ka i mor, a guna harme hinka tana, Žaki ka ci Zebede ije, nda Yehiya nga harmedi. I bara hii foo kuna, ngi nda ngi baba, i hinsa ngiyo taaridiyo. A kaati gi. 22Saadi hinne i fur hiidi nda ngiyo baba, i hanga ga.

Isa cawndi, a wowndi wircikomyo

23Isa yaara Galile gandadi kul kuna, a cawndi ˙caw-huudiyo ra, a waaju ˙Yerkoy kokoyteraydi ˙Allinjildi. A wowndi tujur kul nda aloojur kul aljamaadi game. 24Nga maa boyro say Siri gandadi kul kuna, i kate a do wircikomdiyo kul nda woodiyo kul ka ga na tujur sii bobo goo, nda šaytankoydiyo, nda circirkoyyo, nda bonjiyo, a wowndi gi. 25Aljama ber go hanga ga, ja Galile, hala Koyra Woydi (10) do, hala Žeruzalem, hala Žude, hala Žurden isadi banda.

4.19 Mar 10.21, 28,52; Luk 5.28; Yeh 1.43
4.21 Mar 3.17; Luk 8.51; Yeh 21.2
4.23 Mar 1.39; 3.10; Luk 4.15,44; Yeh 6.59; Diy 10.38; 20.25
4.24 Mar 1.32; 2.3
4.25 Mar 3.7; Luk 6.17
5.4 Ban 7.17
5.5 Oro 4.13
5.7 Žak 2.13

Waajudi ka damndi Tondidi beene (Jemna 5-7)

Ŋaali ciimi-ciimidi

Luka 6.20-26

5 Isa guna aljamaadi, a jiji tondi-berdi ga. Saadi ka a goro, nga ˙taalibdiyo man ga. 2A jow ciini, a cawndi ka har :

3« Ŋaali ma bara wooyo se ka faham ngi lakaldi
kuna ka i ci yaada,
Haya ka se ˙beene kokoyteraydi ci ngi wane.
4Ŋaali ma bara wooyo se ka go binedooray,
Haya ka se i bine go ta yay.
5Ŋaali ma bara wooyo se ka si fooma,
Haya ka se i ta kaaya adduŋŋaadi.
6Ŋaali ma bara wooyo se ka taasi ˙tenje, sanda
heraykoyni nda farkoyni,
Haya ka se i ta kungu !
7Ŋaali ma bara hinnintediyo se,
I ta duu hinni.

8Ŋaali ma bara binediyo se ka go ˈhenen,
Haya ka se i ta guna Yerkoy.
9Ŋaali ma bara wooyo se ka go duma alaafiya,
Haya ka se Yerkoy go ta kaati ngi
nda ngu ijeyo.
10Ŋaali ma bara wooyo se ka torrondi tenje se,
Haya ka se beene kokoyteraydi ci ngi wane.
11Ŋaali ma bara war se saa ka na i wow war, i torro war, i har tangari nda ifutu sii kul war ga, ay maaganda se. 12Wa ŋaali, wa gaafeeray, haya ka se war barajidi ci iber beenediyo ra. Bara mise woo na i torro nda annabiidiyo ka yana war. »

Taalibdiyo ci ciiri nda gay

Marki 4.21-23 ; Luka 8.16-18 ; 11.33-36

13« War ci adduŋŋaadi ciiridi. Ciiri ci haya boyro. Amma nda a si may tenbe, mise foo na i hin ka noo ga tenbe nda ? A si nafa haya foo, kala a ma warrandi teray, borodiyo ma tam-tam ga.
14War ci adduŋŋaadi annuuradi. Koyra ka cenndi tondi-ber ga si hin ka tugundi. 15Nda fitila din, a na ci hala i ma dam ga siyo cire, amma i jisi ga beene, a dam gay woodiyo kul se ka goo huudi ra. 16Misedi na war annuuradi ma naray borodiyo moodiyo cire, hala saa ka na i guna war goy boyrodiyo, i ma saabu war Babadi ka goo ˈbeenediyo ra. »

Ašara tabatinte

17« War ma si hungu ka ay kaa ta kow ˈAšaraadiyo, wala Annabiidiyo Kitabdiyo. Ay na kaa ta kow gi, amma ay kaa ta timmendi. 18Nda ciimi ye har war se, nda beenedi nda gandadi na dere, wala harfu-ije foo wala tonbi foo si ta dere ˈAšaraadi ra, hala woo kul ma dam. 19Boro kul ka kow yaamar ciina wooyo kuna affoo, ka cawndi borodiyo se i ma dam misedi cille, i ta har a ciina nda borodiyo kul, beene kokoyteraydi ra. Amma boro ka hanga gi, ka duu ka cawndi ngi hangadi woodi, i ta har a ci iber beene kokoyteraydi ra. 20Bara ye har war se : nda war na ˈtenje ka bisa ˈašara-bayraykoydiyo nda ˈFariziyendiyo, war si ta hirow beene kokoyteraydi ra. »

5.8
Ebe 12.14; Ban 22.4
5.9
Oro 8.14; 14.19
5.10
Piy-I 3.14
5.11
Yeh 15.21
5.12
Diy 7.52; Kor-II 6.10; Kol 1.24; Žak 1.2; Piy-I 1.6
5.13
Mar 9.50; Luk 14.34
5.14
Yeh 8.12
5.15
Mar 4.21; Luk 8.16
5.16
Kor-I 10.31; Fil 1.11; Tit 2.14
5.17
Yeh 10.34; Oro 3.31
5.18
Mar 13.31; Luk 16.17
5.19
Žak 2.10
5.20
Yeh 3.5

Waaju fututeray ga

21« War mom ka a harndi yer kaagadiyo se : ‹ *Ni si ta wii far.* ›[a] nda ‹ *Boro ka wii, ašara-dunbukoydiyo go hima ka jukundi ga.* › 22Amma ay ta, ye har war se : boro kul ka dukur ngu ɲaa-ije ga bila addelil, ašara-dunbukoydiyo go hima ka jukundi ga. Boro kul ka har ngu ɲaa-ije se : ‹ Safi ›, ʼAlyahuududiyo alwakildiyo kondaydi go hima ka jukundi ga. Boro ka har a se : ‹ Hollokom › go hima ka jukundi nda jahannam nuunedi.

23Saa ka n'o koy nda ni saraadi ʼsara-kow-doodi, nda ni hungu doray ka goo ni nda ni ɲaa-ijedi nda cere game, 24nan dooti ni saraadi sara-kow-doodi jere jina, koy waafaku nda ni ɲaa-ijedi, saadi ma yeekate ka noo ni saraadi.

25Ni nda woodi ka hoo cere ma waafaku, ja ni nda nga goo fondo, hala a ma si koy noo ni ciiti-dunbukoydi se, ciiti-dunbukoydi ma noo ni gardidi se, ma si koy hirow kasa. 26Ye har mana ciimi, ni si ta hun dooti nda ma na bana alliyaara kokorodi. »

5.22 Mar 9.43; Luk 16.24; Kor-I 13.5; Efe 4.26; Žak 1.19-20
5.28 Piy-II 2.14
5.29 Mar 9.42-47; Luk 17.2; Oro 14.21; Kor-I 8.13; Kor-II 6.3
5.32 Luk 16.18

Waaju azzina ga

27« War mom ka a harndi : ‹ *Ni si ta dam azzina.* ›[b] 28Amma, ye har war se : boro kul ka honno woy ka booni ga, dam azzina nda ga ngu binedi ra. 29Nda ni moo gumodi ci haya ka go hoondi ni, sondu ga ma warra ga a ma mor ni. Haya ka se a bisa ka baa mana ni assobondi ra nongu foo ma bun, nda ni gaadi kul ma warrandi jahannam kuna. 30Nda ni kanba gumodi ci haya ka go hoondi ni, koti ga ma warra ga a ma mor ni. Haya ka se a bisa ka baa mana ni assobondi ra nongu foo ma bun, nda ni gaadi kul ma warrandi jahannam kuna. »

Waaju fay ga

Matiyu 19.3-10 ; Marki 10.2-12

31« A harndi : ‹ *Boro ka fay ngu wondedi ma noo ga fay kaddasu.* ›[c] 32Amma ye har war se, ka boro ka fay

a **5.21** – *Fattadi 20.13 ; Alhukumdi 5.17*
b **5.27** – *Fattadi 20.14 ; Alhukumdi 5.18*
c **5.31** – *Alhukumdi 24.1*

ngu wondedi, nda a na ci a ma dinndi ije-fututeray ra, a koydi tusa ga azzina ra. Boro ka hiiji woy ka fayndi dam azzina. »

Waaju jee ga

33« War mom mo ka a harndi yer kaagadiyo se : ‹ *Ni si ta jee nda tangari, amma n'o dam ˙Sandi se hayadiyo ka se ni jee.* ›[a] **34**Amma ye har war se : war ma si jee far, wala nda ˙beenedi bara Yerkoy kokoy-gorohayadi do nono, **35**wala nda adduŋŋaa, bara a ci nga dofor a ceediyo cire, wala nda Žeruzalem bara kokoy berdi koyra nono. **36**Ma si jee nda ni bomodi, bara ni si hin ka korayndi wala ka bibindi hanbir ije foo. **37**War ciinidi ma ci ‹ Nga › wala ‹ A na ›. Haya kul ka tonton woodi ga hun Albiliisi do. »

Waaju faynsa ga

38« War mom ka a harndi : ‹ *Moo ma bana moo, hiŋe ma bana hiŋe.* ›[b] **39**Amma ay ta go har war se, war ma si sinjindi boro laalo se. Nda boro sanfa ni, ni ware gumodi ga, bere a se affoodi. **40**Boro ka go baa ka wurru ni ciiti-dunbu do, ka din ni derbedi, nan a se ni burmusudi bomoy. **41**Nda boro gaabi ni ma dam daalam jenber-foo (1.000) ngu banda, dam a banda daalam jenber-hinka (2.000). **42**Noo boro kul ka go wir ni ga, ma si bere banda woodi ka go baa ka hii ni ga se. »

Wa baa war ibere

Luka 6.27-36

43« War mom ka a harndi : ‹ *Ma baa ni attanaadi, ma konno ni iberedi.* › **44**Ay ta ye har war se : Wa baa war iberediyo, wa gaara woodiyo ka go danga war se, wa dam iboyro woodiyo ka go konno war se, wa ŋaare woodiyo se ka go hottundi war, i go torro war, **45**hala war ma kaa war Babadi ka goo ˙beene ijeyo. Haya ka se a jeer ngu woynedi ifutu nda iboyro kul ga, a jumndi baana ˙tenjentediyo nda woodiyo ka si tenje kul ga. **46**Nda war go baa woodiyo ka go baa war, baraji foo na war go hima nda ? ˙Alkaasudinkoydiyo mo, woodi

5.34 *Žak 5.12*
5.37 *Yeh 17.15; Efe 6.16; Tes-II 3.3; Žak 5.12; Yeh-I 2.13-14*
5.39 *Luk 6.28; Oro 12.17, 19; Piy-I 3.9*
5.42 *Luk 6.30*
5.43 *Mar 12.31; Luk 10.27; Oro 13.9; Gal 5.14; Žak 2.8*
5.44 *Luk 6.27-28; Yeh 15.20; Diy 7.60; Oro 8.35; Kor-I 4.12; Piy-I 2.23*
5.45 *Luk 6.35; Oro 8.14*
5.46 *Luk 6.32*

a **5.33** – *Kaabudiyo 30.3*
b **5.38** – *Fattadi 21.24 ; Saraadiyo 24.20 ; Alhukumdi 19.21*

da na i dam. 47Nda war baakoydiyo ni na war go foo,
ma na war dam ka si doonay ? Alkaasudinkoydiyo
mo, woodi da na i dam. 48Wa ˙henen, misedi ka war
Babadi ka goo beene go henen. »

Gomni Waajudi

6 « Wa gaabundi war ma si dam gomni borodiyo
jine, ka cerbu war bomo i se. Nda a na, war si ta
duu baraji war Babadi do ka goo ˙beenediyo ra.

2Saa ka na ni go dam gomni, ni ma si kar laati ni
jine sanda misedi ka almunaakafidiyo go dam ˙caw-
huudiyo nda lolodiyo ra, hala borodiyo ma saabu
nguyo. Ciimi na ay go har war se, i duu nguyo barajidi.
3Amma nda n'o dam gomni, ni kanba waawodi ma si
bay hayadi ka ni kanba gumodi go dam. 4Hala ni
gomnidi ma damndi nongu suturantedi ra. Saadi ni
Babadi, ka go guna nongu suturantedi ra, go ta baraji
ni borodiyo kul jine. »

5.48 *Piy-I 1.16*
6.4 *Kol 3.23-24*
6.5 *Mar 11.25; Luk 18.10-14*
6.9 *Piy-I 1.17*

Ŋaare Waajudi
Luka 11.1-4

5« Saa ka n'o ŋaare, sanda misedi ka almunaakafidiyo
go dam, ka go baa nguyo ma kay ka ŋaare caw-
huudiyo ra nda nbedde kanjediyo ra, ka cerbu nguyo
bomo borodiyo se. Ciimi na ay go har war se, i duu
nguyo barajidi. 6Amma nda n'o ŋaare, hirow hala ni
huudi maasu, daabu ganbudi, ma ŋaare ni Babadi ka
goo nongu suturantedi ra. Ni Babadi ka go guna nongu
suturantedi ra, go ta baraji ni borodiyo kul jine.

7Amma, saa ka na war go ŋaare, war ma si bowndi
ciini yaadayo, sanda ˙alkabiila-tanaadiyo ka go hungu
ka nda nguyo ciinidi bow kul, Yerkoy go jaabi gi. 8War
ma si hima nda ngi, bara war babadi go bay ka war go
too nda ga, ja war na hãa ga.

9Saadi wa ŋaare mis'o cille :

‹ Yer Babadi ka goo ˙beenediyo ra :
Yala i ma berndi ni maadi.
10Yala ni laamudi ma kaa.
Yala ni ibaydi ma dam adduŋŋaa woo ra,
Sanda misedi ka a damndi beenedi ra.
11Noo yer takuladi ka yer'o yentasu hõo.

12Yaafa yer se yer tooŋediyo,
Misedi ka na yer mo go hinje woodiyo ka
tooŋe yer se.
13Ma si dam yer jarrab kuna,
Amma ma kallasi yer ifutu ra.
Haya ka se laamu, hinay nda jeeray
Ci ni wane hala abada. Amin. ›
14Nda war go hinje borodiyo se saa ka na i tooŋe war, war Babadi ka goo beene go ta yaafa war mo se. 15Amma nda war si hinje borodiyo se, war Babadi mo si ta yaafa war se war tooŋediyo. »

Hawmee waajudi

16« Saa ka na war go hawmee, war ma si bibindi sanda misedi ka almunaakafidiyo go dam. I cerbu alwujuhu meero, ka cerbu borodiyo se ka nguyo go hawmee. Ciimi na ay go har war se, i duu nguyo barajidi. 17Amma ni ta nda n'o hawmee, mun laatikolo ni bomodi ga, humay ni alwujuhudi. 18Dam woodi hala ma si cerbu borodiyo se ka n'o hawmee. Ni Babadi ka goo nongu suturantedi ra foo ngo ta bay. Nga ka go guna nongu suturantedi ra go ta baraji ni. »

Alman ciimi-ciimidi

19« War ma si mara war bomo se alman adduŋŋaa woo ra, ka kuna nooni nda haya ka hasara guuru go derendi ga, jayyo go fun ga ka jay. 20Amma wa mara war bomo se almanyo •beene ka nooni nda haya ka hasara guuru si derendi ga far, ka jayyo si fun, i si jay. 21Saadi dooti ka war almandi goo, dooti na war binedi go ta garndi.

Assobon Fitiladi

22Moo ci assobon fitiladi. Nda ni moodi goo boori, a dam gay assobondi kul se. 23Amma nda ni moodi si boori, ni assobondi kul goo kuboy ra. Nda gaydi ka goo ni kuna ci kuboy, woo ci kuboy ber !

Yerkoy wala njorfu ?

24Boro foo si hin ka kaa san hinka baŋŋa. Haya ka se ma a konno affoo, ka baa itanaadi, ma a denji

6.13 *Žak 1.13*
6.14 *Mar 11.25-26; Efe 4.32; Kol 3.13*
6.19 *Luk 12.16-21; Ebe 13.5; Žak 5.2-3*
6.20 *Luk 12.33; Tim-I 6.19*
6.21 *Luk 12.34*
6.24 *Luk 16.13*

affoodi, ka ŋankar itanaadi. War si hin ka kaa Yerkoy baŋŋa, ka kaa alman baŋŋa. »

War ma si hujun

25« Woodi se na ye har war se : War ma si hujun war hunadi se nda haya ka war go ta ŋaa nda haya ka war go ta ŋin, wala war gaadi se haya ka war go ta daabu. Huna na bisa ŋaa wala ? Gaa na bisa derbe wala ? **26**Wa guna beene cirowdiyo, i si duma, i si hejay, i si mara haya kul attamhuudiyo ra, amma war Babadi ka goo beene go hunandi gi. War na bisa gi wala ? **27**War kuna may hujundiyo ngo hin ka tonton nga aloomurdi ga kanba foo hinne ?

28Saadi ma se na war go hujun nda derbe ? Wa guna misedi ka boosudiyo ka goo ganjidi ra go jay nda. I si goy, i si bii. **29**Amma ye har war se ka Sulaymana nga jeeraydi kul kuna, a na bay ka daabu ka too ngi kuna affoo. **30**Ganji subudi go huna hõo, suba i warra ga alforon ra. Nda Yerkoy daabundi subu woodi, mise foo a si ta dam war se haya ka bisa woodi wala ? War ci naanay ciinakoyyo. **31**Saadi war ma si hujun ka har : ‹ Ma na yer go ta ŋaa ? ›, ‹ Ma na yer go ta ŋin ? ›, ‹ Ma na yer go ta daabu ? ›. **32**Bara haya wooyo kul ♦alkabiila-tanaadiyo go taasi gi. War Babadi ka goo beene go bay ka war go too nda gi. **33**Wa jina ka taasi ♦Yerkoy kokoyteraydi nda nga ♦tenjedi, saadi a ta noo war haya wooyo kul.

34War ma si hujun suba se, haya ka se suba go ta hujun ngu bomo se. Jaari foo kul nda ngu siitay. »

6.25 *Luk 10.41*
6.30 *Luk 12.28*
7.1 *Luk 6.37; Oro 14.4; Kor-I 4.5; Zak 4.11-12*
7.2 *Mar 4.24; Luk 6.38; Oro 2.1*

War ma si ciiti cere ga

Luka 6.37-42

7 « War ma si ciiti[a] affoodiyo ga, hala i ma si ciiti war ga. **2**Saadi i ta ciiti war ga misedi ka na war ciiti nda, i neesi war nda hayadi ka war go neesi nda.

3Ma se na n'o guna subudi ka goo ni ŋaa-ijedi moodi ra, ni si korosi garbundudi ka goo ni wondi ra ? **4**Mise foo na n'o hin ka har ni ŋaa-ijedi se : ‹ Nan ay ma kow subudi ka goo ni moodi ra ›, ka gar garbundu goo ni

a **7.1 –** *ciiti* – Ma si hungu ifutu boro ga, saadi i si ta hungu war ga ifutu.

wondi ra ? 5Almunaakafi, jina ka kow garbundudi ka goo ni moodi ra, saadi n'o ta guna ka boori ka hin ka kow subudi ka goo ni ŋaa-ijedi moodi ra.

6War ma si noo haya ˈhenenodiyo hanšidiyo se, war ma si warra war hiiridiyo binkadiyo se, hala i ma si koy tam-tam gi, hanšidiyo ma si duu ka bere ka kaa war ga, ka dunbu-dunbu war. »

Misedi ka boro ma ŋaare Yerkoy

7« Wa hãa, i ta noo war. Wa taasi, war'o ta duu. Wa kar-kar, i ta fer war se. 8Bara boro kul ka hãa i ta noo ga, boro ka taasi go duu, i fer boro ka kar-kar se.

9May war kuna nda nga ijedi hãa ga nda takula, a ta noo ga tondi ? 10Nda a hãa hariham, a ta noo ga gandakorfo wala ? 11Misedi kul ka war go laala nda, war go bay haya boyro noo war ijediyo se, sonko war Babadi ka goo ˈbeenediyo ra a ta noo haya boyroyo woodiyo se ka go wir ga a ga.

12Haya kul ka war go baa borodiyo ma dam war se, war mo ma dam ga i se, bara woodi na ˈAšaraadi nda Annabiidiyo Kitabdiyo yaamar. »

Mee hinka

13« Wa hirow nda mee siitodi. Haya ka se halaci meedi ci iber, halaci fondodi ci iyulwante. Ibobo go hirow nda ga. 14Amma huna meedi go siiti, huna fondodi ci isiito. Ibobo si ta duu ga. »

Tangari-Annabiidiyo

15« Wa kanba war bomo tangari-annabiidiyo ga. I kaa war do, i dam feeji derbe, amma kuna here i ci ganji-hanšiyo aŋaarayo. 16Ngi goydiyo na war'o ta bay gi nda. ˈRezẽ go hejayndi karjiyo ra wala, jeje go hejayndi ngorfuyo ra wala ? 17Saadi tuuri boyro kul go hay ije boyroyo, amma tuuri futu go hay ije futuyo. 18Tuuri boyro si hin ka hay ije futuyo, tuuri futu si hin ka hay ije boyro. 19Tuuri kul ka si hay ije boyro go ta jafandi ka warrandi nuune kuna. 20Saadi ngi goydiyo na war'o ta bay gi nda.

21A na ci woodiyo kul ka go har yene : ‹ Ay ˈSan, ay San › ngo ta hirow ˈbeenediyo kokoyteraydi ra,

7.7
Yeh 14.13-14; Žak 1.5-8; Yeh-I 3.22
7.11
Žak 1.17
7.12
Luk 6.31; Oro 13.8-10; Gal 5.14
7.13
Luk 13.24; Yeh 10.7,9
7.15
Luk 6.26; Diy 20.29; Piy-II 2.1; Yeh-I 4.1; Ban 16.13
7.16
Luk 6.44; Žak 3.12
7.18
Luk 6.43
7.21
Yeh 13.13; Oro 2.13; Žak 1.22; Yeh-I 3.18

amma woodi ka dam ay Baba ka goo beenediyo ra ibaydi. 22Ibobo go ta har yene handidi : ‹ Ay San, Ay San, n'bay yer dam annabiiteray nda ni maa ? N'bay yer garay šaytanyo nda ni maa ? N'bay yer dam alhikima bobo nda ni maa ? › 23Saadi ye ta har i se : ‹ Ay na bay ka bay war. Wa susum ay ga, war ka go hoo ašara. › »

Huu hinka

Luka 6.47-49

24« Saadi boro kul ka mom ay ciinidiyo, a berndi gi, go hima nda boro ka may lakal, ka cen ngu huudi tondi ga. 25Baana kar, mennediyo kaa, hewdiyo hem, i warra nguyo huu woo ga. A na kam, haya ka se arrasasudi goo tondi ga. 26Boro kul ka mom ay ciinidiyo, a na berndi gi, a hima nda boro ka si may lakal, ka cen ngu huudi dow taasu ga. 27Baana kar, mennediyo kaa, hewdiyo hem, i kar huu woodi. A kam, nga halacidi kaa i ber. »

7.22 Luk 10.20; Kor-I 13.1-3
7.23 Luk 13.25-27
7.24 Žak 1.22-25

Isa hinaydi

7.28 Mar 1.22; Luk 4.32; Yeh 7.46

28Saadi ka Isa cii ka ben, aljamaadi taajab nda nga cawndidi, 29haya ka se a cawndidi go may hinay, a na ci sanda ⁺ašara-bayraykoydiyo cille.

8.2 Luk 5.12
8.4 Mar 5.43; Luk 4.41; 17.14

Isa wowndi jiraykoyni

Marki 1.40-45 ; Luka 5.12-16

8 Saadi ka Isa junbu ka hun tondidi ga, aljama ber hanga ga. 2De, ⁺jiraykoyni foo man ga, a sujudu a jine, ka har : « Ay San, nda ni baa, n'o hin ka henenndi ay. »

3Isa serre kanba, ka taar ga, a har : « Ay go baa ya, ma henen. » Saadi hinne jiraykoynidi henen. 4Isa duu ka har a se : « Ma si har ga boro foo se, amma koy cerbu ni bomo ⁺sara-koosukoydi se. Ma noo saraadi ka Muusa yaamar, hala woodi ma kaa i se seedeteray. »

Isa wowndi kapitendi baŋŋaadi

Luka 7.1-10

5Saadi ka Isa go hirow Kapernahum koyradi ra, kapiten foo man ga ka suburndi ga. 6A har a se : « Ay

•San, ay goykoydi go kani ay huu, a bonji, a hinsa ka tujur. »

7Isa har a se : « Ye koy wowndi ga. »

8Kapitendi jaabi ka har : « Ay San, ay si hima nda ma hirow ay huu. Amma har ciini foo, ay goykoydi go ta wow. 9Haya ka se ay jaati ka go may jine boroyo, ye may saddasuyo ka ye laamu. Ye har affoo se ‹ Koy ›, a koy, affoo se koyne ‹ Kaa › a kaa, nda ay baŋŋa se ‹ Dam woo › a dam ga. »

10Saadi ka Isa mom woodi, a taajab. A har woodiyo ka hanga ga se : « Ye har war se nda ciimi, wala Izirayel kuna ay na guna naanay ber woo cille. 11Amma ye har war se, ka ibobo go ta kaa ka hun woyne-hunay nda woyne-kaŋay, ka goro ka ŋaa Ibrahim, nda Isaka, nda Yaakuba banda •beene kokoyteraydi ra. 12Amma kokoyteraydi ijediyo go ta warrandi teray kuboydiyo ra, dooti hemyo go ta dam, hiŋeyo go ta jiiri cere ga. »

13Isa har kapitendi se : « Koy, a ma damndi mana misedi ka ni naanay nda. » Alwakati woodi jaati a baa goykoydi se.

8.11
Luk 13.29
8.12
Luk 13.28
8.18
Mar 4.35

Isa wowndi wircikom bobo

Marki 1.29-34 ; Luka 4.38-41

14Isa hirow Piyer huudi ra. A guna ka Piyer hanjurewoydi go kani, alhamma go a ga. 15A taar nga kanbadi, de alhammadi fur ga. A tun ka kay, ka kaadim Isa.

16Fitirowdi ra, i kate Isa do šaytankoy bobo. A garay šaytandiyo nda nga ciinidi, a wowndi wircikomdiyo kul. 17Hala hayadi ka annabi Ezayi bay ka har ma tabati :

« A jow yer aloojurdiyo,
A lenje yer wircidiyo. »[a]

Boro ka go baa ngu ma hanga Isa

Luka 9.57-62

18Saadi ka Isa guna ka aljama ber go wanga ngu, a noo yaamar ngiyo ma koy hari banda. 19•Ašara-bayraykoy foo man ga ka har a se : « Cawndikoy, ye ta hanga ni nongu kul ka n'o ta koy. »

a **8.17** – *Ezayi 53.4*

20Isa har a se : « Njungudiyo go may guusu, beene
cirowdiyo go may huuyo. Amma ʼBorodi Ijedi si may
nongu ka a kandi ngu bomodi. »
21Nga ʼtaalibdiyo kuna affoo har a se : « Ay ʼSan,
nan ay ma koy fiji ay baba jina. »
22Isa har a se : « Hanga ay, ma nan bukowdiyo ma
fiji nguyo bukowdiyo. »

Isa kayndi hew berdi

Marki 4.35-41 ; Luka 8.22-25

23A hirow hiidi ra, nga taalibdiyo hanga ga. 24Saadi
hinne hew ber tun isadi ga, hala bondaydiyo go daabu
hiidi. Amma nga ta go jirbi ra. 25Nga taalibdiyo man
ga ka tunndi ga, i har : « Yer ʼSan, kallasi yer ! Yer
halaci ! »
26A har i se : « Ma nga hanburndi war, naanay
ciinakoyyo ? » Saadi a tun ka taram hewdi nda isadi
ga, dangay ber dam.
27Boro woodiyo taajab, i har : « May nga ci har woo,
ka wala hewdiyo nda isadi go berndi ga ? »

8.20 *Mar 2.10*
8.29 *Mar 1.24; Yeh 2.4; Piy-II 2.4*
8.34 *Luk 5.8; Diy 16.39*

Isa wowndi šaytankoydiyo

Marki 5.1-20 ; Luka 8.26-39

28Saadi ka na a too hari banda here, Gergesen[a]
gandadi ra, šaytankoy hinka fatta saaraydiyo ra, i kaa
ta kubay ga. I hinsa ka laala hala boro foo si suuse ka
bisa dooti here. 29Saadi i sinti ka kaati ka har : « Ma
na n'o anniya ay se Isa, Yerkoy Ije ? Ni kaa ta laajaaba
yer, ja yer alwakatidi na too wala ? »
30Binka kur ber foo ka mor gi goo kur ra.
31Šaytandiyo suburndi Isa ka har a se : « Nda n'o garay
yer, nan yer ma hirow binka kur woo ra. »
32A har i se : « Wa koy ! » I fatta, i hirow binka
kurdi ra. De kurdi kul hun tondidi ga ka junbu isadi
ra, ka bun haridi ra. 33Kurkoydiyo jur ka koy koyradi
ra, ka har hayadi kul ka damndi, nda hayadi ka duu
šaytankoydiyo. 34Saadi koyradi kul nga fatta ka kubay
Isa. Ja i guna ga, i suburndi ga a ma fatta nguyo
gandadi ra.

a **8.28 –** *Gergesen* – Marki 5.1 nda Luka 8.26 i kaati ganda woo nda Gadara.

Isa wowndi bonjidi

Marki 2.1-12 ; Luka 5.17-26

9 Isa hirow hiidi ra, a dan isadi ka hirow nga koyradi ra.
2 Dooti i kate a do bonji foo ka go kani ngu kanihayadi
ga. Saadi ka Isa guna ngi naanaydi, a har bonjidi se :
« Gaabundi, ay ije. Ni junubudiyo yaafandi mana. »
3 Saadi ˙ašara-bayraykoy fooyo har ngiyo binediyo
ra : « Har woo ˙wow Yerkoy ! »
4 Isa bay ngi hungudiyo, a har : « Ma se war'o hungu
ifutuyo war binediyo ra ? 5 Affoo ngo yarasu nda, ma
har : ‹ Ni junubudiyo yaafandi mana ›, wala ka har :
‹ Tun ka dira › ? 6 Saadi hala war ma bay ka ˙Borodi
Ijedi go may hinay adduŋŋaadi ra ka yaafa junubu... »
Saadi a har bonjidi se : « Tun, jow ni kanihayadi, ma
koy ni huu. » 7 Hardi tun, a koy ngu huu. 8 Saadi ka
aljamaadiyo guna woodi, i taajab i saabu Yerkoy, ka
noo borodiyo se hinay woo cille.

9.2
Luk 7.48; Yeh 16.33
9.3
Yeh 10.33
9.4
Luk 6.8; Yeh 2.25
9.8
Luk 7.16; Yeh 15.8; Diy 4.21
9.11
Luk 5.30; Gal 2.15
9.13
Luk 19.10; Tim-I 1.15
9.14
Luk 18.12

Isa kaati Matiyu

Marki 2.14-17 ; Luka 5.27-32

9 Saadi ka Isa hun dooti, a guna har foo ka goo goro
alkaasudin nongudi do, nga maa ci Matiyu. A har a se :
« Hanga ay. » A tun ka hanga ga.
10 Han foo Isa go ŋaa ra Matiyu huu. Ka gar
˙alkaasudinkoy bobo nda junubunteyo kaa dooti.
I ŋaa Isa nda ngu ˙taalibdiyo banda. 11 Saadi ka
˙Fariziyendiyo guna woodi, i har nga taalibdiyo se :
« Ma se war cawndikoydi go ŋaa alkaasudinkoydiyo
nda junubuntediyo banda ? »
12 Isa mom i se a duu ka har i se : « Woodiyo ka
go selle si too nda safarikoy. Wircikomdiyo ngo too
nda ga. 13 Wa koy, war ma taasi ka bay ciini woo
almaanadi : ‹ *Hinni ngo yajab ay, a na ci sara.* ›[a] Saadi
ay na kaa ta kaati ˙tenjentediyo, amma junubunteyo
hala i ma ˙tuubi. »

Ijeeno nda itaawo si mara

Marki 2.18-22 ; Luka 5.33-35

14 Saadi ˙Yehiya taalibdiyo man ga ka har a se : « Ma

a **9.13** – *Oze 6.6*

se yer nda ʼFariziyendiyo go doonay ka hawmee, ni taalibdiyo ta si hawmee ? »

15Isa har i se : « Wala suttan-hardi baakoydiyo gaadi go bun, saa ka na i go nda cere ? Amma hanyo go ta kaa ka suttan-hardi go dinndi i ga. Saadi i ta hawmee.

16Boro foo si dunbu jaara taawo ka taa ga derbe jeeno ga, haya ka se i dunbodi ka tonton a ga go ta cendu ga, kottudi go ta jaase. 17Boro foo si dam ʼduwẽ taawo hunbar jeenoyo ra. Nda a na, hunbardiyo go ta kottu, duwẽdi go ta mun, hunbardiyo go hasara. Saadi duwẽ taawo ma hirow hunbar taawoyo ra, saadi ahinkadi kul go ta cindi. »

Isa wowndi woy hinka

Marki 5.21-43 ; Luka 8.40-56

18Ka gar Isa go cii, amir foo man ka kaa, a sujudu, a har a se : « Ay ije-woydi bun morayda. Amma kaa ta kandi a ga kanba, a ta huna. » 19Isa tun, nga nda ngu taalibdiyo hanga ga.

20Ka gar woy foo goo dooti, ka kuri-mun wirci goo a ga, a too jiiri woy-cindi-hinka (12), a man nga banda here, a taar nga burmusudi bunsamdiyo. 21A har ngu bomo se : « Nda ay duu ka taar nga burmusudi ni, ye ta wow. »

22Isa joo ka guna ga, a har a se : « Gaabundi ay ije-woy, ni naanaydi kallasi ni. » Ja alwakati woodi a baa woydi se.

23Saadi ka na Isa too amirdi huudi do, a guna kullu karkoyyo nda aljama ka go sonko. 24A har i se : « Wa fatta, woy-kaynadi na bun, a go jirbi ra. » I saffaha Isa. 25Saadi ka na i fattandi aljamaadi, a hirow, a din ije-woy kaynadi kanbadi, woy-kaynadi tun. 26Alhabardi say gandadi kul kuna.

Isa fer danaw hinka moo

27Ka gar Isa go fatta, danaw hinka hanga ga, i kaati ka har : « Hinni yer ra, ya Dawuda ije ! »

28Saadi ka na a too huu, danawdiyo man ga, Isa har i se : « War go naanay ka ay go hin ka dam woodi wala ? »

I jaabi ka har a se : « Nga, yer ʼSan. »

9.15 Yeh 3.29; Diy 13.2-3
9.18 Mar 5.23
9.20 Mar 3.10; Luk 6.19
9.22 Mar 10.52; Luk 7.50; Yeh 16.33
9.24 Yeh 11.11-14; Diy 20.10; Kor-I 11.30; Tes-I 4.13-16
9.25 Luk 7.14
9.26 Mar 1.28; Luk 4.14, 37
9.27 Mar 10.47
9.28 Diy 14.9

29Saadi a taar ngi moodiyo, ka har i se : « A ma
damndi war se war naanaydi ga. » 30Ngi moodiyo fer.
Isa sinjindi ka har i se : « Wa yeendi lakal ! Boro foo
ma si mom ga ! » 31Amma ja i fatta, i cii a ciini dooti
maanaydi kul kuna.

Isa wowndi šaytankoy

32Saadi ka i koy, boro fooyo kate Isa se šaytankoy
foo ka ci beebe. 33Šaytandi garayndi, beebeedi cii.
Aljamaadi taajab, i cindi ka har : « Woo cille na bay ka
dam Izirayel kuna ! »
34Amma ♦Fariziyendiyo har : « A garay šaytandiyo
nda šaytandiyo amirdi maadi. »

Isa hinni aljamaadi se

35Isa go dira koyra berdiyo nda koyra mayradiyo
ra. A cawndi ♦caw-huudiyo ra, a waaju nda ♦Yerkoy
kokoyteraydi ♦Allinjildi, a wowndi wirci sii kul nda
aloojur sii kul. 36A guna aljamaadiyo, a hinni i se,
haya ka se i fara, i gurfu, i bara sanda feejiyo ka si may
kurkoy. 37Saadi a har ngu taalibdiyo se : « Hejaydi go
ber, amma goykoydiyo si bow. 38Wa ŋaare farikoydi
ma sanba goykoyyo ngu hejaydi se. »

Isa suuba taalib woy-cindi-hinkadi (12)

Marki 6.7-13 ; Luka 9.1-6

10 Isa kaati ngu ♦taalib woy-cindi-hinkadi (12).
A noo gi hinay i ma garay šaytandiyo, i ma
wowndi wircikom kul nda aloojur kul.
2♦Diya woy-cindi-hinkadi (12) maadiyo ci wooyo :
lawaldi ci Simon, ka se na a har Piyer, nda Andire nga
harmedi, Žaki Zebede ijedi nda Yehiya nga harmedi,
3Filipu nda Bartelemi, Toma nda Matiyu ka ci
♦alkaasudinkoydi, Žaki Alfe ijedi, nda Tade, 4Simon ka
goo ♦Zelotidiyo kondaydi kuna, nda Žuda ♦Isikariyoti
ka noondi Isa.

Isa sanba ngu taalib woy-cindi-hinkadi (12)

5Isa sanba taalib woy-cindi-hinkadi (12), a har i
se : « War ma si koy ♦alkabiila-tanaadiyo do, war ma
si hirow ♦Samari borodiyo koyradiyo ra. 6Wa koy

9.31 *Mar 7.36*
9.33 *Mar 2.12*
9.36 *Mar 8.2*
9.37 *Luk 10.2; Yeh 4.35*
10.1 *Mar 3.13-15; Luk 4.36*
10.4 *Mar 14.10; Diy 1.16*
10.5 *Luk 9.52; Yeh 4.4-9; Diy 8.5,25*

Izirayel alkabiiladi do, ka ci feeji derenteyo. 7Wa koy,
wa waaju, wa har : ‹ ♦Beene kokoyteraydi man. › 8Wa
wowndi wircikomdiyo, wa hunandi bukowdiyo, wa
henenndi jiraykoynidiyo, wa garay šaytandiyo. War
duu yaada, wa noo yaada. 9War ma si kabay wura
wala njorfu, wala alliyaara war hawkunadiyo ra.
10War ma si jow caaku war diradi se wala derbe hinka,
wala taamyo wala bunduyo, haya ka se goykoy go
hima ka duu ngu banadi.

11Nda war hirow koyra ber wala iciina ra, wa
taasi ka bay wala boro goo dooti ka go hima nda ka
kubay war. Wa cindi dooti hala saa ka war'o koy.
12Nda war hirow huu kuna, wa foo huudi borodiyo.
13Nda huu woodi hima nda ga, war alaafiyadi bara
a ga. Amma nda a na hima nda ga, war alaafiyadi
ma yeekate war se. 14Nda borodiyo na kubay war,
wala i na kayndi haŋa, wa fatta huu woodi wala
koyra woodi ra. Wa kokom wala kisowdi ka denji war
ceediyo. 15Nda ciimi ye har war se, ciitidi dunbudi han
Sodom nda Gomor gandadi go ta duu musulha ka bisa
koyra woodi. »

10.9
Luk 22.35
10.10
Tim-I 5.18
10.14
Mar 6.11; Luk 9.5; Diy 13.51
10.15
Diy 17.31; Piy-II 2.6; Yeh-I 4.17; Žud 1.7
10.16
Luk 10.3; Diy 20.29; Kor-I 14.20
10.17
Mar 13.9; Diy 5.40
10.18
Diy 25.24-26
10.20
Luk 12.11-12
10.21
Mar 13.12
10.22
Mar 13.13; Luk 21.19; Yeh 15.21; Ban 2.10
10.23
Luk 17.30

Laajaabadiyo ka go ta kaa

16« Ay ga sanba war sanda feejiyo, ganji-hanšiyo
game. Wa yeendi lakal sanda gandakorfoyo, war
ma ci alaafiyanteyo sanda gubayo. 17Wa yeendi
lakal borodiyo se. Haya ka se i ta noondi war
♦Alyahuududiyo alwakildiyo kondaydi se, i ta laasa
war ♦caw-huudiyo ra. 18Ay maaganda se i ta koy nda
war amirdiyo nda kokoydiyo jine, hala war ma ci
seede ngi nda ♦alkabiila-tanaadiyo se. 19Saa ka na i
noondi war, war ma si hujun nda hayadi ka war go
ta har. Hayadi ka war go ta har go noondi war se
alwakatidi woodi jaati. 20Haya ka se a na ci war ngo
ta cii, amma war Babadi Hundedi ngo ta cii war kuna.

21Harme go ta noondi ngu harme bun se, baba
bomoy go ta dam misedi ngu ije se. Ijediyo go ta tun
nguyo hayradiyo se ka wii gi. 22Borodiyo kul go ta
konno war ay maaganda se. Amma boro ka gaabundi
hala a ma ben go ta kallasi. 23Nda i torro war koyra
foo ra, wa jur ka koy itana ra. Ciimi na ay go har war

se, war si ta benndi ka yaara Izirayel koyradiyo kuna nda ʼBorodi Ijedi na kaa.

24Taalib si bisa ngu cawndikoy, baŋŋa si bisa ngu san. 25A wasa taalib se i ma dam a se hayadi ka i dam nga cawndikoydi se, baŋŋa mo ma ci sanda nga sandi. Nda i kaati huukoydi nda ʼBelzebul, i ta kaati huuborodiyo nda haya ka jaase woodi ! »

May na boro hima ka hanbur

26« War ma si hanbur gi, haya ka se haya kul ka tugundi go ta bangay, sirri si bara ka si ta bayndi. 27Hayadi ka ye har war se kuboy ra, wa har ga gay kuna. Hayadi ka tugu-tugundi war se, wa fee ga sooroyo ga. 28War ma si hanbur woodiyo ka go hin ka wii assobon, amma i si hin ka wii hunde. Wa hanbur woodi ka go hin ka halaci hunde nda assobon kul jahannam kuna. 29I neere atakirya hinka alliyaara n'bay ? Amma ngi kuna wala affoo si kam ganda, bila war Babadi ibay. 30Wala war bomo hanbirdiyo kul kaabundi. 31War ma si hanbur far, bara war alkadardi go bisa wala atakirya bobo. »

Ma yadda Isa wala ma wongu ga

32« Boro kul ka har borodiyo jine ngu ci ay wane, ay mo go ta har ay Babadi ka goo ʼbeenediyo ra jine, ka a koydi ci ay wane. 33Amma boro kul ka ŋankar ay borodiyo jine, ay mo go ta ŋankar ga ay Babadi ka go beenediyo ra jine. »

Borodiyo go fay Isa maaganda se

34« War ma si hungu ka ay kaa hala ay ma kate alaafiya adduŋŋaadi ra. Ay na kate alaafiya amma takuba. 35Nga ay kaa

Ta fay boro nda ngu baba,
Ije-woy nda ngu ŋaa,
Hanjure-woy ciina nda hanjure-woy.
36Iberediyo ka boro go ta duu ci nga
huuborodiyo.[a]

37Boro ka baa ngu baba wala ngu ŋaa ka bisa ay si

10.24 *Yeh 13.16*
10.25 *Mar 3.22*
10.26 *Mar 4.22; Luk 8.17*
10.28 *Ebe 10.31*
10.30 *Luk 21.18; Diy 27.34*
10.32 *Oro 10.9*
10.33 *Mar 8.38; Tim-II 2.12*
10.37 *Luk 14.26*

a **10.35-36** – *Miše 7.6*

hima nda ay. Boro ka baa ngu ije-har wala ngu ije-woy ka bisa ay si hima nda ay. 38Boro ka na jow ngu ♦salibdi ka hanga ay si hima nda ay. 39Boro ka go baa ka kallasi ngu hundedi, go ta jaŋay ga. Boro ka jaŋay ngu hundedi ay maaganda se, go ta duu ga. »

Baraji waajudi

40« Boro ka kubay war, kubay ay. Boro ka kubay ay, kubay woodi ka sanba ay. 41Boro ka kubay annabi sanda annabi go ta duu annabi baraji. Boro ka kubay ♦tenjente sanda tenjente go ta duu tenjente baraji. 42Boro kul ka noo iciina wooyo kuna affoo se wala poti mee foo hari yeeno, haya ka se a ci ay taalib, ciimi na ay go har war se nga barajidi si dere far. »

Yehiya Batizekoydi dontokoydiyo

Luka 7.18-35

11 Saadi ka Isa benndi ka noo fahamay wooyo ngu ♦taalib woy-cindi-hinkadi (12) se, a hun dooti ka koy waaju ngi koyradiyo ra.

2♦Yehiya ka goo kasa-huudi ra, mom goydiyo ka na ♦Almasihu go dam. A sanba a do ngu taalib hinka. 3I hãa ga : « Ni nga ci woodi ka go hima ka kaa, wala yer go hima ka batu itana ? »

4Isa jaabi gi ka har : « Wa koy har Yehiya se hayadi ka war'o mom, nda hayadi ka war'o guna. 5Danawdiyo go guna, bonjidiyo go dira, jiraydiyo go henen, lutudiyo go mom, bukowdiyo go yee ka huna, ♦Allinjildi go harndi talkadiyo se. 6Ŋaali bara woodi se ka si hoo naanay jaŋay ra ay maaganda se ! »

Isa cii Yehiya Batizekoydi ga

7Ka gar Isa go baa ka koy, a sinti ka cii ♦Yehiya ciini aljamaadi se ka har : « Ma na war koy guna ganjidi ra ? Diiri ka hewdi go bere-bere wala ? 8Saadi may na war koy guna ? Boro ka go dam jaara boyroyo wala ? Woodiyo ka go dam jaara boyroyo goo kokoydiyo huudiyo ra. 9Saadi may na war koy guna ? Annabi foo wala ? Nga ye har war se ka a bisa annabi. 10Haya ka se Nga ya ci borodi ka hantumdi go har a ga :

‹ Guna, ye sanba ni jine ay diyadi

10.38 *Luk 14.27*
10.39 *Yeh 12.25*
10.40 *Luk 9.48; Yeh 12.44; Gal 4.14*
10.42 *Mar 9.41; Diy 10.4; Ebe 6.10*
11.3 *Yeh 11.27; Ebe 10.37*
11.5 *Luk 4.18-19*
11.9 *Luk 1.76*
11.10 *Mar 1.2; Luk 7.27; Yeh 3.28*

Hala a ma hinsa ni fondodi ni jine. ›[a]
11 Ye har war se nda ciimi, ka woodiyo kul ka woydiyo
hay, wala affoo si i ra ka bisa Yehiya Batizekoydi. Amma
woodi ka ciina nda i kul, ˙beene kokoyteraydi ra, go bisa
Yehiya. 12 Ja Yehiya Batizekoydi jaman hala morayda, i
tangam beene kokoyteraydi nda gaabi, tangamkoydiyo
ngo jow ga. 13 Haya ka se Annabiidiyo nda Muusa
˙Ašaraadiyo kul har haya ka go ta damndi hala Yehiya
jaman. 14 Nda war go baa ka faham, nga ya ci Ilyasu ka go
hima ka kaa. 15 Boro ka go may haŋa mom se ma mom.
16 May na ay ma himandi nda jaman woo borodiyo ?
I hima nda ijemayrayo ka goo goro yoobu, i kaati ka
har nguyo cerediyo se :
17 ‹ Yer kar war se kullu,
War na gaani.
Yer don war se bine-hemay don,
War na hem. ›
18 Yehiya kaa, a si ŋaa, a si ɲin, i har : ‹ A may šaytan. ›
19 ˙Borodi Ijedi kaa, a ŋaa a ɲin, i har : ‹ Woo ci
wahante nda harifutu-ɲinkoy, ˙alkaasudinkoydiyo nda
junubuntediyo cere. › Amma Yerkoy bayraydi go cerbu
ka a ˙tenje nga goydiyo ra. »

11.13 *Luk 16.16*
11.14 *Luk 1.17; Yeh 1.21*
11.15 *Mar 4.23; Luk 14.35; Ban 2.7*
11.18 *Luk 1.15*
11.21 *Mar 6.45; Luk 9.10; Yeh 1.44; Diy 12.20*

Koyradiyo ka wongu ka tuubi

20 Saadi Isa sinti ka teje koyradiyo ka kuna na a dam
alhikimadiyo jere berdi kul, haya ka se i na ˙tuubi.
21 « Korazin koyra ni bone ! Betesayida koyra ni bone !
Nda a gar alhikimadiyo ka damndi war do damndi
Tir koyradi nda Sidon koyradi ra, ngi borodiyo gay i
dam caaku nda booši nguyo ga, ka cerbu ka i tuubi.
22 Amma ye har war se : Ciiti-dunbudi-han Tir nda
Sidon go ta duu musulha ka bisa war wondi. 23 Ni bine
Kapernahum koyra,
N'o ta jeerndi hala beene wala ?
N'o ta ye ganda hala alaakara !
Haya ka se nda a gar ka alhikimadiyo ka damndi ni do
damndi Sodom, hõo go ta gar ga. 24 Woodi se ye har
war se ka ciiti-dunbudi-han, Sodom gandadi go ta duu
musulha ka bisa ni wondi. »

a **11.10** – *Malaki 3.1*

Isa bangayndi ngu Baba

25Alwakati woodi, Isa jow ciini, ka har : « Ye saabu
ni ay Baba, beene nda ganda ʼSan, ka ni tugu haya
wooyo bomo ferodiyo nda lakalkoynidiyo ga, amma
ni bangayndi ga ijemayradiyo se. 26Nga, ay Baba, mise
woo na a kaa bara woodi na ni baa.
27Ay Baba noo ay haya kul. Boro foo si bay Ijedi
kala Babadi. Ijedi foo ngo bay Babadi, nda boro ka se
na a bayndi ga.
28Wa kaa ay do, war kul ka go fara war go lenje,
ye noo war hinjam. 29Wa jow ay ʼcalodi, wa nan ye
cawndi war. Haya ka se ay si may albasi, ay binedi si
fooma, war go ta duu alaafiya war hundediyo se. 30Ay
calodi go yarasu, ay lenjedi go felew. »

Hinjam-jaaridi waajudi

Marki 2.23–3.6 ; Luka 6.1-10

11.25 *Luk 22.42; Yeh 11.41*
11.27 *Yeh 3.35; 10.15*
11.29 *Yeh 13.15; Fil 2.5; Piy-I 2.21; Yeh-I 2.6*
11.30 *Yeh-I 5.3*
12.2 *Luk 13.14; Yeh 5.10*
12.5 *Yeh 7.22-23*
12.10 *Mar 3.2; Luk 11.54*

12 ʼHinjam-jaari foo, Isa go dira alkama faridiyo
ra. Nga ʼtaalibdiyo heray, i sinti ka kosa jeeniyo,
ka ŋaa gi. 2ʼFariziyendiyo guna ga i har : « Guna, ni
taalibdiyo go dam haya ka si hima ka damndi hinjam-
jaari han. »
3Amma Isa har i se : « War na caw hayadi ka
Dawuda dam wala, saadi ka a heray, nga nda ngu
borodiyo ? 4A hirow ʼYerkoy huudi kuna, ka ŋaa
takuladiyo ka i kayndi saraadi se. Nga nda ngu
borodiyo si hima ka ŋaa ga. ʼSara-koosukoydiyo foo go
hima ka ŋaa ga. 5Wala war na caw ʼAšaraadiyo kuna
ka sara-koosukoydiyo go hoo hinjam-jaaridi ʼYerkoy
huudi batumadi ra ? I dam woodi amma teje si i ga.
6Amma ye har war se, ka haya go ne ka bisa Yerkoy
huudi batumadi. 7Nda war'o bay : ‹ *Hinni ngo yajab ay,*
a na ci sara ›[a] almaanadi, war si ta jukundi wooyo ka
na dam haya kul. 8Haya ka se ʼBorodi Ijedi ci hinjam-
jaaridi ʼSan. »

Isa wowndi har kanba koogodi

9Isa hun dooti, ka hirow ngi ʼcaw-huudi ra. 10Har
foo garndi dooti ka kanbadi koo. I hãa Isa : « Boro go

a **12.7** – *Oze 6.6*

hima ka wowndi wircikom ʼhinjam-jaari han wala ? »
Woo ci hala i ma duu ga nda addelil.

11Isa har i se : « Nda boro foo war game si may kala
feeji foo, nda a kam guusu ra hinjam-jaari han, a si
ta cendu ga ka fattandi ga, wala ? **12**Boro bisa feeji !
Saadi, iboyro go hima ka damndi hinjam-jaari han. »

13Saadi a har hardi se : « Serre ni kanbadi. » A serre
ga, a wow ka kaa sanda affoodi cille. **14**ʼFariziyendiyo
fatta ka dam mara, ka guna mise ka kuna nguyo
ma wii ga.

Goykoydi ka Yerkoy go suuba

15Saadi ka Isa bay woodi ga, a hun dooti. Aljama ber
hanga ga, a wowndi wircikomdiyo kul. **16**A sinjindi ka
har i se i ma si bayndi ga boro foo se. **17**Hala hayadi ka
annabi Ezayi har ma tabati. **18**A har :

« Woo ci ay goykoydi ka ay suuba,
Ay bine-baakoydi ka go ɲaalindi ay Hundedi.
Ye ta dam a ga ay Hundedi,
A ta waaju Yerkoy ʼtenjedi ʼalkabiila-tanaadiyo
se.
19*A si ta kakaw, a si ta kaati.*
Boro foo si ta mom a jinde nbeddediyo ra.
20*A si ta kayri kaari ka taabu,*
A si ta wii fitila ka korfodi go sisi,
Hala han ka na a noo hinay tenjedi se.
21*Alkabiila-tanaadiyo go ta tammaha nga maa*
ga. »[a]

12.11
Luk 14.5
12.14
Mar 3.6;
Luk 6.11;
Yeh 5.18
12.18
Yeh 3.34
12.24
Mar 3.22

Isa nda Albiliisi

Marki 3.20-30 ; Luka 11.14-26

22Saadi i kate a se šaytankoy ka dana a beebe. A
wowndi ga hala beebeedi cii, a guna. **23**Aljamaadi kul
taajab, i cindi ka har : « Har woo na ci Dawuda ijedi
wala ? »

24Saadi ka ʼFariziyendiyo mom woodi, i har : « Har
woo si garay šaytandiyo nda bara ʼBelzebul maadi, ka
ci šaytandiyo amir. »

25Isa ka go bay ngi hungudiyo, har i se :

a **12.18-21** – *Ezayi 42.1-4*

« Kokoyteray kul ka jemna ka tangam cere go ta halaci, koyra kul wala huu kul ka jemna ka tangam cere si ta may aloomur. 26Nda Albiliisi go garay Albiliisi, saadi a jemna. Mise foo na nga kokoyteraydi go ta may aloomur ? 27Nda Belzebul maa na ye garay nda šaytandiyo, war ijediyo may maa na i garay gi nda ? Woodi se ngi jaati ngo ta dunbu war ciitidi. 28Nda ˙Yerkoy Hundedi na ye garay nda šaytandiyo, saadi ˙Yerkoy kokoyteraydi kaa war do here.

29Mise foo na boro go hin ka hirow nda har gaabi-koyni huu ra, ka jow nga alman, bila nda ma jina ka haw ga ? Saadi na a go hin ka ganandi haya ka goo nga huudi ra.

30Woodi ka si ay banda go tangam ay. Woodi ka si faaba ay ka mara, go say. 31Woodi se na ye har war se, ka Yerkoy go yaafa junubu kul nda Yerkoy ˙wow kul. Amma a si ta yaafa boro ka wow ˙Hunde-Henenodi. 32Boro kul ka ciinifutay ˙Borodi Ijedi a ta yaafa a se. Amma boro kul ka ciinifutay Hunde-Henenodi, a si ta yaafa a se, jaman woo ra wala woodi ka go ta kaa kuna. »

12.27
Diy 19.13
12.30
Mar 9.40; Luk 11.23
12.31
Mar 3.28-29; Luk 12.10
12.32
Mar 10.30; Luk 20.34-35; Efe 1.21; Ebe 6.5
12.33
Luk 6.43-44
12.34
Luk 6.45
12.37
Žak 3.2
12.38
Mar 8.11-12; Luk 11.16; Yeh 2.11,18; Kor-I 1.22
12.39
Luk 11.29

Tuuri si bayndi bara nda nga ijedi

33« Nda tuuri goo boori nga ijedi goo boori, nda tuuri goo futu nga ijedi goo futu. Haya ka se tuuri si bayndi bara nga ijedi ga. 34Kufayo alkabiila, mise foo na war go hin ka har iboyro, war ka go laala ? Haya ka se hayadi ka bow bine ra go fatta mee ra. 35Boro boyro go kow ngu binedi jisi do boyrodi kuna iboyro, boro laalo ga kow ngu binedi jisi doodi ra ilaalo. 36Amma ye har war se ka ciiti-dunbudi-han, borodiyo go ta tuuru ciini yaada kul ka i har se. 37Ni ciinidiyo ga na i ta har n'o ˙tenje, ni ciinidiyo mo ga na i ta jukundi ni. »

Yunusa taamaysadi

Luka 11.29-32

38Saadi ˙ašara-bayraykoydiyo nda ˙Fariziyendiyo kuna haya jow ciini. I har : « Cawndikoy, yer'o baa ma cerbu yer ˙taamaysa. »

39A jaabi ka har i se : « Jaman laalo azzinadunce

go hãa taamaysa. Taamaysa si ta noondi a se, ka na ci annabi Yunusa taamaysadi. 40Haya ka se misedi ka Yunusa dam ciji hinja nda jaari hinja hariham ber gunde ra, misedi na ʼBorodi Ijedi go ta dam ciji hinja nda jaari hinja dowdi binedi ra. 41Niniwe borodiyo ʼtuubi Yunusa waajudi se, wa guna woodi ka goo ne bisa Yunusa. Niniwe borodiyo go ta tun, ciiti-dunbudi-han, ka har i ma jukundi jaman woo borodiyo. 42Hawsa here kokoy-woydi hun adduŋŋaadi jere foodi do, ka kaa ta mom Sulaymana bomo-feeraydi. Wa guna, woodi ka goo ne bisa Sulaymana. Saadi, hawsa here kokoy-woydi go ta tun kaydi han, nga nda jaman woo, a ta har i ma jukundi gi. »

Šaytandi yeekate

43« Saa ka na šaytan fatta boro kuna, a koy nongu koogodiyo ra ka taasi hinjam, nda a na duu ga. 44Saadi a har : ‹ Ay go yee ay huudi ra ka kuna ay fatta. › Nda a yeekate, a gar ga kon, a fiisindi ka taaram. 45Saadi a koy kate ngu banda šaytan iyye tana, ka bisa ga laala. I hirow, i goro. Saadi boro woodi kokordi goo jaase lawaldi. Woo ngo ta duu, jaman woo boro laalodiyo. »

12.45
Piy-II 2.20
12.46
Luk 1.43; Yeh 2.1-2, 12; Diy 1.14; Kor-I 9.5; Gal 1.19
12.50
Yeh 15.14
13.2
Luk 5.3

Isa ŋaa nda a harmediyo

Marki 3.31-35 ; Luka 8.19-21

46Ka gar Isa go cii aljamaadi do, nga ŋaa nda nga harmediyo go kay teray. I taasi ka cii a do. 47Boro foo har a se : « Guna, ni ŋaa nda ni harmediyo goo teray, i baa nguyo ma cii ni do. »

48Amma Isa jaabi ka har woodi ka cii a do se : « May nga ci ay ŋaa, may nga ci ay harmediyo ? » 49Woodi banda, a serre ngu kanbadi ngu taalibdiyo do here, a har : « Ay ŋaa nda ay harmediyo goo. 50Haya ka se boro kul ka go dam ay Babadi ka goo ʼbeene ibaydi, a koydi ci ay harme, ay woyme, nda ay ŋaa. »

Farikoydi filla-yaasaynte

Marki 4.1-20 ; Luka 8.4-15

13 Han woodi jaati Isa fatta huudi ra ka goro isadi mee. 2Aljama ber mara nga jere, hala a hirow

hii foo kuna ka goro. Aljamaadi kul goo kay gumaydi
ra. 3A bara ka cawndi gi haya bobo ˙filla-yaasaynte
kuna. A har : « Farikoy foo fatta ka duma. 4Saadi ka a
go duma ra, dumidi ra haya kam fondodi ra, cirowdiyo
kaa i ŋaa ga. 5Dumidiyo ra haya kam tondiyo nda cere
game, nongu ka dow bobo si. A ceɲe ka jay, bara a
na duu dow guuso. 6Saadi ka woynedi fatta, a kukur
ga a koo, bara a si may linji. 7Dumidi ra haya kam
karjiyo nda cere game. Karjidiyo jay, i siiti gi, i suugu.
8Dumidi ra haya kam dow boyro ra, a hay ije. A hay
dumi foo jongu, dumi foo woyduu (60), dumi foo
waranja. 9Boro ka go may haŋa mom se, ma mom ! »

Addelil ka se Isa go jente filla-yaasaynte ra

10Nga ˙taalibdiyo man ga ka har a se : « Ma se na n'o
cii i do nda ˙filla-yaasaynte ? »

11Isa jaabi ka har i se : « Haya ka se a noondi war se,
war ma bay ˙beene kokoyteraydi sirridiyo, amma ngi
ta woodi na noondi i se. 12Haya ka se i ta noo woodi
ka go may se, nga mayraydi go ta bow. Amma woodi
ka si may, i ta din a ga wala hayadi ka a may. 13Woodi
se na ye cii i do filla-yaasaynte kuna. Haya ka se

Saa ka na i honno, i si guna.
Saa ka na i mom, i si mom, i si faham.

14I go tabatindi hayadi ka annabi Ezayi har :

‹ War go ta mom nda war haŋayo, war si ta
faham far.
War go ta honno nda war mooyo, war si ta
guna far.
15*Bara alkabiila woo binedi goo sendu.*
I tinndi nguyo haŋadiyo,
I daabu nguyo moodiyo,
Hala nguyo moodiyo ma si koy guna,
Nguyo haŋadiyo ma si koy mom,
Nguyo binediyo ma si koy faham,
I ma si ˙tuubi, hala ay ma wowndi gi. ›[a]

16Amma ŋaali bara war moodiyo se, bara i guna, nda
war haŋadiyo se, bara i mom ! 17Nda ciimidi ye har
war se, annabi bobo nda ˙tenjenteyo booni nguyo

13.11 *Kor-I 2.10, 14; Kol 1.27; Yeh-I 2.20,27*
13.15 *Yeh 12.40; Diy 28.26-27; Oro 11.8*
13.17 *Yeh 8.56; Ebe 11.13; Piy-I 1.10-12*

a **13.14-15** – *Ezayi 6.9-10*

ma guna haya wooyo ka war go guna, i na guna ga. I booni nguyo ma mom haya wooyo ka war go mom, amma i na mom ga. »

Farikoydi filla-yaasaynte almaanadi

18« War ta wa kayndi haŋa, haya ka ci farikoydi
•filla-yaasayntedi almaanadi. 19Saa ka na boro kayndi
haŋa kokoyteraydi ciinidi se, a na faham, Albiliisi go
kaa, a kow hayadi ka dumandi binedi ra. Boro woodi
nga ci woodi ka duu dumidi fondodi ra. 20Woodi ka
dumandi tondidiyo nda cere game, ci woodi ka nda a
mom ciinidi, a din ga nda ɲaali saadi hinne. 21Amma
i si may linji, i ci saa boroyo, han kul ka siitay wala
torro kaa i ga, ciinidi maaganda se, a duu addelil ka
hoondi ga. 22Woodi ka dumandi karjidiyo nda cere
game, ci woodi ka mom ciinidi, amma adduŋŋaa woo
hujundiyo nda alman banda jarrab go siiti ciinidi,
ka jendi ga a ma hay ije. 23Woodi ka dumandi dow
boyrodi ra, ci woodi ka mom ciinidi, a faham ga. A
dam ije, affoo jongu (100), affoo woyduu (60), affoo
waranja (30). »

13.22
Tim-I 6.9-10,17
13.24
Mar 4.26, 30

Subu-futu filla-yaasaynte

24A jente i se •filla-yaasaynte tana foo. A har :
« •Beene kokoyteraydi go hima nda har foo ka duma
dumi boyro ngu faridi ra. 25Amma saadi ka borodiyo
go jirbi, nga iberedi kaa, a say subu-futu alkamadi ra,
a koy. 26Dumaraydiyo jay, i hay ije, saadi subu-futudi
gunandi.

27Huudi sandi baŋŋaadiyo kaa ta har a se : ‹ Yer san,
n'bay dumi boyro na ni dam ni faridi ra ? Saadi mise
foo na subu-futu garndi a kuna ? ›

28A jaabi ka har i se : ‹ Ibere foo nga dam woo. ›

Baŋŋaadiyo har a se : ‹ N'o baa yer ma koy dogo ga
wala ? ›

29A har : ‹ War ma si. Nda a na, saa ka na war go
dogo subu-futu, war go ta dogo alkamadi jaati. 30Wa
nan i ma jay nda cere, hala saa ka hejaydi too. Hejaydi
waati, ye har hejaykoydiyo se : “ Wa jina ka dogo
subu-futudi, wa celingu ga hala a ma kukurndi. Amma
wa mara alkamadi ay attamhuudi ra. ” › »

Mutardu-ijedi filla-yaasayntedi

Marki 4.30-32 ; Luka 13.18-21

31A jente i se ʼfilla-yaasaynte tana foo. A har : « ʼBeene kokoyteraydi go hima nda ʼmutardu-ije foo ka har foo jow, a duma ngu fari kuna. 32A ci dumidi ka ciina nda dumidiyo kul, amma saa ka na a jay, a ber ka bisa žarden dumaraydiyo kul. A kaa tuuri-ɲaa, hala beene cirowdiyo go kaa ta goro a kanbadiyo ga. »

Alkamiira filla-yaasayntedi

33A har i se ʼfilla-yaasaynte tana foo : « ʼBeenediyo kokoyteraydi go hima nda alkamiira ka woy foo jow. A dam ga hanfi ber hinja farin kuna, hala saa ka na a kul tun. »

Isa go cawndi nda filla-yaasayntedi

34Isa har haya wooyo kul ʼfilla-yaasaynteyo kuna aljamaadi se. A si cii i do nda bara filla-yaasaynteyo ni, 35hala hayadi ka annabiidi har ma tabati. A har :

« Ye ta fer ay meedi ka har filla-yaasaynteyo,
Ye ta har hayayo ka goo tugu ra ja adduŋŋaadi takandi. »[a]

13.31 *Luk 17.6*
13.33 *Gal 5.9*
13.34 *Yeh 16.25*
13.35 *Oro 16.25-26; Kor-I 2.7; Efe 3.9; Kol 1.26*
13.38 *Yeh 8.44; Yeh-I 3.10*
13.39 *Ban 14.15*

Subu-futu filla-yaasayntedi almaanadi

36Saadi Isa nan aljamaadi, a hirow huudi ra. Nga taalibdiyo man ga ka har a se : « Fahamndi yer faridi subu-futudi ʼfilla-yaasayntedi. »

37A jaabi ka har i se : « Woodi ka duma dumi boyrodi ci ʼBorodi Ijedi. 38Faridi ci adduŋŋaadi, dumi boyrodi ci kokoyteraydi ijediyo, subu-futudi ci Albiliisi ijediyo. 39Iberedi ka duma ga ci Albiliisi. Hejaydi ci adduŋŋaa tunndi. Hejaykoydiyo ci almalaykadiyo.

40Misedi ka i dogo subu-futudi ka warra ga nuune ra, misedi ngo ta dam saa ka adduŋŋaadi tun. 41Borodi Ijedi go ta sanba ngu almalaykadiyo. I ta dogo nga kokoyteraydi ra wooyo kul ka go hoondi boro, nda woodiyo ka go hoo ašara. 42I ta warra gi alforon ra ka go din bal. Dooti hemyo go ta dam, hiɲeyo go ta jiiri cere ga. 43Saadi ʼtenjentediyo go ta naray sanda

a **13.35** – *Zabur 78.2*

woyne ngi Baba kokoyteraydi ra. Boro ka go may haŋa
mom se ma mom. »

Alman tugunte filla-yaasayntedi

44« ʼBeenediyo kokoyteraydi go hima koyne nda
alman ka tugu fari foo kuna. Borodi ka guna ga go
tugu ga. Nga ŋaalidi kuna, a koy neere haya kul ka na
a may, hala ngu ma day faridi. »

Hiiri boyro filla-yaasayntedi

45« ʼBeenediyo kokoyteraydi go hima nda
maamalakoy ka go taasi hiiri boyroyo. 46A guna hiiri
ka may hay ber. A koy neere haya kul ka ngo may ka
day ga. »

Taari filla-yaasayntedi

47« ʼBeene kokoyteraydi go hima nda taari ka i
warra isadi ra, ka mara hariham sii bobo. 48Saa ka
na a ton, hookoydiyo go cendu ga hala isadi mee.
I suuba iboyrodiyo ka dam gi sejidi ra, i warra
ifutudi. 49Mise woo ngo ta dam saa ka na adduŋŋaa
tun. Almalaykadiyo go kaa ta fay ilaalodiyo nda
ʼitenjentediyo, 50i ta warra gi alforon ra ka go din bal.
Dooti hemyo go ta dam, hiŋeyo go ta jiiri cere ga. »

13.44
Fil 3.7-8
13.55
Luk 3.23;
Yeh 6.42

Alman filla-yaasayntedi

51Isa har i se : « War faham haya wooyo kul wala ? »
I har : « Nga, yer ʼSan. »
52A har i se : « Woodi se na ʼašara-bayraykoy kul
ka faham ʼbeenediyo kokoyteraydi, go hima nda
huukoy ka go kow ngu almandi ra haya taawoyo
nda ijeenoyo. » 53Saadi ka Isa benndi ka har ʼfilla-
yaasaynte wooyo, a hun dooti.

Nazareti borodiyo seede Isa ga

54Saadi ka a kaa ngu gandadi ra, a cindi ka cawndi
borodiyo ngi ʼcaw-huudi ra, hala woodi kaa i se
taajab, i cindi ka har : « Man na a duu bayray woo
nda alhikima wooyo. 55N'bay woo ci bundugoykoydi[a]

a **13.55 –** *bundugoykoydi* – Guna bundugoykoydi biidi, Marki 6.3.

ijedi ? N'bay Mariyama nga ci nga ɲaa ? A ci Žaki nda Yusuf nda Žudu nda Simon harmedi ? 56A na ci nga woymediyo bomoy goo yer nda cere game ? Saadi man na haya wooyo hun a se ? » 57Woodi dor gi.

Isa har i se : « I go berndi annabi nongu kul kala nga jaati gandadi ra, nda nga huuborodiyo nda cere game. »

58A na dam dooti alhikima bobo, ngi naanay jaŋaydi maaganda se.

Yehiya Batizekoydi bundi

Marki 6.14-29 ; Luka 9.7-9

14 Alwakati woodi, ʼHerodu ka ci gofornerdi, mom Isa maa. 2A har ngu goykoydiyo se : « Har woo ci ʼYehiya Batizekoydi ka yee ka huna bukowdiyo nda cere game. Woodi se na a may hinay ka dam alhikima wooyo. »

13.57 *Luk 4.24; Yeh 4.44; 6.61*
14.1 *Mar 8.15; Luk 3.1, 19; 9.7-9; Diy 4.27*
14.3 *Luk 3.19-20*
14.12 *Diy 8.2*

3Haya ka se Herodu bay ka har i ma din Yehiya, ka haw ga, ka dam ga kasa, Herodiyadu maaganda, ka ci Filipu nga harmedi wonde. 4Haya ka se Yehiya bay ka har a se : « A si hima ma hiiji ga. » 5Herodu baa ngu ma wii ga, amma a hanbur aljamaadi ka go kanba Yehiya nda annabi.

6I dam ŋaandi Herodu hayndi-jiiri-beredi se. Herodiyadu ije-woydi gaani woodiyo ka kaa ŋaandidi do jine, a yajab Herodu, 7hala a jee a se ka ngo noo ga haya kul ka na a wir. 8Nga ɲaa tusa ga a ma har : « N'ay ne Yehiya Batizekoydi bomodi tubule beene. » 9Woodi tar kokoydi se, amma jeedi ka a faati ka jee, nda woodiyo ka go ŋaa a banda maaganda se, a noo yaamar i ma noo ga a se. 10A sanba boro ma koy koti Yehiya bomodi kasa-huudi ra. 11A kate nga bomodi tubule beene, i noo ga woy-kaynadi se, a koy nda ga ngu ɲaa se. 12Yehiya ʼtaalibdiyo ka ta jow nga bukowdi, i fiji ga, i koy har ga Isa se.

Isa ŋaandi boro jenber-guu

Marki 6.30-44 ; Luka 9.10-17 ; Yehiya 6.1-15

13Saadi ka Isa mom woodi, a hun dooti hii kuna ka koy nongu ka cee si bow. Saadi ka aljamaadi mom ga, i hun koyradiyo ra ka ceece ga nda cee. 14Saadi ka na

a junbu hiidi kuna, a guna aljama ber. A hinni i se, a wowndi ngi wircikomdiyo.

15Saadi ka wicir too, nga taalibdiyo kaa a do, ka har : « Nongu woo ci ganji, alwakatidi kankam. Sanba aljamaadi, hala i ma koy koyra mayradiyo ra, ka day nguyo bomo se ŋaa. »

16Isa har i se : « A si too i ma koy mo. War jaati ma noo gi ŋaa. »

17Amma i har a se : « Yer si may ne kala takula guu nda hariham hinka ni. »

18A har i se : « Wa kate gi yene. » 19A noo yaamar aljamaadi se i ma goro subudi ga. A jow takula guudi nda hariham hinkadi, a jeer ngu moodiyo beene here, a duu ka dam albarka. Saadi a dunbu takuladiyo, a duu ka noo gi ngu taalibdiyo se, ngi bomoy jemna ga aljamaadi se. 20I kul ŋaa hala i kungu. I mara hayadi ka cindi, a ton dice woy-cindi-hinka (12). 21Ka gar woodiyo ka ŋaa go too har jenber-guu (5.000), woydiyo nda ijemayradiyo na kaabundi.

14.19
Mar 8.6; Luk 9.16; Diy 2.42; Kor-I 10.16; Tim-I 4.4
14.23
Luk 3.21
14.26
Luk 24.37
14.27
Luk 1.13, 30; Diy 18.9; 23.11; Ban 1.17

Isa dira haridi ga

Marki 6.45-56 ; Yehiya 6.16-24

22Kayna too, Isa gaabi ngu taalibdiyo ma hirow hiidi ra, ka koy ngu jine hari banda here, hala ngu ma fur aljamaadi a ma koy. 23Saadi ka a sanba aljamaadi, a jiji tondi-berdi ga, a yee jere ga, ka ŋaare Yerkoy. Saadi ka ciji hirow, a cindi dooti nga foo. 24Hiidi goo isadi maasu, bondaydiyo go kar ga, bara i ganday hewdi.

25Alfajar here, Isa koy i do here, a dira isadi ga. 26Saadi ka i guna a dira isadi ga, nga taalibdiyo jiti, i har : « Jinni nono. » I hanbur, i wurru.

27Amma saadi hinne, Isa cii i do, a har i se : « Wa gaabundi, ay nono, war ma si hanbur. »

28Piyer jaabi ka har a se : « Ay •San, nda ni nono, yaamar ay ma kaa ni do here haridiyo beene. »

29Isa har : « Kaa. »

Piyer junbu hiidi ra, ka dira haridi ga, ka koy Isa do. 30Amma a guna ka hewdi go bow, a hanbur, a sinti ka miti. A kaati ka har : « Ay San, kallasi ay ! »

31Saadi hinne Isa serre a se kanba, a din ga, a har a se : « Naanay ciinakoyyo, ma se ni sika ? »

32I hirow hiidi ra, hewdi kay. 33Woodiyo ka garndi hiidi ra kaa ta sujudu Isa jine ka har : « Nda ciimidi ni ci ˙Yerkoy Ijedi ! »

Isa wowndi Genezareti borodiyo

34Saadi ka i dan isadi, i kaa Genezareti gandadi ra. 35Dooti borodiyo bay Isa, i sanba diya ngi maanaydi kul kuna, i kate a se wircikomdiyo kul. 36I suburndi ga ngi ma taar ngu burmusudi bunsamdiyo. Woodiyo kul ka taar ga wow.

Yerkoy yaamardiyo bisa kanidiyo

Marki 7.1-13

15 Saadi ˙Fariziyendiyo nda ˙ašara-bayraykoydiyo hun Žeruzalem, i kaa Isa do ka har a se : 2« Ma se ni ˙taalibdiyo go hoo yer balikidiyo kanidiyo ? I si humay nguyo kanbadiyo saa ka na i ŋaa. »

3Amma Isa jaabi gi ka har : « War binde, ma se war'o hoo Yerkoy yaamardi war kanidiyo maaganda se ? 4Haya ka se Yerkoy har : ‹ *Berndi ni ŋaa nda ni baba.* ›[a] nda ‹ *Boro ka wow ngu ŋaa wala ngu baba, nga jukundidi ci bun.* ›[b]

14.33 *Mat 4.3*
15.4 *Efe 6.2*
15.9 *Kol 2.20-22*
15.11 *Diy 10.14-15*

5Amma war'o har : ‹ Boro ka har ngu ŋaa wala ngu baba se : " Woodi ka ye hima ka faaba ni nda, ay dam ga nda sara Yerkoy se. " 6A na tilasu woodi ma berndi ngu ŋaa wala ngu baba. › Mise woo na war kanidiyo maaganda se war'o kow Yerkoy yaamardi. 7Almunaakafiyo ! Hayadi ka annabi Ezayi guna ka har war ga ci ciimi, saadi ka a har :

8‹ *Alkabiila woo go man ay nda nguyo mee,*
I go berndi ay nda nguyo meetuu,
Amma nga binedi go mor ay.
9*Yaada na i berndi ay,*
Bara i cawndi yaamaryo ka hun boroyo do. › »[c]

Hayadiyo ka go jiibindi boro

10A kaati aljamaadi, ka har i se : « Wa kayndi haŋa, war ma faham ! 11A na ci hayadi ka go hirow mee ra

a **15.4** – *Fattadi 20.12 ; Alhukumdi 5.16*
b **15.4** – *Fattadi 21.17 ; Saraadiyo 20.9*
c **15.8-9** – *Ezayi 29.13*

nga go jiibindi boro, amma hayadi ka go fatta mee ra,
woodi ngo jiibindi boro. »

12Saadi nga taalibdiyo man ga ka har a se : « Ni bay
ka ni dor ʼFariziyendiyo nda ciinidiyo ka i mom ? »

13Amma a har i se : « Dumaray kul ka ay Babadi ka
goo ʼbeene na sinji go ta dogondi. 14Nan gi, danawyo
nono ka go boy danawyo. Nda danaw go boy danaw, i
boro hinkadi kul go ta kam guusu ra. »

15Piyer jow ciini, a har a se : « Fahamndi yer ʼfilla-
yaasaynte woo almaanadi. »

16Isa har a se : « Saadi war mo si faham wala ?
17Hala morayda, war si faham ka haya kul ka hirow
nda mee go koy gunde ra, a duu ka kokor salanga
ra ? 18Amma hayadiyo ka go fatta mee ra si hun kala
bine ra. Haya woodiyo go jiibindi boro. 19Bara bine
kuna na hungu futudiyo, nda hunde-kow, nda azzina,
nda alfasikiteray, nda jay nda seedeteray tangari, nda
wowdiyo go hun. 20Haya wooyo ngo jiibindi boro.
Amma ka ŋaa bila ma humay ni kanba si jiibindi
boro. »

15.14
Luk 6.39; Oro 2.19
15.18
Luk 6.45; Žak 3.6
15.19
Gal 5.19-21
15.20
Oro 14.14
15.24
Oro 15.8

Kanan woydi naanay Isa

Marki 7.24-30

21Isa hun dooti ka koy Tir nda Sidon koyradi
maanaydi ra. 22De woy foo ka go goro dooti, ka ci
Kanan boro, kaati ka har : « Hinni yene ay ʼSan,
Dawuda Ije. Ay ije-woydi šaytan foo go hinsa ka
torro ga. »

23Amma Isa na jaabi ga. Nga taalibdiyo man ga
ka taasi a ga, ka har : « Garay ga. A dira, a kaati
yer banda. »

24Isa jaabi ka har : « Ay na sanbandi kala Izirayel
alkabiiladi se, ka ci feeji derenteyo. »

25Amma woydi kaa ta sujudu a jine, ka har : « Ay
San, faaba ay ! »

26Amma Isa jaabi ka har a se : « A si boori ma jow
ijemayradiyo takuladi, ka warra ga hanši-ijediyo se. »

27Woydi jaabi ka har : « Ciimi nono, ay San, amma
hanši-ijediyo go kumna haya dunbodiyo ka kam ka
hun nguyo sandiyo taabaldi ga. »

28Saadi Isa har a se : « Woydi, ni naanaydi go ber. A

ma damndi mana nda misedi ka ni go baa ! » Alwakati woodi jaati, nga ije-woydi wow.

Isa wowndi wircikom bobo

Marki 8.1-10

29 Isa hun dooti, ka koy Galile isa-berdi jere. A jiji tondi-berdi ga, a goro. 30 Saadi aljama ber man ga, i kate ceefooyo, nda danawyo, nda beebeeyo, nda aloojurkoyniyo, nda wircikom tanaayo. I kate gi a ceediyo do, a wowndi i kul. 31 Saadi aljamaadi taajab, i guna ka beebeediyo cii, aloojurkoynidiyo wow, ceefoodiyo dira, danawdiyo guna. I cindi ka saabu Izirayel Koydi.

Isa ŋaandi boro jenber-taaci

32 Isa kaati ngu taalibdiyo, a har : « Ye hinni aljama woo se. Woo ci jaari hinja ka i goo ay banda, i si may haya kul ka i ŋaa. Ay si baa ka sanba gi i mee kon, i ma si koy mongo fondo. »

33 Nga taalibdiyo har a se : « Man na yer'o ta duu ganji woo ra takula, ka hin ka kungundi aljama woo kul ? »

16.1 *Diy 4.1*

34 Isa hãa gi : « Takula merje na war go may ? »

I har : « Iyye, nda hariham ciinayo. »

35 A har aljamaadi ma goro ganda. 36 A jow takula iyyedi nda harihamdiyo, a dam Yerkoy se albarka. A dunbu gi, ka noo gi ngu taalibdiyo se. Taalibdiyo jemna gi aljamaadi se. 37 I kul ŋaa hala i kungu. Idunbodiyo ka cindi, i mara gi ka ton seji iyye. 38 Ka gar woodiyo ka ŋaa ci har jenber-taaci (4.000), woydiyo nda ijemayradiyo na kaabundi. 39 Woodi banda, a sanba aljamaadi, a hirow hiidi kuna ka koy Magedala gandadi ra.

Borodiyo har Isa ma cerbu taamaysa

Marki 8.11-13

16 ‹Fariziyendiyo nda ‹Sadusiyendiyo, man ga ka hãa ga hala nguyo ma sii ga. I har a ma cerbu nguyo ‹taamaysa ka hun ‹beenedi ra.

2 Amma a jaabi ka har i se : « Nda ciji hirow war go har : ‹ Alwakatidi goo ta boori, bara beenedi goo

ciray. › 3Subaahidi war'o har : ‹ Hirri goo beene, bara a goo ciray, a goo jiibi. › Saadi war go hin ka bay beenedi taamaysadi, amma alwakatidiyo taamaysadiyo war si hin ka bay gi ! 4Jaman laalo azzinadunce go hãa taamaysa. Taamaysa si ta noodi a se ka na ci annabi Yunusa taamaysadi. » Woodi banda, a bisa i ga, a koy.

Fariziyendiyo nda Sadusiyendiyo alkamiiradi

Marki 8.14-21

5Saadi ka ˙taalibdiyo go dan, i dina ka kabay takula. 6Isa har i se : « Wa yeendi lakal war ma fay nda ˙Fariziyendiyo nda ˙Sadusiyendiyo alkamiiradi ra. »

7Taalibdiyo cindi ka hungu nguyo lakaldiyo ra : « Woo ci haya ka se yer na kabay takula. »

8Isa bay i ga, a har i se : « Ma se na war go hungu mise woo cille, ka se war na kate takula, naanay ciinakoyyo ? 9War si may lakal wala, war si hungu koyne takula guudi ka jemnandi boro jenber-guudi (5.000) se, nda dice merje ka war koy nda ? 10Wala takula iyye boro jenber-taacidi (4.000) se, nda seji merje ka war koy nda ? 11Ma se war si faham ka a na ci takula ciini na ye har war se ? Wa kur war bomo Fariziyendiyo nda Sadusiyendiyo alkamiiradi ra ! » 12Saadi i faham ka a na ci takula alkamiira ga na a gaay gi, amma Fariziyendiyo nda Sadusiyendiyo cawndidi ga na a gaay gi.

16.3 *Luk 12.54-56*
16.6 *Luk 12.1*
16.12 *Diy 4.1*
16.14 *Mar 6.15; Yeh 1.21*
16.16 *Diy 14.15; Kor-II 6.16; Tes-I 1.9; Tim-I 3.15; Ebe 10.31*
16.17 *Kor-I 15.50; Efe 6.12; Ebe 2.14*

Piyer yadda ka Isa ci Almasihu

Marki 8.27-30 ; Luka 9.18-21

13Isa too Sezare Filipu koyradi maanaydi ra, a hãa ngu taalibdiyo : « May na borodiyo go har ˙Borodi Ijedi ci ? »

14I har : « Affooyo go har ni ci ˙Yehiya Batizekoydi, affooyo go har ni ci Ilyasu, itanaayo go har ni ci Žeremi, wala annabiidiyo kuna affoo. »

15A har i se : « War jaati, may na war go har ay ci ? »

16Simon Piyer jaabi ka har : « Ni ci ˙Almasihu, Yerkoy hunantedi Ijedi. »

17Isa jow ciini, a har a se : « Ɲaali bara mana,

Simon Yunusa ije. Haya ka se a na ci assobon wala
kuri nga bangayndi ga mana, amma ay Baba ka goo
ʼbeenediyo ra nono. 18Ay ta, ye har ni ci Piyer, tondi[a]
woo beene ye ta cen ay wane ʼegilizidi. Alaakara
wane hinaydi si ta may a ga gaabi. 19Ye ta noo ni
beenediyo kokoyteraydi kalkawdiyo. Haya kul ka ni
haw adduŋŋaadi ra go ta hawndi beenediyo ra. Haya
kul ka ni fer adduŋŋaa woo ra go ta fer beenediyo ra. »
20Saadi a yaamar ngu taalibdiyo nda i ma si har boro
foo se ka ngu ci Almasihudi.

Isa har ngu go ta bun ka huna koyne

Marki 8.31–9.1 ; Luka 9.22-27

16.18 *Yeh 1.42; Efe 2.20*
16.19 *Yeh 20.23; Ban 3.7*
16.20 *Mar 8.30*
16.21 *Mar 9.31; Luk 9.22, 51; 17.25; 24.21,46; Yeh 2.19; 18.22; Diy 2.23; Kor-I 15.3-4*
16.24 *Luk 14.27*
16.25 *Yeh 12.25*
16.27 *Luk 17.30; Yeh 14.3; Diy 1.11; Kor-I 1.7; 3.12-15; Kor-II 5.10; Tes-I 2.19; Ban 1.7; 22.12*

21Ja alwakati woodi, Isa sinti ka bayndi ngu
taalibdiyo ka a tilasu ngu ma koy Žeruzalem, ka
hinsa ka laajaaba balikidiyo, nda ʼsara-koosukoydiyo
amirdiyo nda ʼašara-bayraykoydiyo kanba. I ma wii
ga, a ma yee ka huna jirbi hinjantedi ra.
22Piyer kaati ga nda jere, ka teje ga, ka har a se :
« Yerkoy ma si kate ni ga woodi, ay ʼSan ! Woodi si ta
damndi ni ga. »
23Amma Isa bere ka har Piyer se : « Susum ay ga,
Albiliisi ! Ni ci hoondikoy, haya ka se ni hungudiyo na
ci Yerkoy hungudiyo, amma i ci boroyo wane. »

Misedi ka boro ma hanga Isa

24Saadi Isa har ngu taalibdiyo se : « Boro kul ka
go baa ka hanga ay, a koydi ma fur ngu alhawadiyo,
a ma lenje ngu ʼsalibdi ka hanga ay. 25Haya ka se
boro ka baa ka kallasi ngu hundedi, go ta jaŋay ga.
Boro ka jaŋay ngu hundedi ay maaganda se, go ta
duu ga. 26Ma na a nafa, nda boro duu adduŋŋaadi
kul, nda ngu hundedi dere ? Ma na boro go bar nda
ngu hundedi ? 27Haya ka se ʼBorodi Ijedi nda ngu
almalaykadiyo go hima ka kaa ngu Babadi jeeraydi
ra. Saadi a ta bana boro foo kul nda ngu goydiyo.
28Nda ciimi ye har war se, war kuna affooyo
si bun hala i ma guna Borodi Ijedi ma kaa ngu
laamudi ra. »

a **16.18 –** *Piyer* almaanadi Girek ciini kuna ci Tondi.

Isa bar alhaali

Marki 9.2-13 ; Luka 9.28-36

17 Jirbi iddu woodi banda, Isa kabay ngu banda
Piyer nda Žaki, nda Yehiya nga harmedi. A koy
nda gi jere ga, tondi-ber foo beene. 2A bere alhaali
ngi jine. Nga alwujuhudi naray sanda woyne, nga
derbediyo koray sanda annuura. 3De Muusa nda Ilyasu
bangay, i cii a banda.

4Piyer jow ciini, a har Isa se : « Ay ˙San, a boori ka
yer garndi ne. Nda ni baa, yer go ta cen ne hukkum
hinja, ni affoo, Muusa affoo, Ilyasu affoo. »

5Saadi ka a go cii kuna, duula naraynte daabu gi.
De jinde foo momndi duuladi ra ka har : « Woo ci ay
ijedi, ka ci ay bine-baakoy, ka go hinsa ka yajab ay.
Wa kayndi a se haŋa ! »

6Saadi ka ˙taalibdiyo mom ciini woodi, i kam nguyo
alwujuhudiyo ga, i hinsa ka hanbur. 7Amma Isa man
gi, a taar gi, a har : « Wa tun, war ma si hanbur ! » 8I
jeer nguyo moodiyo, i si guna boro kul, kala Isa foo.

9Saadi ka na i junbu tondi-berdi ga, Isa noo gi
yaamar woo : « War ma si har boro foo se hayadi ka
na war guna, hala han ka na ˙Borodi Ijedi yee ka huna
bukowdiyo nda cere game. »

10Nga taalibdiyo hãa ga, i har a se : « Ma se na
˙ašara-bayraykoydiyo go har kala Ilyasu ma kaa
jina ? »

11Isa jaabi ka har i se : « Ciimi nono ka Ilyasu go jina
ka kaa, ka hinsa hayadiyo kul. 12Amma ye har war se
ka Ilyasu ta kaa ga, amma i na bay ga. Boroyo dam a
se hayadi ka kan nguyo se, Borodi Ijedi bomoy go ta
laajaaba i kanba. » 13Saadi nga taalibdiyo faham ka
˙Yehiya Batizekoydi ciini na a cii nguyo se.

Isa wowndi circirkoydi

Marki 9.14-29 ; Luka 9.37-43

14Saadi ka na i man aljamaadi, har foo kaa ta warra
ngu Isa jine, ka sinji kanje, ka har : 15« Ay ˙San, hinni
ay ije-hardi se. Circir goo a ga, a hinsa ka tujur. Ce
fooyo a kam nuune ra, ce fooyo a kam hari ra. 16Ay
kate ga ni taalibdiyo se, amma i na hin ka wowndi ga. »

17 Isa jaabi ka har : « Ya jaman ka si naanay, ka si

17.5 *Diy 3.22-23*
17.9 *Mar 8.30*
17.11 *Luk 1.16-17*

hanga. Hala saa foo na yee ta cindi war game ? Ay ma subur war hala saa foo ? Wa kate ga yene ne. »
18Isa taram šaytandi ga, a fatta ijekaynadi ra, a wow saadi hinne.

19Saadi taalibdiyo kaati Isa nda jere, i har a se : « Ma se na yer na hin ka garay šaytandi ? »

20Isa har i se : « War naanay jaŋaydi maaganda se. Nda ciimidi ye har war se, nda war go may naanay sanda ˙mutardu-ije, war go ta har tondi-ber woo se : ‹ Hun ne ›, a ta hun ne. Haya si ta bara ka go ta sendu war ga. **21**Amma šaytan woo cille si fatta kala nda ŋaare nda hawmee ni. »

22Ka gar i goro Galile, Isa har i se : « I ta noondi ˙Borodi Ijedi, ka dam ga boroyo kanba. **23**I ma wii ga, a ma yee ka huna jirbi hinjantedi ra. » Ngi gaa hinsa ka bun.

Isa go bana alkaasu

17.20
Luk 17.6; Kor-I 13.2
17.25
Oro 13.7
17.27
Yeh 6.61

24Saadi ka na i too Kapernahum, woodiyo ka go din darakamas[a] hinkadi cii Piyer do, i har a se : « Saadi war cawndikoydi go bana darakamas hinkadi ya ? »

25A har : « A go. »

Saadi ka i hirow huudi ra, Isa jina ka jow ciini, ka har : « Ma ni hungu Simon ? Adduŋŋaadi kokoydiyo, may ga na i din usuru nda alkaasu, ngi ijediyo ga wala yowdiyo ga ? »

26Piyer har a se : « Yowdiyo ga. »

Isa har a se : « Saadi ngi ijediyo ta si bana. **27**Amma hala yer ma si kaa addelil ka hoondi wooyo, koy isa, ma warra debur. Ham lawaldi ka ni din, fer nga meedi, n'o ta gar a ra sitater[b] foo. Jow ga, ma noo ga i se ay nda ni maa ga. »

May ngo bisa beene kokoyteraydi ra

Marki 9.33-37 ; Luka 9.46-48

18 Alwakati woodi, ˙taalibdiyo kaa Isa do, ka hãa : « Wala may nga bisa ˙beene kokoyteraydi ra ? »

a **17.24 –** *darakamas* – Girek njorfu nono ka go sawa nda jaari foo goy-hay.
b **17.27 –** *sitater* – Njorfu foo nono ka goo sawa nda jaari taaci goy-hay, a hin ka bana boro hinka alkaasu.

2Isa kaati ije ciina foo, a dam ga i game. 3A har :
« Nda ciimidi, ye har war se, nda war na bere Yerkoy
do ka kaa sanda ijekaynayo, war si ta hirow beene
kokoyteraydi ra. 4Saadi, woodi ka ciinandi ngu bomo
sanda ije ciina woo cille, woodi nga bisa affoodiyo
kul beene kokoyteraydi ra. 5Boro kul ka kubay
ije ciina woo cille ay maaganda se, a koydi kubay
ay jaati.

6Amma boro kul ka kaa addelil ka hoondi iciina
wooyo kuna affoo ka go naanay ay, a bisa ka baa a
koydi se i ma haw a jindedi ga fufu-tondi[a] ber, ka
warra ga ʼisa-honnodi maasu. 7Adduŋŋaadi bone
hoondikoydiyo maaganda se ! Bara a tilasu hoo ma
dam, amma woodi bone, ka kaa addelil ka hoondi.

8Nda ni kanba wala ni cee ci addelil ka hoondi
ni, koti gi ma warra gi i ma mor ni. A bisa ka baa
mana ma duu huna n'o soli wala ni ci kanba foo, nda
ma may cee hinka nda kanba hinka, ma warrandi
nuune abadantedi ra. 9Nda ni moodi ci addelil ka
go hoondi ni, sondu ga ma warra ga a ma mor ni. A
bisa ka baa mana ma duu huna ni ci moo foo, nda i
ma warra ni jahannam nuunedi kuna, ni nda ni moo
hinkadi kul. »

18.3
Piy-I 2.2
18.4
Mar 9.35
18.6
Mar 9.42; Luk 17.2
18.7
Luk 17.1
18.10
Diy 12.11, 15; Ebe 1.14

Feeji derentedi filla-yaasayntedi

Luka 15.1-7

10« Wa gaabundi war ma si dokoray iciina wooyo
kuna wala affoo. Haya ka se ngi almalaykadiyo ka
goo ʼbeene, go guna ay Baba ka goo beenediyo ra
alwujuhudi saa kul. 11Haya ka se ʼBorodi Ijedi kaa ta
kallasi woodiyo ka dere.

12Ma na war hungu ? Nda boro foo go may feeji
jongu (100), de i kuna affoo dere, n'bay a ta fur
woyyagga-cindi-yaggadi (99) kul tondi-berdi ga, ka
koy taasi woodi ka dere ? 13Nda a duu ga, ciimi na ye
har war se, woodi go ŋaalindi ga ka bisa woyyagga-
cindi-yaggadi (99) ka na dere. 14Misedi mo na, a na ci
war Babadi ka goo beenediyo ra ibaydi, iciina wooyo
kuna affoo ma dere. »

a **18.6 –** *fufu-tondi* – Guna fufu-tondi biidi, Luka 17.2.

Nda ni harmedi dam mana ifutu

Luka 17.3-4

15« Nda ni ɲaa-ijedi tooɲe ni, koy ma teje ga ni nda nga foo. Nda a kayndi mana haŋa, ni duu ni ɲaa-ijedi.
16Nda a na kayndi mana haŋa, kabay ni banda boro foo wala ahinka, ‹ *Hala yentasudi kul ma hinsa seede hinka wala ahinja ciini ga.* ›[a]
17Nda a wongu ka kayndi i se haŋa, har ga ˙egilizidi se. Nda a wongu ka kayndi haŋa egilizidi mo se, a ma kaa mana sanda yow, nda ˙alkaasudinkoy.
18Nda ciimidi, ye har war se : Haya kul ka war haw adduɲɲaa woo ra go ta hawndi ˙beenedi ra, haya kul ka war fer adduɲɲaa woo ra go ta fer beenedi ra.
19Ye har war se ciimi koyne, nda war kuna boro hinka waafaku adduɲɲaa woo ra haya kul ka beene, nda i taasi ga, ay Babadi ka goo beenediyo ra go ta dam ga i se. **20**Haya ka se nongu kul ka boro hinka wala ahinja mara ay maa ga, ay goo ngi nda cere game. »

18.15 *Luk 17.3; Gal 6.1; Žak 5.19-20*
18.16 *Yeh 8.17; Kor-II 13.1; Tim-I 5.19; Ebe 10.28*
18.17 *Oro 16.17; Kor-I 6.1-6*
18.18 *Mat 16.19; Yeh 20.23*
18.19 *Mat 7.7*
18.20 *Mat 28.20*
18.21 *Mat 6.14; Luk 17.4*
18.23 *Mat 13.24; 25.19*
18.25 *Luk 7.42*

Ka hinje goo boori

21Saadi Piyer man ga, a har a se : « Ay ˙San, nda ay ɲaa-ije tooɲe ay, ce merje na ye hima ka hinje a se ? Hala ce iyye wala ? »
22Isa har a se : « Ay si har mana hala ce iyye, amma ce woyye-cindi-iyye (77)[b].
23Woodi se, ˙beene kokoyteraydi go hima nda kokoy foo ka baa ngu baɲɲaadiyo ma dam ngu se kaabudi.
24Saadi ka a sinti ka kaabu, i kate a se affoo ka ga na ˙talan alliyaara jenber-woy (10.000) garaw goo.
25Ka gar a si may haya ka na a bana nda, nga sandi yaamar a ma neerendi, nga nda nga wondedi, nda nga ijediyo, nda haya kul ka na a may, garawdi ma banandi.
26Nga baɲɲaadi warra ngu ganda a ceediyo do, ka sujudu a jine, ka har : ‹ Ay san, subur ay ga. Ye ta bana ni a kul. › **27**Baɲɲa woodi sandi hinni a se, a fur a ma koy, a hinje a se garawdi.
28Saadi ka a fatta, baɲɲa woodi kubay ngu

a **18.16 –** *Alhukumdi 19.15*
b **18.22 –** *ce woyye-cindi-iyye (77)* – Girek ciini ra, a har « ce woyye, iyye », ka ci woyye-cindi-iyye.

goykasine foo, ka ga na a may •deniye jongu (100). A din ga ka magay ga, ka har a se : ‹ Bana hayadi ka ye may ni ga. ›

29Nga goykasinedi warra ngu ganda a ceediyo do, ka suburndi ga, ka har : ‹ Subur ay ga, ye ta bana ni. ›

30Amma affoodi na yadda, a koy warra ga kasa, hala saa ka na a bana hayadi ka na a may a ga. 31Nga goykasinediyo, ka guna hayadi ka dam, a hinsa ka tar i se. I koy har nguyo sandi se hayadi ka damndi.

32Saadi nga sandi donto a ma kaa, a har a se : ‹ Baŋŋa laalo, ay hinje mana garawdi kul, haya ka se ni suburndi ay. 33Ni si hima ka hinni ni goykasinedi se, misedi ka na ay hinni mana wala ? › 34Nga sandi dukur, a dam ga hottundikoydiyo kanba, hala saa ka na a bana hayadi kul ka na a may a ga.

35Mise woo na ay Babadi ka goo beene go ta dam war se, nda war kuna affoo kul si hinje ngu ɲaa-ije se ngu binedi ra, nda a tooɲe ga. »

Waaju fay ga

Matiyu 5.31-32 ; Marki 10.2-12 ; Luka 16.18

19 Ciini wooyo banda, Isa hun Galile ka koy Žude gandadi ra, hala Žurden hari banda. 2Aljama ber go hanga ga, dooti a wowndi wircikomyo.

3Saadi •Fariziyendiyo man ga, ka sii ga. I har a se : « Boro go hima ka fay ngu wonde addelil kul beene wala ? »

4A jaabi ka har : « War na caw ka woodi ka taka sintidi ra, *‹ A taka woy nda har ? ›*[a] 5A har : *‹ Woodi se, har go hun ngu ɲaa nda ngu baba do, ka denji ngu wondedi ga. Ngi boro hinkadi go kaa assobon foo. ›*[b] 6Saadi i na ci ahinka koyne, i ci assobon foo. Woodi se boro ma si fay haya ka Yerkoy mara. »

7I har a se : « Saadi ma se Muusa yaamar i ma noo fay kaddasu, ka fay ? »

8A har i se : « War bine-sendaydi se Muusa yaamar war ma fay war wondediyo. Amma sintidi ra a na ci misedi nono. 9Amma ye har war se, boro kul ka fay

18.35 *Žak 2.13*
19.5 *Kor-I 6.16; Efe 5.31*
19.9 *Luk 16.18*

a **19.4** – *Sintidi 1.27 ; 5.2*
b **19.5** – *Sintidi 2.24*

ngu wondedi, nda a na ci a ma gar ije-fututeray se, nda a hiiji woy tana, a dam azzina. Boro ka hiiji woy ka fayndi dam azzina. »

10Nga ˙taalibdiyo har a se : « Nda woo na har go may woy do, nafa si hiijay ra. »

11Amma a har i se : « I kul si hin ka faham ciini wooyo, nda a na ci woodiyo ni ka se na a noondi. **12**Haya ka se affooyo harteraydiyo bun ja ngi ɲaa gunde. Affooyo boroyo nga dam gi nda misedi. Affooyo mo kanba nguyo bomo nda misedi ˙beene kokoyteraydi maaganda. Boro ka go hin ka faham, ma faham. »

Isa go baa ijemayrayo

Marki 10.13-16 ; Luka 18.15-17

13Saadi i kate a se ijemayrayo, hala a ma ˙kandi i ga kanba, ka ŋaare i se. Amma taalibdiyo taram woodiyo ga ka kate gi.

14Saadi Isa har i se : « Wa nan ijemayradiyo ma kaa ay do. War ma si jendi ga i se, haya ka se ˙beene kokoyteraydi ci woodiyo ka go hima nda gi wane. »
15Woodi banda ka a kandi i ga kanba, a hun dooti.

Taajirdi

Marki 10.17-31 ; Luka 18.18-30

16De har foo man ka kaa, a har Isa se : « Cawndikoy boyro, ma na ye hima ka dam iboyro ra, hala ay ma duu huna-abadante ? »

17A har a se : « Ma se na n'o har ay ci iboyro ? Boro foo si boori kala Yerkoy. Amma nda n'o baa ma hirow hunadi ra, ma gaabu yaamardiyo ga. »

18A har a se : « Affooyo ? »

Isa jaabi ka har : *« ‹ Ma si wii boro, ma si dam azzina, ma si jay, ma si seede nda tangari,* **19***ma berndi ni ɲaa nda ni baba. ›,*[a] *‹ Ma baa ni attanaadi misedi ka n'o baa ni bomo. › »*[b]

20Koosowdi har a se : « Ay hanga wooyo kul ja ay ijeciinateraydi ra. Ma nga cindi yene koyne ? »

21Isa har a se : « Nda n'o baa ma timme, koy neere

19.11 *Kor-I 7.7-9,17*
19.13 *Mar 5.23*
19.14 *Piy-I 2.2*
19.16 *Luk 10.25*
19.18 *Žak 2.11*
19.21 *Mat 5.48; Diy 2.45*

a **19.18-19 –** *Fattadi 20.12-16 ; Alhukumdi 5.16-20*
b **19.19 –** *Saraadiyo 19.18*

ni mayraydi. Ma noo ga talkadiyo se, n'o ta duu alman beenedi ra. Woodi banda ma kaa, ma hanga ay ! »

22Saadi ka koosowdi mom ciini wooyo, a koy, a bibindi, bara a may alman bobo.

23Isa har ngu taalibdiyo se : « Nda ciimi ye har war se, a sendu taajir ga a ma hirow •beenediyo kokoyteraydi ra. 24Ye yee ka har war se koyne, a bisa ka yarasu yoo se, a ma bisa nda saanafune, nda taajir ma hirow •Yerkoy kokoyteraydi ra. »

25Saadi ka taalibdiyo mom woodi, ngi bomo hinsa ka haw, i har : « Saadi may ngo hin ka kallasi ? »

26Isa honno gi, a har i se : « Hayadi ka borodiyo si hin, Yerkoy go hin haya kul. »

27Piyer jow ciini, a har a se : « Guna, yer fur hayadiyo kul ka hanga ni. Ma nga ci yer wondi ? »

28Isa har i se : « Nda ciimi ye har war se, han ka na hayadiyo kul taawo, ka •Borodi Ijedi go ta goro kokoy-gorohayadi ga ngu jeeraydi ra, war ka hanga ay, war mo go ta goro kokoy-gorohayadi woy-cindi-hinka (12) ga, war go ta dunbu ašara Izirayel alkabiila woy-cindi-hinkadi (12) beene. 29Boro kul ka fur, ay maaganda se, ngu huuyo, wala ngu harmeyo, wala ngu woymeyo, wala ngu baba, wala ngu ɲaa, wala ngu wonde, wala ngu ijeyo, wala ngu fariyo, a ta duu haya ka bisa ga ce jongu, a ta kaaya huna-abadantedi. 30Jinediyo kuna ibobo go ta kaa banda, bandadiyo kuna ibobo go ta kaa jine. »

19.23
Tim-I 6.9-10
19.26
Luk 1.37; Oro 4.21
19.28
Luk 22.28-30; Ban 3.21
19.29
Mat 6.33
19.30
Mar 10.31; Luk 13.30

Goykoydiyo filla-yaasayntedi

20 « Haya ka se •beenediyo kokoyteraydi go hima nda huukoy foo ka fatta ja subaahi ka taasi goykoyyo ngu •rezẽ faridi se. 2Nga nda ngi waafaku •deniye foo jaaridi ra, a duu ka sanba gi ngu rezẽ faridi ra.

3A fatta adduha, a guna affooyo ka goo yoobu, i si goy. 4A har i se : ‹ War mo ma koy ay rezẽ faridi do, ye ta noo war haya ka goo hima. › I koy.

5A yee ka fatta jaari maasu nda aluula, a dam misedi cille. 6A fatta alaasara, a gar affooyo ka si goy, a har i se : ‹ Ma se war'o kay ne jaaridi kul, war si goy ? ›

7I jaabi ka har : ‹ Haya ka se boro kul na jow yer. ›

A har i se : ‹ War mo ma koy ay rezẽ faridi ra. ›

8Saadi ka wicir too, rezẽ farikoydi kaa, a har ngu alwakildi se : ‹ Kaati goykoydiyo, noo gi ngi banadi, ma sinti nda ikokorodiyo ka koy lawaldiyo do. ›

9Alaasara wondiyo kaa, affoo kul duu deniye foo. **10**Lawaldiyo mo kaa, i hungu nguyo go ta duu haya ka bisa woodi, amma affoo kul duu deniye foo. **11**Saadi ka i din ga, i ŋuunu-ŋuunu huukoydi ga. **12**I har : ‹ Wooyo ka kokor ka kaa na goy kala ler foo, de n'o sawandi gi nda yer, ka muŋe jaaridi faradi nda korondi. ›

13A jaabi ka har i kuna affoo se : ‹ Cere, ay na tooŋe ni. A na ci deniye foo ga ay nda ni waafaku wala ? **14**Din ni wondi, ma koy. Amma ye baa ka noo ikokoro woo se, hinnedi ka ay noo ni. **15**A si hima ay ma dam ay almandi se haya ka ay baa, wala ? Wala a si yajab ni moo gunadi, ka ay ci ibaynte ? ›

16Mise woo na ikokorodiyo go ta kaa lawal, lawaldiyo go ta kaa ikokorodiyo, haya ka se ibobo kaatindi, amma isuubantediyo si bow. »

Luk 12.55; Žak 1.11 **20.15** *Mar 7.22* **20.18** *Luk 9.51* **20.19** *Diy 2.23* **20.20** *Mat 4.21* **20.22** *Mar 14.36; Luk 22.42; Yeh 18.11*

Isa yee ka har koyne ka ngo ta bun

Marki 10.32-34 ; Luka 18.31-34

17Saadi ka Isa go jiji ka koy Žeruzalem, a kaati ⁺taalib woy-cindi-hinkadi (12) jere ga fondodi ra, a har i se : **18**« Wa guna, yer ga jiji ka koy Žeruzalem, ⁺Borodi Ijedi go ta noondi ⁺sara-koosukoydiyo amirdiyo, nda ⁺ašara-bayraykoydiyo se. I ta kayndi ka a ma bun. **19**I ta noo ga ⁺alkabiila-tanaadiyo se, hala i ma saffaha ga, i ma laasa ga, i ma wii ga ⁺salibdi ga. Jirbi hinjantedi ra, a ta yee ka huna. »

Zebede ijediyo ŋaa ŋaaredi

Marki 10.35-45

20Saadi Zebede ijediyo ŋaa kaa Isa do, nda ngu ije-har hinkadi, ka sujudu a se, ka taasi a ga haya foo.

21A har a se : « Ma na n'o baa ? »

A har a se : « Noo yaamar, ay ije-har hinka woo, ma goro ni kokoyteraydi ra, affoo ni jere gumodi do here, affoo ni jere waawodi do here. »

22Isa jaabi ka har : « War si bay haya ka war go hãa. War go hin ka ŋin potidi ra ka ay go ta ŋin wala ?

War go hin ka ♦batizendi nda misedi ka ay ta batizendi wala ? »

I har a se : « Yer go hin. »

23A har i se : « War go ta ɲin ay potidi ra, war go ta batizendi misedi ka ay go ta batizendi. Amma ka goro ay jere gumodi do here, wala ay jere waawodi do here, woodi a na ci ay ngo noo ga. A si ta noondi bara woodiyo ka se na ay Baba hinsa ga. »

24Saadi ka taalib woydi (10) mom ga, i dukur harme hinkadi ga. **25**Amma Isa kaati gi, ka har i se : « War go bay ka ♦alkabiila-tanaadiyo amirdiyo go laamu gi nda gaabi, iberdiyo go cerbu gi hinay. **26**A si ci misedi war nda cere game. Amma boro kul ka go baa ka kaa iber war nda cere game, go hima ka kaa kaadimkoy war kul se. **27**Boro kul ka go baa ka kaa war game jine boro, a ma kaa war se baŋŋa. **28**Mise woo cille na ♦Borodi Ijedi kaa. A na ci hala a ma kaadimndi, amma hala a ma kaadim, a ma noo ngu hundedi ka bana ka kallasi ibobo. »

Isa wowndi danaw hinka

29Saadi ka i goo fatta Žeriko, aljama ber hanga ga. **30**De danaw hinka, goo goro fondodi ga, i mom ka Isa nga go bisa ra, i kaati ka har : « Hinni yer ra, yer ♦San, Dawuda ije ! »

31Aljamaadi go taram i ga, ka har i ma dangay. Amma i tonton ka kaati : « Hinni yer ra, yer San, Dawuda ije ! »

32Isa kay, a kaati gi, a har i se : « Ma na war go baa ay ma dam war se ? »

33I har a se : « Yer San, yer moodiyo ma fer ! »

34Isa hinni i se, a taar ngi moodiyo. Saadi hinne i guna, i hanga ga.

Isa hirow Žeruzalem nda beeray

Marki 11.1-10 ; Luka 19.28-40 ; Yehiya 12.12-19

21 Saadi ka i man Žeruzalem, ka i too Betefaže koyradi jere, ♦Zaytun Tondi-berdi do here, Isa sanba ♦taalib hinka. **2**A har i se : « Wa koy koyra woo ra ka goo war jine. Saadi hinne, war go ta gar farka-woy foo, nda farka-ije ka goo a banda. Wa fer gi, wa kate gi

20.23 *Diy 12.2; Ban 1.9*
20.24 *Luk 22.24-25*
20.26 *Mar 9.35*
20.28 *Luk 12.37; Yeh 13.13-16; Kor-II 8.9; Fil 2.7; Tim-I 2.6; Tit 2.14; Ebe 9.28; Piy-I 1.18-19*
21.1 *Mar 14.26; Luk 19.37; Yeh 8.1; Diy 1.12*

yene. 3Nda boro har war se haya, wa har : ‹ Yer ˙Sandi go yentasu ga. › Kul a ta nan war ma koy nda gi. »

4Woodi kul damndi, ka tabatindi hayadi ka annabiidi bay ka har :

5*« Wa har Siyon koyradi ije-woydi se :*[a]
‹ Guna ni kokoydi go kaa ni do,
Bila fooma a kaaru farka,
Farka ciina ka ci farka-woy ije. › »[b]

6Taalibdiyo koy, i dam hayadi ka Isa yaamar gi nda. 7I kate farka woydi nda farka-ijedi, i dam nguyo derbediyo farka-ijedi ga, Isa goro i ga. 8Aljama ber dar nguyo derbediyo fondodi ra, affooyo go koti tuurikanbayo ka dar gi fondodi ra. 9Aljamaadi ka goo nga jine nda woodi ka go hanga ga, go kaati ka har :

« ˙Hozaana Dawuda ije !
Saabu ma bara woodi se, ka go kaa yer Sandi maa ga !
Hozaana nongu jeerodiyo ra ! »[c]

10Saadi ka Isa hirow Žeruzalem, koyradi kul nga jiti ka har : « Woo ci may ? »

11Aljamaadi jaabi ka har : « Woo ci Isa, annabiidi ka hun Nazareti Galile ganda. »

21.9 *Luk 2.14*
21.11 *Luk 7.16, 39; Yeh 1.21,25*
21.15 *Luk 19.39*

Isa koy Yerkoy huudi batumadi ra

Marki 11.15-18 ; Luka 19.45-48

12Isa hirow ˙Yerkoy huudi batumadi ra, a garay neerekoydiyo nda daykoydiyo kul Yerkoy huudi batumadi ra. A kamndi woodiyo ka bar njorfu wane taabaldiyo. Woodiyo ka neere tuujundiyo, a kamndi ngi gorohayadiyo. 13A har i se : « A hantumndi ka :

‹ Ay huudi go ta kaatindi nda ŋaare huu. ›[d]
‹ Amma war ta, war dam ga nda jayyo tugu do ! › »[e]

14Danawyo nda ceefooyo man ga Yerkoy huudi batumadi ra. A wowndi gi. 15˙Sara-koosukoydiyo amirdiyo nda ˙ašara-bayraykoydiyo ŋama haya ka se i guna taajabdiyo ka na a dam, nda ijemayradiyo ka go

a **21.5 –** *Ezayi 62.11*
b **21.5 –** *Zakariya 9.9*
c **21.9 –** *Zabur 118.25-26*
d **21.13 –** *Ezayi 56.7*
e **21.13 –** *Žeremi 7.11*

kaati Yerkoy huudi batumadi ra ka har : « ʼHozaana Dawuda ije ! »

16I har a se : « N'o mom hayadi ka wooyo go har wala ? »

Isa jaabi ka har : « Ay go. War na bay ka mom ciini wooyo :

‹ Ni fattandi saabuyo ijemayradiyo
Nda kankamndidiyo mee ra. › ? »[a]

17A duu ka bisa i ga. A fatta koyradi ra ka koy Betani koyradi ra, dooti na a kani cijidi.

Jeje-ŋaadi ka Isa danga

Marki 11.12-14,20-26

18A biya ka kaa koyradi ra, a heray. **19**A guna jeje-ŋaa foo fondodi ra, a man ga, a na gar a ra kala fitayo. A har a se : « Yala ma si yee ka hay ije abada ! » Saadi hinne, jeje-ŋaadi koo.

20Taalibdiyo guna woodi, i taajab, i har : « Mise foo jeje-ŋaadi koo saadi hinne ? »

21sa har i se : « Ciimi na ye har war se, nda war go may naanay, war si sika far, war go ta dam woo ka ay dam jeje-ŋaa woo se. Saadi, wala nda war har tondi-ber woo se : ‹ Hun ne, ma warra ni isadi ra ›, woodi go ta dam. **22**Haya kul ka war hãa ŋaare kuna nda naanay, war go ta duu ga. »

21.17
Mar 11.1; Luk 24.50; Yeh 11.1, 18
21.21
Luk 17.6; Kor-I 13.2; Žak 1.6
21.23
Diy 4.7

Dooti ka Isa yaamardi hun

Marki 11.27-33 ; Luka 20.1-8

23Isa koy ʼYerkoy huudi batumadi do. Ka gar a go cawndi ra, ʼsara-koosukoydiyo amirdiyo nda aljamaadi balikidiyo kaa ta har a se : « Hinay foo na n'o dam nda haya wooyo ? May nga noo ni hinay ? »

24Isa jaabi ka har i se : « Ay mo go hãa war ga haya foo. Nda war jaabi ay, ye har war se dooti ka ay duu hinay ka dam haya wooyo. **25**ʼYehiya wane ʼbatizedi, man na a hun ? A hun ʼbeene, wala borodiyo do ? »

Amma i koy guna cere, i har cere se : « Nda yer har : ‹ A hun beene › a ta har yer se : ‹ Ma se war na naanay ga ? › **26**Nda yer har : ‹ Boroyo do ›, yer go hima

a **21.16** – *Zabur 8.3*

ka hanbur aljamaadi, haya ka se ngi kul se Yehiya ci annabi. »

27Saadi i jaabi Isa ka har : « Yer si bay. »

Nga mo har i se : « Ay bomoy si har war se dooti ka ay duu hinay ka dam haya wooyo. »

Harme hinkadi filla-yaasayntedi

28« Ma na war hungu ? Har foo go may ije-har hinka. A man lawaldi ka har a se : ‹ Ay ije, hõo ma koy goy ay ˙rezẽ faridi ra. ›

29Woodi jaabi ka har a se : ‹ Ay si hin ›. Woodi banda a nimsi, a kokor ka koy.

30A man ahinkantedi, ka cii a do misedi cille. Woodi jaabi ka har a se : ‹ Ye koy, ay san › amma a na koy.

31I boro hinkadi kuna affoo nga dam babadi ibaydi ? »

I jaabi ka har : « Lawaldi. »

Isa har i se : « Ciimi na ye har war se, ˙alkaasudinkoydiyo nda woy-kuurudiyo go ta yana war ˙Yerkoy kokoyteraydi ra. 32Haya ka se, ˙Yehiya kaa ˙tenje fondo ra, war na naanay ga. Amma alkaasudinkoydiyo nda woy-kuurudiyo ta naanay ga. Saadi ka war guna woodi, woodi na kate war ma nimsi ka naanay ga. »

21.31 Luk 7.29, 50
21.32 Luk 3.12-13; 7.36-50
21.35 Ebe 11.36-37

Farisufurkoydiyo filla-yaasayntedi

Marki 12.1-12 ; Luka 20.9-19

33« Wa kayndi haŋa ˙filla-yaasaynte tana woo se. Har foo ka ci huukoydi duma ˙rezẽ fari[a]. A kali ga, a faani rezẽ musay do, a cen tintim ber ka may kay hawjay se. A sufur ga farisufurkoydiyo se, a fatta gandadi ra. 34Saadi ka hejay alwakatidi too, a sanba ngu baŋŋaadiyo farisufurkoydiyo do, hala ngu ma duu ngu baadi.

35Amma farisufurkoydiyo din baŋŋaadiyo. I kar affoo, i wii affoo, i warra affoo nda tondi. 36A sanba baŋŋa tanaayo, ka bow nda lawal wondiyo. I dam i se mise woodi da cille. 37A kokor ka sanba ngu ije-hardi, ka har : ‹ I ta berndi ay ijedi. ›

a **21.33 –** *rezẽ fari* – Guna rezẽ fari biidi, Marki 12.1.

38Saadi ka farisufurkoydiyo guna ijedi, i har cere
se : ‹ Woo ci kaayakoydi ! Wa kaa, yer ma wii ga, hala
kaayadi ma cindi yer se. › 39I din ga, ka warra ga rezẽ
faridi se teray, ka wii ga.
40Morayda, saa ka na rezẽ farikoydi kaa, ma na a ta
dam farisufurkoydiyo se ? »
41I jaabi ka har a se : « A ta dam wii laalo boro laalo
wooyo se. A ta sufur ngu rezẽ faridi, farisufurkoydiyo
se ka go ta noo nga baadi hejay alwakati. »
42Isa har i se : « War na bay ka caw ᵛHantumdi ra :
‹ Tondidi ka cenkoydiyo warra,
Nga ya kaa tondidi ka go yakuwandi kanjedi.
ᵛSandi do na woodi hun,
Woodi ci alhikima yer moodiyo jine. ›[a]
43Woodi se na ye har war se, ka ᵛYerkoy
kokoyteraydi go ta dinndi war ga, ka noondi ᵛalkabiila-
tana se ka go ta bowndi nga ᵛnaanay-ijediyo. 44Boro ka
kam tondi woodi ga go kayri, boro ka ga na a kam go
ta morro. »
45Saadi ka na ᵛsara-koosukoydiyo amirdiyo nda
ᵛFariziyendiyo, mom filla-yaasaynte wooyo i faham
ka nguyo na Isa goo nda. 46I taasi ka din ga, amma
i hanbur aljamaadi, haya ka se i kanba Isa annabi
kanba do.

21.38
Ebe 1.2
21.41
Diy 13.46
21.42
Diy 4.11
21.44
Luk 2.34

Ganandi filla-yaasayntedi

Luka 14.15-24

22 Isa yee ka cii i do ᵛfilla-yaasaynte kuna, ka har :
2« Beene kokoyteraydi go hima nda kokoy foo
ka dam ŋaandi ngu ije-hardi ganandi se. 3A sanba ngu
baŋŋaadiyo i ma kaati woodiyo ka go hima ka kaa
ganandidi do. Amma i na baa ka kaa.
4A sanba baŋŋa tanaayo i ma koy kaati woodiyo
ka go hima ka kaa ganandidi do : ‹ Wa guna, ay hinsa
ay ŋaandidi. Ay daasudiyo nda ay adabba naasodiyo
koosundi, hayadiyo kul lelinde. Wa kaa ganandidi
do. ›
5Amma, i na kula kaatidi ra. I koy affoo ngu fari do,
affoo ngu maamala do. 6Affoodiyo din baŋŋaadiyo,

a **21.42** – *Zabur 118.22-23*

ka torro gi ka wii gi. 7Kokoydi dukur. A sanba ngu saddasudiyo ma koy halaci boro-wiikoy wooyo, ka kukur ngi koyradi.

8Saadi a har ngu baŋŋaadiyo se : ‹ Ganandidi lelindediyo hinsa, amma woodiyo ka kaatindi si hima nda ga. 9Wa koy nbeddediyo kubaydiyo do, wa kaati woodiyo kul ka war'o ta gar dooti. › 10Nga baŋŋaadiyo koy fondodiyo ra, i mara haya kul ka i duu, ifutu nda iboyro. Ganandi huudi ton nda boroyo.

11Kokoydi hirow ka guna woodiyo ka go ŋaa. A guna har foo ka si dam ganandi derbe. 12A har a se : ‹ Ay baakoy, mise foo na ni hirow ne, ni si dam ganandi derbe ? › Hardi jen ka cii.

13Kokoydi har ngu goykoydiyo se : ‹ Wa haw nga ceediyo nda nga kanbadiyo, wa warra ga teray kuboydiyo ra. Dooti hemyo go ta dam, hiŋeyo go ta jiiri cere ga. ›

14Haya ka se ibobo kaatindi, amma isuubantediyo si bow. »

22.7 *Luk 19.27*
22.14 *Ban 17.14*
22.16 *Mar 3.6*
22.21 *Oro 13.7*
22.22 *Mar 12.12*

Ka bana alkaasu Sezar se

Marki 12.13-17 ; Luka 20.20-26

15Saadi ♦Fariziyendiyo koy guna cere, mise ka na nguyo ma din Isa nga ciinidiyo ga. 16I sanba a do nguyo ♦taalibdiyo nda ♦Herodu kondaydi borodiyo, ka har a se : « Cawndikoy, yer go bay ka ni ci boro ka go laadir, ka ni go cawndi Yerkoy fondodi nda ciimi. Ni si nan boro ma damndi ni. Ni si honno borodiyo alkadardi. 17Har yer se hayadi ka n'o hungu : Alkaasudi go hima ka banandi ♦Sezar se, wala a si ? »

18Isa bay ngi addinfutaydi, a har i se : « Almunaakafiyo ! Ma se na war go sii ay ? 19Wa cerbu ay njorfudi ka war go bana nda alkaasudi. » I kate a se ♦deniye foo. 20A hãa gi : « May wane ci bii woo nda hantum woo ? »

21I jaabi ka har : « Sezar. »

Saadi a har i se : « Wa noo Sezar hayadi ka ci nga wondi, Yerkoy mo ma duu ngu wondi. »

22Ciini wooyo momntedi beene, i bomo haw. I nan ga i koy.

Hiijay si bara bun banda

Marki 12.18-27 ; Luka 20.27-39

23 ᵛSadusiyendiyo go har ka bukow si yee ka huna.
Han woodi jaati i kaa Isa do, i hãa ga : **24**« Cawndikoy,
Muusa har nda boro bun a na nan ije, nga harmedi
ma hiiji tiyaw woydi, hala a ma duu ngu harmedi
se kaayakoy. **25** Ka gar i ci harme iyye yer nda cere
game. Lawaldi, ka hiiji, bun, a na duu a ga ije. A nan
ngu wondedi ngu harmedi se. **26** Misedi na a damndi
ahinkantedi nda ahinjantedi, hala iyyentedi. **27** Ngi
kul banda, woydi mo bun. **28** Kaydi han, boro iyyedi
kuna, affoo ngo ta duu woydi ? Bara i kul bay ka
hiiji ga. »

29 Isa jaabi ka har i se : « War go dere ra, bara war
si faham hayadi ka ᵛHantumdi har, war si faham
Yerkoy hinaydi. **30** Kaydi han, i si hiiji, i si noo nguyo
ijeyo hiijay se, amma i go ta kaa sanda Yerkoy
almalaykadiyo ka goo ᵛbeene cille. **31** War na caw
ciinidi ka Yerkoy har war se, hayadi ka go ta dam
kaydi han ? **32** A har : *‹ Ay ci Ibrahim Koydi, nda Isaka
Koydi, nda Yaakuba Koydi. ›* ?[a] Yerkoy na ci bukowyo
ᵛKoy amma a ci hunantediyo Koy. »

33 Aljamaadi ka go kayndi haŋa taajab nda Isa
cawndidi.

22.23
Diy 4.1; 23.8; Kor-I 15.12
22.29
Yeh 20.9
22.32
Diy 7.32
22.34
Diy 4.1
22.35
Luk 7.30
22.40
Luk 10.25-28

Yaamardi ka bisa i kul

Marki 12.28-34

34 ᵛFariziyendiyo mom ka na a daabu ᵛSadusiyendiyo
mee, i mara. **35** Ngi kuna affoo ka ci ᵛašara-bayraykoy,
hãa ga ka sii ga : **36**« Cawndikoy, ᵛAšaraadi kuna,
yaamar foo nga bisa ? »

37 Isa har a se : *« ‹ Ma baa ᵛSandi ni Koydi, nda
ni binedi kul, nda ni hundedi kul, nda ni hungudi
kul. ›*[b] **38** Woo nga ci yaamar lawaldi, ka bisa i kul.
39 Ahinkantedi goo, ka go hima nda ga : *‹ Ma baa ni
attanaadi misedi ka n'o baa ni bomo. ›*[c] **40** Yaamar hinka
woo kuna na Ašaraadi kul nda Annabiidiyo Kitabdiyo
kul fatta. »

a **22.32** – *Fattadi 3.6*
b **22.37** – *Alhukumdi 6.5*
c **22.39** – *Saraadiyo 19.18*

Almasihu ci may ije ?

Marki 12.35-37 ; Luka 20.41-44

41 ʼFariziyendiyo mara, Isa hãa gi. 42 A har : « Ma nga
ci war hungudiyo ʼAlmasihudi ga ? A ci may ije ? »
I jaabi ka har : « Dawuda. »
43 Isa jaabi ka har : « Mise foo na ʼHunde-Henenodi
harndi Dawuda, a kaati ga nda ngu ʼSan, ka har :
44 *Sandi har ay Sandi se :*
“ Goro ay jere gumodi do here,
Hala han ka na ay dam ni iberediyo
Nda dofor ni cee cire. ” ? »[a]
45 Nda Dawuda go kaati ga nda San, mise foo a ci nga
ije ? » 46 Boro foo na hin ka jaabi ga nda ciini foo. Ja
han woodi, boro foo na yadda ka hãa ga.

Bone iyyedi

Marki 12.38-40 ; Luka 20.45-47

22.44 *Diy 2.34-35; Kor-I 15.25; Ebe 1.13*
22.46 *Mar 12.34; Luk 20.40*
23.4 *Luk 11.46; Diy 15.10; Gal 6.13*
23.6 *Luk 11.43*
23.7 *Yeh 1.38, 49*

23 Saadi, Isa cii aljamaadi nda ngu ʼtaalibdiyo
do. 2 A har : « ʼAšara-bayraykoydiyo nda
ʼFariziyendiyo go goro Muusa cawndi nongudi ra. 3 Wa
dam haya kul ka na i har war se. Amma war ma si
dam ngi goydiyo, haya ka se woodi ka i har, i si dam
ga. 4 I haw lenje beryo ka lenjedi goo tin, ka dam ga
borodiyo jesediyo ga, ka gar ngi ta go wongu ka yinji
ga nda kobe-ije.
5 Ngi goydiyo kul i dam
gi hala borodiyo ma guna
gi. I deeci tira beryo nguyo
ga, i kuundi ngi derbe
busamdiyo. 6 I baa gorodo
lawaldiyo ŋaandidiyo do,
nda goro haya lawaldiyo
ʼcaw-huudiyo ra. 7 I baa
borodiyo ma foo nguyo
yoobudiyo ra, nda
borodiyo ma har nguyo se : ʼRabbi, Rabbi !

I deeci tira beryo nguyo ga (23.5)

8 Amma war, war ma si har i ma kaati war nda
Rabbi. Haya ka se cawndikoy foo na war go may, ka
ci ʼAlmasihu, war kul ci ŋaa-ijeyo. 9 War ma si kaati

a **22.44** – *Zabur 110.1*

boro foo adduŋŋaa woo kuna nda war baba. Haya
ka se Baba foo na war go may, ka ci woodi ka goo
ᵛbeenediyo ra. 10War ma si nan i ma kaati war nda
amiryo. Haya ka se war si may kala amir foo, ka ci
Almasihu. 11Amma woodi ka ci iber war kul ga, go
hima ka kaa kaadimkoy war kul se. 12Boro kul ka jeer
ngu bomo, i ciinandi ga, amma boro ka ciinandi ngu
bomo, i jeer ga.

13War bone, ašara-bayraykoyyo nda Fariziyenyo,
almunaakafiyo ! War go daabu beenediyo kokoyteraydi
borodiyo se. War jaati si hirow a ra, war si nan
woodiyo ka go baa ka hirow ma hirow. 14War bone,
ašara-bayraykoyyo nda Fariziyenyo, almunaakafiyo !
Haya ka se war'o ŋaa tiyaw-woydiyo huudiyo, war'o
dam jingar kukuyo ka cerbundi war bomo. Woodi
maaganda se, war go ta duu jukundi hotto.

15War bone, ašara-bayraykoyyo nda Fariziyenyo,
almunaakafiyo ! Haya ka se war go dira ganda nda isa
ga ka taasi boro foo ka go hirow war addindi ra. Nda
war duu ga, war go dam ga nda jahannam baa ka bisa
war ce hinka.

16War bone, danawyo ka go cerbu fondo, ka go har :
‹ Nda boro jee nda ᵛYerkoy huudi, woodi na ci haya
foo. Amma nda a jee nda wuradi ka goo Yerkoy huudi
ra, a tilasu a ga a ma dam hayadi ka na a jee. › 17Safiyo
nda danawyo ! Affoo nga bisa ngu cere, wuradi wala
Yerkoy huudi ka go ᵛhenenndi wuradi ? 18War go har
koyne : ‹ Nda boro jee nda ᵛsara-kow-doodi, woodi na
ci haya foo. Amma nda boro jee nda saraadi ka goo
sara-kow-doodi ga, a tilasu a ga a ma dam hayadi
ka na a jee. › 19Safiyo nda danawyo ! Affoo nga bisa,
saraadi wala sara-kow-doodi ka go henenndi saraadi ?
20Boro ka jee nda sara-kow-doodi, jee nda sara-kow-
doodi nda hayadiyo kul ka goo a beene. 21Boro ka jee
nda Yerkoy huudi, jee nda Yerkoy huudi nda woodi
ka go goro a ra. 22Boro ka jee nda beenedi, jee nda
Yerkoy kokoy-gorohayadi nda woodi ka go goro a ga.

23War bone, ašara-bayraykoyyo nda Fariziyenyo,
almunaakafiyo ! Bara war go bana ajakka wala
nanadiyo, nda mafe-ijediyo, nda alhalawadiyo. Amma
war go fur woodi ka bisa ka yakuwa ᵛAšaraadi kuna,

23.11
Mar 9.35
23.12
Luk 1.52
23.13
Luk 11.52
23.15
Diy 13.43
23.23
Luk 11.42

ka ci tenje, nda hinni, nda naanay. Ka gar woodi na war go hima ka dam, bila nda war ma yala cindidiyo. 24Danawyo ka go cerbu fondo, ka temediyo go jendi i ma gon hamni, amma i gon yoo !

25War bone, ašara-bayraykoyyo nda Fariziyenyo, almunaakafiyo ! Haya ka se war go henenndi potidi nda tuudi teray heredi, amma kuna heredi go ton nda albida nda waha. 26Fariziyen danaw ! Jina ka henenndi potidi nda tuudi kuna heredi, hala banda heredi mo ma saafi.

27War bone, ašara-bayraykoyyo nda Fariziyenyo, almunaakafiyo ! Haya ka se war go hima nda ˙saarayyo ka i korayndi, ka go hima nda iboyroyo teray here. Amma kuna heredi go ton nda bukow biriyo nda jiibi sii kul. 28War mo, teray here war go hima nda ˙tenjenteyo borodiyo se, amma kuna here war go ton nda almunaakafiteray nda ašara-hoo.

23.25 Mar 7.4; Luk 11.39
23.27 Luk 11.44; Diy 23.3
23.29 Luk 11.47-48
23.32 Tes-I 2.16
23.34 Luk 11.49
23.35 Ebe 11.4
23.36 Luk 11.50-51

29War bone, ašara-bayraykoyyo nda Fariziyenyo, almunaakafiyo ! Haya ka se war go cen annabiidiyo saaraydiyo, ka taaram tenjentediyo saaraydiyo. 30War go har : ‹ Nda a gar yer go huna yer babadiyo jaman, yer si ta hanga gi ka mun annabiidiyo kuridi. › 31War go seedeteray war bomo ga, ka war ci woodiyo ka wii annabiidiyo ijeyo. 32Saadi wa timmendi hayadi ka war babadiyo sinti !

33Gandakorfoyo nda kufayo alkabiila ! Mise foo na war go hin ka jur jahannam jukundidi ga ? 34Guna woodi se, ye sanba war se annabiiyo, boro saahinteyo, nda ašara-bayraykoyyo. War go ta wii affooyo, war go ta kanji affooyo ˙salibdi ga, war go ta laasa affooyo war caw-huudiyo ra. War go ta torro gi koyra nda koyra. 35Hala tenjentediyo kul, ka kuridi mun addu ŋ ŋaadi ra, ma kam war ga. Ja Habila ka ci tenjentedi kuridi, hala Zakariya kuridi ga, ka ci Baraki ijedi ka war wii Yerkoy huudi nda sara-kow-doodi nda cere game. 36Nda ciimidi, ye har ga war se, woo kul go ta kam jaman woo borodiyo ga.

37 Žeruzalem, Žeruzalem boroyo, ka go wii annabiidiyo, ka go warra tondi nda woodiyo ka i sanba mana. Ce merje na ay taasi ka mara ni ijediyo, misedi ka gorongo go mara ngu ijediyo ngu fatadiyo cire. Amma

war na yadda ! 38Guna, war huudi go ta furndi, a go ta cindi ngu kon ! 39Haya ka se, ye har war se, war si ta guna ay koyne hõo banda, hala war ma har : ‹ *Saabu ma bara woodi se, ka go kaa yer* ♦*Sandi maa ga !* › »[a]

Jaman kokor taamaysadiyo

Marki 13.1-37 ; Luka 21.5-38

24 Isa hun ♦Yerkoy huudi batumadi ra. Saadi ka a koy, nga ♦taalibdiyo man ga, ka cerbu ga huudi cendiyo. 2Amma a har i se : « War guna wooyo kul wala ? Ye har war se nda ciimi, tondi foo si ta cindi tondi beene ne, i kul go ta warrandi ganda. »

3Ka gar a goo goro ♦Zaytun Tondi-berdi beene, nga taalibdiyo kaa a do jere ga ka hãa ga, ka har : « Har yer se saa ka na haya wooyo go ta dam. Taamaysa foo go ta cerbu ni yeekatedi nda adduŋŋaa tunndi ? »

4Isa jaabi ka har i se : « Wa yeendi lakal boro foo ma si hiila war. 5Ibobo go kaa nda ay maa. I ta har ka nguyo ci ♦Almasihu. I ta hiila boro bobo. 6War go ta mom wonguyo tun nda wonguyo ciini. War lakal ma si tun. A tilasu woodiyo ma dam, amma benndidi na too jina. 7Alkabiila go ta tun ka tangam alkabiila, kokoyteray go ta tun ka tangam kokoyteray. Herayyo, nda wirci beryo, nda dow jijir go ta dam nongu bobo. 8Woo kul ci hay-kuubidi sintidi.

9Saadi i ta noondi war laajaabayo se. I ta wii war, alkabiiladiyo kul go ta konno war, ay maaganda se. 10Saadi ibobo go ta hoo, i ta noondi cere, i ta konno cere. 11Tangari-annabi bobo go ta tun, i ta derendi boro bobo. 12Ašara-hoo go ta tonton, saadi ibobo baakoyteraydi go ta kuma. 13Amma boro ka gaabundi hala a ma ben go ta kallasi. 14Kokoyteraydi ♦Allinjil woo go ta waajundi adduŋŋaadi kul kuna, hala a ma ci seede alkabiiladiyo kul se. Saadi hayadiyo go ta too nguyo gaay do.

15War'o ta guna *Boro laalodi ka goydi go harram*[b] goro ♦Nongu Henenodi. Woodi ciini na annabi Daniyel bay ka har. Ka woodi ka go caw ma yeendi lakal ! 16Saadi woodiyo ka goo Žude gandadi ra ma jur ka hirow

24.2 *Luk 19.44*
24.3 *Luk 17.30*
24.4 *Mar 13.5*
24.5 *Yeh-I 2.18*
24.7 *Diy 11.28*
24.9 *Yeh 15.21; 16.2*
24.11 *Mar 13.5*
24.14 *Luk 2.1; Diy 11.28; Oro 10.18; Ban 3.10*
24.15 *Diy 6.13*

a **23.39** – *Zabur 118.26*
b **24.15** – *Daniyel 9.27 ; 11.31 ; 12.11*

tondidiyo ra. 17Boro ka goo sooro ma si junbu ka koy
jow haya ka goo huudi ra. 18Woodi ka goo faridiyo do
ma si yeekate ka jow ngu burmusudi. 19Woodiyo ka
ci alhaamidu, nda woodiyo ka go kankamndi, bone
handidi ! 20Wa ŋaare war jurdi ma si dam kaydiya,
wala ˙hinjam-jaari han. 21Haya ka se laajaaba go ta
dam ka cille na bay ka dam ja adduŋŋaa sinti hala
morayda. A cille si ta dam koyne. 22Nda jaari woodiyo
na dungura, boro foo si ta kallasi. Amma jaari woodiyo
go ta dungura suubantediyo maaganda se. 23Saadi nda
boro har war se : ‹ ˙Almasihu ga goo ne › wala ‹ A goo
hentu ›, war ma si naanay ga. 24Haya ka se, tangari-
almasihuyo nda tangari-annabiiyo go ta tun. I ta cerbu
˙taamaysayo nda alhikimayo, hala i ma derendi wala
isuubantediyo, nda a gar a go kuboy. 25Wa guna, ja
morayda ay har ga war se.

24.17 *Luk 12.3; Diy 10.9*
24.19 *Luk 23.29*
24.23 *Luk 17.23*
24.24 *Tes-II 2.9-11; Ban 13.13*
24.27 *Luk 17.24, 30*
24.28 *Luk 17.37*
24.29 *Ban 6.12-13*
24.30 *Ban 1.7*
24.31 *Tes-I 4.16; Ban 8.2*
24.33 *Žak 5.9*

26Saadi nda i har war se : ‹ A ga goo ganjidi ra ›,
war ma si koy. ‹ A ga goo huudi maasu ra ›, war ma
si naanay. 27Haya ka se misedi ka na meleku go hun
woyne-hunay ka koy woyne-kaŋay, misedi na ˙Borodi
Ijedi kaadi goo ci. 28Haya ka se nongu ka bukow goo,
dooti na jaybandiyo go kubay.

29Laajaaba jaari wooyo banda kayna,

Woynedi go ta hirow kuboy ra,
Handudi si ta noo ngu gaydi,
Saanaydiyo go ta hun ˙beene ka kam,
Beenediyo hinaydiyo go ta jijir.[a]

30Saadi Borodi Ijedi taamaysadi go ta bangay
beenedi ra. Adduŋŋaadi alkabiiladiyo kul go ta hem.
I ta guna Borodi Ijedi beene duuladiyo ga, nda hinay
nda jeeray ber. 31A ta sanba ngu almalaykadiyo nda
laati ka go hem. I ta mara nga isuubantediyo ka hun
adduŋŋaa kanje taacidi do, ka jow ga ja beenedi jere
foo ka koy affoo do.

32Wa faham jeje-ŋaadi ˙filla-yaasayntedi : Saa ka na
nga kanbadiyo baan, ka nga fitadiyo jay, war go bay ka
koron waati man. 33Misedi na, saa ka war guna haya
wooyo kul, war ma bay ka Borodi Ijedi man, a goo
huudi mee. 34Nda ciimidi, ye har war se, jaman woodi

a **24.29** – *Ezayi 13.10*

borodiyo si bisa hala woo kul ma dam. 35Beenedi nda gandadi go bisa, amma ay ciinidiyo si bisa abada. »

Jaaridi nda alwakatidi si bayndi

36« Amma jaaridi nda alwakati, boro foo si bay ga, a na ci almalaykadiyo ka goo ʼbeenediyo ra. Babadi foo ngo bay ga. 37Hayadi ka damndi Nuhum jamandi ra mo go kaa ta dam ʼBorodi Ijedi kaadi kuna. 38Haya ka se jaaridiyo ka yana tufaanadi, borodiyo go ŋaa, i go ɲin, i hiiji, i hiijindi nguyo ijediyo, hala jaari woodi ka Nuhum hirow hiidi ra. 39I si hujun nda haya foo hala tufaanadi kaa, a koy nda ngi kul. Misedi nga ci Borodi Ijedi kaadi. 40Saadi boro hinka go ta garndi faridiyo do. Affoo go ta jowndi, affoo go ta furndi. 41Woy hinka ka goo fufu fufu-tondi do. Affoo go ta jowndi, affoo go ta furndi.

42Wa hawjay, haya ka se war si bay alwakatidi ka na war ʼSandi go ta kaa. 43Wa bay ka nda huukoydi go bay cijidi ra alwakatidi ka kuna jaydi go ta kaa, a ta hawjay. A si ta nan a ma fun ngu huudi. 44Woodi se, war bomoy ma lelinde, haya ka se Borodi Ijedi go ta kaa alwakati ka war si hungu.

45May nga ci baŋŋa naanayntedi ka may lakal ? Nga sandi go talfi a ga ngu borodiyo, hala a ma noo gi ŋaa alwakati boyro. 46Ɲaali bara baŋŋa woodi se, ka nga sandi gar a go goy mise woo cille. 47Nda ciimidi ye har war se, a ta talfi a ga haya kul ka a go may. 48Amma lalla baŋŋa laalo nono, a go har ngu bine ra : ‹ Ay sandi gay a na kaa. › 49De a sinti ka kar ngu goykasinediyo, ka ŋaa ka ɲin woodiyo ka go sakkar banda. 50Baŋŋa woodi sandi go ta kaa han ka a si hungu, nda alwakati ka a si bay. 51A ta morro ga, a ta noo ga nga baadi almunaakafidiyo banda, dooti na hemyo go ta dam, hiɲeyo go ta jiiri cere ga. »

Hondiya boro woy (10) filla-yaasayntedi

25 « Saadi ʼbeenediyo kokoyteraydi ci sanda hondiya boro woy (10), ka jow nguyo fitiladiyo, i fatta ka koy kubay suttan-hardi. 2I kuna boro guu go may lakal, boro guu ci safi. 3Saadi ka i jow nguyo fitiladiyo, safidiyo na kabay dilwil nguyo

24.36 *Diy 1.7*
24.38 *Luk 17.27*
24.39 *Luk 17.30*
24.40 *Luk 17.34*
24.41 *Luk 17.35*
24.42 *Luk 12.40*
24.43 *Luk 12.39*
24.44 *Tes-I 5.6*
24.46 *Ban 16.15*
24.49 *Luk 21.34*
25.1 *Luk 12.35-38; Diy 20.8; Ban 4.5*

banda. 4Amma lakalkoynidiyo kabay nguyo fitiladiyo banda dilwil conbuyo ra. 5Saadi ka suttan-hardi gay a na kaa, i kul dusum, i jirbi.

6Ciji maasu, kaati momndi ka har : ‹ Suttan-hardi goo ! Wa fatta ka kubay ga. ›

7Saadi hondiya boro woydi kul moo fer, ka lelinde nguyo fitiladiyo. 8Safidiyo har lakalkoynidiyo se : ‹ Wa noo yer war dilwildi ra, haya ka se yer fitiladiyo go bun kuna. ›

9Lakalkoynidiyo jaabi ka har i se : ‹ Yer si, a si too yer nda war. Wa koy neerekoydiyo do, ka day war bomo se. ›

10Saadi ka i koy day, suttan-hardi kaa. Woodiyo ka lelinde hirow a banda suttanteray huudi ra, ganbudi daabundi.

11Woodi banda, hondiya tanaadiyo kaa, i har : ‹ Yer ˚San, yer San, fer yer se ! ›

25.5 *Tes-I 5.6*
25.8 *Luk 12.35*
25.10 *Ban 19.9*
25.13 *Mar 13.35; Luk 12.40*
25.14 *Luk 19.12*
25.21 *Luk 16.10*

12Amma a jaabi ka har i se : ‹ Nda ciimidi, ye har war se, ay si bay war. ›

13Saadi wa hawjay, bara war si bay jaaridi wala alwakatidi ka ˚Borodi Ijedi go ta kaa. »

Talfidiyo filla-yaasayntedi

14« A ci sanda har foo ka go koy dira do, a kaati ngu baŋŋaadiyo, ka talfi i ga ngu almandiyo. 15A noo affoo se ˚talan alliyaara guu, a noo itana se ahinka, itana foo se affoo, misedi ka ci affoo kul hinaydi, a duu ka koy. 16Woodi ka duu talan guudi, goy nda ga hala a duu a ga aguu tana. 17Woodi ka duu ahinkadi mo duu a ga ahinka tana. 18Woodi ka na duu kala affoo, koy faani guusu dowdi ra, ka tugu ngu sandi njorfudi.

19A gay woodi banda, baŋŋa woodiyo sandi yeekate, a dam i banda kaabudi. 20Woodi ka bay ka duu talan guudi man ka kaa, a kate aguu tana, a har : ‹ Ay san, ni noo yene talan guu. Guna ay duu aguu tana. ›

21Nga sandi har a se : ‹ A boori da, baŋŋa boyro naanaynte. Ni naanayndi haya ciina kuna, ye ta talfi ni ga haya bobo. Kaa, ma ɲaali ni sandi banda. ›

22Woodi ka bay ka duu talan hinkadi mo man ka kaa, a har : ‹ Ay san, ni noo yene talan hinka. Guna ay duu ahinka tana. ›

23Nga sandi har a se : ‹ A boori da, baŋŋa boyro
naanaynte. Ni naanayndi haya ciina kuna, ye ta talfi ni
ga haya bobo. Kaa, ma ŋaali ni sandi banda. ›
24Woodi ka duu talan foo mo kaa, a har : ‹ Ay san,
ye bay ka ni ci boro ka misedi go hinsa ka sendu. N'o
hejay nongu ka ma na duma, n'o mara nongu ka ma na
faaru. 25Ay hanbur, ay koy tugu ni talandi dowdi cire.
A goo, din ni alman. ›
26Nga sandi jaabi ka har a se : ‹ Baŋŋa laalo
fuuyente, n'o bay ka ye hejay nongu ka ay na duma,
ye mara nongu ka ay na faaru. 27Saadi ni hima ka noo
ga njorfu-talfikoydiyo se. Nda ay yeekate, ye ta duu ay
almandi beene albaha.
28Wa din a ga talandi, wa noo ga woodi ka go may
talan woydi (10) se. › 29Bara i noo woodi ka go may,
nga duuray ma tonton. Amma woodi ka si may, i ta
din a ga wala hayadi ka a may. 30Baŋŋaadi ka si may
nafa, wa warra ga teray kuboydiyo ra, dooti na hemyo
go ta dam, hiŋeyo go ta jiiri cere ga. »

25.29
Mar 4.25; Luk 8.18
25.31
Luk 17.30
25.34
Diy 20.32; Kor-I 15.50; Gal 5.21; Ebe 4.3; Žak 2.5; Ban 13.8
25.35
Ebe 13.2
25.36
Tim-II 1.16; Žak 1.27; 2.15-16

Ciiti-dunbu kokordi

31« Han ka na ʼBorodi Ijedi kaa ngu jeeraydi ra,
nga nda nga almalayka ʼhenenodiyo kul, a ta goro
kokoy-gorohayadi ga ngu jeeraydi ra. 32Alkabiiladiyo
kul go ta mara nga jine. A ta fay borodiyo misedi ka
kurkoy go fay feejiyo nda hancinyo. 33A ta yeendi
feejidiyo ngu jere gumodi ga, hancindiyo ngu jere
waawodi ga.
34Saadi kokoydi go ta har woodiyo se ka goo nga
jere gumodi ga : ‹ Wa kaa, war ka kuna ay Baba dam
albarka. Wa mayray kokoyteraydi, ka hinsandi war se
ja adduŋŋaadi na takandi. 35Haya ka se ay heray, war
n'ay ŋaa. Ay far, war noo ay ma ŋin. Ay ci yow, war
kubay ay. 36Ay banji, war daabundi ay. Ay wirci, war
kaa ta foo ay. Ay hirow kasa, war kaa ay do. ›
37ʼTenjentediyo go ta jaabi ka har : ‹ Yer ʼSan, saa
foo na yer guna n'o heray ka yer noo ni ŋaa, wala n'o
far, yer noo ni ma ŋin ? 38Saa foo na yer guna ni ci
yow yer jumndi ni, wala ni banji yer daabundi ni ?
39Saa foo na yer guna n'o wirci, wala ni goo kasa, yer
koy ni do ? ›

40Kokoydi go ta jaabi ka har i se : ‹ Ciimi na ye har
war se, ce foo kul ka war dam haya wooyo woodi ka
ciina nda wooyo kul ka ci ay ŋaa-ijeyo se, ay se na war
dam ga ! ›
41A duu ka har woodiyo se ka goo nga jere
waawodi ga : ‹ Wa susum ay ga laalinteyo. Wa koy
nuune abadantedi ra, ka hinsandi Albiliisi nda ngu
almalaykadiyo se. 42Haya ka se ay heray, war na n'ay
ŋaa. Ay far, war na n'ay haya ka ay ŋin. 43Ay bara ka ci
yow, war na jumndi ay. Ay banji, war na daabundi ay.
Ay bara ka wirci, ay hirow kasa, war na kaa foo ay. ›
44Saadi i ta jaabi ka har : ‹ Yer San, han foo na yer
guna n'o heray, wala n'o far, wala ni ci yow, wala ni
banji, wala ni wirci, wala ni goo kasa, yer na kaadim
ni ? ›
45Saadi a ta jaabi ka har i se : ‹ Nda ciimidi ye har
war se, ce foo kul ka war na dam ga iciina wooyo kuna
affoo se, ay se na war na dam ga. ›
46Saadi wooyo go koy jukundi abadantedi do,
tenjentedi go koy huna-abadantedi do. »

25.40 *Ebe 13.2*
25.41 *Mar 9.43; Luk 3.17; Piy-II 2.4; Žud 1.7*
25.46 *Yeh 3.15-16,36; Diy 24.15; Oro 2.7; Gal 6.8; Yeh-I 1.2*

Alyahuududiyo kayndi ka Isa ma bun

Marki 14.1-2 ; Luka 22.1-2

26 Saadi ka Isa cawndi ka ben, a har ngu
•taalibdiyo se : 2« War go bay ka •Pak jingardi
go ta dam ne nda jirbi hinka. •Borodi Ijedi go ta
noondi hala a ma wiindi •salibdi ga. »
3Saadi •sara-koosukoydiyo amirdiyo, nda •ašara-
bayraykoydiyo, nda aljamaadi balikidiyo mara Kayifi
batumadi ra, ka ci •sara-koosukoydiyo-jinehundi.
4I waafaku nguyo ma din Isa nda cemeray ka wii
ga. 5Amma i har : « A ma si dam jingar han, hala
aljamaadi ma si tunndi yenje. »

26.2 *Yeh 11.55*
26.3 *Luk 3.2; Yeh 11.47-50; Diy 4.6*

Woy foo mun laatikolo Isa bomodi ga

Marki 14.3-9 ; Yehiya 12.1-8

6Ka gar Isa goo Betani koyradi ra, Simon
jiraykoynidi huu. 7Woy foo man ga, a kanba •albater
bata, ka kuna laatikolo goo ka haydi go bow. Saadi ka
a go ŋaa ra, a duu ka mun laatikolodi Isa bomodi ga.
8Taalibdiyo guna woodi, a tar i se, i har : « Ma na

hasaraw woo go nafa ? 9Nda a gar yer neere laatikolo woo hay ber, ka noo ga talkadiyo se. »

10Isa bay i ga, a har i se : « Ma se war go farandi woy woo ? Hayadi ka a dam ay se goo hinsa ka boori. 11Haya ka se war nda talkadiyo goo nda cere saa kul, amma ay si ta cindi war game saa kul. 12Laatikolo woo ka a mun ay gaadi ga, a dam ga ka lelinde ay fijidi. 13Ciimi na ay go har war se, nongu kul ka i waaju nda ♦Allinjildi, adduŋŋaadi kul kuna, i ta hungu hayadi ka woy woo dam, ka har ga. »

Žuda yadda ka noondi Isa

Marki 14.10-11 ; Luka 22.3-6

14Saadi Žuda ♦Isikariyoti, ka ci taalib woy-cindi-hinkadi (12) kuna affoo, koy ♦sara-koosukoydiyo amirdiyo do. 15A har : « Ma na war go baa ka noo ay, hala ay ma noondi ga war se ? » I noo ga njorfu mayra waranja (30). 16Ja alwakati woodi, a taasi alkiyaasa ka kuna ngo ta noondi Isa.

Isa ŋaa kokordi

Marki 14.12-26 ; Luka 22.7-23 ; Korenti-I 11.23-26

17Jaari lawaldi ka kuna na i ŋaa ♦takula ka ra na alkamiira si, Isa taalibdiyo hãa ga : « Man na n'o baa yer ma lelinde mana ♦Pak jingardi ŋaadi ? »

18A har : « Wa koy koyradi ra, boro filan do, wa har a se : ‹ Cawndikoydi har : “ Ay alwakatidi man, ye ta dam Pak ŋaadi ni do, ay nda ay taalibdiyo. ” › »

19Taalibdiyo dam hayadi ka Isa yaamar gi nda, i lelinde Pak ŋaadi.

Isa har i kuna affoo go ta noondi ga

20Fitirow, nga nda nga taalib woy-cindi-hinkadi (12) ŋaa nda cere. 21Saadi ka i go ŋaa kuna, a har : « Ciimi na ay go har war se, war kuna affoo go ta noondi ay. »

22I gaa hinsa ka bun, affoo kul go hãa ga : « N'bay, a na ci ay, ay ♦San ? »

23A jaabi ka har : « Woodi ka ta noondi ay go sufa kanba ay banda tuudi ra. 24♦Borodi Ijedi go ta koy misedi ka na hantumdiyo har ga nda. Har woo ka go

26.12
Yeh 19.40
26.18
Mar 14.35, 41; Yeh 7.6,8
26.21
Luk 22.21-23; Yeh 13.21
26.23
Yeh 13.18
26.24
Mar 9.12; Luk 24.25-27; Diy 17.2-3; Piy-I 1.10-11

ta noondi Borodi Ijedi bone ! Wala a ma si hayndi baa a se ! »

25Žuda, ka go noondi ga, jow ciini a har : « A na ci ay, n'bay, ʼRabbi ? »

Isa jaabi ka har a se : « Ni da nono ! »

26Saadi ka i go ŋaa kuna Isa jow takula. A dam albarka, a jemna ga, a noo ga ngu taalibdiyo se. A har i se : « Wa din, wa ŋaa, woo ci ay assobondi. »

27A duu ka jow poti, a dam albarka. A noo ga i se, a har : « War kul ma ɲin. 28Woo ci ay kuridi, allaahidu taawo kuridi, ka mun ibobo se, hala i junubudiyo ma yaafa. 29Ye har war se, ka ay si ta ɲin ʼrezẽ hari koyne, hala han ka na ay nda war yee ka ɲin itaawo nda cere ay Baba kokoyteraydi ra. »

30Saadi ka i don ka saabu Yerkoy, i koy ʼZaytun Tondi-berdi do.

Isa har ka Piyer go ta ŋankar ga

Marki 14.27-31 ; Luka 22.31-34 ; Yehiya 13.36-38

26.27 *Kor-I 10.16*
26.28 *Mar 1.4; Ebe 9.20*
26.29 *Diy 10.41*
26.31 *Yeh 16.32*
26.34 *Yeh 13.38*
26.35 *Yeh 13.37*

31Saadi Isa har i se : « War kul go ta hoo ay maaganda se ciji woo. Haya ka se a hantumndi ka :

‹ Ye ta kar kurkoydi,
Kurdi feejidiyo go ta say. ›[a]

32Amma saa ka ay yee ka huna, ye koy war jine Galile. »

33Piyer jaabi ka har a se : « Nda i kul hoo ni maaganda se, ay si ta hoo abada. »

34Isa har a se : « Nda ciimidi ye har mana, ciji woo jaati, ja gorgo-digaydi na kaati, n'o ta ŋankar ay ce hinja. »

35Piyer har a se : « Wala nda ye hima ka bun ni banda, ay si ta ŋankar ni. » Taalibdiyo kul woodi na i har.

Isa ŋaare Getesemane žardendi ra

Marki 14.32-42 ; Luka 22.39-46 ; Yehiya 18.1

36Saadi Isa koy nda gi nongu foo ka se na i har Getesemane. A duu ka har taalibdiyo se : « Wa goro ne, hala ye koy hentu ka ŋaare. » 37A kabay ngu banda

a **26.31** – *Zakariya 13.7*

Piyer nda Zebede ije hinkadi. A hundedi sinti ka dor,
nda bine kankamay. 38Saadi a har i se : « Ay hundedi
dor hala ye baa ka bun. Wa cindi ne, wa hawjay
ay banda. »
39Woodi banda a susum i ga haya kayna, a warra
ngu alwujuhudi ganda, ka ŋaare, ka har : « Ay Baba
nda a go kuboy, morndi ay tujur poti woo ! Amma a
ma si kaa ay ibaydi, a ma kaa ni wondi ! »
40A yeekate, a kaa gar taalibdiyo go jirbi ra. A har
Piyer se : « Saadi war na hin ka hanna ay banda wala
ler foo ! 41Wa hawjay, wa ŋaare hala war ma si hõo
jarrab kuna. Adama-ije lakaldi go ton nda anniya
boyro, amma assobon go luufu. »
42A ye ka susum ce hinkante i ga ka ŋaare, ka har :
« Ay Baba, nda poti woo si hin ka bisa, nda ye hima ka
ŋin ga, yala ni ibaydi ma dam ! »
43A yeekate, a yee ka gar i goo jirbi ra, bara i goo
dusum. 44A fur gi, a yee ka koy ŋaare ce hinjante, ka
filla ciini woodiyo da koyne.
45A duu ka koy ngu taalibdiyo do, ka har i se : « Wa
jirbi morayda, wa iskan ! Alwakatidi man ka kuna na
•Borodi Ijedi go ta noondi junubuntediyo kanba ra.
46Wa tun, yer ma koy. Wa guna, woodi ka go noondi
ay go kaa ra. »

26.38
Yeh 12.27
26.39
Yeh 4.34
26.51
Luk 22.36, 38; Yeh 18.10

I din Isa

Marki 14.43-51 ; Luka 22.47-53 ; Yehiya 18.2-11

47Ka gar Isa goo cii ra, Žuda, ka ci taalib woy-cindi-
hinkadi (12) kuna affoo, a kaa nga nda aljama ber.
I kanba takubayo nda bunduyo. •Sara-koosukoydiyo
amirdiyo nda aljamaadi balikidiyo nga sanba gi.
48Woodi ka go ta noondi Isa noo gi taamaysa. A har :
« Woodi ka ye ta sunnba, woodi nono, wa din ga. »
49Saadi hinne, a man Isa, a har : « Ye foo ni, •Rabbi ! »
A duu ka sunnba ga.
50Isa har a se : « Ay baakoy, hayadi ka ni kaa ta
dam, dam ga ! »
Saadi i man, i dam Isa ga kanba, i din ga. 51De
woodiyo ka go hanga Isa kuna boro foo serre kanba,
ka hoobu ngu takubadi. A kar •sara-koosukoydiyo-
jinehundi baŋŋaadi, a koti a haŋadi.

52Isa har a se : « Yeendi ni takubadi nga nongudi
ra, haya ka se woodiyo kul ka go jow takuba, takuba
ngo ta wii gi. 53N'o hungu ka ay si hin ka suburndi ay
Baba, a ta sanba yene saadi hinne almalayka wongu
woy-cindi-hinka (12) ? 54Mise foo na ♦Hantumdi go
ta tabati, ngi ka go har mise woo cille na a go ta
damndi ? »

55Alwakati woodi Isa har aljamaadi se : « War kaa,
sanda jay na war go ceece, ka kanba takubayo nda
bunduyo, ka kaa ta din ay ! Han kul ay goo war game
♦Yerkoy huudi batumadi ra, ye goro ka cawndi, war na
din ay. 56Amma wooyo kul damndi hala annabiidiyo
hantumdiyo ma tabati. » Saadi nga taalibdiyo kul fur
ga, i jur.

I kayndi Isa alwakildiyo kondaydi jine

Marki 14.53-65 ; Luka 22.54,63-65 ; Yehiya 18.12-13,19-24

26.52
Ban 13.10
26.55
Mar 12.35; Luk 21.37; Yeh 7.14, 28
26.58
Mar 14.66; Luk 11.21; 22.55; Yeh 18.15
26.60
Diy 6.13
26.61
Yeh 2.19
26.63
Mar 14.61; Luk 22.67
26.64
Mar 16.19; Luk 22.70; Ban 1.7

57Woodiyo ka din Isa koy nda ga Kayifi do, ka ci
♦sara-koosukoydiyo-jinehundi. ♦Ašara-bayraykoydiyo
nda balikidiyo mara nga huu. 58Piyer ceece ga,
hala sara-koosukoydiyo-jinehundi batumadi ra. A
hirow, a goro gardidiyo jere ka guna mise ka na a ta
kokor nda.

59Ka gar ♦sara-koosukoydiyo amirdiyo nda
balikidiyo nda ♦Alyahuududiyo alwakildiyo kondaydi
kul go taasi tangari seedeteray Isa ga, hala nguyo ma
duu addelil ka ra a i ma wii ga. 60I na duu, amma
ibobo dam seedeteray tangariyo a beene.

Kokordi ra tangari seede hinka kaa, i har : 61« Har
woo har : ‹ Ye hin ka kamndi ♦Yerkoy huudi, ka yee ka
cen ga jirbi hinja. › »

62Sara-koosukoydiyo-jinehundi tun, a har : « Ni si
jaabi wala ? Ma na boro wooyo go seede ni ga ? » 63Isa
dangay.

Sara-koosukoydiyo-jinehundi, jow ciini, ka har a
se : « Ay kar ni ga Yerkoy hunantedi, har yer se wala ni
nga ci ♦Almasihudi, ♦Yerkoy Ijedi. »

64Isa jaabi ka har a se : « Ni har ga. Jina ye har war
se, Han woo banda war go ta guna ♦Borodi Ijedi go
goro Yerkoy hinayntedi jere gumodi do, a kaa beene
duuladiyo ga. »

65Saadi sara-koosukoydiyo-jinehundi kottu ngu derbediyo, ka har : « A ˙wow Yerkoy ! Ma seede na yer go taasi koyne ? A ga goo, war kul mom ka a wow Yerkoy. 66Ma na war hungu ? »

I jaabi ka har : « A hima ka bun. »

67Saadi, i tufa nga alwujuhudi ga, ka kunsum kanba ka kar ga, affooyo go sanfa ga. 68I har : « Almasihu, dam yer se annabiiteray. May nga kar ni ? »

Piyer ɲankar Isa

Marki 14.66-72 ; Luka 22.54-62 ; Yehiya 18.15-18,25-27

69Amma Piyer go goro teray batumadi ra. Koŋŋo foo man ga ka har a se : « Ni mo, ni cindi Isa Galile borodi banda ! »

70Amma a ɲankar i kul jine ka har : « Ay si bay haya ka n'o baa ka har. »

71Saadi ka na a koy huudi mee here, koŋŋo foo guna ga, a har woodiyo ka goo dooti se : « Woo cindi Isa Nazareti borodi banda. »

72A yee ka ɲankar, ka jee ka har : « Ay si bay har woo ! »

73Woodi banda, woodiyo ka goo dooti, man ka har Piyer se : « Nda ciimi, ni mo goo i ra ! Haya ka se a go bayndi ni deene ciinidi ga. »

74Saadi a sinti ka danga, ka jee ka har : « Ay si bay har woo ! »

Saadi hinne gorgo-digay foo kaati. 75De Piyer hungu ciinidi ka Isa bay ka har a se : « Ja gorgo-digay na kaati, n'o ta ɲankar ay ce hinja. » A fatta, a hem nda doray.

Žuda wii nga bomo

27 Ja subaahi henen, ˙sara-koosukoydiyo amirdiyo nda aljamaadi balikidiyo kul nga mara Isa ga hala a ma wiindi. 2I haw ga, i koy nda ga, i noo ga Ponsu ˙Pilati se, ka ci gofornerdi.

3Žuda ka noondi ga, guna ka i kayndi a se jukundi. A nimsi, a yeendi njorfu mayra waranjadi (30) sara-koosukoydiyo amirdiyo nda balikidiyo se. 4Ka har : « Ay dam junubu ka noondi kuri henenodi. »

I jaabi ka har a se : « Ni bomo se, ma ya kula yer ! »

26.65
Mar 14.63
26.66
Yeh 19.7
26.68
Luk 22.63-65
26.75
Yeh 13.38
27.1
Mar 15.1; Luk 22.66
27.2
Mar 15.1; Luk 13.1; Diy 3.13; Tim-I 6.13

5Žuda warra njorfudi ʼYerkoy huudi ra. A hun dooti,
a koy deeci ngu bomo ka bun.
6Amma sara-koosukoydiyo amirdiyo jow njorfudi,
i har : « A si hima i ma mara ga nda kofurdi njorfudi,
haya ka se kuri hay nono. » 7Saadi ka i dam mara ka
ben, i day njorfudi nda hoobu hinsakoydi faridi, hala
a ma ka saaray yowdiyo se. 8Woodi se na i har fari
woodi se « Kuri Faridi » hala hõo. 9Saadi hayadi ka
annabi Žeremi bay ka har tabati : *« I jow njorfu mayra
waranjadi (30), woodi ka haydi na i kayndi, ka Izirayel
ijediyo kayndi.* 10*I noo gi hoobu hinsakoydi faridi me,
misedi ka ʼSandi yaamar ay nda. »*[a]

I kayndi Isa Pilati jine

Marki 15.1-15 ; Luka 23.1-5,17-32 ; Yehiya 18.28–19.1

11I kayndi Isa goforner jine. Goforner hãa ga ka har
a se : « Ni nga ci ʼAlyahuududiyo kokoydi wala ? »
Isa jaabi ka har a se : « Ni har ciimi. »
12Amma a na jaabi hayadi kul ka na ʼsara-
koosukoydiyo amirdiyo nda balikidiyo go teje ga nda.
13Saadi ʼPilati har a se : « Ni si mom haya wooyo
kul ka i teje ni nda wala ? » 14Isa na jaabi ga nga
ciinidi kul kuna. Woodi hinsa ka haw gofornerdi
bomo.
15Jingar kul, gofornerdi go doonay ka fur i se kasa-
ije foo, woodi ka aljamaadi go baa. 16Kasa-ije foo goo
dooti ka go hinsa ka bayndi, a maadi ci Barabasu.
17Pilati har aljamaadi ka mara se : « May na war go
baa ay ma fur war se, Barabasu wala Isa ka se na i har
ʼAlmasihu ? » 18Bara a bay ka i noondi Isa haya ka se
i cense a ga.
19Saadi ka a go goro ciiti-dunbu-gorohayadi ga, nga
wondedi har a se : « Ma si hirow ʼtenjente woo yentasu
ra ! Haya ka se han'o ay hinsa ka tujur handir kuna
nga maaganda se. »
20Sara-koosukoydiyo amirdiyo nda balikidiyo go
suburndi aljamaadi i ma fur Barabasu, Isa ma wiindi.
21Gofornerdi jow ciini, a har i se : « Boro hinkadi
kuna affoo na war go baa ay ma fur war se ? »

Luk 1.9,21; Diy 1.18 **27.5**
Diy 1.19 **27.8**
Mar 14.61 **27.12**
Mar 14.61 **27.14**
Yeh 18.39 **27.15**
Yeh 19.13 **27.19**
Diy 3.14 **27.20**

a **27.9-10** – *Žeremi 32.6-9 ; Zakariya 11.12-13*

I jaabi ka har : « Barabasu. »

22Pilati har i se : « Ma na ay ma dam nda Isa, ka se na i har Almasihu ? »

I kul jaabi ka har : « A ma wiindi ʼsalibdi ga ! »

23Gofornerdi har : « Ma nga ci ifutudi ka a dam ? »

Amma i yee ka jeer jinde ka har : « A ma wiindi salibdi ga ! »

24Pilati guna ka ngu si duu i do haya kul, amma wukuwakadi goo gay de a tonton. A jow hari, a humay ngu kanba aljamaadi kul jine, a har : « Teje kul si ay ga, kuri heneno woo kuna. Woo ci war yentasu ! »

25Aljamaadi kul jaabi ka har : « Yala nga kuridi kam yer nda yer ijediyo ga ! »

26Saadi Pilati fur i se Barabasu. Isa ta, a har i ma laasa ga. Woodi banda, a noo ga i se, i ma koy wii ga salibdi ga.

Saddasu saffaha Isa

Marki 15.16-20 ; Luka 22.63-65 ; Yehiya 19.2-3

27 Saadi goforner saddasudiyo koy nda Isa goforner huudi ra, saddasu aljamaadi kul wanga ga. 28I kow a ga nga jaaradiyo, i dam a se burmusu ciray. 29I kay kokoy-fuula nda karji, i jisi ga a bomodi ga. I dam kaari foo nga kanba gumodi ra. Woodi banda i sujudu a jine ka saffaha ga, ka har : « Salaamalaykum, ʼAlyahuuduyo kokoy ! » 30I tufa a ga. I jow kaaridi, i kar a bomodi. 31Saadi ka i benndi ka saffaha ga, i kow a ga burmusudi. I dam a se nga derbediyo, i koy wii ga ʼsalibdi ga.

I wii Isa salibdi ga

Marki 15.21-32 ; Luka 23.26-43 ; Yehiya 19.17-27

32Saadi ka i fatta, i kubay nda Siren koyradi har foo, ka maa ci Simon. I gaabi ga a ma lenje Isa ʼsalibdi. 33I too dooti ka se na i har Golgota, woodi almaanadi ci « bomo kunbur nongudi ». 34I noo ga ʼbineegir ka mara nda taybur, a ma ɲin ga. Amma saadi ka na a taba ga, a wongu ka ɲin ga. 35Saadi ka i kanji ga salibdi ga, i jemna nga jaaradiyo, ka dam aloodu. Hala hayadi ka annabiidi bay ka har ma tabati : *« I jemna ay jaaradiyo,*

27.25
Diy 5.28
27.26
Yeh 19.1
27.27
Yeh 18.28
27.28
Yeh 19.2
27.29
Yeh 19.2-3
27.32
Mar 15.21; Luk 23.26; Diy 2.10; Ebe 13.12
27.33
Yeh 19.17

i dam aloodu ay derbedi ga. »[a] 36Woodi banda, i goro ka hawjay ga. 37Ka cerbu addelil ka se na a wiindi, i deeci hantum foo nga bomodi se beene ka go har : « Woo ci Isa, ˙Alyahuududiyo kokoydi. » 38Jay hinka kanjindi a banda salibdiyo ga, affoo nga jere gumo, affoo nga jere waawo. 39Bisakoydiyo go wow ga, i yinji bomo, 40ka har : « Ni ka go kayri ˙Yerkoy huudi ka cen ga jirbi hinja kuna, kallasi ni bomo jaati. Nda ni ci ˙Yerkoy Ijedi, junbu salibdi ga ! »

41˙Sara-koosukoydiyo amirdiyo, nda ˙ašara-bayraykoydiyo nda balikidiyo bomoy, go saffaha ga, ka har : 42« A kallasi affoodiyo, a si hin ka kallasi ngu bomo ! Nda a ci Izirayel kokoydi, a ma junbu salibdi ga, saadi yer'o ta naanay ga ! 43A naanay Yerkoy, nda Yerkoy go baa ga, a ma kallasi ga morayda. Bara a har : ‹ Ay ci Yerkoy Ije ! › » 44Wala boro-wiikoydiyo ka kanjindi a banda salibdi ga mo go wow ga misedi cille.

Isa bundi

Marki 15.33-41 ; Luka 23.44-49 ; Yehiya 19.28-37

27.40 *Yeh 2.19*
27.42 *Yeh 1.49*
27.50 *Yeh 19.30*
27.51 *Ebe 9.3,8*

45Ka jow ga ja midi hala turwaazer wicirdi ra, kuboy dam adduŋŋaadi kul kuna. 46Turwaazer here, Isa kaati beene ka har : « Eli, Eli, lama sabaktani ? » Woodi almaanadi ci : *« Ay Koydi, ay Koydi, ma se ni fur ay ? »*.[b]

47Woodiyo ka garndi dooti kuna affooyo mom. I har : « A go kaati Ilyasu ! »

48Saadi hinne i kuna affoo jur ka koy jow jaara foo. A ton ga nda ˙bineegir, a dam ga kaari foo bomo ga, ka noo ga a ma ŋin. 49Amma affoodiyo har : « Nan, yer ma guna wala Ilyasu go kaa ta kallasi ga. »

50Isa yee ka dam kaati ber, a noondi hundedi.

51De, tarawersi ka goo ˙Yerkoy huudi kuna kottu ka kaa hinka, ja beene hala ganda. Dowdi jijir, tondidiyo kottu. 52˙Saaraydiyo fer, ˙isuubantediyo kuna ibobo ka bun, yee ka huna. 53Saadi ka Isa tun ka huna koyne, i fatta saaraydiyo ra, i hirow koyra henenodi ra[c], i bangay boro bobo se.

---

a **27.35** – *Zabur 22.19*
b **27.46** – *Zabur 22.2*
c **27.53** – *koyra henenodi* ci Žeruzalem.

54Kapitendi nda woodiyo ka goo a banda ka hawjay
Isa, guna dow jijirdi nda hayadi ka dam. I hinsa ka
hanbur, i har : « Nda ciimidi, har woo ci ʼYerkoy Ijedi. »
55Woy bobo garndi dooti, ka goo nongu mooro, i
soyne. I hanga Isa ja Galile ka kaadim ga. 56Ngi kuna
affooyo ci Mariyama Magedala borodi, Mariyama ka
ci Žaki nda Yusuf ɲaa, nda Zebede ije-hardiyo ɲaa.

I dam Isa saaraydi ra

Marki 15.42-47 ; Luka 23.50-56 ; Yehiya 19.38-42

57Taajir har foo ka ci Arimate boro, nga maadi ci
Yusuf, nga bomoy ci Isa ʼtaalib. Wicirdi ra a kaa. 58A
koy ʼPilati do, ka taasi a ga Isa bukowdi. Pilati noo
yaamar i ma noo ga a se. 59Yusuf jow bukowdi, a dam
ga kasanke heneno ra. 60A duu ka kandi ga ʼsaaray
taawo ra ka na a faani tondidi ra ngu bomo se. A duu
ka bilim-bilim tondi ber, ka daabu ga nda saaraydi
meedi, a koy. 61Mariyama Magedala borodi nda
Mariyama foodi, go goro ka tenje saaraydi.

27.55
Luk 8.2-3
27.56
Mar 15.47;
Luk 24.10;
Yeh 19.25
27.60
Mar 16.4;
Diy 13.29
28.1
Luk 8.2
28.2
Yeh 20.12;
Diy 5.19

Saddasudiyo hawjay saaraydi

62Woodi subadi, ka hanga lelinde jaaridi, ʼsara-
koosukoydiyo amirdiyo nda ʼFariziyendiyo hanga
cere ka koy ʼPilati do. 63I har a se : « Yer san, yer'o
hungu ka saadi ka na a huna, janbante woo har :
‹ Jirbi hinja woodi banda, ye ta huna. › 64Noo yaamar
ʼsaaraydi ma hawjayndi hala jirbi hinjantedi han, hala
nga taalibdiyo ma si kaa ta jay nga bukowdi, ka har
aljamaadi se : ‹ A yee ka huna bukowdiyo nda cere
game. › Tangari kokor woodi go ta jaase lawaldi. »
65Pilati har i se : « War go may hawjaykoy. Wa koy !
Wa kow sika saaraydi ga, mise kul ka war baa. » 66I
koy kow sika saaraydi ga, ka dam tondidi ga taamaysa,
i kayndi a se hawjaykoy.

Isa yee ka huna

Marki 16.1-14 ; Luka 24.1-12 ; Yehiya 20.1-18

28 ʼHinjam-jaaridi banda, alhadi subaahi
Mariyama Magedala borodi nda Mariyama
foodi, koy guna ʼsaaraydi.
2De gandadi jijir. ʼSandi almalayka foo junbu ka

hun beene, ka bilim-bilim tondidi ka hun saaraydi mee, ka goro a beene. 3Nga alhaalidi ci sanda meleku, nga derbedi goo koray sanda ᵗneeži. 4Hawjaykoydiyo hanbur, i jijir, i kaa sanda bukowyo.

5Amma almalaykadi jow ciini, a har woydiyo se : « War ta ma si hanbur, ye bay ka war go taasi Isa ka i wii ᵗsalibdi ga. 6A si ne, a yee ka huna, misedi ka na a bay ka har. Wa kaa ta guna dooti ka i bay ka kandi Sandi. 7Wa ceɲe ka koy har nga ᵗtaalibdiyo se ka a yee ka huna bukowdiyo nda cere game. Wa guna, a koy war jine Galile. Dooti na war go ta guna ga. Ay ga har ga war se. »

8I hun tanba saaraydi do, nda ɲaali nda hanburay. I jur ka koy toondi alhabardi taalibdiyo se. 9Saadi ka i koy har ga nga taalibdiyo se, Isa kaa ta kubay gi, a har i se : « Salaamalaykum. » I man ga ka din nga ceediyo, ka sujudu a jine. 10Saadi Isa har i se : « War ma si hanbur. Wa koy har ay ɲaa-ijediyo se i ma koy Galile. Dooti na i ta guna ay. »

28.3 *Mar 9.3; Yeh 20.12*
28.9 *Yeh 20.14-18*
28.10 *Mar 3.34; Yeh 20.17; Ebe 2.11-13,17*
28.18 *Luk 10.22; Yeh 3.35; Kor-I 15.27; Efe 1.20-22; Fil 2.9-10*
28.19 *Mar 16.15-16; Luk 24.47; Diy 1.8; Oro 6.3-4; Gal 3.27; Kol 2.12*
28.20 *Yeh 14.26; Diy 2.42; 18.10*

Saddasudiyo seedeteraydi

11Saadi ka i goo fondo, hawjaykoydiyo kuna boro fooyo hirow koyradi ra, i har ᵗsara-koosukoydiyo amirdiyo se hayadiyo kul ka damndi. 12Ngi bomoy nda balikidiyo guna cere, i dam mara, i noo saddasudiyo se njorfu bobo. 13I har i se : « War ma har : ‹ Nga taalibdiyo kaa ciji here, ka gar yer goo jirbi ra, i jay ga. › 14Nda woodi kam goforner haŋa, yer ngo ta suburndi ga, hala war ma si koy hujun woodi se. » 15I din njorfudi, i hanga hayadi ka i har i se. Ciini woo nga say ᵗAlyahuududiyo do hala hõo.

Isa yaamar kokordi nga taalibdiyo se

Marki 16.15-18 ; Luka 24.44-49

16Taalib woy-cindi-foodi (11) ta, koy Galile, tondidi beene ka Isa har i se. 17Saadi ka i guna ga, i sujudu a se, amma affooyo sika. 18Isa man gi, ka cii i do mise woo cille : « Hinay kul noondi yene beene nda ganda. 19Wa koy dam taalib alkabiiladiyo kul kuna. War ma ᵗbatize gi Babadi, nda Ijedi nda ᵗHunde-Henenodi maa ga. 20Wa cawndi gi i ma gaabu hayadiyo kul ka ay

yaamar war se. Ay goo war banda han kul, hala han ka
adduŋŋaadi tun. Amin ! »

Allinjildi ka na
MARKI
hantum

Hantumkoydi : Yehiya Marki
Woodiyo ka se a hantum : Orom Kerecendiyo
Jiiridi ka a hantum : Jiiri woyduu-cindi-iyye (67) ka koy jiiri woyduu-cindi-yagga (69) Isa Almasihu hayndidi banda

Kitabdi Fahamndidi

Misedi kul ka Isa Almasihu goydi damndi jiiri hinja alkadar kuna, goydiyo nda cawndidiyo ka a dam go bow. Hunde-Henenodi sabab kuna, Marki cii ʻAlmasihu goydiyo ga, ka bisa nga cawndiyo. Ce bobo mo a hungundi Almasihu laajaabadiyo. Kanje hinka wooyo sawa nda boro lawaldiyo ka caw nga Allinjildi, ka ci Orom Kerecendiyo. Kerecen woodiyo duu laajaaba bobo jiiri woyduu-cindi-guu (65) Isa Almasihu hayndidi banda. ʻEgilizi lawaldi yadda ka Marki hantum Piyer waajudiyo, hala Orom Kerecendiyo ma duu fahamay i beene, Piyer bundi banda. Allinjildi hinsa ka dam Kerecen woodiyo bine, haya ka se a cerbu Almasihu hinaydi laajaaba beene.

Marki maa tanaadi ci Yehiya (Diyadiyo 12.12). Egilizi lawaldi borodiyo si mara bara nga hayradiyo do Žeruzalem koyradi ra (Diyadiyo 12.12). A hanga Pol nda Barnabasu ngi dira lawaldi kuna ka koy fee Allinjildi (Diyadiyo 13.4-12). Amma dira woodi sintidi kuna, a fur ka hanga gi (Diyadiyo 13.13). Pol na baa a ma hanga ngiyo dira hinkantedi kuna, amma Barnabasu ka ci Marki hasay, yadda ga. Barnabasu nda Marki koy Šipur gungudi ra, ka gar Pol nda Silas koy nongu tana. (Diyadiyo 15.3-40). Woodi banda Marki kaa kaadimkoy naanaynte, Pol jaati guna woodi (Timote-II 4.11)

Marki jemna ngu Allinjildi jemna ber hinka :

1. Almasihu hinaydi (1.1–8.30)
   a. Marki cerbu alhikima woy-cindi-yaaha (18) ka Isa dam. Jere berdi kul si bara jemna sintidiyo kuna.
   b. Almasihu go may hinay huna hayadiyo kul beene
2. Almasihu bundi, nda a fijidi, nda a yee ka hunadi (8.31–16.20)

« Boro Ijedi » ciini go harndi ce woy-cindi-hinka (12) Allinjil woo kuna. A cerbu Isa hinaydi nda mo ka Isa ci Yerkoy, a ci boro. Marki cerbu mo ka Boro Ijedi go hima ka laajaaba. « A kaa hala a ma kaadim, a ma noo ngu hundedi, ka bana ka kallasi ibobo. » (Marki 10.45)

Isa laajaaba ngu ʻtaalibdiyo se, a kaati gi bomoy laajaaba se. Amma Isa hin laajaaba, a ta kallasi mo ngu aljamaadi.

Yehiya Batizekoydi go hinsa Sandi se fondodi

Matiyu 3.1-12 ; Luka 3.1-20 ; Yehiya 1.6-8,15-37

1 Woo ci Isa ʼAlmasihu ʼYerkoy Ijedi wane ʼAllinjildi
sintidi.
2A ci sanda misedi ka na a hantumndi Annabiidiyo
Kitabdiyo kuna :
« Guna, ay ga sanba ni jine ay diyadi.
A ta hinsa ni fondodi. »[a]
3*« Jinde foo go kaati ganjidi ra :*
‹ Wa hinsa ʼSandi fondodi.
Wa tenjendi nga bisa doodiyo. › »[b]
4ʼYehiya bangay ganjidi ra, a bara ka ʼbatize. A
waaju ka har : « Wa ʼtuubi hala war junubuyo
ma yaafandi war se. Wa batizendi. » 5Žude ganda
bobodi nda Žeruzalem koyradi borodiyo kul koy
nga do. Saa ka i yadda ka nguyo ci junubunteyo,
Yehiya batize ngi kul Žurden isadi ra. 6Yehiya
bara ka dam yoo hanbir derbe. A go hawkuna nda
kuuru ka go nga tinji. A si ŋaa bara tanganbara nda
ganji yuu.
7A waaju a har : « Amma woodi ka go kaa ay
banda bisa ay. Ay si hima nda wala ka gunkuma
ka fer nga taamdiyo korfodi. 8Ay ta go batize
war nda hari, amma a ta batize war nda ʼHunde-
Henenodi. »

Yehiya batize Isa, Albiliisi go sii Isa

Matiyu 3.13–4.11 ; Luka 3.21-22 ; 4.1-13 ; Yehiya 1.31-34

9Alwakati woodiyo ra Isa kaa ka hun Nazareti
Galile gandadi ra. ʼYehiya ʼbatize ga Žurden isadi ra.
10Saadi ka na a fatta haridi ra, a guna ʼbeenediyo fer,
ʼHunde-Henenodi junbu a ga sanda guba himaray.
11Jinde foo momndi ka hun beenediyo ra ka har : « Ni
nga ci ay ijedi ka ci ay bine-baakoy, ka go hinsa ka
yajab ay. »
12Saadi hinne Hunde-Henenodi sanba Isa ganjidi ra.
13A goro dooti jirbi woytaaci (40). Albiliisi go taasi
ka hoondi ga. Isa nda ganji-adabbadiyo nga cindi nda
cere. Almalaykadiyo go kaadim ga.

1.1 *Mat 4.3*
1.2 *Mat 11.10; Luk 7.27*
1.3 *Yeh 1.23*
1.4 *Mat 3.1; Luk 1.77; Yeh 1.26, 33; Diy 1.5,22*
1.7 *Diy 13.25*
1.8 *Yeh 1.33; Diy 1.5*
1.9 *Mat 2.23; 3.1*
1.10 *Yeh 1.32*
1.11 *Mat 3.17*
1.13 *Mat 4.10; Ebe 4.15*

a **1.2** – *Malaki 3.1*
b **1.3** – *Ezayi 40.3*

Isa suuba ngu taalib lawaldiyo

Matiyu 4.18-22 ; Luka 5.1-11

14Saadi ka ♦Yehiya dinndi kasa, Isa koy Galile ka
waaju nda ♦Yerkoy kokoyteraydi ♦Allinjildi. 15A cindi
ka har : « Alwakatidi too, Yerkoy kokoyteraydi man.
Wa ♦tuubi, war ma naanay Allinjildi. »
16A go hanga Galile isa-berdi cesudi hala a guna
Simon nda ngu harmedi Andire. I go warra taari isadi
kuna, haya ka se i ci hookoyyo. 17Isa har i se : « Wa
hanga ay, ye ta dam war nda boro hookoyyo. » 18Saadi
hinne i fur ngiyo taaridiyo, i hanga ga.
19Saadi ka i mor haya kayna, a guna Žaki, Zebede
ijedi, nda Yehiya nga harmedi, ka go hii foo kuna, i
hinsa taariyo. 20Saadi hinne a kaati gi, i nan ngiyo
baba Zebede hiidi kuna, nga nda goykoydiyo, de i
hanga Isa.

1.14 *Mat 3.1; 4.12,23*
1.15 *Yeh 3.15; Oro 5.6; Gal 4.4; Efe 1.10*
1.18 *Mat 4.19*
1.21 *Mat 4.23*
1.22 *Mat 7.28-29*
1.24 *Mat 8.29; Luk 24.19; Yeh 1.45-46; Diy 4.10; Yeh-I 2.20*
1.28 *Mat 9.26*

Isa garay šaytan foo

Luka 4.31-37

21Nga nda ngi hirow Kapernahum koyradi kuna.
♦Hinjam-jaaridi han, Isa jina ka hirow ♦caw-huudi
kuna ka cawndi. 22I taajab nda nga cawndidi, haya
ka se a cawndidi go may hinay, a na ci sanda ♦ašara-
bayraykoydiyo cille. 23Har foo garndi ngi caw-huudi
ra ka ga na šaytan laalo go, ka go wurru ka har :
24« Ma na n'o anniya yer se, Isa Nazareti boro ? Ni
kaa ta halaci yer. Ay go bay ka ni ci Yerkoy Boro
♦Henenodi. »
25Isa taram a ga, a har a se : « Dangay, fatta har woo
kuna. » 26Šaytan laalodi winji hardi nda gaabi, a duu
ka dam wurru ber, ka fatta a kuna.
27Borodiyo kul taajab, i cindi ka hãa cere : « Wala
woo ci ma cawndi taawo ? A yaamar wala šaytandiyo
nda hinay, i dam hayadi ka a har. » 28Woodi banda
nga maadi sinti ka bayndi Galile maanaydi kul kuna.

Isa wowndi wircikom bobo

Matiyu 8.16-17 ; Luka 4.40-44

29Saadi ka na a fatta ♦caw-huudi kuna, nga nda
Žaki nda Yehiya koy Simon nda Andire huu. 30Simon
hanjure-woydi go kani, alhamma go a ga. Saadi hinne

i har ga Isa se. 31A man ga, a din a kanba ka tunndi ga. Saadi hinne alhammadi fur ga, a tun ka kaadim gi.
32Woynedi kamtedi banda fitirowdi ra, i kate a do wircikomdiyo nda šaytankoydiyo. 33Koyradi kul nga mara nga huudi mee. 34A wowndi boro bobo ka kow i ga tujur si bobo. A garay šaytan bobo mo. A na nan šaytandiyo ma cii, haya ka se i go bay ga.

Isa go ŋaare ngu foo

35Alfajar, ka gar kuboy go hinsa ka dam, a tun ka fatta ka koy nongu ka boro foo si, ka ŋaare Yerkoy. 36Simon nda woodiyo ka cindi a banda ceece ga. 37Saadi ka i guna ga, i har a se : « Borodiyo kul go taasi ni. »
38A har i se : « Yer ma koy koyradiyo ra ka go ne maanaydi ra, hala ay ma waaju dooti bomoy. Woodi da se na ay fatta. » 39Woodi banda a koy ˙caw-huudi kuna ka waaju Galile gandadi kul kuna, a garay šaytandiyo.

Isa wowndi jiraykoyni foo

Matiyu 8.2-4 ; Luka 5.12-14

40Jiraykoyni foo kaa a do, a sujudu a se ka suburndi ga, ka har a se : « Nda ni baa, n'o hin ka henenndi ay. »
41Isa hinni a se, a serre kanba ka taar ga, a har : « Ay go baa ya, henen. » 42Saadi hinne jiraydi hun a ga, a henen.
43Isa sanba ga saadi hinne, ka gaay ga nda sooboy, 44ka har a se : « Ma gaabu ma si har ga boro foo se, amma ma koy cerbu ni bomo ˙sara-koosukoydi se. Ma sara hayadi ka Muusa yaamar ni henenndi se, hala woodi ma kaa i se seedeteray. » 45Amma hardi koy fee ga, ka bangayndi ga nongu kul kuna, hala Isa si hin ka hirow tugu ra koyradi kul kuna. A koy koyradi banda, nongu ka cee si bow. Borodiyo go hun nongudiyo kul kuna ka koy a do.

Isa wowndi bonji foo

Matiyu 9.2-8 ; Luka 5.18-26

2 Jirbi kaynayo woodi banda, Isa yee Kapernahum koyradi ra. A momndi ka Isa go huu. 2Saadi hinne

1.31 *Luk 7.14*
1.32 *Mat 4.24*
1.34 *Mat 4.23; Diy 16.17-18*
1.35 *Luk 3.21*
1.39 *Mat 4.23-24*
1.44 *Mat 8.4*
1.45 *Luk 5.15-16; Yeh 6.2*

aljama kaa hala nongu na cindi wala huudi mee. Isa waaju gi nda Yerkoy ciinidi. 3Boroyo kate a se bonji foo ka boro taaci go sanbu. 4Aljamaadi maaganda se i jen ka too Isa do. Ngi mo jiji soorodi ga, ka dam a ra fun. Bonjidi go ngu kanihayadi ga, i jumndi ga aljamaadi maasu Isa jine. 5Isa guna ngi naanaydi, a har bonjidi se : « Ay ije, ni junubudiyo yaafandi mana. »

6ˈAšara-bayraykoy fooyo ka bara ka goro dooti, i har ngi binedi ra : 7« Har woo ci may ? A ˈwow Yerkoy. May ngo hin ka yaafa junubu, nda a na ci Yerkoy ? »

8Saadi hinne Isa wane lakal kuna a faham hayadi ka i har. Isa har i se : « Ma se na war go cii nda mis'o war binediyo ra ? 9Affoo ngo yarasu nda, ma har bonjidi se : ‹ Ni junubudiyo yaafandi mana › wala : ‹ Tun ka kay, jow ni kanihayadi, ka dira › ? 10Saadi hala war ma bay ka ˈBorodi Ijedi go may hinay addunŋaadi ra ka yaafa junubu. » 11Isa duu ka har bonjidi se : « Ay har mana, tun, jow ni kanihayadi, ma koy ni huu. » 12Saadi hinne bonjidi jow ngu kanihayadi, a dira aljamaadi kul jine. A kaa i se bomo hawoy, i saabu Yerkoy ka har : « Yer na bay ka guna woo cille. »

2.3 *Mat 4.24*
2.5 *Luk 7.48*
2.10 *Mat 8.20*
2.12 *Mat 9.8,33*
2.13 *Luk 5.15; Yeh 6.2*
2.14 *Mat 4.19*
2.16 *Mat 9.11*
2.17 *Luk 19.10; Tim-I 1.15*

Isa kaati Lewi

Matiyu 9.9 ; Luka 5.27-28

13Woodi banda Isa fatta ka koy isadi do here. Boro bobo kaa a do, nga mo cawndi gi. 14Saadi ka na Isa bisa, a guna Lewi ka ci Alfe wane ijedi. A goro alkaasudin nongudi do. Isa har a se : « Hanga ay. » A tun ka hanga ga.

15Woodi banda, Isa koy ŋaa Lewi huu. ˈAlkaasudinkoy bobo nda junubunteyo ŋaa Isa nda ngu ˈtaalibdiyo banda. I ci aljama ka go hanga Isa. 16ˈAšara-bayraykoydiyo nda ˈFariziyendiyo guna ka nga nda alkaasudinkoydiyo nda junubuntediyo go ŋaa nda cere. I har nga taalibdiyo se : « Ma se na nga nda alkaasudinkoydiyo nda junubuntediyo go ŋaa nda cere ? »

17Saadi ka Isa mom woodi a har i se : « Woodiyo ka go selle si too nda safarikoy. Wircikomdiyo go too nda ga. Ay na kaa ta kaati ˈtenjentediyo, amma junubunteyo na ay go kaati hala i ma ˈtuubi. »

I hãa Isa nda hawmee alhukumdiyo

Matiyu 9.14-17 ; Luka 5.33-39

18 ʼYehiya taalibdiyo nda ʼFariziyendiyo go hawmee. I kaa ta har Isa se : « Ma se Yehiya taalibdiyo nda Fariziyendiyo go hawmee, ni ta ni wondiyo si hawmee ? »

19Isa har i se : « Wala suttan-hardi baakoydiyo go hin ka hawmee saa ka na i go nda cere ? Kullihinne ngi nda suttan-hardi go nda cere i si hin ka hawmee. **20**Amma hanyo go ta kaa ka suttandi go ta dinndi i ga. Saadi handidi i ta hawmee.

21 Boro foo si dunbu jaara taawo ka taa ga derbe jeeno ga. Nda a na, sukka taawodi ka tonton ijeenodi ga go ta cendu ga, kottudi go ta jaase. **22**Boro foo si dam ʼduwẽ taawo hunbar jeenoyo ra. Nda a na duwẽdi go ta kottu hunbardi, duwẽdi go ta mun, hunbardiyo go hasara. Saadi duwẽ taawo ma hirow hunbar taawoyo ra. »

Hinjam-jaari Sandi

Matiyu 12.1-8 ; Luka 6.1-5

23ʼHinjam-jaari foo, Isa go dira alkama faridiyo ra. Nga taalibdiyo jow fondo, i sinti ka kosa jeeniyo. **24**ʼFariziyendiyo har a se : « Guna hayadi ka na i dam hinjam-jaari han ! A si hima ka damndi. »

25Isa har i se : « Wala war na bay ka caw hayadi ka Dawuda dam saadi ka a go tilasu ra, a heray, nga nda ngu borodiyo ? **26**A hirow ʼYerkoy huudi kuna ka ŋaa takuladiyo ka i kayndi saraadi se, ka boro foo si hima ka ŋaa, kala ʼsara-koosukoydiyo. A noo bomoy ngu borodiyo. Woodi damndi ʼsara-koosukoydiyo-jinehun Abiyatar jaman. »

27 A duu ka har i se : « Hinjam-jaaridi na damndi kala adama-ije se, a na ci adama-ije ya takandi hinjam-jaaridi se. **28**Saadi ʼBorodi Ijedi ci hinjam-jaaridi ʼSan. »

3 Woodi banda a hirow ʼcaw-huudi ra, a kaa ta gar dooti har foo ka kanbadi koo. **2**Saadi i bara ka korosi, ka guna wala Isa go ta wowndi ga ʼhinjam-jaaridi, hala i ma duu ga nda addelil. **3**A har hardi

2.18
Mat 6.16-18; Diy 13.2
2.20
Luk 17.22
2.24
Mat 12.2
2.27
Kol 2.16
2.28
Mat 8.20
3.1
Mat 4.23
3.2
Mat 12.10

ka kanbadi go koo se : « Tun ka kay borodiyo nda cere game. »

4A duu ka har i se : « Yee hãa war, a hima hinjam-jaari, iboyro ya ma damndi wala ifutu, ma kallasi boro wala ma wii boro ? » Boro foo na jaabi.

5Isa jeer ngu moo ka honno ngi kul, a dukur. Misedi ka na i sendundi nguyo binediyo hinsa ka dor ga. A har hardi se : « Serre ni kanbadi. » A serre ngu kanbadi, a wow ka kaa sanda affoodi cille. 6♦Fariziyendiyo fatta ka dam mara ngi nda ♦Herodu kondaydi borodiyo, ka guna mise ka kuna nguyo go wii Isa.

Aljamaadi ceece Isa

Matiyu 12.14-16

7Isa nda ngu ♦taalibdiyo hun dooti ka koy isadi mee. Aljama ber hun Galile nda Žude gandadiyo ra ka hanga ga. 8Boro bobo hun Žeruzalem, nda Idume nda Žurden isadi hari banda nda Tir nda Sidon gandadiyo ra. I koy a do, bara i mom hayadiyo ka a dam. 9A har ngu taalibdiyo se i ma lelinde ngu se hii foo ka kuna ngu go hirow, aljamaadi ma si koy siiti ga. 10Haya ka se a wowndi wircikom bobo, hala boro kul ka go maate wirci, go warra ngu bomo a beene, hala ngu ma taar ga. 11Saadi ka šaytan borodiyo guna ga, i sujudu a jine. I wurru ka har : « Ni ci ♦Yerkoy Ijedi. » 12A hinsa ka sinjindi ka har i se i ma si bayndi ga boro kul se.

3.6 Mat 22.16
3.7 Mat 4.25
3.8 Mat 11.21
3.10 Mat 4.23; 9.20
3.11 Mat 4.3
3.12 Mat 8.4; Diy 16.17-18
3.13 Mat 5.1
3.15 Mat 10.1
3.16 Yeh 1.42

Isa suuba taalib woy-cindi-hinka (12)

Matiyu 10.1-4 ; Luka 6.13-16

13Woodi banda a jiji tondi beene. A kaati woodiyo ka na a go baa, i kaa a do. 14A suuba i kuna boro woy-cindi-hinka (12) hala i ma cindi nga banda, hala a ma sanba gi i ma koy waaju. 15I may hinay ka wowndi wircikomdiyo, ka garay šaytandiyo. 16Awoy-cindi-hinkadi (12) ka a suuba ci : Simon ka a kaati nda Piyer, 17Žaki Zebede ijedi, nda Yehiya Žaki harmedi, ka na a go kaati nda Bowanarge (woodi almaanadi na ci bara « wukuwaka ijeyo »). 18Affoodiyo ci Andire, Filipu, Bartelemi, Matiyu, Toma, Žaki Alfe ijedi, nda

Tade, nda Simon ka go ♦Zelotidiyo kondaydi kuna,
19nda Žuda ♦Isikariyoti, woodi ka noondi Isa.

Isa nda Belzebul

Matiyu 12.24-30 ; Luka 11.15-23

20Woodi banda, i yeekate huu, aljama yee ka mara, hala i jen ka duu mise ka na nguyo ŋaa nda. 21Alhabar wooyo too nga huuborodiyo do. I kaa ta koy nda ga, bara i har ka a si timme.

22♦Ašara-bayraykoydiyo ka hun Žeruzalem har : « ♦Belzebul nga go a ra. Šaytandiyo amirdi hinay na Isa go garay nda šaytandiyo. »

23Isa kaati gi ka har i se ♦filla-yaasaynte kuna : « Mise foo na Albiliisi go hin ka garay nda Albiliisi ? 24Saa kul ka na kokoyteray jemna ka tangam cere, kokoyteraydi a si ta may aloomur. 25Saa kul ka huu-ijeyo jemna ka tangam nguyo bomo, huu woodi si ta may aloomur. 26Saadi nda Albiliisi tun ka tangam ngu bomo, saadi a jemna, a si ta may aloomur, nga ta benndi. 27Boro foo si hin ka hirow har gaabi-koyni huu kuna ka jow nga alman, bila nda ma jina ka haw ga, Saadi na a go hin ka ganandi haya ka go nga huudi ra. 28Ciimi n'ay go har war se, Yerkoy go ta yaafa junubu kul, nda Yerkoy ♦wow kul, ka adama-ijediyo dam. 29Amma boro kul ka wow ♦Hunde-Henenodi si ta duu yaafa, a koydi go cindi jukundi abadante kuna. »

30Isa har i se woo, haya ka se i har ka na a go may šaytan.

3.21
Yeh 10.20; Diy 26.24
3.22
Mat 15.1; Yeh 7.20
3.23
Mat 4.10
3.29
Mat 12.31-32; Luk 12.10

Isa ŋaa nda nga harmediyo

Matiyu 12.46-50 ; Luka 8.19-21

31Nga ŋaa nda nga harmediyo kaa. I cindi teray, i donto a ma kaa. 32Aljamaadi go goro ka wanga ga. Boroyo har Isa se : « Guna, ni ŋaa nda ni harmediyo nda ni woymediyo go teray, i taasi ni. »

33A jaabi ka har : « May nga ci ay ŋaa nda ay harmediyo ? »

34A jeer ngu bomodi ka honno aljamaadi ka go goro ka wanga ga, a har : « Ay ŋaa nda ay harmediyo go. 35Boro kul ka go dam Yerkoy ibaydi, a koydi ci ay harme, ay woyme, nda ay ŋaa. »

Dumakoydi filla-yaasayntedi

Matiyu 13.1-23 ; Luka 8.4-15

4 Isa yee ka sinti ka cawndi isadi mee. Aljama
ber mara nga jere, hala a hirow hii foo kuna ka
goro. Aljamaadi kul bara ganda isadi mee. 2A bara ka
cawndi gi haya bobo ˈfilla-yaasaynte kuna. A har i se
ngu cawndidi kuna : 3« Woo kayndi haŋa, farikoy foo
fatta ka koy duma. 4Saadi ka a go duma ra, dumidi
ra haya kam fondodi kuna. Cirowdiyo kaa, i ŋaa ga.
5Dumidiyo ra haya kam tondiyo nda cere game, nongu
ka dow bobo si. A ceŋe ka jay, bara a na duu dow
guuso. 6Saadi ka woynedi fatta, a kukur ga, a koo,
bara a si may linji. 7Dumidiyo ra haya kam karjidiyo
nda cere game. Karjidiyo jay, i siiti ga, a na hin ka
dam jeeni. 8Dumidiyo ra haya kam dow boyrodi kuna,
i tun ka dam jay boyro, i dam jeeni. Affooyo waranja
(30), affooyo woyduu (60), affooyo jongu (100). »

4.8 *Yeh 15.5; Kol 1.6*
4.9 *Mat 11.15*
4.11 *Mat 3.2; Kor-I 5.12-13; Kol 4.5; Tes-I 4.12; Tim-I 3.7*
4.12 *Mat 13.13-15*
4.14 *Luk 1.2; Diy 4.31; Fil 1.14*
4.15 *Mat 4.10*

9Isa har i se : « Boro ka go may haŋa mom se ma
mom ! »

10Saadi ka Isa yee nda jere, woodiyo ka go wanga
ga, nda nga ˈtaalib woy-cindi-hinkadi (12), hãa ga
nda filla-yaasayntediyo almaanadi. 11Isa har i se :
« A noondi war se war ma bay ˈYerkoy kokoyteraydi
sirridiyo. Amma teray-borodiyo hayadi kul go harndi i
se filla-yaasaynte kuna. 12Hala

War go ta honno nda war mooyo,
War si ta guna far.
War go ta mom nda war haŋayo,
War si ta faham far.
Nda a na, i ˈtuubi,
Ngi junubudiyo go ta yaafandi i se. »[a]

13A har i se koyne : « War na faham filla-yaasaynte
woo ! Mise foo na war go ta faham nda filla-yaasaynte
tanaadiyo ? 14Borodi ka go duma, Yerkoy ciinidi na
a go duma. 15Woodiyo ka go fondodi ra, ka kuna
na ciinidi dumandi : saa ka i mom, Albiliisi go kaa
saadi hinne, a kow ciinidi ka dumandi ngi binediyo
ra. 16Misedi cille na woodiyo ka dumandi tondidiyo
nda cere game : saa ka na i mom ciinidi, i ta din ga

a **4.12** – *Ezayi 6.9-10*

nda ɲaali saadi hinne. 17Amma i si may linji, i ci saa boroyo, han kul ka siitay wala torro kaa i ga, ciinidi maaganda se, i duu addelil ka hoondi gi. 18Itana fooyo dumandi karjidiyo nda cere game : a na ci bara woodiyo ka mom ciinidi, 19amma adduɲɲaa woo hujundiyo, nda alman banda jarrab, nda booni tana fooyo go bangay ka go siiti ciinidi, ka jendi a ma dam jeeni. 20Woodiyo ka dumandi dow boyrodi kuna : a na ci bara woodiyo ka go mom Yerkoy ciinidi, i go naanay, i go dam ije, affooyo waranja (30), affooyo woyduu (60), affooyo jongu (100). »

Fitiladi filla-yaasayntedi

Matiyu 5.15-16 ; Luka 8.16-18 ; 11.33-36

21A yee ka har i se : « Wala fitila binde go hima ka yee siyo cire, wala kara cire ? N'bay a go hima ka tibindi beene ? 22Ja ma se sirri kul si bara ka si hima ka bayndi, haya foo na tugundi ka si ta bangayndi jaari maasu. 23Boro ka go may haŋa mom se, ma mom ! »

24A har i se koyne : « Wa yeendi lakal hayadiyo ka war go mom se. I neesi war nda hayadi ka war go neesi nda, i ta duu ka tonton a ga. 25Haya ka se i ta noo woodi ka go may, woodi ka si may, i ta din a ga wala hayadi ka a may. »

Dumidiyo ka go jay wane filla-yaasayntedi

26A duu ka har i se : « ♦Yerkoy kokoyteraydi go hima boro ka warra dumi dow kuna. 27Nda a koydi jirbi wala a moo go fer, ciji nda jaari dumidi go jay, a ber, ka gar nga ta si bay a se haya foo. 28Dowdi nda ngu bomo go bangayndi subudi jina, woodi banda jeeni, a kokor nda alkama jeeni ka ton nda alkama-ije. 29Nda alkamadi nin, i dunbu ga nda garja, haya ka se hejaydi alwakatidi too. »

Mutardu dumidi filla-yaasayntedi

Matiyu 13.31-33 ; Luka 13.18-19

30A har koyne : « Ma na yer go himandi nda ♦Yerkoy kokoyteraydi ? Wala ♦filla-yaasaynte foo na yer go ta cerbu ga nda ? 31A ci sanda ♦mutardu-ije ka nda a dumandi dow kuna, a ci dumidi ka ciina

4.19 *Mat 19.23; Tim-I 6.9-10, 17; Yeh-I 2.15-17*
4.21 *Mat 5.15*
4.22 *Mat 10.26; Luk 8.17*
4.23 *Mat 11.15*
4.24 *Mat 7.2*
4.25 *Mat 25.29*
4.26 *Mat 13.24*
4.29 *Ban 14.15*
4.30 *Mat 13.24*

nda adduŋŋaadi dumidiyo kul. 32Amma saa kul ka a dumandi, a jay ka ber ka bisa dumaraydiyo kul ka go žarden kuna, a dam kanba beryo hala beene cirowyo go hin ka dam huu nga biidi cire. »

33Filla-yaasaynte wooyo nda ngu cilleyo na a cawndi nda Yerkoy ciinidi. A waaju gi nda hayadi ka na i hin ka faham. 34A si cii i do nda bara filla-yaasaynteyo ni, saa ka na nga nda ngu taalibdiyo foo nono a fahamndi gi hayadi kul.

Isa kayndi hirridi

Matiyu 8.23-27 ; Luka 8.22-25

35Han woodi saadi ka fitirow too, Isa har ngu taalibdiyo se : « Yer ma koy hari banda. » 36I nan aljamaadi, i taŋa hiidi ka kuna Isa go. Hii tana fooyo go hanga gi. 37Kayna too hirri ber foo tun. Bondaydiyo sinti ka kar hiidi, ka ton ga nda hari. 38Ka gar Isa ta go jirbi banda here dofor ga. Taalibdiyo tunndi ga, i kaati ka har a se : « Cawndikoy, yer halaci, de ni ta, woodi na wala ka hujundi ni ? »

4.33 *Yeh 16.12*
4.34 *Yeh 16.25*
4.40 *Mat 14.31*

39A tun, a duu ka taram hewdi ga, ka duu ka har isadi se : « Hinjam ! Dangay ! » Hewdi kay, dangay ber dam.

40Woodi banda a har ngu taalibdiyo se : « Ma se na war hanbur ? Ma se war na naanay ? »

41Amma hanburay ber din gi. I cindi ka har cere se : « Wala may nga ci har woo ka wala hew nda isa go berndi ga ? »

Isa garay šaytanyo ma fatta boro foo kuna

Matiyu 8.28-34 ; Luka 8.26-40

5 I too hari banda Gadara gandadi kuna. 2Dooti, Isa fatta hiidi ra. Saadi hinne har foo ka kuna šaytanyo go, hun saaraydiyo ra ka kubay ga. 3Har woodi si kani bara saaraydiyo ra. Boro foo si hin ka haw ga nda wala galanga. 4Haya ka se i doonay ka haw ga nda seser, ka dam nga ceedi kuna galanga. A kayri seserdiyo, a morro galangadiyo. Boro foo si hin ka din ga. 5A si hinjam far, ciji ila jaari a yaara saaraydiyo kuna nda tondiyo beene, a wurru, a maray ngu bomo nda tondidiyo.

6A soyne Isa, a jur, a kaa ta sujudu a jine. 7A wurru
nda gaabi ka har : « Ma na n'o anniya ay se, Isa
Yerkoy Jeerodi Ije ? Ay go taasi ga ni ga Yerkoy se,
ma si laajaaba ay ! » 8Haya ka se Isa bara ka har a se :
« Šaytan laalo, fatta har woo kuna ! »

9Isa hãa ga : « Ma nga ci ni maadi ? »

A har a se : « Ay maadi ci Aljama, haya ka se yer ci
ibobo. » 10A bara ka suburndi Isa a ma si garay nguyo
ka kow nguyo gandadi kuna.

11Woodi kaa ta gar ka binka kur ber foo go dooti
maanaydi kuna tondidi beene, i go kur ra. 12Šaytan
laalodiyo suburndi Isa ka har a se : « Sanba yer binka
wooyo ra, hala yer ma hirow i kuna ! » 13Isa yadda
ga i se. I fatta hardi kuna ka hirow binkadiyo kuna.
Binka kurdi ka go too bomo jenber-hinka (2.000) hun
tondidi ga ka warra nguyo bomo isadi kuna, ka sundu
haridi ra.

14Kurkoydiyo jur, i koy say alhabardi ganji nda
koyra. Boroyo koy guna hayadi ka dam. 15Saadi
ka i too Isa do i guna šaytankoydi ka cindi šaytan
bobo kanba. A go goro, a dam derbe, nga lakaldi go
timme. I hinsa ka hanbur. 16Woodiyo ka guna hayadi
ka dam, fahamndi woodiyo ka kaa se hayadi ka
duu šaytankoydi nda binkadiyo. 17Borodiyo sinti ka
suburndi Isa a ma hun nguyo gandadi ra.

18Saadi ka Isa go yee hiidi kuna, hardi ka bara ka
ci šaytankoy suburndi ga wala ngu go hin ka hanga
ga, 19amma Isa na yadda ga a se. A har a se : « Koy
ni huuborodiyo do, ma har i se hayadi ka •Sandi dam
mana, nda misedi ka na a hinni ni kuna. » 20Saadi a
koy Koyra Woydi maanaydi kuna, ka fee hayadi ka na
Isa dam ngu se. Woodiyo kul ka kayndi a se haŋa dam
ga nda biray.

5.7
Mat 8.29;
Ebe 7.1
5.15
Mat 4.24
5.19
Mat 8.4
5.20
Mat 4.25
5.21
Mat 9.1
5.22
Luk 13.14;
Diy 13.15
5.23
Mat 19.13;
Luk 4.40;
Diy 6.6

Isa wowndi woy foo, a yee ka hunandi woy-kayna foo ka bun

Matiyu 9.18-26 ; Luka 8.41-56

21Isa yee hari banda hiidi kuna. Aljama ber wanga
ga isadi mee. 22•Caw-huudi amir foo, kaa maadi ci
Žayrus ka ta guna Isa, a warra ngu a ceediyo do. 23A
cindi ka suburndi ga ka har : « Ay ije-woy ciinadi go

baa ka bun. Kaa ta kandi a ga ni kanbadiyo wala a go wow, hala a ma huna. » 24Saadi Isa hanga ga.

Aljama ber go nga banda ka go siiti ga nda jerediyo kul kuna. 25Woy foo go aljamaadi ra, ka kuri-mun wirci go a ga, a too jiiri woy-cindi-hinka (12). 26Lotokor bobo safaridi torro ga. Nga njorfudi kul ga ben, a na duu alaafiya. Wircidi go gay de a tonton. 27A mom Isa maa, a hirow aljamaadi ra ka man Isa. A koy nga banda here ka taar nga burmusudi. 28A bara ka miila ka har : « Ay ta, nda ay duu ka taar nga derbedi ni, ye ta wow. » 29Saadi hinne nga kuri mundi kay, a maate nga assobondi kuna ka Yerkoy noo ngu alaafiya.

30Alwakati woodi Isa bay ka hinay foo fatta ngu kuna, a tenje aljamaadi ka hãa : « May nga taar ay derbediyo ? »

31Nga ʼtaalibdiyo har a se : « N'o guna aljamaadi go siiti ni jerediyo kul kuna, n'o har wala may nga taar ni ? »

5.28 *Mat 9.20*
5.30 *Luk 5.17*
5.34 *Mat 9.22; Diy 15.33*
5.37 *Mat 4.21*
5.39 *Mat 9.24*
5.41 *Luk 7.14*

32Amma Isa cindi ka honno jerediyo kul kuna, ka bay woodi ka taar ngu. 33Woydi hanbur, a jijir, a faham ka Isa bay ngu ga. A dira ka kaa, a warra ngu Isa ceediyo do, a har a se ciimidi kul. 34Isa har a se : « Ay ije-woy, ni naanaydi kallasi ni. Koy nda alaafiya, ni wircidi ma baa mana. »

35A go woodi ciinidi kuna, boro fooyo hun caw-huudi amirdi do, ka har a se : « Ni ije-woydi faati ka bun. Ma si farandi cawndikoydi koyne. »

36Amma Isa mom ngi cindidiyo, a har caw-huudi amirdi se : « Ma si hanbur. Naanay ni ! »

37Isa na nan boro foo ma hanga ngu kala Piyer, nda Žaki, nda Yehiya Žaki harmedi. 38Saadi ka i too Žayrus do, Isa gar dooti wukuwaka ber nda hemyo nda wurruyo. 39A hirow huudi kuna a har : « Ma nga ci wukuwaka wooyo ? Ma nga ci hem wooyo ? Ijekaynadi na bun, a go jirbi ra. » 40I saffaha Isa.

Isa fattandi borodiyo kul. A hirow huudi ra ka kuna ijekaynadi go kani, nga nda ijekaynadi ɲaa nda nga baba nda nga taalibdiyo ka hanga ga. 41A din ijekaynadi kanbadi a har : « Talita kumi. » (Woodi almaanadi na ci bara : « Ije-woy kayna, ay har ma tun. ») 42Saadi hinne ije-woy kaynadi kay ngu cee ga,

a dira. Woy-kaynadi ci jiiri woy-cindi-hinka (12) ije.
A kaa taajab borodiyo kul se. 43Isa hinsa ka gaay gi :
« Wa ma si momndi woo boro foo se. » A har i se :
« Wa noo ga ŋaa. »

Annabiidi ka i si berndi

Matiyu 13.54-58

6 Isa hun dooti, a koy koyra woodi ka kuna na a
beri, nga ♦taalibdiyo go nga banda. 2♦Hinjam-
jaaridi a sinti ka cawndi ♦caw-huudi kuna. Boro bobo
go nga haŋa kayndi koydiyo ra.

I gaga, i har : « Man na a jente wooyo ? May nga noo
ga woo bayray wooyo ? Man na a duu hinay woo ka
dam alhikima wooyo ? 3N'bay woo ci bundugoykoydi,
Mariyama ijedi, Žaki
nda Yusuf nda Žudu nda
Simon harmedi ? N'ci nga
woymediyo ga go ne yer
nda cere game ? » Saadi i
hoo naanay jaŋay ra, Isa
maaganda se.

bundugoykoy tende (6.3)

4Saadi Isa har i se : « I
go berndi annabi nongu
kul kala nga jaati gandadi
ra, nda nga sakiikadiyo
nda nga huuborodiyo nda
cere game. » 5Isa na hin
ka dam dooti alhikima kul, amma a kandi ngu kanbadi
wircikom fooyo ga ka wowndi gi. 6Ngi wane naanay
jaŋaydi kaa Isa se bomo hawoy.

5.43
Mat 8.4
6.1
Mat 2.23
6.2
Mat 4.23
6.3
Mat 12.46; Yeh 6.61
6.4
Luk 4.24; Yeh 4.44
6.6
Mat 9.35; Luk 13.22
6.7
Mat 10.1; Luk 10.1

Isa sanba taalib woy-cindi-hinkadi (12)

Matiyu 10.1-42 ; Luka 9.1-6

Woodi banda Isa koy koyra woodiyo kul ka go
maanaydi kuna ka cawndi. 7A kaati ngu taalib woy-
cindi-hinkadi (12), a sinti ka sanba gi boro hinka-
hinka. A noo gi hinay i ma garay šaytandiyo.

8A duu ka yaamar gi nda wooyo : « War ma si jow
haya foo war diradi se, kala bundu foo. War ma si
kabay caaku, wala takula, wala alliyaara war jiibadiyo
kuna. 9War ma dam taamyo, amma war ma si kabay

derbe hinka. » 10A yee ka har i se : « Nda war hirow huu
foo kuna, wa cindi dooti hala saa ka war'o koy. 11Nda
borodiyo na kubay war, wala i na kayndi haŋa, wa
fatta dooti, war ma kokom wala ngi kisowdi ka denji
war ceediyo. Woodi go ta kaa i se seedeteray. Ciimi na
ay go har war se, Sodom nda Gomor koyradiyo go ta
duu musulha ciiti-dunbudi-han ka bisa koyra woodi. »
12Taalibdiyo koy waaju borodiyo nda i ma ʼtuubi.
13I garay šaytan bobo, i wowndi wircikom bobo, ka
mun i ga dilwil.

Yehiya Batizekoydi bun

Matiyu 14.1-14 ; Luka 9.7-9

14ʼHerodu ka ci kokoydi mom Isa maa, haya ka se
nga maa boyro bangay nongu kul. A cindi ka har :
« Isa ci ʼYehiya Batizekoydi ka yee ka huna bukowdiyo
nda cere game ! Woodi se na a may hinay ka dam
alhikima wooyo. »
15Affooyo go har : « Ilyasu nono. »
Affooyo go har : « Annabi. »
Affooyo go har : « Jinaadi annabiidiyo kuna
affoo nono. »
16Herodu jaati ka mom ciini wooyo bara ka har :
« Woo ci Yehiya, ka bomodi na ay koti, a yee ka huna
bukowdiyo nda cere game. »
17Herodu jaati nga har i ma din Yehiya, i ma haw
ga kasadi kuna Herodiyadu maaganda, ka ci Filipu
nga harmedi wonde, ka a hiiji. 18Haya ka se Yehiya
bay ka har Herodu se : « Ni si hima ka hiiji ni harmedi
wondedi. » 19Herodiyadu dukur Yehiya ga, a baa ka
wii ga, amma a si hin ka wii ga. 20Herodu go hanbur
Yehiya, haya ka se boro nono ka go ʼtenje, a ʼhenen,
Herodu go hawjay ga. Saadi ka na a mom Yehiya
ciinidi a dam haya bobo. Ka gar nga ciinidiyo ci haya
ka go yajab ga.
21Amma han boyro foo kaa. Herodu wane hayndi-
jiiri-beredi, han woodi Herodu dam ŋaandi ber nga
kokoyteray borodiyo se, nda saddasudiyo-jinehundiyo
nda boro jeerodiyo kul ka go Galile gandadi ra.
22Herodiyadu ije-woydi kaa gaani dooti. Woodi yajab
Herodu nda woodiyo kul ka go ŋaa nga banda.

6.11 Mat 10.14
6.12 Luk 9.6
6.13 Žak 5.14
6.14 Mat 3.1
6.15 Mat 16.14; 21.11
6.17 Mat 4.12; Luk 3.19-20
6.20 Mat 11.9
6.21 Luk 3.1

Kokoydi har woy-kaynadi se : « Hãa haya kul ka ni baa, ye ta noo ni ga. » 23A jee a se : « Haya kul ka ni hãa, ye dam ga mana, wala nda ay kokoyteraydi jeredi na ni hãa. »

24Saadi ka a fatta, a har ngu ɲaa se : « Ma na ay ma hãa ? »

Woodi har a se : « Ma hãa Yehiya Batizekoydi bomodi. »

25Saadi hinne a tarbasu ka koy kokoydi do. A duu ka har a se : « Ye baa ma n'ay Yehiya Batizekoydi bomodi tubule beene morayda ! »

26Woodi kaa kokoydi se bine hasaraw. Amma a na baa ka wongu jeedi ka a faati ka jee, nda woodiyo ka go ŋaa a banda maaganda se. 27Kokoydi noo yaamar bomo-kotikoydi se a ma kate Yehiya bomodi. Nga mo hirow kasa-huudi ra, a koti a bomodi. 28A kate ga tubule beene, a noo ga woy-kaynadi se, nga mo koy nda ga ngu ɲaa se. 29Saadi ka Yehiya taalibdiyo mom ga, i kaa ta jow nga bukowdi ka koy dam ga saaray ra.

Isa ŋaandi boro jenber-guu

Matiyu 14.13-21 ; Luka 9.10-17 ; Yehiya 6.1-14

6.30
Mat 10.2; Luk 9.10; Diy 1.2,26
6.34
Mat 9.36

30Saadi ka ʼdiyadiyo kaa kubay Isa do, i har a se hayadiyo kul ka nguyo dam, nda hayadiyo ka nguyo cawndi. 31A har i se : « Wa kaa war ma yee jere ga, nongu ka cee si bow, war ma hinjam haya kayna. » Aljamaadi ka go koy ka kaa hinsa ka bow hala i jen ka duu ka ŋaa.

32I hirow hii foo kuna ka koy nongu ka cee si bow. 33Aljamaadi guna saadi ka i koy. Boro bobo bay Isa, i jur nda cee ka hun koyradiyo kul kuna. I yana Isa, i duu ka kaa ta wanga ga. 34Saadi ka a fatta hiidi ra, a guna aljamaadi. A hinni i se haya ka se i bara ka ci sanda feejiyo ka si may kurkoy. A sinti ka cawndi gi haya bobo.

35Alwakatidi kankam. Nga taalibdiyo kaa a do, i har a se : « Nongu woo ci ganji, alwakatidi kankam. 36Sanba gi i ma koy faridiyo nda koyradiyo ka go man ne ra hala i ma koy day takula, bara i si may haya ka i ŋaa. »

37Isa jaabi ka har i se : « War jaati ma noo gi ŋaa. »

Amma i har a se : « Saadi alliyaara jongu-hinka (200) ʼdeniye na yer go koy day nda takula ka noo gi i ma ŋaa ? »

38Amma a har i se : « Takula merje na war go may ? Wa koy guna. »

Saadi ka i koy duu alhabar, i har : « Takula guu, nda hariham hinka. »

39Isa yaamar gi nda i ma gorondi gi kul subu firjidi beene, i ma dam batu kaynayo. 40I goro ka dam sofuyo ka ci jongu (100) nda sofuyo ka ci woyguu (50). 41A din takula guudi nda hariham hinkadi, a jeer ngu moodi beene here, a duu ka dam albarka. A dunbu takuladiyo, a duu ka noo gi ngu taalibdiyo se hala i ma jisi gi aljamaadi jine. A jemna hariham hinkadi bomoy ngi kul se. 42I kul ŋaa hala i kungu. 43I duu ka mara takula dunbodiyo nda hayadi ka cindi harihamdi ra. Woodiyo ton dice woy-cindi-hinka (12). 44Aljamaadi ka ŋaa takuladi ci har jenber-guu (5.000) alkadar.

6.38 *Mat 15.34*
6.41 *Mat 14.19*
6.45 *Mat 11.21*
6.46 *Luk 3.21*
6.49 *Luk 24.37*
6.50 *Mat 14.27*
6.53 *Yeh 6.24-25*

Isa dira haridi ga

Matiyu 14.22-33 ; Yehiya 6.15-21

45Kayna too, Isa gaabi ngu taalibdiyo i ma hirow hiidi ra. A sanba gi i ma koy ngu jine hari banda Betesayida koyradi do here, hala ngu ma fur aljamaadi a ma koy. 46Saadi ka a hoybaani gi, a jiji tondi-berdi ga ka ŋaare Yerkoy.

47Saadi ka fitirow too, hiidi bara isadi maasu, amma Isa cindi ngu foo ganda. 48A guna ka ngu taalibdiyo fara nda kaay hewdi ka ganday gi maaganda se. Alfajar here a koy i do here, a dira isadi ga, a baa ka bisa i beene. 49Saadi ka i guna ga, a dira isadi ga, i hungu jinni nono, i dam wurru ber. 50I kul guna ga, i jiti.

Saadi hinne a cii i do, a har i se : « Wa gaabundi ! Ay nono, war ma si hanbur. » 51A duu ka hirow hiidi ra ngi banda, hewdi kay. Amma a kaa taalibdiyo se alaabiina nda bomo hawoy. 52Woodi kaa i se alaabiina, i sendundi nguyo binediyo, bara i na faham takuladiyo alhikimadi.

53Saadi ka i dan isadi i too Genezareti gandadi. Dooti i toro nguyo hiidi gumaydi ra. 54Ja i fatta hiidi

ra, borodiyo bay Isa. 55I yaara dooti maanaydi kul
kuna, i sinti ka kate a se wircikomyo kanihayadiyo ga,
dooti ka i mom ka na a go. 56Nongu kul ka na a hirow
koyra mayradiyo ra nda koyra berdiyo ra nda faridiyo
do, i dam wircikomyo yoobudiyo ra, i suburndi
ga nguyo ma taar nga burmusudi bunsamdiyo ni.
Woodiyo kul ka taar ga wow.

Haya henenodiyo nda i jiibidiyo

Matiyu 15.1-20

7 ʼFariziyendiyo nda ʼašara-bayraykoy fooyo hun
Žeruzalem, i mara ka kaa Isa do. 2I guna ka nga
ʼtaalibdiyo go ŋaa, ka gar ngi kanbadiyo go jiibi.
Woodi ci i na humay kanba. Saadi i teje gi, i ciiti i ga.
3Fariziyendiyo nda ʼAlyahuududiyo kul si hanga bara
nguyo jinaadi borodiyo kanidi. I si ŋaa nda i na humay
nguyo kanbadiyo nda anniya. 4Nda i na ʼbatizendi saa
ka na i hun yoobu ra, i si ŋaa. I hanga nguyo kani bobo
ka i gar, sanda ka batizendi potidiyo nda hoobudiyo
nda komaŋjama tuudiyo nda karadiyo.

5Saadi Fariziyendiyo nda ašara-bayraykoydiyo hãa
ga : « Ma se ni taalibdiyo si hanga yer jinaadi borodiyo
kanidiyo ? Ma se i ŋaa takula ka gar i na humay nguyo
kanbadiyo ? »

6Isa jaabi ka har i se : « Almunaakafiyo, hayadi ka
annabi Ezayi guna ka har war ga ci ciimi. A hantum :

‹ Alkabiila woo go berndi ay nda nguyo meetuu,
Amma nga binedi go mor ay.
7*Yaada na i berndi ay,*
Bara i cawndi yaamaryo ka hun boroyo do. ›[a]

8War fur Yerkoy yaamardi, war jow adama-ijediyo
kanidiyo, ka mitindi tuuyo nda potiyo. War go dam
woo nda ngu cille bobo. »

9A duu ka har i se : « War hungu ka war duu
mise boyro, ka fur Yerkoy yaamardi, ka hanga war
kanidiyo. 10Muusa har : *‹ Ma berndi ni ŋaa nda ni*
baba. ›[b] nda *‹ Boro ka wow ngu ŋaa wala ngu baba, nga*
jukundidi ci bun. ›[c]

6.56
Mat 9.20
7.2
Diy 10.14
7.3
Luk 11.38
7.4
Mat 23.25;
Luk 11.39
7.5
Gal 1.14;
Kol 2.8

a **7.6-7** – *Ezayi 29.13*
b **7.10** – *Fattadi 20.12 ; Alhukumdi 5.16*
c **7.10** – *Fattadi 21.17 ; Saraadiyo 20.9*

11Amma war'o har : ‹ Nda boro har ngu ɲaa wala ngu
baba se : “ Hayadi ka ay go hima ka faaba ni nda ci
korban. ” (Woodi almaanadi ci : “ Yerkoy se sara. ”) ›
12War si nan a koydi ma dam haya kul ngu ɲaa wala
ngu baba se. 13Saadi kanidiyo ka war gar go kow
Yerkoy ciinidi. War go dam haya wooyo nda nguyo
cille bobo. »

14Saadi ka a kaati aljamaadi kul, a har i se : « Wa
kayndi yene haŋa, war ma faham. 15Haya kul ka hun
teray here ka hirow adama-ije kuna si hin ka jiibindi
ga. Amma hayadiyo ka go fatta adama-ije bine kuna
ngo jiibindi ga. 16Boro ka go may haŋa mom se
ma mom. »

17Saadi ka a hirow huu foo kuna, ka a mor
aljamaadi, nga taalibdiyo hãa ga nda •filla-yaasaynte
woo almaanadi. 18A har i se : « Saadi war mo si faham
wala ? War si faham ka haya kul ka hirow adama-ije
kuna, ka hun a se nda teray here, si hin ka jiibindi
ga. 19Haya ka hun teray here si hirow nga binedi ra,
amma nga gundedi ra, a duu ka kokor salangadi ra. »
Isa go baa ka fahamndi ka ŋaadiyo kul go halal.

20A duu ka har : « Hayadi ka go fatta adama-ije bine
kuna, woodi go jiibindi boro. 21Adama-ije binedi kuna
na hungu futudiyo go fatta, azzina, nda alfasikiteray,
nda hunde-kow, 22nda jayteray, nda alhaasiditeray,
nda borolaaloteray, nda janba, nda ije-fututeray, nda
booni futu, nda wow, nda fooma, nda borojaasoteray.
23Haya futu wooyo kul si fatta kala boro binedi kuna
ka jiibindi ga. »

7.11
Mat 23.16, 18
7.13
Ebe 4.12
7.19
Diy 10.15; Oro 14.1-12; Kol 2.16; Tim-I 4.3-5
7.22
Mat 20.15
7.24
Mat 11.21
7.25
Mat 4.24

Siro-Fenisi woydi naanaydi

Matiyu 15.21-28

24Isa hun dooti ka koy Tir nda Sidon koyradi
maanaydi ra. A hirow huu foo kuna, a si baa borodiyo
ma bay. Amma a si hin ka cindi tugu ra. 25Woy foo
ka ije-woy ciinadi go may šaytan, saadi ka a mom Isa
maa, a kaa ta sujudu a ceediyo do. 26Woy woodi na
ci •Alyahuudu, a hayndi Siro-Fenisi gandadi kuna. A
suburndi Isa ma garay šaytandi a ma fatta ngu ije-
woydi ra.

27Isa har a se : « Nan ijemayradiyo ma kungu jina.

A si boori ma jow ijemayradiyo takuladi, ka warra ga hanši-ijediyo se. »

28Amma a jaabi ga ka har : « Ciimi nono, ay •San, amma hanši-ijediyo ka go taabaldi cire go ŋaa ijemayradiyo dunbodiyo. »

29Saadi a har a se : « Ni ciini wooyo maaganda se n'o hin ka yee ni huu. Šaytandi fatta ni ije-woydi ra. »

30Saadi ka a yee ngu huu, a kaa ta gar šaytandi fatta nga ije-woydi ra. Ije-woydi go ngu karadi ga.

Isa wowndi beebe foo

31Saadi Isa hun Tir nda Sidon koyradiyo maanaydiyo ra, a kottu Koyra Woydi maanaydi ka kaa ta fatta Galile isa-berdi mee. 32I kate a se lutu ka ciini go sendu a beene. I suburndi ga a ma kandi a beene ngu kanbadi.

33Saadi nga mo susumndi lutudi aljamaadi ga. Isa dam ngu kobe-ijedi nga haŋadiyo ra, a tufa, a duu ka taar nga deenedi. 34Woodi banda a jeer ngu moodiyo beene, a hũsu. A har a se : « Effata » (woodi almaanadi ci : « Fer ni »). 35Saadi hinne nga haŋadiyo fer, nga deenedi furndi, a sinti ka cii, nga deene ciinidi go henen.

36Isa gaay gi, i ma si har ga boro kul se. A gaay gi de i tonton ka fee ga. 37I bara bomo hawoy ber kuna. I cindi ka har : « Haya kul ka a dam go boori. A momndi lutudiyo, a ciindi beebeediyo. »

7.31
Mat 11.21
7.32
Mat 9.32; Luk 11.14
7.34
Yeh 11.41
7.36
Mat 8.4
8.2
Mat 9.36

Isa ŋaandi boro jenber-taaci

Matiyu 15.32-39

8 Han woodiyo aljamaadi yee ka bow, amma i si may haya kul ka i ŋaa. Saadi Isa kaati ngu •taalibdiyo. 2A har i se : « Ye hinni aljama woo se, woo ci jaari hinja ka i go ay banda. Boro wooyo si may haya kul ka i ŋaa. 3Nda ay sanba gi i mee kon ngi do, i ta mongo fondo. Bara iffooyo hun nongu mooro. »

4Nga taalibdiyo jaabi ga : « Mise foo na yer go hin ka kungundi gi nda takula ganji woo ra ? »

5Saadi a hãa gi : « Takula merje na war go may ? »

I har : « Iyye. »

6A har aljamaadi ma goro ganda. A jow takula iyyedi, a dam Yerkoy se albarka. A dunbu gi ka noo gi

ngu taalibdiyo se, hala i ma jemna gi, ngi mo jemna ga aljamaadi se. 7I kanba hariham ciinayo bomoy. Isa dam albarka Yerkoy se, a duu ka har taalibdiyo ma jemna gi. 8I kul ŋaa hala i kungu. Idunbodiyo ka cindi, i mara gi seji iyye kuna. 9Aljamaadi ka ŋaa go too boro jenber-taaci (4.000). Woodi banda Isa har i ma koy. 10Saadi hinne, nga nda ngu taalibdiyo hirow hiidi kuna. A koy Dalmanuta koyradi maanaydi ra.

11•Fariziyendiyo fatta ka kakaw ga ka sii ga. I har a se a ma cerbu nguyo •taamaysa ka hun •beenedi ra. 12Isa dam hũsu ber foo ngu lakaldi ra, a duu ka har : « Ma se na jaman woo borodiyo go hãa taamaysa ? Ciimi n'ay go har war se, taamaysa kul si ta noondi jaman woo borodiyo se. » 13Isa hun i do, a yee hiidi ra ka dan.

Herodu nda Fariziyendiyo alkamiiradi

8.7 Mat 14.19 8.11 Mat 12.38 8.15 Mat 14.1; Luk 12.1; Kor-I 5.6-8 8.19 Mat 14.20; Luk 9.17; Yeh 6.13 8.20 Mat 15.37 8.22 Mat 11.21; Yeh 9.1

14Taalibdiyo dina ka kabay takula. Takula foo nga cindi i ga hiidi kuna. 15Isa gaay gi, a har i se : « Wa yeendi lakal war ma fay nda •Fariziyendiyo alkamiiradi nda •Herodu alkamiiradi. »

16I bara ka har cere se : « Woo ci haya ka se yer na kate takula. »

17Isa bay i ga, a har i se : « Ma se war'o har cere se ka war si may takula ? Saadi war si may lakal ya ? War si faham ya ? War sendundi war binediyo wala ? 18War go may mooyo amma war si guna ! War go may haŋayo amma war si mom ! War dina wala ? 19Saadi ka ay jemna takula guudi boro jenber-guudi (5.000) se, dice merje na war ton nda idunbodiyo ka cindi ? »

I jaabi ka har : « Awoy-cindi-hinka (12). »

20« Saadi ka ay jemna takula iyyedi boro jenber-taacidi (4.000) nda cere game, seji merje na war ton nda idunbodiyo ka cindi ? »

I har a se : « Iyye. »

21A har i se : « Ma se war si hin ka faham hala morayda ? »

Isa wowndi danaw foo Betesayida koyradi ra

22Woodi banda a koy Betesayida koyradi ra, i kate a se danaw foo, i suburndi ga a ma taar ga. 23Nga mo din

danawdi kanba, a duu ka boy ga ka fatta koyradi ra. A tufa, a yon tufadi nga moodiyo ga. A duu ka kandi a beene ngu kanbadiyo, a hãa ga wala a guna haya.

24A jeer ngu moodiyo a har : « Ay go guna boroyo, ka go hima tuuri-ɲaa ka go dira. »

25Isa kandi ngu kanbadiyo nga moodiyo beene. Saadi danawdi fer ngu moodiyo, a baa a se, nga moo gunadi saafi. 26Isa sanba ga a ma koy nguyo do, a har a se : « Ma si hirow koyradi ra, ma si har ga boro foo se koyradi ra. »

Piyer naanay ka Isa ci Almasihu

Matiyu 16.13-16 ; Luka 9.18-21

27Isa nda nga taalibdiyo koy koyra mayradiyo ra ka go Sezare Filipu koyradi maanaydi ra. Saadi ka i go fondo, a hãa ngu taalibdiyo : « May na borodiyo go har ay ci ? »

28I jaabi : « Affooyo go har ni ci ʼYehiya Batizekoydi, affooyo go har ni ci Ilyasu, affooyo go har ni ci annabiidiyo kuna affoo. »

29A yee ka hãa gi : « War ta jaati, may na war go har ay ci ? »

Piyer jaabi ka har : « Ni ci ʼAlmasihu. »

30Saadi Isa gaay gi i ma si cii ngu ciini boro foo se.

8.28
Mat 3.1
8.29
Yeh 6.69
8.30
Mat 8.4; Luk 9.21
8.31
Mat 8.20; 16.21; Diy 2.23
8.32
Yeh 18.20
8.33
Mat 4.10
8.34
Mat 10.38; Luk 14.27

Isa har a si gay ngo ta bun woodi banda go ta huna

Matiyu 16.21-28 ; Luka 9.22-27

31A sinti ka cawndi gi ka a tilasu ʼBorodi Ijedi ma hinsa ka laajaaba, balikidiyo nda ʼsara-koosukoydiyo amirdiyo nda ʼašara-bayraykoydiyo kul ma ɲankar ga. I ma wii ga, a ma yee ka huna jirbi hinjantedi ra. 32A bara ka har ciini woo nda bine henenay. Piyer kaati ga nda jere ka teje ga.

33Amma Isa bere ka honno ngu taalibdiyo. A teje Piyer a har a se : « Susum ay ga Albiliisi, haya ka se ni hungudiyo na ci Yerkoy hungudiyo, amma i ci boroyo wane. »

34Woodi banda a kaati aljamaadi nda ngu taalibdiyo, a har i se : « Boro kul ka go baa ka hanga ay, a koydi ma fur ngu alhawadiyo, a ma lenje ngu

ˈsalibdi ka hanga ay. 35Boro ka go baa ka kallasi ngu hundedi go ta jaŋay ga. Boro ka jaŋay ngu hundedi, ay wala ˈAllinjildi se, go kallasi ga. 36Ma na a nafa, nda boro duu adduŋŋaadi kul, nda ngu hundedi dere ? 37Ma na boro go bar nda ngu hundedi ? 38Jaman woo borodiyo ci azzinadunceyo nda junubunteyo. Boro ka haasum nda ay nda ay ciinidiyo wooyo game, Borodi Ijedi jaati go ta haasum nda boro woodi. Mise woo cille na a go ta damndi nda han ka na a yeekate, nga nda almalayka ˈhenenodiyo ay Baba wane jeeraydi kuna. »

9 Isa har i se : « Nda ciimi ye har war se, war kuna affooyo si bun hala i ma guna ˈYerkoy kokoyteraydi ma kaa nda hinay. »

Isa alwujuhudi bar

Matiyu 17.1-13 ; Luka 9.28-36

8.35 *Yeh 12.25*
8.38 *Mat 8.20; Luk 12.9; Tes-I 2.19*
9.1 *Mat 24.30; Luk 22.18*
9.2 *Mat 4.21*
9.3 *Mat 28.3*
9.5 *Mat 23.7*
9.7 *Mat 3.17*
9.9 *Mat 8.20*

2Jirbi iddu woodi banda, Isa kabay ngu banda Piyer, Žaki, nda Yehiya, a koy nda gi jere ga tondiber foo beene, ngi foo. A bere alhaali ngi jine. 3Nga derbediyo go naray, i hinsa ka koray sanda ˈneeži. Boro si adduŋŋaa ra ka go hin ka korayndi derbe misedi cille. 4Ilyasu nda Muusa bangay, ngi nda Isa bara ka cii.

5Piyer jow ciini ka har Isa se : « ˈRabbi, a boori ka yer garndi ne. Yer go ta cen hukkum hinja : ni affoo, Muusa affoo, Ilyasu affoo. » 6Piyer si bay haya ka ngu go har, haya ka se i hinsa ka hanbur.

7Duula foo daabu gi. Jinde foo momndi duuladi ra ka har : « Woo ci ay ijedi ka ci ay bine-baakoy. Wa kayndi a se haŋa. »

8Saadi hinne i honno nguyo jere. I si guna boro kul, Isa foo nga cindi i banda.

9Saadi ka i go junbu ra tondidi ga, a yaamar gi nda hayadi ka i guna, i ma si har ga boro foo se, hala saa ka na ˈBorodi Ijedi yee ka huna bukowdiyo nda cere game. 10I na dina ciinidi, i cindi ka hãa cere wala ma nga ci « ka yee ka huna bukowdiyo nda cere game » almaanadi ?

11Saadi ngi mo hãa ga, i har a se : « Ma se ˈašarabayraykoydiyo go har kala Ilyasu ma kaa jina ? »

12A jaabi ka har i se : « Ciimi nono ka Ilyasu go jina
ka kaa, ka hinsa hayadiyo kul. Ma se na hantumdi har
ka Borodi Ijedi go hima ka hinsa ka laajaabandi, i ma
konno ga ? 13Amma ay go har war se ka Ilyasu ta kaa
ga. Boroyo dam a se hayadi ka kan nguyo se, misedi ka
na a hantumndi nda. »

Isa garay šaytan foo

Matiyu 17.14-21 ; Luka 9.37-43

14Saadi ka i too ˙taalib tanaadiyo do, i guna ka
aljama ber go wanga gi, ˙ašara-bayraykoydiyo go
kakaw ngi banda. 15Saadi ka aljamaadi guna ga kul i
gaga. I jur ka koy foo ga.
16A hãa ašara-bayraykoydiyo : « Ma beene na war'o
kakaw ? »
17Har foo ka go aljamaadi ra jaabi ga ka har :
« Cawndikoy, ay kate mana ay ije-har woo, ka ga na
šaytan beebe go. 18Nongu kul ka šaytandi din ga, a
warra ga ganda. Kufu go fatta nga meedi kuna, nga
hiŋediyo go kar-kar cere, nga gaadi go tun ka koo. Ay
har ga ni taalibdiyo se hala i ma garay šaytandi, amma
i na hin. »
19Isa jaabi ga ka har : « Ya jaman ka si naanay. Hala
saa foo na yee ta cindi war game ? Ay ma subur war
hala saa foo ? Wa kate ga yene. »
20Saadi hinne i kate ga a se. Ja a guna ga kul,
šaytandi winji ga nda gaabi. A kam ganda ka bilim-
bilim, kufu go fatta a meedi kuna.
21Isa hãa nga babadi : « Ja saafo na woo din ga ? »
A har a se : « Ja a ci ijekayna. 22Saafoyo a warra ga
nuune kuna, wala hariyo kuna, ka taasi ka halaci ga.
Amma nda n'o hin, faaba yer, ma guna yer nda hinni. »
23Isa har a se : « Nda n'o hin ka naanay, haya kul go
kuboy naanaynte se. »
24Saadi hinne ijekaynadi babadi kaati ka mun
mundeyo, a har : « Ay san, ay go naanay, faaba ay, ay
naanay jaŋay woo ra. »
25Amma saadi ka na Isa guna ka aljamaadi go jur
ka kaa, a jaha šaytan laalodi ga. A har a se : « Šaytan
beebe lutu, ay go yaamar ni nda ma fatta a kuna. Ma si
hirow a kuna koyne. »

9.12
Mat 8.20; Luk 23.11
9.13
Mat 11.14
9.23
Mat 21.21; Yeh 11.40

26Saadi šaytandi wurru, a duu ka hinsa ka winji
ijekaynadi. A duu ka fatta a kuna. Ijekaynadi kaa
sanda bukow, boro bobo hungu ka a bun. 27Amma Isa
din ga nda nga kanba ka tunndi ga, a kay ngu cee ga.
28Saadi ka Isa hirow huu foo kuna nga nda ngu
taalibdiyo foo, i hãa ga : « Ma se na yer na hin ka
garay šaytandi ? »
29A har i se : « Šaytan woo cille, boro si hin ka
fattandi ga, kala nda ŋaare nda hawmee ni. »
30Saadi ka i fatta, i kottu Galile gandadi. Isa na baa
borodiyo ma bay a ga. 31A cawndi ngu taalibdiyo. A
har i se : « I ta noondi ʼBorodi Ijedi, ka dam ga boroyo
kanba, i ma wii ga. Nga bundi banda, a ma yee ka
huna jirbi hinjantedi ra. » 32Amma i na faham ciini
wooyo. I hanbur ka hãa ga.

May nga bisa jeeray ?

Matiyu 18.1-6 ; Luka 9.46-50

9.31 *Mat 8.20; Diy 2.23*
9.32 *Luk 2.50; Yeh 12.16*
9.33 *Mat 4.13*
9.34 *Luk 22.24*
9.35 *Mat 18.4; Luk 22.26*
9.37 *Mat 10.40*
9.40 *Mat 12.30; Luk 11.23*
9.41 *Mat 10.42*

33I too Kapernahum koyradi ra. Saadi ka i hirow
huudi kuna, Isa hãa gi : « Ma ga na war kakaw fondodi
ra. » 34I dangay, ja ma se i bara ka kakaw fondodi ra
nguyo nda cere game wala may nga bisa.
35Isa goro, a kaati ngu taalib woy-cindi-hinkadi (12)
kul, a har i se : « Boro ka go baa ngu nga ma kaa jinedi,
a koydi go ta kaa banda, ka kaa i kul se kaadimkoy. »
36A din ijekayna ciina foo, a dam ga i game, a duu
ka sanbu ga. 37A har i se : « Boro kul ka kubay ije ciina
wooyo kuna affoo ay maaganda se, a koydi kubay ay
jaati. Boro ka kubay ay, a na ci ay jaati na a kubay, a
si kubay bara woodi ka sanba ay. »

Boro ka na ci war ibere ci war baakoy

Luka 9.49-50

38Yehiya jaabi ka har a se : « Cawndikoy, yer guna
boro foo ka go garay šaytanyo nda ni maadi. Boro
woodi si hanga yer. Yer har a ma si dam ga, haya ka se
a si hanga yer. »
39Amma Isa har i se : « War ma si jendi ga a se. Boro
kul ka dam alhikima nda ay maadi si hin ka koy saadi
hinne ka hasara ay maa. 40Nda ciimidi, woodi ka si
tangam war, ci war baakoy. 41Boro kul ka noo war

poti mee foo hari ay maaganda se, haya ka se war ci ᵛAlmasihu wane boro, ciimi na ay go har war se nga barajidi si dere far. »

Karkaseta woodi ka hoondi boro ciina

42« Boro kul ka kaa addelil ka hoondi iciina wooyo kuna affoo ka go naanay ay, a bisa ka baa a koydi se i ma haw nga jinde fufu-tondi[a], i ma warra ga ᵛisa-honnodi ra. 43Nda ni kanbadi ci addelil ka hoondi ni, koti ga. A bisa ka baa mana ma duu huna nda kanba foo, nda ma hirow nda kanba hinka jahannam kuna. Nuune woodi si bun abada. 44*Dooti ngi noonidi si bun, ngi nuunedi si bun.*[b] 45Nda ni ceedi ci addelil ka hoondi ni, koti ga. A bisa ka baa mana ma duu huna n'o soli, nda ma warrandi jahannam kuna, ni nda ni cee hinkadi kul. Nuune woodi si bun abada. 46*Dooti ngi noonidi si bun, ngi nuunedi si bun.*[c] 47Nda ni moodi ci addelil ka hoondi ni, sondu ga. A bisa ka baa mana ma hirow ᵛYerkoy kokoyteraydi ra ni ci moo foo, nda ma warrandi jahannam nuunedi kuna, ni nda ni moo hinkadi kul. 48*Dooti ngi noonidi si bun, ngi nuunedi si bun.*[d] 49Yerkoy go ta say nuune borodiyo kul ga, misedi ka ciiri go sayndi saraadiyo kul ga.

50Ciiri ci haya boyro. Amma nda a si may tenbe, mise foo na i hin ka noo ga tenbe nda ? Ciiri ma garndi war kuna, alaafiya ma garndi war nda cere game. »

Fay

Matiyu 5.31-32 ; 19.3-10

10 Isa hun dooti, a koy Žude gandadi ra, a dan Žurden isadi. Aljamaayo mara ka kaa a do. A cawndi gi koyne misedi ka a doonay ka dam.

2ᵛFariziyendiyo man ga ka sii ga, i hãa ga : « Har go hima ka fay ngu wonde wala ? »

3Isa hãa gi : « Ma na Muusa yaamar nda ? »

4I har a se : « Muusa yadda yer ma hantum fay kaddasu, yer ma fay. »

9.42 *Mat 5.29; Luk 17.2*
9.43 *Mat 5.29*
9.45 *Mat 5.29*
9.47 *Mat 5.29*
9.48 *Mat 25.41*
9.50 *Mat 5.13; Luk 14.34-35; Oro 12.18; Kor-II 13.11; Kol 4.6; Tes-I 5.13*
10.1 *Mat 4.23; Yeh 10.40*
10.4 *Mat 5.31*

a **9.42** – *fufu-tondi* – Guna fufu-tondi biidi, Luka 17.2.
b **9.44** – *Ezayi 66.24*
c **9.46** – *Ezayi 66.24*
d **9.48** – *Ezayi 66.24*

5Isa har i se : « War bine-sendaydi se na a hantum
war se yaamar woo. 6Sintidi ra saadi ka Yerkoy go
taka, *A taka woy nda har.*[a] 7*‹ Woodi se, har go hun ngu*
ɲaa nda ngu baba do, ka denji ngu wondedi ga. 8*Ngi*
boro hinkadi go kaa assobon foo. ›[b] Saadi i na ci ahinka
koyne, i ci assobon foo. 9Woodi se boro ma si fay haya
ka Yerkoy mara. »

10Saadi ka nga ♦taalibdiyo yee ka koy huudi kuna,
i hãa ga nda woodi, ka faham. 11A har i se : « Boro
kul ka fay ngu wondedi, ka koy hiiji woy tana, dam
azzina nda ga. 12Woy ka fay ngu kurɲe ka hiiji itana,
a dam azzina. »

Isa nda ijemayradiyo

Matiyu 19.13-15 ; Luka 18.15-17

10.5 *Ebe 3.15*
10.8 *Kor-I 6.16*
10.11 *Luk 16.18*
10.12 *Oro 7.3; Kor-I 7.10-11*
10.14 *Mat 25.34*
10.15 *Mat 18.3*
10.17 *Luk 10.25; Diy 20.32*
10.21 *Mat 6.20; Luk 12.33; Diy 2.45*

13I kate Isa se ijemayrayo hala a ma taar gi. Amma
nga taalibdiyo teje woodiyo ka kate gi. 14Saadi
ka Isa guna woodi a dukur. A har i se : « Wa nan
ijemayradiyo ma kaa ay do. War ma si jendi ga i se,
haya ka se ♦Yerkoy kokoyteraydi ci woodiyo ka go
hima nda gi wane. 15Ciimi n'ay go har war se, boro
kul ka si yadda Yerkoy kokoyteraydi sanda ijekayna, si
hirow a ra. » 16Woodi banda Isa sanbu ijemayradiyo. A
kandi i ga ngu kanba, a gaara i se.

Taajir har foo

Matiyu 19.16-30 ; Luka 18.18-30

17Saadi ka Isa jow fondo, har foo jur ka kaa ta sinji
kanje a jine. A hãa Isa : « Cawndikoy boyro, ma na ye
hima ka dam hala ay ma kaaya huna-abadante ? »

18Isa har a se : « Ma se na n'o har ay ci iboyro ? Boro
foo si boori kala Yerkoy. 19N'o bay yaamardiyo : *‹ Ma*
si dam azzina. Ma si wii boro. Ma si jay. Ma si seede nda
tangari. Ma si tooɲe boro foo. Ma berndi ni ɲaa nda ni
baba. › »[c]

20Hardi jaabi ka har a se : « Cawndikoy, ay hanga
wooyo kul ja ay ijeciinateraydi ra. »

21Isa guna ga, a baa ga. A har a se : « Haya foo nga

a **10.6 –** *Sintidi 1.27 ; 5.2*
b **10.7-8 –** *Sintidi 2.24*
c **10.19 –** *Fattadi 20.12-16 ; Alhukumdi 5.16-20*

kuma ni. Koy neere haya kul ka n'o may. Ma noo ga talkadiyo se, n'o ta duu alman ♦beenedi ra. Woodi banda ma kaa, ma hanga ay, ma lenje ni ♦salibdi. »

22Ciini wooyo na kan a se. A koy, a bibindi, bara a may alman bobo.

23Isa honno ngu jerediyo kul, a duu ka har ngu taalibdiyo se : « A hinsa ka sendu woodiyo ka go may alman, i ma hirow ♦Yerkoy kokoyteraydi ra ! »

24Ciini wooyo haw nga taalibdiyo bomo. Amma Isa yee ka har i se : « Ay ijeyo, a hinsa ka sendu, woodiyo se ka go talfi nguyo bomo almanyo beene, i ma hirow Yerkoy kokoyteraydi ra ! 25A bisa ka yarasu yoo se a ma bisa nda saanafune, nda taajir ma hirow Yerkoy kokoyteraydi ra. »

26Ciini woo hinsa ka haw ngi bomo. I cindi ka har cere se : « Saadi may ngo hin ka kallasi ? »

27Isa honno gi, a har : « Hayadi ka borodiyo si hin, Yerkoy go hin. Haya foo si bara ka Yerkoy si hin. »

28Piyer sinti ka har a se : « Guna, yer fur hayadiyo kul ka hanga ni. »

29Isa jaabi ka har a se : « Nda ciimi ye har war se, boro kul ka fur ay nda ♦Allinjildi maaganda se, ngu huu, wala ngu harmeyo, wala ngu woymeyo, wala ngu baba, wala ngu ɲaa, wala ngu wonde, wala ngu ijeyo, wala ngu fariyo, 30a ta duu haya ka bisa ga ce jongu, morayda alwakati woo ra, huuyo, nda harmeyo, nda woymeyo, nda ɲaayo, nda ijeyo, nda fariyo, nda torroyo mo. Alwakatidi ka go kaa ra, a ta duu huna-abadante. 31Jinediyo kuna ibobo go ta kaa banda, bandadiyo kuna ibobo go ta kaa jine. »

10.23 *Tim-I 6.9-10,17*
10.24 *Mat 7.13-14; Yeh 3.5*
10.25 *Luk 12.16-20*
10.27 *Mat 19.26*
10.28 *Mat 4.19*
10.30 *Mat 6.33*
10.31 *Mat 19.30*
10.33 *Luk 9.51*
10.34 *Mat 16.21; Diy 2.23*

Isa yee ka har ka ngo ta bun

Matiyu 20.17-19 ; Luka 18.31-34

32I jow fondo ka jiji ka koy Žeruzalem, Isa go dira ngi jine. Saadi taalibdiyo ka hanga ga ngi bomo haw, i hanbur. Isa yee ka kaati taalib woy-cindi-hinkadi (12) jere ga. A sinti ka har i se hayadiyo ka go ta duu ngu. 33« Guna, yer ga jiji ka koy Žeruzalem. ♦Borodi Ijedi go ta noondi ♦sara-koosukoydiyo amirdiyo nda ♦ašara-bayraykoydiyo se. I ta kayndi ka a ma bun, i ta noo ga ♦alkabiila-tanaadiyo se. 34I ta saffaha ga ka laasa ga. I

ta tufa a ga ka duu ka wii ga. Amma jirbi hinjantedi ra, a ta yee ka huna. »

Hayadi ka Žaki nda Yehiya go wir

Matiyu 20.20-28

35Žaki nda Yehiya, Zebede ijediyo man ga ka har a se : « Cawndikoy, yer go baa ma dam yer se woo ka yer ga taasi ni ga. »

36A har i se : « Ma na war go baa ay ma dam war se ? »

37I har a se : « Han ka ni hirow ni jeeraydi kuna, ma noo yer affoo ma goro ni jere gumodi do here, affoo ni jere waawodi do here. »

38Amma Isa har i se : « War si bay haya ka war go hãa. War go hin ka ɲin potidi ra ka ay go ta ɲin wala ? War go hinka ʼbatizendi nda misedi ka ay ta batizendi wala ? »

39I har a se : « Yer go hin. »

Isa har i se : « War go ta ɲin potidi ra ka ay go ta ɲin, war go ta batizendi misedi ka ay go ta batizendi. 40Amma ka goro ay jere gumodi do here, wala ay jere waawodi do here, woodi a na ci ay ngo noo ga. A si ta noondi bara woodiyo ka se na a dunbundi. »

41Saadi ka taalib woydi (10) mom ga, i dukur Žaki nda Yehiya ga. 42Amma Isa kaati gi ka har i se : « War go bay ka woodiyo ka i dam nda alkabiiladiyo amirdiyo go laamu gi nda gaabi, iberdiyo go cerbu gi hinay. 43A si ci misedi war nda cere game. Amma boro kul ka go baa ka kaa iber war nda cere game, go hima ka kaa kaadimkoy war kul se. 44Woodi ka baa ngu ma ci bomodi, a koydi go ta kaa war kul se baŋŋa. 45ʼBorodi Ijedi na kaa hala a ma kaadimndi. A kaa hala a ma kaadim, a ma noo ngu hundedi, ka bana ka kallasi ibobo. »

10.37 *Mat 19.28*
10.38 *Mat 20.22; Luk 12.50*
10.39 *Diy 12.2; Ban 1.9*
10.45 *Mat 20.28*
10.47 *Mat 9.27*

Bartime ka ci danaw moodiyo fer

46I too Žeriko koyradi. Saadi ka Isa nda ngu taalibdiyo go fatta Žeriko, aljama ber go ngi banda. Danaw foo ka maa ci Bartime, ka ci Time ije, go goro fondodi ga, a gariibu. 47Saadi ka na a mom ka Isa Nazareti borodi nga go bisa ra, a sinti ka kaati ka har : « Dawuda ije, Isa, hinni ay ra. »

48Boro bobo teje ga ka taasi a ma dangay. Amma
a yee ka tonton ka kaati ka har : « Dawuda ije, hinni
ay ra. »
49Isa kay, a duu ka har i ma kaati ga. I kaati danawdi
ka har a se : « Gaabundi. Tun, a kaati ni. » 50A warra
ngu burmusudi, a tun ka kay. A man Isa.
51Isa jaabi ka har a se : « Ma na n'o baa ay ma dam
mana ? »
Danawdi har a se : « ‘Rabbuni, ye baa ay ma guna. »
52Isa har a se : « N'o hin ka koy, ni naanaydi
kallasi ni. » Saadi hinne a guna, a sinti ka hanga Isa
fondodi ra.

Isa hirow Žeruzalem nda beeray

Matiyu 21.1-11 ; Luka 19.28-40 ; Yehiya 12.12-19

11 Saadi ka i man Žeruzalem, i too Betefaže nda
Betani koyradiyo jere, ‘Zaytun Tondi-berdi do
here. Isa sanba ngu ‘taalibdiyo kuna ahinka. 2A har i
se : « Wa koy koyra woo ra ka go war jine. Saadi hinne
ka war hirow, war'o ta gar farka-ije ka go haw. Boro
foo na bay ka kaaru a ga. Wa fer ga, wa kate ga ne.
3Nda boro hãa war : ‹ Ma se na war go dam woo ? ›
war ma har : ‹ Yer ‘Sandi go yentasu ga. › Kul a ta nan
war ma kate ga ne. »
4I koy, i kaa ta gar farka-ijedi go haw teray huu foo
mee nbeddedi ra. I fer ga. 5Boro fooyo ka garndi dooti
har i se : « Ma se na war go fer farka-ijedi ? » 6I har i se
hayadi ka Isa yaamar i ma har. Ngi mo nan gi. 7I kate
farka-ijedi Isa se. I dam nguyo derbediyo farka-ijedi
ga. Isa goro a ga. 8Boro bobo dar nguyo derbediyo
fondodi ra. Affooyo koti tuuri-kanba firjiyo ka dar gi
fondodi ra. 9Woodiyo ka go nga jine nda woodiyo ka
go hanga ga kul go har :

« ‘Hozaana !
Saabu ma bara woodi se, ka go kaa yer Sandi maa
ga !
10*Saabu ma bara yer baba Dawuda kokoyteraydi se,*
Ka go kaa yer Sandi maa ga.
Hozaana hala ‘beene jeerodiyo ra. »[a]

10.51
Mat 23.7
10.52
Mat 9.22
11.1
Mat 21.17
11.9
Mat 23.39
11.10
Luk 2.14

a **11.9-10** – *Zabur 118.25-26*

11Isa hirow Žeruzalem koyradi ra, a duu ka koy
•Yerkoy huudi batumadi do. Fitirow too. A guna
hayadi kul, nga nda taalib woy-cindi-hinkadi (12)
fatta ka koy Betani koyradi ra.
12Woodi subadi, saadi ka i fatta Betani koyradi
ra, Isa heray. **13**A soyne jeje-ŋaa foo ka may fita
bobo. A man ga ka guna wala ngo hin ka duu a kuna
haya. Saadi ka a too ga, a kaa ta gar fita kon. A na ci
alwakatidi ka jejediyo go hay. **14**Isa har jeje-ŋaadi se :
« Yala boro foo ma si yee ka ŋaa ni ije abada. » Nga
taalibdiyo mom hayadi ka a har.

Isa garay woodiyo ka go maamala Yerkoy huudi batumadi ra

Matiyu 21.12-13 ; Luka 19.45-48

15Saadi ka Isa too Žeruzalem koyradi ra, Isa
hirow •Yerkoy huudi batumadi ra. A sinti ka garay
neerekoydiyo nda daykoydiyo, Yerkoy huudi
batumadi ra. A kamndi woodiyo ka bar njorfu wane
taabaldiyo. Woodiyo ka neere tuujundiyo, a kamndi
ngi gorohayadiyo. **16**A wongu haya ma jowndi ka
kottu Yerkoy huudi batumadi. **17**A cindi ka cawndi gi
ka har i se : « A na ci a hantumndi ka :

‹ Ay huudi go ta kaatindi nda ŋaare huu
alkabiiladiyo kul se ? ›[a]
Amma war ta, war dam ga nda jayyo tugu do ! »[b]

18•Ašara-bayraykoydiyo nda •sara-koosukoydiyo
amirdiyo mom woodi, i taasi mise ka na ngiyo go wii
nda Isa. I hanbur ga, haya ka se nga cawndidi ci bomo
hawoy ber aljamaadi kul se.
19Saadi ka fitirow too, a fatta koyradi ra.

11.11
Mat 21.12, 17
11.13
Luk 13.6-9
11.18
Mat 21.46; Luk 20.19
11.19
Luk 21.37
11.21
Mat 23.7
11.23
Mat 21.21

Jeje-ŋaadi koo

Matiyu 21.20-22

20Subaahidi saadi ka i dira fondodi ra, i guna jeje-
ŋaadi koo hala nga linjidiyo do. **21**Saadi Piyer hungu
hayadi kaa dam ka bisa. A har Isa se : « •Rabbi, guna
jeje-ŋaadi ka ni danga, a kul nga koo. »
22Isa jaabi ka har i se : « Wa naanay Yerkoy. **23**Ciimi

a **11.17** – *Ezayi 56.7*
b **11.17** – *Žeremi 7.11*

na ay go har war se, yaama boro foo go har tondi-ber woo se : ‹ Hun ne, ma warra ni isa woo ra. › Nda a si sika ngu binedi kuna, nda a go naanay ka hayadi ka ngu har go ta dam, saadi hayadi ka a har go ta dam.
24Woodi se na ay go har war se : Haya kul ka war go hãa war ŋaarediyo ra, wa naanay ka war go duu ga, saadi Yerkoy go doonandi ga war se. 25Saa ka war kay ka ŋaare Yerkoy, nda a gar kaalafoy go ni nda boro foo nda cere game, hinje a se hala war babadi ka go ˈbeene ma yaafa war se war junubudiyo. 26Nda war si hinje, war babadi ka go beene mo si ta yaafa war se war tooŋediyo. »

Man na Isa hinaydi hun ?

Matiyu 21.23-27 ; Luka 20.1-8

27I yee ka kaa Žeruzalem koyradi ra. Isa go dira ˈYerkoy huudi batumadi ra, ˈsara-koosukoydiyo amirdiyo nda ˈašara-bayraykoydiyo nda balikidiyo kaa a do. 28I har a se : « Yaamar foo na n'o dam nda haya wooyo ? May nga noo ni yaamar ma dam wooyo ? »

29Isa jaabi gi ka har i se : « Ay mo go hãa war nda haya foo. Nda war jaabi ay, ye har war se dooti ka ay duu yaamar ka dam haya wooyo. 30ˈYehiya wane ˈbatizedi, ˈbeene na a hun wala boroyo do ? Wa tuuru ay. »

31Amma i koy guna cere, i har cere se : « Nda yer har ‹ Beene na a hun › a ta har yer se : ‹ Ma se war na naanay ga ? › 32Amma nda yer har ‹ boroyo do... › » Saadi i hanbur borodiyo, haya ka se ngi kul se Yehiya ci annabi.

33I jaabi ka har Isa se : « Yer si bay ».

Isa jaabi ka har i se : « Ay bomoy si har war se dooti ka ay duu yaamar ka dam haya wooyo. »

Woodiyo ka go goy faridiyo ra filla-yaasayntedi

Matiyu 21.33-46 ; Luka 20.9-18

12 Isa sinti i se ˈfilla-yaasaynte. A har i se : « Har foo duma ˈrezẽ fari, a kali ga. A faani nongu ka ngu go musay rezẽ, a cen tintim ber ka may kay hawjay se. A sufur ga farisufurkoydiyo se, a fatta gandadi ra.
2Saadi ka hejay too, a sanba ngu baŋŋaadiyo rezẽ

11.24
Mat 7.7
11.25
Mat 6.14
11.32
Mat 11.9

farisufurkoydiyo do, hala ngu ma duu ngu baadi hejaydi ra. 3Amma i din baŋŋaadi, i kar ga, i duu ka sanba ga nga kanba kon. 4A yee ka sanba gi baŋŋa foo. I warra woodi nda tondi, i kar ga a bomo ra. I wow ga, i garay ga. 5A yee ka sanba itana foo, woodi ta i wii ga. A sanba itana fooyo, i kar jereyo, i wii jereyo.

6Hayadi ka cindi, ka a hima ka sanba nga ije-hardi ka ci a bine-baakoy. A kokor ka sanba ngu ije-hardi. A har ngu lakaldi ra : ‹ I ta berndi ay ijedi. ›

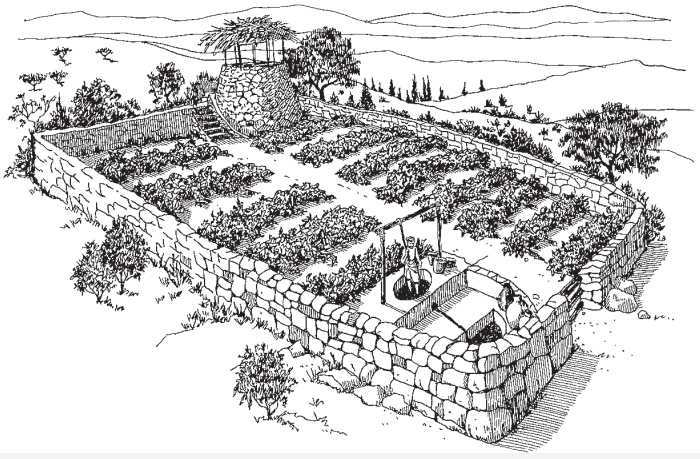
7Amma farisufurkoydiyo har cere se : ‹ Woo ci kaayakoydi. Wa kaa, yer ma wii ga, hala kaayadi ma cindi yer se. › 8I din ga, i wii ga, i duu ka warra nga bukowdi rezẽ faridi se teray.

9Ma na faridi koydi go ta dam ? A ta kaa ka wii farisufurkoydiyo, ka noo rezẽ faridi itanaayo se. 10War na bay ka caw Hantumdi wala ?

‹ Tondidi ka cenkoydiyo warra,
Nga ya kaa tondidi ka go yakuwandi kanjedi.
11*Woodi na hun bara yer ʼSandi do.*
Woodi ci haya alkadarnte yer moodiyo jine. › »[a]

12I taasi mise ka na nguyo din ga nda, amma i hanbur aljamaadi. I faham ka nguyo do na Isa go cii filla-yaasaynte ra. I fur ga, i koy.

12.6 *Ebe 1.1-3*
12.10 *Diy 4.11*
12.12 *Mat 22.22*

rezẽ fari (12.1)

a **12.10-11 –** *Zabur 118.22-23*

Ka bana alkaasudi kokoydi se

Matiyu 22.15-22 ; Luka 20.20-26

13I sanba •Fariziyen fooyo nda •Herodu kondaydi boro fooyo hala i ma janba ga nga ciinidiyo ra. **14**Saadi ka woodiyo kaa, i har Isa se : « Cawndikoy, yer go bay ka ni ci boro ka go laadir. Ni si nan boro ma damndi ni. Ni si honno borodiyo alkadardi. N'o cawndi Yerkoy fondodi nda ciimi. Yer go hãa ni : Alkaasudi go hima ka banandi •Sezar se, wala a si ? Yer go hima ka bana, wala yer si hima ka bana ? »

15Amma Isa bay ngi almunaakafiteraydi ga. A har i se : « Ma se na war go si ay ? Wa kate yene •deniye njorfu foo, hala ay ma guna ga. » **16**I kate ga a se. Saadi Isa har i se : « May wane ci bii woo nda hantum woo ? »

I har : « Sezar. »

17Isa jaabi ka har i se : « Wa noo Sezar se hayadi ka ci nga wondi, Yerkoy mo ma duu ngu wondi. » Nga jaabidi haw ngi bomo.

12.13
Mat 22.16
12.17
Oro 13.7
12.18
Diy 4.1; 23.8; Kor-I 15.12
12.24
Tim-II 3.15-17
12.25
Kor-I 15.42,49

Kaydi han banda hiijay si ta dam

Matiyu 22.23-33 ; Luka 20.27-39

18•Sadusiyendiyo go har ka bukow si yee ka huna. I kaa Isa do ka hãa ga. **19**I har : « Cawndikoy, Muusa hantum yer se ka boro ka harme bun, a nan wonde amma a na nan ije, nga harmedi ma hiiji tiyaw woydi, hala a ma duu ngu harmedi se kaayakoy. **20**I ci harme iyye. Lawaldi hiiji woy foo, a bun, a na duu a ga ije. **21**Ahinkantedi hiiji ga, a bun, nga bomoy na nan ije kul. Ahinjantedi mo dam misedi cille. **22**Ngi boro iyyedi kul hiiji ga, i na duu ije kul. Ngi kul banda, woydi mo bun. **23**Kaydi han, saa ka na bukowdiyo yee ka huna, ngi kuna affoo ngo ta duu woydi ? Ka gar ngi boro iyyedi kul bay ka hiiji ga. »

24Isa jaabi ka har i se : « Woo da nga derendi war, n'bay ? War si faham hayadi ka •Hantumdi har, war si faham Yerkoy hinaydi. **25**Saadi, kaydi han, I si hiiji, i si noo nguyo ijeyo hiijay se. I go ta kaa sanda almalaykadiyo ka go beene cille. **26**War na caw Muusa kitabdi ra ciinidi ka Yerkoy har war se, hayadi ka go ta dam kaydi han ? Karji-ɲaadi do, Yerkoy har ka ngu

ci *Ibrahim Koydi, nda Isaka Koydi, nda Yaakuba Koydi.*[a]
27Yerkoy na ci bukowyo ˙Koy, amma a ci hunanteyo
Koy. War go dere ber ra. »

Yaamardi ka bisa affoodiyo kul

Matiyu 22.34-40 ; Luka 10.25-28

28˙Ašara-bayraykoydiyo kuna affoo man ka kaa. A
mom ngi kakawdiyo. A guna ka Isa jaabi gi ka boori. A
hãa Isa yaamardiyo kul kuna affoo nga ci lawal.
29Isa jaabi ka har a se : « Yaamardiyo kul bomodi ci
woo : ‹ *Kayndi haŋa ya Izirayel boroyo, yer ˙Sandi Yerkoy*
foo nga ci ˙Koy. **30***Ma baa Sandi ni Koydi, nda ni binedi*
kul, nda ni hundedi kul, nda ni hungudi kul, nda ni gaabidi
kul. ›[b] Woo nga ci yaamar lawaldi. **31**Ahinkantedi go
hima nda ga : ‹ *Ma baa ni attanaadi misedi ka n'o baa ni*
bomo. ›[c] Yaamar kul si bisa wooyo. »
32Saadi ašara-bayraykoydi har a se : « Cawndikoy,
a boori da. Ni har ciimi saa ka ni har ka koy foo
ngo bara, itana si bara kala nga. **33**Ka baa ga nda ni
binedi kul, nda ni hungudi kul, nda ni hundedi kul,
nda ni gaabidi kul. Ma baa ni attanaadi misedi ka
n'o baa ni bomo. Woodi bisa ˙sara-kukuro kul wala
sara tanaayo. »
34Isa guna ka a jaabi nda bomo-feeray. A har a se :
« Ma na mor ˙Yerkoy kokoyteraydi. » Boro foo na
yadda ka hãa ga koyne.

Luk 10.25-28
12.31
Mat 5.43
12.33
Ebe 10.8
12.34
Mat 3.2; Luk 20.40
12.35
Mat 26.55
12.36
Mat 22.44

Almasihudi ci may ije ?

Matiyu 22.41-46 ; Luka 20.41-44

35Saadi ka Isa go cawndi ˙Yerkoy huudi batumadi
kuna, a jaabi kaa har : « Mise foo ˙ašara-bayraykoydiyo
go hin ka har ka ˙Almasihu ci Dawuda ije ? **36**Dawuda
jaati ˙Hunde-Henenodi harndi ga :

‹ ˙*Sandi har ay Sandi se :*
“ Goro ay jere gumodi do here,
Hala han ka na ay dam ni iberediyo
Nda dofor ni cee cire. ” ›[d]

---

a **12.26 –** *Fattadi 3.6*
b **12.29-30 –** *Alhukumdi 6.4-5*
c **12.31 –** *Saraadiyo 19.18*
d **12.36 –** *Zabur 110.1*

37Dawuda jaati go har a se San. Mise foo a ci nga
ije ? »
Aljama ber go kayndi haŋa Isa se, nga ciinidiyo go
kan i se.
38A cawndi gi ka har : « Wa yeendi lakal ašara-
bayraykoydiyo se. I hinsa ka baa nguyo ma yaara
derbe beryo ra. I baa borodiyo ma foo nguyo
yoobudiyo ra. 39I baa goro haya lawaldiyo ♦caw-
huudiyo ra, nda gorodo lawaldiyo ŋaandidiyo do. 40I
ŋaa tiyaw-woydiyo huudiyo. I dam ŋaare kukuyo ka
cerbu nguyo bomo. I ta duu jukundi hotto. »

Tiyaw woydi saraadi

Luka 21.1-4

41Isa goro ka tenje kofurdi. A guna misedi ka
aljamaadi go jisi njorfu kofurdi ra. Taajir bobo go dam
a kuna njorfu bobo. 42Tiyaw-woy talka foo kaa, a dam
a kuna lepta njorfu hinka, ka go sawa nda kadorantes[a]
njorfu foo.
43Isa kaati ngu ♦taalibdiyo, a har i se : « Ciimi na ay
go har war se, hayadi ka tiyaw-woy talka woo noo, a
bisa hayadi kul ka affoodiyo noo kofurdi ra ka bisa.
44Haya ka se i kul noo hayadi ka i si too nda. Amma
nga ta, nga talkateraydi ra a noo hayadi kul ka na a
may, hayadi kul ka cindi a se nga mee hunadi kuna. »

12.37
Yeh 12.9
12.39
Luk 11.43
12.41
Yeh 8.20
12.44
Kor-II 8.12
13.2
Luk 19.44
13.3
Mat 21.1

Jaman kokorodiyo taamaysadiyo

Matiyu 24.1-35 ; Luka 21.5-38

13 Saadi ka na Isa fatta ♦Yerkoy huudi batumadi
ra, nga ♦taalibdiyo kuna affoo har a se :
« Cawndikoy, guna tondi wooyo nda cen wooyo ! »
2Isa jaabi ka har a se : « N'o guna huu ber wooyo
wala ? Tondi foo si ta cindi tondi beene, i kul go ta
warrandi ganda. »
3A goro ♦Zaytun Tondi-berdi beene ka tenje Yerkoy
huudi batumadi. Piyer, Žaki, Yehiya nda Andire kaa a
do jere ga ka hãa ga. 4I har a se : « Har yer se saa ka na
haya wooyo go ta dam. Taamaysa foo go ta cerbu ka
haya wooyo kul go ta dam ? »

a **12.42 –** *lepta ... kadorantes* – Lepta ci Girek njorfu ka ciina nda i kul, kadorantes ci Orom njorfu ka ciina nda i kul.

5Isa jaabi ka har i se : « Wa yeendi lakal boro foo
ma si hiila war. 6Ibobo go kaa nda ay maa. I ta har ka
nguyo ci ♦Almasihu. I ta hiila boro bobo. 7Saa ka na
war mom wonguyo tun nda wonguyo ciini, war lakal
ma si tun. A tilasu woodiyo ma dam, amma benndidi
na too jina. 8Alkabiila go ta tun ka tangam alkabiila,
kokoyteray go ta tun ka tangam kokoyteray. Dow
jijir go ta dam nongu bobo, herayyo go ta dam nda
kaalafoyyo. Woo kul ci hay-kuubidi sintidi.

9Wa yeendi lakal war bomo jaati se. I ta noo war
♦Alyahuududiyo alwakildiyo kondaydi se, i ta laasa
war ♦caw-huudiyo ra, i ta koy nda war amirdiyo nda
kokoydiyo jine ay maaganda se, hala war ma ci ay se
seede. 10A tilasu ♦Allinjildi ma waajundi alkabiiladiyo
kul se jina. 11Saa ka na i boy war ka noondi war, war
ma si hanbur nda haya ka war go ta har. Woodi ma si
ci war se hujun. Hayadi ka war go ta har go noondi
war se alwakatidi jaati. A na ci war ngo ta cii, Yerkoy
♦Hunde-Henenodi ngo ta cii.

12Harme go ta noondi ngu harme a ma bun, baba
bomoy go ta dam misedi ngu ije se. Ijediyo go ta tun
nguyo hayradiyo se, ka wii gi. 13Borodiyo kul go ta
konno war ay maaganda se. Boro ka gaabundi hala a
ma ben go ta kallasi.

14War'o ta guna *Boro laalodi ka goydi go harram*[a]
goro nongu ka a si hima ka goro. Woodi ciini na
annabi Daniyel bay ka har. Ka woodi ka go caw ma
yeendi lakal. Saadi woodiyo ka go Žude gandadi ra
ma jur ka hirow tondidiyo ra. 15Boro ka go sooro ma
si junbu ka hirow ngu huudi ra ka jow haya. 16Woodi
ka go faridiyo do ma si yeekate ka jow ngu burmusudi.
17Woodiyo ka ci alhaamidu, nda woodiyo ka go
kankamndi, bone handidi ! 18Wa ŋaare war jurdi ma
si dam kaydiya. 19Jaari woodiyo laajaaba go ta dam
ka cille na bay ka dam, ja Yerkoy taka hayadi kul hala
morayda. A cille si ta dam koyne. 20Nda ♦Sandi na
dungurandi jaari woodiyo, boro foo si ta kallasi. Amma
jaari woodiyo go ta dungura suubantediyo maaganda
se, ka na a yeendi jere ga. 21Saadi nda boro har war

13.5 *Efe 5.6; Tes-II 2.3; Tim-I 4.1; Tim-II 3.13; Yeh-I 4.6*
13.9 *Mat 10.17*
13.11 *Mat 10.19-20; Luk 12.11-12*
13.12 *Mat 10.21; Luk 12.51-53*
13.13 *Mat 10.22; Yeh 15.21*
13.17 *Luk 23.29*
13.21 *Luk 17.23*

a **13.14 –** *Daniyel 9.27 ; 11.31 ; 12.11*

se : ‹ Almasihu ga go ne › wala ‹ A ga go hentu ›, war ma si naanay ga. 22Tangari-almasihuyo nda tangari-annabiiyo go ta tun. I ta cerbu ʼtaamaysayo nda alhikimayo, hala i ma derendi wala isuubantediyo, nda a gar a go kuboy. 23Saadi war ma yeendi lakal ! Wa guna, ja morayda ay har war se hayadi kul.

24Amma jaari woodiyo, laajaaba banda,
Woynedi go ta hirow kuboy ra,
Handudi si ta noo ngu gaydi.
25*Saanaydiyo go ta hun beene ka kam,*
Hinaydiyo ka go beene go ta jijir.[a]

26Saadi i ta guna ʼBorodi Ijedi ka go kaa duuladiyo kuna, nda hinay ber nda jeeray. 27Saadi a ta sanba ngu almalaykadiyo. I ta mara nga isuubantediyo ka hun adduŋŋaa kanje taacidi do, hala a gaydi do ka koy hala beenedi gaydi do.

28Wa faham jeje-ŋaadi ʼfilla-yaasayntedi : Saa ka na nga kanbadiyo baan, ka nga fitadiyo jay, war go bay ka koron waati man. 29Misedi na, saa ka war guna haya wooyo kaa, war ma bay ka Borodi Ijedi man, a go huudi mee. 30Nda ciimidi, ye har war se, jaman woodi borodiyo si bisa hala woo kul ma dam. 31Beenedi nda gandadi go bisa, amma ay ciinidiyo si bisa abada. »

13.22 *Yeh 4.48; Tes-II 2.9-10*
13.23 *Piy-II 3.17*
13.25 *Mat 24.29*
13.26 *Ban 1.7*
13.30 *Luk 17.25*
13.31 *Mat 5.18*
13.32 *Diy 1.7; Tes-I 5.1-2*
13.34 *Mat 25.14*

Boro si bay jaaridi wala alwakatidi

Matiyu 24.36-44

32« Amma jaaridi wala alwakatidi ka kuna wooyo go ta dam, boro foo si bay. Almalaykadiyo ka go ʼbeene si bay, Ijedi si bay, Babadi ni ngo bay ga. 33Wa hawjay, wa yeendi lakal, war ma ŋaare, ja war si bay han ka alwakati woodi go ta kaa. 34A si hima bara har foo ka go koy dira do. A nan ngu huudi alwakilteraydi ngu baŋŋaadiyo ga. A noo affoo kul se nga goydi, a duu ka yaamar woodi ka hawjay huudi meedi a ma hawjay.

35Saadi wa hawjay. War si bay saa kul ka na huukoydi go ta kaa. Yaama a ma kaa fitirow, wala ciji maasu, wala saa ka na gorongodiyo go kaati, wala subaahi. 36Wa hawjay a ma si gar war go jirbi, nda a

a **13.24-25** – *Ezayi 13.10*

kaa saadi hinne. 37Hayadi ka ay go har war se, ay go har ga i kul se : ‹ Wa hawjay. › »

Woy foo yon Isa

Matiyu 26.6-13 ; Yehiya 12.1-8

14 Ka gar jirbi hinka cindi ˈPak jingardi nda jingardi ka kuna i ŋaa ˈtakula ka ra na alkamiira si. ˈSara-koosukoydiyo amirdiyo nda ˈašara-bayraykoydiyo go taasi ka din Isa nda cemeray ka wii ga. 2Amma i har : « A ma si dam jingar han, hala aljamaadi ma si tunndi yenje. »

3Isa cindi Betani koyradi ra, Simon jiraykoynidi huu. Saadi ka a go ŋaa kuna, woy foo kaa, a kanba ˈalbater bata, ka kuna ˈnar alhakika laatikolo go, ka haydi go bow. Woydi kayri batadi, a duu ka mun laatikolodi Isa bomodi ga.

4A tar boro fooyo se, i cindi ka har cere se : « Ma na laatikolo hasaraw woo nafa ? 5Nda a gar yer neere ga, a bisa alliyaara jongu-hinja (300) ˈdeniye, ka noo ga talkadiyo. » Saadi i teje woydi.

6Amma Isa har : « Wa fay nda ga ! Ma se war go farandi ga ? Hayadi ka a dam ay se go hinsa ka boori. 7Haya ka se war nda talkadiyo goo nda cere saa kul. Saa kul ka war baa, war go hin ka dam i se gomni. Amma ay si ta cindi war game saa kul. 8Hayadi ka na a go hin ka dam, a dam ga. A kaa ta yon ay gaadi hala ay go ta fijindi. 9Ciimi na ay go har war se, nongu kul ka i waaju nda ˈAllinjil, adduŋŋaadi kul kuna, i ta hungu hayadi ka woy woo dam, ka har ga. »

10Saadi Žuda ˈIsikariyoti, ka ci ˈtaalib woy-cindi-hinkadi (12) kuna affoo, koy sara-koosukoydiyo amirdiyo do hala ngu ma noondi Isa. 11Saadi ka na i mom woodi, a kan i se, i duu ka tammahandi ga njorfu. Saadi Žuda go taasi alkiyaasa ka kuna ngo ta noondi Isa.

Isa hawre kokordi

Matiyu 26.17-30 ; Luka 22.7-23 ; Yehiya 13.1-35 ; Korenti-I 11.23-25

12Jaari lawaldi ka kuna na i ŋaa takula ka ra na alkamiira si, handidi ka i koosu feeji-ijedi ˈPak jingardi

13.37 *Luk 12.37*
14.1 *Mat 12.14; Yeh 11.55*
14.3 *Mat 21.17; Luk 7.37-39*
14.8 *Yeh 19.40*
14.9 *Mat 24.14*
14.10 *Mat 10.4*
14.12 *Kor-I 5.7*

se, Isa taalibdiyo hãa ga : « Man na n'o baa yer ma koy, hala yer ma lelinde Pak jingardi ŋaadi ? »

13A sanba ngu taalib hinka, a har i se : « Wa koy koyradi ra. War'o ta kubay har foo ka go lenje hoobu ka kuna hari go. Wa hanga ga. **14**Dooti ka a hirow, wa har huukoydi se : ‹ Cawndikoydi har : “ Man na huudi go, ka kuna na ay nda ay taalibdiyo go ta ŋaa Pak jingardi ŋaadi ? ” › **15**A ta cerbu war huu ber foo soorodi ga, ka kuna na i lelinde jinaydiyo kul. Dooti na war ma hinsa ŋaadi yer se. »

16Nga taalibdiyo koy, i hirow koyradi ra. I kaa ta gar hayadiyo misedi ka Isa har ga nda. I lelinde Pak ŋaadi.

17Fitirow, Isa nda nga taalib woy-cindi-hinkadi (12) kaa. **18**Saadi ka i go ŋaa kuna, Isa har : « Ciimi na ay go har war se, war kuna affoo ka go ŋaa ay banda, a go ta noondi ay. »

19I gaa sinti ka bun, affoo kul go hãa ga : « N'bay, a na ci ay ? » Itana mo hãa ga : « N'bay, a na ci ay ? »

20Amma a jaabi ka har : « Boro woy-cindi-hinkadi (12) kuna, woodi ka go sufa kanba ay banda tuudi ra. **21**•Borodi Ijedi go koy misedi ka na hantumdiyo har ga nda. Har woo ka go ta noondi Borodi Ijedi, bone ! Wala a ma si hayndi, baa a se. »

22Saadi ka i go ŋaa kuna, Isa jow takula, a dam albarka, a jemna ga, a noo ga i se. A har i se : « Wa din, wa ŋaa. Woo ci ay assobondi. »

23Woodi banda a jow potidi, a dam albarka. A noo ga i se, i kul ɲin.

24A har i se : « Woo ci ay kuridi, allaahidu taawo kuridi, ka mun ibobo se. **25**Ciimi na ay go har war se, ay si ta ɲin •rezẽ hari hala han ka na ay ɲin itaawo Yerkoy wane kokoyteraydi ra. »

26Saadi ka i don ka saabu Yerkoy, i koy •Zaytun Tondi-berdi ga.

Isa har ka Piyer go ta ŋankar ngu

Matiyu 26.31-35 ; Luka 22.31-34 ; Yehiya 13.36-38

27Isa har i se : « War kul go ta hoo ay maaganda se ciji woo. Haya ka se a hantumndi ka :

‹ Ye ta kar kurkoydi,

14.15 *Diy 1.13*
14.20 *Yeh 13.18-27*
14.21 *Mat 8.20*
14.22 *Mat 14.19*
14.23 *Kor-I 10.16*
14.24 *Mat 26.28*
14.25 *Mat 3.2*
14.26 *Mat 21.1*

Saadi feejidiyo go ta say. »[a]
28 Amma saa ka ay yee ka huna, ye koy war
jine Galile. »
29 Amma Piyer har a se : « Wala nda i kul hoo ni, ay
si ta hoo. »
30 Isa har a se : « Ciimi na ay go har ni se, han'o
jaati, cijidi ra, ja gorgo-digay na kaati ce hinka, n'o ta
ŋankar ay ce hinja. »
31 Amma Piyer yee ka har nda gaabi : « Wala nda ye
hima ka bun ni banda, ay si ŋankar ni. » Ngi kul woodi
na i har.

Getesemane

Matiyu 26.36-46 ; Luka 22.39-46

32 I too nongu ka se na i har Getesemane. Isa har
ngu taalibdiyo se : « Wa goro ne, saadi ay ta go koy
ŋaare Yerkoy. » 33 A kabay ngu banda Piyer, Žaki,
nda Yehiya. A sinti ka maate hanburay nda bine
kankamay. 34 A har i se : « Ay hundedi dor hala ye baa
ka bun. Wa cindi ne, wa hawjay. »
35 Woodi banda a susum i ga haya kayna, a warra
ngu ganda ka ŋaare Yerkoy wala nda a go kuboy,
alwakati woo ma mor ngu ga. 36 Saadi a har :
« ʼAbba, ay Baba, n'o hin haya kul. Morndi ay tujur
poti woo. Amma a ma si kaa ay ibaydi, a ma kaa
ni wondi. »
37 A yeekate, a kaa gar i go jirbi ra. A har Piyer
se : « Simon, ni jirbi ya ? War na hin ka hawjay wala
ler foo ? 38 Wa hawjay, wa ŋaare hala war ma si hõo
jarrab kuna. Adama-ije lakaldi go ton nda anniya
boyro, amma assobon go luufu. »
39 A yee ka koy ŋaare, ka filla ciini woodiyo da
koyne. 40 A yeekate, a yee ka gar i go jirbi ra, bara i go
dusum. I si bay haya kul ka nguyo ma har a se.
41 A yee ka kaa ce hinjantedi, a har i se : « Wa jirbi
morayda, wa iskan. A wasa. Alwakatidi too ka kuna
na ʼBorodi Ijedi go ta noondi junubuntediyo kanba ra.
42 Wa tun, yer ma koy. Wa guna, woodi ka go noondi
ay go kaa ra. »

14.30 *Luk 22.34; Yeh 13.38*
14.31 *Luk 22.33; Yeh 13.37*
14.33 *Mat 4.21*
14.34 *Yeh 12.27*
14.35 *Mat 26.18*
14.36 *Mat 20.22; Oro 8.15; Gal 4.6*
14.38 *Mat 6.13; Oro 7.22-23*
14.41 *Mat 26.18*

a **14.27** – *Zakariya 13.7*

I din Isa

Matiyu 26.47-56 ; Luka 22.47-53 ; Yehiya 18.2-12

43Saadi hinne ka gar Isa go cii ra, Žuda ka ci taalib
woy-cindi-hinkadi (12) kuna affoo, a kaa nga nda
aljama ber. I kanba takubayo nda bunduyo. ♦Sara-
koosukoydiyo amirdiyo, ♦ašara-bayraykoydiyo nda
balikidiyo nga sanba gi.
44Woodi ka go ta noondi Isa noo gi taamaysa. A
har : « Woodi ka ye ta sunnba, woodi nono. Wa din
ga, wa koy nda ga, a ma hinsa ka hawjayndi. »
45Žuda kaa saadi hinne, a man Isa a har : « ♦Rabbi,
Rabbi », a duu ka sunnba ga. 46Saadi affoodiyo
dam Isa ga kanba, i din ga. 47Woodiyo ka garndi
dooti kuna affoo jow takuba, a kar ♦sara-koosukoydiyo-
jinehundi baŋŋaadi, a koti a haŋadi.
48Isa har i se : « War kaa, sanda jay na war go ceece,
ka kanba takubayo nda bunduyo, ka kaa ta din ay !
49Han kul ay go war game ♦Yerkoy huudi batumadi
ra ka cawndi, war na din ay. Amma woo damndi hala
♦Hantumdi ma tabati. » 50Saadi taalibdiyo kul fur Isa,
i jur.
51Koosow foo ka taafe ni na a go haw cindi ka hanga
Isa. Koosowdiyo din ga. 52Nga mo fur i se taafedi, a jur
ngu gaa kon.

14.43
Mat 10.4
14.45
Mat 23.7
14.49
Mat 1.22; 26.55
14.54
Mat 26.3; Yeh 18.18
14.55
Mat 5.22
14.58
Yeh 2.19

Alyahuududiyo Alwakildiyo jine

Matiyu 26.57-68 ; Luka 22.54,63-71 ; Yehiya 18.13-15,19-24

53I koy nda Isa ♦sara-koosukoydiyo-jinehundi
do. ♦Sara-koosukoydiyo amirdiyo, nda balikidiyo,
nda ♦ašara-bayraykoydiyo kul mara. 54Saadi
Piyer ceece ga hala sara-koosukoydiyo-jinehundi
batumadi ra. A cindi ka goro gardidiyo jere, a cencen
nda nuune.
55Sara-koosukoydiyo amirdiyo nda ♦Alyahuududiyo
alwakildiyo kondaydi kul go taasi seede ka tangam
Isa, hala i ma duu ka wii ga. I na duu. 56Saadi ibobo
dam seedeteray tangariyo a beene, amma ngi ciinidiyo
si jow cere.
57Affooyo tun ka dam a ga seedeteray tangariyo. 58I
har : « Yer mom ka a har ngu go kamndi ♦Yerkoy huudi
ka adama-ijeyo kanba nga cen, ngo cen jirbi hinja

itana ka adama-ije kanba na cen. » 59Amma wala woo beene ngi seedeteraydiyo si jow cere.

60Sara-koosukoydiyo-jinehundi tun ka kay ngi game. A hãa Isa, a har a se : « Ni si jaabi wala ? Ma na boro wooyo go seede ni ga ? » 61Amma a dangay, a na jaabi.

Sara-koosukoydiyo-jinehundi hãa ga koyne a har a se : « Ni nga ci ʼAlmasihu wala, Yerkoy Albarkakoydi Ijedi ? »

62Saadi Isa har : « Ay ci ga. War go ta guna ʼBorodi Ijedi go goro Yerkoy hinayntedi jere gumodi do, a kaa nda beene duuladiyo. »

63Saadi sara-koosukoydiyo-jinehundi kottu ngu derbediyo, ka har : « Ma seede na yer go taasi koyne ? 64War kul mom ka a ʼwow Yerkoy. Ma na war hungu ? »

I kul kayndi ka Isa go hima ka bun. 65Affooyo sinti ka tufa a ga. I daabu nga alwujuhudi, ka kunsum nguyo kanba ka kar ga, i har a se : « Dam yer se annabiiteray, ma har borodi ka kar ni ». Saadi gardidiyo sanfa ga.

14.61 *Mat 27.12, 14; Luk 23.9; Yeh 19.9*
14.62 *Ban 1.7*
14.63 *Diy 14.14*
14.65 *Mat 16.21*
14.70 *Diy 2.7*

Piyer ɲankar Isa

Matiyu 26.69-75 ; Luka 22.55-62 ; Yehiya 18.15-18,25-27

66Woodi gar ka Piyer go batumadi ra. ʼSara-koosukoydiyo-jinehundi wane koŋŋo foo kaa. 67Saadi ka a guna Piyer ka go cencen, a honno ga a har : « Ni mo, ni cindi Isa Nazareti borodi banda. »

68Amma Piyer ɲankar ka har : « Ay si bay walla, ay si faham haya ka n'o har. » A fatta ka hirow siifadi ra. Gorgo-digay foo kaati.

69Koŋŋodi yee ka guna ga, a sinti ka har woodiyo ka go dooti se : « Woo ci i kuna affoo. » 70A yee ka ɲankar.

Woodi banda, woodiyo ka garndi dooti har Piyer se : « Nda ciimidi, ni ci i kuna affoo, bara ni ci Galile here boro. War deene ciinidiyo kul ci affoo. »

71Amma a sinti ka danga ngu bomo. A jee ka har : « Ay si bay har woo ka ciini na war kate ay ga. »

72Saadi hinne, Piyer mom gorgo-digay kaati hinkantedi. Piyer hungu ciinidi ka Isa bay ka har a se : « Ja gorgo-digay na kaati ce hinka, n'o ta ɲankar ay ce hinja. » Saadi a miila, a sinti ka hem.

Isa Pilati jine

Matiyu 27.11-26 ; Luka 23.1-5 ; Yehiya 18.28-40

15 Ja subaahi •sara-koosukoydiyo amirdiyo nda balikidiyo, nda •ašara-bayraykoydiyo, nda •Alyahuududiyo alwakildiyo kondaydi kul nga mara. I haw Isa, i koy nda ga, i noo ga •Pilati se.

2Saadi Pilati hãa ga : « Ni nga ci Alyahuududiyo kokoydi wala ? »

Isa jaabi ka har : « Woo ka ni har ci ciimi. »

3Sara-koosukoydiyo amirdiyo teje ga nda haya bobo. 4Saadi Pilati yee ka hãa ga ka har : « Ni si jaabi wala ? Guna hayadi kul ka i teje ni nda ! »

5Amma Isa na jaabi hala woodi haw Pilati bomo.

6Jingar kul, Pilati go fur i se kasa-ijedi ka i go baa. 7Kasa-ije foo ka maadi ci Barabasu. I dam ga kasa, nga nda rebel fooyo, ngi wane rebelteray ra i wii boro foo. 8Aljamaadi cindi ka kaati, i har Pilati se a ma dam hayadi ka a doonay ka dam nguyo se.

9Pilati jaabi gi ka har : « War'o baa ay ma fur war se Alyahuududiyo kokoydi wala ? » 10A muray ka hãa gi bara a bay ka sara-koosukoydiyo amirdiyo noondi ga haya ka se i cense a ga. 11Amma sara-koosukoydiyo amirdiyo tunndi aljamaadi hala Pilati ma fur Barabasu.

12Saadi Pilati har i se : « Ma na war go baa ay ma dam woodi se ka se na war go har Alyahuududiyo kokoydi ? »

13Amma i kul kaati beene ka har : « A ma wiindi •salibdi ga ! »

14Pilati har i se : « Ma nga ci ifutudi ka a dam ? »

Amma i yee ka jeer jinde ka har : « A ma wiindi salibdi ga ! »

15Pilati go taasi ngu ma yajab aljamaadi. A fur Barabasu, a har i ma laasa Isa. Woodi banda, a noo ga i se, i ma koy wii ga salibdi ga.

Saddasudiyo saffaha Isa

Matiyu 27.27-31 ; Luka 22.63-64

16Saddasudiyo koy nda ga goforner huudi batumadi ra. I kaati saddasudiyo aljama jeredi kul. 17I dam a beene derbe ciray. I kay kokoy-fuula nda karji, i jisi ga a bomodi ga. 18I sinti ka foo ga ka har :

15.1 *Mat 27.1; Luk 22.66*
15.2 *Mat 2.2*
15.11 *Diy 3.14*
15.16 *Yeh 18.28*

« Salaamalaykum, ʼAlyahuuduyo kokoy ! » 19I cindi ka kar nga bomodi nda kaari, ka tufa a ga, ka sinji nguyo kanjediyo, ka sujudu a se. 20Saadi ka i benndi ka saffaha ga, i kow a ga derbe ciraydi. I dam a se nga derbediyo. I koy nda ga teray ka koy wii ga ʼsalibdi ga.

I kanji Isa salibdi ga

Matiyu 27.32-44 ; Luka 23.26-43 ; Yehiya 19.17-27

21Har foo ka maa ci Simon, ka ci Siren koyradi boro, a hun faridiyo do, a bisa dooti here. Nga nga ci Alegizandur nda Rifusu baba. Saddasudiyo gaabi ga a ma lenje Isa wane ʼsalibdi. 22I koy nda ga dooti ka se na i go har Golgota, woodi almaanadi ci « bomo kunbur nongudi ». 23I noo ga a ma ɲin ʼduwẽ ka kuna na i dam ʼmir, amma a na yadda ka ɲin. 24Saadi ka i kanji ga salibdi ga, i jemna nga jaaradiyo, ka dam aloodu, hala i ma bay hayadi ka boro foo kul go ta jow.

25Newer subaahi here na i kanji ga salibdi ga. 26I hantum addelil ka se na a wiindi. I hantum : « ʼAlyahuududiyo kokoydi ». 27Jay hinka kanjindi a banda salibdiyo ga, affoo nga jere gumodi ga, affoo nga jere waawodi ga. 28Saadi i timmendi hayadi ka Hantumdi har : *« A ta kaabundi ašara-hookoy kuna. »*[a] 29Bisakoydiyo go wow ga, i winji bomo ka har : « Ahã ! Ni ka go kayri ʼYerkoy huudi ka cen ga jirbi hinja kuna. 30Kallasi ni bomo jaati, ma junbu salibdi ga. »

31ʼSara-koosukoydiyo amirdiyo nda ʼašara-bayraykoydiyo bomoy go saffaha ga. I har cere se : « A kallasi affoodiyo amma a si hin ka kallasi ngu bomo. 32ʼAlmasihu, Izirayel kokoydi, ma junbu morayda salibdi ga, hala yer ma guna ga, yer ma naanay ga. » Woodiyo ka i kanji salibdi ga nga banda mo go wow ga.

15.20 *Ebe 13.12*
15.21 *Mat 27.32; Luk 23.26; Oro 16.13*
15.29 *Yeh 2.19*

Isa bun

Matiyu 27.45-46 ; Luka 23.44-49 ; Yehiya 19.28-37

33Ka jow ga ja midi hala turwaazer wicirdi ra, kuboy dam addunŋaadi kul kuna. 34Turwaazer here, Isa kaati

a **15.28 –** *A ta kaabundi ašara-hookoy kuna* – Isa na bay ka dam junubu, amma ganda junubudamkoy beryo na i wii nda cere. Ciini woo hun annabi Ezayi kitabdi ra, Ezayi 53.12.

beene ka har : « Eloi, Eloi, lama sabaktani ? » Woodi almaanadi ci : *« Ay Koydi, Ay koydi, ma se ni fur ay ? »*[a]

35Woodiyo ka garndi dooti kuna affooyo mom. I har : « Wa guna, a kaati Ilyasu. »

36Affoo jur ka koy ton jaara foo nda ʼbineegir, ka dam ga kaari foo bomo ga, ka noo ga a ma ɲin. A har : « Nan, yer ma guna wala Ilyasu go kaa ta jumndi ga. »

37Isa dam kaati ber, a duu ka bun.

38Tarawersi ka go ʼYerkoy huudi kuna kottu ka kaa hinka, ja beene hala ganda. 39Kapiten foo go tenje Isa. A guna ka Isa dam wurru ber jina a bun, a har : « Nda ciimidi, har woo ci ʼYerkoy Ijedi. »

40Woy fooyo ka go mor, i soyne. Ngi kuna affooyo ci Mariyama Magedala borodi, Mariyama ka ci Žaki ciinadi nda Yusuf ɲaa, nda Salome. 41Saadi ka Isa cindi Galile maanaydi kuna, i hanga ga, i kaadim ga. Woy bobo hanga ga ka koy hala Žeruzalem.

15.37
Yeh 19.30
15.38
Ebe 10.19-20
15.39
Mat 4.3
15.40
Luk 24.10; Yeh 19.25
15.41
Mat 27.55-56; Luk 8.2-3
15.42
Mat 27.62; Yeh 19.31
15.43
Mat 5.22; Luk 2.25, 38
16.1
Luk 23.56; Yeh 19.39-40

I kasanke Isa

Matiyu 27.57-61 ; Luka 23.50-56 ; Yehiya 19.38-42

42Jaaridi ka kuna lelindedi go dam fitirow too, woodi na ci bara ʼhinjam-jaaridi wane cijidi. 43Yusuf, Arimate borodi ka ci alwakildiyo kuna boro saahinte, nga jaati ci boro ka go batu ʼYerkoy kokoyteraydi. A naku bine ka hirow ʼPilati do, ka taasi a ga Isa bukowdi. 44Saadi Pilati bomodi haw haya ka se Isa tanba ka bun. A kaati saddasu kapitendi ka hãa ga wala Isa gay ka bun. 45Saadi ka kapitendi fahamndi ga, Pilati noo Yusuf se bukowdi. 46Yusuf day kasanke. A jumndi Isa, a duu ka kasanke ga, a kandi ga ʼsaaray kuna ka i faani tondidi ra. A duu ka bilim-bilim tondidi, ka daabu ga nda saaraydi meedi. 47Ka gar Mariyama Magedala borodi nda Mariyama Yusuf ɲaa go guna dooti ka i jisi ga.

Isa yee ka huna

Matiyu 28.1-10 ; Luka 24.1-12 ; Yehiya 20.1-18

16 ʼHinjam-jaaridi bisa, Mariyama Magedala borodi nda Mariyama Žaki ɲaa, nda Salome, day laatikoloyo ka koy mun ga bukowdi ga. 2Alhadi

a **15.34** – *Zabur 22.2*

subaahi i biya ˙saaraydi do. Woynedi go fatta ra. 3I cindi ka har cere se : « May ngo ta bilim-bilim yer se tondidi ka go saaraydi mee ? »

4I jeer nguyo moo, i guna ka tondidi bilim-bilimndi, nga binde go hinsa ka ber. 5Saadi ka i hirow saaraydi ra, i guna koosow foo ka go goro jere gumodi do here. A dam derbe ber koray. I hanbur.

6A har i se : « War ma si hanbur. War si taasi bara Isa Nazareti borodi ka i wii ˙salibdi ga. A yee ka huna, a si ne. Wa guna dooti ka i bay ka dam ga. 7Wa koy har nga ˙taalibdiyo nda Piyer se ka a koy war jine Galile. Dooti war'o ta guna ga misedi ka a har ga nda war se. »

8I jur ka fatta tanba saaraydi ra. I jijir, i bomo hinsa ka haw. I si cii boro foo do, bara i hanbur.

9Isa yee ka huna alhadi. A jina ka bangay Mariyama Magedala borodi se. Isa bay ka garay a se šaytan iyye. 10A koy toondi alhabardi woodiyo se ka cindi ka hanga Isa. Woodiyo go bine kankamay ra, i hem. 11Saadi ka i mom ka Isa go huna, ka a guna ga, i na naanay.

12Woodi banda Isa bangay mise tana foo kuna ngu taalib boro hinka se, ka go dira ka fatta koyradi ra. 13I yee ka koy har ga affoodiyo se, amma i na naanay.

14Woodi banda, ka gar taalibdiyo go ŋaa kuna, Isa cerbu ngu bomo i boro woy-cindi-foodi (11) se. A teje gi ngi wane naanay jaŋaydi nda ngi bine-sendaydi se. Bara i wongu ka naanay woodiyo ka guna woodi ka Yerkoy yee ka hunandi.

15A har i se : « Wa koy adduŋŋaadi kul kuna, war ma waaju nda ˙Allinjil haya kul ka Yerkoy taka se. 16Yerkoy go ta kallasi woodi ka naanay, ka ˙batizendi, amma a go ta jukundi woodi ka si naanay. 17Woo nga ci ˙taamaysadiyo ka go hanga woodiyo ka naanay : i ta garay šaytanyo ay maa ga, i ta cii ciini tanaayo. 18I ta din gandakorfoyo. Nda i ŋin dabari ka go wii, a si dam i se albasi kul. I ta kandi nguyo kanbayo wircikomyo ga, Yerkoy go wowndi gi. »

19Saadi ka ˙Sandi go cii i do mis'o, Yerkoy sanbu ga ˙beene, ka gorondi ga ngu jere gumodi do. 20Saadi i koy nongudiyo kul kuna ka waaju. Sandi go goy i banda. A tabatindi ngi ciinidiyo nda alhikimadiyo ka go hanga gi. Amin !

16.5 *Yeh 20.12*
16.7 *Yeh 21.1-23*
16.9 *Yeh 20.11-18*
16.11 *Luk 24.11*
16.12 *Luk 24.13-32*
16.14 *Luk 24.36-43*
16.15 *Mat 28.18-20; Luk 24.47-48; Diy 1.8*
16.16 *Yeh 3.16, 18,36*
16.17 *Luk 10.17; Yeh 4.48; Diy 5.16; Kor-I 12.10*
16.18 *Luk 10.19*
16.19 *Luk 24.50-51; Yeh 6.62; Oro 8.34; Kol 3.1; Tim-I 3.16; Ebe 1.3*
16.20 *Yeh 4.48*

Allinjildi ka na
LUKA
hantum

Hantumkoydi : Luka
Woodiyo ka se a hantum :
Kerecendiyo ka na ci ʼAlyahuudu
Jiiridi ka a hantum : Jiiri woyduu-cindi-iyye (57) ka koy woyduu-cindi-yagga (59) Isa Almasihu hayndidi banda

Kitabdi Fahamndidi

Isa yaamar ngu ʼtaalibdiyo ma toondi Allinjil gandadiyo kul kuna. Kerecen lawaldiyo hanga yaamardi. Boro bobo ka na ci Alyahuudu hanga ʼAlmasihu. Woodiyo ka naanay go yentasu kitab ka ci ciimi, ka go falanfasi hayadiyo ka waajukoydiyo cawndi gi. Woodi se na Luka hantum ngu Allinjildi. A jina ka hantum Tewofil se, ka na ci Alyahuudu. Woodi se, kitabdi hantumndi ʼalkabiila-tanaadiyo se ka na ci Alyahuudu. Luka hantum Diyadiyo Goydiyo kitabdi saadi ka a benndi ka hantum Allinjil woo (Diyadiyo 1.1).

Yerkoy cere-cere ka lelinde Luka hala a ma hantum ngu Allinjildi. Allaahidu Taawodi hantumkoydiyo kuna, nga folloku ya na ci Alyahuudu. A ci lotokor (Kol 4.14), a bara ka dira Pol banda ka koy fee Allinjildi. A na ci Isa goydiyo seede. Amma a duu alhabar wooyo taasi bobo banda (Luka 1.1-4). Nga taasidiyo kuna a duu alhabar bobo ka si Allinjil kitab hinja tanaadi kuna. Luka Allinjildi go ton alhabar ka bisa affoodiyo, a kuu nda Allaahidu Taawodi kitabdiyo kul. Luka hantum hayadiyo ka damndi Žeruzalem, ka bisa hayadi ka damndi nongu tanaadiyo ra, haya ka se dooti na Almasihu timmendi yer kallasidi.

Luka go cerbu Isa goydiyo ka hanga nongudiyo ka kuna a goy :
1. Isa hayndidi (1–2)
2. Isa lelindedi ngu goydi se (3.1–4.13)
3. Goydi ka Isa dam Galile (4.14–9.50)
4. Isa koy Žeruzalem here (9.51–19.44)
5. Isa go Žeruzalem jaati (19.45–24.53)

Luka Allinjildi go fahamndi ka Isa ci adama-ije ka kuna ifutu kul si, a ci mo kallasikoy. Nga adam-ijeteraydi maaganda se, a kayndi ŋaare nda a tuuji Hundedi Henenodi beene. A ci kallasikoy, woodi se na Isa go taasi junubunte foo kul ma ʼtuubi : a ci har wala woy, a ci taajir wala talka, a ci ijekayna wala baliki, a ci Alyahuudu wala a na ci ga, wala a ci ʼSamari boro. A kaa hala a ma hinje junubuntediyo se ka dere, nda ka a ma noo gi addelil i ma ŋaali.

Luka go cerbu nda sooboy ka « ʼBorodi Ijedi kaa ta taasi ka kallasi woodiyo ka dere » (Luka 19.10).

Sintidi

1 Ya Tewofil, boro bobo dorkoto ka hantum kitab ra
hayadiyo ka damndi yer nda cere game, 2ka hanga
misedi ka a harndi yer se, ka hun woodiyo do ka guna
ja sintidi ra, i duu ka kaa Yerkoy ciinidi jiisikoydiyo,
3ay bomoy jesesu haya wooyo kul ja ngi lasalteraydiyo
ra, ay guna ka a boori ay ma hantum gi mana nda
misedi ka na a damndi nda, 4hala ma hin ka kow sika
cawdi ka ni duu kuna.

Almalaykadi har ka Yehiya Batizekoydi go ta hayndi

5 ♦Herodu ka ci Žude kokoydi jamandi ra, ♦sara-
koosukoy foo ka maadi ci Zakariya, Abiyance nono.
Nga wondedi ci Haruna ijediyo kuna affoo, nga maadi
ci Elizabeti. 6Ngi boro hinkadi kul Yerkoy jine i go
♦tenje, teje si i ga, i hanga ♦Sandi yaamardiyo nda nga
alhukumdiyo kul. 7I si may ije kul, bara Elizabeti si
hay, ka gar ngi boro hinkadi kul jen.

1.2 Mar 1.1; Yeh 15.27; Ebe 2.3; Piy-I 5.1
1.3 Diy 1.1; 11.4
1.4 Yeh 20.31; Diy 2.42
1.5 Mat 2.1
1.11 Diy 5.19
1.13 Mat 14.27
1.15 Diy 10.44; Gal 1.15; Efe 5.18
1.17 Mat 3.3; 11.14

8 Ka gar a go ngu goydi ra Yerkoy jine, nga
huuborodiyo ngo may goydi, 9aloodudi suuba ga, ka
hanga sara-koosukoydiyo kanidi, a ma hirow Sandi
huudi ra, ka dam a kuna dugu. 10Aljamaadi kul cindi
teray, i ŋaare alwakatidi ka dugudi go sisi.

11 Saadi Sandi almalayka foo bangay Zakariya se,
dugu ♦sara-kow-doodi jere gumodi do here. 12Zakariya
jiti saadi ka a guna ga, a hanbur. 13Amma almalaykadi
har a se : « Ma si hanbur Zakariya, Yerkoy yakubarndi
ni ŋaaredi. Ni wondedi Elizabeti go ta hay ije-har,
n'o ta dam a maadi nda ♦Yehiya. 14A ta kaa mana
ŋaali nda bine-kaanay, boro bobo go ta ŋaali nda nga
hayndidi. 15A ta kaa boro ber Sandi jine. A si ta ŋin
♦duwẽ, wala hari ka kow a ga lakal, a go ta ton nda
♦Hunde-Henenodi ja nga ŋaa gundedi ra. 16A go ta
yeendi kate Izirayel ije bobo Sandi ngi Koydi do. 17A
ta dira Yerkoy jine nda Ilyasu lakaldi nda nga hinaydi,
hala a ma kate babadiyo binediyo ijediyo do here, nda
jindegaabodiyo tenjentediyo fahamaydi ra, hala a ma
lelinde Sandi se alkabiila yahadarnte. »

18 Zakariya har almalaykadi se : « Mise foo na ay go
hin ka bay nda ? Ja ay jen, ay wondedi mo jen. »

19Almalaykadi jaabi ka har a se : « Ay ci Jibril, ay si
kay bara Yerkoy jine. Ay sanbandi hala ay ma ta cii ni
do, ka toondi ni alhabar boyro woo. 20A ga go n'o ta
beebe, ni si ta hin ka cii hala han ka na wooyo dam,
haya ka se ma na naanay ay ciinidiyo ka go ta damndi
ngi alwakati. »
21Ka gar aljamaadi go batu Zakariya, ngi bomo haw
haya ka kate a hinsa ka gay •Yerkoy huudi ra. 22Saadi
ka a fatta, a na hin ka cii i do, i faham ka a guna haya
foo Yerkoy huudi kuna, a cii i do nda kanba, a beebe.
23Saadi ka jaaridiyo ka kuna a hima ka goy ben, a
koy ngu huu. 24Alwakati woodi banda, nga wondedi
Elizabeti kaa boro hinka, a tugu handu guu, a cindi
ka har : 25« Woo ci hayadi ka Sandi dam ay se, saadi
ka a guna ay nda hinni, ka kow ay ga haasum adama-
ijediyo nda cere game. »

Almalaykadi har ka Isa go ta hayndi

26Handu iddu woodi banda, Yerkoy sanba almalayka
Jibril Galile koyra foo kuna, ka maadi ci Nazareti. 27A
koy hondiya foo do, ka ci Dawuda huuborodiyo kuna
har foo wonde-taasi. Hardi maadi ci Yusuf, hondiyadi
maa ci Mariyama. 28Almalaykadi hirow a do, a har :
« Ay go foo ni, ni ka duu alhorma. •Sandi go ni banda.
Gaara too ni woydiyo nda cere game. »
29Saadi ka a guna ga, ciini woo tunndi Mariyama
lakal, a cindi ka hãa ngu bomo wala ma nga ci foo woo
almaanadi. 30Almalaykadi har a se : « Ma si hanbur,
Mariyama, bara ni duu alhorma Yerkoy do. 31Guna
n'o ta kaa alhaamidu, n'o ta hay ije-har, n'o ta dam
nga maa nda Isa. 32A ta kaa boro ber, i ta kaati ga
nda Ijeerodi Ije, Sandi Yerkoy go ta noo ga nga kaaga
Dawuda laamudi. 33A ta laamu Yaakuba huuborodiyo
abada, nga laamudi si ta may gaay do. »
34Mariyama har almalaykadi se : « Mise foo na
woodi go dam, bara ay si bay har ? »
35Almalaykadi jaabi ka har a se : « Hunde-Henenodi
go kaa ni ga, Ijeerodi hinaydi biidi go ta daabu ni.
Woodi se ije •henenodi ka n'o ta hay, i ta kaati ga nda
Yerkoy Ije. 36Guna Elizabeti ni sakiikadi bomoy kaa
alhaamidu, a ta duu ije-har nga jeenaydi ra. Woodi ka

1.26
Mat 2.23
1.27
Mat 1.16; Luk 2.4
1.30
Mat 14.27
1.31
Mat 1.21, 25
1.32
Mat 1.1; Mar 5.7
1.33
Mat 28.18; Ebe 1.8
1.35
Mat 1.18; 4.3

i har a si hay go ngu handu idduntedi ra. 37Haya foo si
bara ka Yerkoy si hin. »
38Mariyama har : « Ay ci Sandi koŋŋo. A ma damndi
ay se misedi ka ni har ! » Woodi banda almalaykadi
koy.

Mariyama koy Elizabeti do

39Alwakati woodi Mariyama tun ka koy tanba
tondidiyo do here Žude koyra foo kuna. 40A hirow
Zakariya huudi kuna, a foo Elizabeti. 41Ja Elizabeti
mom Mariyama foodi kul, nga ijedi ɲoŋo nga gundedi
ra. Saadi hinne Elizabeti ton nda ʼHunde-Henenodi.
42A jeer ngu jinde beene ka har : « Gaara too ni
woydiyo nda cere game, woodi ka go ni gundedi kuna
mo gaara too ga. 43Mise foo na ay duu ka ay ʼSandi
ɲaa ma kaa ay do ? 44Guna, ja ni foodi jindedi kar ay
haŋadi, ijekaynadi ɲoŋo nda ɲaali ay gundedi kuna.
45Ɲaali ma bara woodi se ka naanay hayadi ka Sandi
har go ta dam. »

1.37 *Mat 19.26*
1.43 *Yeh 13.13*
1.47 *Tim-I 1.1*
1.52 *Mat 23.12*

Mariyama don ka saabu Yerkoy

46Saadi Mariyama har :
« Ay hundedi go saabu ʼSandi jeeraydi.
47Ay lakaldi go ɲaali kuna, Yerkoy ay
kallasikoydi maaganda se.
48Haya ka se a guna ngu koŋŋo ka si fooma.
Bara hõo banda, jamandiyo kul go ta kaati ay nda
ɲaalinte.
49Haya ka se Gaabi Koydi dam ay se
gomni ber,
Nga maadi ci ʼIheneno,
50Nga tamaladi go hanga jaman nda jaman
Woodiyo ka go berndi ga.
51Nga kanbadi gaabidi na a jow,
Ka say woodiyo ka go may hungu foomanteyo
nguyo binediyo ra.
52A jumndi gaabi-koynidiyo ka kow gi ngi kokoy-
gorohayadiyo ga,
A duu ka jeer iluufodiyo.
53A kungundi herayntediyo nda haya boyro,
A sanba taajirdiyo ngi kanba kon.

54A faaba Izirayel nga baŋŋaadi,
A duu ka hungu ngu tamaladi.
55Misedi ka na a har ga yer kaagadiyo se,
Ibrahim nda ngu dumidi se hala abada. »
56Mariyama cindi Elizabeti do handu hinja. Woodi banda a koy nguyo do.

Yehiya Batizekoydi hayndi

57Alwakatidi ka kuna Elizabeti go hima ka duu bomo too, a duu ije-har. 58Nga taalimediyo nda nga huuborodiyo mom ka ʼSandi toondi ga ngu tamaladi, woodi ŋaalindi ngi kul nga banda.
59Jirbi yaahantedi i kaa ta hirowndi ije-ciraydi bangu, i kaati ga nda Zakariya, ka ci nga baba maadi. 60Amma nga ŋaa jow ciini, a har : « A na, nga maadi ci ʼYehiya. »
61I har a se : « Boro foo si war huudi kuna ka ga na maa woo go. »
62I dam taamaysayo nga baba se, hala nguyo ma bay mise ka na a baa i ma kaati ga nda. 63Zakariya hãa walaha, a duu ka hantum « Yehiya nga ci a maa. » Woodi kaa i kul se bomo-haway. 64Saadi hinne nga meedi fer, nga deenedi furndi, a cii. A dam albarka Yerkoy se. 65Woodi hanburndi ngi taalimediyo kul, Žude tondi kul beene haya wooyo go wannasundi. 66Woodiyo kul ka mom ga go kanba ga nguyo binediyo kuna, i har : « Ma na ijekayna woo go ta kaa ? » Sandi hinaydi bomoy go nga banda.

Zakariya don ka saabu Yerkoy

67Zakariya ka ci nga babadi ton nda Hunde-Henenodi, a dam annabiiteray ka har :
68« Saabu ma bara ʼSandi se, Izirayel Koydi,
Haya ka se a kaa ta faaba, ka bana ngu
aljamaadi se.
69A duu ka bangayndi yer se kallasikoy,
Ka ci hinaykoy nga baŋŋaadi Dawuda
huuborodiyo kuna,
70Misedi ka na a gay ka har ga
Nda ngu jinaadi annabi henenodiyo meedi,
71Kallasi ka go kow yer yer iberediyo,

1.55 *Gal 3.16*
1.59 *Fil 3.5*
1.60 *Mat 3.1*
1.63 *Mat 3.1*
1.66 *Diy 11.21*
1.68 *Luk 7.16*
1.69 *Mat 1.1*
1.70 *Diy 3.21; Oro 1.2*

Nda woodiyo ka go konno yer kanba ra !
72Mise woo na a cerbu ngu tamaladi yer
babadiyo se,
A duu ka hungu ngu allaahidu henenodi.
73Nda allaahidudi ka a jee
Yer baba Ibrahim se,
74Saa ka na yer kallasi yer iberediyo kuna,
Yer go hin ka kaadim ga bila hanbur,
75Henen nda ʼtenje kuna
Yer huna hinne nga jine.

76Ni, ijekayna ciina, i ta kaati ni nda Ijeerodi
annabi.
Haya ka se n'o ta dira Sandi jine, ka hinsa nga
fondodiyo,
77Hala a ma noo nga aljamaadi se
Kallasi fahamaydi nda junubuyo yaafadi.
78Yerkoy tamaladi alhormadi se,
A ta dam yer ga annuura ka hun ʼbeene,
Sanda woynedi ka tun,
79Hala a ma dam gay woodiyo se
Ka go goro kuboydiyo nda bun biidi kuna,
Ka koy nda yer ceediyo alaafiya fondodi ra. »
80Ka gar ijekaynadi go ber kuna, nga lakaldi go tonton. A goro ganji hala handidi ka a bangayndi ngu bomo Izirayel se.

1.73 *Ebe 9.14; Yeh-I 4.18*
1.75 *Efe 4.24*
1.76 *Mat 11.9; Mar 5.7*
1.77 *Mat 1.21; Mar 1.4*
1.79 *Mat 4.16; Diy 26.18*
1.80 *Luk 2.40, 52*
2.1 *Mat 22.17; 24.14*
2.2 *Mat 4.24; Diy 15.23, 41; Gal 1.21*
2.4 *Yeh 7.42*

Isa hayndi

Matiyu 1.18–2.1

2 Alwakati woodi, yaamar foo bangay ka hun ʼSezar Ogust do, ka kuna na a har i ma kaabu borodiyo kul ka go ngu kokoyteraydi ra. 2Kaabu lawal woodi damndi ka gar Kirinus ci Siri gofornerdi. 3I kul go koy hala i ma kaabu nguyo bomo nguyo koyra.

4Yusuf bomoy jiji ka hun Galile, Nazareti koyradi ra. A koy Betelehem, Dawuda koyradi ka go Žude gandadi ra, haya ka se a ci Dawuda huuboro, a ci nga sakiika, 5hala a ma koy kaabundi, nga nda Mariyama nga wonde-wirdi ka ci alhaamidu. 6Ka gar i go dooti, alwakatidi ka na Mariyama go hima ka duu bomo too, 7a hay ngu ije-har gungu-jinaadi. A kulum ga jaara

ra, ka kandi ga adabba ŋaa jinay kuna, bara i na duu nongu yow-junbudoodi ra.

Kurkoydiyo nda almalaykadiyo

8Kurkoy fooyo bara dooti maanaydi ra, ka go hanna ciji here ganjidi ra, ka hawjay nguyo kurdiyo. 9De ♦Sandi almalayka foo bangay i se, Sandi wane annuuradi wanga gi. I hinsa ka hanbur. 10Amma almalaykadi har i se : « War ma si hanbur, bara ay go har war se alhabar boyro, ka go ta kaa borodiyo kul se ŋaali ber. 11Bara han'o, a hayndi war se Dawuda koyradi kuna, ♦Kallasikoy ka ci ♦Almasihu, yer Sandi. 12Taamaysadi ka war go ta bay ga nda go : war go ta gar ijekayna ka kulum jaarayo ra, a kani adabba ŋaa jinay kuna. »

13Saadi hinne almalayka aljama ka hun beene tonton almalaykadi ga, ka berndi Yerkoy ka har :

14« Saabu Yerkoy hala nongu jeerodiyo ra,
Alaafiya ma garndi addunŋnaadi ra,
Boori borodiyo kul se. »

15Saadi ka almalaykadiyo hun i do ka yee beene, kurkoydiyo cindi ka har cere se : « Yer ma koy hala Betelehem ka guna hayadi ka dam, nda hayadi ka Sandi bayndi yer. »

16I jow nguyo cee ka koy, i gar Yusuf nda Mariyama nda ije-ciray ka go kani adabba ŋaa jinaydi kuna. 17Saadi ka i guna ga, i har hayadi kul ka harndi nguyo se ijedi beene. 18Woodiyo kul ka mom alhabardiyo ka kurkoydiyo har i se, a kaa i se bomo hawoy. 19Mariyama go kanba haya wooyo kul ngu binedi ra, a miila i ga. 20Kurkoydiyo yee nguyo cee banda. I berndi, i saabu Yerkoy hayadiyo ka i mom nda ka i guna. I kul damndi nda misedi ka a harndi i se.

Isa ije-maadi

21Jirbi yaaha nga hayndintedi banda, a go hima ka hirow-bangu. I dam nga maa nda Isa, maadi ka almalaykadi har i se ja nga ta na hirow ngu ŋaa gundedi ra.

22Sanda misedi ka Muusa ♦Ašaraadi kayndi ga nda, saadi ka ngi henenndi jaaridiyo timme, Yusuf nda

2.9
Diy 5.19
2.10
Mat 14.27
2.11
Mat 1.16, 21; Yeh 3.17; 13.13; Diy 5.31; Oro 11.14; Tim-I 4.10; Yeh-I 4.14
2.14
Luk 1.79; Yeh 14.27; Oro 5.1; Efe 2.14, 17
2.20
Mat 9.8
2.21
Luk 1.31, 59

Mariyama koy nda ga Žeruzalem, hala i ma cerbu ga ʼSandi se. **23**Ka hanga hayadi ka hantumndi Sandi Ašaraadi ra : *« Ije-har gungu-jina kul go ta noondi Sandi se. »*[a] **24**Hala i ma dam *« sara guba hinka wala tuujun hinka, »*[b] misedi ka na a hantumndi nda Sandi Ašaraadi ra.

25Har foo garndi Žeruzalem, nga maadi ci Simeyon. Har woodi go ʼtenje, a go hanga ngu addin, a go batu Izirayel wane bine-yayndidi, ʼHunde-Henenodi bomoy go a ga. **26**Yerkoy bayndi ga nda Hunde-Henenodi, ka a si bun a na guna Sandi ʼAlmasihudi. **27**Hunde-Henenodi tusa ga a ma koy ʼYerkoy huudi batumadi do. Hayradiyo kate ijekaynadi ka ci Isa, ka timmendi hayadi ka Ašaraadi yaamar a se. **28**A din ijekaynadi ngu kanbadiyo ra, a dam Yerkoy se albarka, a har :

Luk 1.6; 23.51
Diy 2.24
Luk 3.6
Diy 13.47
Mat 12.46; Kor-I 1.23; Kor-II 2.16; Gal 5.11; Piy-I 2.7-8
Diy 21.9
Diy 13.3; Tim-I 5.5,9
Luk 1.68

29« Morayda ay San, n'o nan ni baŋŋaadi ma koy
nda alaafiya,
Misedi ka ni har ga nda.
30Bara ay moodiyo guna ni kallasidi,
31Ka ni hinsa alkabiiladiyo kul jine.
32Annuura ka go hima ka dam gay siidiyo kul se,
Nda jeeray Izirayel ni alkabiiladi se. »

33Nga baba nda nga ŋaa dam wooyo kul ka na i har a ga nda biray. **34**Simeyon gaara i se, a duu ka har Mariyama se : « Guna ijekayna woo go ta kaa addelil ka go ta kamndi, a go ta tunndi ibobo Izirayel kuna, a ta kaa taamaysa ka i go ta kakaw. **35**Ni ta jaati, takuba foo go ta fun ni hundedi, hala bine bobo hungudiyo ma fetew. »

36Annabi-woy foo ka maa ci Anna, ka ci Fanuwel ije, Ašer alkabiiladi boro nono. A hinsa ka jen, a bay ka hiiji, ga nda ngu kurŋedi goro jiiri iyye nda cere ja a ci hondiya. **37**A cindi tiyaw-woyteraydi ra, a go may jiiri woyha-cindi-taaci (84), amma a si hun Yerkoy huudi batumadi do far, a kaadim Yerkoy ciji nda jaari, hawmee nda ŋaare kuna. **38**Nga mo kaa alwakati woodi jaati, a saabu Sandi, a cii Isa ciini woodiyo kul se ka go batu Žeruzalem kallasidi.

a **2.23** – *Fattadi 13.2,12,15*
b **2.24** – *Saraadiyo 12.8*

39Saadi ka i benndi hayadi kul ka Sandi Ašaraadi
yaamar, i yee Galile, ka koy Nazareti ngi koyradi ra.
40Ka gar ijedi go ber kuna, a tonton ka yakuwa. A ton
nda bomo-feeray, Yerkoy anneemadi go a ga.

Isa ciinateraydi ra a koy Yerkoy huudi batumadi ra

41Isa hayradiyo go koy jiiri kul Žeruzalem ʼPak
jingardi ra. 42Saadi ka a duu jiiri woy-cindi-hinka
(12), i jiji ka koy dam jingardi wane alaadadi. 43Woodi
banda, saadi ka jirbidiyo bisa, i yee. Ijekaynadi ka ci
Isa cindi Žeruzalem, nga hayradiyo na bay. 44I hungu
ka a go nguyo dirakasinediyo banda. I dam jaari
foo dira, i taasi ga nguyo huuborodiyo nda nguyo
baykasinediyo nda cere game. 45Amma i na guna
ga, i yee Žeruzalem ka koy taasi ga. 46Jirbi hinja
woodi banda, i gar ga ʼYerkoy huudi batumadi do.
A goro cawndikoydiyo nda cere game, a kayndi i se
haŋa, a hãa gi. 47Woodiyo kul ka kayndi a se haŋa
laabiina nda nga bomo-feeraydi, nda nga jaabidiyo.
48Saadi ka na nga hayradiyo guna ga, a kaa i se bomo
hawoy. Nga ɲaa har a se : « Ay ije, ma se ni dam yer
se woo ? Guna, ay nda ni baba yer taasi ni nda bine
kankamay. »

49A har i se : « Ma se na war go taasi ay ? War si bay
ka na ay go hima ka hugay nda ay baba yentasudiyo
wala ? » 50Amma i na faham hayadi ka a har i se.

51Woodi banda a junbu ka koy i banda Nazareti,
a berndi gi. Nga ɲaa go kanba haya wooyo kul ngu
binedi ra. 52Isa go beri kuna, a tonton bomo-feeray.
Nga takadi go yajab Yerkoy nda borodiyo.

Yehiya Batizekoydi go hinsa Sandi se fondodi

Matiyu 3.1-12 ; Marki 1.1-8 ; Yehiya 1.6-8,15-36

3 Tiber ʼSezar wane laamudi jiiri woy-cindi-guuntedi
(15), saadi ka Ponsu ʼPilati ci Žude goforner,
ʼHerodu ci Galile amir, nga harmedi Filipu ci Iture
nda Tarakoniti amir, Lisaniya ci Abilen amir, 2jaman
ka Hanna nda Kayifi ci ʼsara-koosukoydiyo-jinehun,
Yerkoy cii ganjidi ra ʼYehiya do, ka ci Zakariya ije. 3A
koy gandadiyo kul kuna ka go Žurden isadi maanaydi

2.39
Mat 2.23
2.40
Luk 1.80
2.41
Luk 22.8
2.47
Mat 7.28
2.48
Mat 12.46; Luk 3.23
2.49
Yeh 2.16
2.50
Mar 9.32
2.51
Mat 2.23
3.1
Mat 14.1; 27.2
3.2
Mat 26.3
3.3
Mar 1.4

ra. A waaju ka har : « Wa ʼtuubi hala war junubuyo ma yaafandi war se. Wa ʼbatizendi. » 4Misedi ka na a hantumndi nda annabi Ezayi kitabdi ra saadi ka a har :

« Jinde foo go kaati ganjidi ra :
‹ Wa hinsa ʼSandi fondodi,
Wa tenjendi nga bisa doodiyo.
5*Doondi mee kul go ta tara,*
Tondi-berdiyo nda tondi guraydiyo go ta kani ganda.
Hayadiyo ka go siiri go ta tenje,
Fondo karba-karbantediyo go ta kani.
6*Borodiyo kul go ta guna kallasidi ka hun Yerkoy do. › »*[a]

7A har aljamaadi se ka go kaa hala a ma batize nguyo : « Kufayo alkabiila, may nga har war se war ma jur dukurdi se ka go kaa ? 8A may ʼnaanay-ijeyo ka go cerbu ka war tuubi, war ma si sinti ka har war bomo se : ‹ Yer baba ci Ibrahim ! › Bara ye har war se, Yerkoy go hin ka kow Ibrahim se ijeyo wala tondi wooyo ra. 9Ja morayda daasi meedi hirow tuuridiyo linjidi ra. Tuuri kul ka si hay ije boyro go ta jafandi ka warrandi nuune kuna. »

3.7 Mat 12.34; Oro 1.18
3.8 Yeh 8.33; Diy 13.26; Oro 4.1, 11-12,16; Gal 3.7
3.9 Mat 3.10
3.10 Diy 2.37
3.15 Mat 3.1; Yeh 1.19-20; Diy 13.25
3.16 Mar 1.4; Yeh 1.26, 33; Diy 1.5

10Aljamaadi hãa ga i har : « Ma na yer go hima ka dam ? »

11A har i se : « Boro ka go may derbe hinka ma noo woodi ka si may, woodi ka go may ŋaa mo ma dam misedi cille. »

12ʼAlkaasudinkoyyo mo kaa hala a ma batize nguyo, i har a se : « Cawndikoy, ma na yer go hima ka dam ? »

13A har i se : « War ma si dam boro foo ga haya ka bisa hayadi ka i yaamar war nda. »

14Saddasu fooyo mo hãa ga, i har : « Yer bine, ma na yer go hima ka dam ? »

A jaabi gi ka har : « War ma si din boro foo njorfu nda gaabi wala tangari, war ma gaay war banadi ni ga. »

15Ka gar borodiyo go tammaha ra, i kul go hãa nguyo bomo wala Yehiya na ci ʼAlmasihudi. 16Yehiya har i kul se : « Ay ta go batize war nda hari, amma

a **3.4-6** – *Ezayi 40.3-5*

woodi ka go kaa bisa ay, ay si hima nda wala ka fer nga taamdiyo korfodi. A ta batize war nda ♦Hunde-Henenodi nda nuune. **17**Nga fendudi go nga kanba, a ta fiisi debedi, ka mara alkamadi ngu attamhuudi ra. Amma a ta kukur tootoodi nuunedi ra ka si bun. » **18**Mise woo na Yehiya har nda ♦Allinjildi aljamaadi se, a duu ka waaju gi, ka suburndi gi.

19Amma Herodu ka ci amir, Yehiya teje ga Herodiyadu beene, ka ci nga harme wonde, nda goyfutudiyo kul ka a dam. **20**A yee ka tonton woodiyo ga, ka daabu Yehiya kasa.

Isa batizendi

Matiyu 3.13-17 ; Marki 1.9-11

21Aljamaadi kul go kaa ta ♦batize nguyo bomo, Isa bomoy batizendi. Saadi ka a go ŋaare kuna, ♦beenedi fer. **22**♦Hunde-Henenodi junbu a ga, a may gaa sanda guba himaray. Jinde foo momndi ka hun beenediyo ra ka har : « Ni nga ci ay ijedi ka ci ay bine-baakoy, ni go hinsa ka yajab ay. »

Isa kaagadiyo maadiyo

Matiyu 1.1-16

23Isa go may jiiri waranja (30) taka saadi ka na a sinti ngu goydi. Sanda misedi ka i go hungu a ci Yusuf ije

ka ci Heli ije,
24ka ci Matatu ije,
ka ci Lewi ije,
ka ci Melki ije,
ka ci Yanay ije,
ka ci Yusuf ije,
25ka ci Matatiyasu ije,
ka ci Amosu ije,
ka ci Nahum ije,
ka ci Hesili ije,
ka ci Nagay ije,
26ka ci Maatu ije,
ka ci Matatiyasu ije,
ka ci Semen ije,
ka ci Yusuf ije,

3.17 *Mat 13.30*
3.19 *Mat 14.1*
3.20 *Mat 14.3*
3.21 *Mat 14.23*
3.22 *Mat 3.17; Yeh 1.32-33; Diy 10.38*
3.23 *Mat 4.17; Diy 1.1*

ka ci Žuda ije,
27ka ci Yohanan ije,
ka ci Resa ije,
ka ci Zorobabel ije,
ka ci Salatiyel ije,
ka ci Neri ije,
28ka ci Melki ije,
ka ci Adi ije,
ka ci Kosam ije,
ka ci Elmadam ije,
ka ci Er ije,
29ka ci Yesu ije,
ka ci Eliyezer ije,
ka ci Yorim ije,
ka ci Matatu ije,
ka ci Lewi ije,
30ka ci Simeyon ije,
ka ci Žuda ije,
ka ci Yusuf ije,
ka ci Yonan ije,
ka ci Eliyakim ije,
31ka ci Meleya ije,
ka ci Mena ije,
ka ci Matata ije,
ka ci Natan ije,
ka ci Dawuda ije,
32ka ci Yišay ije,
ka ci Obedi ije,
ka ci Bowazu ije,
ka ci Salmon ije,
ka ci Naason ije,
33ka ci Aminadabu ije,
ka ci Adimin ije,
ka ci Arni ije,
ka ci Hesiron ije,
ka ci Peres ije,
ka ci Žuda ije,
34ka ci Yaakuba ije,
ka ci Isaka ije,
ka ci Ibrahim ije,
ka ci Tera ije,

3.27
Mat 1.12

ka ci Nahor ije,
35ka ci Serugu ije,
ka ci Rehu ije,
ka ci Pelegu ije,
ka ci Eber ije,
ka ci Šela ije,
36ka ci Kaynam ije,
ka ci Arapakušadu ije,
ka ci Sem ije,
ka ci Nuhum ije,
ka ci Lemeku ije,
37ka ci Metusalem ije,
ka ci Henoku ije,
ka ci Yeredi ije,
ka ci Mahalalel ije,
ka ci Kenan ije,
38ka ci Enošu ije,
ka ci Seti ije,
ka ci Adama ije,
ka ci Yerkoy ije.

Albiliisi sii Isa

Matiyu 4.1-11 ; Marki 1.12-13

4 Isa ton nda ʼHunde-Henenodi, a hun Žurden isadi
do here. Hunde-Henenodi boy ga ka koy ganjidi
ra. 2Dooti Albiliisi go taasi ka hoondi ga jirbi woytaaci
(40). Jirbi woodiyo kul a na ŋaa haya kul. Saadi ka
jirbi woodiyo ben, a heray.

3Albiliisi har a se : « Nda ni ci Yerkoy Ije, yaamar
tondi woo a ma kaa takula. »

4Isa jaabi ga ka har : « Hayadi ka hantumndi ci :
‹ Boro si ta huna nda takula ni,
Amma kala nda ciini kul ka hun Yerkoy do. › »[a]

5Albiliisi jijindi ga tondi-ber foo ga, a cerbu ga
saadi hinne adduŋŋaadi kokoyteraydiyo kul, 6a duu
ka har a se : « Ye ta noo ni kokoyteray wooyo hinaydi
nda jeeraydi kul. Bara a noondi ay se, ay go noo ga
boro ka ay baa se. 7Nda ni yabudu ay, a kul go ta kaa
ni wane. »

4.2
Ebe 4.15
4.3
Mat 4.3
4.5
Mat 24.14
4.6
Yeh 12.31;
Yeh-I 5.19

a **4.4 –** *Alhukumdi 8.3*

8Isa jaabi ka har a se : « Susum ay ga, Albiliisi, hayadi ka hantumndi ci :

‹ ♦Sandi Yerkoy foo na ma yabudu,
Nga foo na n'o kaadim. › »[a]

9Albiliisi boy ga ka koy nda ga Žeruzalem, a duu ka kayndi ga ♦Yerkoy huudi bomodi beene[b], a duu ka har a se : « Nda ni ci Yerkoy Ije, warra ni bomo ganda. **10**Haya ka se a hantumndi :

‹ A ta yaamar ngu almalaykadiyo ni maaganda se,
Hala i ma hawjay ni.
11*I ta jow ni nguyo kanbadiyo ra,*
Hala ni cee ma si cab tondi ga. › »[c]

12Isa jaabi ka har : « A harndi ka :

‹ Ni si ta sii Sandi, ka ci ni Koydi. › »[d]

13Saadi banda ka a sii ka hoondi ga nda misediyo kul, Albiliisi susum a ga hala alwakati boyro foo.

4.13
Yeh 14.30; Ebe 4.15
4.14
Mat 4.12; 9.26
4.15
Mat 4.23
4.16
Mat 2.23; 13.54; Tim-I 4.13
4.18
Mar 16.15; Yeh 3.34
4.20
Mat 26.55

Isa ɲankarndi Nazareti

Matiyu 13.54-58 ; Marki 6.1-6

14♦Hunde-Henenodi hinaydi go Isa ga, a yee Galile gandadi ra, nga maadi sinti ka bayndi gandadi maanaydi kul kuna. **15**A cawndi ♦caw-huudiyo kuna, borodiyo kul go saabu ga.

16A koy Nazareti, dooti ka na a ber. A hirow caw-huudi kuna ♦hinjam-jaaridi han, misedi ka na a doonay ka dam. A tun ka caw, **17**I noo ga annabi Ezayi kitabdi. A fer ga, a duu nongudi ka na a hantumndi :

18*« ♦Sandi Hundedi go ay ga,*
Bara a suuba ay
Hala ay ma har ♦Allinjildi talkadiyo se.
A sanba ay hala ay ma wowndi woodiyo ka binedi kankam,
Ka fee bomo-duu tamdiyo se,
Ka fee danawdiyo se guna,
Ka fer woodiyo ka go torro kuna i ma koy,
19*Ka fee Sandi gomni jiiri. »*[e]

20Woodi banda a daabu kitabdi, a noo ga

a **4.8 –** *Alhukumdi 6.13*
b **4.9 –** *Yerkoy huudi bomodi beene* – Guna Yerkoy huudi biidi, Matiyu 4.5.
c **4.10-11 –** *Zabur 91.11-12*
d **4.12 –** *Alhukumdi 6.16*
e **4.18-19 –** *Ezayi 61.1-2*

kanbakoydi se, a goro. Woodiyo kul ka garndi caw-huudi ra moodiyo go a beene. 21A sinti ka har i se : « Han'o Hantumdi ka ciini na war mom tabati morayda. »

22I kul go cii nga maa boyro, i taajab nda ciini anneemantedi ka fatta nga meedi ra, i cindi ka har : « N'bay woo ci Yusuf ijedi ? »

23A har i se : « Ay kow sika war go ta har ay se yaasay woo : ‹ Lotokor, wowndi ni bomo jaati ›. War'o ta har ay se : ‹ Dam ne ka ci ni ganda, hayadiyo ka yer mom ni dam Kapernahum. › »

24Woodi banda a yee ka har : « Ciimi n'ay go har war se, annabi kul si kuboyndi nga gandadi ra. 25Ciimi n'ay go har war se : tiyaw-woy bobo cindi Izirayel annabi Ilyasu jaman, saadi ka beenedi daabu jiiri hinja nda handu iddu, ka heray ber dam gandadi kul kuna. 26Amma Ilyasu na sanbandi wala i kuna affoo do, a na sanbandi bara tiyaw-woy foo do, ka go Serepta koyradi ra, Sidon gandadi ra. 27Jiraykoyni bobo bara Izirayel annabi Alyasu jaman, amma wala affoo na hin ka wow, nda a na ci Naaman Siri borodi. »

28I kul hinsa ka dukur caw-huudi ra, saadi ka na i mom ciini wooyo. 29I duu ka tun, ka garay ga koyradi ra. I koy nda ga hala tondidi jesedi ga, ka ga na ngi koyradi go, hala i ma taasa ga ganda. 30Amma Isa bisa ngi nda cere game, a koy.

Isa garay šaytan foo

Marki 1.21-28

31A junbu ka hirow Kapernahum, ka ci Galile koyra foo. A cawndi •hinjam-jaaridi han. 32I taajab nda nga cawndidi, bara nga ciinidi go may hinay.

33Har foo garndi •caw-huudi ra ka ga na šaytan laalo go, a kaati beene ka har : 34« Hey ! Ma na n'o anniya ay se, Isa Nazareti boro ? Ni kaa ta halaci yer wala ? Ay go bay haya ka ci ni : ni ci Yerkoy Boro •Henenodi. »

35Isa taram a ga ka har a se : « Dangay, fatta har woo kuna. » Šaytandi warra ga aljamaadi maasu, a duu ka fatta a kuna bila nda a ma dam a se albasi kul.

36I kul dam woodi nda taajab, i cindi ka har cere se : « Ma ciini ci woo ? A yaamar šaytan laalodiyo nda

4.21
Mat 1.22
4.22
Mat 13.54; Yeh 6.42
4.23
Mat 2.23; Mar 1.21-28
4.24
Mat 13.57; Yeh 4.44
4.25
Žak 5.17-18; Ban 11.6
4.26
Mat 11.21
4.29
Diy 7.58; Ebe 13.12
4.31
Mat 4.13
4.32
Mat 7.28-29
4.34
Mat 8.29; Mar 1.24; Žak 2.19
4.35
Mat 8.26; Luk 8.24
4.36
Mat 7.28-29; 10.1

hinay nda gaabi, i fatta ! » 37Nga maa boyro sinti ka bayndi maanaydi kul kuna.

Isa wowndi wircikom bobo

Matiyu 8.14-17 ; Marki 1.29-34

38Saadi ka na a fatta ♦caw-huudi kuna, a koy Simon huu. Alhamma ber cindi Simon hanjure-woydi ga, i suburndi ga a se. 39A gunkuma a beene, a duu ka taram alhammadi ga, alhammadi fur ga. Saadi hinne a tun ka kaadim gi.

40Woyne kamtedi banda, woodiyo kul ka go may wircikomyo, ka ga na tujur sii bobo go, go kate ga a se. A kandi affoo kul ga ngu kanbadiyo, a wowndi gi. 41Šaytanyo mo fatta boro bobo ra, i kaati ka har : « Ni ci Yerkoy Ije. » Amma a taram i ga, a si nan i ma cii, bara i bay ka a ci ♦Almasihu.

42Ja subaahi henen, a fatta ka koy nongu ka boro foo si. Aljamaadi sinti ka taasi ga, i too hala a do, i taasi ka jendi a ma koy. 43Amma a har i se : « A tilasu mo ay ma har koyra foodiyo se ♦Yerkoy kokoyteraydi ♦Allinjildi. Bara woodi da se na ay sanbandi. » 44A duu ka waaju Galile caw-huudiyo ra.

Isa suuba ngu taalib lawaldiyo

Matiyu 4.18-22 ; Marki 1.16-20

5 Saadi ka Isa go Genezareti isadi mee, ka aljamaadi go siiti ga jerediyo kul kuna hala i ma mom Yerkoy ciinidi, 2a guna isadi mee hii hinka ka kuna hookoydiyo junbu ka humay nguyo taaridiyo. 3A hirow hiidiyo kuna affoo ra ka ci Simon wane, a duu ka taasi a ga a ma susumndi ga dowdi ga haya kayna. A duu ka goro hiidi kuna, a cawndi aljamaadiyo.

4Saadi ka a cii ka ben, a har Simon se : « Koy hari maasu, wa warra war taaridiyo ka hoo. »

5Simon har a se : « Cawndikoy, yer hanna ka goy, yer na din haya kul. Amma ni ciinidi maaganda se, ay go warra taaridi. »

6Saadi ka i warra ga, i din hariham bobo, hala ngi taaridi go kottu. 7I jeer kanba nguyo cerediyo se ka go hii foodi kuna, i ma kaa faaba nguyo. I kaa, i ton hii hinkadi nda ham hala i go baa ka mun.

4.37 *Mat 9.26*
4.40 *Mat 4.23; Mar 5.23*
4.41 *Mat 4.3; 8.4*
4.43 *Mat 3.2*
4.44 *Mat 4.23*
5.1 *Mar 4.14; Ebe 4.12*
5.3 *Mat 13.2*
5.5 *Luk 8.24, 45; Yeh 21.3,6*
5.6 *Yeh 21.11*

8Saadi ka Simon Piyer guna woodi, a yee ganda
hala Isa kanjediyo do, a duu ka har : « Susum ay ga, ay
ˑSan, haya ka se ay ci junubunte. » 9Bara hanburay din
ga nda woodiyo kul ka go nga banda, hariham bobodi
ka i duu maaganda se. 10Woodi mo nga duu Žaki nda
Yehiya, Zebede ijediyo ka ci Simon goykasinediyo.

Saadi Isa har Simon se : « Ma si hanbur, hõo banda
boroyo na n'o ta hoo. » 11I fandindi hiidiyo ganda, i fur
i kul, i hanga ga.

Isa wowndi jiraykoyni foo

Matiyu 8.2-4 ; Marki 1.40-45

12Isa go koyradiyo kuna affoo ra. Har foo ka kul nga
jiray guna ga, a sujudu a se, a duu ka suburndi ga ka
har : « Ay ˑSan, nda ni baa, n'o hin ka henenndi ay. »

13Isa serre kanba, ka taar ga, a har : « Ay go baa ya,
henen. » Saadi hinne jiraydi hun a ga.

14A duu ka har a se : « Ma si har ga boro foo se.
Amma, koy cerbu ni bomo ˑsara-koosukoydi se. Ma
sara hayadi ka Muusa yaamar ni henenndi se, hala
woodi ma ka i se seedeteray. »

15Nga maa boyrodi tonton ka bayndi, borodiyo go
kaa aljama ka kayndi a se haŋa, ka taasi bomoy nguyo
wircidiyo ma wow. 16Amma nga ta susum ka koy
nongu ka boro foo si, ka koy ŋaare.

5.10
Mat 14.27
5.11
Mat 4.19
5.12
Mat 8.2
5.14
Mat 8.4
5.15
Mat 9.26
5.17
Mat 15.1; Mar 5.30

Isa wowndi bonji foo

Matiyu 9.1-8 ; Marki 2.1-12

17Han foo Isa go cawndi kuna. ˑFariziyendiyo nda
ašara cawndikoydiyo garndi dooti, i goro, i hun Galile
nda Žude koyradiyo ra nda Žeruzalem. ˑSandi hinaydi
go Isa ga, hala a ma wowndi wircikomdiyo. 18Boroyo
ka go jow har foo ka ci bonji ka go kanihaya ga, i taasi
ka hirowndi ga ka kandi ga Isa jine. 19I si bay nongu
ka nguyo ma bisa nda aljamaadi maaganda se, i jiji
soorodi ga ka kow a ra nongu, ka duu ka jumndi ga
nda ngu kanihayadi aljamaadi maasu Isa jine.

20Isa guna ngi naanaydi, a har a se : « Hardi, ni
junubudiyo yaafandi mana. »

21ˑAšara-bayraykoydiyo nda Fariziyendiyo cindi ka
hungu, i har cere se : « Woo ci may, ka ˑwow Yerkoy ?

May ngo hin ka yaafa junubu, nda a na ci Yerkoy foo ? »

22Isa ka go bay ngi hungudiyo, jow ciini, a har i se : « Ma se na war go cii nda mis'o war binediyo ra ? 23Affoo ngo yarasu nda, ma har : ‹ Ni junubudiyo yaafandi mana › wala ka har : ‹ Tun ka dira › ? 24Saadi hala war ma bay ka ˙Borodi Ijedi go may hinay adduŋŋaadi ra ka yaafa junubuyo, » a har bonjidi se : « Ay go har mana, tun, jow ni kanihayadi, koy ni huu. » 25Saadi hinne a tun ngi jine, a jow kanihayadi ka ga na a bara ka kani, a koy ngu huu, a dira, a saabu Yerkoy. 26I kul bomo haw, i cindi ka saabu Yerkoy. I hinsa ka hanbur, i cindi ka har : « Yer guna birayyo hõo ! »

Isa kaati Lewi

Matiyu 9.9-13 ; Marki 2.13-17

Mat 8.20 5.24
Mat 9.8 5.26
Mat 4.19 5.27
Mat 4.19 5.28
Mat 9.11; Diy 23.9 5.30
Yeh 3.17 5.32
Yeh 1.35 5.33
Yeh 3.29 5.34
Yeh 16.5-7 5.35

27Woodi banda Isa fatta, a guna ˙alkaasudinkoy foo ka maadi ci Lewi, a goro alkaasudin nongudi do, a har a se : « Hanga ay. » 28A fur haya kul, a tun ka hanga ga.

29Lewi dam a se ŋaandi ber ngu huu, alkaasudinkoy bobo nda boro tanaayo, go ŋaa i banda. 30˙Ašara-bayraykoydiyo nda ˙Fariziyendiyo ŋuunu-ŋuunu, i har nga ˙taalibdiyo se : « Ma se na war nda alkaasudinkoydiyo nda junubuntediyo go ŋaa nda cere ? »

31Isa jow ciini, a har i se : « Woodiyo ka go selle si too nda safarikoy. Wircikomdiyo go too nda ga. 32Ay na kaa ta kaati ˙tenjentediyo, amma junubunteyo, hala i ma ˙tuubi. »

I hãa Isa nda hawmee yaamardiyo

Matiyu 9.14-17 ; Marki 2.18-22

33I har a se : « Ma se ˙Yehiya taalibdiyo nda ˙Fariziyendiyo kul go doonay ka hawmee, i ŋaare. Ka gar ni wondiyo go ŋaa, i ŋin. »

34A jaabi ka har : « War'o hin ka hawmeendi suttan-hardi baakoydiyo, saa ka na i go nda cere, wala ? » 35Isa har i se : « Amma hanyo go ta kaa ka suttan-hardi go ta dinndi i ga. Saadi handidi i ta hawmee. »

36A yee ka har i se ♦filla-yaasaynte foo : « Boro foo
si dunbu jaara taawo kuna ka koy taa ga derbe jeeno
ga. Nda a na ci, n'o kottu derbe taawodi, i dunbodi ka
ni kow mo si ta jow cere nda ijeenodi. 37Boro foo si
dam ♦duwẽ taawo hunbar jeenoyo ra. Nda a na duwẽdi
go ta kottu hunbardi, duwẽdi go ta mun, hunbardiyo
go hasara. 38Saadi duwẽ taawo ma hirow hunbar
taawoyo ra. Saadi ahinkadi kul go ta cindi. 39Boro kul
ka ŋin duwẽ jeeno si booni itaawo, bara a go ta har :
‹ Ijeenodi go kan. › »

Hinjam-jaari Sandi

Matiyu 12.1-8 ; Marki 2.23-28

6 ♦Hinjam-jaari foo, ka se na i har ahinkante-
lawal, ka gar Isa go dira alkama faridiyo ra. Nga
taalibdiyo go kosa jeeniyo, i musay gi ngi kanbadiyo
ra ka ŋaa gi. 2♦Fariziyen fooyo har i se : « Ma se war
go dam hayadi ka si hima ka damndi hinjam-jaaridi
han ? »

3Isa jaabi gi : « War na caw hayadi ka Dawuda
dam, saadi ka a heray, nga nda ngu borodiyo ? 4A
hirow ♦Yerkoy huudi kuna, ka jow takuladiyo ka
i kayndi saraadi se, ka ŋaa gi ka duu ka noo ngu
borodiyo, ka gar ♦sara-koosukoydiyo ni go hima ka
ŋaa gi ? » 5A duu ka har i se : « ♦Borodi Ijedi ci hinjam-
jaaridi ♦San. »

6Hinjam-jaari tana, Isa hirow ♦caw-huudi ra, a
cawndi. Har foo garndi dooti ka kanba gumodi koo.
7♦Ašara-bayraykoydiyo nda Fariziyendiyo bara ka
korosi, ka guna wala Isa go ta wowndi hinjam-jaaridi
han, hala i ma duu ga nda addelil. 8Amma a bay ngi
hungudiyo, de a har hardi ka kanbadi go koo se :
« Tun ka kay borodiyo nda cere game. » A tun a kay
ngu cee ga.

9Isa har i se : « Yee hãa war, a hima hinjam-jaari,
iboyro ya ma damndi wala ifutu, ka kallasi boro wala
ka wii ga. »

10Saadi, nga gunadi go yaara i kul ga, a har hardi
se : « Serre ni kanbadi. » A dam ga, kul a kanbadi wow
ka kaa sanda affoodi cille. 11I hinsa ka dukur, i hãa gi
nda cere nda hayadi ka nguyo ma dam Isa se.

6.2 *Mat 12.2*
6.5 *Mat 8.20*
6.7 *Mat 12.10*
6.8 *Mat 9.4*
6.11 *Yeh 5.18*

Taalib woy-cindi-hinkadi (12)

Matiyu 10.1-4 ; Marki 3.13-19

12Alwakati woodi, Isa koy tondi beene ka ŋaare,
a dam cijidi kul a ŋaare Yerkoy. 13Saadi ka subaahi
henen, a kaati ngu ʼtaalibdiyo, ka suuba awoy-cindi-
hinka (12), ka a dam nda ʼdiyayo : 14Simon, ka a
kaati nda Piyer, Andire nga harmedi, Žaki, Yehiya,
Filipu, Bartelemi, 15Matiyu, Toma, Žaki Alfe ijedi,
Simon ka go ʼZelotidiyo kondaydi kuna, 16Žudu
ka ci Žaki ije, nda Žuda ʼIsikariyoti, woodi ka kaa
janbante.

Gaaradiyo nda dangadiyo

17Isa junbu i banda, a duu ka kay nongu kaninte foo
ga. Ka gar nga taalib aljama go dooti, nda boro bobo
ka hun Žude nda Žeruzalem, nda Tir nda Sidon ka go
cesudi maanaydi ra. I kaa ta mom a se, nda mo hala
ngi wircidiyo ma wow. 18Woodiyo ka šaytan laaloyo
bara ka hottundi wow. 19Aljamaadi kul go taasi ka
taar ga, haya ka se hinay go fatta a kuna ka go wowndi
gi kul.

20Saadi Isa jeer ngu moodiyo ngu taalibdiyo ga ka
har :

« Ŋaali ma bara war ka ci talkayo se,
Haya ka se ʼYerkoy kokoyteraydi ci war wane !
21Ŋaali ma bara war se ka go heray alwakati woo,
Haya ka se war go ta kungu !
Ŋaali ma bara war se ka go hem alwakati woo,
Haya ka se war go ta gogor !
22Ŋaali ma bara war se, saa ka ʼBorodi Ijedi
maaganda se borodiyo konno war,
I harram war, ka kaynandi war,
Ka hasara war maa, ka har a ci ijaaso.
23Ŋaali ma bara war se han woodi, wa sar nda
bine-kaanay,
Haya ka se war barajidi ci ibobo ʼbeenedi ra.
Bara mise woo na ngi babadiyo dam
annabiidiyo se.
24Bone bara war se taajiryo,
Haya ka se war go war daamedi kuna.
25Bone bara war se ka go kungu ra morayda,

6.13 *Mar 6.30*
6.15 *Mat 9.9*
6.17 *Mat 4.25; 11.4; Mar 3.7-8*
6.19 *Mat 9.20; Mar 5.30*
6.20 *Mat 25.34*
6.21 *Mat 5.4,6; Ban 7.17*
6.22 *Yeh 9.22; 15.21*
6.23 *Mat 5.12*
6.24 *Žak 5.1*

Haya ka se war go ta heray !
Bone bara war se ka go gogor ra alwakati woo,
Haya ka se war go ta hirow binedooray nda
hemyo ra !
26War bone saa ka na borodiyo kul go cii iboyro
war ga,
Bara mise woo na ngi babadiyo dam tangari-
annabiidiyo se ! »

Wa baa war iberediyo

Matiyu 5.43-48

27« Amma ye har war se, war ka go mom : wa baa
war iberediyo, wa dam iboyro woodiyo ka go konno
war se, 28wa gaara woodiyo ka go danga war se, wa
ŋaare woodiyo se ka go hottundi war. 29Nda boro
kar ni, ni ware jere foodi ra, serre a se affoodi mo.
Nda boro din ni burmusudi, ma si jendi ga a ma din
koyne ni derbedi. 30Noo boro kul ka wir ni ga, boro
ka jow ni almandiyo, ma si hãa ga. 31Hayadi ka war
go baa borodiyo ma dam war se, war bomoy ma dam
ga i se.
32Nda war go baa woodiyo ka go baa war, baraji
foo na war go ta duu ? Junubukoydiyo jaati go baa
woodiyo ka go baa gi. 33Nda war si dam gomni kala
woodiyo ka go dam ga war se, baraji foo na war go ta
duu ? Junubukoydiyo jaati woodi da na i dam. 34Nda
war si garaw kala woodiyo se ka ra war go tammaha
war ma duu haya, baraji foo na war go ta duu ?
Junubukoydiyo jaati go garaw cere se, hala i ma duu
hinnedi ka i garaw. 35Amma wa baa war iberediyo,
wa dam i se gomni, wa garaw gi bila war ma dam i
ra tammaha. War barajidi go ta kaa iber, war go duu
ka kaa Ijeerodi ije, ka go gomni gomni-munodiyo nda
boro futudiyo. 36War ma kaa hinninteyo, misedi ka
war Baba ci hinninte. »

War ma si teje affoodiyo

37« War ma si ciiti[a] affoodiyo ga, saadi i si ta ciiti
war ga. War ma si kayndi boro ga jukundi, saadi i si ta

6.26
Mat 7.15
6.27
Mat 5.44; Oro 12.20
6.28
Mat 5.44
6.31
Mat 7.12
6.32
Mat 5.46
6.34
Mat 5.42
6.35
Mar 5.7; Oro 8.14
6.36
Mat 5.48; Oro 8.15; Efe 4.6; Žak 2.13; Piy-I 1.17; Yeh-I 1.3
6.37
Mat 6.14; 7.1

a **6.37 –** *ciiti* – ma si hungu ifutu boro ga, saadi i si ta hungu war ga ifutu.

kayndi ga war ga. Wa hinje, i go ta hinje war se. 38Wa noo, saadi i ta noo war. I ta neesi war se haya ka go too, ka siiti, a sisi, hala a mun, haya ka se i neesi war nda hayadi ka war go neesi nda. »

39A yee ka har i se ʼfilla-yaasaynte foo koyne : « Danaw go hin kaa boy danaw wala ? Nda a na, ngi boro hinkadi kul go ta kam guusu ra. 40Taalib si bisa ngu cawndikoy, amma taalib kul ka go may bayray go kaa ngu cawndikoydi cille.

41Ma se na n'o guna subudi ka go ni ɲaa-ijedi moodi ra, ni si korosi garbundudi ka go ni wondi ra ? 42Mise foo na n'o hin ka har ni ɲaa-ijedi se : ‹ Ay ɲaa-ije, nan ay ma kow subudi ka go ni moodi ra ›, ni ka si guna garbundudi ka go ni wondi ra ? Almunaakafi, jina ka kow garbundudi ka go ni moodi ra, saadi n'o ta guna ka boori, ka hin ka kow subudi ka go ni ɲaa-ijedi moodi ra. »

6.38 *Mat 7.2*
6.39 *Mat 15.14*
6.40 *Yeh 13.16*
6.44 *Mat 12.33*
6.45 *Mat 12.34-35; Mar 7.20*
6.46 *Mat 7.21; Yeh 13.13*
6.47 *Žak 1.22-25*

Tuuri foo nda nga ijediyo

43« Tuuri boyro kul si bara ka go hay ije futu, wala tuuri-ɲaa futu ma hay ije boyro. 44Haya ka se tuuri-ɲaa foo kul si bayndi bara nga ijedi ga. Boro si hejay jeje karjiyo beene, boro si hejay mo ʼrezẽ karji-ɲaa ra. 45Boro boyro go kow ngu binedi jisi do boyrodi kuna iboyro, boro laalo ga kow ngu binedi jisi doodi ra ilaalo, haya ka se hayadi ka bow bine ra go fatta mee ra. »

Har cemero foo nda safi foo

Matiyu 7.24-27

46« Ma se na war go har yene : ‹ Ay ʼSan, ay San ! › amma war si dam hayadi ka ye har ? 47Boro kul ka kaa ay do, ka mom ay ciiniyo, a berndi gi, ye cerbu war haya ka a hima nda : 48A hima nda har ka cen huu. A hinsa ka faani ka kaydi arrasasudi tondi beene. Hari bobo kaa, mennediyo tangam huudi, amma i na hin ka kamndi ga, haya ka se arrasasudi go tondi ga. 49Amma boro ka mom ay ciinidiyo de a na berndi ga, a hima nda har ka cen huu dow ga, a si may arrasasu. Mennediyo tangam ga, saadi hinne a kam, huu woo halacidi ci iber. »

Kapiten foo ka naanay

Matiyu 8.5-13

7 Saadi ka a benndi ka har ciini wooyo kul aljamaadi
se ka go kayndi a se haŋa, Isa koy Kapernahum.
2Kapiten foo bara ka may baŋŋa foo ka wirci hala a
baa ka bun, boro nono ka a hinsa ka baa. 3A mom Isa
maa, a sanba a do ʼAlyahuudu balikidiyo kuna haya,
hala i ma taasi a ga a ma kaa ta wowndi ngu baŋŋaadi.
4I too Isa do ka suburndi ga nda sooboy ka har a se :
« A go hima nda ga, dam a se hayadi ka a taasi ni ga.
5Haya ka se a baa yer alkabiiladi, nga ya ci borodi ka
cen yer ʼcaw-huudi. »

6Isa hanga gi, a na hinsa ka mor huudi ga, ka
kapitendi sanba ngu cereyo i ma har Isa se : « Ay ʼSan,
ma si farandi ni bomo, haya ka se ay si hima nda ma
hirow ay huu. 7Woodi maaganda se ay na hungu ka
ay jaati go hin ka koy ni do. Amma har ciini foo, ay
baŋŋaadi go ta wow. 8Haya ka se, ay jaati ka go may
jine boroyo, ye may saddasuyo ka ye laamu. Ye har
affoo se : ‹ Koy ! › a koy, affoo se koyne : ‹ Kaa ! › a kaa,
nda ay baŋŋa se : ‹ Dam woo ! › a dam ga. »

9Saadi ka Isa mom ciini wooyo, a taajab, a bere
aljamaadi do here ka go hanga ga ka har : « Ye har
war se, wala Izirayel kuna ay na guna naanay ber woo
cille. » 10Saadi ka i yee huu, dontokoydiyo kaa ta gar
baŋŋaadi go selle.

Isa yee ka hunandi tiyaw-woy foo ije

11A koy jaari hinkantedi ra koyra foo ra ka se na
i har Nayin. Nga ʼtaalib bobo nda aljama ber jow
fondo a banda. 12Saadi ka a too koyradi mee, a gar
bukow foo ka i koy fiji, nga ŋaa ka ci tiyaw-woy si
may kala nga foo, nga nda koyradi boro bobo go
hanga. 13ʼSandi guna ga, a hinni a se ka har a se : « Ma
si hem ! »

14A man ka taar korokorodi. Woodiyo ka go sanbu
ga kay. A har : « Harkayna, ay har mana, ma tun ! »
15Saadi bukowdi goro, a sinti ka cii. Isa noo ga
nga ŋaa se.

16A kaa i kul se hanburay, i saabu Yerkoy ka
har : « Annabi ber foo bangay yer nda cere game,

7.1
Mat 7.28
7.13
Yeh 11.2
7.14
Mat 9.25; Mar 1.31; Yeh 11.43; Diy 9.40
7.16
Mat 9.8; 21.11

Yerkoy kaa faaba ngu borodiyo. » 17Hayadi ka a dam alhabardi say Žude nda maanaydiyo kul kuna.

Isa cii Yehiya Batizekoydi ciini

Matiyu 11.2-19

18•Yehiya taalibdiyo filla a se haya wooyo kul. 19Yehiya kaati ngu taalib hinka, ka duu ka sanba gi Isa do, i ma har a se : « Ni nga ci woodi ka go hima ka kaa, wala yer ma batu affoo tana ? »

20Saadi ka i too a do, boro woodiyo har : « Yehiya Batizekoydi ya sanba yer ni do, hala yer ma hãa ni : ‹ Ni ya ci borodi ka go hima ka kaa, wala yer ma batu itana foo ? › »

21Alwakati woodi jaati ra, Isa wowndi wircikom bobo ngi wircidiyo ra, nda šaytan laalokoyyo, a gunandi danaw bobo. 22Isa jaabi gi ka har : « Wa koy har Yehiya se hayadi ka war guna nda hayadi ka war mom : danawdiyo guna, bonjidiyo dira, jiraydiyo henen, lutudiyo mom, bukowdiyo yee ka huna, •Allinjildi harndi talkadiyo se. 23Ŋaali bara woodi se ka na hoo naanay jaŋay ra ay maaganda se ! »

7.17 Mat 9.26
7.18 Mat 3.1
7.21 Mat 4.23
7.26 Mat 11.9
7.27 Mat 11.10; Mar 1.2
7.28 Mat 3.2
7.29 Mat 21.32; Mar 1.5
7.30 Mat 22.35

24Saadi ka Yehiya dontokoydiyo koy, a sinti ka cii Yehiya ciini aljamaadi se ka har : « Ma na war koy guna ganjidi ra ? Diiri ka hewdi go bere-bere wala ? 25Saadi may na war koy guna ? Boro ka go dam derbe boyroyo wala ? Woodiyo ka go dam derbe addawlante ka go huna daame ra si bara kokoydiyo huudiyo ra. 26Saadi may na war koy guna ? Annabi foo wala ? Nga, ye har war se, ka bisa annabi. 27Nga ya ci borodi ka hantumdi go har a ga :

‹ Guna, ye sanba ni jine ay diyadi
Hala a ma hinsa ni fondodi ni jine. ›[a]

28Ye har war se, ka woodiyo kul ka woy nga hay, wala annabi foo si i ra ka bisa Yehiya Batizekoydi. Amma woodi ka ciina nda i kul •Yerkoy kokoyteraydi kuna, go bisa Yehiya. »

29Borodiyo kul wala •alkaasudinkoydiyo ka yadda Yehiya ma •batize nguyo, kayndi Isa se haŋa, i har ka Yerkoy go •tenje. 30Amma •Fariziyendiyo nda •ašara-

a **7.27** – *Malaki 3.1*

bayraykoydiyo na yadda Yehiya ma batize nguyo, i fur hayadi ka Yerkoy baa i se.

31 Isa har : « Ma na ay ma himandi nda jaman woo borodiyo, may na i hima nda ? 32 I hima nda ijemayradiyo ka go goro yoobu, ka kaati cere ka har :

‹ Yer kar war se kullu,
War na gaani.
Yer don war se bine-hemay don
War na hem. ›

33 Bara Yehiya Batizekoydi kaa, a si ŋaa takula a si ɲin ˙duwẽ, de war har : ‹ A may šaytan. › 34 ˙Borodi Ijedi kaa, a ŋaa a ɲin, de war har : ‹ Woo ci wahante nda harifutu-ɲinkoy, a ci alkaasudinkoydiyo nda junubuntediyo cere. › 35 Amma Yerkoy bayraydi go cerbu ka a tenje nga goydiyo kul ra. »

Woy foo yon Isa ceediyo

36 ˙Fariziyendiyo kuna affoo taasi Isa ga a ma ŋaa ngu banda. Isa hirow Fariziyendi huu ka ŋaa. 37 Saadi woy foo, junubudamkoy ka go koyradi ra, bay ka Isa go ŋaa ra Fariziyendi huu. A kate conbu foo ka hinsa nda ˙albater, ka go ton nda laatikolo. 38 A kay banda here nga ceediyo do. A sinti ka hem, ka tayndi Isa ceediyo nda ngu mundediyo. Woodi banda a tuusu mundediyo nda ngu bomo hanbirdiyo, ka sunnba gi, ka duu ka mun i ga laatikolo.

7.39
Mat 21.11

39 Saadi ka Fariziyendi ka kaati Isa ngu do guna woo, a har ngu bomo se : « Nda har woo ci annabi, a hima ka bay woy woo ka taar ngu, ka a ci junubudamkoy. »

40 Isa jow ciini ka jaabi ka har : « Simon, ye baa ka har mana haya foo. »

Simon har a se : « Ay cawndikoy, cii. »

41 « Har foo garaw boro hinka se : affoodi a garaw ga alliyaara jongu-guu (500) ˙deniye, ahinkantedi a garaw ga alliyaara woyguu (50) deniye. 42 I boro hinkadi kul si may haya ka na i bana nda garawdi, nga mo hinje garawdi boro hinkadi kul se. Affoo go ta bisa ka baa ga ? »

43 Simon jaabi ka har : « Ye hungu woodi ka se a hinje njorfu bobodi. »

Isa har a se : « Ni dunbu-ciitidi ka boori. »

44Woodi banda a bere woydi do here ka har Simon
se : « Woy woo ka n'o guna ? Ay hirow ni huu, ma na
n'ay hari hala ay ma humay ay ceediyo. Amma nga a
tayndi ay ceediyo nda nga mundediyo, a tuusu gi nda
nga bomo hanbirdiyo. 45Ma na wala ka sunnba ay,
amma nga, ja ay hirow ni do, a na fur ka sunnba ay
ceediyo. 46Ma na mun dilwil ay bomodi ga. Amma nga
a mun laatikolo ay ceediyo ga. 47Woodi se na ye har ni
se, nga junubu bobodi kul yaafandi, haya ka se a hinsa
ka baa. Amma boro ka duu yaafa ciina nga baadi mo
go ciina. »

48Woodi banda a har woydi se : « Ni junubudiyo
yaafandi. »

49Woodiyo ka bara ka ŋaa a banda go har nguyo
binediyo ra : « May ya ci woo, ka go yaafa wala
junubuyo ? »

7.44 *Yeh 13.4-14; Tim-I 5.10*
7.45 *Oro 16.16*
7.48 *Mat 9.2*
7.50 *Mat 9.22; Diy 15.33*
8.1 *Mat 4.23*
8.2 *Mat 27.55-56*
8.3 *Mat 14.1*
8.8 *Mat 11.15*

50Amma Isa har woydi se : « Ni naanaydi kallasi ni,
koy nda alaafiya. »

Dumakoydi filla-yaasayntedi

Matiyu 13.1-23 ; Marki 4.1-20

8 Woodi banda, Isa go koy koyra ber nda koyra ciina
ra, a waaju, a fee ♦Yerkoy kokoyteraydi ♦Allinjildi.
♦Taalib woy-cindi-hinkadi (12) bara a banda, 2nda woy
fooyo ka a wowndi, a garay i se šaytan laaloyo, nda
Mariyama ka ci Magedala boro, ka ra a fattandi šaytan
iyye, 3Žan (ci Kuza wondedi, Kuza ci ♦Herodu huudi
alwakil), Suzan nda ibobo fooyo go woodiyo ra ka go
hanga ga. Woy wooyo go kaadim gi nda nguyo alman.

4Aljama ber foo mara, boroyo hun koyra bobo ra ka
kaa Isa do. A har ♦filla-yaasaynte woo : 5« Dumakoy
foo fatta ka duma ngu dumaray. Saadi ka a go duma
ra, dumidi ra haya kam fondodi ra, ceediyo taam ga,
cirowdiyo ka go beene ŋaa ga. 6Dumi tana foo kam
tondi ga. Saadi ka a jay, a koo, haya ka se dowdi
si tay. 7Dumi tana foo kam karjiyo nda cere game.
Karjidiyo jay a banda, i siiti ga. 8Dumi tana foo kam
dow boyrodi ra. Saadi ka a jay, a dam jeeni, jeeni foo
kul go may ije jongu. »

Saadi ka a har woo, Isa jeer ngu jinde ka har :
« Boro ka go may haŋa mom se, ma mom ! »

9Nga taalibdiyo hãa ga nda filla-yaasaynte woo
almaanadi. 10A jaabi gi : « A noondi war se war ma
bay Yerkoy kokoyteraydi sirridiyo. Amma affoodiyo
se, a si harndi kala filla-yaasaynteyo ra, hala
Nda i honno, i ma si guna,
Nda i mom, i ma si duu faham.[a]
11Wa guna filla-yaasayntedi almaanadi : Dumidi ci
Yerkoy ciinidi. 12Woodiyo ka kam fondodi ra, na ci bara
woodiyo ka mom, amma Albiliisi go kow ngi binedi ra
ciinidi, hala i ma si naanay, i ma si kallasi 13Woodiyo ka
kam tondi ga, na ci bara woodiyo ka mom ciinidi i din
ga nda ɲaali, amma i si may linji, i naanay alwakati foo
kuna, saa ka siitay kaa, i fur naanay. 14Woodi ka kam
karjidiyo ra na ci bara woodiyo ka saa ka i mom ciinidi,
i koy, amma hunadi hujundiyo nda nga almandiyo nda
nga daamediyo go siiti gi ka jendi gi i ma dam ijeyo.
15Woodi ka kam dow boyrodi ra, na ci bara woodiyo ka
mom ciinidi nda bine boyro nda laadir, ngi suburdi ra i
kanba ciinidi, i dam ije. »

Fitila go hima ka tibindi haya beene

Matiyu 5.15-16 ; Marki 4.21-23 ; Luka 11.33-36

16« Boro foo si dinndi fitila, ka daabu ga nda poti
wala a ma dam ga kara cire. Amma a tibi ga beene,
hala woodiyo ka go hirow ma guna gaydi. 17Ja ma
se sirri kul si bara ka si hima ka bayndi, haya foo na
tugundi ka si ta bayndi jaari maasu. 18Wa yeendi lakal
nda misedi ka war go mom. Haya ka se i ta noo woodi
ka go may, woodi ka si may, i ta din a ga wala hayadi
ka a hungu ngo may. »

Isa ɲaa nda nga harmediyo

Matiyu 12.46-50 ; Marki 3.31-35

19Isa ɲaa nda nga harmediyo kaa, amma i na hin ka
too a do aljamaadi maaganda se. 20I har a se : « Ni ɲaa
nda ni harmediyo go teray, i baa ngiyo ma guna ni. »
21A jaabi ka har i se : « Ay ɲaa nda ay harmediyo
na ci bara woodiyo ka kayndi Yerkoy ciinidi se haŋa,
i berndi ga. »

8.10 *Mat 13.11*
8.11 *Ebe 4.12*
8.13 *Mat 11.6*
8.14 *Mat 19.23; Tim-I 6.9-10,17*
8.16 *Mat 5.15*
8.17 *Mat 10.26; Mar 4.22*
8.18 *Mat 25.29*
8.20 *Yeh 7.5*
8.21 *Yeh 14.21*

a **8.10** – *Ezayi 6.9*

Isa kayndi hirridi

Matiyu 8.23-27 ; Marki 4.35-41

22Han foo Isa hirow hii foo kuna, nga nda ngu taalibdiyo. A har i se : « Yer ma koy hari banda here. » I koy. 23Saadi ka i go dan kuna, Isa jirbi, hirri tun isadi ga, hiidi sinti ka ton hari, i bara farrati ra.

24I man ga, ka tunndi ga, ka har a se : « Cawndikoy, Cawndikoy, yer halaci ! » A tun, a taram hewdi nda bondaydiyo ga, i kay, hayadi kul dangay. 25A duu ka har i se : « Man na war naanaydi go ? »

I go hanburay nda taajab kuna, i hãa cere : « Wala may nga ci woo ? Bara wala hewdiyo nda bondaydiyo go dam nga yaamardiyo. »

Isa garay šaytanyo ka fattandi gi har foo kuna

Matiyu 8.28-34 ; Marki 5.1-20

26I too Gadara gandadi, ka go tenje Galile. 27Saadi ka Isa junbu ganda, koyradi har foo ka kuna šaytan bobo go kaa ta kubay ga. A gay a fur jaara, a si kani huu ra, a si bara saaraydiyo ra. 28Saadi ka a guna Isa, a wurru, a kam a ceediyo do ka jeer ngu jinde ka har : « Ma na n'o anniya ay se, Isa Yerkoy Jeerodi Ije ? Ay go taasi ga ni ga, ma si laajaaba ay. » 29Isa bara ka yaamar šaytan laalodi a ma fatta hardi kuna, ka a gay a din. I doonay ka haw ga nda guuru seser nda galanga nga ceediyo ra, amma a morro i kul, šaytandi go tusa ga a ma koy ganjidi ra.

8.28 Mat 8.29; Mar 5.7
8.31 Ban 9.1-2, 11

30Isa hãa ga : « Ma nga ci ni maadi ? »

A har : « Aljama », bara šaytan bobo nga hirow a kuna. 31I cindi ka suburndi Isa a ma si sanba nguyo guusu-berdi ra.

32Binka kur ber foo cindi dooti, i go tondidi ga, i go kur ra. Šaytandiyo suburndi Isa a ma nan nguyo ma hirow binkadiyo ra. Isa yadda ga i se. 33Šaytandiyo fatta hardi ra, i hirow binkadiyo ra. Kurdi kul nga hun tondidi ga ka warra nguyo isadi ra ka sundu.

34Saadi ka kurkoydiyo guna hayadi ka duu binkadiyo, i jur ka koy say alhabardi ganji nda koyra. 35Borodiyo koy guna hayadi ka dam. I kaa Isa do, i kaa ta gar hardi ka kuna šaytandiyo fatta, go goro Isa ceediyo do, a dam derbe, nga lakaldi go timme. I hinsa

ka hanbur. 36Woodiyo ka guna hayadi ka dam filla
i se misedi ka Isa kallasi šaytankoydi nda. 37Gadara
gandadi borodiyo kul nga mara ka wir Isa ga a ma hun
nguyo ga, bara i hinsa ka hanbur. Isa hirow hiidi ra,
a koy.

38Hardi ka kuna šaytandiyo fatta, hãa ga a ma
nan ngu ma cindi a banda. Amma Isa sanba ga a ma
koy. 39A har a se : « Koy ni huu, ma har hayadi kul
ka Yerkoy dam mana. » A koy fee koyradi kul kuna
hayadi kul ka Isa dam ngu se.

Isa wowndi woy foo ka wirci, a yee ka hunandi woy-kayna foo ka bun

Matiyu 9.18-26 ; Marki 5.21-43

40Saadi ka na Isa yee, aljamaadi ka batu ga kubay
ga. 41Har foo ka maadi ci Žayrus, ♦caw-huudi amir
nono. A warra ngu Isa ceediyo do, ka suburndi ga a
ma hirow ngu huu, 42bara a may ije-woy folloku, jiiri
woy-cindi-hinka (12) ije, ka go baa ka bun.

Saadi ka Isa go koy, aljamaadi go siiti ga. 43Ka gar
woy foo go dooti ka kuri-mun wirci go a ga, a too jiiri
woy-cindi-hinka (12). A benndi ngu mayraydi kul
safarikoyo do, amma wala affoo na hin ka wowndi
ga. 44A man ka kaa banda here, ka taar Isa burmusudi
bunsamdiyo. Saadi hinne nga kuri mundi kay.

45Isa har : « May nga taar ay ? »

I kul har a na ci nguyo. Piyer nda woodiyo ka go a
banda har a se : « Cawndikoy, aljamaadi go wanga ni,
a go siiti ni ! Mise foo n'o har may nga taar ni ? »

46Amma Isa jaabi ka har : « Boro foo taar ay, bara ay
maate ka hinay foo fatta ay kuna. »

47Woydi guna ka a bay ngu ga, a jijir. A dira ka kaa,
a warra ngu Isa ceediyo do, a duu ka har aljamaadi
kul jine hayadi ka se na ngu taar ga, nda misedi ka na
a baa ngu se nda saadi hinne. 48Isa har a se : « Ay ije-
woy, koy nda alaafiya, ni naanaydi kallasi ni. »

49A go cii kuna hala boro foo hun caw-huudi
amirdi do ka har : « Ni ije-woydi bun, ma si farandi
cawndikoydi. »

50Amma Isa mom woodi, a har caw-huudi amirdi
se : « Ma si hanbur, naanay ni, a go ta kallasi. »

8.36
Mat 4.24
8.37
Diy 16.39
8.41
Mar 5.22
8.44
Mat 9.20
8.46
Mat 14.36;
Mar 3.10
8.48
Mat 9.22;
Diy 15.33

51Saadi ka a too huudi do, a na yadda boro foo ma
hirow ngu banda nda a na ci Piyer, Yehiya nda Žaki,
nda ijekaynadi baba nda nga ŋaa. 52Borodiyo go hem,
i go wurru a ga. Isa har i se : « War ma si hem. A na
bun, a go jirbi ra. »
53I saffaha Isa, bara i bay ka a bun. 54A fattandi i
kul, a din ijekaynadi kanba, a jeer ngu jinde ka har :
« Ijekayna, tun. » 55Nga lakaldi yeekate, saadi hinne
a kay ngu cee ga, Isa har i ma noo ga ŋaa. 56Nga
hayradiyo taajab, amma Isa har i se i ma si har boro
foo se hayadi ka dam.

Isa sanba taalib woy-cindi-hinkadi (12)

Matiyu 10.1-42 ; Marki 6.7-13

9 Isa mara ngu ♦taalib woy-cindi-hinkadi (12), a duu
ka noo gi gaabi nda hinay šaytandiyo ga, i ma
wowndi wircikomdiyo. 2A sanba gi i ma koy waaju
nda ♦Yerkoy kokoyteraydi, i ma wowndi wircikomyo.
3A har i se : « War ma si kabay war banda haya kul war
diradi se, war ma si jow bunduyo, wala caaku, wala
takula, wala njorfu. War ma si kabay derbe hinka.
4Nda war hirow huu foo kuna, wa cindi dooti hala saa
ka war'o koy. 5Nda boro na kubay war, saa ka na war
go fatta koyradi ra, war ma kokom wala kisowdi ka
denji war ceediyo. Woodi go ta kaa i se seedeteray. »
6I fatta, i koy koyra nda koyra. I waaju nda ♦Allinjil
nongudiyo kul, i wowndi wircikomyo.
7♦Herodu ka ci gofornerdi, mom hayadi kul ka Isa
dam. A si bay haya kul ka ngu ma har, bara boro fooyo
har ka ♦Yehiya yee ka huna bukowdiyo nda cere game.
8Affooyo go har ka Ilyasu bangay. Affooyo go har ka
jinaadi annabiidiyo kuna affoo yee ka huna. 9Herodu
har : « Ay koti Yehiya bomodi. May nga ci har woo,
ka ga na ye mom haya wooyo kul ? » A taasi ngu ma
guna ga.

Isa ŋaandi boro jenber-guu

Matiyu 14.13-21 ; Marki 6.30-44 ; Yehiya 6.1-15

10Saadi ka ♦diyadiyo yeekate, i har Isa se hayadiyo
kul ka nguyo dam. A koy nda gi jere ga, nongu ka
cee si bow koyradi jere, ka se na i go har Betesayida.

8.52 *Mat 9.24*
8.56 *Mat 8.4*
9.1 *Mat 4.23; 10.1*
9.2 *Mat 3.2*
9.5 *Mat 10.14*
9.7 *Mat 3.1; 14.1*
9.8 *Mat 11.14; Yeh 1.21*
9.10 *Mat 11.21; Mar 6.30*

11Aljamaadi bay a ga, i ceece ga. A kubay gi, a duu
ka cii i se ♦Yerkoy kokoyteraydi ciini. Woodiyo ka go
yentasu wow, a wowndi gi.
12Woyne sinti ka kam. Taalib woy-cindi-hinkadi
(12) kaa a do, i har a se : « Sanba aljamaadi hala i ma
koy koyradiyo nda faridiyo ra ka go man ne, hala i ma
duu kani do nda silfanda. Nongu woo ci ganji. »
13Isa har i se : « War jaati ma noo gi ŋaa. »
Saadi i har a se : « Takula guu nda hariham hinka ni
na yer go may. Saadi aljama woo kul se na yer go hima
ka koy day ŋaa wala ? » 14I ci har jenber-guu (5.000)
alkadar.
Isa har ngu taalibdiyo se : « Wa gorondi gi, i ma ci
boro woyguu (50) woyguu (50) batuyo. » 15I dam ga,
i duu ka gorondi gi kul. 16Isa jow takula guudi nda
hariham hinkadi. A jeer ngu moodiyo beene here, a
duu ka dam albarka. A dunbu gi, a duu ka noo gi ngu
taalibdiyo se, i ma jisi gi aljamaadi jine. 17I kul ŋaa
hala i kungu. Idunbodiyo ka cindi, i mara gi dice woy-
cindi-hinka (12) ra.

Piyer naanay ka Isa ci Almasihu

Matiyu 16.13-20 ; Marki 8.27-30

18Han foo Isa yee jere ga ka ŋaare. Nga taalibdiyo
hanga ga. A hãa gi : « May na aljamaadiyo go har ay
ci ? »
19I jaabi ka har : « Affooyo go har ni ci ♦Yehiya
Batizekoydi, affooyo go har ni ci Ilyasu. Affooyo go har
ni ci jinaadi annabiidiyo kuna affoo ka yee ka huna. »
20A hãa gi : « War jaati, may na war go har ay ci ? »
Piyer jaabi ka har : « Yerkoy wane ♦Almasihudi. »
21Saadi Isa gaay gi : « War ma si har ga boro foo
se. » 22A har : « A tilasu ♦Borodi Ijedi ma hinsa ka
laajaaba, balikidiyo nda ♦sara-koosukoydiyo amirdiyo
nda ♦ašara-bayraykoydiyo kul ma ɲankar ga. I ma wii
ga, a ma yee ka huna jirbi hinjantedi ra. »
23A har i kul se : « Boro kul ka go baa ka hanga ay, a
koydi ma fur ngu alhawadiyo, a ma lenje ngu ♦salibdi ka
hanga ay. 24Boro ka go baa ka kallasi ngu hundedi go
ta jaŋay ga. Boro ka jaŋay ngu hundedi ay maaganda se
go ta kallasi. 25Ma na a nafa, nda boro duu addunŋaadi

9.11
Mat 3.2
9.16
Mat 14.19
9.19
Mat 3.1
9.20
Yeh 1.49
9.21
Mar 8.30
9.22
Mat 8.20; 16.21; 27.1-2; Diy 2.23
9.23
Mat 10.38
9.24
Yeh 12.25

kul, nda a derendi wala a jaŋay ngu bomo ? 26Boro ka haasum nda ay nda ay ciinidiyo, Borodi Ijedi jaati go ta haasum nda boro woodi. A go ci mis'o, han ka na a kaa ngu jeeraydi ra nda Babadi nda almalayka ˙henenodiyo jeeraydi kuna. 27Nda ciimi ye har war se, war kuna affooyo si bun hala i ma guna ˙Yerkoy kokoyteraydi. »

Isa alwujuhudi bar alhaali

Matiyu 17.1-13 ; Marki 9.2-9

28Jirbi yaaha taka nga ciini wooyo harntedi banda, Isa kabay ngu banda Piyer, Yehiya, nda Žaki. A jiji tondidi beene ka koy ŋaare. 29Saadi ka a go ŋaare ra, nga alwujuhudi bar alhaali. Nga derbediyo kaa i koray naraynte. 30De har hinka go cii a do, ka ci Muusa nda Ilyasu. 31I bangay jeeray kuna. I cindi ka cii Isa wane bundi ga ka go ta dam Žeruzalem. 32Piyer nda woodiyo ka go hanga ga go jirbi komo ra. Saadi ka i tun, i guna Isa wane jeeraydi, nda har hinkadi ka go kay a jere. 33Saadi ka har hinkadi go susum Isa ga, Piyer har Isa se : « Cawndikoy, a boori ka yer garndi ne. Yer go ta cen hukkum hinja, ni affoo, Muusa affoo, Ilyasu affoo. » A si bay haya ka ngo har.

9.26 Mat 10.33; 16.27; Tim-II 2.12
9.28 Mat 4.21
9.31 Piy-II 1.15
9.32 Mat 26.43
9.35 Mat 3.17
9.36 Mat 17.9

34Saadi ka Piyer go cii ra, duula foo kaa daabu gi. Saadi ka i hirow duuladi kuna, i hanbur. 35Jinde foo momndi ka hun duuladi ra ka har : « Woo ci ay ijedi ka ye hinsa ka baa. Wa kayndi a se haŋa. » 36Saadi ka jindedi cii ka ben, Isa foo nga cindi. I kul dangay. I na har boro foo se alwakati woodi hayadi ka nguyo guna.

Isa garay šaytan foo

Matiyu 17.14-23 ; Marki 9.14-29

37Woodi subadi, saadi ka i junbu tondidi ga, aljama ber kaa ta kubay Isa. 38Har foo jeer ngu jinde aljamaadi ra ka har : « Cawndikoy, ye taasi ni ga ma guna ay ijedi, nga foo na ay go may. 39Šaytan foo go doonay ka din ijekaynadi, saadi hinne a wurru, a winji ga nda gaabi. Kufu go fatta a meedi kuna. Šaytandi go maray ga, a duu ka fatta a kuna mise siito ra. 40Ay taasi ni taalibdiyo ga i ma garay šaytandi, amma i na hin. »

41Isa jaabi ka har : « Ya jaman ka si naanay, ka si

hanga. Hala saa foo na yee ta cindi war game ? Ay ma subur war hala saa foo ? Kate ni ijedi ne. »

42Saadi ka ijekaynadi go man ka kaa, šaytandi warra ga ganda, a duu ka winji ga nda gaabi. Saadi Isa jaha šaytan laalodi ga. A wowndi ijekaynadi, a noo ga nga baba se. 43I kul dam Yerkoy hinaydi nda taajab.

Hayadi ka Isa dam haw ngi bomo. Saadi Isa cii ngu taalibdiyo do. 44A har i se : « Wa hinsa ka kayndi haŋa ciini wooyo se. Bara a si gay i ta noondi ♦Borodi Ijedi, ka dam ga boroyo kanba. » 45Amma i na faham ciini woo. Yerkoy tugu i ga nga almaanadi, hala i ma si duu ga. I hanbur ka hãa ga nda woodi.

May nga bisa jeeray

Matiyu 18.1-9 ; Marki 9.33-39

46Taalibdiyo sinti ka kakaw ka bay may nga bisa nguyo nda cere game. 47Isa go bay hayadi ka i hungu ngi binediyo ra. A din ijekayna ciina foo, a dam ga ngu jere. 48A har i se : « Boro kul ka kubay ije ciina woo ay maaganda se, a koydi kubay ay jaati. Boro ka kubay ay, kubay woodi ka sanba ay. Woodi ka ciina nda war kul, woodi nga bisa war kul. »

49Yehiya jaabi ka har a se : « Cawndikoy, yer guna boro foo ka go garay šaytanyo nda ni maadi. Yer har a ma si dam ga, haya ka se a si hanga yer banda. »

50Amma Isa har a se : « War ma si jendi ga a se. Woodi ka si tangam yer, ci yer baakoy. »

Samari borodiyo wongu Isa

51Alwakatidi ka kuna Yerkoy go ta kow Isa adduŋŋaadi kuna man. Isa sooboy ngu Žeruzalem koyradi kuna. 52A sanba ngu jine dontokoyyo. I jow fondo, i hirow ♦Samari koyra foo ra ka lelinde a se hayadi kul. 53Amma woodiyo na kubay ga, haya ka se a koy Žeruzalem here. 54Saadi ka Žaki nda Yehiya nga taalibdiyo guna woodi, i har : « Yer ♦San ma na n'o baa yer ma dam ? N'o baa yer ma har nuune ma hun beene ka kukur gi, misedi ka Ilyasu bay ka dam ? » 55Isa bere ngi do here ka teje gi. A har i se : « War si bay hundedi ka may war. 56♦Borodi Ijedi na kaa ta wii borodiyo. A kaa ta kallasi gi. » Woodi banda i koy koyra foo ra.

9.45
Mar 9.32
9.47
Mat 9.4
9.48
Mat 10.40; Mar 9.35
9.50
Mat 12.30
9.51
Mat 4.21; Mar 16.19
9.52
Mat 10.5
9.54
Mat 4.21

Ka hanga Isa go sendu

Matiyu 8.19-22

57Saadi ka i jow fondo, boro foo har a se : « Ay ʼSan, ye ta hanga ni nongu kul ka n'o ta koy. »

58Isa har a se : « Njungu go may guusu, beene cirowdiyo go may huuyo. Amma ʼBorodi Ijedi si may nongu ka a kandi ngu bomodi. »

59A har affoo se : « Hanga ay ! »

Amma har woodi jaabi ka har a se : « Ay San, nan ay ma koy fiji ay baba jina. »

60Isa har a se : « Nan bukowdiyo ma fiji nguyo bukowdiyo. Ni ta, ma koy waaju nda ʼYerkoy kokoyteraydi. »

61Affoo har a se : « Ay San, ay go ta hanga ni, amma nan ay ma koy hoybaani ay huuborodiyo jina. »

9.58 *Mat 8.20*
9.59 *Mat 4.19*
9.60 *Mat 3.2*
10.1 *Mat 10.1; Mar 6.7*
10.2 *Mat 9.37; Yeh 4.35*
10.3 *Mat 10.16*
10.7 *Tim-I 5.18*
10.8 *Kor-I 10.27*
10.9 *Mat 3.2*
10.11 *Mat 10.14*

62Isa har a se : « Boro kul ka kandi kanba jelasoridi ga, a duu ka honno banda, si may nafa Yerkoy kokoyteraydi se. »

Isa sanba boro woyyeedi (70)

10 Woodi banda ʼSandi suuba boro woyye (70) tana, a duu ka sanba gi ahinka-hinka ngu jine. A sanba gi koyradiyo kul kuna, nda nongudiyo kul kuna, ka ra na a go hima ka koy. 2A har i se : « Hejaydi go ber, amma goykoydiyo si bow. Wa ŋaare faridi Koydi, a ma sanba goykoyyo ngu hejaydi se. 3Wa koy ! Ay ga sanba war sanda feeji-ijeyo ganji-hanšiyo game. 4War ma si kabay albayti, wala caaku, wala taamyo. War ma si foo boro kul fondodi ra.

5Huu kul ka kuna war'o hirow, wa jina ka har : ‹ Yala alaafiya ma bara huu woo ga. › 6Nda boro alaafiyante go dooti, war alaafiyadi go junbu huudi ga. Nda a na, alaafiyadi go yeekate war do. 7Wa cindi huu woodi ra. Wa ŋaa, wa ɲin hayadi ka i noo war. Goykoy go hima ka duu ngu goy-haydi. War ma si dira ka hanga huu nda huu.

8Koyra kul ka ra war hirow, nda i kubay war, wa ŋaa hayadi ka i noo war. 9Wa wowndi wircikomdiyo ka garndi dooti, wa har i se : ‹ ʼYerkoy kokoyteraydi go man war. › 10Nda war koy koyra ra nda i na kubay war, wa koy nbeddediyo ra. 11Wa har : ‹ Yer go kokom

war ga wala koyradi kisowdi ka denji yer ga. Amma wa bay ka Yerkoy kokoyteraydi go man war. › 12Ay go har war se ka Han woodi, Sodom koyradi go ta duu musulha ka bisa koyra woodi.

13Korazin koyra, ni bone ! Betesayida koyra, ni bone ! Nda a gar alhikimadiyo ka damndi war do damndi Tir koyradi ra nda Sidon koyradi ra, ngi borodiyo gay i dam caaku nda booši nguyo ga, ka cerbu ka i ˈtuubi. 14Amma, ciiti-dunbudi-han Tir nda Sidon go ta duu musulha ka bisa war. 15Ni bine Kapernahum koyra, n'o ta jeerndi hala beene wala ? N'o ta yee ganda hala alaakara !

16Boro ka kayndi war se haŋa kayndi yene haŋa. Boro ka wongu war wongu ay. Boro ka wongu ay wongu woodi ka sanba ay. »

17Saadi ka boro woyyeedi (70) yeekate ɲaali kuna, i har : « Sandi, wala šaytandiyo go dam hayadi ka yer har ni maa ga. »

18Isa har i se : « Ay guna Albiliisi kam ka hun beene sanda meleku. 19Wa guna, ay ga noo war hinay war ma dira gandakorfodiyo nda ndontondiyo ga. War hinaydi go bisa iberedi gaabidi. Haya foo si tooŋe war. 20Amma war ma si ɲaali nda ka šaytandiyo go dam hayadi ka war har. Amma wa ɲaali nda ka war maadiyo hantumndi ˈbeenedi ra. »

21Alwakati woodi, ˈHunde-Henenodi ton Isa nda ɲaali. Isa har : « Ye saabu ni ay Baba, beene nda ganda San, ka ni tugu haya wooyo bomo ferodiyo nda lakalkoynidiyo ga, amma ni bangayndi ga ijemayradiyo se. Nga, Baba, mise woo na a kaa bara woodi na ni baa. »

22A bere ngu ˈtaalibdiyo do here, a har i se : « Ay Baba yeendi ay kanba ra hayadi kul. Boro foo si bay may nga ci Ijedi kala Babadi. Ijedi foo ngo bay Babadi, nda boro ka se na a bayndi ga. »

23A bere ngu taalibdiyo do here, a duu ka har ngi foo se : « Ɲaali bara moodiyo se ka guna woo ka war go guna. 24Ye har war se ka annabi bobo nda kokoy bobo booni nguyo ma guna haya wooyo ka war go guna, amma i na guna gi. I baa nguyo ma mom hayadi ka war'o mom, amma i na mom ga. »

10.12
Mat 10.15; 11.24
10.13
Ban 11.3
10.15
Mat 4.13
10.16
Mat 10.40
10.17
Mar 16.17
10.18
Mat 4.10; Ban 9.1
10.19
Mar 16.18; Diy 28.3-5
10.20
Ban 20.12
10.21
Kor-I 1.26-29
10.22
Mat 28.18; Yeh 1.28
10.24
Piy-I 1.10-12

Samari boro bayntedi filla-yaasayntedi

25 •Ašara-bayraykoy foo tun, a hãa Isa ka sii ga. A
har : « Cawndikoy, ma na ye hima ka dam hala ay ma
kaaya huna-abadante ? »
26 Saadi Isa har a se : « Ma nga hantumndi Ašaraadi
kuna ? Mise foo na ni faham ga nda ? »
27 A jaabi ka har : *« ‹ Ma baa •Sandi ni Koydi, nda ni*
binedi kul, nda ni hundedi kul, nda ni gaabidi kul, nda ni
hungudi kul. ›[a] nda *‹ Ma baa ni attanaadi misedi ka n'o*
baa ni bomo. › »[b]
28 Isa jaabi ka har : « Ni jaabidi boori. Dam woodi,
de n'o ta huna. »
29 A baa ka cerbu Isa se ka ngu ci •tenjente, a har Isa
se : « May nga ci ay attanaadi ? »
30 Isa jaabi ka har a se : « Har foo junbu ka hun
Žeruzalem ka koy Žeriko here. A kam fondo dunbu
koyyo kanba. I din a ga nga derbediyo, i kar ga. I
koy ka nan ga huna nda bun nda cere game. 31 De
•sara-koosukoy foo mo junbu nda fondo foo-foodi.
Saadi ka a guna hardi, a koy nda nbeddedi jere foodi
here. 32 •Lewi huuboro foo mo too dooti. Saadi ka a
guna woodi ka maray, a koy nda nbeddedi jere foodi
here. 33 Har foo ka ci •Samari boro, ka go dira kuna,
too nga do. Saadi ka a guna ga, a hinni a se. 34 A man
ga, a safari nga maraydiyo. A mun dilwil nda •duwẽ
nga maraydiyo ga. A jijindi ga ngu jaati adabbadi
ga, hala a toondi ga yow junbu huudi ra, a duu ka
hawjay ga.
35 Subaahidi, ja a na koy, Samari borodi jow
•deniye hinka njorfu, ka noo ga yow junbu huudi
koydi se. A har a se : ‹ Hawjay ga. Haya kul ka
ni dam a se koyne, nda ay yeekate ye yeendi ga
mana. ›
36 Ni ta do, affoo boro hinja wooyo kuna nga kaa
attana woodi ka kam fondo dunbu koyyo kanba ra
se ? »
37 A jaabi ka har : « Woodi ka tamala a se. »
Saadi Isa har a se : « Koy ni mo, ma dam misedi
cille. »

10.25 *Mat 19.16*
10.27 *Mat 5.43*
10.28 *Oro 7.10*
10.33 *Mat 10.5*

a **10.27** – *Alhukumdi 6.5*
b **10.27** – *Saraadiyo 19.18*

Marta nda Mariyama do

38Saadi ka i go fondo ra, Isa hirow koyra foo ra.
Woy foo ka maa ci Marta jumndi gi ngu huu. 39A go
may woyme ka maadi ci Mariyama, a goro Isa ceediyo
do ka kayndi a se haŋa. 40Marta go hugay nda huudi
goydiyo. A man Isa ka har a se : « Ay ˙San, ay woymedi
fur goydiyo kul ay ga. Woodi si torro ni ya ? Har a se
a ma faaba ay. »

41Isa jaabi ka har a se : « Marta, Marta, n'o hujun,
n'o jarrab ni bomo haya bobo se. 42Amma haya foo
nga ci alwajib. Mariyama nga suuba nongu boyrodi,
boro foo si ta din ga a ga. »

Isa go cawndi mise ka na i ŋaare nda

Matiyu 6.9-15

11 Han foo Isa go ŋaare kuna nongu foo. Saadi ka
na a benndi, nga ˙taalibdiyo kuna affoo har a
se : « Ay ˙San, jentendi yer ŋaare, misedi ka na ˙Yehiya
jentendi ngu taalibdiyo. »

2A har i se : « Saa ka na war go ŋaare wa har :
‹ Yer Babadi, ni ka go ˙beenediyo ra,
Yala i ma berndi ni maadi.
Yala ni laamudi ma kaa.
Yala ni ibaydi ma dam adduŋŋaa woo ra,
Sanda misedi ka a damndi beenedi ra.
3Noo yer takuladi ka yer'o yentasu jaari kul.
4Yaafa yer se yer junubudiyo,
Bara yer mo go hinje boro kul ka tooŋe yer se.
Ma si dam yer jarrab kuna,
Amma ma kallasi yer icemerodi ra. › »

5A har i se koyne : « Nda war kuna affoo go may
ngu baakoy, de a koy a do ciji maasu ka har a se : ‹ Ay
baakoy, hii ay takula hinja. 6Ay baakoy foo junbu ay
do, ay si may haya kul ka ay noo ga. ›

7Nda a jaabi ga kuna here ka har : ‹ Ma si farandi
ay, ay huudi meedi daabu, ay nda ay ijemayradiyo kul
kani, ay si hin ka tun ka noo ni takula. › 8Ay go har
war se, nda a na tun ka noo ga nguyo baakoyteraydi
se, a ta tun torrodi maaganda se, ka noo haya kul ka
na a yentasu.

9Ay ta ay go har war se : Wa hãa, i ta noo war. Wa

10.38
Yeh 11.1
10.39
Yeh 11.1
10.40
Mar 4.38
10.41
Mat 6.25-34
10.42
Yeh 13.13
11.2
Mat 3.2
11.4
Mat 18.35; 26.41; Mar 11.25; Žak 1.13
11.9
Mat 7.7

taasi, war'o ta duu. Wa kar-kar, i ta fer war se. 10Bara boro kul ka hãa i ta noo ga, boro ka taasi go duu, i fer boro ka kar-kar se.

11May nga ci war kuna babadi ka nda nga ijedi hãa ga nda takula, a ta noo ga tondi ? Wala nda a hãa ga nda hariham, a ta noo ga gandakorfo ? 12Wala nda a hãa gorongo tondi, a ta noo ga ndonton ? 13Misedi kul ka war go laala nda, war go bay haya boyro noo war ijediyo se, sonko Babadi ka go beene go ta noo ♦Hunde-Henenodi woodiyo se ka go wir ga a ga. »

Isa nda Belzebul

Matiyu 12.22-37 ; Marki 3.20-30

14Han foo Isa garay šaytan foo, ka beebendi boro foo. Saadi ka šaytandi fatta, beebeedi cii, aljamaadi dam ga nda biray. 15Amma boro fooyo har : « ♦Belzebul, ka ci šaytandiyo amir, na a go garay nda šaytandiyo. » 16Affooyo, hala nguyo ma sii ga, har a se a ma cerbu nguyo ♦taamaysa ka hun ♦beenedi ra.

17Isa, ka go bay ngi hungudiyo, har i se : « Kokoyteray kul ka jemna, ka tangam nguyo nda cere, a halaci. Huu go kam huu ga. 18Nda Albiliisi go tangam ngu bomo, mise foo na nga kokoyteraydi go ta may aloomur ? War har ka na Belzebul na ay go garay nda šaytandiyo. 19Nda Belzebul maa na ye garay nda šaytandiyo, war ijediyo may maa na i garay gi nda ? Woodi se ngi jaati ngo ta dunbu war ciitidi. 20Amma nda Yerkoy hinaydi na ay go garay nda šaytandiyo, ♦Yerkoy kokoyteraydi kaa war do here.

21Saa kul ka na har gaabi-koyni, ka may yenje-jinay yakuwante, go hawjay ngu huu, hayadiyo ka go nga huudi ra duu alaafiya. 22Amma han ka affoo kaa ka bisa ga gaabi, a hin ga, a din a ga nga yenje-jinaydiyo, ka ga na a kaawa, a duu ka jemna i kul.

23Woodi ka si ay banda go tangam ay, woodi ka si faaba ay ka mara, go say.

24Saa ka na šaytan fatta boro kuna, a koy nongu koogodiyo ra, ka taasi hinjam. A na duu ga, saadi a har : ‹ Ay go yee ay huudi ra ka kuna ay fatta. › 25Nda a yeekate, a gar ga kon, a fiisindi ka taaram. 26Saadi

11.14 Mat 9.32-33
11.15 Mat 9.34; Mar 3.22
11.16 Mat 12.38
11.17 Mat 9.4
11.18 Mat 4.10
11.20 Mat 3.2
11.23 Mat 12.30; Mar 9.40
11.26 Piy-II 2.20

a koy kate šaytan iyye tana, ka bisa ga laala, i hirow, i goro. Saadi boro woodi kokordi go jaase lawaldi. »

27Saadi ka a go cii kuna, woy foo jeer ngu jinde aljamaadi ra ka har a se : « Ɲaali bara gundedi se ka jow ni, nda fafadiyo se ka kankamndi ni ! »

28Amma a jaabi ka har : « Ɲaali ta bara woodiyo se ka go mom Yerkoy ciinidi, i berndi ga ! »

Yunusa taamaysadi

Matiyu 12.38-45

29Ka gar aljamaadi go mara, a sinti ka har : « Jaman woo borodiyo go laala, i hãa ˈtaamaysayo. Taamaysa foo si ta noondi a se ka na ci annabi Yunusa taamaysadi. 30Misedi ka Yunusa kaa taamaysa Niniwe borodiyo se, misedi na ˈBorodi Ijedi go ta kaa taamaysa jaman woo se. 31Hawsa here kokoy-woydi hun adduŋŋaadi jere foodi do, ka kaa ta mom Sulaymana bomo-feeraydi. Wa guna, woodi ka go ne bisa Sulaymana. Saadi, hawsa here kokoy-woydi go ta tun ciiti-dunbudi-han, nga nda jaman woo borodiyo, a ta har i ma jukundi gi. 32Niniwe borodiyo ˈtuubi Yunusa waajudi se. Wa guna, woodi ka go ne bisa Yunusa. Niniwe borodiyo go ta tun, ciiti-dunbudi-han, ka har i ma jukundi jaman woo borodiyo. »

11.28
Yeh 14.21; Ebe 4.12
11.29
Mat 12.38; 16.4
11.33
Mat 5.15

Assobon fitiladi

Matiyu 6.22-23

33« Boro foo si dinndi fitila ka tugu ga, wala ka dam ga siyo cire, amma i jisi ga beene, hala woodiyo ka go hirow ma guna gaydi. 34Moo ci assobon fitiladi. Nda ni moodi go boori, a dam gay assobondi kul se. Amma nda ni moodi si boori, ni assobondi kul go kuboy ra. 35Saadi yeendi lakal gaydi ka go ni kuna, ma si koy kaa kuboy. 36Saadi, nda ni assobondi kul go gay kuna, wala nongu foo na cindi a kuna kuboy ra, ni kul go ta garndi gay kuna, misedi ka fitila go dam ni annuura kuna nda ngu gaydi. »

Bone iddu

37Saadi ka Isa go cii kuna, ˈFariziyen foo taasi a ga a ma ta hawre ngu huu. A koy, a sinti ka ŋaa.

38Fariziyendi taajab nda ka a guna Isa go hawre, a na
jina ka miti misedi ka ngi kanidi kayndi.

39•Sandi har a se : « War Fariziyenyo, war go
henenndi potidi nda tuudi teray heredi, amma kuna
here war go ton nda albida nda laala. 40Joolaayo !
Woodi ka hinsa teray heredi, n'ci nga da nga hinsa
kuna heredi ? 41Wa noo war kuna heredi a ma ci sara,
saadi hayadi kul go ta •henen war se.

42War bone Fariziyenyo ! Bara war go bana ajakka
wala nanadiyo, nda daydaydiyo, nda dumaraydiyo kul
ka go war žardendiyo ra se, amma war go yala haya
ka •tenje, nda ka baa Yerkoy. Ka gar woodi na war go
hima ka dam, bila nda war ma yala cindidiyo.

11.38 Mar 7.3-4
11.39 Mat 23.25-26; Mar 7.20-23
11.40 Kor-I 15.36
11.41 Diy 10.15
11.42 Mat 23.23
11.43 Mat 23.6-7
11.44 Mat 23.27
11.45 Mat 22.35
11.46 Mat 23.4
11.48 Mat 23.29-32; Diy 7.51-53
11.49 Mat 23.34; Kor-I 1.24, 30; Kol 2.3
11.51 Mat 23.35-36
11.52 Mat 23.13

43War bone Fariziyenyo ! Bara war go baa goro haya
lawaldiyo •caw-huudiyo ra, nda foodiyo yoobudiyo ra.

44War bone, •ašara-bayraykoydiyo nda
Fariziyendiyo, almunaakafiyo ! Bara war ci saarayyo
ka si may taamaysa, ka ga na boro go dira bila a
ma bay. »

45Ašara-bayraykoydiyo kuna affoo jow ciini, a har :
« Cawndikoy, wooyo harntedi ra ni mo n'o wow yer. »

46Isa jaabi ka har : « War mo bone ašara-
bayraykoyyo, bara war go lenjendi borodiyo lenje
tinoyo, ka war ta si taar nda wala war kobe-ije !

47War bone ! Haya ka se war go cen annabiidiyo
saaraydiyo, war babayo mo nga wii gi. 48War ci
seedeyo, war babadiyo goydi kan war se, bara ngi ta
wii annabiidiyo, war ta, war go cen ngi saaraydiyo.
49Woodi se na Yerkoy bayraydi har : ‹ Ay go sanba i se
annabiiyo nda •diyayo, i wii affooyo, i torro affooyo.
50Ja adduŋŋaadi sinti, annabiidiyo kul ka kuridiyo
mundi, Yerkoy go ta hãa jaman woo nda ga. 51Ja
Habila kuridi ga, hala Zakariya kuridi ga, ka war wii
•sara-kow-doodi nda •Yerkoy huudi nda cere game.
Nga ye har war se, Yerkoy go ta jukundi jaman woo
borodiyo wooyo kul se. ›

52War bone ašara-bayraykoyyo ! Bara war kow
bayray kalkawdi. War jaati na hirow, war go jendi
woodiyo ka go baa ka hirow ma hirow. »

53Saadi ka a har haya wooyo, ašara-bayraykoydiyo
nda Fariziyendiyo go tusa ga nda sooboy, ka ciindi ga

haya bobo fooyo ga. 54I kandi a se hirri, hala nguyo ma duu addelil nda ciiniyo ka fatta nga meedi ra.

Karkasetadiyo nda bine faabadiyo

12 Alwakati woodi boroyo mara, i too jenberyo. I hinsa ka bow hala i tam-tam cere. Saadi Isa sinti ka cii ngu ˁtaalibdiyo do jina : « Wa hawjay war bomo ˁFariziyendiyo alkamiiradi ra, ka ci almunaakafiteray. 2Haya kul ka tugundi go ta bangay, sirri si bara ka si ta bayndi. 3Woodi se hayadi ka war har kuboydiyo ra go ta momndi gay kuna. Hayadi ka war tugu-tugu haŋa ra huudi maasu, go ta feendi sooro beene.

4Ay go har war ka ci ay baakoydiyo se : war ma si hanbur woodiyo ka go hin ka wii assobon. Amma i si hin ka dam haya ka bisa woodi. 5Amma ye har war se woodi ka war go hima ka hanbur. Wa hanbur woodi ka nda a wii, a may hinay ka warra war jahannam kuna. Nga, ye har war se, nga na war go hima ka hanbur 6I neere atakirya guu alliyaara hinka, n'bay ? Amma Yerkoy si dina i kuna wala affoo. 7Yerkoy kaabu wala war bomo hanbirdiyo kul. War ma si hanbur far, bara war alkadardi go bisa wala atakirya bobo.

8Ye har war se, boro kul ka har borodiyo jine ngu ci ay wane, ˁBorodi Ijedi mo go ta har Yerkoy almalaykadiyo jine ka a koydi ci ay wane. 9Amma boro kul ka ŋankar ay borodiyo jine, ay go ta ŋankar ga Yerkoy almalaykadiyo jine. 10Yerkoy go yaafa boro se ka har ciini futu Borodi Ijedi ga. Amma boro ka ˁwow ˁHunde-Henenodi, Yerkoy si yaafa a se.

11Saa ka na i boy war, ka koy nda war ˁcaw-huudiyo, nda amirdiyo, nda hinaykoydiyo jine, war ma si hujun nda misedi ka na war go cii nda, wala haya ka na war go ta har. 12Haya ka se Hunde-Henenodi go ta cawndi war alwakati jaati hayadi ka war'o hima ka har. »

Taajir safidi filla-yaasayntedi

13Aljamaadi kuna boro foo har Isa se : « Cawndikoy, har ay harmedi se a ma jemna yer kaaya hayadi, ay nda ngu nda cere game. »

14Isa jaabi ka har : « Ya hardi, may nga dam ay nda war yentasudiyo ašara-dunbukoy, wala ka kaa war se

11.54
Mat 12.10
12.1
Mat 16.6
12.2
Mar 4.22
12.4
Yeh 15.14-15
12.5
Ebe 10.31
12.7
Mat 10.30; 12.12
12.9
Mar 8.38; Tim-II 2.12
12.10
Mat 8.20; 12.31-32; Yeh-I 5.16
12.11
Mat 10.17, 19
12.12
Mat 10.20; Mar 13.11

kaayandikoy. » 15A har i se : « Wa yeendi lakal, wa kur war bomo albacirteray ra, bara wala nda boro ci taajir, ni hunadi si hayadi ka n'o may kuna. »

16A dam i se •filla-yaasaynte foo, a har i se : « Taajir foo duu ngu faridi ra duuray ber. 17Saadi a sinti ka hungu ngu binedi ra : ‹ Ay si may nongu ka ay dam ay hejaydi. Ma na ay ma dam ? ›

18A har : ‹ Hayadi ka ay go ta dam ci woo : ye ta kayri ay attamhuudiyo, ka hinsa i beryo. Ye ta mara i kuna ay alkamadi nda ay mayraydiyo. 19Ye ta har : “ Ay hunde, n'o may mayray bobo ka jisi jiiri bobo se. Hinjam, ŋaa, ɲin, ɲaali. ” ›

20Amma Yerkoy har a se : ‹ Joola ! Cij'o jaati i ta hãa ni nda ni hundedi. Saadi hayadi ka ni hinsa, a ta kaa may wane ? ›

21A go ci mise woodiyo ka go mara alman nguyo bomo se, ka si taasi ka kaa ci taajir Yerkoy moodiyo jine. »

War ma si hujun

12.28 Mat 6.30 12.30 Mat 6.8 12.31 Mat 3.2; 19.29

22A har ngu taalibdiyo se : « War ma si hujun war hundedi se nda haya ka war go ta ŋaa, wala war gaadi se haya ka war go ta daabu. 23Huna bisa ŋaa, gaa bisa derbe. 24Wa guna gaagaadiyo. I si duma, i si hejay. I si may mangasĩ, i si may attamhuu. Yerkoy go hunandi gi. War bisa cirowyo ! 25War kuna may hujundiyo ngo hin ka tonton nga aloomurdi ga kanba foo hinne ? 26War si hin ka dam wala haya ciina. Ma se na war'o hujun nda hayadi ka cindi ?

27Wa guna misedi ka boosudiyo go jay nda. I si goy, i si bii. Ye har war se ka Sulaymana nga jeeraydi kul kuna, a na bay ka daabu ka too ngi kuna affoo. 28Ganji subudi go huna hõo, suba i warra ga alforon ra. Nda Yerkoy daabundi subu woodi, mise foo a si ta dam war se haya ka bisa woodi ? War ci naanay ciinakoyyo. 29War ma si hujun nda haya ka war go ŋaa, wala haya ka war go ɲin. War ma si hujun nda woodi. 30Bara haya wooyo kul adduŋŋaa •alkabiila-tanaadiyo go taasi gi. War babadi go bay ka war go too nda gi. 31Wa taasi •Yerkoy kokoyteraydi, saadi a ta noo war haya wooyo kul.

32Kur ciina, ma si hanbur, bara a kan war babadi
se a ma noo war kokoyteraydi. 33Wa neere hayadi
ka war'o may, wa noo ga talkadiyo se. Wa hinsa war
bomo se albaytiyo ka si jen, alman ʼbeenedi ra ka si
ben. Dooti jay si man, nooni si hasara ga. 34Saadi dooti
ka war almandi go, dooti na war binedi go ta garndi. »

Wa yeendi lakal

35« Wa hawkuna war tinjidiyo. War fitiladiyo ma
cindi din kuna. 36War ma ci sanda haryo ka batu
nguyo sandi, ka hun suttanteray ra. Ja saa ka na a kaa,
nda a kar-kar kul, i fer a se. 37Ɲaali ma bara baŋŋa
wooyo se, ka ngi sandi go ta gar hawjay ra han ka a
kaa. Nda ciimidi sandi go ta haw ngu tinji, ka gorondi
gi i ma ŋaa, a duu ka man ka kaadim gi. 38Yaama a
ma kaa ciji maasu wala alfajar here. Nda a gar i go
hawjay, ɲaali bara i se ! 39Wa bay ka nda huukoydi go
bay alwakatidi ka kuna jaydi go ta kaa, a ta hawjay. A
si ta nan a ma fun ngu huudi. 40Woodi se, war bomoy
ma lelinde, haya ka se ʼBorodi Ijedi go ta kaa alwakati
ka war si hungu. »

41Piyer har a se : « Ay ʼSan, yer wala borodiyo kul se
na n'o har ʼfilla-yaasaynte woo ? »

42Saadi Sandi har : « May nga ci alwakil naanayntedi
ka may lakal ? Nga sandi go talfi a ga ngu goykoydiyo,
hala a ma noo gi ŋaa alwakati boyro. 43Ɲaali bara
baŋŋa woodi se ka nga sandi go ta gar a go ngu goydi
ra. 44Ciimi na ay go har war se, a ta talfi a ga ngu
mayraydiyo kul. 45Amma lalla baŋŋaadi go har ngu
bine ra : ‹ Ay sandi gay a na kaa. › De a sinti ka kar
baŋŋaadiyo nda koŋŋoyo, ka ŋaa, ka ɲin, ka sakkar.
46Saadi baŋŋa woodi sandi go ta kaa han ka a si hungu,
nda alwakati ka a si bay. Saadi sandi go ta morro-
morro ga misedi ka a dam woodiyo ka si naanay se.

47Baŋŋaadi ka go bay ngu sandi ibaydi, amma a
na lelinde haya foo, wala a na dam ngu sandi ibaydi,
sandi go laasa baŋŋa woodi ce bobo. 48Baŋŋaadi ka na
bay ngu sandi wane ibaydi, de a dam goyyo ka hima
nda jukundiyo, sandi go ta laasa ga ce kaynayo. I ta
hãa haya bobo borodi ka se i noo haya bobo. Borodi ka
ga i talfi haya bobo, i wir a ga ibobo. »

12.32
Mat 14.27; 25.34
12.33
Mat 6.20; Diy 2.45; Žak 5.2
12.34
Mat 6.21
12.37
Mat 20.28; 24.42,46
12.39
Mat 6.19; Tes-I 5.2; Piy-II 3.10; Ban 3.3
12.40
Mar 13.33

Fay-fay na Isa kate, a na ci alaafiya

49« Ay kaa ka warra nuune adduŋŋaadi ga. Ye hinsa
ka baa a ma gay ka din ! 50Ay go hima ka duu ʼbatize.
Ay go hottay kuna har saa ka na a damndi ! 51Wala
war hungu ay kaa ta noo alaafiya adduŋŋaadi se ?
A na, ye har war se ka ay kate yenje. 52Han'o banda,
boro guu huu foo kuna go fay, i yenje ahinja ahinka
ga, nda ahinka ahinja ga. 53Borodiyo go ta dunbu :
baba nda ngu ije-har, ije-har nda ngu baba. Ɲaa nda
ngu ije-woy, ije-woy nda ngu ŋaa. Hanjure-woy nda
hanjure-woy ciina, hanjure-woy ciina nda hanjure-
woy. »

Wa fay alwakatidiyo

54A yee ka har aljamaadi se : « Saa ka war guna
12.50 duula foo hun nda woyne-kaŋay here, war'o har :
Mar 10.38; ‹ Morayda ciin'o baana go kar. › Woodi go dam. 55Saa
Yeh 19.30
12.53 ka war guna hew tun hawsa here, war'o har : ‹ Koron
Mat 10.21
12.54 go ta dam. › Woodi go dam. 56Almunaakafiyo, war hin
Mat 16.2
12.56 ka faham beene nda ganda alhaalidi. Mise foo war na
Mat 16.3
12.58 hin ka faham jaman woo ?
Mat 5.25
12.59 57Ma se war jaati si dunbu-ciiti haya ga ka go
Mat 5.26; ʼtenje ? 58Saa ka ni nda woodi ka hoo cere go koy
Mar 12.42
13.1 amirdi jine, fondodi ra ma taasi a ga musulha. Nda a
Mat 27.2
13.2 na, a wurru ni ciiti-dunbukoydi do, ciiti-dunbukoydi
Yeh 9.2-3
13.4 ma si noondi ni polisi se, a ma si koy dam ni kasa. 59Ye
Yeh 9.7,11
13.5 har mana, ni si ta hun dooti nda ma na bana njorfu
Mat 3.2;
Diy 2.38 mayra kokorodi. »

Wa bar attabiya wala war ma bun

13 Alwakati woodi, boro fooyo kaa ta filla a se
hayadi ka ʼPilati dam Galile boro fooyo se. A
mara ngi kuridi nda ngi saraadiyo. 2Isa jaabi gi : « War
hungu ka Galile boro woodiyo bisa Galile boro foodiyo
ka dam junubuyo wala, hayadi ka se i hottu mis'o ? 3A
na, ye har war se. Amma nda war na ʼtuubi, war mo go
ta halaci. 4Silowe koyradi sooro-huu kam boro woy-
cindi-yaaha (18) beene, a wii ngi kul. War'o hungu ka
i bisa Žeruzalem boro foodiyo kul ka dam ifutu, wala ?
5A na, ye har war se. Amma nda war na tuubi war mo
go ta halaci. »

6Isa yee kaa har ♦filla-yaasaynte woo : « Har foo go
may jeje-ɲaa ka a duma ngu ♦rezẽ faridi ra. A kaa taasi
a ra jeje, amma a na gar a ra haya kul. 7Saadi a har
ngu farikoydi se : ‹ Guna jiiri hinja ka ye kaa taasi jeje
jeje-ɲaadi ra, ay si gar a ra haya foo. Dunbu ga. Ma se
a jow nongu ka gar a si may nafa ? ›
8Goykoydi jaabi ga : ‹ Ay san, bisandi a se jiiri foo
koyne. Ye faani a cire ka dam a ra birji. 9Lalla a ma ta
dam ije. Nda a na dam, n'o ta jafa ga. › »

Isa wowndi aloojurkoyni foo hinjam-jaari

10♦Caw-huudiyo kuna affoo ra, Isa bara ka cawndi
♦hinjam-jaari foo han. 11De woy foo ka go wirci kuna,
šaytan foo dam ga nda aloojurkoyni, a too jiiri woy-
cindi-yaaha (18). A gongoli, a si hin ka kay ka serre
ngu. 12Saadi ka Isa guna ga, a kaati ga, a har a se :
« Woydi, ni kallasi ni aloojurdi ra. » 13A kandi a ga ngu
kanbadiyo. Saadi hinne a serre tur, a saabu Yerkoy.
14Amma caw-huudi amirdi dukur, haya ka se Isa
wowndi boro hinjam-jaaridi han. A har aljamaadi se :
« Jirbi iddu go bara ka kuna goy go dam. Wa kaa han
woodiyo kuna ka wowndi war bomo. War ma si kaa
hinjam-jaaridi han. »
15♦Sandi jaabi ka har a se : « Almunaakafiyo !
Hinjam-jaaridi han war kuna affoo kul go fer ngu
haw wala ngu farka kalidi ra ka koy ɲindi ga, n'bay ?
16Woy woo ci Ibrahim haama, ka Albiliisi haw ga
jiiri woy-cindi-yaaha (18). Saadi a ma si ferndi ngu
korfodiyo kuna hinjam-jaari, wala ? »
17Saadi ka na a har woodi nga iberediyo kul
haawi. Aljamaadi ɲaali nda haya jeerodiyo kul ka a
cindi ka dam.

Mutardu dumidi nda alkamiira filla-yaasayntediyo

18Isa har : « Ma na ♦Yerkoy kokoyteraydi go hima
nda ? Ma na ay ma himandi ga nda ? 19A ci sanda
♦mutardu-ije ka har foo jow, a warra ngu žarden kuna.
A jay, a kaa tuuri-ɲaa. Beene cirowdiyo go dam huu
nga kanbadiyo ga. »
20A har koyne : « Ma na ay ma himandi nda Yerkoy
kokoyteraydi ? 21A ci sanda alkamiira ka woy foo jow.

13.6
Mat 21.19
13.7
Mat 3.10
13.10
Mat 4.23
13.13
Mar 5.23
13.14
Mat 12.2; Mar 5.22
13.16
Mat 4.10
13.18
Mat 3.2; 13.24
13.19
Mat 13.32
13.21
Kor-I 5.6

A dam ga hanfi ber hinja farin kuna, hala saa ka na a kul tun. »

Huu-mee siitodi

22Isa go bisa koyrayo nda koyra mayrayo ra ka cawndi, ka gar a koy Žeruzalem here. 23Boro foo har a se : « Ay •San, ciimi nono ka Yerkoy si ta kallasi boro bobo wala ? »

24Amma Isa jaabi ka har : « Wa gaabundi ka hirow nda mee siitodi. Ye har war se ka ibobo go taasi ka hirow, amma i si ta hin. 25Saa ka na huukoydi tun, a ta daabu ganbudi. War ka cindi teray, war'o ta sinti ka kar-kar ganbudi, ka har : ‹ Yer San, yer San, fer yer se ! ›

Saadi a ta jaabi war ka har : ‹ Ay si bay nongu ka war hun. ›

13.24 *Mat 7.13*
13.25 *Mat 7.23*
13.27 *Mat 7.23*
13.28 *Mat 8.12*
13.29 *Mat 8.11*
13.30 *Mat 19.30*
13.31 *Mat 14.1*
13.32 *Ebe 2.10*
13.33 *Mat 21.11*
13.34 *Mat 23.37*

26Saadi war go ta har : ‹ Yer ŋaa yer ɲin ni jine. Ni cawndi yer nbeddediyo ra. ›

27A ta jaabi ka har : ‹ Ay har war se, ay si bay nongu ka war hun. Wa susum ay ga, goyfutu damkoyyo. ›

28War go ta guna Ibrahim nda Isaka nda Yaakuba, nda annabiidiyo kul •Yerkoy kokoyteraydi ra, amma war, i ta warra war teray. Han ka woodi dam, war go ta hem, war hiɲediyo go ta jiiri cere ga. 29Boroyo go ta hun woyne-hunay nda woyne-kaŋay, gurma nda hawsa. I ta goro ka ŋaa Yerkoy kokoyteraydi ra. 30Saadi iffooyo ka go banda go ta kaa jinediyo. Nda iffooyo ka go jine go ta yee banda. »

Isa go hem Žeruzalem ga

Matiyu 23.37-39 ; Luka 19.41-44

31Han woodi jaati •Fariziyen fooyo kaa ta har a se : « Hun ne ma koy, bara •Herodu go taasi ka wii ni. »

32Isa jaabi ka har i se : « Wa koy har njungu woodi se : ‹ Ay ga garay šaytanyo, ye wowndi boroyo hõo nda suba. Jirbi hinjantedi ye ta benndi. › 33Amma a tilasu ay ma dira hõo nda suba nda suba si. Annabi si hin ka bun nongu ka na ci Žeruzalem.

34Žeruzalem, Žeruzalem boroyo, ka go wii annabiidiyo, ka go warra tondi nda woodiyo ka i sanba mana. Ce merje na ay taasi ka mara ni ijediyo

misedi ka gorongo go mara ngu ijediyo ngu fatadiyo cire ! Amma war na yadda ! 35Guna, war huudi go ta furndi, a go ta cindi ngu kon ! Amma ye har war se, war si ta guna ay koyne hala saa ka na war har : *‹ Saabu ma bara woodi se, ka go kaa ᵛSandi maa ga. ›* »[a]

Isa koy Fariziyen foo huu

14 ᵛHinjam-jaari han foo, Isa hirow ᵛFariziyen amir foo huu ka ŋaa. Fariziyendiyo go korosi ga. 2Har foo go nga jine ka go may wirci ka fullundi nga gaadi kul. 3Isa har ᵛašara-bayraykoydiyo nda Fariziyendiyo se : « Boro go hima ka wowndi wircikom hinjam-jaari han wala ? » 4Amma i kul dangay. Saadi Isa din wircikomdi. A wowndi ga, a duu ka sanba ga a ma koy.

5Isa har i se : « War kuna affoo, nda gar nga ije wala nga haw kam baasu ra hinjam-jaari han, a si fattandi ga saadi hinne n'bay ? » 6I na hin ka jaabi woodi nda haya kul.

7A har ᵛfilla-yaasaynte foo woodiyo ka garndi dooti se, saadi ka na a guna ka i kul go suuba gorodo lawaldiyo. 8A har i se : « Saa ka na boro har mana ma kaa ngu hiijay ŋaandi do, ma si taasi goro haya lawaldiyo. Yaama n'o gar a har boro ma kaa ka bisa ni addawla. 9Saadi woodi ka kaati war boro hinkadi kul, go ta har mana : ‹ Noo goro dooti boro woo se. › Alwakati woodi n'o ta koy taasi banda here goro dooti nda haasumay. 10Amma han ka i kaati ni, koy goro banda here goro dooti do. Saadi woodi ka kaati ni go kaa a har mana : ‹ Ay baakoy, jiji ka kaa beene. › Saadi woodi go jeer ni borodiyo kul ka ni nda ngi go ŋaa nda cere jine. 11Boro kul ka jeer ngu bomo, i ciinandi ga, amma boro ka ciinandi ngu bomo, i jeer ga. »

12Isa cii woodi ka kaati ga se. A har : « Saa ka ni hinsa cirkose wala hawre, ma si kaati ni cerediyo, wala ni ŋaa-ijediyo, wala ni hayradiyo, wala ni taalimediyo ka go may almanyo. Nda ni dam woo, ngi mo ngi wondi han, i ta yeendi mana hayadi ka

14.1
Mat 12.10
14.3
Mat 22.35
14.11
Mat 23.12

a **13.35** – *Zabur 118.26*

ni dam i se. 13Saa ka ni dam ŋaandi, kaati talkadiyo, nda aloojurkoynidiyo, nda bonjidiyo, nda danawdiyo. 14N'o duu ɲaali, haya ka se i si hin ka yeendi mana hayadi ka ni dam i se. Yerkoy go noo ni woodi barajidi han woodi ka ˙tenjentediyo go yee ka huna. »

Ŋaandi berdi filla-yaasayntedi

15Saadi ka woodiyo kuna affoo ka garndi ŋaandi do Isa banda mom ciini wooyo, a har Isa se : « Ɲaali ma bara borodi se ka go ŋaa ˙Yerkoy kokoyteraydi ra ! »

16Saadi Isa har a se : « Har foo hinsa hawre ber, a duu ka kaati boro bobo. 17Alwakatidi ka i hima ka ŋaa, a sanba ngu baŋŋaadi hala a ma har woodiyo ka go hima ka kaa se : ‹ Wa kaa, hayadiyo kul lelinde. ›

18Amma affoo kul har ngu si hin ka kaa. Lawaldi har : ‹ Ay day fari. Ye hima ka koy guna ga. Ye taasi ni ga ma hinje yene. ›

19Affoo har koyne : ‹ Ay day haw bomo woy (10) ka ye baa ay ma koy sii. Ye taasi ni ga maa hinje yene. ›

20Affoo yee ka har koyne : ‹ Mise ka na ay hiiji. Woodi se na ay si hin ka kaa. ›

21Saadi ka baŋŋaadi yee ka kaa, a filla ngu sandi se hayadiyo kul ka i har. Saadi sandi hinsa ka dukur. A har ngu baŋŋaadi se : ‹ Fatta tanba koyradi nbeddediyo nda lolodiyo ra. Ma kate ne talkadiyo nda aloojurkoynidiyo nda bonjidiyo nda danawdiyo. ›

22Baŋŋaadi har ngu sandi se : ‹ Ay dam hayadi ka ni yaamar, amma hala morayda nongu cindi. ›

23˙Sandi har ngu baŋŋaadi se : ‹ Koy fondodiyo ra nda kalidiyo do. Woodiyo ka n'o gar dooti, ma gaabindi gi i ma hirow hala ay huudi ma ton. 24Ye har war se : Lawaldiyo ka ay kaati kuna, wala affoo ya si taba ay ŋaadi. › »

A si yarasu ka kaa Isa taalib

Matiyu 10.37-39

25Aljamaayo go hanga Isa. A bere ngi do here. 26A har i se : « Boro ka kaa ay do, go hima ka konno ngu baba, ngu ɲaa, ngu wonde, ngu ijediyo, ngu harmediyo, nda ngu woymediyo. A hima ka konno ngu jaati hunadi. Nda a na, a si hin ka kaa ay ˙taalib.

14.14 *Diy 24.15*
14.15 *Mat 3.2; 26.29; Ban 19.9*
14.24 *Mat 21.43; Diy 13.46*
14.26 *Mat 10.37; Yeh 12.25*

27 Boro ka na lenje ngu ʼsalibdi ka hanga ay, si hin ka
kaa ay taalib.
28 Nda war kuna boro go baa ka cen sooro-huu ber,
a ta jina ka goro ka jesesu, ka bay hinnedi ka a koy
sawa nda. A dam woodi, ka guna wala go may hinnedi
njorfu ka benndi ga. 29 Nda a na, saa ka a kandi
arrasasudiyo, a si hin ka benndi ga. Saadi woodiyo kul
ka go guna sinti go saffaha ga. 30 I ta har : ‹ Har woo
sinti ka cen, amma a na hin ka benndi ga. ›
31 Wala koyne, nda kokoy go koy tangam kokoy
foo, a jina ka goro ka jesesu misedi. A guna wala boro
jenber-woy (10.000) go hin ka tangam boro jenber-
waranka (20.000) ka kaa ta tangam ngiyo. N'bay
woodi na a go ta dam ? 32 Nda a guna ka ngu si hin, ja
kokoy foodi go nongu mooro, a sanba diya hala a ma
taasi alaafiya. 33 Misedi da cille boro ka baa ka kaa ay
taalib, a hima ka fur haya kul ka a may. Nda a na, a si
hin ka kaa ay taalib.
34 Ciiri ci haya boyro. Amma nda a si may tenbe,
mise foo na i hin ka noo ga tenbe nda ? 35 A si may
nafa labu se wala birji se. I ta warra ga teray.
Boro ka go may haŋa mom se ma mom. »

14.27
Mat 10.38
14.33
Fil 3.7-8
14.34
Mar 9.50
14.35
Mat 5.13; 11.15
15.2
Mat 9.11
15.3
Mat 13.3
15.7
Mat 21.29

Feejidi derentedi filla-yaasayntedi

Matiyu 18.10-14

15 ʼAlkaasudinkoydiyo kul nda junubuntediyo
man Isa ka kayndi a se haŋa. 2 ʼFariziyendiyo
nda ʼašara-bayraykoydiyo bara ka ŋuunu-ŋuunu ka
har : « Boro woo a kubay junubuntediyo, a duu ka ŋaa
i banda. »
3 A har i se ʼfilla-yaasaynte woo. 4 A har : « Lalla boro
foo war kuna go may feeji jongu (100), de affoo ma
dere. N'bay a fur woyyagga-cindi-yaggadi (99) ganji,
ka koy taasi woodi ka dere, hala saa ka a duu ga ?
5 Saa ka a duu ga, a dam ga ngu jesediyo ga nda bine-
kaanay. 6 Saa ka a koy huu, a kaati ngu cerediyo nda
ngu taalimediyo. A har i se : ‹ Wa ŋaali ay banda, haya
ka se ay duu ay feejidi ka dere. › 7 Ye har war se, ŋaali
go dam ʼbeenedi ra saa ka na junubunte foo ʼtuubi. A
duu ŋaali ka bisa boro ʼtenjente woyyagga-cindi-yagga
(99) ka si yentasu tuubi. »

Njorfu mayradi ka dere filla-yaasayntedi

8« Wala, nda woy foo go may darakamas[a] njorfu
woy (10), ka ra affoo dere. A ta dinndi fitila, ka fiisi
huudi, ka duu ka hinsa ka taasi, hala saa ka a duu ga,
n'bay ? 9Saa ka a duu ga, a kaati ngu ceredi yo nda ngu
taalimedi yo. A har : ‹ Wa ŋaali ay banda, haya ka se ay
duu ay njorfudi ka dere. › 10Woodi se ye har war se, a
ci ŋaali ber Yerkoy almalaykadi yo jine nda junubunte
foo ˈtuubi. »

Ije-har derentedi filla-yaasayntedi

11A yee ka har : « Har foo go may ije-har hinka.
12Kaynadi har babadi se : ‹ Ay baba, n'ay ay baadi
kaayadi ra. › Saadi babadi jemna i se ngu almandi.

13Jirbi kayna, kaynadi mara haya kul ka a may, a
koy ganda mooro foo ra. Dooti a hasara ngu almandi
kul ije-fututeray ra. 14Saadi ka nga almandi ben, heray
ber dam gandadi ga. A sinti ka tilasu. 15A koy denji
gandadi boro foo ga. Boro woodi sanba ga ngu wane
faridi ra, har a ma kur ngu binkayo. 16A baa ngu ma
ŋaa kokošidi yo ka binkadi yo go ŋaa, amma boro kul
si noo ga a se.

15.11 Mat 21.28
15.18 Mat 3.2
15.20 Diy 20.37
15.22 Ban 6.11
15.24 Efe 2.1,5; Tim-I 5.6

17Saadi ka a way, a har : ‹ Ay baba go may goykoy
bobo. I may takula bobo ka i ŋaa, hala haya go cindi.
Amma ay go ne, ay bun nda heray. 18Ye tun ka koy
ay baba do. Ye har a se : “ Baba, ay hoo ˈbeenedi nda
ni. 19Ay si hima ka kaatindi nda ni ije. Dam ay nda ni
goykoydi ra affoo. ” › 20A tun ka koy ngu baba do.

Ja a go nongu mooro, babadi guna ga, a hinni a se.
A jur ka warra ngu a jinde ga, ka sunnba ga.

21Ijedi har a se : ‹ Baba, ay hoo beenedi nda ni. Ay si
hima ka kaatindi nda ni ije. ›

22Amma babadi har ngu baŋŋaadi yo se : ‹ Wa kate
tanba derbe berdi ka boori nda i kul, war ma dam ga
a jinde. War ma dam korbo nga kobe-ijedi ra, nda
taamyo nga ceediyo ra. 23Wa kate haw-ije naasodi,
war ma duu ka koosu ga. Yer ma ŋaa, yer dam daame.
24Haya ka se ay ijedi, ka bun, yee ka huna. A dere,
amma a kumnandi. › Saadi i sinti ka ŋaali.

a **15.8 –** *darakamas* – Girek njorfu nono ka go sawa nda jaari foo goy-hay.

25Amma nga hammadidi bara faridiyo do. Saadi
ka a yeekate, ka a man huudi, a mom doonudi nda
gaanidiyo se. 26A kaati goykoydiyo ra affoo, ka hãa
ga ma nga dam. 27Goykoy woodi har a se : ‹ Ni wane
harmedi ya kaa. Ni baba koosu haw-ije naasodi,
hayadi ka se a gar a selle. ›
28Saadi beeredi dukur, a na baa ka hirow. Nga baba
fatta, a suburndi ga a ma hirow. 29Amma a jaabi ka
har ngu baba se : ‹ Guna, ay goy mana a too jiiriyo,
ay na bay ka hoo ni yaamardiyo. Ma na bay ka n'ay
hancin, hala ay nda ay cerediyo ma dam daame.
30Amma guna ni ije woo, ka ŋaa ni almandi nga nda
woy-kuurudiyo, a kaa, nga se na ni koosu haw-ije
naasodi ! ›
31Babadi har a se : ‹ Ay ije, saa kul ni go ay banda,
haya kul ka ye may ci ni wane. 32Amma a hima yer ma
ŋaali, yer bine ma kan, haya ka se ni harmedi ka bun,
yee ka huna. Woodi ka dere, kumnandi. › »

Albayti kanbakoy cemerodi filla-yaasayntedi

16 Isa yee ka har ngu •taalibdiyo se : « Har foo ka
ci taajir ber ka go may alwakil foo. I teje ga
taajirdi jine haya ka se a ŋaa nga almandiyo kul. 2A
kaati ga ka hãa ga : ‹ Ma ya ci haya woo ka ye mom ni
ga ? Dam ni alwakilteray kaabudi, haya ka se ni si hin
ka alwakilteray ay wane almandiyo. ›
3Alwakildi hãa ngu bomo : ‹ Ay sandi din ay ga
ngu almandiyo alwakilteraydi. Ma na ye ta dam ? Ay
si may gaabi ka koy fari. Ye haasum ka koy gariibu.
4Ay bay haya ka ay ma dam, hala borodiyo ma kanba
ay ngi huudiyo ra morayda ka ay sandi din ay ga
alwakilteraydi. ›
5Saadi a kaati woodiyo ka ga na ngu sandi go may
garaw. A har lawaldi se : ‹ Merje na ay sandi go may
ni ga ? ›
6A jaabi : ‹ Tukku jongu (100) dilwil. ›
Alwakildi har a se : ‹ Jow ni kaabudi. Tanba, ma
goro ka hantum woyguu (50). ›
7A yee ka har affoo se : ‹ Ni binde, merje na a may
ni ga ? ›
A jaabi : ‹ Caaku jongu-guu (500) alkama. ›

A har a se : ‹ Jow ni kaabudi, ma hantum jongutaaci (400). ›

8 ♦Sandi saabu alwakil futudi, haya ka se a goy nda alkiyaasa. Jaman woo ijediyo go hinsa ka may alkiyaasa jaman woo borodiyo se, ka bisa gay ijediyo. 9 Ay go har war se : wa taasi cereyo nda alman futu. Saa ka almandi ben, i ta kubay war hukkum abadante kuna.

10 Boro ka ci inaanaynte haya ciinayo ra, ci inaanaynte mo haya beryo ra. Boro ka si ♦tenje haya ciinayo ra, si tenje mo haya beryo ra. 11 Nda war si may naanay adduŋŋaa futu woo almanyo ra, may ngo ta talfi war ga alman ciimi-ciimidiyo ? 12 Nda war na kaa naanaynteyo waani ra, may ngo ta noo war haya ka ci war wane ?

16.8 *Yeh 12.36; Efe 5.8; Tes-I 5.5*
16.9 *Mat 19.21*
16.10 *Mat 25.21, 23*
16.13 *Mat 6.24*
16.14 *Tim-I 3.3*
16.15 *Ban 2.23*
16.16 *Mat 4.23; 5.17*
16.17 *Mat 5.18*
16.18 *Mat 5.31-32; Mar 10.11; Oro 7.2-3*
16.20 *Diy 3.2*
16.21 *Mat 15.27*

13 Baŋŋa foo si hin ka goy san hinka se. Haya ka se ma a konno affoo ka baa itanaadi, ma a denji affoodi ka ŋankar itanaadi. War si hin ka kaadim Yerkoy ka kaadim alman. »

14 ♦Fariziyendiyo ka ci njorfu baakoyyo, mom haya woo kul, i saffaha Isa. 15 A har i se : « War ci woodiyo ka go cerbu ka nguyo tenje borodiyo jine. Amma Yerkoy go bay war binediyo, haya ka se hayadi ka borodiyo go hungu a ci haya ber, a ci ijaaso Yerkoy moodiyo cire. »

Cawndiyo haya tana fooyo beene

16 « ♦Ašara nda Annabiidiyo Hantumdiyo jaman gay hala ♦Yehiya jaman. Ja a kaa, i fee ♦Yerkoy kokoyteraydi ♦Allinjildi, borodiyo kul go dam gaabi hala nguyo ma hirow a ra. 17 Amma a yarasu beene nda ganda ma dere, nda tonbi foo ma kam Ašara ra.

18 Boro ka fay ngu wondedi ka hiiji woy tana dam azzina. Boro ka hiiji woy ka nga kurŋe fay, a koydi dam azzina. »

Taajir har foo nda Lazar

19 « Taajir foo ka go haw derbe ciray nda haabubaano derbe. Saa kul a huna ŋaali ra nda daame ra. 20 Talka foo ka maa ci Lazar, ka kul ci funsu dooroyo, bara ka kani taajirdi huudi mee. 21 A baa ngu ma ŋaa nda meecindidiyo ka go kam taajirdi taabaldi cire. Wala hanšidiyo go kaa loo nda funsudiyo.

22Talkadi bun, saadi almalaykadiyo koy nda ga
Ibrahim jere. Taajirdi mo bun, i fiji ga. 23A hinsa
ka laajaaba alaakara. A jeer ngu moodiyo, a guna
Ibrahim nongu mooro. Lazar go nga jere. 24Saadi a
kaati ka har : ‹ Ay baba Ibrahim, hinni ay se. Sanba
Lazar hala a ma sufa ngu kobe-ijedi meedi haridi ra,
hala woodi ma yayndi ay deenedi, haya ka se ay go
hottay kuna nuune woo ra. ›

25Ibrahim jaabi ga : ‹ Ay ije, hungu ka ni duu
haya boyroyo ni hunadi ra, amma Lazar na duu bara
torroyo. Morayda a mundedi tuusundi, ni ta, ni go
tujuryo ra. 26Woo kul banda, Yerkoy dam guusu ber
yer nda war nda cere game, hala woodiyo ka go baa
ka koy nda war do here ma si hin, wala woodiyo ka go
war do here, ma si hin ka kaa yer do here. ›

27Taajirdi har : ‹ Ay baba Ibrahim, saadi ye suburndi
ni ma sanba Lazar ay baba huudi ra. 28Sanba ga, haya
ka se ye may harme guu, hala a ma koy gaay gi hala i
ma si kaa nongu laalo woo ra. ›

29Ibrahim jaabi ga : ‹ I kanba Muusa nda Annabiidiyo
Kitabdiyo, i ma kayndi i se haŋa. ›

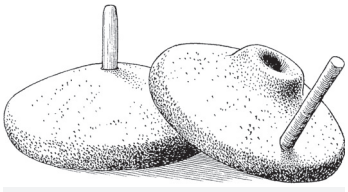
30Saadi taajirdi har : ‹ A na, ay baba Ibrahim, amma
nda boro tun bukowdiyo ra, a koy i do, i ta ʼtuubi. ›

31Ibrahim jaabi ga : ‹ Nda i na kayndi Muusa nda
Annabiidiyo Kitabdiyo se haŋa, i si yadda ka naanay
wala boro ka yee ka huna bukowdiyo nda cere
game. › »

16.24
Mat 5.22
16.28
Diy 2.40; Tes-I 4.6
16.29
Yeh 1.45; Diy 15.21
17.1
Mat 5.29; 18.7
17.2
Mat 5.29; Mar 10.24
17.3
Mat 18.15; Efe 4.32; Kol 3.13
17.4
Mat 18.21-22

Hayadiyo ka jendi naanay nda goydiyo ka tilasu

17 Isa har ngu ʼtaalibdiyo se : « A tilasu hoo ma
dam. Amma boro woodi bone ka do i hun !
2A bisa ka baa i ma haw boro woodi jinde fufu-tondi
ber, i ma warra ga ʼisa-
honnodi ra. Yer si baa
i ma hoondi ijekayna
wooyo kuna affoo naanay
jaŋay ra. 3Wa yeendi war
bomo jaati se lakal.

fufu-tondi ber (17.2)

Nda ni ɲaa-ije tooŋe ni,
ma gaay ga. Nda a ʼtuubi,
hinje a se. 4Nda a tooŋe

ni ce iyye jaari ra, nda a yeekate ce iyye ni do ka har mana : ‹ Ay tuubi ›, ma hinje a se. »

5Saadi, diyadiyo har ♦Sandi se : « Tonton yer naanaydi ga. »

6Amma Sandi har : « Nda war'o may naanay sanda ♦mutardu-ije, war go har tuuri-ŋaa woo se : ‹ Dogo ni ka sinji ni isadi ra ›, a dam hayadi ka war har a se.

7Nda war kuna affoo go may baŋŋa ka go fari a se, wala a kur nga adabbayo. Saa ka a hun faridiyo do, war kuna may go har a se : ‹ Kaa morayda ciin'o ma ŋaa ? › 8Hayadi ka n'o har a se ci : ‹ Hina yene hawre, ma dam ni goy jaaradiyo. Ma kaadim ay saa ka ay go ŋaa nda ɲin kuna. Saa ka woodi ben, n'o hin ka ŋaa ka ɲin. › 9Wala n'o dam albarka baŋŋaadi se, hayadi ka se a dam hayadi ka ni har a se ? Ay si hungu. 10War mo, mise woo da na. Saa ka war dam hayadi kul ka i har war ma dam, wa har : ‹ Yer ci baŋŋaayo ka si may nafayo. Yer dam hayadi ka yer go hima ka dam. › »

17.5 *Mar 6.30*
17.6 *Mat 13.31; 21.21; Mar 9.23*
17.10 *Kor-I 9.16*
17.11 *Yeh 4.3-4*
17.12 *Mat 8.2*
17.14 *Mat 8.4*
17.15 *Mat 9.8*
17.16 *Mat 10.5*
17.19 *Mat 9.22*
17.20 *Mat 3.2*

Isa wowndi jiraykoyni boro woy (10)

11Saadi ka Isa go jow Žeruzalem fondo, a koy nda ♦Samari nda Galile koyradi gošidi do here. 12Saadi ka a hirow koyra foo ra, jiray boro woy (10) kaa kubay ga. I kay a se nongu mooro. 13I jeer ngu jinde ka har : « Isa, Cawndikoy, hinni yer se. »

14Saadi ka a guna gi, a har i se : « Wa koy, cerbu war ♦sara-koosukoydiyo se. » Saadi ka i go koy ra, Yerkoy henenndi gi.

15Saadi ka ngi kuna affoo guna ka ngu wow, a yee ngu cee banda, a jeer ngu jinde ka saabu Yerkoy. 16A kam Isa ceediyo do here, ka sinji kanje, ka dam a se albarka. Jiray woo na ci bara Samari boro.

17Isa jaabi ka har a se : « I ci awoy (10) ka ay henenndi, n'bay ? Man na yaggadi go ? 18Saadi yow woo foo nga yeekate ka saabu Yerkoy, wala ? » 19Saadi a har a se : « Tun ka kay, ma koy. Ni naanaydi kallasi ni. »

Yerkoy kokoyteraydi

20♦Fariziyendiyo hãa Isa : « Saa foo na ♦Yerkoy kokoyteraydi go kaa ? » A jaabi gi ka har : « Yerkoy

kokoyteraydi si kaa nda mise ka a kar moo-guna. 21I si har : ‹ A ga go ne › wala ‹ A ga go hentu. › Wa guna, Yerkoy kokoyteraydi go war game. »

22Isa har ngu taalibdiyo se : « Hanyo go ta kaa, ka war go booni war ma guna •Borodi Ijedi wane jaaridiyo kuna affoo, amma war si guna ga. 23I ta har war se : ‹ Guna ! A go ne. › wala ‹ Guna ! A go hentu. › War ma si koy. War ma si jur i banda. 24Misedi ka meleku go naray nda, ka din nda beene jere foo ka koy affoo do here, misedi na Borodi Ijedi go nda nga jaaridi han. 25Amma a tilasu bara a ma hinsa ka laajaaba jina. Jamandi woodi borodiyo go ŋankar ga.

26Hayadi ka damndi Nuhum jamandi ra mo go kaa ta dam Borodi Ijedi jamandi ra. 27Borodiyo go ŋaa, i go ŋin, i hiiji, i hiijindi nguyo ijediyo, hala jaari woodi ka Nuhum hirow hiidi ra. Tufaanadi kaa ka wii ngi kul.

28Nda mo Lotu jaman. Borodiyo i ŋaa, i ŋin, i day, i neere, i duma, i cen. 29Amma jaaridi ka Lotu fatta Sodom koyradi ra, nuune ber nda alkirbiti ya kam ka hun beene, ka halaci hayadiyo kul.

30Woodi cille go kaa ta dam han ka Borodi Ijedi cerbu ngu bomo. 31Han woodi, boro ka go sooro, amma nga jineyyo go nga huudi ra. A ma si junbu ka jow gi ! Wala mo, woodi ka go faridiyo do ma si yeekate. 32Wa hungu Lotu wondedi. 33Boro ka taasi ka kallasi ngu hundedi go ta jaŋay ga. Boro ka jaŋay ga go kallasi ga. 34Ye har war se, ciji woodi, boro hinka ka go kani kara foo ga. Affoo go ta jowndi, itana go ta furndi. 35Woy hinka go fufu attam nda cere. Affoo go ta jowndi, itana go ta furndi. 36Saadi boro hinka go ta garndi faridiyo do. Affoo go ta jowndi, itana go ta furndi. »

37Taalibdiyo jaabi ka har : « Yer •San, man na woodi go damndi ? »

Saadi a har i se : « Nongu ka bukow go, dooti na jaybanyo go kubay. »

Tiyaw woydi filla-yaasayntedi

18 Isa har i se •filla-yaasaynte foo, har i ma dam anniya saa kul ka ŋaare, ngi bine ma si hun. 2A har : « Alkaali foo bara koyra foo ra, ka si hanbur

17.22
Mat 8.20
17.23
Mat 24.23
17.24
Mat 24.27
17.25
Mat 16.21; Mar 13.30
17.30
Mat 10.23; Kor-I 1.7; Tes-I 2.19; Tes-II 1.7; Piy-II 3.4; Ban 1.7
17.31
Mat 24.17-18
17.33
Yeh 12.25
17.35
Mat 24.41
17.37
Mat 24.28
18.1
Diy 1.14; Oro 1.10; Efe 6.18; Kol 4.2; Tes-I 5.17

Yerkoy, a si duu ka berndi boro kul. 3Tiyaw-woy foo mo bara koyra woodi ra. A kaa ta har a se : ‹ Dunbu-ciiti ay nda ay yenje-kasinaydi nda cere game. ›

4A gay a wongu a se. Amma woodi banda a har ngu bomo se : ‹ Ay si hanbur Yerkoy, ay si duu ka berndi boro kul. 5Amma, ye dunbu-ciiti tiyaw-woy woo se, haya ka se a torro ay. Nda a na, saa kul a kaa hala a ma laybundi ay. › »

6•Sandi har : « Wa mom hayadi ka alkaali futu woo go har. 7Yerkoy go ta dunbu-ciiti ngu suubantediyo se, ka go jeer ngi jinde, ka cii a do ciji nda jaari. N'bay a si gayndi ciiti-dunbudi ngi nda ngi yenje-kasinaydiyo nda cere game ? 8Ye har war se ka a go ceŋe ka dunbu-ciiti i se. Amma, saa ka •Borodi Ijedi yee ka kaa, a gar naanay adduŋŋaadi ra wala ? »

Fariziyendi nda alkaasudinkoydi filla-yaasayntedi

18.7 *Ban 6.10* 18.8 *Mat 8.20; 16.27* 18.10 *Diy 3.1* 18.11 *Mat 6.5; Mar 11.25* 18.12 *Mat 9.14* 18.13 *Tim-I 1.15* 18.14 *Mat 23.12*

9A yee ka har •filla-yaasaynte woo woodiyo se ka go naanay ngi bomo. I hungu ka ngiyo go •tenje, woodi se i ŋankar affoodiyo. 10A har : « Har hinka ka koy •Yerkoy huudi batumadi ra ka ŋaare. Affoo ci •Fariziyen, affoodi ci •alkaasudinkoy. 11Fariziyendi go kay, a ŋaare ngu bine ra nda mis'o : ‹ Yerkoy, ye dam mana albarka, haya ka se na ay si hima nda boro foodiyo ka ci kamkoy, i si tenje, i ci azzinadamkoyyo, wala alkaasudinkoy woo cille. 12Jirbi-iyye kul ye hawmee ce hinka, ye noo ay wane duuray kul ajakkadi. ›

13Alkaasudinkoydi ta go kay nongu mooro. A si wala ka hin ka jeer ngu moodiyo beene. Amma a kar ngu gandedi ka har : ‹ Yerkoy guna ay nda hinni, ay ka ci junubudamkoy. ›

14Ye har war se, Yerkoy kaati har woo nda tenjente, ka fur affoodi. Har tenjente woo yee ngu do. Boro kul ka jeer ngu bomo, i ciinandi ga, amma boro ka ciinandi ngu bomo, i jeer ga. »

Isa nda ijemayradiyo

Matiyu 19.13-15 ; Marki 10.13-16

15Boroyo kate a do ije-cirayyo hala a ma taar gi. Amma saadi ka •taalibdiyo guna woodi, i teje woodiyo

ka kate gi. 16Amma Isa kaati gi, ka har i se : « Wa nan
ijemayradiyo ma kaa ay do. War ma si jendi ga i se,
haya ka se ♦Yerkoy kokoyteraydi ci woodiyo ka go
hima nda gi wane. 17Ciimi n'ay go har war se, boro
kul ka si yadda Yerkoy kokoyteraydi sanda ijekayna,
si hirow a ra. »

Amir taajirdi

Matiyu 19.16-30 ; Marki 10.17-31

18Amir foo hãa Isa ka har : « Cawndikoy boyro,
ma na ye hima ka dam hala ay ma kaaya huna-
abadante ? »

19Amma Isa har a se : « Ma se n'o har ay ci iboyro ?
Boro foo si boori kala Yerkoy. 20N'o bay yaamardiyo :
‹ Ma si dam azzina. Ma si wii boro. Ma si jay. Ma si seede
nda tangari. Ma berndi ni ɲaa nda ni baba. › »[a]

21Saadi har woo har : « Ay hanga wooyo kul ja ay
ijeciinateraydi ra. »

22Saadi ka a mom woodi, Isa har a se : « A cindi
mana haya foo koyne ka n'o hima ka dam. Neere
hayadi kul ka n'o may. Ma noo ga talkadiyo se, n'o duu
alman ♦beenedi ra. Woodi banda ma kaa, ma hanga
ay ! »

23Saadi ka a mom woodi, a bibindi, haya ka se a ci
taajir ber. 24Saadi ka Isa guna ka a bibindi, a har : « A
hinsa ka sendu woodiyo ka go may alman i ma hirow
♦Yerkoy kokoyteraydi ra. 25A bisa ka yarasu yoo se, a
ma bisa nda saanafune, nda taajir ma hirow Yerkoy
kokoyteraydi ra. »

26Woodiyo ka mom woo, har : « Saadi may ngo hin
ka kallasi ? »

27Amma Isa har : « Hayadi ka borodiyo si hin,
Yerkoy go hin ga. »

28Piyer har : « Guna, yer fur hayadiyo kul ka
hanga ni. »

29Isa jaabi gi : « Nda ciimi ye har war se, Yerkoy go
baraji boro kul ka fur ngu huu, wala ngu hayradiyo,
wala ngu ɲaa-ijeyo, wala ngu wonde, nda ngu ijeyo,
Yerkoy kokoyteraydi maaganda se. 30A ta duu haya ka

18.17 *Mat 11.25*
18.20 *Oro 13.9*
18.22 *Mat 6.20; Diy 2.45*
18.27 *Mat 19.26*
18.28 *Mat 4.19*
18.30 *Mat 12.32; 25.46*

a **18.20** – *Fattadi 20.12-16 ; Alhukumdi 5.16-20*

bisa wooyo alwakati woo ra, nda alwakatidi ka go kaa ra, huna-abadante. »

Isa ye ka har ngo ta bun

Matiyu 20.17-19 ; Marki 10.32-34

31 Isa kaati taalib woy-cindi-hinkadi (12) jere ga. A har i se : « Guna, yer ga jiji ka koy Žeruzalem. Hayadiyo kul ka annabiidiyo hantum ⁺Borodi Ijedi ga go ta tabati. 32 I ta noo ga ⁺alkabiila-tanaadiyo se. I ta saffaha ga, ka wow ga, i ta duu ka tufa a ga. 33 I ta laasa ga, i duu ka wii ga. Jirbi hinjantedi ra, a ta yee ka huna. »

34 Taalibdiyo na faham haya wooyo kuna haya foo. Yerkoy tugu i ga ciini wooyo, i si bay ngi almaanadi.

Gariibu danaw foo moodiyo fer

Matiyu 20.29-34 ; Marki 10.46-52

18.31 *Mat 8.20*
18.32 *Mat 16.21; Diy 2.23*
18.33 *Mat 16.21*
18.34 *Mar 9.32*
18.38 *Mat 9.27; 17.15*
18.42 *Mat 9.22*
18.43 *Mat 9.8*

35 Saadi ka Isa man Žeriko koyradi, danaw foo go goro fondodi ga, a gariibu. 36 A mom aljamaadi ka go bisa ra, a hãa hayadi ka dam. 37 I har a se ka Isa Nazareti borodi ya go bisa ra ne here.

38 Saadi a jeer ngu jindedi ka har : « Isa, Dawuda Ije, hinni ay ra ! »

39 Woodiyo ka go dira a jine, i teje ga hala a ma dangay. Amma a kaati ka har : « Dawuda Ije, hinni ay ra. »

40 Isa kay, a duu ka yaamar i ma kate ngu se danawdi. Saadi ka a man, Isa hãa ga, 41 a har a se : « Ma na n'o baa ay ma dam mana ? »

Danawdi har a se : « Ay ⁺San, ye baa ay ma guna. »

42 Isa har a se : « Guna. Ni naanaydi kallasi ni. » 43 Saadi hinne a guna, a sinti ka hanga Isa ka saabu Yerkoy. Saadi ka borodiyo kul guna woodi, i saabu Yerkoy.

Zaše alkaasudinkoydi

19 Isa hirow Žeriko, a kottu koyradi. 2 Taajir foo ka maadi ci Zaše bara dooti. A ci ⁺alkaasudinkoydiyo amirdi. 3 A taasi ngu ma guna Isa, a na hin aljamaadi maaganda se, bara a dungura. 4 Saadi a jur ka koy jine here, ka koy jiji tuuri-ŋaa foo

ga, hala ngu ma hin ka guna Isa, bara dooti here na a go hima ka bisa.

5Saadi ka Isa too dooti, a honno beene, a guna ga. A har : « Zaše, junbu ka kaa tanba, bara ye hima ka junbu ni huu han'o. » 6Zaše junbu tanba ka kubay ga nda ɲaali.

7Saadi ka na borodiyo guna woodi, i ŋuunu-ŋuunu : « A koy junbu junubunte huu. »

8Amma Zaše kay ngu cee ga, a har ♦Sandi se : « Ay San, ye noo ay almandi jeredi kul talkadiyo se. Boro kul ka ay janba ka din nga njorfu, ye ta noo ga nga wondi cille taaci. »

9Saadi Isa har a se : « Kallasidi hirow huu woo ra han'o, haya ka se har woo jaati ci Ibrahim ije. 10Haya ka se ♦Borodi Ijedi kaa ta taasi ka kallasi woodiyo ka dere. »

Njorfu min woydi filla-yaasayntedi

11Ka gar borodiyo go kayndi haŋa, a tonton i se ♦filla-yaasaynte foo haya ka se i man Žeruzalem. I hungu ka ♦Yerkoy kokoyteraydi go ta bangay saadi hinne. 12A har : « Har foo ka ci huu ber ije, koy ganda mooro ra ka koy laamu ga, ka yeekate. 13A kaati ngu baŋŋaadiyo ra boro woy (10), a noo affoo kul min[a] alliyaara woy (10), a duu ka har i se : ‹ Wa maamala nda ga hala ay go kaa. ›

14Amma nga borodiyo konno ga, i sanba diya ka har : ‹ Yer si baa har woo ma laamu yer. ›

15Saadi ka a laamu gandadi, a yeekate. A kaati ngu baŋŋaadiyo ka se na a bay ka noo njorfudi, ka hãa gi nda haya ka i dam nda hayadi ka a noo gi.

16Lawaldi man ka kaa, a har a se : ‹ Ay ♦San, ni njorfudi duu ngu cille woy (10). ›

17Saadi a har a se : ‹ A boori da, baŋŋa boyro. Ni naanayndi haya ciina kuna. N'o ta laamu koyra woy (10). ›

18Woodi banda ahinkantedi man ka kaa, a har : ‹ Ay San, ni njorfudi duu ngu cille guu. ›

19A har woodi mo se : ‹ N'o ta laamu koyra guu. ›

19.7 *Mat 9.11*
19.10 *Yeh 3.17*
19.11 *Mat 3.2; Diy 1.6*
19.13 *Mar 13.34*

a **19.13** – *min* – ♦Girek njorfu nono ka go sawa nda jaari jongu (100) goyhay.

20Itana foo mo man ka kaa, a har : ‹ Ay San, ni
njorfudi go. Ay kulum-kulum ga jaara ra, ka jisi ga.
21Ye hanbur ni, haya ka se ni ci boro ka misedi go
hinsa ka sendu. N'o jow haya ka ma na jisi. N'o hejay
haya ka ma na duma. ›
22Saadi a har a se : ‹ Baŋŋa laalo, ye dunbu ni ciitidi
ni jaati ciinidiyo ga. N'o bay ka ay ci boro ka mise go
sendu. Ka ye jow haya ka na ay na jisi, ye hejay haya
ka na ay na duma. 23Saadi, ma se ma na noo ga njorfu-
talfikoydiyo se ? Nda ay yeekate, ye ta jow ga, haya go
tonton a ga. ›
24Woodi banda a har woodiyo ka garndi dooti se :
‹ Wa din a ga njorfudi, wa noo ga woodi ka go may
awoydi (10) se. ›
25I har a se : ‹ Yer San, a may min woy (10). ›
26Ye har war se, i noo woodi ka go may. Amma
woodi ka si may, i ta din a ga wala hayadi ka a may.
27Woodi banda, wa kate ne ay ibeređiyo ka si baa ay
ma laamu nguyo. Wa koosu gi ay jine. »

19.21 *Mat 25.24*
19.22 *Mat 25.26*
19.26 *Mat 25.29*
19.28 *Mar 10.32*
19.29 *Mat 21.17*
19.37 *Mat 21.1*

Isa hirow Žeruzalem nda jeeray

Matiyu 21.1-11 ; Marki 11.1-11 ; Yehiya 12.12-19

28Saadi ka Isa har haya wooyo ka ben, a koy ngu jine
Žeruzalem. 29A man Betefaže nda Betani koyradiyo
jere, tondi-berdi do here ka se na i har •Zaytun Tondi-
berdi. Isa sanba ngu •taalibdiyo ra ahinka. 30A har i
se : « Wa koy koyra woo ra ka go war jine. Saa ka na
war hirow, war'o ta gar farka-ije ka go haw. Boro foo
na bay ka kaaru a ga. Wa fer ga, wa kate ga ne. 31Nda
boro hãa war : ‹ Ma se na war'o fer ga ? › wa har a se :
‹ Yer •Sandi go yentasu ga. › »
32Woodiyo ka Isa sanba koy, i gar hayadiyo misedi
ka na a har ga nda. 33Saadi ka i fer farka-ijedi, a
koydiyo hãa gi : « Ma se na war fer farka-ijedi ? »
34I jaabi ka har : « Yer Sandi go yentasu ga. »
35Saadi i kate farka-ijedi Isa se. I dam nguyo
derbediyo farka-ijedi ga, i duu ka kaarundi Isa
a beene. 36I dira ka koy, borodiyo go dar nguyo
derbediyo fondodi ra.
37Saadi ka Isa man koyradi, dooti ka fondodi junbu
ka hun Zaytun Tondi-berdi ga, taalib aljamaadi kul go

ŋaali. Alhikimadiyo kul ka i guna maaganda se, i jeer jinde ka berndi Yerkoy. **38**I har :

« Saabu ma bara kokoydi se ka go kaa yer
Sandi maa ga.
Alaafiya ˙beenedi ra, jeeray nongu jeerodiyo ra. »[a]

39Saadi ˙Fariziyen fooyo ka garndi aljamaadi ra har Isa se : « Cawndikoy, gaay ni taalibdiyo. »

40Isa jaabi ka har i se : « Ye har war se ka nda i dangay kul, tondidiyo ngo ta kaati. »

41Saadi ka Isa man koyradi, a guna ga, a hem a ga. **42**A har : « Nda kaa ta gar ni, n'o bay han'o hayadi ka go noo ni alaafiya. Amma morayda ni moodiyo si hin ka guna haya wooyo. **43**Hanyo go ta kaa ka ni iberediyo go ta wanga ni nda teceyo. I ta windi ni, ka siiti ni jerediyo kul kuna. **44**I ta halaci ni nda ni ijediyo kul ka go ni kuna. I si ta nan ni do wala tondi foo ka go cindi tondi beene, haya ka se ma na bay alwakatidi ka na Yerkoy kaa ni do. »

19.39
Mat 21.15-16
19.44
Piy-I 2.12
19.47
Mat 12.14; 26.55; Mar 11.18
20.1
Mat 26.55

Isa hirow Yerkoy huudi batumadi ra

Matiyu 21.12-17 ; Marki 11.15-18

45Saadi ka na Isa hirow ˙Yerkoy huudi batumadi ra, a sinti ka garay neerekoydiyo nda daykoydiyo. **46**A har : « A hantumndi :

‹ Ay huudi go ta kaa ŋaare huu. ›[b]
‹ Amma war ta, war dam ga nda jayyo tugu do ! › »[c]

47Isa go cawndi han kul Yerkoy huudi batumadi ra. Amma ˙sara-koosukoydiyo amirdiyo nda ˙ašara-bayraykoydiyo nda addin alwakil berdiyo go taasi ngiyo ma wii Isa. **48**Amma i si bay mise ka na nguyo ma dam, bara aljamaadi go hinsa ka kayndi a se haŋa.

Man na Isa hinaydi hun ?

Matiyu 21.23-27 ; Marki 11.27-33

20 Jaari woodiyo kuna affoo, Isa cindi ka cawndi aljamaadi ˙Yerkoy huudi batumadi kuna, a

a **19.38** – *Zabur 118.26*
b **19.46** – *Ezayi 56.7*
c **19.46** – *Žeremi 7.11*

har i se •Allinjildi. •Sara-koosukoydiyo amirdiyo nda •ašara-bayraykoydiyo nda balikidiyo man ka kaa Isa do. 2I cii a do ka har a se : « Yaamar foo na n'o dam nda haya wooyo ? May nga noo ni yaamar ? Har ga yer se. »

3A jaabi gi ka har i se : « Ay mo go hãa war nda haya foo. 4Wa har yene : •Yehiya wane •batizedi, •beene na a hun wala boroyo do ? »

5Amma i koy guna cere, i har cere se : « Nda yer har : ‹ Beene na a hun ›, a ta har yer se : ‹ Ma se yer na naanay ga ? › 6Nda yer har : ‹ Boroyo do ›, saadi borodiyo kul ngo ta warra yer nda tondi, bara i naanay ka Yehiya ci annabi. »

7Saadi, i jaabi ka har nguyo si bay nongu ka a hun.

8Isa har i se : « Ay bomoy si har war se dooti ka ay duu yaamar ka dam haya wooyo. »

Farisufurkoydiyo filla-yaasayntedi

Matiyu 21.33-46 ; Marki 12.1-12

20.2 *Yeh 2.18; Diy 4.7*
20.4 *Mar 1.4*
20.6 *Mat 11.9*
20.9 *Mat 25.14*
20.13 *Mat 3.17*
20.17 *Diy 4.11*

9A sinti ka har •filla-yaasaynte woo aljamaadi se : « Har foo duma •rezẽ fari, a sufur ga farisufurkoydiyo se, a fatta gandadi ra, a gay a na kaa. 10Saadi ka hejaydi too, a sanba ngu baŋŋaadiyo rezẽ farisufurkoydiyo do, hala ngu ma duu ngu baadi hejaydi ra. Amma i kar ga, i duu ka sanba ga nga kanba kon. 11A yee ka sanba baŋŋa tana foo. Amma woodi mo i kar ga, i wow ga, i sanba ga nga kanba kon. 12A yee ka sanba ahinjante foo. Nga mo, i maray ga, i warra ga teray.

13Rezẽ farikoydi har : ‹ Ma na ay ma dam ? Ye ta sanba ay ijedi ka ci ay bine-baakoy. Yaama nda i guna ga, i ma berndi ga. ›

14Saadi ka farisufurkoydiyo guna ga, i cindi ka har cere se : ‹ Woo ci kaayakoydi. Wa kaa, yer ma wii ga, hala kaayadi ma cindi yer se. › 15I warra ga rezẽ faridi se teray, i wii ga.

Ma na farikoydi go ta dam i se ? 16A ta kaa ka wii farisufurkoydiyo, ka noo rezẽ faridi itanaayo se. »

Saadi ka borodiyo mom woodi i har : « Yaama woodi si ta dam, ga ! »

17Isa honno gi, a har i se : « Ma nga ci hayadi ka hantumndi almaanadi :

‹ Tondidi ka cenkoydiyo warra,
Nga ya kaa tondidi ka go yakuwandi kanjedi. ›[a]
18Boro kul ka kam tondi woodi ga go kayri, boro ka ga na a kam go ta morro. »

19Alwakati woodi jaati, ˙sara-koosukoydiyo amirdiyo nda ˙ašara-bayraykoydiyo go taasi mise ka kuna nguyo go din Isa. Amma i hanbur, i faham ka nguyo do na Isa go cii filla-yaasaynte ra.

Ka bana alkaasu kokoydi se

Matiyu 22.15-22 ; Marki 12.13-17

20I hawjay ga. I sanba korosikoyyo ka go dam nguyo nda tenjenteyo. I baa nguyo ma duu Isa nga ciinidiyo ra, hala nguyo ma dam ga goforner hinaydi nda nga laamudi kanba. **21**I hãa ga, ka har a se : « Cawndikoy, yer go bay ka n'o cii, n'o cawndi nda laadirteray. Ni si honno boro foo alkadar. N'o cawndi Yerkoy fondodi nda ciimi. **22**Har yer se, alkaasudi go hima ka banandi ˙Sezar se, wala a si ? »

23Amma Isa faham ngi cemeraydi. A har i se : « Ma se na war go sii ay ? **24**Wa cerbu ay ˙deniye njorfu foo. May wane ci bii woo nda hantum woo ? »

I jaabi ka har : « Sezar. »

25Saadi a har i se : « Wa noo Sezar hayadi ka ci nga wondi, Yerkoy mo ma duu ngu wondi. »

26I na hin ka din Isa nda nga ciinidiyo aljamaadi jine. Nga jaabidi haw ngi bomo, i dangay.

Hiijay si ta bara kaydi han

Matiyu 22.23-33 ; Marki 12.18-27

27 ˙Sadusiyen borodiyo kuna haya, ka go har ka bukow si yee ka huna, kaa a do. I hãa ga. **28**I har : « Cawndikoy, Muusa hantum yer se ka boro ka harme bun ka may wonde, a na nan ije, nga harmedi ma hiiji tiyaw woydi, hala a ma duu ngu harmedi se kaayakoy. **29**Ka gar i ci harme iyye. Lawaldi hiiji woy foo, a bun, a na duu a ga ije. **30**Ahinkantedi hiiji woydi, nga mo bun, a na duu a ga ije. **31**Ahinjantedi hiiji ga. I boro iyyedi kul dam misedi cille. I bun, i na duu ije kul. **32**Ngi kul

20.19
Mar 11.18
20.20
Mat 12.10; 27.2
20.21
Yeh 3.2
20.25
Oro 13.7
20.27
Diy 4.1; 23.8; Kor-I 15.12

a **20.17** – *Zabur 118.22*

banda, woydi mo bun. 33Kaydi han, may wonde na a go ta kaa ? Ngi boro iyyedi kul bay ka hiiji ga. »

34Isa jaabi ka har i se : « Jaman woo ijediyo go hiiji, i go noo nguyo ijeyo hiijay se. 35Affooyo go hima nda i ma garndi jaman woodi ka go ta kaa kuna, i ta huna kaydi han. I si hiiji, i si noo nguyo ijeyo hiijay se. 36I si hin ka bun mo, bara i go ci sanda almalaykadiyo. I ci Yerkoy ijediyo, ka na a yee ka hunandi kaydi han. 37Bukowdiyo tunndi-han ga, karji-ŋaadi do, Muusa kaati ᵛSandi nda ‹ *Ibrahim Koydi, nda Isaka Koydi, nda Yaakuba Koydi.* ›[a] 38Yerkoy na ci bukowyo koy, amma a ci hunanteyo koy, bara nga ta se i kul go huna. »

39ᵛAšara-bayraykoydiyo kuna affooyo jaabi ka har : « Cawndikoy, ni cii ka boori. » 40I hanbur ka hãa ga nda haya tana koyne.

Almasihu ci may ije ?

Matiyu 22.41-45 ; Marki 12.35-39

20.35 *Mat 12.32*
20.36 *Yeh 1.12*
20.40 *Mat 22.46; Mar 12.34*
20.41 *Mat 1.1*
20.43 *Mat 22.44*
21.1 *Mat 27.6; Yeh 8.20*

41Isa har i se : « Mise foo i har ka ᵛAlmasihu ci Dawuda ije ? 42Dawuda jaati har ᵛZaburdiyo kitabdi kuna :

‹ ᵛ*Sandi har ay Sandi se :*
“ Goro ay jere gumodi do here,
43*Hala saa ka na ay dam ni iberediyo*
Nda dofor ni ceediyo cire. ” ›[b]

44Dawuda go kaati ga nda San, mise foo a ci nga ije ? »

45Ka gar aljamaadi kul go kayndi a se haŋa, a cii ngu ᵛtaalibdiyo do. 46A har : « Wa yeendi lakal ᵛašara-bayraykoydiyo se. I hinsa ka baa nguyo ma yaara derbe beryo ra. I hinsa ka baa borodiyo ma foo nguyo yoobudiyo ra. I baa goro haya lawaldiyo ᵛcaw-huudiyo ra nda gorodo lawaldiyo ŋaandidiyo do. 47I ŋaa tiyaw-woydiyo huudiyo. I dam ŋaare kukuyo ka cerbu nguyo bomo. I ta duu jukundi hotto. »

Tiyaw woydi saraadi

Marki 12.41-44

21 Saadi ka Isa jeer ngu moodiyo, a guna taajirdiyo ka go sara njorfu, ka dam ga kofurdi

a **20.37** – *Fattadi 3.6*
b **20.42-43** – *Zabur 110.1*

ra. 2A guna tiyaw-woy talka foo mo ka dam njorfu
mayra hinka. 3A har : « Ciimi na ay go har war se,
hayadi ka tiyaw-woy talka woo noo, a bisa hayadi kul
ka affoodiyo noo. 4Bara i kul noo Yerkoy se hayadi ka
i si too nda, amma nga ta, nga talkateraydi ra, a noo
ngu mee hunadi kul. »

Jaman kokorodiyo taamaysadiyo

Matiyu 24.1-35 ; Marki 13.1-31

5Boro fooyo bara ka cii ˙Yerkoy huudi batumadi
ciini, ka har ka na a taaramndi nda tondi boyroyo nda
jinayyo ka i kayndi Yerkoy se. 6Isa har : « Wa guna
haya wooyo. Hanyo go ta kaa, tondi foo si ta cindi
tondi beene, i kul go ta warrandi ganda. »

7I hãa ga : « Cawndikoy, saa ka na haya wooyo go
ta dam. Taamaysa foo go ta cerbu ka haya wooyo go
ta dam ? »

8Isa har i se : « Wa yeendi lakal boro foo ma si
hiila war. Ibobo go kaa nda ay maa. I ta har : ‹ Ay ci
˙Almasihu, alwakatidi man. › War ma si hanga gi. 9Saa
ka na war mom wonguyo tun nda yenjeyo ciini, war
ma si hanbur. A tilasu kala woodiyo ma damndi jina,
amma benndidi na too jina. »

10Saadi a har i se : « Alkabiila go ta tun ka tangam
alkabiila, kokoyteray go ta tun ka tangam kokoyteray.
11Dow jijir go ta dam nongu bobo, herayyo nda wirci
beryo go ta dam. Hayayo ka go jitindi go ta bangay,
nda ˙taamaysa beryo beenedi ra.

12Amma ka yana haya wooyo kul, i ta dam war ga
kanba, ka torro war. I noondi war ˙caw-huudiyo ra
nda kasa-huudiyo ra. I ta koy nda war kokoydiyo nda
amirdiyo jine ay maaganda se.

13Woodi go ta noo war, war ma seede. 14Saadi wa
gaabundi war binediyo ra, war ma si lelinde hayadi
ka war go ta jaabi nda. 15Wa dam misedi, bara ay go
ta noo war ciini nda bomo-feeray ber. War iberediyo
si hin ka tangarindi ciinidiyo wala i ma kakaw gi.
16Amma wala war hayradiyo, nda war sakiikadiyo,
nda war baakoydiyo, nda war ɲaa-ijediyo go ta
noondi war. I ta wii war kuna ibobo. 17Borodiyo kul
go ta konno war ay maaganda se. 18Amma wala war

21.4
Kor-II 8.12
21.13
Fil 1.12
21.17
Yeh 15.21
21.18
Mat 10.30

hanbirdiyo kuna affoo si dere. 19Wa gaabundi, war go ta duu war hunde.

20Saa ka na war guna wongudiyo wanga Žeruzalem, wa bay ka na nga halacidi man. 21Saadi woodiyo ka go Žude gandadi ra ma jur ka hirow tondidiyo ra. Woodiyo ka go koyradi maasu ma fatta. Woodiyo ka go ganji ma si hirow koyradi ra. 22Jaari woodiyo go ta kaa faynsa jaari. Han woodiyo ra Yerkoy go timmendi hayadiyo kul ka go harndi hantumdiyo ra. 23Woodiyo ka ci alhaamidu, nda woodiyo ka go kankamndi, bone handidi ! Haya ka se hunde hemay ber go ta damndi gandadi ra, dukuray ber ngo ta tangam alkabiila woo. 24I ta kam takuba mee kaano cire. I ta koy nda gi tamteray ra alkabiiladiyo kul nda cere game. Alkabiiladiyo go ta taam Žeruzalem nguyo cee cire, hala han ka na alkabiiladiyo alwakatidi ben.

21.19 *Mat 10.22*
21.22 *Mat 1.22*
21.24 *Ban 11.2*
21.25 *Piy-II 3.10, 12*
21.26 *Mat 24.29*
21.27 *Mat 8.20; Ban 1.7*
21.31 *Mat 3.2*
21.33 *Mat 5.18*
21.34 *Mar 4.19; Tes-I 5.2-7*
21.36 *Mat 26.41*

25Taamaysayo go ta bangay woynedi ra, nda handudi ra, nda saanaydiyo ra. Adduŋŋaadi ra hanburay ber go ta dam alkabiiladiyo kul kuna. Saa ka na i mom isadi nda bondaydiyo jinde, i si ta bay haya kul ka na nguyo ma dam. 26Hardiyo go ta kasam nda hayadi ka go ta kaa adduŋŋaadi ra hanburay. Nda ciimidi, beenediyo hinaydiyo go ta jijir. 27Saadi i ta guna ˙Borodi Ijedi ka go kaa duula kuna nda hinay nda jeeray ber. 28Han ka na haya wooyo sinti ka kaa, wa gaabundi, wa jeer war bomodiyo, bara war kallasidi man. »

29A har i se ˙filla-yaasaynte woo : « Wa guna jejeŋaa nda tuuri-ŋaadiyo kul. 30Ja saa ka na i sinti ka basa, war go guna ga, war go bay ka koron waati man. 31Misedi na, saa ka war guna haya wooyo kaa, war ma bay ka ˙Yerkoy kokoyteraydi man.

32Nda ciimidi, ye har war se, jaman woodi borodiyo si bisa hala woo kul ma dam. 33Beenedi nda gandadi go bisa, amma ay ciinidiyo si bisa abada.

34Wa yeendi lakal war bomo se. War ma si nan adduŋŋaa hujun ma tinndi war binediyo, sanda harifutu bobo ŋin. Nda a na, Han woodi go ta kam war ga han ka war si hungu. 35Han woodi go ta kaa sanda kumsay, ka go ta kam adduŋŋaadi borodiyo kul beene. 36Wa yeendi lakal, wa ŋaare saa kul, hala war ma hin ka kallasi haya wooyo ra ka go kaa a si gay. Wa

dam woodi hala war ma yahadar war ceeyo ga Borodi Ijedi jine. »

37 Jaari here Isa go hoy ka cawndi Yerkoy huudi batumadi ra. Ciji here a hanna tondidi ga, ka se na i go har ˙Zaytun Tondi-berdi. 38 Ja subaahi, aljamaadi kul go koy Yerkoy huudi batumadi do here ka kayndi a se haŋa.

Žuda lelinde ka janba Isa

Matiyu 26.14-16 ; Marki 14.10-11

22 ˙Pak jingardi man, ka kuna i ŋaa ˙takula ka ra na alkamiira si. 2 ˙Sara-koosukoydiyo amirdiyo nda ˙ašara-bayraykoydiyo go taasi mise ka kuna nguyo go wii Isa, amma i hanbur aljamaadi. 3 Albiliisi hirow Žuda kuna, ka se na i go har ˙Isikariyoti. A ci ˙taalib woy-cindi-hinkadi (12) kuna affoo. 4 Žuda koy guna sara-koosukoydiyo amirdiyo nda ˙Yerkoy huudi gardidiyo amirdiyo. Nga nda ngi cii nda cere misedi ka na ngu go ta noondi Isa i se. 5 A kan i se, i duu ka waafaku ka noo ga njorfu. 6 A yadda ga, a duu ka sinti ka taasi alkiyaasa ka kuna ngo ta noondi Isa, bila aljamaadi ma bay.

Isa hawre kokordi

Matiyu 26.17-30 ; Marki 14.12-31

7 Jingardi too, ka kuna na i ŋaa ˙takula ka ra na alkamiira si. Han woodi na i koosu feeji-ijedi ˙Pak jingardi se. 8 Isa donto Piyer nda Yehiya ka har i se : « Wa koy hinsa yer se Pakdi hala yer ma ŋaa ga. »

9 I har a se : « Man na n'o baa yer ma hinsa ga ? »

10 Saadi Isa har i se : « Saa ka na war hirow koyradi ra, war go ta kubay har foo ka go lenje hoobu ka kuna hari go. Wa hanga ga huudi ka kuna na a hirow. 11 Wa har huukoydi se : ‹ Cawndikoydi har : “ Man na huudi go, ka kuna na ay nda ay taalibdiyo go ta ŋaa Pak jingardi ŋaadi ? ” › 12 A ta cerbu war huu ber foo soorodi ga, ka kuna na jinaydiyo go. Dooti na war ma hinsa ŋaadi. »

13 Saadi ka na i fatta, i kaa ta gar hayadiyo misedi ka Isa har ga nda. I lelinde Pak ŋaadi.

14 Saadi ka alwakatidi too, Isa nda ˙diya woy-cindi-hinkadi (12) ŋaa nda cere. 15 A har I se : « Ay hinsa ka

21.37
Mat 21.1; 26.55; Mar 11.19
21.38
Yeh 8.2
22.1
Yeh 11.55
22.2
Mat 12.14
22.3
Mat 4.10; 10.4
22.4
Diy 4.1
22.7
Mar 14.12
22.8
Diy 3.1,11
22.14
Mat 26.20; Mar 6.30; 14.17-18
22.15
Mat 16.21

baa yer ma ŋaa Pak jingar ŋaa woo nda cere, ka yana
ay torrodi. 16Ciimi na ay go har war se, ay si yee ka
ŋaa ga koyne, hala han ka na nga almaanadi timme
♦Yerkoy kokoyteraydi ra. »

17Saadi ka Isa din potidi, a dam albarka, a duu ka
har : « Wa din poti woo, wa jemna ga war nda cere
game. 18Ye har war se ka ay si ta ɲin ♦rezẽ tuuridi hari
koyne, hala han ka Yerkoy kokoyteraydi kaa. »

19Woodi banda a jow takula. A dam albarka, a
jemna ga, a noo ga i se. A har : « Woo ci ay assobondi
ka ye noo war. Wa dam mise woo ka hungu ay. »

20Ŋaadi banda bomoy a jow potidi. A har : « Woo
ci allaahidu taawo potidi, ka damndi nda ay kuridi,
ka mun war se. 21Amma woodi ka go ta noondi ay
go a ŋaa ay banda. 22Bila sika, ♦Borodi Ijedi go ta koy
misedi ka a diidendi nda. Amma bone bara woodi se
ka noondi ga. » 23Saadi taalibdiyo sinti ka hãa cere,
may ngo ta dam woo nguyo nda cere game.

24I cindi ka kakaw, ka taasi ka bay may go hima
ka bisa nguyo kul nda cere game. 25Isa har i se :
« Alkabiiladiyo kokoydiyo go laamu gi nda gaabi, i go
cerbu gi hinay, i har i se ‹ gomni-damkoyyo ›. 26Amma
war, war ma si dam misedi. Woodi ka ci war kul beere,
a ma ci sanda war kul kayna. Woodi ka go laamu, ma
ci sanda war kaadimkoy. 27May nga bisa, woodi ka
goro ka ŋaa, wala woodi ka kaadim ga ? Woodi ka goro
ka ŋaa, n'bay ? Ay binde ga go war game sanda woodi
ka kaadim war. 28War, war ci woodiyo ka gaabundi
ay banda ay jaarabdiyo kuna. 29Woodi se ye noo war
kokoyteraydi ra haya, misedi ka ay Baba n'ay a ra nda.
30Ay noo ga war se hala war ma hin ka ŋaa, ka ɲin ay
banda ay kokoyteraydi ra. Ay noo ga war se hala war
ma duu ka goro kokoy-gorohayadiyo ga, ka dunbu
ašara Izirayel alkabiila woy-cindi-hinkadi (12) beene. »

31♦Sandi har : « Simon, Simon, guna ! Albiliisi taasi
war, hala ngu ma teeni war misedi ka i teeni nda
alkama. 32Amma ay, ay ŋaare mana, hala ni naanaydi
ma si kam. Saa ka na ni yeekate ni bomo ga, ma
yakuwandi ni ɲaa-ijediyo. »

33Saadi Simon har a se : « Ay San, ay lelinde ka
hanga ni bun kuna, wala kasa ra. »

22.19 Mat 14.19
22.20 Kor-II 3.6; Ebe 8.6
22.22 Mat 8.20; Diy 2.23
22.24 Mar 9.34
22.26 Mar 9.35; Piy-I 5.5
22.27 Mat 20.28
22.29 Mat 25.34; Tim-II 2.12
22.30 Mat 19.28
22.32 Yeh 17.9, 15; 21.15-17; Oro 8.34
22.33 Yeh 11.16

34Isa har a se : « Piyer, ye har mana, han'o ja
gorongo-digay na kaati, n'o ta ŋankar ay ce hinja, ka
har ni si bay ay. »
35A yee ka har i se : « Saadi ka ay sanba war bila
albayti, bila caaku, bila taamyo, ma nga kuma war ? »
I har : « Wala haya. »
36Saadi a har i se : « Boro ka go may albayti ma
jow ga, nga nda boro ka may caaku kul. Boro ka si
may takuba ma neere ngu burmusu ka day affoo.
37Ay go har war se ka ay go hima ka timmendi hayadi
ka hantumndi ay ga : ‹ *A ta kaabundi ašara-hookoy*
kuna. ›[a] A si gay Yerkoy go ta timmendi hayadi kul ka
hantumndi ay ga. »
38I har : « Sandi, takuba hinka go. »
A har i se : « A wasa. »

Isa go ŋaare Zaytun Tondi-berdi ga

Matiyu 26.36-46 ; Marki 14.32-42

39A fatta ka koy, misedi ka a doonay ka dam, ka
koy •Zaytun Tondi-berdi ga. Nga taalibdiyo hanga
ga. 40Saadi ka i too nongu foo, a har i se : « Wa ŋaare
hala war ma si hõo jarrab kuna. » 41A susum i ga
tondi warra do hinne. A sinji kanje ka ŋaare. 42A har :
« Ay Baba, nda ni go baa, morndi ay tujur poti woo.
Amma a ma si kaa ay ibaydi, a ma kaa ni wondi. »
43Almalayka foo hun beene, ka ta yakuwandi ga.
44Bine kankamay ber din ga, a ŋaare nda sooboy. Nga
sungaydi kaa sanda kuri baka ka kam ganda.
45Saadi ka a benndi ka ŋaare, a kaa ngu taalibdiyo
do here. A gar i go jirbi ra nda gaabuunay. 46A har I
se : « Ma se war go jirbi ? Wa tun ka ŋaare, hala war
ma si hõo jarrab kuna. »

22.35 *Mat 10.9-10*
22.39 *Mat 21.1*
22.40 *Mat 6.13*
22.42 *Mat 20.22; 26.39*
22.43 *Mat 4.11; Mar 1.13*

I din Isa

Matiyu 26.47-56 ; Marki 14.43-51 ; Yehiya 18.2-11

47Ka gar Isa go cii ra, hala aljama ber kaa. Woodi ka
maa ci Žuda, ka ci taalib woy-cindi-hinkadi (12) kuna
affoo, go dira aljamaadi jine. A man Isa ka sunnba ga.

a **22.37** – *A ta kaabundi ašara-hookoy kuna* – Isa na bay ka dam junubu, amma ganda junubudamkoy beryo na i wii nda cere. Ciini woo hun annabi Ezayi kitabdi ra, Ezayi 53.12.

48Amma Isa har a se : « Žuda, n'o sunnba ʼBorodi Ijedi
ka noondi ga wala ! »
49Woodiyo ka go a banda guna hayadi ka go ta
dam, i har : « Yer ʼSan, yer ma kar nda takuba wala ? »
50Ngi kuna affoo kar ʼsara-koosukoydiyo-jinehundi
baŋŋaadi, a koti a haŋa gumodi.
51Isa jaabi ka har : « Hinjam, a wasa. » A duu ka taar
hardi haŋadi, ka wowndi ga.
52Isa cii ʼsara-koosukoydiyo amirdiyo do, ngi
nda ʼYerkoy huudi batumadi gardidiyo amirdi nda
balikidiyo do. A har woodiyo ka kaa ta tangam ga
se : « War kaa, sanda jay na war go ceece, ka kanba
takubayo nda bunduyo ? 53Ay go war banda han kul
Yerkoy huudi batumadi ra, war na din ay. Amma woo
nga ci war alwakatidi nda kuboydiyo hinaydi. »

Piyer ŋankar Isa

Matiyu 26.69-75 ; Marki 14.66-72 ; Yehiya 18.15-18,25-27

22.53
Mat 8.12; 26.55; Yeh 1.5; 12.27
22.54
Mat 26.57-58; Yeh 18.15

54I din ga, i koy nda ga ʼsara-koosukoydiyo-
jinehundi huu. Piyer ceece gi. 55Batumadi ra, i dinndi
nuune, i goro ka wanga ga. Piyer go goro ngi nda cere
game. 56Koŋŋo foo guna ga nuunedi jere, a hinsa ka
korosi ga. A duu ka har : « Har woo mo go nga banda. »
57Amma a ŋankar ga, a har : « Woydi, ay si bay ga. »
58Kayna too woodi banda, boro foo guna ga, a har :
« Ni mo ci i kuna affoo. »
Amma Piyer har a se : « Hardi, ay na ci ga. »
59Ler foo alkadar woodi banda, har foo sinjindi
ka har : « Nda ciimidi, har woo go i banda, bara a ci
Galile boro. »
60Piyer jaabi ka har : « Hardi, ay si bay haya ka
n'o har. » Alwakatidi jaati ka gar a go cii ra, gorongo-
digay foo kaati. 61ʼSandi bere nda Piyer do here ka
guna ga. Piyer hungu ciinidi ka Sandi bay ka har a
se : « Ja gorongo-digay na kaati, n'o ta ŋankar ay ce
hinja. » 62Saadi Piyer fatta, a duu ka hem nda doray.

Saddasudiyo go saffaha Isa

Matiyu 26.67-68 ; Marki 14.65 ; Yehiya 18.22-23

63Borodiyo ka kanba Isa go jayra ga, i kar ga. 64I
daabu nga alwujuhudi, ka kar ga nga alwujuhudi ga.

I har a se : « Dam yer se annabiiteray. May nga kar ni ? » 65I har a se ciini bobo fooyo nda miseyo ka ci Yerkoy ˙wow.

Isa Pilati jine

Matiyu 26.57-68 ; Marki 14.53-65

66Saadi ka subaahi henen, i koy nda Isa ˙Alyahuududiyo alwakildiyo kondaydi jine, ka ci aljamaadi balikidiyo, nda ˙sara-koosukoydiyo amirdiyo, nda ˙ašara-bayraykoydiyo kul nga mara. 67I har a se : « Nda ni ci ˙Almasihu, har ga yer se. »

Isa har i se : « Nda ay har ga war se war si ta naanay. 68Nda ay hãa war, war si ta jaabi ay, war si ta fur ay. 69Hõo banda ˙Borodi Ijedi go ta goro Yerkoy hinaydi jere gumodi do. »

70I kul har : « Saadi ni ci ˙Yerkoy Ijedi ? »

A jaabi gi ka har : « War har ga, ay ci ga. »

71Saadi i har : « Ma seede na yer go taasi koyne ? Yer mom nda nga jaati mee. »

23 Aljamaadi tun. I koy nda Isa ˙Pilati do. 2I sinti ka har hayayo ka i har a dam, i har : « Yer kaa ta gar har woo go derendi alkabiiladi, ka gaay gi i ma si bana alkaasu ˙Sezar se. A har ka ngu jaati ci ˙Almasihudi, ngu ci kokoy. »

3Pilati hãa ga, ka har a se : « Ni nga ci ˙Alyahuududiyo kokoydi wala ? »

Isa jaabi ka har a se : « Woo ka ni har ci ciimi. »

4Pilati har ˙sara-koosukoydiyo amirdiyo nda aljamaadi se : « Ay na guna har woo ga ifutu kul. »

5Amma i sinjindi ka har : « A tusa aljamaadi. A cawndi Žude laamudi kul kuna, a sinti ja Galile hala ne. »

6Saadi ka Pilati mom Galile maadi, a hãa wala har woo ci Galile boro. 7Saadi ka Pilati mom ka Isa ci gandadi ka ˙Herodu go laamu boro, a sanba ga Herodu do. Han woodiyo gar Herodu Žeruzalem.

8Saadi ka Herodu guna Isa, a hinsa ka kan a se, bara a gay a booni ngu ma guna ga. A mom haya bobo Isa beene, a tammaha ngu ma guna a ma cerbu alhikima foo. 9A gay a hãa ga, amma Isa na jaabi

22.65 *Mat 16.21*
22.66 *Mat 5.22; Mar 15.1*
22.69 *Mar 16.19*
22.70 *Mat 4.3; 27.11*
23.1 *Mat 27.2*
23.2 *Yeh 19.12*
23.4 *Mat 27.23; Yeh 18.38; Kor-II 5.21; Tim-I 6.13*
23.5 *Mar 1.14*
23.7 *Mat 14.1*
23.9 *Mar 14.61*

ga nda haya kul. 10Sara-koosukoydiyo amirdiyo nda
•ašara-bayraykoydiyo go nguyo cee ga, ka dorkoto, ka
har a ga haya. 11Herodu nda nga gardidiyo kaynandi
ga. I jayra ga, i duu ka dam a beene derbe alkadarnte.
Woodi banda i sanba ga Pilati se. 12Herodu nda
Pilati cindi i ci cere se ibere, amma han woodi i kaa
baakoyyo.

13Pilati mara sara-koosukoydiyo amirdiyo nda
jinehundiyo nda aljamaadi. 14Pilati har i se : « War
kate ay se har woo, ka har nga ngo derendi borodiyo.
A ga go, war jine na ay hãa ga. Ay na guna a ga ifutu
kul, ka war har a dam. 15Ay sanba war Herodu do.
Nga mo na guna a ga haya kul. Saadi har woo na dam
haya kul ka se na a go hima ka wiindi. 16Ye ta laasa
ga, woodi banda ye ta fur ga. » 17Jingar kul a doonay
ka fur i se boro foo.

23.11 Mar 15.17-19; Yeh 19.2-3
23.12 Diy 4.27
23.16 Mat 27.26; Yeh 19.1; Diy 16.37; Kor-II 11.23-24
23.18 Diy 3.13-14
23.26 Mat 27.32; Mar 15.21; Yeh 19.17

18Amma aljamaadi kul jeer jinde ka har : « Wii woo.
Fur yer se Barabasu. » 19I dam Barabasu kasa, bara a
bay ka tunndi rebelteray koyradi ra, a wii boro mo.

20Pilati yee ka cii i do, bara a baa ngu ma fur Isa.
21Amma i jeer jinde ka har : « A ma wiindi •salibdi ga !
A ma wiindi salibdi ga ! »

22Pilati yee ka har i se ce hinjante : « Ma nga ci
ifutudi ka a dam ? Ay na guna a ga ifutu kul, ka se na
a go hima ka bun. Ye ta laasa ga, woodi banda ye ta
fur ga. »

23Amma i sinjindi nda kaati beryo. I har a ma
wiindi salibdi beene. Saadi i duu hayadi ka ngi nda
sara-koosukoydiyo amirdiyo taasi. 24Pilati yadda
ka dam i se hayadi ka i hãa. 25A fur i se woodi ka i
hãa, ka ci woodi ka i dam kasa rebelteray nda boro-
wii se. Amma Pilati noo gi Isa, i ma dam a se haya
ka i baa.

I kanji Isa salibdi beene

Matiyu 27.32-44 ; Marki 15.21-32 ; Yehiya 19.17-27

26Saadi ka i koy nda ga, i din Simon ka ci Siren
koyradi boro ka hun faridiyo do, i dam a ga •salibdi,
a ma lenje ga Isa banda. 27Aljama ber nda woyyo
go hanga ga. I kar nguyo gandediyo, i hem a ga.
28Isa bere nda ngi do here, a har i se : « Žeruzalem

ije-woyyo, war ma si hem ay ga, wa hem war nda
war ijediyo ga. 29Wa guna han go ta kaa ka i ta
har : ‹ Ɲaali bara woodiyo se ka si hay. Ɲaali bara
gundediyo se ka na duu ije, nda fafadiyo ka na
kankamndi. › 30Saadi

‹ I sinti ka har tondi-berdiyo se :
Wa kam yer ga. ›
I har tondidiyo se :
‹ Wa gum yer. ›[a]

31Nda i dam woo tuuri gani se, ma ngo batu tuuri
koogo ? »

32I kate jay hinkadi bomoy, hala i ma wii gi Isa
banda. 33Saadi ka na i too nongudi ka se na i har
« bomo kunbur », i kanji ga salibdi ga. I kanji bomoy
jaydiyo salibdiyo ga, affoo nga jere gumo, affoo nga
jere waawo. 34Isa har : « Ay Baba, yaafa i se, bara i
si bay haya ka na nguyo go dam. » Saddasudiyo go
jemna nga jaaradiyo, ka dam aloodu.

35Aljamaadi go kay ka honno. Amirdiyo mo go
kay i jere. I jayra ga ka har : « A kallasi affoodiyo.
Nda a ci ʼAlmasihudi ka Yerkoy suuba, a ma kallasi
ngu bomo. »

36Saddasudiyo bomoy go jayra ga. I man ga ka noo
ga ʼbineegir. 37I har a se : « Nda ni ci ʼAlyahuududiyo
kokoy, kallasi ni bomo ! »

38Hantum foo deecindi nga bomodi se beene, ka
hantumndi ʼGirek, nda Orom, nda Alyahuudu ciini ra.
Hantumdi go har : « Woo ci Alyahuududiyo kokoydi. »

39Goyfutu goykoydiyo kuna affoo, ka go salibdi ga,
go wow ga ka har : « Nda ni ci Almasihu, kallasi ni
bomo, ma kallasi yer. »

40Amma affoodi jaabi ka teje ga. A har : « Ni si
hanbur Yerkoy, ni ka nda ga kul ci jukundi foo ? 41Yer
ta wondi go hima, bara yer duu hayadi ka yer goydiyo
go hima nda. Amma har woo na dam ifutu kul. »

42A duu ka har Isa se : « Ay ʼSan, ma hungu ay, han
ka ni kaa ni kokoyteraydi ra. »

43Isa har a se : « Ciimi na ay go har mana, hõo jaati
n'o koy ay banda aljanna. »

23.29 *Mat 24.19*
23.30 *Ban 6.16*
23.32 *Mat 27.38; Mar 15.27; Yeh 19.18*
23.34 *Mat 5.44; 11.25*
23.36 *Mat 27.48*
23.38 *Mat 2.2*
23.42 *Mat 16.27*
23.43 *Kor-II 12.3-4; Ban 2.7*

a **23.30** – *Oze 10.8*

Isa bun

Matiyu 27.45-56 ; Marki 15.33-41 ; Yehiya 19.28-37

44 Ka jow ga ja midi hala turwaazer wicirdi ra,
kuboy dam adduŋŋaadi kul kuna. 45 Woynedi kaa
kuboy. ♦Yerkoy huudi tarawersidi jemna maasu ra.
46 Isa dam kaati ber ka har : « Ay Baba, ye yeendi ni
kanba ra ay hundedi. » Wooyo harntedi banda, a bun.
47 Saadi ka kapitendi guna hayadi ka dam, a saabu
Yerkoy ka har : « Labudda, har woo go ♦tenje. »
48 Aljamaadiyo kul nga kaa ta guna hayadi ka dam.
Woodi banda i yee nguyo do, i kar nguyo gande.
49 Woodiyo kul ka go bay Isa, nda woydiyo ka hanga
ga ja Galile, go kay nongu mooro ka soyne hayadi
ka go dam.

I kasanke Isa

Matiyu 27.57-61 ; Marki 15.42-47 ; Yehiya 19.38-42

23.45 *Ebe 9.3,8; 10.19-20*
23.46 *Mat 27.50; Yeh 19.30; Piy-I 2.23*
23.47 *Mat 9.8*
23.54 *Mat 27.62*
23.56 *Mar 16.1*
24.4 *Yeh 20.12*

50 Har foo ka maa ci Yusuf, a ci alwakildiyo kuna
boro. Har boyro nono, ka go ♦tenje. 51 A na waafaku nda
hayadi ka alwakildiyo kayndi, nda hayadi ka i dam. A
hun Arimate, ka ci ♦Alyahuudu koyra foo. A go batu
♦Yerkoy kokoyteraydi. 52 A hirow ♦Pilati do ka taasi a ga
Isa bukowdi. 53 Yusuf jumndi ga, a duu ka kasanke ga.
A duu ka kandi ga ♦saaray kuna ka i faani tondidi ra,
ka kuna bukow foo na bay ka damndi. 54 Lelinde jaaridi
han nono, ♦hinjam-jaaridi go baa ka sinti.
55 Woydiyo ka hanga Isa, ka hun Galile, hanga Yusuf.
I guna saaraydi nda misedi ka na i jisi Isa bukowdi a
kuna. 56 I yee, i hinsa bukow yon haya nda laatikoloyo.
Hinjam-jaaridi han, i berndi ♦Ašara yaamardi.

Isa ye ka huna

Matiyu 28.1-15 ; Marki 16.1-11 ; Yehiya 20.1-18

24 Alhadi subaahi gani ja tanba, i koy ♦saaraydi
do, i kabay nguyo banda laatikoloyo ka i hinsa.
Woy tana fooyo mo hanga gi. 2 I kaa ta gar tondidi
bilim-bilimndi ka hun saaraydi mee. 3 Saadi ka i hirow,
i na gar ♦Sandi Isa bukowdi dooti. 4 I si bay haya kul
ka na nguyo ma hungu woodi beene. De har hinka ka
go dam derbe naraynteyo go kay i jine. 5 Hanburay din
gi, i sinji nguyo bomodiyo ganda. Saadi almalaykadiyo

har i se : « Ma se na war'o taasi hunante bukowyo nda
cere game ? 6A si ne, a yee ka huna. Wa hungu misedi
ka na a cii war do nda, saadi ka a cindi Galile ? 7A
bay ka har : ‹ I ta noondi ʼBorodi Ijedi junubuntediyo
kanba, i ma wii ga ʼsalibdi ga, amma jirbi hinjantedi
ra a ta yee ka huna. › » 8I hungu nga ciinidiyo.

9I hun saaraydiyo do, ka koy har woo kul boro
woy-cindi-foodi (11), nda itanaadiyo kul se. 10I na ci
bara Mariyama Magedala borodi, Žan, Mariyama Žaki
ɲaa nda woy foodiyo ka cindi i banda, nga har wooyo
ʼdiyadiyo se. 11Amma ngi ciinidiyo kaa diyadiyo se
sanda jenteyo, i na naanay. 12Amma Piyer tun, a jur
ka koy saaraydi do. A gunkuma, amma a na guna kala
kasanke ni ka go ganda. Woodi banda a yee ngu huu.
Hayadi ka a guna kaa a se alaabiina.

Emayus fondodi ra

13Ka gar han woodi jaati, ngi kuna boro hinka go
koy koyra foo ra, ka maa ci Emayus. Koyra woodi go
Žeruzalem se haya ka go too ler hinka dira. 14I bara
hayadi kul ka dam ciini kuna. 15Ka gar i go wannasu
ka faham cere, Isa man gi, nga nda ngi jow fondo.
16Amma Yerkoy na nan ngi moodiyo ma bay ga.

17Isa har i se : « Ma na war go dira ka cii ? Ma nga
hinsa ka wii war gaa mise woo ? »

18Woodi ka maadi ci Kelewopasu jaabi ka har a se :
« Saadi ni foo nga go Žeruzalem ka si bay hayadiyo ka
dam jaari kokor wooyo ra ? »

19Isa har i se : « Ma nga dam ? »

I har a se : « Hayadi ka duu Isa Nazareti borodi.
Ka cindi ka ci annabi, ka go may hinay, a cerbu ga
nda goyyo, nda ciiniyo, Yerkoy nda aljamaadi kul
jine. 20Misedi ka sara-koosukoydiyo amirdiyo nda
yer jinehundiyo noondi ga i kayndi a se bun, i wii
ga ʼsalibdi ga. 21Yer tammaha ka nga ngo ta kallasi
Izirayel borodiyo. Amma woodi kul banda, wooyo
damndi hõo ci nga jirbi hinjantedi. 22Nda ciimidi yer
kuna woy fooyo haw yer bomo. I biya ʼsaaraydi do ja
tanba, 23amma i na kaa ta gar nga bukowdi dooti. I
har ka nguyo guna almalaykayo, ka har nguyo se ka
Isa go huna. 24Boroyo hun yer kuna, ka koy saaraydi

24.6
Mat 17.22
24.7
Mat 8.20; 16.21
24.8
Yeh 2.22
24.10
Mar 6.30
24.11
Mar 16.11
24.12
Yeh 20.3-7,10
24.13
Mar 16.12
24.16
Yeh 20.14; 21.4
24.18
Yeh 19.25
24.19
Mat 21.11; Mar 1.24
24.21
Mat 16.2

do, i kaa ta gar hayadiyo misedi ka woydiyo har. Amma nga ta, i na guna ga. »

25Isa har i se : « Ya, har lakal jaarayo ! War binediyo si ceŋe ka naanay annabiidiyo ciinidiyo kul kuna. 26A tilasu •Almasihu ma guna laajaaba wooyo kul, jina a ma duu ka hirow ngu jeeraydi ra, n'bay ? » 27A sinti nda i se Muusa kitabdi, ka duu ka hanga Annabiidiyo Kitabdiyo, ka fahamndi gi hayadiyo kul ka Hantumdi har ngu ga.

28Saadi ka i man koyradi ka do na i koy, Isa dam sanda ngu go baa ka koy jine here. 29Amma i suburndi ga, ka har a se : « Cindi yer jere, bara woyne kam, ciji man ka hirow. » Saadi a hirow hala ngu ma cindi i banda.

30Saadi ka na a go ŋaa i banda, a jow takula, a dam albarka, a duu ka dunbu ga, ka noo ga i se. 31Saadi Yerkoy fer ngi moodiyo, i bay ga. Amma a dere i ga. 32I har cere se : « Saadi ka na a fahamndi yer •Hantumdi fondodi ra, yer binediyo bara ka kukur yer, n'bay ? »

33I kay nguyo cee ga saadi hinne ka yee Žeruzalem. I gar boro woy-cindi-foodi (11) nda boro tanaayo kul mara. 34Woodiyo ka mara har : « Labudda, Yer •Sandi yee ka huna. A bangay Simon se. » 35Ngi mo wannasu hayadi ka i guna fondodi ra, nda misedi ka na nguyo bay nda Isa, saadi ka na a dunbu takuladiyo.

24.26 *Ebe 2.10; Piy-I 1.11*
24.27 *Yeh 1.45*
24.30 *Mat 14.19*
24.34 *Kor-I 15.5*
24.36 *Yeh 20.19, 21,26*
24.37 *Mar 6.49*
24.39 *Yeh 20.27; Yeh-I 1.1*
24.43 *Diy 10.41*

Isa bangay ngu taalibdiyo se

Marki 16.12-18 ; Yehiya 20.19-23

36Ka gar i go woodi ciinidi ra, Isa jaati bangay ngi nda cere game. A har i se : « Alaafiya ma bara war ga. »

37Hanburay din gi, i jiti. I hungu ka jinni na nguyo guna. 38Amma a har i se : « Ma ngo hanburndi war ? Ma se war go sika war binediyo ra ? 39Wa guna ay kanbadiyo nda ay ceediyo. Ay jaati nono. Wa taar ay, wa guna, bara jinni si may assobon, a si may biri mise woo ka na ye may ga nda. »

40A har i se, a cerbu i se ngu kanbadiyo nda ngu ceediyo. 41Amma i hinsa ka ŋaali hala i si hin ka naanay, i cindi nda bomo-haway. Saadi a har i se : « War'o may ne ŋaa wala ? » 42I kate a se hariham hagante jere, nda yuu gani. 43A jow ga, a ŋaa ga i jine.

44A har i se : « Woo nga ci hayadi ka ye har war
se, saadi ka ay go war game. Ay har war se ka hayadi
ka hantumndi ay beene, Muusa ʼAšaraadiyo ra, nda
Annabiidiyo Kitabdiyo ra, nda ʼZaburdiyo ra go hima
ka dam. »
45Saadi a fer ngi lakaldiyo, hala i ma hin ka faham
ʼHantumdi. 46A har i se : « Mise woo na a hantumndi,
ka a tilasu ka ʼAlmasihu ma hinsa ka laajaaba, amma a
ma duu ka yee ka huna bukowdiyo nda cere game jirbi
hinjantedi ra. 47I ta waaju nda nga maa, alkabiiladiyo
kul se, ka sinti nda Žeruzalem, i ma ʼtuubi, hala
Yerkoy ma yaafa ngi junubudiyo. 48War ci haya wooyo
seedeyo. 49Wa guna, ay ga sanba war ga allaahidudi
ka ay Baba jow. Amma war, wa cindi koyradi ra, hala
saa ka na a daabu war nda hinaydi ka hun ʼbeene. »

24.44
Mat 1.22
24.46
Mat 16.21
24.47
Mat 28.19;
Diy 5.31
24.48
Yeh 15.27;
Diy 1.8;
Piy-I 5.1
24.49
Yeh 14.16;
Diy 1.4
24.50
Mat 21.17
24.53
Diy 2.46

Isa yee beenedi ra

Marki 16.19-20 ; Diyadiyo 1.9-11

50A koy nda gi hala Betani koyradi here. Dooti a
jeer ngu kanbadiyo ka gaara i se. 51Saadi ka a go gaara
i se, nga nda ngi fay. Yerkoy sanbu ga ʼbeene. 52Woodi
banda i sujudu a se, i yee Žeruzalem ɲaali ber kuna.
53I cindi saa kul ʼYerkoy huudi batumadi ra, ka saabu
ka berndi Yerkoy.

Allinjildi ka na
YEHIYA
hantum

Hantumkoydi : Yehiya
Woodiyo ka se a hantum : Borodiyo kul
Jiiridi ka a hantum : Jiiri woyha-cindi-guu (85) ka koy woyyagga (90) Isa Almasihu hayndidi banda

Kitabdi Fahamndidi

Allaahidu Taawodi kitab taaci lawaldiyo i har i se Allinjil, haya ka se i cerbu ʻAlhabar Boyrodi, ka ci Isa Hunadi nda nga bundi nda nga yee ka hunadi. Wooyo ya ci alhabardiyo ka go hinsa ka may nafa, ka Kerecendiyo go hima ka har adduŋŋaadi kuna. Yehiya hantum ngu Allinjildi adduŋŋaadi kul se, hala borodiyo ma naanay ka Isa ci ʻAlmasihu, a ci Yerkoy Ije (Yehiya 20.30-31). A hantum Allinjil woo jiiri bobo Allinjil hinja tanaadi banda.

Yehiya hayradiyo ci Zebede nda Salome, Žaki ci nga beere. Yehiya go kaati ngu bomo nda « ʻtaalibdi ka Isa go baa » (Yehiya 13.23-24 ; 21.7 ; 20.24). Nga nda Piyer nda Žaki hangakasinedi kuna, a ci seede haya bobo beene Isa wane goydi kuna, ka taalib yagga tanaadiyo na guna (Marki 5.37 ; 9.2 ; 14.33). Yer ʻSandi suuba ga hala a ma hantum Allinjil woo, nda Yehiya bataki hinjadi, nda Bangayndi kitabdi.

Yehiya Allinjildi nda Allinjil hinja tanaadiyo si hima. Yehiya nan alhabar bobo Isa hunadi ga, ka woodiyo ka hantum Allinjil hinja tanaadiyo har nguyo Allinjildiyo kuna, ka ci Isa hayndi nda nga filla-yaasayntediyo. A dam mo alhabaryo ka i na dam. Nga Allinjildi jemna lawal guudi, hayadiyo ka Yehiya go har i kuna si Allinjil tanaadiyo kuna. Jemna woodiyo kul si cii bara Isa goydi sintidi, a batize banda.

Yehiya suuba alhikima iyye ka tabatindi ngu waajudi Isa beene, a kaati alhikima woodiyo nda « ʻtaamaysayo ». Taamaysa wooyo go garndi nga Allinjildi jemna 2, 4, 5, 6, 9 nda 11 kuna.

Yehiya tonton Isa waaju iyyedi ka go jemna 3, 4, 5, 6, 8, 10 nda 14–16 kuna.

A tonton mo cawndi iyyedi ka ci « Ay ci... » (Yehiya 6.35 ; 8.12, 58 ; 9.5 ; 10.11, 14 ; 11.25 ; 14.6 ; 15.1).

Yehiya Allinjildi jemna berdiyo ci :

1. A cerbu nda sooboy ka Isa ci Yerkoy (1)
2. A cerbu Isa goydi borodiyo kul se (2–12)
3. A cerbu Isa goydi nga taalibdiyo se (13–17)
4. A cerbu Isa bundi ʻsalibdi ga (18–19)
5. A cerbu Isa yee ka hunadi nda nga goydi nga bun banda (20–21)

Yehiya go cerbu nda sooboy ka Isa ci Almasihu, a ci ♦Yerkoy Ijedi. Yer go hima ka naanay ga, hala yer ma duu huna-abadante.

Ciinidi kaa assobon

1 Sintidi ra ciinidi go bara, ciinidi goo Yerkoy jere,
ciinidi ci Yerkoy. 2A cindi sintidi ra Yerkoy jere.
3Nga ya taka hayadiyo kul. Haya foo si bara ka a na
taka. 4Hunadi go nga kuna, huna woodi ci borodiyo
se gay. 5Gaydi naray kuboydiyo ra, amma kuboydiyo
na hin ga.
6Yerkoy bay ka sanba har foo. Nga maadi ci ♦Yehiya.
7A kaa hala a ma ci seede, ka seedeteray nda gaydi,
hala i kul ma naanay nga seedeteraydi maaganda se.
8Yehiya na ci gaydi, amma a ci gaydi se seede. 9Gay
ciimi-ciimi woo kaa adduŋŋaadi ra hala a ma dam gay
borodiyo kul se.
10A cindi adduŋŋaadi ra, nga nga taka adduŋŋaadi,
amma adduŋŋaadi na bay ga. 11A kaa ngu wondiyo
do, amma nga wondiyo na kubay ga. 12Amma
woodiyo kul ka kubay ga, ka naanay nda nga maadi,
a noo gi hinay i ma ci Yerkoy ijeyo. 13Woodiyo
na hayndi ka hun kuri mise ra, wala assobon ibay
mise ra, wala boro ibay mise ra, Yerkoy mise ra na
i hayndi.
14Ciinidi kaa boro, a goro yer nda cere game, a
ton nda anneemadi nda ciimi. Yer guna nga jeeraydi,
sanda jeeray ka ci Babadi Ije-follokudi wane.
15Yehiya seede a se, a jeer ngu jinde ka har : « Woo
nga ci woodi ka ay bay ka har : ‹ Woodi ka go ta kaa ay
banda bisa ay, haya ka se a cindi ay jine. › »
16Haya ka
se a ton nda anneema, yer kul duu anneema ka tonton
anneema ga saa ka kaa saa. 17Nda Muusa na Yerkoy
noo ♦Ašaraadi, anneemadi nda ciimidi Isa Almasihu
nga kate gi. 18Boro foo na bay ka guna Yerkoy abada.
Ije-follokudi ka go Babadi binedi ra, nga bangayndi ga.

Yehiya Batizekoydi har ngu na ci Almasihu

Luka 3.15-18

19Woo nga ci ♦Yehiya seedeteraydi, saadi ka
♦Alyahuududiyo sanba ♦sara-koosukoyyo nda Lewi

1.1 *Fil 2.6; Yeh-I 1.2*
1.2 *Ban 1.8*
1.3 *Kor-I 8.6; Kol 1.16; Ebe 1.2*
1.4 *Diy 3.15; Ebe 7.16; Yeh-I 1.1*
1.6 *Mat 3.1*
1.9 *Yeh-I 2.8*
1.12 *Oro 8.14; Efe 5.1; Yeh-I 3.23*
1.13 *Tit 3.5; Žak 1.18; Piy-I 1.23; Yeh-I 3.9*
1.14 *Oro 3.24; Ebe 2.14; Yeh-I 1.1-2*
1.15 *Mat 3.11*
1.16 *Oro 3.24; Efe 1.23; Kol 1.19*
1.18 *Kol 1.15; Yeh-I 4.9*
1.19 *Mat 3.1*

huuboroyo ka hun Žeruzalem kaa ta hãa ga : « Ni ci may ? » 20A har, a na ŋankar : « Ay ta na ci ʼAlmasihu. »

21I hãa ga : « Ni ci may ? Ni ci Ilyasu wala ? »

A har : « Ay na ci ga. »

« Ni ci annabiidi wala ? »

A jaabi ka har : « Ay na. »

22Saadi i har a se : « Ni ci may, hala yer ma hin ka noo jaabi woodiyo ka sanba yer se ? Ma na ni ta jaati go har ni bomo ga ? »

23A har : « Ay ci jindedi ka go kaati ganjidi ra, ‹ *Wa tenjendi ʼSandi fondodi.* ›[a] misedi ka na annabi Ezayi har. »

24Woodiyo ka sanbandi ci ʼFariziyenyo. 25I hãa ga ka har a se : « Nda ma na ci Almasihudi, ma na ci Ilyasu, ma na ci annabiidi, ma se na n'o ʼbatize ? »

26Yehiya jaabi ka har i se : « Ye batize nda hari, amma boro foo go war nda cere game ka war si bay hayadi ka a ci. 27A go kaa ay banda, a bisa ay, ay si hima nda wala ka fer nga taam korfodi. »

28Haya wooyo damndi Betani koyradi ra, Žurden isadi se hari banda here, dooti ka Yehiya cindi ka batize.

1.20 *Luk 3.15-16*
1.21 *Mat 11.14*
1.23 *Mat 3.1*
1.26 *Mar 1.4*
1.27 *Mar 1.7*
1.29 *Piy-I 1.19; Ban 5.6*
1.32 *Mat 3.16*
1.33 *Mar 1.4,8*
1.34 *Mat 4.3*

Isa ci Yerkoy feeji-ijedi

29Woodi subadi, ʼYehiya guna Isa go kaa ngu do here, a har : « Wa guna Yerkoy Feeji-ijedi,[b] ka go kow adduŋŋaadi junubudi ! 30Nga nga ci woodi ka ciini na ay cii : ‹ Ay har ka na har foo go ta kaa ay banda. A bisa ay, bara a yana ay. › 31Ay na bay ga, amma hala a ma bangay Izirayel borodiyo se na ay kaa ta ʼbatize nda hari. »

32Yehiya seede ka har : « Ay guna ʼHunde-Henenodi junbu ka hun beene sanda guba himaray, a cindi a ga. 33Ay na bay ga, amma woodi ka sanba ay, ay ma batize nda hari, bay ka har yene : ‹ Woodi ka ga na n'o ta guna Hunde-Henenodi junbu ka cindi, nga ci woodi ka go ta batize nda Hunde-Henenodi. › 34Ay guna woodi, saadi ye seedeteray nda ka a ci ʼYerkoy Ijedi. »

a **1.23 –** *Ezayi 40.3*
b **1.29 –** *Yerkoy Feeji-ijedi* – Isa maa nono ka cerbu ka a ci saraadi ka Yerkoy kayndi adduŋŋaadi junbu yaafadi se.

Isa taalib lawaldiyo

Matiyu 4.18-22 ; Marki 1.16-20 ; Luka 5.1-11

35Woodi subadi ʼYehiya nda ngu ʼtaalib hinka go
nongu foo-foodi ra. 36Saadi ka a guna Isa go bisa, a
har : « Wa guna Yerkoy Feeji-ijedi. »
37Nga taalib hinkadi mom hayadi ka a har, i hanga
Isa. 38Isa joo, a guna ka i hanga ngu, a har i se : « Ma
na war go taasi ? »
I har a se : « ʼRabbi, man nga ci ni do ? » (Rabbi
almaanadi ci « Cawndikoy ».)
39A har i se : « Wa kaa ta guna. »
I koy, i guna nongudi ka na a goro. I cindi a do
handidi. Woodi damndi ler taaci midi banda.
40Andire, Simon Piyer harmedi, ci boro hinkadi
kuna affoo ka mom Yehiya ciinidiyo, i hanga Isa. 41A
jina ka taasi ngu harmedi Simon, a har a se : « Yer guna
ʼAlmasihu. » (Almasihu almaanadi ci « Isuubantedi »).
42Andire koy nda ga Isa do.
Saadi ka Isa guna ga, a har : « Ni ci Simon, Yunusa ije.
I ta kaati ni nda Sefaz. » (woodi almaanadi ci « tondi ».)[a]

Isa kaati Filipu nda Nataniyel

43Woodi subadi ra, Isa go baa ka koy Galile gandadi
ra. A kubay nda Filipu, a har a se : « Hanga ay. »
44Filipu ci Betesayida boro, Andire nda Piyer
koyradi. 45Filipu kubay Nataniyel, a har a se : « Yer
guna woodi ka ciini na Muusa hantum ʼAšaraadiyo
ra, ka ga na Annabiidiyo hantum, Isa Nazareti borodi,
Yusuf ijedi. »
46Nataniyel har a se : « Haya boyro go hin ka hun
Nazareti wala ? »
Filipu jaabi ka har a se : « Kaa ta guna. »
47Saadi ka Isa guna Nataniyel go kaa kuna, a har :
« Nda ciimi woo ci Izirayel ije ka kuna janba kul si. »
48Nataniyel har a se : « Mise foo na n'o bay ay ? »
Isa jaabi ka har a se : « Ja Filipu na kaati ni, saadi ka
ni go jeje-ŋaadi cire, ye guna ni. »
49Nataniyel jaabi ka har a se : « ʼRabbi, ni ci ʼYerkoy
Ijedi, ni ci Izirayel kokoydi. »

1.35 *Mat 3.1*
1.38 *Mat 23.7*
1.42 *Mat 16.18*
1.43 *Mat 4.19; 10.3*
1.44 *Mat 11.21*
1.45 *Mar 1.24; Luk 3.23; 24.27*
1.47 *Oro 9.4,6*
1.49 *Mat 2.2; 4.3; 23.7*

a **1.42** – *Sefaz...tondi* – « Sefaz » Alyahuudu ciini kuna, nda « Piyer » Girek ciini kuna almaanadi ci « tondi ».

50Isa jaabi ka har a se : « Hayadi ka se ay har mana
ka ye guna ni jeje-ɲaadi cire, ni naanay wala ? N'o ta
guna haya beryo ka go bisa wooyo. » 51Saadi a har a
se : « Nda ciimi-ciimi ay har war se, hõo banda war'o
ta guna ˙beenedi go fer, Boro Ijedi go kaa mise ka
Yerkoy almalaykadiyo go ta jiji ka junbu nda. »

Isa dam haridi nda duwẽ

2 Jirbi hinjantedi, hiijay foo dam Kana koyradi ra,
Galile maanaydi ra. Isa ɲaa cindi dooti. 2I kaati Isa
nda ngu ˙taalibdiyo mo hiijaydi do. 3Saadi ka ˙duwẽdi
na too, Isa ɲaa har a se : « I si may duwẽ koyne. »

4Isa jaabi ka har : « Ya ay ɲaa, ma nga dam ay nda
ni woo ra ? Ay alwakatidi na too jina. »

5Nga ɲaa har goykoydiyo se : « Wa dam hayadi ka
a har war se. »

6Ka gar tondi hoobu iddu goo dooti ˙Alyahuududiyo
˙henenndi se, ka affoo kul go jow haya ka too liter
jongu (100).

7Isa har i se : « Wa ton hoobudiyo nda hari. » I
ton gi pet.

8Woodi banda a har i se : « Wa gur morayda, wa koy
nda a kuna haya hinakoydiyo amirdi do. » I koy nda
ga a se.

9Hinakoydiyo amirdi taba haridi ka bere ka kaa
duwẽ. A si bay nongu ka na a hun, ka gar goykoydiyo,
ka gur haridi, go bay. A kaati suttan-hardi. 10A duu ka
har a se : « Boro kul go jina ka jemna duwẽ boyrodi.
Woodi banda woodi ka si hinsa ka boori, saa ka
na borodiyo sakkar. Ni ta, ni kanba duwẽ boyrodi
hala morayda. »

11Mise woo na Isa dam ˙taamaysa lawaldi Kana
ka go Galile gandadi ra. A cerbu ngu jeeraydi, nga
taalibdiyo naanay ga.

Isa garay neerekoydiyo Yerkoy huudi batumadi kuna

Matiyu 21.12-17 ; Marki 11.15-18 ; Luka 19.45-48

12Woodi banda Isa junbu ka koy Kapernahum
koyradi ra, nga nda ngu ɲaa nda nga harmediyo nda
nga taalibdiyo. I na dam dooti kala jirbi kaynayo.

1.51 *Mat 3.16; 8.20*
2.1 *Mat 12.46*
2.4 *Mat 8.29; 26.18*
2.6 *Mar 7.3-4*
2.11 *Mat 12.38*
2.12 *Mat 4.13; 12.46*

13 •Alyahuududiyo •Pakdi man, Isa jiji ka koy
Žeruzalem. 14 A gar boroyo •Yerkoy huudi batumadi
ra ka go neere hawyo, nda feejiyo nda tuujunyo, nda
njorfu bar koyyo ka go goro. 15 A hinsa korfo ka a dam
nda barju, a garay gi kul ka fattandi gi Yerkoy huudi
batumadi ra, ngi nda feejidiyo nda hawdiyo. A say bar
koydiyo njorfudi, a kamndi ngi taabaldiyo. 16 A gaay
tuujun neerekoydiyo : « Wa kow haya wooyo ne, war
ma si dam ay Baba huudi nda maamala huu. »

17 Nga taalibdiyo hungu hayadi ka hantumndi :
« Sooboydi ka ye may ni huudi se go kukur ay sanda nuune. »[a]

18 Woodi se, Alyahuududiyo har a se : « •Taamaysa
foo na n'o cerbu yer, ka n'o may hinay ka dam haya
wooyo ? »

19 Isa jaabi gi ka har i se : « Nda war kamndi Yerkoy
huu woo, jirbi hinja ye ta tunndi ga. »

20 Alyahuududiyo har : « Jiiri woytaaci-cindi-iddu
(46) na i dam ka cen Yerkoy huu woo, de ni ta, jirbi
hinja ra n'o ta tunndi ga ! » 21 Amma Isa si nda kala
huudi ka ci ngu assobondi. 22 Woodi se, saadi ka a yee
ka huna bukowdiyo nda cere game, nga taalibdiyo
hungu ka a bay ka har ga, i naanay Hantumdi, nda
ciinidi ka Isa bay ka har.

23 Saadi ka Isa go Žeruzalem Pak jingardi ra, ibobo
guna taamaysadiyo ka a dam, i naanay nga maadi ga.
24 Amma Isa si naanay gi, bara a bay borodiyo kul. 25 A
si too nda i ma seede ngu se boro ga haya, bara nga
jaati go bay haya ka go boro do.

2.13
Luk 2.41
2.16
Luk 2.49
2.18
Mat 12.38
2.19
Mat 16.21;
Mar 14.58;
Diy 6.14
2.21
Kor-I 6.19
2.22
Luk 24.5,8
2.25
Mat 9.4
3.1
Luk 23.13
3.2
Mat 23.7;
Diy 2.22
3.3
Mat 3.2

Isa go cawndi Nikodem

3 Har foo ka ci •Fariziyen, •Alyahuududiyo amirdiyo
kuna affoo nga maa ci Nikodem. 2 A kaa ciji here Isa
do, a har a se : « •Rabbi, yer go bay ka ni ci cawndikoy
ka hun Yerkoy do, ja boro foo si hin ka dam •taamaysa
wooyo ka n'o dam nda Yerkoy si a banda. »

3 Isa jaabi ka har a se : « Nda ciimi-ciimi, ay go har
mana, nda boro na hayndi koyne[b] a si hin ka guna
•Yerkoy kokoyteraydi. »

a **2.17** – *Zabur 69.10*
b **3.3** – *hayndi koyne* almaanadi ci : ka naanay Isa, ka bar attabiya, ka hirow huna-abadantedi ra Yerkoy jine.

4Nikodem har a se : « Mise foo na boro go hin ka
hayndi saa ka na a jen ? A hin ka hirow ce hinkante
ngu ɲaa gundedi ra, ka hayndi koyne wala ? »
5Isa jaabi ka har a se : « Nda ciimi-ciimi ay go har
mana, nda boro na hayndi nda hari mise nda Hunde
mise, a si hin ka hirow Yerkoy kokoyteraydi ra. 6Haya
ka assobon hay ci assobon, haya ka Hunde hay ci
hunde. 7Ni bomo ma si haw haya ka se ay har mana :
‹ A tilasu war ma hayndi koyne. › 8Hew go hem nongu
kul ka a baa. N'o mom a jinde, amma ni si bay nongu
ka a hun, wala nongu ka a koy. Woodiyo kul ka hayndi
Hundedi misedi ra ci misedi cille. »
9Nikodem hãa ga : « Mise foo na woo go hin ka
damndi nda ? »
10Isa jaabi ka har a se : « Ni ci Izirayel cawndikoy, ni
si bay haya wooyo ! 11Nda ciimi-ciimi ye har mana, yer
go har hayadi ka yer go bay, yer go seede nda hayadi
ka yer guna, amma war si naanay yer seedeteraydi.
12War si naanay saa ka na ye cii war do adduɲɲaa
hayadiyo ciini, mise foo na war'o ta naanay nda ye cii
war do ʻbeene hayadiyo ciini ? 13Boro foo na jiji beene
nda a na ci woodi ka hun beene, ay ka ci ʻBorodi
Ijedi ka go beenedi ra. 14Misedi ka na Muusa sanbu
gandakorfodi ganjidi ra, misedi mo na Borodi Ijedi go
hima ka sanbundi nda. 15Hala boro kul ka naanay ga
ma si halaci, amma a ma duu huna-abadante.
16Haya ka se Yerkoy hinsa ka baa adduɲɲaadi hala
a noo ngu Ije-follokudi, hala boro kul ka naanay ga
ma si halaci, amma a ma duu huna-abadante. 17Bara
Yerkoy na sanba ngu Ijedi adduɲɲaadi ra hala a ma
dunbu a ga ciiti, amma hala adduɲɲaadi ma kallasi
nda ga. 18Boro ka naanay ga si jukundi. Amma boro
ka si naanay ga ta, ciiti-dunbundi a ga, haya ka se
a na naanay Yerkoy Ije-follokudi maa ga. 19Ciiti-
dunbudi ci ka, annuuradi kaa adduɲɲaadi ra, amma
borodiyo baandi kuboydiyo nda annuuradi, bara ngi
goydiyo go futu. 20Ja boro kul ka go dam ifutu go
konno annuuradi, a si kaa annuuradi do, a hanbur nga
goydiyo ma si koy bangayndi. 21Amma woodi ka go
goy nda ciimi go kaa annuuradi do hala nga goydiyo
ma bangay, bara i damndi nda Yerkoy ibay. »

3.5 *Diy 22.16; Tit 3.5*
3.6 *Kor-I 15.50*
3.8 *Kor-I 2.14-16*
3.10 *Luk 2.46*
3.13 *Mat 8.20; Diy 2.34; Efe 4.8-10; Ebe 4.14*
3.15 *Mat 27.42; Mar 1.15; Diy 13.39; Oro 3.22; Yeh-I 5.1, 5,10*
3.16 *Oro 5.8; 8.32; Efe 2.4; Yeh-I 4.9*
3.17 *Mat 1.21; Luk 2.11; Oro 1.14; Tim-I 1.15; Yeh-I 2.2*
3.18 *Yeh-I 4.9*
3.20 *Efe 5.11, 13*

Yehiya seedeteraydi Isa ga

22Woodi banda Isa nda nga •taalibdiyo koy Žude
gandadi ra. Dooti nga nda ngi cindi, a •batize.
23•Yehiya mo go batize Enon koyradi ra, Salim koyradi
jere, bara hari bobo go dooti, borodiyo go kaa hala
i ma batizendi. 24Bara Yehiya na hirow kasa jina.
25Yehiya taalibyo nda •Alyahuudu foo kakaw addin
henen ciini ga. 26I kaa Yehiya do, i har a se : « •Rabbi,
woodi ka cindi ni banda Žurden hari banda, ka se na
ni bay ka seede, go a batize boroyo. I kul go koy nga
do here. »

27Yehiya jaabi ka har : « Boro si hin ka duu kala
haya ka noondi a se ka hun •beene. 28War jaati ci
seede, ka ay har : ‹ Ay na ci •Almasihudi, amma ay
sanbandi nga jine. › 29Suttan-woydi ci suttan-hardi
wane. Amma suttan-hardi ceredi, ka go a jere, a mom,
go ɲaali suttan-hardi ka jinde na a mom se. Woodi se,
ɲaali woo ka ci ay wondi, go timme. 30A tilasu a ma
jeer, ay ma yee ganda.

31Woodi ka hun beene go bisa boro kul. Woodi
ka ci ganda wane ci ganda wane, a duu ka cii sanda
ganda ciini. Woodi ka hun beene go bisa haya kul. 32A
seede nda hayadi ka a guna, a mom, amma boro foo si
din nga seedeteraydi. 33Boro ka din nga seedeteraydi
tabatindi ka Yerkoy ci ciimi. 34Haya ka se woodi ka
Yerkoy sanba go har Yerkoy ciiniyo, bara Yerkoy si
neesi Hundedi ka noo ga. 35Babadi go baa Ijedi, a dam
haya kul ngu kanba. 36Boro ka naanay Ijedi go may
huna-abadante. Boro ka si berndi Ijedi si ta guna huna,
amma Yerkoy dukuraydi go cindi a ga. »

Isa cii Samari woy foo banda

4 •Sandi bay ka •Fariziyendiyo mom ka a duu
•taalibyo, a •batize ka bisa •Yehiya. 2A na ci Isa
jaati ngo batize, nga taalibdiyo ngo batize. 3Isa hun
Žude, a koy Galile.

4Ka gar a hima ka bisa nda •Samari gandadi, 5A
too Samari koyra foo, ka maa ci Sišar, fari woodi jere
ka Yaakuba bay ka noo Yusuf ngu ijedi se. 6Dooti na
Yaakuba baasudi go. Isa fara nda dira, a bara ka goro
baasudi jesedi ga. Midi go baa ka too.

3.23
Mat 3.1
3.24
Mat 4.12
3.26
Mat 23.7
3.29
Mat 9.15; Fil 2.2; Yeh-I 1.4
3.31
Yeh-I 4.5
3.34
Mat 12.18; Luk 4.18; Diy 10.38
3.35
Mat 28.18
4.3
Luk 7.13
4.4
Mat 10.5

7Samari woy foo kaa ta gur hari. Isa har a se : « N'ay
hari ka ay ɲin. » 8Ka gar nga taalibdiyo koy koyra
ka day ŋaa.

9Woydi ka ci Samari boro har a se : « Mise foo ni
ka ci ♦Alyahuudu go har ay ma noo ni hari ma ɲin, ay
ka ci Samari gandadi woy ? » (Haya ka se haya foo si
mara Alyahuududiyo nda Samari borodiyo).

10Isa jaabi ka har a se : « Nda gar n'o bay Yerkoy
noodi, nda woodi ka go har mana : ‹ N'ay hari ! ›, ni
jaati go ta har a se a ma noo ni ma ɲin, a go ta noo ni
hari ka go hunandi. »

11Woydi har a se : « Ay San, ni si may haya kul ka
ni gur nda, baasudi mo go guusu. Man na ni duu hari
woo ka hunandi ? 12Saadi ni bisa yer baba Yaakuba,
ka noo yer baasu woo, ka nga jaati ɲin a ra, nga nda
nga ijediyo nda nga adabbadiyo ? »

13Isa jaabi ka har a se : « Boro kul ka go ɲin hari
woo kuna go ta far koyne. 14Amma boro ka ɲin haridi
kuna ka ye ta noo si ta far abada, haridi ka ye ta noo
ga go ta kaa hari-hun-do ka go ta mun ka noo huna-
abadantedi. »

15Woydi har a se : « Ay San, n'ay hari woodi kuna,
hala ay ma si far koyne, ay ma si yee ka kaa gur ne. »

16Isa har a se : « Koy kaati ni kurɲedi, ma yeekate
ne. »

17Woydi jaabi ka har : « Ay si may kurɲe. »

Isa har a se : « Ni cim ka ni har : ‹ Ay si may kurɲe. ›
18Bara ni duu kurɲe guu, woodi ka n'o may morayda
na ci ni kurɲe. Woo kuna ni har ciimi. »

19Woydi har a se : « Ay San, ye guna ka ni ci annabi.
20Yer kaagadiyo go sujudu tondi woo ga. Amma
war, war go har ka Žeruzalem na sujududi go hima
ka dam. »

21Isa har a se : « Woydi, naanay ay. Alwakati go ta
kaa, ka a na ci tondi woo ga, wala Žeruzalem na war
go ta sujudu Babadi se. 22War go sujudu hayadi ka
war si bay se. Yer, yer go sujudu hayadi ka yer go bay
se, haya ka se kallasidi si hun bara Alyahuududiyo
do. 23Amma alwakati go ta kaa, a kaa ga, ka kuna
sujudukoy ciimi-ciimidiyo go ta sujudu Babadi se nda
hunde nda ciimi, woodiyo mo nga ci sujudukoydiyo

4.9 *Mat 10.5*
4.10 *Ban 7.17*
4.14 *Mat 25.46*
4.19 *Mat 21.11*
4.20 *Luk 9.53*
4.21 *Tim-I 2.8*
4.22 *Oro 3.1-2*
4.23 *Fil 3.3*

ka Babadi go taasi. 24Yerkoy ci hunde. A tilasu
woodiyo ka go sujudu a se ma sujudu a se nda hunde
nda ciimi. »
25Woydi har a se : « Ye bay ka Isuubantedi, ka se na
i har ˙Almasihu, go hima ka kaa. Han ka na a kaa, a ta
har yer se hayadi kul. »
26Isa har a se : « Ay da nono, ka go cii ni do. »

Taalibdiyo yeekate Isa do

27Alwakati woodi nga taalibdiyo kaa. I dam biray
nda ka a cii woy do, amma boro foo na har : « Ma na
n'o hãa ? » wala : « Ma se n'o cii woy woo do ? »
28Saadi woydi jisi ngu hoobudi, ka koy koyradi ra,
ka har borodiyo se : 29« Wa kaa guna har foo ka har
yene hayadi kul ka ay dam. A na ci ˙Almasihu nono
wala ? » 30I fatta koyradi ra ka koy a do here.
31Alwakati woodi, nga taalibdiyo go suburndi ga ka
har a se : « ˙Rabbi, ŋaa. »
32Amma a har i se : « Ay ta, ye may haya ka ay ŋaa
ka war si bay. »
33Taalibdiyo cindi ka har cere se : « Saadi boro nga
kate a se ŋaa wala ? »
34Isa har i se : « Ay ŋaadi na ci kala ka dam woodi
ka sanba ay ibaydi, ka timmendi nga goydiyo. 35A na
ci war go har ka ne nda handu taaci, hejaydi go ta
kaa ? Wa guna, ye har war se, wa jeer war moodiyo,
wa guna faridiyo ka koray ga hejaydi se. 36Boro ka
hejay go duu bana, a mara duuray huna-abadante se,
hala woodi ka go duma nda woodi ka go hejay ma
ŋaali nda cere. 37Woo kuna hayadi ka yaasaydi har ci
ciimi : ‹ Affoo go duma, affoo go hejay. › 38Ay sanba
war, war ma koy hejay haya ka war na goy. Affooyo
goy, war duu i goydi nafadi. »

Samari boro bobo naanay

39˙Samari koyradi boro bobo naanay Isa woydi
ciinidi se ka seede ka har : « A har yene hayadi kul
ka ay dam. » 40Saadi ka Samari borodiyo kaa a do, i
suburndi ga a ma cindi nguyo jere. A dam dooti jirbi
hinka. 41Boro bobo tonton ka naanay nga ciinidiyo
maaganda se.

4.24
Fil 3.3
4.25
Mat 1.16
4.29
Mat 12.23
4.31
Mat 23.7
4.32
Mat 4.4
4.34
Mat 26.39
4.35
Mat 9.37; Luk 10.2
4.36
Mat 25.46; Oro 1.13

42I cindi ka har woydi se : « A na ci ni ciinidiyo ni
se na yer go naanay, bara yer jaati mom. Saadi yer go
bay ka nda ciimidi woo ci adduŋŋaadi kallasikoydi ka
ci ˙Almasihudi. »

Isa wowndi komandam ijedi

43Jirbi hinka woodiyo banda, Isa hun dooti ka koy
Galile. 44Bara Isa jaati seede ka i si berndi annabi nga
gandadi ra. 45Saadi ka na a too Galile, Galile borodiyo
kubay ga ka boori. Bara ngi mo koy jingardi do, i guna
hayadi ka a dam Žeruzalem jingardi han.

46A yee Kana koyradi ra, ka go Galile, ka kuna na
a bay ka bere haridi ka dam nga nda ˙duwẽ. Ka gar
Kapernahum koyradi ra komandam foo wane ije-har
wirci. 47A mom ka Isa hun Žude ka koy Galile, a koy
a do, ka suburndi ga a ma junbu ka koy wowndi ngu
ijedi, ka go baa ka bun.

4.42
Luk 2.11
4.44
Mat 13.57;
Luk 4.24
4.48
Diy 2.43;
Oro 15.19;
Kor-II
12.12; Ebe
2.4
4.53
Diy 11.14
5.2
Diy 21.40

48Isa har a se : « Nda war na guna ˙taamaysayo nda
birayyo, war si ta naanay. »

49Komandamdi har a se : « Ay ˙San, junbu ja ay ijedi
na bun. »

50Isa har a se : « Koy, ni ijedi go huna. »

Hardi naanay ciinidi ka Isa har a se, a koy. 51Ka gar
a go junbu kuna, nga baŋŋaadiyo kaa ta kubay ga, i
har a se : « Ni ijedi go huna ! » 52A hãa gi saa foo na a
baa a se. I har a se : « Bi ler foo midi banda alhammadi
fur ga. »

53Babadi bay ka na alwakati woodi da na Isa har
ngu se : « Ni ijedi go huna. » Saadi a naanay, nga nda
nga huudi kul.

54Woo nga ci taamaysa hinkantedi ka Isa dam saadi
ka na a hun Žude ka kaa Galile.

Isa wowndi har foo pisindi do

5 Woodi banda, ˙Alyahuududiyo jingar foo dam,
saadi Isa jiji ka koy Žeruzalem. 2Ka gar Žeruzalem,
feejidiyo bisadoodi jere, bangu foo go dooti ka maadi
Alyahuudu ciini ra ci Betezata, weranda guu go nga
jere, 3ka kuna wircikom bobo go kani, danawyo,
ceefooyo, gaa koogo koyyo ka go batu haridi ma ɲoɲo.
4Bara saa ka kaa saa almalayka go junbu bangudi ra

ka ɲoŋondi haridi. Boro kul ka yana ka junbu a ra haridi ɲoŋodi banda go wow, wirci sii kul ka nono. 5Ka gar har foo go dooti ka wirci a too jiiri waranja-cindi-yaaha (38). 6Isa guna a kani, a bay ka na a gay wirci ra, a har a se : « N'o baa ma wow wala ? »

7Wircikomdi har a se : « Ay ♦San, ay si may boro kul ka jumndi ay bangudi ra, saa ka na haridi ɲoŋo. Nda ay taasi ka koy, affoo go yana ay ka junbu. »

8Isa har a se : « Tun, jow ni kanihayadi, dira. » 9Saadi hinne hardi wow, a jow ngu kanihayadi, a dira. ♦Hinjam-jaari han nono.

10Alyahuududiyo har woodi ka wow se : « Hõo ci hinjam-jaari, ni si hima ka lenje ni kanihayadi. »

11A jaabi ka har i se : « Woodi ka wowndi ay har yene : ‹ Jow ni kanihayadi, dira. › »

12I hãa ga : « May nga ci hardi ka har mana : ‹ Jow ni kanihayadi, ma dira ? › »

13Amma woodi ka wow si bay boro ka nono, bara Isa hun aljamaadi ra ka go dooti.

14Woodi banda Isa gar ga ♦Yerkoy huudi batumadi ra, a har a se : « Guna ni wow, ma si hoo koyne, hala haya ka jaase woodi ma si koy duu ni. » 15Hardi koy, a har Alyahuududiyo se ka Isa nga bay ka wowndi ngu.

5.8
Mat 9.5-6
5.9
Mat 12.1-14
5.10
Mat 12.2
5.14
Mar 2.5
5.17
Luk 2.49
5.18
Mat 12.14
5.21
Oro 4.17; Kor-II 1.9; Ebe 11.19
5.22
Diy 10.42

Yerkoy go kallasi nda ngu Ijedi

16Woodi se ♦Alyahuududiyo go torro Isa, ka taasi ka wii ga, bara a dam haya wooyo ♦hinjam-jaari han. 17Amma Isa jaabi gi ka har : « Ay Baba go goy hala morayda, ay mo go goy. » 18Woodi maaganda se, Alyahuududiyo go gay de i taasi nguyo ma wii ga, bara a hoo hinjam-jaaridi, a duu ka kaati Yerkoy nda ngu jaati Baba, ka sawandi ngu nda Yerkoy.

19Isa jow ciini ka har i se : « Nda ciimi-ciimi, ye har war se, Ijedi si hin ka dam haya foo nda ngu bomo, a si dam kala hayadi ka a guna Babadi go dam. Haya kul ka Babadi go dam, ijedi mo go dam ga. 20Bara Babadi go baa Ijedi, a cerbu ga haya kul ka ngu go dam. A ta cerbu ga goyyo ka bisa wooyo, hala war ma taajab. 21Bara misedi ka Babadi go hunandi bukow ka noo huna, misedi na Ijedi go noo huna boro ka a baa se. 22Babadi si dunbu-ciiti boro kul ga, amma a yeendi

ciiti-dunbu kul Ijedi se. 23Hala i kul ma berndi Ijedi misedi ka i berndi Babadi. Boro ka si berndi Ijedi si berndi Babadi ka sanba ga.

24Nda ciimi-ciimi ay go har mana, boro ka mom ay ciini, a naanay woodi ka sanba ay, a koydi go may huna-abadante, a si kaa ciiti-dunbudi do, amma a hun bun kuna ka koy huna do. 25Nda ciimi-ciimi ye har war se, alwakati go ta kaa, a kaa ga, ka kuna bukowdiyo go ta mom ʻYerkoy Ijedi jinde, woodiyo ka mom ga go ta huna. 26Bara misedi ka na huna go Babadi jaati kuna, misedi na a noo Ijedi a ma may huna nga jaati. 27A noo ga hinay a ma dunbu-ciiti, haya ka se a ci ʻBorodi Ijedi.

28Woodi ma si haw war bomo, bara alwakati go ta kaa ka woodiyo kul ka go saaraydiyo ra go ta mom ay jinde, 29ka fatta i ra. Woodiyo ka dam iboyro go yee ka huna, amma woodiyo ka dam ifutu go kay ciiti-dunbudi jine. 30Ay si hin ka dam haya foo nda ay bomo. Ye dunbu-ciiti, misedi ka na ay mom nda. Ay ciiti-dunbudi go ʻtenje, bara ay si taasi ay ibaydi, woodi ka sanba ay ibaydi na ye taasi. »

5.23 Luk 10.16; Yeh-I 2.23
5.24 Mat 10.40; 25.46; Yeh-I 3.14
5.29 Mat 25.46
5.30 Mat 26.39
5.34 Diy 16.30-31; Efe 2.8; Tit 3.5; Yeh-I 5.9
5.35 Piy-II 1.19
5.36 Yeh-I 5.9
5.37 Tim-I 1.17
5.38 Yeh-I 1.10
5.39 Mat 25.46; Luk 24.27, 44; Diy 13.27; Oro 2.17-18

Woodiyo ka go seedeteray Isa ga

31« Nda ay jaati ngo seedeteray ay bomo se, ay seedeteraydi na ci ciimi. 32Itana foo go dooti ka ci ay seede, ye bay ka nga seedeteraydi ay ga ci ciimi.

33War sanba boroyo ʻYehiya do, a seede ciimidi se. 34Amma ay, a na ci boro ngo seede yene, amma ay har wooyo hala war ma kallasi. 35Yehiya bara a ci fitiladi ka din a naray, war mo baa ka ŋaali alwakati kayna nga annuuradi ra.

36Amma ay, ye may seedeteray ka bisa Yehiya wondi. Bara goydiyo ka Babadi noo, ay ma dam, goy wooyo jaati ka ay go dam go seedeteray yene ka Babadi nga sanba ay. 37Amma Babadi jaati ka sanba ay seede yene. War na bay ka mom nga jinde, war na bay ka guna nga alhaali. 38Nga ciinidi mo war si kanba ga, haya ka se war si naanay woodi ka a sanba. 39War go hawjay ʻHantumdi, bara war go tammaha war ma duu i kuna huna-abadante. Ngi ngo seede yene. 40War si baa ka kaa ay do hala war ma duu huna.

41Ay si taasi borodiyo ma saabu ay. 42Amma ay go
bay war, ye bay ka war si may Yerkoy baa foo war
kuna. 43Ay kaa ay Baba maa ga, war wongu ka yadda
ay. Nda itana foo kaa ngu bomo maa ga, war go ta
yadda ga. 44Mise foo na war go hin ka naanay nda,
war ka go taasi jeeray ka go hun war nda cere game,
war si taasi jeeraydi ka go hun Yerkoy foo do ?

45War ma si hungu ka ye ta teje war Babadi jine.
Woodi ka go ta teje war ci Muusa, ka ga na war dam
war tammahadi. 46Bara nda war go naanay Muusa,
war go ta naanay ay, haya ka se a hantum ay ga.
47Amma war si naanay nga hantumdiyo, mise foo na
war go ta naanay ay ciinidiyo ? »

Isa ŋaandi boro jenber-guu

Matiyu 14.13-21 ; Marki 6.30-44 ; Luka 9.10-17

6 Woodi banda, Isa koy Galile hari banda ka se na i
har Tiberiyad isa-berdi. 2Aljama ber ceece ga, bara
i guna ˈtaamaysa ka na a dam wircikomdiyo ga. 3Isa
jiji tondidi ga ka goro nga nda nga ˈtaalibdiyo. 4Ka gar
ˈPak man, ka ci ˈAlyahuududiyo jingardi.

5Isa jeer ngu moodiyo, a guna aljama ber go kaa a
do, a har Filipu se : « Man na yer go ta day takula hala
boro wooyo ma duu ŋaa ? » 6A har woodi ka sii ga ni,
bara a bay hayadi ka na ngo ta dam.

7Filipu jaabi ka har a se : « Wala alliyaara jongu-
hinka (200) ˈdeniye takula si wasa hala boro foo kul
ma duu idunbo. »

8Nga taalibdiyo kuna affoo, Andire ka ci Simon
Piyer harmedi, har Isa se : 9« Harkayna foo go ne ka go
may farka-subu takula guu nda hariham hinka. Amma
woodi, ma na a hinsa aljama ber woo kul se ? »

10Isa har : « Wa gorondi gi. » Ka gar nongu woodi
subu bobo go dooti. I goro, i too har jenber-guu
(5.000) alkadar. 11Isa jow takuladiyo. A dam albarka,
a duu ka noo gi ngu taalibdiyo se. Ngi bomoy jemna
gi woodiyo ka go goro se. Harihamdiyo mo a noo gi
hinnedi ka i baa.

12Saadi ka i kungu, a har ngu taalibdiyo se : « Wa
kumna idunbodiyo ka cindi, hala haya foo ma si
dere. » 13I kumna gi, i ton dice woy-cindi-hinka (12)

5.44 *Oro 2.29*
5.45 *Oro 2.17*
5.46 *Luk 24.27, 44; Diy 26.22*
5.47 *Luk 16.29, 31*
6.11 *Mat 14.19*

nda idunbodiyo ka cindi farka-subu takula guudi ra, saadi ka i ŋaa ka ben.

14Boro wooyo guna taamaysa ka Isa dam, i cindi ka
har : « Nda ciimidi, woo ci annabiidi ka go hima ka kaa
adduŋŋaadi ra. » 15Isa bay ka na i ta kaa ta har nguyo
jow ngu ka dam ngu nda kokoy, a yee tondidi ga ngu foo.

Isa dira haridi ga

Matiyu 14.22-33 ; Marki 6.45-56

16Wicirdi ra, nga taalibdiyo junbu isadi mee. 17I
hirow hii foo kuna, ka dan isadi ka koy Kapernahum.
Ciji hirow, Isa mo na koy i do jina. 18Hew ber tun,
isadi go dam bonday. 19Saadi ka i hunu haya ka too
kilometer guu wala iddu alkadar, i guna Isa a dira
isadi ga ka man hiidi. I hanbur. 20Amma Isa har i se :
« Ay nono, war ma si hanbur ! » 21I baa ka jow ga hiidi
ra, saadi hinne hiidi fandi dooti ka i koy.

6.14 *Mat 11.3*
6.15 *Mat 14.23; Mar 6.46*
6.20 *Mat 14.27*
6.25 *Mat 23.7*
6.27 *Mat 8.20; 25.46; Oro 4.11; Kor-I 9.2; Kor-II 1.22; Efe 1.13; Tim-II 2.19; Ban 7.3*

22Woodi subadi, aljamaadi ka cindi hari banda here,
guna ka hii tana foo na cindi kala hii woodi ka kuna
nga taalibdiyo hirow, ka Isa na hirow ngu taalibdiyo
banda, nga taalibdiyo koy nguyo foo. 23Hii fooyo
kaa ka hun Tiberiyad koyradi ra, i kaa dooti ka i ŋaa
takuladiyo saadi ka ♦Sandi dam albarka. 24Saadi ka na
aljamaadi guna ka Isa si dooti, nga taalibdiyo si dooti,
ngi jaati hirow hiidiyo kuna ka koy Kapernahum ka
taasi Isa.

Isa ci huna takuladi

25Saadi ka na i gar ga hari banda, i har a se :
« ♦Rabbi, saa foo na ni kaa ne ? »

26Isa har i se : « Nda ciimi-ciimi ay go har war se,
a na ci haya ka se war guna ♦taamaysayo se na war
go taasi ay, amma haya ka se war ŋaa takulayo hala
war kungu. 27War ma si goy ŋaadi se ka go ta funbu,
wa goy woodi se ka go cindi huna-abadantedi se, ka
♦Borodi Ijedi go ta noo war, bara nga beene na Yerkoy
dam ngu jeeridi. »

28I har a se : « Ma na yer go hima ka dam, hala yer
ma dam Yerkoy goydiyo ? »

29Isa jaabi ka har i se : « Yerkoy goydi ci war ma
naanay woodi ka na a sanba. »

30I har a se : « Ma nga ci taamaysa ka n'o dam, hala
yer ma guna ga, yer ma naanay ni ? Ma n'o dam ?
31Yer babadiyo ŋaa ˈmanedi ganjidi ra, misedi ka na a
hantumndi nda : ‹ *A noo gi takuladi ka hun ˈbeene i ma*
ŋaa. › »[a]
32Isa har i se : « Nda ciimi-ciimi, ye har war se,
Muusa na noo war beene takuladi, amma ay Baba
go noo war beene takula ciimi-ciimidi. 33Ja Yerkoy
takuladi na ci bara woodi ka hun beene, ka go noo
huna addunŋaadi se. »
34I har a se : « Yer ˈSan, noo yer takula woodi
saa kul. »
35Isa har i se : « Ay ci huna takuladi. Boro ka kaa
ay do si heray abada, boro ka naanay ay si far abada.
36Amma ay har ga war se, war guna ay, amma war si
naanay. 37Woodiyo kul ka ay Baba n'ay go ta kaa ay
do, ay si fattandi boro kul ka kaa ay do, 38haya ka se
ay hun beene ka kaa ta dam woodi ka sanba ay ibaydi,
a na ci ay jaati ibaydi. 39Ka gar woodi ka sanba ay
ibaydi, ci ay ma si derendi haya kul hayadi ka a n'ay
kuna, amma ay ma hunandi ga jaari kokorodi han.
40Ay Baba ibaydi ci boro kul ka guna Ijedi, a naanay
ga, ma duu huna-abadante. Ye ka hunandi ga jaari
kokorodi han. »
41ˈAlyahuududiyo cindi ka ŋuunu-ŋuunu a ga, bara
a har : « Ay ci takuladi ka junbu ka hun beene. » 42I
cindi ka har : « N'bay woo ci Isa, Yusuf ijedi, woodi ka
yer'o bay nga baba nda nga ŋaa ? Mise foo a har : ‹ Ay
junbu ka hun beene ? › »
43Isa har i se : « War ma si ŋuunu-ŋuunu war nda
cere game. 44Boro foo si hin ka kaa ay do, nda ay
Baba ka sanba ay na cendu ga a ma kaa. Boro ka
kaa ay do, ye ta hunandi ga jaari kokorodi han. 45A
hantumndi Annabiidiyo Kitabdiyo ra ka : ‹ *I kul na*
Yerkoy go ta cawndi. ›[b] Saadi boro kul ka mom Babadi
se, a naanay nga cawndidi, go kaa ay do. 46Boro foo
na guna Babadi, nda a na ci woodi ka hun Yerkoy do,
woodi nga guna Babadi. 47Nda ciimi-ciimi, ye har
war se, boro ka naanay ay go may huna-abadante.

6.30
Mat 12.38
6.38
Mat 26.39
6.40
Mat 25.46
6.42
Luk 4.22
6.45
Kor-I 2.13; Tes-I 4.9; Ebe 8.10-11; Yeh-I 2.27
6.47
Mat 25.46

a **6.31** – *Fattadi 16.4 ; Nehemi 9.15 ; Zabur 78.24*
b **6.45** – *Ezayi 54.13*

48Ay ci takuladi ka go noo huna. 49War babayo ŋaa
manedi ganjidi ra, i bun. 50Takuladi go ka hun beene,
hala boro ka ŋaa a kuna ma si bun. 51Ay ci takula
hunantedi ka hun beene. Boro ka ŋaa takuladi ra, go
huna abada. Takuladi ka ye ta noo ci ay hamdi, ka ye
ta noo adduŋŋaadi hunadi se. »

52Alyahuududiyo bara ka kakaw ngi nda cere, ka
har : « Mise foo na a hin ka noo yer ngu hamdi yer ma
ŋaa ga ? »

53Isa har i se : « Nda ciimi-ciimi, ye har war se, nda
war na ŋaa Borodi Ijedi hamdi, nda war na ɲin nga
kuridi, hunadi si war jaati kuna. 54Boro ka ŋaa ay
hamdi, ka ɲin ay kuridi, go may huna-abadante. Ye ta
hunandi ga jaari kokorodi han. 55Bara nda ciimidi ay
hamdi ci ŋaa haya, nda ciimidi ay kuridi ci ɲin haya.
56Boro ka ŋaa ay hamdi ka ɲin ay kuridi go goro ay
do, ye goro a do. 57Misedi ka Babadi ka go huna sanba
ay, Babadi go hunandi ay, misedi na boro ka ŋaa ay,
ye hunandi ga. 58Takuladi go ka hun beene, a na ci
sanda manedi cille ka war babadiyo ŋaa, i bun. Boro
ka ŋaa takula woo go ta huna abada. » 59Isa har haya
wooyo ʻcaw-huudi ra, saadi ka a cawndi Kapernahum.

6.51 Ebe 10.10
6.53 Mat 8.20; 26.26,28
6.56 Yeh-I 2.24
6.61 Mat 13.57
6.62 Mat 8.20; Mar 16.19
6.63 Kor-II 3.6
6.64 Mat 10.4
6.65 Mat 13.11
6.67 Mat 10.2

Taalib bobo hun Isa banda

60Nga taalibdiyo kuna boro bobo, saadi ka i mom a
se, i har : « Ciini woo go sendu, may ngo hin ka kayndi
a se haŋa ga ? »

61Isa bay ngu lakaldi ra ka ngu taalibdiyo go ŋuunu-
ŋuunu woodi beene, a har i se : « Saadi woodi go dor
war wala ? 62Ma ngo ta dam nda war guna ʻBorodi Ijedi
jiji dooti ka a cindi ? 63Hunde ngo hunandi, assobon si
nafa haya foo. Ciini wooyo ka ay har ci hunde nda
huna. 64Amma boroyo go war ra ka si naanay far. »
Bara Isa go bay ja sintidi ra woodiyo ka si naanay far,
nda may nga ci woodi ka go ta noondi ga. 65A duu ka
har : « Woodi se ye har war se ka boro foo si hin ka kaa
ay do nda woodi na noondi a se ka hun Babadi do. »

66Ja woodi ra, nga taalibdiyo ra ibobo yee banda, i
si hanga ga koyne.

67Saadi Isa har taalib woy-cindi-hinkadi (12) se :
« War binde, war si baa ka koy wala ? »

68Simon Piyer jaabi ga : « Ay ♦San, may do na yer
ma koy ? N'o may huna-abadante ciinidiyo. 69Yer
naanay, yer bay ka ni ci ♦Almasihu, Yerkoy hunantedi
Ijedi. »
70Isa jaabi gi : « N'bay ay nga suuba war taalib woy-
cindi-hinkadi (12) kul ? War kuna affoo ci šaytan ! »
71Žuda ♦Isikariyoti ka ci Simon ije ciini na a cii, bara
nga ngo ta noondi ga, a ci taalib woy-cindi-hinkadi
(12) kuna affoo.

Isa koy Hukkumdiyo jingardi do

7 Woodi banda, Isa go dira Galile laamu. A si baa
ka dira Žude laamudi ra, bara ♦Alyahuududiyo go
taasi ka wii ga. 2Ka gar ♦Hukkumdiyo jingardi ka ci
Alyahuududiyo jingar, man. 3Nga harmediyo har a
se : « Hun ne, ma koy Žude, hala ni ♦taalibdiyo mo ma
guna goydiyo ka n'o dam. 4Boro foo si goy tugu ra, nda
a baa ngu ma bangay. Nda n'o dam haya wooyo, cerbu
ni bomo adduŋŋaadi se. » 5Bara nga harmediyo jaati
si naanay ga.
6Isa har i se : « Ay alwakatidi na too, amma war
ta war wondi go bara. 7Adduŋŋaadi si hin ka konno
war, a konno ay bara ye seede ka nga goydiyo go futu.
8Wa jiji, ka koy jingar woo do, ay ta si jiji, bara ay
alwakatidi na too. » 9Saadi ka a har i se ciini wooyo, a
cindi Galile.
10Saadi ka na nga harmediyo jiji ka koy jingardi do,
saadi nga jaati jiji ka koy, a na ci ka cerbu ngu bomo,
amma sanda tugu ra. 11Alyahuududiyo cindi ka taasi
ga jingardi waati, i har : « Man na a goo ? »
12Aljamaadi cindi ka har a ga haya bobo. Affooyo
go har : « Boro boyro nono. »
Affooyo go har : « A na, a derendi aljamaadi. »
13Amma boro foo si cii nga ciini a ma momndi, bara i
hanbur Alyahuududiyo.

Isa cawndi jingardi do

14Saadi ka jingardi jemna, Isa jiji ♦Yerkoy huudi
batumadi ra ka cawndi. 15♦Alyahuududiyo bomo haw,
i har : « Mise foo a bay ♦Hantumdiyo, nga ka na caw
far ? »

6.68
Mat 16.16; 25.46
6.69
Mar 1.24; Luk 9.20
6.71
Mat 10.4; 26.14
7.1
Mat 12.14
7.3
Mat 12.46
7.5
Mar 3.21
7.6
Mat 26.18
7.8
Mat 26.18
7.14
Mat 26.55
7.15
Mat 13.54; Diy 26.24

16Isa jaabi ka har i se : « Ay cawndidi na hun ay do
mo, woodi ka sanba ay do na a hun. 17Boro ka go baa
ka dam Yerkoy ibaydi, go ta bay wala ay cawndidi
hun Yerkoy do wala ye cii ay bomo ciini. 18Woodi ka
cii ngu bomo ciini go taasi ngu bomo jeeraydi. Amma
woodi ka taasi woodi ka sanba ngu jeeraydi, woodi
ci ciimi, ifutu kul si a kuna. 19Muusa na noo war
ᵛAšaraadi wala ? Amma boro foo si war kuna ka go
hanga Ašaraadi. Saadi, ma se na war go taasi ka wii
ay ? »

20Aljamaadi jaabi ka har a se : « N'o may šaytan.
May ngo taasi ka wii ni ? »

21Isa jaabi ka har i se : « Ay na dam kala goy foo,
de war bomo haw. 22Muusa noo war ᵛbangu-hirow
ašaraadi, war go hirowndi har bangu ᵛhinjam-jaari
han. Amma woodi na hun Muusa do, a hun yer
kaagadiyo do. 23Nda har go hirow-bangu hinjam-jaari
han, hala Muusa Ašaraadi ma si hoondi, ma se war
go dukur ay ga, haya ka se ay wowndi boro timmente
hinjam-jaari han ? 24War ma si dunbu-ciiti teray here
gunadi ga, wa dunbu-ciiti sanda misedi ka go ᵛtenje. »

7.19
Mat 12.14
7.20
Mar 3.22
7.24
Kor-II 10.7
7.25
Mat 12.14
7.27
Mat 13.55;
Luk 4.22
7.29
Mat 11.27
7.30
Mat 26.18

Isa ci Almasihu wala ?

25Žeruzalem borodiyo kuna haya cindi ka har :
« Borodi ka i taasi ka wii da nga ci woo n'bay ? 26A ga
a go a cii bila tugu, i si har a se haya foo ! Saadi ciimi
nono ka amirdiyo mo yadda ka a ci ᵛAlmasihudi ?
27Woo binde, yer go bay nongu ka a hun. Amma
Almasihu, han ka na a kaa, boro foo si ta bay nongu
ka na a hun. »

28Isa go cawndi ᵛYerkoy huudi batumadi ra, a jeer
jinde ka har : « War go bay ay, war go bay nongu ka ay
hun ! Ay na kaa nda ay bomo. Amma woodi ka sanba
ay ci ciimi, war si bay ga. 29Ay ta, ay go bay ga, bara
ay hun a do, nga mo nga sanba ay. »

30I taasi ka din ga, amma boro foo na kandi a ga
kanba, bara nga alwakatidi na too. 31Aljamaadi kuna
boro bobo naanay ga, i har : « Almasihu, han ka na a
kaa, a ta dam ᵛtaamaysayo ka bisa woodiyo ka na woo
dam wala ? »

32ᵛFariziyendiyo mom haya wooyo ka aljamaadi

go ŋuunu-ŋuunu a ga. Saadi Fariziyendiyo nda ʼsara-koosukoydiyo amirdiyo sanba gardiyo ma koy din ga.

33Isa har : « Ay go war banda alwakati kayna, woodi banda, ye koy woodi ka sanba ay do. 34War go ta taasi ay, war si ta duu ay, war si hin ka kaa dooti ka ay go ta garndi. »

35Saadi ʼAlyahuududiyo cindi ka har cere se : « Man na a ta koy ka yer si ta duu ga ? Woodiyo ka say-say ʼGirekdiyo do na a ta koy, ka cawndi Girekdiyo wala ? 36Ma nga ci ciini woo almaanadi ka na a har : ‹ War go ta taasi ay, war si ta duu ay, war si hin ka kaa dooti ka ye ta garndi › ? »

37Jaari kokorodi, jingardi jaari berdi, Isa go kay, a jeer jinde ka har : « Boro ka far, ma kaa ay do, a ma ŋin. 38Boro ka naanay ay, ‹ huna isayo go mun ka hun a kuna ›, misedi ka Hantumdi go har. » 39A si cii bara Hundedi ciini, ka woodiyo ka go ta naanay ga go ta duu. Bara hundedi na kaa jina, haya ka se Isa na jeerndi jina.

40Aljamaadi kuna, boroyo ka mom ciini wooyo cindi ka har : « Nda ciimidi, woo ci annabiidi. »

41Affooyo go har : « Almasihudi nono. »

Affooyo go har : « Almasihu go hin ka hun Galile wala ? 42A na ci Hantumdi go har ka a go hun Dawuda haamaadiyo ra, Betelehem koyradi ka kuna Dawuda cindi, dooti na Almasihu go hima ka hun. » 43Nga maaganda se aljamaadi jemna. 44Ngi kuna haya taasi ka din ga, amma boro foo na dam a ga kanba.

Alyahuududiyo na naanay

45Saadi gardidiyo yee ʼsara-koosukoydiyo amirdiyo nda ʼFariziyendiyo do, woodiyo har i se : « Ma se na war na kate ga ? »

46Gardidiyo jaabi ka har i se : « Boro kul na bay ka har ciini woo cille. »

47Fariziyendiyo jaabi ka har i se : « Saadi, war mo war dere wala ? 48Amirdiyo nda Fariziyendiyo, boro go i ra ka naanay ga wala ? 49Amma aljama woo si bay ʼAšaraadi, danga baayo nono ! »

50Nikodem, ka bay ka kaa Isa do ciji here, ci i kuna affoo, a har i se : 51« Yer Ašaraadi go dunbu boro ciiti,

7.37 *Ban 22.17*
7.39 *Diy 2.17*
7.40 *Mat 21.11*
7.42 *Mat 1.1; 2.5; Luk 2.4*
7.46 *Mat 7.28*

ja i na kayndi a se haŋa, ka bay haya ka na a dam wala ? »

52I jaabi ka har a se : « Ni mo ci Galile boro wala ? Taasi, n'o ta guna ka annabi si fatta Galile kuna far. »

53Boro foo kul koy ngu huu.

Woydi ka i din azzina ra

8 Isa koy ♦Zaytun Tondi-berdi do. 2Amma ja subaahi, a yee ka koy ♦Yerkoy huudi batumadi do, aljamaadi kul kaa a do. A goro, a cawndi gi. 3Saadi ♦ašara-bayraykoydiyo nda ♦Fariziyendiyo kate woy foo ka dinndi azzina ra. I dam ga aljamaadi maasu, 4i har Isa se : « Cawndikoy, woy woo dinndi azzina dam kuna. 5♦Ašaraadi kuna Muusa yaamar yer, yer ma warra woy wooyo cille nda tondi, hala i ma bun. Ni ta, ma na ni har ? » 6I har woo ka sii ga, hala i ma duu ga nda addelil.

Amma Isa gunkuma, a hantum nda kobe-ije dowdi ga. 7Misedi ka i hãa ga nda koyne, a tun ka har i se : « Woodi ka na bay ka dam junubu war kuna ma jina ka warra ga nda tondi. » 8A yee ka gunkuma, a yee ka hantum dowdi ga koyne.

8.1 Mat 21.1
8.2 Mat 26.55
8.6 Mat 12.10; 22.15,18
8.7 Oro 2.1,22
8.12 Mat 5.14

9Saadi ka na i mom woodi, ngi binediyo teje gi, i fatta affoo-foo, ka jow ga ja i kul balikidi ga hala ma koy fur ga i kul kaynadi ga. Isa cindi ngu foo nda woydi ka go nga jine. 10Isa tun, a si guna kala woydi foo, Isa har a se : « Woydi, man na woodiyo ka teje ni go ? Boro foo na kayndi mana jukundi wala ? »

11A jaabi ka har : « A na, ay ♦San. »

Saadi Isa har a se : « Ay mo si kayndi mana jukundi kul. Koy, ma si yee ka dam junubu. »

Isa seedeteraydi ci ciimi

12Isa cii i do koyne, a har : « Ay ci adduŋŋaadi annuuradi. Boro ka hanga ay si dira kuboyyo ra, amma a duu huna annuuradi. »

13Woodi beene, ♦Fariziyendiyo har a se : « N'o seede ni bomo se. Ni seedeteraydi na ci ciimi. »

14Isa jaabi ka har i se : « Wala nda ye seede ay bomo se ay seedeteraydi ci ciimi, bara ye bay nongu ka ay hun, ye bay nongu ka ye koy. Amma war si bay nongu

ka ay hun, wala nongu ka ye koy. 15War go dunbu-ciiti misedi ka adama-ije go dam. Ay, ay si dunbu-ciiti boro kul ga. 16Nda ay dunbu-ciiti mo, ay ciiti-dunbudi ci ciimi, bara n'ci ay foo nono, ay nda Babadi ka sanba ay nono. 17A hantumndi war ♦Ašaraadi ra ka boro hinka seedeteray ci ciimi. 18Ye seede ay bomo se, Babadi ka sanba ay mo go seede yene. »

19I har a se : « Man na ni Baba goo ? »

Isa jaabi ka har : « War si bay ay, war si bay ay Baba. Nda gar war'o bay ay, war'o ta bay ay Baba bomoy. » 20Isa har ciini wooyo, a cawndi ♦Yerkoy huudi batumadi ra, dooti ka almandi go jisi. Boro foo na din ga, bara nga alwakatidi na too.

21Isa har i se koyne : « Ye koy, war go ta taasi ay, war'o ta bun war junubudiyo ra. War si hin ka kaa dooti ka ye koy. »

22Saadi ♦Alyahuududiyo har : « A ta wii ngu bomo wala ? Bara a har : ‹ War si hin ka kaa dooti ka ye koy. › »

23A har i se : « War ci ganda wane, ay ci ♦beene wane. War ci adduŋŋaa woo wane, ay na ci adduŋŋaa woo wane. 24Woodi se na ye har war se, ka war'o bun war junubudiyo ra, bara nda war si naanay ka ay ci hayadi ka ay ci, war go ta bun war junubudiyo ra. »

25I har a se : « Ni ci may ? »

Isa jaabi ka har i se : « Woodi ka ay har war se ja sintidi ra. 26Ye may haya bobo ka ye har war ga, nda ka dunbu war ga, amma woodi ka sanba ay ci ciimi, hayadi ka ay mom a do, ye har ga adduŋŋaadi se. »

27I na faham far ka Babadi ciini na a cii i se. 28Isa har i se : « Saa ka na war jeer ♦Borodi Ijedi, saadi war go ta bay hayadi ka ci ay, ka ay si dam haya foo nda ay bomo, amma ay na har kala hayadi ka ay Babadi cawndi ay. 29Woodi ka sanba ay go ay banda. A na fur ay, ay foo, bara saa kul hayadi ka kan a se na ye dam. » 30Ka gar Isa go cii mis'o, boro bobo naanay ga.

Ibrahim ijediyo

31Isa har ♦Alyahuududiyo ka naanay ga se : « Nda war gaabu ay ciinidi ga, war ci ay ♦taalib ciimi-ciimiyo. 32War go ta bay ciimidi, ciimidi go ta noo war war bomo. »

8.17 *Mat 18.16*
8.19 *Yeh-I 2.23*
8.20 *Mat 26.18, 55; Mar 12.41*
8.31 *Yeh-II 1.9*
8.32 *Oro 8.2; Kor-II 3.17; Gal 5.1,13*

33I jaabi ka har a se : « Yer ci Ibrahim haamaayo,
yer na bay ka kaa boro kul baŋŋa. Mise foo n'o har :
‹ War go ta duu war bomo › ? »
34Isa jaabi ka har i se : « Nda ciimi-ciimi, ye har
war se, boro kul ka go dam junubu ci junubu baŋŋa.
35Ka gar baŋŋa si cindi huudi ra saa kul, ijedi go cindi
a ra abada. 36Saadi nda ijedi noo war war bomo, nda
ciimidi war go ta duu war bomo. 37Ye bay ka war
ci Ibrahim haamaayo, amma war'o taasi ka wii ay,
haya ka se ay ciinidi na duu war ra hirow do. 38Ye
har hayadi ka ay guna ay Baba do. War, war go dam
hayadi ka war mom nda war baba. »
39I jaabi ka har a se : « Yer baba ci Ibrahim. »
Isa har i se : « Nda war ci Ibrahim ijeyo, war'o dam
Ibrahim goydiyo. 40Amma war go taasi ka wii ay, ay
ka har war se ciimi ka ay mom nda Yerkoy. Woodi
Ibrahim na dam ga. 41War go dam war baba goydiyo. »
I har a se : « Yer na ci azzina ijeyo mo. Baba foo na
yer go may, ka ci Yerkoy. »

8.33 Luk 3.8
8.34 Oro 6.16
8.35 Gal 4.30
8.39 Luk 3.8
8.40 Mat 12.14
8.44 Yeh-I 3.8
8.47 Yeh-I 4.6
8.48 Mat 10.5; Mar 3.22

Albiliisi ijediyo

42Isa har i se : « Nda Yerkoy ci war Baba, war go ta
baa ay, bara nga kuna na ay hun ka kaa. Ay na kaa
nda ay bomo, amma nga nga sanba ay. 43Ma se war si
faham ay ciini ? A na ci bara haya ka se war si hin ka
kayndi yene haŋa. 44War baba ci Albiliisi, war go baa
ka dam war baba ibaydiyo. A ci boro-wiikoy ja sintidi
ra, a si kay ciimi ra, bara ciimi si a kuna. Saa ka na a
tangari a cii ngu bomo ciini, bara a ci tangarikom, a
ci tangari baba. 45Ay ta, haya ka se ye har ciimi, war
si naanay ay. 46May war kuna ngo hin ka har ay ga
junubu ka ay dam ? Nda ay har ciimi, ma se war si
naanay ay ? 47Woodi ka ci Yerkoy wane, go kayndi
Yerkoy ciinidiyo se haŋa. War si kayndi haŋa haya ka
se war na ci Yerkoy waneyo. »

Isa har ka ngu ci Yerkoy

48•Alyahuududiyo jaabi ka har : « Yer cim ka yer har
ni ci •Samari boro, ka n'o may šaytan, n'bay ? »
49Isa jaabi ka har : « Ay si may šaytan kul, amma ye
berndi ay Baba. War, war'o kaynandi ay. 50Ay si taasi

ay jeeraydi, boro goo dooti ka go taasi ga, a dunbu-ciiti. 51Nda ciimi-ciimi, ye har war se, nda boro go kanba ay ciinidi, a si guna bun abada. »

52Alyahuududiyo har a se : « Morayda yer go bay ka n'o may šaytan. Ibrahim bun, annabiidiyo mo bun, de n'o har : ‹ Boro ka kanba ay ciinidi, si taba bun abada. › 53Saadi ni bisa yer baba Ibrahim, ka bun ? Annabiidiyo mo bun. May na n'o kanba ka ni ci ? »

54Isa jaabi ka har : « Nda ay jeer ay bomo, ay jeeraydi na ci haya. Ay Baba ngo jeer ay, nga ka war'o har : ‹ A ci yer Koydi. › 55War si bay ga, amma ay, ye bay ga. Nda ay har ay si bay ga, ye kaa sanda war cille, tangarikom. Amma ye bay ga, ye gaabu nga ciinidi ga. 56Ibrahim, war baba, ton ɲaali bara a ta guna ay jaaridi. A guna ga, a ɲaali. »

57Alyahuududiyo har a se : « Ni si may wala jiiri woyguu (50), n'o har ka ni guna Ibrahim ! »

58Isa jaabi ka har i se : « Nda ciimi-ciimi ye har war se, ka yana Ibrahim, ye bara. » 59Woodi beene i jow tondiyo ka warra ga nda ga. Amma Isa tugu, a fatta ♦Yerkoy huudi batumadi ra.

8.52 *Mar 3.22*
8.56 *Mat 13.17*
9.2 *Mat 23.7; Luk 13.2; Diy 28.4*
9.6 *Mar 7.33*
9.7 *Luk 13.4*
9.8 *Diy 3.2,10*

Isa wowndi boro ka hayndi a ci danaw

9 Saadi ka Isa go bisa ra, a guna har foo ka ja a hayndi a ci danaw. 2Nga ♦taalibdiyo hãa ga, i har a se : « ♦Rabbi, may nga dam junubu, woo wala nga hayradiyo, hala a ma hayndi a ci danaw ? »

3Isa jaabi ka har i se : « A na ci ga, a na ci nga hayradiyo nga dam junubu, amma a na ci bara hala Yerkoy goydiyo ma bangayndi nda ga. 4Ye hima ka dam woodi ka sanba ay goydiyo jaari here. Ciji go ta dam, ka boro foo si hin ka goy. 5Saa ka na ay go adduɲɲaadi ra, ay ci adduɲɲaadi annuuradi. »

6Woo harntedi banda, a tufa ganda ka dibi labu nda ngu tufadi. Woodi banda a yon labudi danawdi moo hinkadi ga, 7a duu ka har a se : « Koy humay bangudi ra ka ci Silowe. » Silowe almaanadi ci « sanba ». Saadi a koy humay, a yeekate, a go guna.

8Nga taalimediyo ka bay ka bay ga a gariibu, cindi ka har : « N'bay woo ci woodi ka cindi ka goro a gariibu ? » 9Affooyo go har : « Nga nono. »

Affooyo go har : « A na, amma i hima. »
Nga jaati har : « Ay da nono. »
10Saadi i har a se : « Mise foo na ni moodiyo fer ? »
11A jaabi ka har i se : « Har foo, ka se na i har Isa, hinsa labu, a yon ay moodiyo, a duu ka har yene : ‹ Koy Silowe bangudi ra, ma humay. › Ay koy, ay humay, ay guna. »
12I har a se : « Man na har woodi go ? »
A jaabi ka har : « Ay si bay. »

Fariziyendiyo hãa danawdi

13I koy nda ♦Fariziyendiyo do woodi ka cindi a ci danaw. 14Ka gar, ♦hinjam-jaari han na Isa hinsa labudi, ka fer nga moodiyo. 15Fariziyendiyo mo yee ka hãa ga koyne mise foo na a duu ka guna nda.
A har i se : « A dam labu ay moodiyo ga, ay humay, ye guna. »
16Woodi se Fariziyendiyo kuna haya har : « Har woo na hun Yerkoy do, bara a si berndi hinjam-jaaridi. »
Affooyo har : « Mise foo na junubunte go hin ka dam ♦taamaysa wooyo cille ? » Fay-fay hirow ngi nda cere game.
17I yee ka har danawdi se : « Ni ta, ma na n'o har a ga, ni moodiyo ka a fer se ? »
A har : « Annabi nono. »
18♦Alyahuududiyo na naanay ka a cindi ka ci danaw, a duu ka guna, hala i kaati woodi ka moodiyo fer hayradiyo. 19I hãa gi ka har i se : « Woo ci war ijedi, ka war har a hayndi a ci danaw ? Mise foo na a guna morayda ? »
20Nga hayradiyo jaabi ka har : « Yer'o bay ka yer ijedi nono, ka a hayndi a ci danaw. 21Mise foo na a guna morayda, yer si bay. Wala may nga fer nga moodiyo, yer si bay. Wa hãa ga nga jaati, a ci baliki, a hin ka cii ngu bomo ciini. » 22Nga hayradiyo har haya wooyo, bara i hanbur Alyahuududiyo, haya ka se Alyahuududiyo waafaku ka boro kul ka har Isa ci ♦Almasihu, i ta barray ga ♦caw-huudi ra. 23Woodi se na nga hayradiyo har : « A ci baliki, wa hãa ga. »
24Fariziyendiyo kaati hardi ka cindi a ci danaw ce hinkante, i har a se : « Saabu Yerkoy, bara yer'o bay ka har woo ci junubunte. »

9.14 Mat 12.1-14
9.16 Mat 12.2
9.17 Mat 21.11
9.22 Luk 6.22

25A jaabi ka har : « Nda a ci junubunte ay si bay,
haya foo na ye bay : ay cindi ay ci danaw, morayda
ye guna. »
26I har a se : « Ma na a dam mana ? Mise foo na a fer
nda ni moodiyo ? »
27A jaabi ka har i se : « Ay har ga war se ka bisa, war
na kayndi haŋa. Ma se war'o baa ka mom koyne ? War
mo go baa ka kaa nga taalibyo wala ? »
28I wow ga ka har : « Ni nga ci nga taalib. Yer, yer ci
Muusa taalibyo. 29Yer go bay ka Yerkoy cii nda Muusa
meedi. Amma woo, yer si bay nongu ka a hun. »
30Hardi jaabi ka har i se : « Bomo-hawaydi ci ka war
si bay nongu ka na a hun, amma a fer ay moodiyo.
31Yer go bay ka Yerkoy si tuuru junubunteyo. Amma
boro ka berndi ga, ka go dam nga ibaydi, woodi na a
go tuuru. 32Abada a na bay ka momndi ka i ma har
boro fer danaw mooyo ka hayndi a ci danaw. 33Nda
har woo na hun Yerkoy do, a si hin ka dam haya kul. »
34I jaabi ka har a se : « Ni kul nga hayndi junubu ra,
n'o cawndi yer ! » I duu ka garay ga a ma fatta.

9.31
Žak 5.16-18; Yeh-I 5.14-15
9.35
Mat 8.20
9.36
Oro 10.14
9.38
Mat 28.9
9.39
Mat 13.13; Luk 4.18
9.40
Oro 2.19

Bine danawnte

35Isa mom ka i garay ga, a kubay ga, a har a se :
« N'o naanay ♦Yerkoy Ijedi wala ? »
36A jaabi ka har : « May nono, ay ♦San, hala ay ma
naanay ga ? »
37Isa har a se : « Ni guna ga, nga da ngo cii ni do. »
38A har : « Ye naanay, ay San. » A duu ka sujudu
a jine.
39Woodi banda Isa har : « Ay kaa adduŋŋaadi ra
ciiti-dunbu se, hala woodiyo ka si guna ma guna,
woodiyo ka go guna ma ka danawyo. »
40♦Fariziyen fooyo ka cindi a jere, mom ciini wooyo,
i har a se : « Yer mo ci danawyo wala ? »
41Isa jaabi ka har i se : « Nda gar war ci danawyo,
war si may junubu. Amma morayda war go har :
‹ Yer'o guna. › Woodi se war junubudi go cindi. »

Kurkoydi nda nga kurdi

10 « Nda ciimi-ciimi n'ay go har war se : boro ka
na hirow nda feeji kalidi meedi, ka jiji nda

nongu tana, a koydi ci jay, a ci kamkoy. 2Amma woodi
ka hirow nda meedi ci feejidiyo kurkoydi. 3Huu-mee
hawjaykoydi go fer a se meedi. Feejidiyo go mom
nga jindedi, a kaati ngu feejidiyo nda ngi maa, a duu
ka boy gi teray. 4Saa ka a duu ka fattandi ngu jaati
feejidiyo kul, a dira i jine. Feejidiyo go hanga ga, haya
ka se i bay nga jindedi. 5Abada i si hanga yow. I jur ka
mor a ga, haya ka se i si bay yowyo jindedi. » 6Isa har
i se ♦filla-yaasaynte woo, amma i na faham hayadi ka
a go har i se.

7Isa yee ka har i se : « Nda ciimi-ciimi n'ay go har
war se, ay ci feejidiyo huu-meedi. 8Woodiyo kul, ka
jina ay ka kaa, ci jayyo nda kamkoyo. Amma feejidiyo
na kayndi i se haŋa. 9Ay ci huu-meedi. Nda boro hirow
nda ay, Yerkoy go ta kallasi ga. A hirow, a fatta, a duu
haya ka a dam ngu mee ra. 10Jay go kaa har a ma jay,
ka wii nda ka dam hasaraw ni. Ay, ay kaa har feejidiyo
ma duu huna, i ma duu ga a ma bow.

11Ay ci kurkoy boyrodi. Kurkoy boyrodi go noo
ngu hunadi ngu feejidiyo se. 12Amma goykoydi ka na
ci kurkoydi, feejidiyo na ci nga wane. Saa ka a guna
ganji-hanši go kaa kuna, a fur feejidiyo, a jur. Ganji-
hanšidi go din gi, a say gi. 13Goykoydi a jur, haya ka se
a ci goykoy ni. A si hujun feejidiyo se.

14Ay ci kurkoy boyrodi. Ye bay ay wane feejidiyo, i
bay ay. 15Misedi ka Babadi go bay ay, ye bay Babadi.
Ye noo ay hunadi feejidiyo se. 16Ye may feeji fooyo ka
si kali woo kuna. Ye hima ka kate gi mo. I ta mom ay
jinde. A kaa kur foo, kurkoy foo. 17Woo se Babadi go
baa ay, haya ka se ye noo ay hundedi hala ay ma yee
ka din ga. 18Boro kul si kow ay hundedi, amma ay jaati
go noo ga. Ye may hinay ka noo ga, nda hinay ka din
ga. Woo ya ci yaamardi ka ay duu ka hun ay Baba do. »

19Ciini wooyo bara koyne ka fay ♦Alyahuududiyo.
20Ibobo ngi kuna bara ka har : « A may šaytan, a ci
hollokom. Ma se war'o kayndi a se haŋa ? »

21Affooyo bara ka har : « Wooyo na ci šaytankoy
ciiniyo. Šaytan go hin ka fer danawyo moo wala ? »

Alyahuududiyo ka si naanay

22I hooray ♦Henen Jingardi Žeruzalem, kaydiya

10.2 Mar 6.34
10.6 Mar 9.32
10.10 Oro 5.17
10.11 Mat 2.6; Luk 12.32; Ebe 13.20; Piy-I 2.25; Yeh-I 3.16; Ban 7.17
10.15 Mat 11.27
10.16 Diy 10.34-35; Efe 2.11-19
10.18 Mat 26.53; Fil 2.8; Ebe 5.8
10.20 Mar 3.21-22
10.21 Mat 4.24

waati. 23Isa bara ka yaara ʼYerkoy huudi batumadi
ra ʼSulaymana werandadi cire. 24ʼAlyahuuduyo bara
ka windi ga. I har a se : « Saa foo na n'o kow yer
hundediyo sika kuna ? Nda ni ci ʼAlmasihu, har ga yer
se nda sooboy. »

25Isa jaabi ka har i se : « Ay har ga war se, amma
war na naanay. Goydiyo ka ye dam ay Baba maa ga go
seede ay se. 26Amma war si naanay, haya ka se war na
ci ay feejiyo. A ci misedi ka ay har ga war se nda. 27Ay
feejidiyo go mom ay jinde. Ye bay gi, i hanga ay. 28Ye noo
gi huna-abadante. I si halaci abada. Boro foo si kow gi ay
kanba. 29Ay Baba ka n'ay gi, bisa haya kul. Boro foo si hin
ka kow gi ay Baba kanba. 30Ay nda Babadi ci affoo. »

31Saadi Alyahuududiyo kumna tondi koyne ka warra ga.
32Isa har i se : « Ay cerbu war se goy boyro bobo ka hun ay
Baba do. Ngi kuna affoo maaganda se na war'o warra ay ? »

33Alyahuududiyo jaabi ga : « Yer si warra ni goy
boyro se. Amma yer'o warra ni haya ka se ni dam
Yerkoy ʼwow. Ni ka ci boro, n'o dam ni nda Yerkoy. »

34Isa jaabi gi : « Wala woo na hantumndi war ʼAšaraadi
ra : ‹ *Ay har ka war ci koyyo.* ›[a] 35Woodiyo ka se Yerkoy
ciinidi kaa, alhukumdi go kaati gi nda koyyo. Boro foo si
hin ka derendi Hantumdi. 36Ay ya ci woodi ka Babadi ʼjisi
ngu bomo se ka sanba adduŋŋaadi ra. War har ka ay wow
Yerkoy, hayadi ka se ay har : ‹ Ay ci Yerkoy Ije ? › 37Nda
ay si dam ay Baba goydiyo, war ma si naanay ay. 38Amma
nda ay go dam Babadi goydiyo, wala war si naanay ay, wa
naanay goydiyo. Hala war ma bay, war ma duu ka naanay
ka Babadi go ay ra nda ka ay go Babadi ra. » 39Saadi i taasi
koyne ka din ga, amma a hun ngi kanbadiyo ra.

40Isa koy koyne Žurden isa jere foodi do here. A koy
nongudi ka ʼYehiya jina ka ʼbatize, a cindi dooti. 41Boro
bobo koy a do. I har : « Yehiya na dam ʼtaamaysa kul.
Amma hayadi kul ka Yehiya har har woo ga ci ciimi. »
42Boro bobo naanay ga nongu woodi ra.

Lazar bun

11 Har foo ka maa ci Lazar bara ka wirci. A na
mayndi kala Betani koyradi ra, ka ci Mariyama

10.23 *Diy 3.11*
10.24 *Luk 22.67*
10.28 *Mat 25.46*
10.33 *Mat 26.63-66*
10.34 *Oro 3.19; Kor-I 14.21*
10.35 *Mat 5.18; Ebe 4.12*
10.39 *Luk 4.30*
11.1 *Mat 21.17; Luk 10.38*

a **10.34** – *Zabur 82.6*

nda nga woyme Marta koyradi. 2Mariyama woo nga
mun ♦Sandi ga laatikolo, ka duu ka tuusu nga ceediyo
nda ngu bomo hanbirdiyo. Nga harmedi Lazar go
wirci. 3Woymediyo donto ka har Isa se : « Yer San,
guna, woodi ka n'o baa wirci. »

4Saadi ka Isa mom woodi, a har : « Wirci woo na ci
wirci ka go wii, amma wirci ka go noo jeeray Yerkoy
se. Wirci woo ci sabab ka jeer ♦Yerkoy Ijedi. » 5Ka gar
Isa go baa Marta nda nga woymedi nda Lazar. 6Saadi
ka Isa mom ka Lazar go wirci, a cindi nongudi ka ra a
bara, a dam dooti jirbi hinka koyne.

7Woodi banda a har ngu ♦taalibdiyo se : « Yer ma
yee Žude gandadi ra koyne. »

8Taalibdiyo har a se : « ♦Rabbi, ♦Alyahuududiyo
go taasi ka warra ni nda tondi a na gay. De n'o yee
Žude ! »

9Isa jaabi gi : « Ler woy-cindi-hinka (12) ya go jaari
kuna, n'bay ? Nda boro go dira jaari here, a si cab
haya ka se a guna addu ŋ ŋaa woo annuuradi. 10Amma,
nda boro go dira ciji here, a cab haya ka se gay si a
koydi kuna. »

11Saadi ka a benndi ka har haya wooyo, a har i
se : « Yer baakoydi Lazar go jirbi kuna, amma ye koy
tunndi ga. »

12Taalibdiyo har a se : « Yer San, nda a go jirbi, a ta
wow. » 13Isa na cii bara Lazar bundi, amma i hungu ka
a har a go jirbi kuna.

14Saadi Isa fahamndi gi ka Lazar bun. 15« Ye ŋaali
war se, haya ka se ay na garndi dooti, hala war ma
naanay. Amma yer ma koy a do. »

16Saadi Toma, ka i kaati nda Fune, har taalib foodiyo
se : « Yer mo ma koy, hala yer ma bun a banda. »

Isa yayndi Lazar woymediyo bine

17Saadi ka Isa too, a kaa ta gar i dam Lazar nga
♦saaraydi ra a too jirbi taaci. 18Betani koyradi go
man Žeruzalem. A go a se kilometer hinja taka.
19♦Alyahuudu aljama kaa Marta nda Mariyama do, ka
foo gi nda ngi harmedi beeray. 20Saadi ka Marta mom
ka Isa kaa, a koy kubay ga, amma Mariyama cindi ka
goro huu.

11.2 Mar 14.3; Luk 7.38
11.8 Mat 23.7
11.11 Mat 9.24
11.13 Mat 9.24
11.16 Mat 10.3; Diy 1.13
11.18 Mat 21.17
11.20 Luk 10.38-42

21Marta har Isa se : « Ay ♦San, nda gar ni go ne, ay harmedi si bun. 22Amma wala morayda, ye bay ka haya kul ka ni hãa Yerkoy ga, a noo ga mana. »

23Isa har a se : « Ni harmedi go ta yee ka huna. »

24Marta jaabi ga : « Ye bay ka a ta yee ka huna kaydi han. »

25Isa har a se : « Ay ci woodi ka go hunandi bukowdiyo, ay ci huna. Boro ka naanay ay, wala a bun, a ta huna. 26Hunante kul ka naanay ay si bun abada. N'o naanay woodi wala ? »

27A har a se : « Nga ay San, ay naanay ka ni ci ♦Almasihu, ♦Yerkoy Ijedi. Ni nga ci woodi ka go hima ka kaa adduŋŋaadi ra. »

28Saadi ka a benndi ka har haya wooyo kul, a koy. Woodi banda a kaati ngu woymedi Mariyama jere ga, a har a se : « Cawndikoydi go ne. A kaati ni. » 29Saadi ka Mariyama mom woodi, a tun saadi hinne, a koy a do. 30Ka gar Isa na hirow koyradi ra, amma a bara nongudi ka kuna Marta kubay ga. 31Alyahuududiyo ka bara Mariyama do huudi kuna ka kaa beeray foodi se. Saadi ka i guna Mariyama ceŋe ka tun ka fatta, i hanga ga. I har : « A koy saaraydi do ka hem. »

32Saadi ka Mariyama too dooti ka Isa go, a guna ga, a duu ka kam nga ceediyo do. A har a se : « Ay San, nda a gar ni go ne, ay harmedi si bun. »

33Mariyama hem, Alyahuududiyo ka kaa a do mo hem. Saadi ka Isa guna woodi, a duray nga lakaldi ra, nga bomo haw. 34A har : « Man na war dam ga ? »

I jaabi ga : « Yer San, kaa ta guna. »

35Isa hem.

36Saadi, Alyahuududiyo har : « Wa guna, a hinsa ka baa ga ! »

37Ngi kuna affooyo har : « Nga ka fer danawdi moodiyo. Saadi, a si hin ka jendi har woo mo ma bun, wala ? »

Isa yee ka hunandi Lazar bukowdiyo nda cere game

38Isa yee ka duray koyne ngu binedi ra, a duu ka koy ♦saaraydi do. Guusu nono ka i daabu nda tondi. 39Isa har : « Wa kow tondidi. »

11.24 *Diy 24.15*
11.26 *Mat 25.46*
11.27 *Mat 4.3; Luk 2.11*
11.28 *Mat 26.18*
11.35 *Luk 19.41*
11.38 *Mat 27.60; Luk 24.2*

Marta, ka ci bukowdi woymedi, har a se : « Ay •San, a sinti ka dam hew, haya ka se a bun a too jirbi taaci ka a go ne. »

40Isa har a se : « Ay bay ka har mana nda ni naanay, n'o guna Yerkoy jeeraydi, n'bay ? »

41I kow tondidi. Isa jeer ngu moodiyo beene ka har : « Ay Baba, ye dam mana albarka haya ka se ni tuuru ay. 42Ay ta, ye bay ka n'o tuuru ay saa kul. Amma, ay cii aljamaadi ka wanga ay maaganda se. Ay cii hala i ma naanay ka ni ya sanba ay. »

43Saadi ka a cii ka ben, a kaati ka har : « Lazar, fatta ! » 44Saadi bukowdi fatta. Nga ceediyo nda nga kanbadiyo go diidi nda sukkayo, nga alwujuhu go gum nda jaara.

Isa har i se : « Wa fer ga, wa nan a ma koy. »

Alyahuududiyo alwakildiyo go taasi ka wii Isa

45•Alyahuududiyo ka kaa Mariyama do guna hayadi ka Isa dam. Ngi kuna ibobo naanay ga. 46Amma ngi kuna affooyo koy guna •Fariziyendiyo. I har i se hayadi ka Isa dam. 47Saadi •sara-koosukoydiyo amirdiyo nda Fariziyendiyo mara Alyahuududiyo alwakildiyo kondaydi.

11.41 Mat 11.25
11.43 Luk 7.14
11.47 Mat 5.22; 26.3
11.49 Mat 26.3
11.53 Mat 12.14

I har : « Ma na yer ma dam ? Har woo go dam •taamaysa bobo. 48Nda yer nan a ma dam wooyo, borodiyo kul go ta naanay ga. Orom borodiyo go kaa halaci yer nongudi nda yer alkabiiladi. »

49Kayifi, ka ci •sara-koosukoydiyo-jinehundi jiiri woodi, har i se : « War si faham haya foo. 50War si hungu ka a bisa ka baa boro foo ma bun borodiyo kul se, nda alkabiila kul ma halaci. »

51A na har haya woodi nda ngu bomo, jiiri woodi nga ya ci sara-koosukoydiyo-jinehundi. A dam annabiiteray, ka Isa go hima ka bun ngu alkabiiladi se. 52A si hima ka bun alkabiila ni se. Nda mo hala a ma mara assobon foo kuna Yerkoy ijediyo ka say. 53Ja han woodi, i jow anniya ka ngiyo go hima ka wii ga.

54Woodi se Isa na yee ka koy Alyahuududiyo kubay berdiyo do. Amma a koy koyra mayradiyo ra ka man ganjidi. A koy koyra foo kuna ka maa ci Efarayim, a cindi dooti nga nda ngu taalibdiyo.

55Alyahuududiyo ʻPak jingardi man. Boro bobo hun
koyra ciinadiyo ra ka jiji Žeruzalem ja Pak jingardi
na too, hala i ma ʻhenenndi ngi bomo. 56I taasi Isa.
I bara ka har cere se ʻYerkoy huudi batumadi ra :
« Ma na war'o hungu ? A ta kaa jingardi do, wala ? »
57Alwakati woodi, sara-koosukoydiyo amirdiyo nda
Fariziyendiyo noo yaamar. I har boro ka go bay dooti
ka Isa go, a hima ka har ga hala nguyo ma din ga.

Mariyama yon Isa ceediyo Betani koyradi ra

Matiyu 26.6-13 ; Marki 14.1-11

12 Jirbi iddu ka jina ʻPak jingardi, Isa koy Betani
koyradi ra. Dooti ka Lazar bun, ka ci woodi ka
Isa yee ka hunandi bukowdiyo nda cere game. 2I dam
a se cirkose dooti. Marta go goy kuna, Lazar cindi
woodiyo kuna ka go ŋaa a banda. 3Saadi Mariyama
jow liter jere alkadar ʻnar alhakika laatikolo ka haydi
go bow. A mun ga Isa ceediyo ga, a duu ka tuusu gi nda
ngu bomo hanbirdiyo. Laatikolodi hewdi ton huudi.
4ʻTaalibdiyo ra affoo, Žuda ʻIsikariyoti, Simon ijedi,
ka go ta noondi Isa, cii a do. 5A har : « Ma se yer
na neere laatikolo woo alliyaara jongu-hinja (300)
ʻdeniye, ka noo ga talkadiyo se ? » 6A na ci haya ka
se Žuda hujun talkadiyo se na a har woo. Amma a har
woo bara a ci jay. Albaytidi go a kanba, a doonay ka
jow hayadi ka i dam ra.
7Amma Isa har : « Wa fur a ma dam haya ka a baa.
A jisi laatikolo woo ay fijidi han se. 8Haya ka se war
nda talkadiyo goo nda cere saa kul, amma ay si ta
cindi war game saa kul. »
9ʻAlyahuudu aljama ber foo mom ka Isa go Betani
koyradi ra. I na kaa hala i ma guna Isa ni, amma
hala i ma guna Lazar, woodi ka Isa yee ka hunandi
bukowdiyo nda cere game. 10ʻSara-koosukoydiyo
amirdiyo kayndi ka Lazar mo go hima ka wiindi. 11I
baa ka wii Lazar, bara Alyahuudu bobo jur i ga, nga
maaganda se i naanay Isa.

Isa hirow Žeruzalem nda jeeray

Matiyu 21.1-11 ; Marki 11.1-11 ; Luka 19.28-40

12Woodi subadi, aljama ber ka kaa jingardi

11.55 *Mat 26.1-2; Mar 14.1*
12.1 *Mat 21.17*
12.2 *Luk 10.38-42*
12.3 *Mar 14.3*
12.4 *Mat 10.4*

maaganda se mom ka Isa go kaa Žeruzalem. 13I jow tomoro-ɲaa kanbayo, i koy kubay ga. I kaati ka har :

« ˙Hozaana !
Saabu ma bara woodi se,
Ka go kaa yer ˙Sandi maa ga,
Ka ci Izirayel kokoydi. »[a]

14Isa duu farka-ije. A goro a ga. Misedi ka hantumndi nda :

15*« Ma si hanbur, Siyon koyradi ije-woy.*
Guna, ni kokoydi kaa.
A goro farka-woy ije ga. »[b]

16Taalibdiyo bomoy na faham haya wooyo jina. Amma saadi ka Yerkoy jeer Isa, ngi lakaldi junbu ka haya wooyo bay ka hantumndi a ga, ka i dam haya wooyo a se.

12.16 *Mar 9.32*
12.18 *Luk 19.37*
12.20 *Diy 11.20*
12.21 *Mat 11.21*
12.23 *Mat 26.18*
12.24 *Kor-I 15.36*
12.25 *Mat 10.39; 25.46; Mar 8.35; Luk 14.26*
12.26 *Kor-II 5.8; Fil 1.23; Tes-I 4.17*

17Woodiyo kul ka bara Isa banda saadi ka a kaati Lazar ˙saaraydi ra seede Isa se. I seede ka Isa hunandi Lazar bukowdiyo nda cere game. 18Aljamaadi kaa kubay ga haya ka se i mom a dam ˙taamaysa woo. 19˙Fariziyendiyo go har cere se : « Wa guna ka war si duu haya foo, adduɲɲaadi kul nga koy a do. »

Isa har ngo ta bun

Matiyu 20.17-19 ; Marki 10.32-34 ; Luka 18.31-34

20Jingardi ra, ˙Girek gandadi boro fooyo mo jiji ka koy sujudu. 21I koy Filipu do, ka ci Betesayida koyradi boro, ka go Galile laamudi ra. I suburndi ga ka har a se : « Yer ˙San, yer'o baa yer ma guna Isa. » 22Filipu koy har ga Andire se. Woodi banda Andire nda Filipu har ga Isa se.

23Isa jaabi gi : « Alwakatidi too ka kuna ˙Borodi Ijedi go hima ka jeerndi. 24Ciimi-ciimi n'ay go har war se, nda alkama-ije foo na kam dowdi ra ka bun, a cindi ngu foo. Amma nda a bun, a hay ije bobo. 25Boro ka go baa ngu hundedi, go ta jaŋay ga. Boro ka konno ngu hundedi adduɲɲaa woo kuna, go jisi ga huna-abadantedi se. 26Boro ka go kaadim ay, go hima ka hanga ay. Nongu ka ay go, dooti na ay kaadimkoy go hima ka bara. Yerkoy go jeer boro ka go kaadim ay.

a **12.13** – *Zabur 118.25-26*
b **12.15** – *Zakariya 9.9*

27Alwakati woo ay hundedi go jijir ra. Ma na ay ma
har ? Ay ma har : ‹ Ay Baba, kallasi ay alwakati woo
ra › wala ? Amma a na, haya ka se woodi se na ay kaa,
hala alwakati woo too. 28Ay Baba, jeer ni maadi. »

Jinde foo hun beene ka har : « Ay jeer ni maadi, ye
jeer ga koyne. »

29Aljamaadi ka garndi dooti mom jindedi se.
Affooyo go har ka beene taram nono. Affoodiyo go
har : « Almalayka cii a do. »

30Isa jaabi ka har : « Jinde woo na kaa ay se. A kaa
war se. 31Morayda adduŋŋaa borodiyo ciiti-dunbudi
damndi, morayda adduŋŋaa woo amirdi go ta
warrandi teray. 32Saa ka Yerkoy jeer ay ka hun ganda,
ye cendu borodiyo kul ka kaa ay ga. » 33A har woodi,
ka fahamndi gi misedi ka a go bun nda.

34Aljamaadi jaabi ga : « ᵛAšaraadi go har yer se ka
ᵛAlmasihu go cindi abada. Mise foo n'o har ka Yerkoy
go sanbu Borodi Ijedi beene ? Borodi Ijedi woo ci
may ? »

35Isa har i se : « Gaydi go war game hala alwakati
kayna. Wa dira ja gaydi go bara, hala kuboydiyo ma si
din war. Woodi ka go dira kuboydiyo ra si bay nongu
kul ka a go koy. 36Saa ka war duu gay, wa naanay
gaydi, hala war ma kaa gay ijeyo. » Saadi ka Isa har
wooyo, a koy tugu i ga nongu mooro.

12.27
Mat 11.25; 26.38-39
12.28
Mat 3.17
12.31
Kor-II 4.4; Efe 2.2; Yeh-I 4.4
12.34
Mat 8.20
12.35
Efe 5.8; Yeh-I 1.6
12.36
Luk 16.8
12.38
Oro 10.16
12.40
Mat 13.15

Alyahuududiyo ka cindi i na naanay

37Misedi kul ka a dam ᵛtaamaysa bobo ngi jine, i na
naanay ga, 38hala ciinidi ka annabi Ezayi bay ka har
ma tabati :

« Ay ᵛSan, may nga naanay yer waajudi ?
May se na Sandi cerbu ngu kanbadi gaabidi ? »[a]

39I na hin ka naanay haya ka se Ezayi yee ka har
koyne :

40*« A danawndi ngi moodiyo,*
A duu ka sendundi ngi binedi.
Saadi i ma si guna nda ngi moodiyo,
Ngi binediyo mo ma si faham,
I ma si ᵛtuubi, hala ay ma wowndi gi. »[b]

a **12.38** – *Ezayi 53.1*
b **12.40** – *Ezayi 6.10*

41Haya wooyo na Ezayi har, saadi ka a guna nga
jeeraydi, a cii nga ciini.
42Ka gar amirdiyo kuna ibobo naanay ga. Amma i
na har ga ʼFariziyendiyo maaganda se. I hanbur i ma
si barray gi ʼcaw-huudi ra. 43Bara i baandi borodiyo
saabudi nda Yerkoy wondi.
44Isa jeer jinde ka har : « Woodi ka naanay ay, a na
ci ay na a naanay, amma a naanay woodi ka sanba ay.
45Woodi ka guna ay, guna woodi ka sanba ay. 46Ay
kaa adduŋŋaadi kuna sanda annuura, hala boro kul ka
naanay ay ma si cindi kuboydiyo ra.
47Boro ka mom ay ciiniyo amma a na naanay, a
na ci ay go dunbu-ciiti a ga. Ay na kaa hala ay ma
dunbu-ciiti adduŋŋaa borodiyo ga, amma hala ay ma
kallasi adduŋŋaadi. 48Woodi ka ŋankar ay, a na duu
ka yadda ay ciiniyo, go may ngu alkaalidi. Hayadi
ka ay har, go dunbu-ciiti a ga jaari kokorodi ra. 49Ay
na cii ay ciini. Babadi ka sanba ay jaati, ya yaamar
ay nda hayadi ka ye hima ka har nda ka waaju. 50Ye
bay ka nga yaamardi ci huna-abadante. Saadi ay har
hayadi ka Babadi yaamar ay ma har misedi ka a har
ga nda. »

12.41 *Luk 24.27*
12.43 *Oro 2.29*
12.44 *Mat 10.40*
12.50 *Mat 25.46*
13.1 *Mat 26.18*
13.2 *Mat 10.4*
13.3 *Mat 28.18*
13.4 *Mat 20.25*
13.5 *Luk 7.44*

Isa humay ngu taalibdiyo ceediyo

13 Ka jina ʼPak jingardi, Isa bay ka ngu alwakati
kaa, ka ra a go fatta adduŋŋaa woo ra, ka koy
Babadi do. A baa ngu borodiyo ka go adduŋŋaadi ra.
A timmendi i se baa.
2I go hawre kuna. Albiliisi dam Žuda ʼIsikariyoti,
ka ci Simon ije binedi kuna, a ma noondi Isa. 3Isa bay
ka Babadi dam haya kul ngu kanba. A bay ka ngu hun
Yerkoy do, ngu yee Yerkoy do. 4Saadi a tun ŋaadi ga,
a duu ka kow ngu derbediyo. A jow jaara, a haw ga
ngu tinji. 5A duu ka mun hari hanfi foo ra. A sinti ka
humay ngu ʼtaalibdiyo ceediyo, ka duu ka tuusu gi
nda jaaradi ka a hawkuna nda.
6A too Simon Piyer do. Piyer har a se : « Ni ay ʼSan,
go humay ay ceediyo ! »
7Isa jaabi ga : « Hayadi ka ye dam, ni si faham ga
morayda, amma a si gay n'o faham ga. »
8Piyer har a se : « Abada ni si humay ay ceediyo. »

Amma Isa jaabi ga : « Nda ay na humay ni, ni si may
ay do baa. »
9Simon Piyer har a se : « Ay San, a na ci ay ceediyo
ni, amma ay kanbadiyo nda ay bomodi. »
10Isa har a se : « Woodi ka faati ka humay, nga
ceediyo ni na a baa i ma humay, nga gaadi kul go
henen. War go henen, amma a na ci war kul go
henen. » 11A bay woodi ka go ta noondi ngu. Woodi se
na a har : « A na ci war kul go henen. »
12Saadi ka a humay ngi ceediyo, a dam ngu
derbediyo, a duu ka goro. A har i se : « War faham
woodi ka ay dam war se wala ? 13War'o kaati ay nda
war cawndikoy, nda war San. Hayadi ka war har
boori, haya ka se ay ci ga. 14Nda ay, ka ci Sandi nda
cawndikoydi, ay humay war ceediyo, war mo go hima
ka humay war nda cere ceediyo. 15Ay cerbu war se
woo, hala war ma duu ka dam hayadi ka ay dam.
16Nda ciimi-ciimi na ay go har war se, baŋŋa si bisa
ngu san. Dontokoy si bisa woodi ka sanba ga. 17Nda
war'o bay wooyo, war duu ka dam gi, war'o ŋaali.

Isa har ka Žuda go ta noondi ngu

Matiyu 26.21-25 ; Marki 14.18-21 ; Luka 22.21-23

18A na ci war kul do na ye cii. Ye bay woodiyo ka
ay suuba. Hantumdi har : ‹ *Woodi ka go ŋaa ay banda,*
jeer ngu cee-bandadi ay ga. ›[a] A tilasu Yerkoy ciinidi ma
tabatindi.
19Ja morayda ye har war se woo ja hayadi na kaa,
hala saa ka a kaa, war ma naanay hayadi ka ay ci.
20Nda ciimi-ciimi na ay go har war se, borodi ka kubay
woodi ka ay sanba, kubay ay. Borodi ka kubay ay,
kubay woodi ka sanba ay. »
21Saadi ka a benndi ka har wooyo, Isa lakaldi tun.
A seede ka har : « Nda ciimi-ciimi na ay go har war se,
war kuna affoo go ta noondi ay. »
22Taalibdiyo bara ka honno cere. I si bay borodi
ka na a goo nda. 23Isa taalibdiyo kuna affoo bara ka
goro a jere. Woodi ci taalibdi ka Isa go hinsa ka baa.

13.11
Mat 10.4
13.13
Mat 26.18; Luk 1.43; Diy 10.36; Oro 10.9; Kor-I 12.3; Fil 2.11; Kol 2.6
13.14
Piy-I 5.5
13.15
Mat 11.29; Tim-I 4.12
13.16
Mat 10.24; Luk 6.40
13.17
Mat 7.24-25; Luk 11.28; Žak 1.25
13.18
Mat 1.22; 26.23
13.20
Mat 10.40
13.21
Mat 26.21

a **13.18 –** *Woodi ka go ŋaa ay banda jeer ngu cee-bandadi ay ga* – yaasay woo almaanadi ci « woodi ka ye hunandi mun yene gomni ». Ciini woo hun Dawuda Zabur kitabdi ra, Zabur 41.10.

24Simon Piyer dam a se taamaysa, hala a ma hãa
woodi ka Isa go nda.
25Saadi woodi jeesi Isa ga, a hãa ga : « Ay ‘San, may
nono ? »
26Isa jaabi ga : « A ci woodi ka se ye noo takula
dunbo woo ka ye sufa. » Saadi ka Isa sufa takula
dunbo, a noo ga Žuda ‘Isikariyoti se, ka ci Simon
ijedi. 27Takula dunbodi banda, Albiliisi hirow
Žuda kuna.
Isa har a se : « Hayadi ka n'o dam, dam ga tanba. »
28Ŋaakoydiyo kuna, wala affoo na faham hayadi ka
se a har woo. 29Žuda go kanba albaytidi. Affooyo
hungu ka Isa go baa ka har a se, a ma day hayadi
ka nguyo go yentasu jingardi se. Wala Isa baa ka
har a se a ma noo haya talkadiyo se. 30Saadi ka
Žuda jow takula dunbodi, a fatta saadi hinne. A gar
ciji go dam.

13.25 *Mat 26.22*
13.26 *Mat 10.4*
13.27 *Luk 22.3*
13.30 *Luk 22.53*
13.31 *Mat 8.20; Piy-I 4.11*
13.34 *Efe 5.2; Tes-I 4.9; Piy-I 1.22; Yeh-I 2.7-11; 4.10-11*
13.35 *Yeh-I 3.14*
13.36 *Piy-II 1.14*

Isa har ka Piyer go ta ŋankar ngu

Matiyu 26.31-35 ; Marki 14.27-31 ; Luka 22.31-34

31Saadi ka Žuda fatta, Isa har : « Morayda Yerkoy
jeer ‘Borodi Ijedi, Yerkoy duu ka jeerndi a kuna. 32Nda
Yerkoy jeerndi a kuna, Yerkoy go jeer Borodi Ijedi nga
jaati kuna, a jeer ga a si gay.
33Ijemayrayo, ay go war banda hala alwakati kayna.
War go ta taasi ay misedi ka ay har ga ‘Alyahuududiyo
se : ‹ War si hin ka kaa dooti ka ye koy. › Ye har ga war
se mo ja morayda.
34Ye noo war se yaamar taawo : wa baa war nda
cere. Misedi ka ay baa war nda, wa baa war nda cere.
35Nda war'o baa cere, borodiyo kul go bay ka war ci
ay taalibyo. »
36Simon Piyer har a se : « Ay ‘San, man na n'o
koy ? »
Isa jaabi ga : « Dooti ka ay go koy, ni si hin ka hanga
ay morayda, amma morayda banda n'o ta hanga ay. »
37Piyer har a se : « Ay San, ma se morayda ay si hin
ka hanga ni ? Ye ta noo ay hunadi ni maaganda se. »
38Isa jaabi ga : « Ni hunadi n'o noo ay maaganda se
wala ? Nda ciimi-ciimi na ye har mana, ja gorongo-
digaydi na kaati, n'o ta ŋankar ay ce hinja. »

Isa yayndi ngu taalibdiyo bine

14 « Haya kul ma si hasara war binedi. Wa naanay
Yerkoy. Wa naanay ay. 2Gorodo bobo go ay
Baba huudi ra. Nda a na ci ciimi, ay si har ga war se.
Ye koy lelinde war se nongu. 3Saa ka ay koy, ay duu
ka hinsa war se nongu, ye yeekate. Ye jow war ay
banda hala war mo, ma garndi dooti ka ay goo. 4War'o
bay dooti ka ye koy, war'o bay fondodi. »

Isa ci fondodi

5Toma har a se : « Ay ʼSan, yer si bay dooti ka n'o
koy. Mise foo na yer'o hin ka bay fondodi ? »

6Isa har a se : « Ay ci fondodi, nda ciimidi, nda
hunadi. Boro foo si too Babadi do bila ay. 7Nda gar
war'o bay ay, war'o ta bay ay Baba bomoy. Ja morayda
war bay ga, war duu ka guna ga. »

8Filipu har a se : « Ay San, cerbu yer se Babadi.
Woodi go wasa yer. »

9Isa har a se : « Filipu, ay gay war nda cere game,
amma ma na bay ay ? Boro ka guna ay, guna Babadi.
Mise foo n'o har : ‹ Cerbu yer se Babadi ? › 10Ni si
naanay ka ay go Babadi ra, nga mo go ay ra ? Ciini
wooyo ka ye har war se, ay si har gi nda ay bomo.
Babadi ka go ay ra, ngo dam goy wooyo. 11Wa naanay
ay, ay go Babadi ra, Babadi go ay ra. Nda a na, wa
naanay goy wooyo ta maaganda se. 12Nda ciimi-ciimi
na ay go har war se, boro ka naanay ay mo go dam
goydiyo ka ay dam. A dam goyyo ka bisa wooyo, haya
ka se ye koy Babadi do. 13Haya kul ka war hãa ay maa
ga, ye dam ga, hala Babadi ma duu jeeray Ijedi kuna.
14Nda war hãa haya ay maa ga, ye dam ga.

Isa har ka na Babadi go ta sanba Hunde-Henenodi

15Nda war'o baa ay, wa kanba ay yaamardiyo. 16Ye
ŋaare Babadi, a ta noo war Bine Yayndikoy[a] foo, hala
a ma cindi war banda abada. 17Bine Yayndikoydi ci
Hunde ciimintedi. Adduŋŋaa woo si hin ka duu ga,
haya ka se a si guna ga, a si bay ga. Amma war ta go
bay ga, haya ka se a go war banda, a cindi war kuna.

14.3 *Mat 16.27*
14.6 *Diy 4.12; Efe 2.18; Ebe 10.20*
14.7 *Yeh-I 2.23*
14.9 *Kor-II 4.4; Fil 2.6; Kol 1.15; Ebe 1.3*
14.12 *Mat 21.21; Luk 10.17*
14.13 *Mat 7.7*
14.15 *Yeh-I 2.3-5; Ban 12.17*
14.17 *Kor-I 2.14*

a **14.16 –** *Bine Yayndikoy* – Yerkoy nono, ka ci Hunde-Henenodi, ka go faaba naanayntediyo siitay kuna.

18Ay si nan war ma ci alyetimyo, ye yeekate war do.
19A cindi alwakati kayna ka adduŋŋaadi si guna ay
koyne, amma war go ta guna ay. Haya ka se ye huna,
war mo go ta huna. 20Jaari woodi, war go ta bay ka ay
go Babadi ra. War'o bay ka war go ay kuna nda ka ay
go war kuna. 21Boro ka duu ay yaamardiyo, a kanba
gi, boro woodi go baa ay. Ay Baba go baa boro ka go
baa ay. Ye baa ga, ye bayndi a se ay bomo. »

22Žudu, ka na ci Žuda ʼIsikariyoti, cii a do. A har :
« Ay ʼSan, mise foo n'o ta bayndi yer se ni bomo,
amma ni si ta bayndi ni bomo adduŋŋaadi se ? »

23Isa jaabi ga : « Nda boro go baa ay, a kanba ay
ciinidi. Ay Baba go baa ga, yer'o kaa a do, yer'o cindi
a do. 24Boro ka si baa ay, si kanba ay ciiniyo. Ciinidi
ka war'o mom na ci ay wane, amma ay Baba ka
sanba ay wane.

25Ye har war se wooyo, morayda ka ay go war
game. 26Amma Babadi go sanba ay maa ga Bine-
Yayndikoydi, ka ci ʼHunde-Henenodi. A cawndi war se
haya wooyo kul. A hungundi war se hayadi kul ka ay
har war se. 27Ye fur war se alaafiya, ye noo war se ay
alaafiyadi. Amma ay si noo war misedi ka adduŋŋaadi
go noo ga nda. Haya kul ma si hasara war binedi. War
ma si hanbur.

28War mom ka ay har war se : ‹ Ye koy, ye yeekate
war do. › Nda war'o baa ay, war'o ta ŋaali haya ka se
ay har ye koy Babadi do. Babadi bisa ay. 29Ay har war
se haya wooyo ja morayda, hala saa ka i kaa, war ma
naanay. 30Ay si har war se haya bobo koyne, haya ka
se adduŋŋaa woo amirdi kaa. A si may ay ga haya kul.
31Hala adduŋŋaa woo ma bay ka ye baa Babadi, ye
dam hayadi ka Babadi yaamar ay nda.

Wa tun, yer ma hun ne. »

14.18 *Mat 16.27*
14.20 *Oro 8.10*
14.21 *Yeh-I 2.5*
14.22 *Luk 6.16; Diy 1.13; 10.41*
14.23 *Oro 8.10*
14.26 *Diy 2.33; Yeh-I 2.20, 27*
14.27 *Luk 2.14; Fil 4.7; Kol 3.15*
14.28 *Mat 16.27*
15.2 *Mat 3.8, 10; Gal 5.22; Efe 5.9; Fil 1.11*
15.3 *Efe 5.26*

Tuuri-ŋaa nda nga kanbadiyo

15 « Ay nga ci ʼrezẽ tuuri-ŋaa ciimidi. Ay Baba
ci farikoydi. 2A kow tuuri-kanba kul ka go ay
ra ka si hay ije. Tuuri-kanbadi ka go hay ije, a hinsa
ga, hala a ma tonton ka hay ije. 3Ja morayda war kul
ʼhenen ciinidi ka ay har war se maaganda se. 4Wa
tabati ay kuna, ay bomoy go tabati war kuna. Saa ka

tuuri-kanbadi na cindi tuuri-ɲaadi kuna, a si hin ka hay ije. Nda war na cindi ay kuna, war si hin ka duu ˈnaanay-ije.

5Ay ci tuuri-ɲaadi, war ci tuuri-kanbadiyo. Boro ka tabati ay kuna, nda woodi ka kuna ay tabati, go duu naanay-ije bobo. War si hin ka dam haya foo bila ay. 6Boro ka na tabati ay kuna, go warrandi teray sanda tuuri-kanba, ka koo. Borodiyo go kumna gi, i warra gi nuunedi ra, i kukur. 7Nda war tabati ay kuna, ay ciinidiyo duu ka tabati war kuna, haya kul ka war hãa go damndi war se. 8Saa ka war'o duu naanay-ije bobo, woodi go cerbundi ay Baba jeeraydi, a duu ka cerbu ka war ci ay ˈtaalibyo.

9Misedi ka Babadi baa ay nda, ay mo baa war. Wa cindi ay baadi ra. 10Misedi ka ay kanba ay Baba yaamardiyo, ay duu ka cindi nga baadi ra. Nda war kanba ay yaamardiyo, war'o cindi ay baadi ra. 11Ay har war se haya wooyo hala ay wane ɲaalidi ma cindi war kuna, hala war ɲaalidi ma timme. 12Woo nga ci ay yaamardi : wa baa war nda cere, misedi ka ay baa war nda. 13Baa kul si bisa ma noo ni hunadi ni baakoyyo se. 14Nda war'o dam hayadi ka ye yaamar war nda, war ci ay baakoyyo. 15Ay si yee ka kaati war nda baŋŋa, haya ka se baŋŋa si bay hayadi ka ngu ˈSan go dam. Amma ay kaati war nda baakoyyo, haya ka se ay bayndi war se hayadi kul ka ay duu ay Baba do. 16A na ci war nga suuba ay, amma ay nga suuba war. Ay suuba war, ay sanba war hala war ma koy, war ma duu naanay-ije bobo, war ijediyo ma tabati. Saadi haya kul ka war hãa Babadi ga ay maa ga, a noo ga war se. 17Hayadi ka ye yaamar war nda, ci wa baa war nda cere. »

Adduŋŋaa borodiyo go konno Isa taalibdiyo

18« Nda adduŋŋaadi konno war, wa bay ka a jina ka konno ay. 19Nda war ci adduŋŋaa wane, adduŋŋaadi go baa woodi ka ci a wane. Amma ay suuba war adduŋŋaadi kuna, war na ci a wane, woodi maaganda se adduŋŋaadi konno war. 20War ma hungu ciinidi ka ay bay ka har war se : ‹ Baŋŋa si bisa ngu ˈSan. › Nda i torro ay, i torro war mo. Nda i kanba ay ciinidi,

15.6 *Mat 3.10*
15.7 *Mat 7.7*
15.8 *Mat 9.8*
15.13 *Oro 5.7-8*
15.14 *Mat 12.50; Luk 12.4*
15.16 *Mat 7.7; 27.26; Mar 15.25; Luk 23.25*
15.18 *Yeh-I 3.13*
15.20 *Tim-II 3.12*

i kanba war ciini mo. 21Saadi i go dam war se haya
wooyo kul ay maaganda se, haya ka se i si bay woodi
ka sanba ay. 22Nda a gar ay na kaa ka duu ka cii i do,
i si may junubu. Amma morayda i si hin ka korayndi
ngi bomo ngi junubudiyo ra. 23Boro ka konno ay,
konno ay Baba mo. 24Nda gar ay na dam goyyo i game
ka boro tana na bay ka dam, i si may junubu. Amma
i guna, i konno ay nda ay Baba. 25Amma woo damndi
hala ciinidi ka hantumdi ♦Ašaraadi ra ma tabati : ‹ *I si
may addelil kul ka se i konno ay.* ›[a]

26Ye sanba war se Bine-Yayndikoydi, ka ye sanba
ay Baba maa ga, Hunde ciimintedi, ka go kaa ay Baba
maa ga, a seede ay se. 27War mo, war'o seede ay se,
haya ka se war go ay banda ja sintidi ra. »

15.21
Mat 5.10-11; Luk 6.22; Diy 5.41; Piy-I 4.14; Ban 2.3
15.22
Oro 1.20
15.26
Yeh-I 5.7
15.27
Luk 24.48; Yeh-I 1.2
16.1
Mat 11.6
16.2
Diy 6.9-10; Ban 6.9
16.10
Diy 3.14; Oro 1.17; Piy-I 3.18
16.12
Mar 4.33; Kor-I 3.2

16 « Ay har war se haya wooyo, hala war ma si
hoo naanay jaŋay ra. 2I ta barray war ♦caw-
huudiyo kuna. Alwakati go kaa ka kuna boro ka wii
war go hungu ka ngu go kaadim Yerkoy. 3I dam woodi
bara i na bay Babadi, i na bay Ay. 4Saa ka alwakati
woodi kaa, war'o hungu ka ay har war se haya wooyo.
Woodi maaganda se na ay har ga war se. Ay na har ga
war se ja sintidi ra, haya ka se ay bara war banda. »

Hunde-Henenodi goydi

5« Morayda ye koy woodi ka sanba ay do. War kuna
affoo kul si hãa ay : ‹ Wala man na n'o koy ? › 6Amma
war binedi ton doray hayadi ka se ay har war se haya
wooyo. 7Amma ye har war se ciimidi. A bisa ka baa
war se ay ma koy. Nda ay na koy, Bine-Yayndikoydi
si kaa war ga. Amma nda ay koy, ye sanba ga war se.
8Saa ka na a kaa, a cerbundi adduŋŋaadi se nga firkadi
junubu ra, ♦tenje ra, nda ciiti-dunbu ra. 9Junubu ra,
haya ka se i na naanay ay. 10Tenje ra, haya ka se ye
koy Babadi do, war si ta guna ay koyne. 11Ciiti-dunbu
ra, haya ka se ciiti-dunbundi adduŋŋaadi amirdi ga.

12Ye may haya bobo ka ye baa ay ma har war se,
amma war si hin ka muŋe gi morayda. 13Saa ka Bine-
Yayndikoydi kaa, ka ci ciimi Hundedi, a ta boy war

a **15.25** – *Zabur 35.19 ; 69.5*

ciimidi kul kuna. A si cii ngu jaati ciini, amma a ta har hayadi kul ka a mom. A ta har war se hayadiyo ka go hima ka kaa. 14A ta jeer ay, haya ka se a jow hayadi ka ci ay wane, a duu ka har ga war se. 15Haya kul ka Babadi go may ci ay wane. Woodi se na ay har ka Bine-Yayndikoydi go jow hayadi ka ci ay wane, a har ga war se.

16Alwakati kayna ra, war si guna ay. Alwakati kayna woodi banda, war'o guna ay haya ka se ye koy Babadi do. »

Taalibdiyo gaabuunaydi go ta bere ka kaa ɲaali

17Saadi ka i benndi ka mom woo, ♦taalibdiyo kuna affooyo bara ka har cere se : « A har : ‹ Alwakati kayna, war si guna ay, alwakati kayna koyne war'o guna ay. Haya ka se ye koy Babadi do. › Ma nga ci ciini wooyo almaanadi ? » 18Saadi i bara ka har : « A har : ‹ Alwakati kayna woodi banda. › Ma nga ci woodi almaanadi ? Yer si bay hayadi ka na a har. »

19Isa bay ka i baa ka hãa ngu. A har i se : « War'o hãa cere hayadi ka ay har war se ga wala ? Ay har : ‹ Alwakati kayna, war si yee ka guna ay. Alwakati kayna woodi banda war'o ta guna ay. › 20Nda ciimi-ciimi na ay go har war se, war'o hem, war'o duu ka wurru. Amma adduŋŋaadi go ɲaali. War gaa go bun, amma war gaabuunaydi go kaa ɲaali. 21Saa ka woy go hay, nga gaa go bun haya ka se na nga alwakatidi too. Amma saa ka a hay ijedi, a si yee ka hungu tujurdi. A dina nga ɲaalidi maaganda se, haya ka se boro hayndi adduŋŋaadi kuna. 22Morayda war gaadi hinsa ka bun. Amma ye ta guna war koyne, saadi war binedi go ɲaali. Boro foo si kow war ɲaalidi. 23Jaari woodi, war si hãa ay nda haya foo. Nda ciimi-ciimi na ay go har war se, haya ka war wir Babadi ga ay maa ga, a noo ga war se. 24Hala morayda, war na hãa haya foo ay maa ga. Woo taasi, saadi war'o duu, hala war ɲaalidi ma timme.

25♦Filla-yaasaynte kuna na ay har war se haya wooyo kul. Alwakati go ta kaa, ka kuna ay si yee ka cii war do filla-yaasaynte kuna. Ye har war se Babadi ciini a ma henen. 26Jaari woodi, war'o ta wir hayayo

16.20
Mar 16.10; Luk 23.27
16.21
Tes-I 5.3
16.23
Mat 7.7
16.24
Mat 7.7
16.25
Mat 13.34; Mar 4.33-34

ay maa ga. Ay si har war se ka ye ta ŋaare Babadi war se. 27Babadi jaati go baa war, haya ka se war baa ay, war naanay ka ay hun Yerkoy do. 28Ay hun Babadi do ka duu ka kaa adduŋŋaadi kuna. Morayda ye hun adduŋŋaadi kuna ka koy Babadi jere. »

29Nga taalibdiyo har a se : « Guna morayda ni ciinidiyo go henen. Ni si cii nda filla-yaasaynte. 30Morayda yer'o bay ka n'o bay haya kul, ka a si too i ma hãa ni. Woodi se yer naanay ka ni hun Yerkoy do. »

31Isa jaabi gi : « Morayda war naanay wala ? 32Wa guna alwakati go kaa, a too, ka war'o say, boro foo kul go koy ngu do. War'o fur ay foo, amma ay si ay foo, haya ka se Babadi go ay banda.

33Ay har war se haya wooyo, hala ay kuna war ma duu alaafiya. War'o duu torroyo adduŋŋaadi ra. Amma wa gaabundi, ay hin adduŋŋaadi. »

16.32 *Mat 26.31, 56*
16.33 *Oro 8.37; Yeh-I 4.4*
17.1 *Mat 26.18*
17.2 *Mat 25.46; 28.18*
17.3 *Fil 3.8*
17.5 *Fil 2.6*
17.9 *Luk 22.32*

Isa ŋaare ngu bomo se

17 Saadi ka Isa benndi ka har haya wooyo, a jeer ngu moodiyo beene. A har :

« Ay Baba, alwakatidi kaa. Jeer ni Ijedi, hala ni Ijedi ma jeer ni. 2Misedi ka ni noo ga hinay borodiyo kul ga, hala a ma noo huna-abadante woodiyo kul se ka ni noo ga. 3Huna-abadantedi ci : i ma bay ni, ♦Koy foodi ka ci ciimi nda woodi ka ni sanba, Isa Almasihu. 4Ay jeer ni adduŋŋaadi kuna. Ay timmendi goydi ka ni noo ay ma dam. 5Morayda, ni ay Baba, jeer ay ni jaati jere, nda jeeraydi ka ay bara ka may ni jere ja adduŋŋaadi na bara. »

Isa ŋaare ngu taalibdiyo se

6« Ay bayndi ni maadi boro woodiyo se ka ni n'ay adduŋŋaadi kuna. I bara ka ci ni wane, ni n'ay gi, i kanba ni ciinidi. 7Morayda i bay ka hayadi kul ka ni n'ay hun ni do. 8Haya ka se ay noo gi ciinidiyo ka ni n'ay, i duu gi. Nda ciimi i bay ka ay hun ni do, i duu ka naanay ka ni nga sanba ay. 9Ngi se na ye ŋaare. Ay si ŋaare adduŋŋaadi se. Ye ŋaare woodiyo ka ni n'ay se, haya ka se i ci ni wane. 10Haya kul ka ye may ci ni wane. Ni wane mo ci ay wane. Ye duu

jeeray i kuna. 11Ay si adduŋŋaadi ra koyne, amma gi, i go adduŋŋaadi ra. Ye yee ni do. Ay Baba ˙heneno, woodiyo ka ni n'ay, kanba gi ni maadi ra, hala i ma kaa affoo, misedi ka yer ci affoo. 12Saadi ka ay bara i banda adduŋŋaadi ra, ay kanba gi ni maadi ra. Ay hawjay woodiyo ka ni n'ay, ngi kuna affoo na dere, nda a na ci woodi ka go hima ka halaci. Woodi dam hala Hantumdi ma tabati.

13Morayda ye kaa ni do. Ay har haya wooyo adduŋŋaadi kuna hala i ma ton nda ay ŋaalidi. 14Ay noo gi ni ciinidi. Adduŋŋaadi konno gi, haya ka se i na ci adduŋŋaadi wane, misedi ka ay na ci adduŋŋaadi wane. 15Ay si wir ni ga ma kow gi adduŋŋaadi ra. Amma ma kallasi gi ifutu kuna. 16I na ci adduŋŋaadi wane, misedi ka ay na ci adduŋŋaadi wane. 17˙Jisi gi nda ni ciimidi. Ni ciinidi ci ciimidi. 18Misedi ka ni sanba ay adduŋŋaadi ra, ay mo sanba gi adduŋŋaadi ra. 19Ye jisi ay bomo ngi maaganda se, hala ni ciimidi mo ma jisindi gi ni se. »

Isa ŋaare woodiyo ka naanay ga se

17.12 *Mat 1.22*
17.15 *Mat 5.37*
17.24 *Mat 25.34*
18.1 *Mat 21.1; 26.36*

20« Ay si ŋaare ngi foo se, amma woodiyo mo ka go ta naanay ay ngi ciinidi ga. 21Ye ŋaare i se hala i kul ma kaa affoo misedi ka ni, ay Baba, go ay ra, ay go ni ra. Ye ŋaare ngi mo se hala i ma kaa affoo yer ra. Misedi ra adduŋŋaadi go naanay ka ni ya sanba ay. 22Ay noo gi jeeraydi ka ni n'ay, hala i ma kaa affoo misedi ka yer ci affoo. 23Ay go ngi ra, ni go ay ra, hala i ma timme ka kaa affoo, hala adduŋŋaadi ma bay ka ni sanba ay, ni duu ka baa gi misedi ka ni baa ay.

24Ay Baba, ye baa woodiyo ka ni n'ay ma garndi dooti ka ay go, hala i ma guna ay jeeraydi ka ni n'ay, haya ka se n'o baa ay ja adduŋŋaa na takandi.

25Baba ˙tenjente, adduŋŋaadi na bay ni, amma ay, ay bay ni. Wooyo bay ka ni sanba ay. 26Ay bayndi gi ni maadi. Ye ta bayndi gi koyne ni maadi, hala baadi ka ni baa ay nda ma bara i ra, ay nda ngi ma kaa affoo. »

I din Isa

Matiyu 26.47-56 ; Marki 14.43-51 ; Luka 22.47-53

18 Saadi ka Isa har haya wooyo, nga nda nga ˙taalibdiyo koy nda Sederon gorrudi jere foodi

here, žarden foo go dooti ka kuna na a hirow, nga nda nga taalibdiyo.

2Žuda ka go noondi ga mo go bay nongudi, bara Isa nda nga taalibdiyo go doonay ka mara dooti. 3Žuda jow saddasudiyo nda gardidiyo ka ˙sara-koosukoydiyo amirdiyo nda ˙Fariziyendiyo sanba, i kaa nda fitilayo, nda towlasayo nda yenje-jinayyo.

4Isa go bay hayadi kul ka go ta damndi a ga, a man ka har i se : « May na war go taasi ? »

5I jaabi ka har a se : « Isa Nazareti borodi. »

Isa har i se : « Ay nono. » Žuda ka go noondi ga, go i banda. 6Saadi ka na Isa har i se : « Ay nono », i yee nda banda, i kam ganda.

7A yee ka hãa gi koyne : « May na war go taasi ? »

I har a se : « Isa, Nazareti borodi. »

8Isa jaabi ka har i se : « Ay har war se ka ay nono. Nda ay na war go taasi, wa nan wooyo ma koy. » 9A har woodi, hala ciini woodi ka a bay ka har ma tabati : « Ay na derendi wala affoo woodiyo ka ni n'ay kuna. »

18.2 Luk 21.37
18.3 Diy 1.16
18.5 Mar 1.24
18.11 Mat 20.22
18.13 Mat 26.3
18.15 Mat 26.3, 58; Mar 14.54; Luk 22.54

10Simon Piyer ka go may takuba, a hoobu ga, a kar ˙sara-koosukoydiyo-jinehundi baŋŋaadi, a koti a haŋa gumodi. Baŋŋa woodi maa ci Malkusi.

11Isa har Piyer se : « Yeendi ni takubadi nga huudi ra. Ay si ta ŋin potidi ka Babadi n'ay, wala ? »

I koy nda Isa Hanna do

Matiyu 26.57-68 ; Marki 14.53-65 ; Luka 22.54

12Saadi saddasudiyo nda ngi komandamdi, nda ˙Alyahuududiyo gardidiyo din Isa, i haw ga. 13I jina ka koy nda ga Hanna do, bara a ci Kayifi hanjure-har, ka ci jiiri woodi ˙sara-koosukoydiyo-jinehundi. 14Kayifi ci woodi ka waaju Alyahuududiyo nda ka : « Hayadi ka bisa ka baa ci boro foo ma bun alkabiiladi kul se. »

Piyer ŋankar Isa

Matiyu 26.69-70 ; Marki 14.66-68 ; Luka 22.55-57

15Simon Piyer nda taalib foo ceece Isa. Taalib woodi, ˙sara-koosukoydiyo-jinehundi go bay ga, a hanga Isa ka hirow sara-koosukoydiyo-jinehundi batumadi ra, 16amma Piyer cindi teray huudi mee. Taalib foodi, ka sara-koosukoydiyo-jinehundi go bay,

fatta ka cii woydi do ka hawjay huudi meedi, a duu ka hirowndi Piyer.

17Saadi koŋŋodi ka hawjay huudi meedi, har Piyer se : « Ni mo ci har woo taalibdiyo kuna haya n'bay ? »

A har : « Ay na ci ga far. »

18Baŋŋaadiyo nda gardidiyo, ka garndi dooti, dinndi denji, bara hargu go dam, i cindi ka cencen. Piyer mo go i jere, a go cencen.

Sara-koosukoydiyo-jinehundi hãa Isa

19•Sara-koosukoydiyo-jinehundi hãa Isa nga taalibdiyo ga, nda nga cawndidi ga.

20Isa jaabi ka har a se : « Ay na tugu ka cii adduŋŋaadi do. Saa kul •caw-huudi nda •Yerkoy huudi batumadi ra na ye cawndi, dooti na •Alyahuududiyo kul go mara, ay na har haya foo tugu ra. 21Ma se na n'o hãa ay ? Hãa woodiyo ka mom, nda hayadiyo ka ay har. Guna, woodiyo go bay haya ka ay har. »

22Ciini wooyo beene, gardidiyo kuna affoo, ka garndi dooti sanfa Isa, ka har : « Mis'o cille na n'o jaabi nda sara-koosukoydiyo-jinehundi wala ? »

23Isa har a se : « Nda ay ciinidi futu, cerbu hayadi ka ay har ka ci ifutu. Nda ay ciinidi boori, ma se na n'o kar ay ? » 24Hanna haw ga ka sanba ga Kayifi se, ka ci sara-koosukoydiyo-jinehundi.

18.18
Mar 14.54, 67
18.20
Mat 26.55
18.22
Mat 16.21
18.23
Mat 5.39; Diy 23.2-5
18.28
Mat 27.2

Piyer yee ka ɲankar Isa

Matiyu 26.71-75 ; Marki 14.69-72 ; Luka 22.58-62

25Simon Piyer go dooti, a go cencen ra. I har a se : « Ni mo na ci nga taalibdiyo ra affoo wala ? »

A ɲankar, a har : « Ay na ci ga far. »

26•Sara-koosukoydiyo-jinehundi baŋŋa foo, ka ci woodi ka haŋadi na Piyer koti sakiika, har a se : « Ay na guna ni žardendi ra nga banda wala ? » 27Piyer yee ka ɲankar. Saadi hinne gorongo-digay foo kaati.

Isa Pilati jine

Matiyu 27.11-26 ; Marki 15.1-5 ; Luka 23.1-7

28I hun Kayifi do ka koy nda Isa goforner huu. Subaahi here nono. Ngi jaati na hirow goforner huudi ra, hala nguyo ma si koy jiibindi nguyo bomo, hala

nguyo ma hin ka ŋaa ʼPak jingardi ŋaadi. 29ʼPilati fatta ka kubay gi, a har : « Ma na war teje nda har woo ? »

30I jaabi ka har : « Nda a na ci goyfutu damkoy, yer si ta dam ga ni kanba. »

31Saadi Pilati har i se : « Wa din ga war jaati, wa dunbu nga ciiti ka hanga war ašaraadi. »

ʼAlyahuududiyo har a se : « Yer si may yaamar ka wii boro. » 32Woo ci ka tabatindi ciinidi ka Isa har, saadi ka a cerbu misedi ka na ngo ta bun nda.

33Pilati hirow huudi ra, a kaati Isa ka har a se : « Ni nga ci Alyahuududiyo kokoydi wala ? »

34Isa jaabi ka har a se : « Ni jaati ngo har ga, wala boroyo nga har ga mana ay beene ? »

35Pilati jaabi ka har a se : « Ay ci Alyahuudu wala ? Ni alkabiiladi nda ʼsara-koosukoydiyo amirdiyo dam ni ay kanba. Ma na ni dam ? »

18.32 *Mat 20.19*
18.33 *Mat 2.2; Luk 23.3*
18.36 *Mat 3.2; 26.53; Luk 17.21*
18.37 *Yeh-I 4.6*
18.38 *Luk 23.4*
18.40 *Diy 3.14*
19.1 *Mat 27.26*
19.3 *Mat 27.29*

36Isa jaabi ka har : « Ay kokoyteraydi na ci adduŋŋaa woo wane. Nda ay kokoyteraydi ci adduŋŋaa woo wane, ay go ta may gardiyo ka go ta tangam yene, hala ay ma si noondi Alyahuududiyo se. Amma morayda ay kokoyteraydi na ci ne wane. »

37Saadi Pilati har a se : « Saadi ni ci kokoy wala ? »

Isa jaabi ka har a se : « Woo ka ni har ci ciimi, ay ci kokoy. Ay hayndi, ay kaa adduŋŋaadi ra ka ci seede ciimidi se. Boro kul ka ci ciimidi wane go kayndi ay jindedi se haŋa. »

38Pilati har a se : « Ma nga ci ciimidi ? » Woodi harntedi banda, a fatta koyne ka koy Alyahuududiyo do, ka har i se : « Ay na guna a ga ifutu kul. 39Amma, misedi ka war doonay ka ye fur war se boro foo Pak jingardi ra, war'o baa ay ma fur war se Alyahuududiyo kokoydi wala ? »

40Saadi i kul jeer jinde ka har : « A na ci ga, amma Barabasu. » Ka gar Barabasu cindi ka ci kamkoy.

Pilati noo yaamar i ma wii Isa salibdi ga

19 Saadi ʼPilati din Isa, a har i ma laasa ga. 2Saddasudiyo kay kokoy-fuula nda karji, i jisi ga a bomodi ga, i dam a beene burmusu ciray. 3I har : « Salaamalaykum, ʼAlyahuuduyo kokoy ! » I duu ka noo ga sanfayo.

4Pilati fatta koyne, ka har Alyahuududiyo se : « Wa guna, ye kate ga war se teray, hala war ma bay ka ay na guna a ga ifutu kul. » 5Saadi Isa fatta, a dam karji kokoy-fuuladi nda burmusu ciraydi. Pilati har i se : « Wa guna hardi. »

6Saadi ka ♦sara-koosukoydiyo amirdiyo nda gardidiyo guna ga, i jeer jinde ka har : « A ma wiindi ♦salibdi ga ! A ma wiindi salibdi ga ! »

Pilati har i se : « Wa din ga, war jaati, wa wii ga salibdi ga. Bara ay ta na guna a ga ifutu kul. »

7Alyahuududiyo jaabi ka har : « Yer go may ašara, yer ♦Ašaraadi ra, a hima ka bun, haya ka se a dam ngu nda Yerkoy Ije. »

8Saadi ka Pilati mom ciini woo, nga hanburaydi tonton. 9A hirow huudi ra, a har Isa se : « Man na ni hun ? » Amma Isa na jaabi ga. 10Pilati har a se : « Ni si cii ay do wala ? Ni si bay ka ye may hinay ka wii ni salibdi ga, ye may hinay ka fur ni ? »

11Isa jaabi ka har a se : « Ni si ta may ay ga hinay kul, nda a na noondi mana ka hun ♦beene. Woodi se na woodi ka noo ay ni se junubudi go bisa ni wondi. »

12Ja alwakati woodi Pilati go taasi ka fur ga. Amma Alyahuududiyo go kaati ka har : « Nda ni fur ga, ma na ci ♦Sezar baakoy. Boro kul ka har ngu ci kokoy, hoo Sezar. »

13Saadi ka Pilati mom ciini wooyo, a koy nda Isa teray, a goro ciiti-dunbu-gorohayadi ga, nongudi ka se na i har Tondi Daaru, nongu woodi i har a se Alyahuudu ciini ra Gabbata. 14Ka gar ♦Pak lelindedi waati nono, midi maanaydi ra.

Pilati har Alyahuududiyo se : « Wa guna war kokoydi. »

15Amma i kaati ka har : « Koy nda ga ! Koy nda ga ! Wii ga salibdi ga. »

Pilati har i se : « Ay ma wii salibdi ga war kokoydi ? »

Sara-koosukoydiyo amirdiyo jaabi ka har : « Yer si may kokoy tana kala Sezar. »

16Saadi a noo ga i se, hala i ma koy wii ga salibdi ga.

I wii Isa salibdi ga

Matiyu 27.32-44 ; Marki 15.21-32 ; Luka 23.26-43

Misedi na i din Isa, i koy nda ga. 17Isa lenje ngu

19.4 *Luk 23.4*
19.6 *Luk 23.4; Diy 3.13*
19.7 *Mat 26.63, 66*
19.9 *Mar 14.61*
19.11 *Diy 3.13; Oro 13.1*
19.12 *Luk 23.2*
19.13 *Mat 27.19*
19.14 *Mat 27.62; Mar 15.25*
19.16 *Mat 27.26; Mar 15.25*
19.17 *Luk 14.27; 23.33*

ʼsalibdi, a too nongudi ka se na i har « bomo kunbur », ka maadi ci Golgota ʼAlyahuudu ciini ra. 18Dooti na i kanji ga salibdi ga, nga nda boro hinka, affoo kul go a se jere foo, Isa go i game.

19ʼPilati dam hantum, ka a deeci salibdi ga. Hayadi ka hantumndi a ga ci : « Isa Nazareti borodi, Alyahuududiyo kokoydi. » 20Alyahuudu bobo caw hantumdi, bara dooti ka Isa kanjindi salibdi ga go man koyradi. A go Alyahuudu, nda ʼGirek, nda Orom ciini ra. 21Alyahuududiyo ʼsara-koosukoydiyo amirdiyo har Pilati se : « Ma si hantum ‹ Alyahuududiyo kokoydi ›, amma hantum : ‹ A har ka ngu ci Alyahuududiyo kokoydi. › »

22Pilati jaabi ka har : « Hayadi ka ay hantum, ay hantum ga. »

23Saadi ka saddasudiyo kanji Isa salibdi ga ka ben, i jow nga jaaradiyo, i jemna gi jemna taaci, saddasu foo kul affoo. I jow nga derbedi bomoy, ka gar taa kul si a ra, a kayndi a ci affoo ja beene hala ganda.

24I har cere se : « Yer ma si kottu ga, yer ma dam aloodu ka guna boro ka go duu ga. »

Woodi damndi hala Hantumdi ciini woo ma timme :

« I jemna ay jaaradiyo.

I dam aloodu ay derbedi ga. »[a]

Woo nga ci hayadi ka saddasudiyo dam.

19.18 Luk 23.32
19.19 Mar 1.24
19.20 Ebe 13.12
19.24 Mat 1.22
19.25 Mat 27.55-56; Luk 8.2
19.26 Mat 12.46
19.28 Mat 1.22

25Isa salibdi jere nga ɲaa go kay nda nga ɲaa woymedi, Mariyama Kelewopasu wondedi, nda Mariyama Magedala borodi. 26Isa honno ngu ɲaa, nga ʼtaalibdi ka a hinsa ka baa goo a jere. A har ngu ɲaa se : « Ay ɲaa, ni ijedi go. » 27A duu ka har taalibdi se : « Ni ɲaa goo. » Ja alwakati woodi, taalibdi kanba ga ngu huu.

Isa bun

Matiyu 27.45-56 ; Marki 15.33-41 ; Luka 23.44-49

28Woodi banda, Isa ka go bay ka hayadiyo kul timme, hala Hantumdi ma timme, a har : « Ay far. » 29Jinay foo ka ton nda ʼbineegir go dooti. Saddasudiyo ton jaara foo nda ga, i dam ga ʼizop kaari foo ga, ka

a **19.24** – *Zabur 22.19*

manndi ga a meedi se. 30Saadi ka Isa ɲin bineegirdi, a har : « Hayadi kul timme. » Saadi a sinji bomo, a noo ngu hundedi.

31Jaari woodi ci hinjam-jaari ber lelindedi waati. Hala bukowdi ma si cindi ˈsalibdi ga hinjam-jaaridi, ˈAlyahuududiyo taasi ˈPilati ga a ma kayri woodiyo ka i kanji salibdi ga ceediyo, i ma jumndi gi. 32Saddasudiyo kaa, i kayri lawaldi ceediyo, nda itanaadi ka kanjindi salibdi ga nga banda. 33Saadi ka i too Isa do, i guna ka nga ta faati ka bun, i na kayri nga ceediyo. 34Amma saddasudiyo kuna affoo tum nga jeredi nda yaaji. Saadi hinne kuri nda hari fatta a ra. 35Woodi ka guna ga seede, nga seedeteraydi ci ciimi. A bay ka ngo har ciimi, hala war mo ma naanay. 36Haya wooyo dam, hala Hantumdi ma timme : *« Nga biridiyo kuna wala affoo si ta kayri. »*[a] 37Nongu foo mo Hantumdi go har : *« I ta guna woodi ka i tum. »*[b]

19.30 *Luk 12.50*
19.34 *Yeh-I 5.6, 8; Ban 1.7*
19.35 *Luk 24.48*
19.36 *Mat 1.22*
19.37 *Ban 1.7*
19.40 *Mat 26.12; Luk 24.12*
20.1 *Mat 27.60, 66; Luk 8.2*

Yusuf kasanke Isa

Matiyu 27.57-61 ; Marki 15.42-47 ; Luka 23.50-56

38Woodi banda Yusuf Arimate boro, ka ci Isa taalib tugunte ˈAlyahuududiyo hanburay se, taasi ˈPilati ga Isa bukowdi. Pilati yaamar ga. Saadi a kaa, a jow Isa bukowdi. 39Nikodem, ka bay ka kaa Isa do ciji here, mo kaa, a kate ˈmir nda alowes[c] ɲaaminte foo ka go too kilo waranja-cindi-hinja (33). 40I jow Isa bukowdi, i duu ka kasanke ga, nda laatikolo, misedi ka na Alyahuududiyo go doonay ka kasanke nda. 41Ka gar žarden go dooti ka Isa kanjindi salibdi ga, žardendi kuna ˈsaaray foo go, ka kuna bukow foo na bay ka damndi. 42Dooti na i kandi Isa, Alyahuududiyo lelindedi se, bara saaraydi go man.

Haya foo si saaraydi ra

20 Alhadi Mariyama Magedala borodi koy ˈsaaraydi do subaahi gani ja tanba. Ka gar kuboy go dam. A guna ka tondidi hun saaraydi meedi

a **19.36 –** *Fattadi 12.46 ; Kaabudiyo 9.12 ; Zabur 34.21*
b **19.37 –** *Zakariya 12.10*
c **19.39 –** *alowes* – Hari hew kaano ka hun dumaray fita ra, ka i dam nda safari wala laatikolo. A yondi bukow ga mo.

ga. 2A jur ka koy Simon Piyer nda ʼtaalibdi ka Isa go baa do, a har i se : « I kow yer ʼSandi saaraydi kuna, yer si bay nongu ka i dam ga. »

3Saadi Piyer nda taalib foodi fatta, i koy saaraydi do. 4I jur nda cere. Amma taalib foodi ceɲe nda Piyer, a yana ka too saaraydi. 5A gunkuma, a guna kasankedi ka go dooti, amma a na hirow. 6Simon Piyer, ka hanga ga, too a hirow saaraydi ra. A guna kasankedi ka go dooti. 7Jaaradi ka i dam Isa bomodi ga, nda kasankedi si mara, amma a taabundi, a go jere ga. 8Saadi taalib foodi, ka yana ka too saaraydi do, mo hirow, a guna, a naanay. 9Bara i na faham jina, ka Hantumdi go har ka, Isa go hima ka huna bukowdiyo nda cere game.

Isa bangay Mariyama Magedala borodi se

20.3 Luk 24.12
20.9 Mat 22.29; Luk 24.26, 46; Yeh 2.22
20.12 Mat 28.2-3; Mar 16.5; Diy 1.10
20.14 Mar 16.9; Luk 24.16
20.16 Mat 23.7
20.17 Mat 28.10
20.18 Luk 24.10, 22-23
20.19 Luk 24.36-39

10Woodi banda, taalibdiyo yee nguyo huu. 11Amma Mariyama go kay teray saaraydi jere, a hem. Ka gar a go hem kuna, a gunkuma ka guna saaraydi ra, 12a guna almalayka hinka ka dam derbe koray, i goro dooti ka i bay ka kandi Isa bukowdi, affoo nga bomodi do, affoo nga ceediyo do.

13I har a se : « Woydi, ma se n'o hem ? »

A jaabi ka har : « Haya ka se i jow ay ʼSandi, ay si bay nongu ka i dam ga. » 14Woodi harntedi ra, a joo, a guna Isa go kay, amma a na bay ka Isa nono.

15Isa har a se : « Woydi, ma ngo hemndi ni ? May na n'o taasi ? »

A hungu ka žardenkoydi nono, a har a se : « Ay San, nda ni nga jow ga, har yene dooti ka ni dam ga, ye ta jow ga. »

16Isa har a se : « Mariyama ! »

A joo, a har a se ʼAlyahuudu ciini ra : « ʼRabbuni ! » (Woodi almaanadi ci « Cawndikoy ».)

17Isa har a se : « Ma si taar ay, bara ay na jiji ka koy ay Baba do. Amma koy ay ɲaa-ijediyo do, ma har i se ka ye jiji ka koy ay Baba ka ci war mo Baba do here, ay koydi ka ci war mo koydi do. »

18Mariyama Magedala borodi koy har taalibdiyo se ka ngu guna Sandi, a har ngu se haya wooyo.

Isa bangay ngu taalibdiyo se

19Han woodi wicirdi, ka ci jirbi-iyyedi jaari

lawaldi, nongudi ka taalibdiyo goo ganbudiyo daabu, ʼAlyahuududiyo hanburay se. Isa kaa, a bangay ngi nda cere game, a har i se : « Alaafiya ma bara war ga ! » 20Saadi ka a har woo, a cerbu gi ngu kanbadiyo nda ngu jeredi. Taalibdiyo ɲaali saadi ka i guna ʼSandi.

21Isa yee ka har i se : « Alaafiya ma bara war ga ! Misedi ka Babadi sanba ay, ay mo go sanba war. » 22Saadi ka a har woo, a funsu i ga ka har i se : « Wa din ʼHunde-Henenodi. 23Woodiyo ka se na war hinje ngi junubudiyo, i ta yaafandi i se. Woodiyo ka se na war na hinje ngi junubudiyo, a si ta yaafandi i se. »

Isa bangay Toma se

24Toma ka se na i har Fune, taalib woy-cindi-hinkadi (12) kuna affoo, na garndi ngi nda cere game saadi ka Isa kaa. 25Saadi taalib foodiyo har a se : « Yer guna ʼSandi. »

Amma a har i se : « Nda ay na guna nga kanbadiyo ra poyntidiyo dalladi, ka dam ay kobe-ijedi poyntidiyo dalladi ra, ka dam kanba nga cerowdi ra, ay si ta naanay far. »

26Jirbi yaaha woodi banda, Isa taalibdiyo go huudi ra koyne, Toma goo i game. Isa kaa, ganbudiyo daabunte nono, a bangay ngi nda cere game, a har : « Alaafiya ma bara war ga ! » 27Woodi banda a har Toma se : « Manndi ni kobe-ijedi, ma guna ay kanbadiyo. Manndi ni kanbadi bomoy, ma dam ga ay jeredi ra, ma si kaa sikante, kaa naanaynte. »

28Toma har a se : « Ay San, ay koy ! »

29Isa har a se : « Hayadi ka se ni guna ay, ni naanay. Ɲaali bara woodiyo se ka na guna, amma i naanay ! »

30Isa dam ngu taalibdiyo jine ʼtaamaysa bobo fooyo, ka na hantumndi kitab woo ra. 31Amma haya wooyo hantumndi hala war ma naanay ka Isa ci ʼAlmasihu, ʼYerkoy Ijedi, war naanaydi ra war ma duu huna nga maa ga.

Isa nda hoo alhikimantedi

21 Woodi banda Isa yee ka cerbu ngu bomo ngu ʼtaalibdiyo se, Tiberiyad isadi mee. Mis'o cille na a cerbu ngu bomo. 2Simon Piyer, Toma ka se na

20.21 *Mat 28.19*
20.22 *Diy 2.38; Gal 3.2*
20.23 *Mat 16.19*
20.25 *Mar 16.11*
20.27 *Luk 24.40*
20.29 *Piy-I 1.8*
20.31 *Mat 4.3; 25.46*
21.2 *Mat 4.21*

i har Fune, Nataniyel, Galile Kana borodi, Zebede ijediyo, nda Isa taalib hinka tana go nda cere. 3Simon Piyer har i se : « Ye koy hoo. » I har a se : « Yer'o koy ni banda. » I fatta, i hirow hii foo ra, ciji woodi i na din haya kul.

4Subaahi henen, Isa go gumaydi ra, amma nga taalibdiyo na bay ka Isa nono.

5Isa har i se : « Ay ijeyo, war si may hariham wala ? »

I jaabi ka har : « Yer si. »

6A har i se : « Wa warra taaridi hiidi jere gumodi here, war go ta duu. » Saadi i warra ga, i si hin ka fattandi ga, hariham bobodi maaganda se.

7Saadi taalibdi ka Isa go baa har Piyer se : « ʼSandi nono ! » Ja Simon Piyer mom ka Sandi nono, a dam ngu burmusudi nda ngu hawkunadi, bara a cindi ngu gaa kon, a warra ngu isadi ra. 8Taalib foodiyo kaa nda hiidi, i cendu taaridi ka ton nda hariham, bara i si mor ganda guray nda kala kanba jongu-hinka (200) hinne. 9Saadi ka i junbu ganda, i guna denji ka din, hariham go a beene, nda takula.

21.3 *Luk 5.5*
21.4 *Luk 24.16*
21.6 *Luk 5.4-7*
21.15 *Mat 26.33, 35; Luk 12.32*
21.16 *Diy 20.28; Piy-I 5.2-3*

10Isa har i se : « Wa kate harihamdiyo ka war duu morayda kuna. »

11Simon Piyer hirow hiidi ra, a cendu taaridi ganda ka go ton nda hariham beryo jongu-nda-woyguu-cindi-hinja (153). Woo hinne woo kul beene taaridi na kottu. 12Isa har i se : « Wa kaa ta ŋaa. » Taalibdiyo kul na suuse ka hãa ga : « Ni ci may ? » I bay ka Sandi nono. 13Isa man, a jow takuladi, a noo ga i se, a dam misedi cille harihamdi se. 14Woo ci ce hinjante ka Isa cerbu ngu bomo ngu taalibdiyo se, ja a yee ka huna bukowdiyo nda cere game.

Isa yeendi Piyer ngu goydi ra

15Saadi ka i ŋaa, Isa har Simon Piyer se : « Simon Yunusa ije, n'o baa ay ka bisa wooyo wala ? »

A jaabi ka har : « Nga, ay ʼSan, n'o bay ka ye baa ni. »

Isa har a se : « Kur ay feeji-ijediyo. »

16A yee ka har a se ce hinkante : « Simon Yunusa ije, n'o baa ay wala ? »

Piyer jaabi ga ka har : « Nga, ay San, n'o bay ka ye baa ni. »

Isa har a se : « Kur ay feejidiyo. »

17 Ce hinjantedi a har a se : « Simon Yunusa ije, n'o baa ay wala ? »

Piyer binedi dor haya ka se woo ci ce hinja ka a har a se : « N'o baa ay wala ? » A jaabi ka har a se : « Ay San, n'o bay haya kul, n'o bay ka ye baa ni. »

Isa har a se : « Kur ay feejidiyo. 18 Nda ciimi-ciimi, ye har mana, saadi ka n'o ciina, n'o hawkuna ni bomo se, n'o koy nongu ka ni baa. Amma han ka ni kaa baliki, n'o ta serre ni kanbadiyo, boro tana ngo ta hawkuna mana, ka koy nda ni nongu ka ni si baa. » 19 A har woodi ka cerbu bun sii ka kuna na Piyer go ta berndi Yerkoy. Saadi ka a har woo, a har a se : « Hanga ay. »

20 Piyer joo, a guna taalibdi ka Isa go baa, woodi ka hawredi waati gunkuma Isa gandedi ga, ka har a se : « Ay San, may nga ci woodi ka go ta noondi ni ? » 21 Saadi ka Piyer guna ga, a har Isa se : « Woo binde ay San, ma ngo ta duu ga ? »

22 Isa jaabi ga ka har : « Nda ay baa a ma cindi hala han ka na ay yeekate, ma nga kula ni ? Ni ta ma hanga ay. » 23 Saadi ciini woo say ɲaa-ijediyo nda cere game, ka taalib woo si bun. Isa na har Piyer se ka a si ta bun, amma a har : « Nda ay baa a ma cindi hala ay ma kaa, ma nga kula ni ? »

24 Taalib woodi ngo seedeteray haya wooyo ga, nga mo nga hantum gi, yer go bay ka nga seedeteraydi ci ciimi.

25 Isa dam haya bobo tanaayo. Nda i kul hantumndi, ay si hungu wala adduɲɲaadi jaati go hin ka jow kitabdiyo ka go ta hantumdi. Amin !

21.19 *Mat 4.19; Piy-II 1.14*
21.22 *Mat 4.19*
21.23 *Diy 1.16*

DIYADIYO
Goydiyo Kitabdi

Hantumkoydi : Luka
Woodiyo ka se a hantum :
Kerecendiyo ka na ci ʻAlyahuuduyo
Jiiridi ka a hantum : Jiiri woyduu-cindi-foo (61) Isa Almasihu hayndidi banda

Kitabdi Fahamndidi

Allaahidu Jeenodi gay a cii ʻAlmasihu goydi ga. Ezayi har yer se ka nga goydi go too Alyahuududiyo do nda ʻalkabiila-tanaadiyo (Ezayi 42.1-7 ; 49.1-7). Saadi ka Isa go adduŋŋaadi kuna, nga goydi na gay ni kala Alyahuududiyo do. Diyadiyo Goydiyo kitabdi go har yer se misedi ka Isa goydi too hala woodiyo ka na ci Alyahuudu do. ʻPantekoti jingardi han, Isa dam ngu ʻHunde-Henenodi naanayntediyo ga, a duu ka sanba gi adduŋŋaadi kul kuna. Misedi ka Diyadiyo Goydiyo kitabdi alhisab lawaldiyo go har ga nda, Diyadiyo Goydiyo kitabdi ci kitab hinkantedi ka Luka hantum Tewofil se (guna Luka Allinjildi « Hantum Fahamndidi »). Saadi hala Kerecen wooyo ka na ci Alyahuuduyo ma duu bine yakuwa, kitab woo go cii ʻEgilizi sintidi beene. Hayadiyo ka ga na a cii damndi jiiri waranja (30) ka koy woyduu (60) Isa Almasihu bundi banda.

Kitab woo go noo faham haya bobo kuna ka Kerecen ka na ci Alyahuudu go hin ka hãa egilizi sintidi beene. Kitabdi go cerbu Almasihu bundi nda a fijidi nda a yee ka hunadi nafadi. A cerbu bomoy marakasinaydi ka go Kerecenteray addin nda Alyahuudu addindi nda cere game. A fahamndi misedi ka Kerecenteray addindi, Alyahuududiyo nda alkabiila-tanaadiyo kul go a ra. A cerbu ka Kerecenteray addindi si tangam Orom kokoyteraydi. Kitab woo kuna, Luka go har hayadiyo ka damndi saadi ka Kerecenteray addin sayndi adduŋŋaadi kuna.

Luka hinsa Diyadiyo Goydiyo kitab misedi ka Kerecenteray addindi say gandadiyo kuna. Kitabdi diidendi goydi beene ka yer ʻSandi noo Kerecen lawaldiyo (Diyadiyo 1.8). Jemna ber kul go ben nda ngu fahamaydi. (Guna 6.7 ; 9.31 ; 12.24 ; 16.5 ; 19.20 ; 28.30-31)

Diyadiyo Goydiyo jemna berdiyo ci :

1. Žeruzalem (1.1–6.7)
2. Žude nda Galile nda ʻSamari gandadiyo (6.8–9.31)
3. Hala adduŋŋaadi gaydi do (9.32–28.31)
   a. Antiyoš (9.32–12.24)
   b. Azi Kayna (12.25–16.5)
   c. Eže Isa berdi (16.6–19.20)
   d. Orom (19.21–28.31)

Kitabdi benndi kuna, Luka go cerbu ka Almasihu goydi si ben ne. Saa kul

Almasihu go cen ngu egilizidi, nda ngu Hunde-Henenodi, nga ciinidi, nda nga ˙taalibdiyo mise kuna. (13.47 ; Ezayi 49.6)

Isa koy beene

1 Tewofil, ay kitab lawaldi ra ay har hayadi kul ka Isa
sinti ka dam, ka cawndi, ja sintidi ra 2hala handidi
ka a jeerndi ka koy ˙beene, ka gar ˙Hunde-Henenodi
hinaydi ra a noo yaamaryo ngu ˙diyadiyo se, ka na a
˙suuba. 3Nga torrodi banda, a bangay i se saadi ka na
a huna. A cerbu gi addelil bobo, a cerbu ngu bomo i
se jirbi woytaaci (40), a cii i do ˙Yerkoy kokoyteraydi
ciini. 4Ka gar nga nda gi goo nda cere, a yaamar gi i
ma si hun Žeruzalem. I ma batu allaahidudi ka Babadi
jow i se, hayadi ka a har i se. 5A har i se : « ˙Yehiya
˙batize nda hari amma ne nda jirbi kaynayo, war'o
batizendi nda Hunde-Henenodi. »

6Saadi diyadiyo mara ka hãa ga, i har : « Yer
˙San, handidi na ni go ta yee ka gorondi Izirayel
kokoyteraydi wala ? »

7A jaabi ka har i se : « A na ci war ngo hima ka
bay alwakatidiyo nda saadiyo ka Yerkoy kayndi ngu
hinaydi ra. 8Amma war go ta duu hinay. Hunde-
Henenodi go ta kaa war ga, war go ta kaa ay seedeyo
Žeruzalem, nda Žude nda ˙Samari gandadiyo kul kuna,
hala adduŋŋaadi gaydi do. »

9Ciini wooyo banda, a jeerndi i moodiyo jine, duula
foo jendi i ma guna ga.

10Ka gar ngi moodiyo go guna beene here ka Isa go
koy, har hinka ka dam derbe korayyo bangay i se, 11i
har i se : « Galile boroyo, ma se war goo cindi ne ka
guna beene ? Isa woo ka jeerndi ka hun war game, go
ta yeekate misedi ka war guna ga a koy beene. »

I suuba Matiyas a ma yee Žuda me

12Saadi i hun tondidi do ka se na i har ˙Zaytun
Tondi-berdi. I koy Žeruzalem, ka goo a se kilometer
foo.[a] 13Saadi ka na i too, i jiji sooro-huudi ga, dooti ka

1.1 *Luk 1.1-4; 3.23*
1.2 *Mat 28.19-20; Mar 16.19; Yeh 13.18*
1.3 *Mat 28.17; Luk 24.34, 36; Yeh 20.19; Kor-I 15.5-7*
1.4 *Luk 24.49; Yeh 14.16*
1.5 *Mar 1.4*
1.6 *Mat 17.11*
1.7 *Mat 24.36*
1.8 *Mat 28.19; Luk 24.48*
1.9 *Mar 16.19*
1.10 *Yeh 20.12*
1.11 *Mat 16.27*
1.12 *Mat 21.1; Luk 24.52*
1.13 *Mat 10.2-4; Mar 3.16-19; Luk 6.14-16*

a **1.12 – *kilometer foo*** – Girek ciinidi go har : « hinjam-jaaridi diradi ». Hinnedi ka Alyahuududiyo alhukumdi go yaamar boro ma si bisa dira ra hinjam-jaari han.

na i cindi ka kubay. Woodiyo ka garndi dooti ci : Piyer, nda Yehiya, nda Žaki, nda Andire, nda Filipu, nda Toma, nda Bartelemi, nda Matiyu, nda Žaki Alfe ijedi, nda Simon ka goo ᵛZelotidiyo kondaydi kuna, nda Žudu, Žaki ijedi. 14I kul go waafaku, i ŋaare saa kul, i wir Yerkoy ga, ngi nda woy fooyo, nda Mariyama, Isa ŋaa, nda Isa harmediyo.

15Han foo, Piyer tun ᵛtaalibdiyo nda cere game, ka gar aljamaadi ka mara ci boro jongu-nda-waranka (120) alkadar. A har : 16« Ay harmeyo, a tilasu haya woo ka ᵛHunde-Henenodi bay ka har nda Dawuda mee Hantumdi ra ma tabati, ka ci Žuda, ka cerbu fondo woodiyo ka kaa ta din Isa se. 17A kaabundi yer kuna, a duu ngu baadi goy woo kuna.

18Woodi banda, har woo duu fari nda ngu bana futudi. A kam ngu bomodi ga, a kayri maasu kuna, nga teelidiyo say. 19Žeruzalem borodiyo kul mom ga. Fari woodi bomoy, i har a se nguyo ciinidi ra ‹ Hakeldama ›, woodi almaanadi ci « kuri faridi ».

1.14 Mat 12.46; Luk 18.1; Oro 1.10
1.16 Mat 1.22; 10.4; Oro 7.1
1.17 Yeh 6.70, 71
1.18 Mat 26.14; 27.3-10
1.19 Yeh 5.2
1.22 Mar 1.4; Luk 24.48
1.24 Ban 2.23
2.1 Kor-I 16.8

20A hantumndi ᵛZaburdiyo kitabdi ra :

‹ Nga huudi ma cindi ŋgu kon,
Boro foo ma si goro a kuna.[a]
Boro tana ma jow nga goydi. ›[b]

21Boro foo ma tonton yer ga, boro woodiyo kuna ka hanga yer, alwakatidi kul ka ᵛSan Isa cindi yer game, 22ja saadi ka ᵛYehiya go ᵛbatize, hala han woodi ka Yerkoy jeer Isa ka koy beene yer nda cere game. A tilasu a ma ci boro ka yer nda nga kul, go seede ka Isa yee ka huna. »

23I jow har hinka, Yusuf nda Matiyas. Yusuf maadi ci Barsabbasu, i kaati ga nda Jisitis. 24Saadi i ŋaare, i har : « Yer San, ni ka go bay i kul binediyo. Cerbu yer woodi ka ni suuba ahinka woo ra, 25hala a ma jow diyateray goydi, ka yee Žuda me, ka fur ga ka koy dooti ka ci a wane. » 26I dam aloodu. Aloodudi kam Matiyas ga. Mis'o na i tonton ga ᵛdiya woy-cindi-foodi (11) ga.

Hunde-Henenodi bangay Pantekoti jingardi han

2 Saadi ka ᵛPantekoti han too, i kul mara nongu foo, i ci anniya foo. 2Saadi hinne jinde foo momndi ka

a **1.20** – *Zabur 69.26*
b **1.20** – *Zabur 109.8*

hun beene, a hima nda hew ber. A ton huudi kul ka
kuna na i goro. 3Deeneyo ka hima nda nuune deeneyo,
bangay i se, i jemna ka junbu i kuna affoo kul beene.
4ʼHunde-Henenodi ton gi, i sinti ka cii ciini tanaayo ra
misedi ka Hundedi go noo affoo kul ma cii nda.

5Ka gar, han woodi ʼAlyahuuduyo ka go hanbur
Yerkoy goo Žeruzalem, i hun alkabiiladiyo kul kuna
ka goo beenedi cire. 6Jinde woodi ka i mom se,
aljamaadi jur ka kaa, i bomo haw haya ka se affoo
kul go mom i cii ngu ciinidi ra. 7A kaa i kul se taajab
nda biray, i cindi ka har cere se : « Boro wooyo kul ka
go cii na ci Galile boroyo wala ? 8Mise foo yer kuna
affoo kul go mom i se ciinidiyo ka ra na yer hayndi ?
9Partinceyo, Medinceyo, Elamceyo, woodiyo ka go
goro Mezopotami, nda Žude, nda Kapados, nda Pon,
nda ʼAzi 10nda Firizi, nda Panfili, nda Misira, nda Libi
gandadi ka go man Siren, nda woodiyo ka hun Orom,
Alyahuudu nda woodiyo ka hirow ngi addindi ra,
11Keret borodiyo nda Larabyo, yer go mom yer ciinidi
ra goy beryo ka Yerkoy dam. » 12I kul bomo haw, i si
bay haya kul ka nguyo ma dam. I cindi ka hãa cere :
« Ma nga ci woo almaanadi ? »

13Affooyo go saffaha gi, I har : « I ton nda ʼduwẽ
taawo ! »

Piyer waaju aljamaadi

14Saadi Piyer ka jere na ʼtaalib awoy-cindi-foodi
(11) go jeer jinde ka har i se : « Žude haryo, nda war
kul ka goo goro Žeruzalem, wa hinsa ka faham hayadi
ka dam, wa kayndi haŋa ay ciinidiyo se. 15Har wooyo
na sakkar misedi ka war go hungu, bara morayda ci
newer ni. 16Amma hayadi ka damndi ne ci woodi ka
annabi Žowel har : 17Yerkoy har :

‹ Jaari kokorodiyo ra,
Ye ta say ay Hundedi assobon kul ga,
War ije-hardiyo nda ije-woydiyo go ta dam
annabiiteray,
Yerkoy go ta cerbu war koosowdiyo haya,
War balikidiyo go ta handir.
18Nga ay baŋŋaadiyo nda ay koŋŋodiyo ga
Ye ta say Hundedi,

2.4 *Mar 16.17; Luk 1.15*
2.5 *Luk 2.25*
2.9 *Oro 16.5; Kor-I 16.19; Kor-II 1.8; Piy-I 1.1; Ban 1.4*
2.10 *Mat 27.32*
2.13 *Kor-I 14.23; Efe 5.18*
2.15 *Tes-I 5.7*
2.17 *Yeh 7.37-39*

I ta dam annabiiteray.
19*Ye bangayndi alhikimayo beenedi ra*
Nda ᵛtaamaysayo ganda addunnaadi ga,
Kuri nda nuune, nda sisi bobo.
20*Woynedi go bere ka kaa kuboy,*
Handudi go kaa kuri,
Ka yana ᵛSandi kaadi Jaaridi, jaari ber jeero.
21*Saadi boro kul ka kaati Sandi maadi*
Go ta kallasi. ›[a]

22Izirayel boroyo, wa mom ciini wooyo ! Isa Nazareti borodi, ci har woo ka Yerkoy yaamar. A seede a se war do nda alhikimayo nda taajabyo nda taamaysayo ka a dam war nda cere game, misedi ka war go bay. **23**Har woo, misedi ka Yerkoy kayndi ngu bayraydi kuna, war noondi ga, ka derendi ga, ka wii ga ᵛsalibdi ga nda war kanbadi ka hoo ašara. **24**Amma Yerkoy hunandi ga bukowdiyo nda cere game, ka kow ga bun korfo ra, haya ka se bun gaabidi si hin ka din ga. **25**Haya ka se Dawuda har a ga :

‹ *Ye guna Sandi ay jine saa kul,*
Haya ka se a goo ay jere gumodi ga,
Hala ay ma si koy jijir.
26*Woodi se ay binedi go daame ra,*
Ay deenedi go don nnaali ber kuna.
Ay gaadi mo go hinjam tammaha kuna.
27*Haya ka se ni si fur ay hundedi saaraydi ra,*
Ni si ta nan ni ᵛIhenenodi ma funbu.
28*Ni cerbu ay huna fondodiyo.*
Ni ton ay nda nnaali nda ni yahadardi. ›[b]

29Ay harmeyo, war hima ka nan ay ma har war se a ma henen, ka yer kaaga Dawuda a bun, a fijindi, nga saaraydi goo yer nda cere game hala hõo. **30**Dawuda bara a ci annabi. A bay ka Yerkoy jow ngu se allaahidu. Yerkoy jee ka ngo ta yee ka hunandi Dawuda ijediyo kuna affoo, ka ci ᵛAlmasihu, ka gorondi ga Dawuda kokoy-gorohayadi ga. **31**Nga annabiiteraydi ra, a guna Almasihu yee ka huna, saadi ka na a har : ‹ A na fur ga saaraydi ra, nga assobondi na funbu. ›
32Yer kul ci seede ka Isa woodi, Yerkoy yee ka hunandi

2.19 *Luk 21.11*
2.20 *Mat 24.29*
2.21 *Oro 10.13; Kor-I 1.2; Tim-II 2.22*
2.22 *Mar 1.24; Yeh 4.48*
2.23 *Mat 16.21; Luk 24.20*
2.24 *Yeh 20.9; Oro 6.4; Kor-I 6.14; Efe 1.20; Kol 2.12; Ebe 13.20; Piy-I 1.21*
2.30 *Mat 1.1*
2.32 *Luk 24.48*

a **2.17-21** – *Žowel 2.28-32*
b **2.25-28** – *Zabur 16.8-11*

ga. 33Yerkoy jeer ga ngu jere gumodi do. Babadi noo
a se allaahidu ʼHunde-Henenodi ga. Isa noo ga yer
se, woo nga ci hayadi ka war go guna, war go mom.
34Haya ka se Dawuda na jiji ʼbeene, amma nga jaati
har :

‹ *Sandi har Ay Sandi se :*
“ Goro ay jere gumodi do here,
35*Hala saa ka na ay dam ni iberediyo*
Nda dofor ni ceediyo cire. ” ›[a]

36Izirayel gandadi kul ma bay sika si, ka Yerkoy
dam Isa woo nda Sandi nda Almasihudi. Isa woo na
war wii salibdi ga. »

37Saadi ka i mom ciini wooyo, ngi binediyo hinsa
ka dor. I har Piyer nda ʼdiya tanaadiyo se : « Yer
harmeyo, ma na yer ma dam ? »

38Piyer har i se : « Wa ʼtuubi, war kuna affoo kul
ma ʼbatizendi Isa Almasihu maadi ra, ka cerbu ka war
junubudiyo yaafandi. Saadi war go ta duu Hunde-
Henenodi noodi. 39Allaahidudi ci war nda war ijediyo,
nda woodiyo kul ka goo mor wane, nda ibobo ka yer
Sandi Yerkoy go ta kaati. »

40Piyer go gaay gi nda ciini tanaayo, a suburndi gi, a
har i se : « Wa kallasi war bomo jaman laalo woo ra. »
41I batize woodiyo ka yadda ciinidi nda ŋaali, handidi
boro jenber-hinja (3.000) tonton taalibdiyo ga.

Naanayntediyo marakasinay

42I gaabundi ʼdiyadiyo cawdiyo ra, nda harmeteray
marakasinay ra, nda takuladi dunbudi ra, nda
ŋaareyo kuna. 43Hanburay din i kul, diyadiyo go dam
ʼtaamaysa bobo nda alhikimayo. 44Woodiyo kul ka
naanay go hanga, i mara haya kul ka na i may. 45I
neere hayadiyo ka i may, nda ngi almandiyo. I jemna
ga nguyo nda cere game, hinnedi ka boro foo kul go
yentasu. 46I kul go mara nda anniya foo ʼYerkoy huudi
batumadi do han kul, i dunbu takuladi nguyo huu, i
ŋaa ŋaali kuna nda bine-kaanay. 47I saabu Yerkoy, i
duu alhorma aljamaadi kul do. ʼSandi go tonton han
kul ʼegilizidi ga woodiyo ka a kallasi.

2.33 *Mar 16.19; Fil 2.9*
2.35 *Mat 22.44*
2.36 *Mat 28.18; Luk 2.11*
2.37 *Luk 3.10*
2.38 *Mar 1.4; Luk 24.47; Yeh 20.22; Kol 2.12*
2.39 *Efe 2.13*
2.40 *Fil 2.15*
2.42 *Mat 14.19; 28.20*
2.45 *Mat 19.21; Luk 12.33*
2.46 *Mat 14.19; Luk 24.53*
2.47 *Oro 14.18*

a **2.34-35** – *Zabur 110.1*

Piyer wowndi gariibudi ka ci bonji

3 Han foo, Piyer nda Yehiya jiji ka koy ʻYerkoy huudi batumadi do ŋaare alwakatidi. Woodi ci turwaazer midi banda. 2Har foo goo dooti ka hayndi a ci bonji, i doonay ka kate ga han kul Yerkoy huudi batumadi mee, ka se na i har « Iboyrodi », hala a ma gariibu woodiyo ka go hirow Yerkoy huudi batumadi ra. 3Saadi ka na a guna Piyer nda Yehiya, ka go baa ka hirow Yerkoy huudi batumadi ra, a wir i ga. 4Piyer nda Yehiya honno ga, i har a se : « Guna yer. » 5A guna gi nda sooboy, bara a tammaha ngu ma duu i ga haya.

6Saadi Piyer har a se : « Ay si may njorfu wala wura, amma hayadi ka ye may, ye noo ni ga. Isa Almasihu Nazareti borodi maadi ra, tun ka dira ! » 7Piyer din ga nda nga kanba gumodi, ka tunndi ga. Saadi hinne nga ceediyo nda nga cee moodiyo yakuwa. 8A sar ka kay ngu cee ga, a sinti ka dira. A hirow i banda Yerkoy huudi batumadi ra. A dira, a sar, a saabu Yerkoy. 9Borodiyo kul guna ga, a dira, a saabu Yerkoy. 10I bay ka woodi nono ka doonay ka goro ka gariibu Yerkoy huudi batumadi meedi ra, ka se na i har « Mee Boyrodi ». Hayadi ka dam kaa i kul se taajab nda biray.

3.1 *Luk 22.8*
3.2 *Luk 16.20; Yeh 9.8*
3.6 *Mar 1.24*
3.11 *Luk 22.8; Yeh 10.23*
3.13 *Mat 27.2; Luk 23.4*
3.14 *Mar 1.24; 15.11; Luk 23.18-25*
3.15 *Luk 24.48*
3.17 *Luk 23.34*

Piyer waaju aljamaadi

11Bonjidi ka wow si hun Piyer nda Yehiya banda far. Aljamaadi kul go jur ka koy i do here, ʻSulaymana werandadi cire, i taajab. 12Saadi ka Piyer guna woodi, a har aljamaadi se : « Ay harmeyo Izirayel boroyo ! Ma se woo go ci war se taajab ? Ma se war go guna yer, ma har yer hinay, wala yer henen na, yer dirandi nda har woo ? 13Ibrahim nda Isaka nda Yaakuba Koydi, yer kaagadiyo Koydi jeer ngu baŋŋaadi Isa, ka war noondi, war ŋankar ʻPilati jine, ka nga jaati baa a ma furndi. 14War ŋankar woodi ka goo ʻhenen, a goo ʻtenje. War har i ma noo war se boro-wiikoydi. 15War wii huna amirdi. Yer ci seedeyo ka Yerkoy hunandi ga bukowdiyo nda cere game. 16Isa naanaydi nda nga maadi alhorma, nga yakuwandi har woo ka war go guna, ka war go bay. Isa maadi naanaydi nga noo har woo alaafiya war kul jine.

17Morayda ay ŋaa-ijeyo, ye bay ka war nda war

amirdiyo kul, war dam ga bila fahamay. 18Amma
Yerkoy timmendi mise woo cille hayadi ka a bay ka
har nda ngu annabiidiyo mee. Hayadi ka na a bay ka
har ci, ka ‘Almasihudi go ta tujur. 19Wa nimsi, war
ma ‘tuubi, hala war junubudiyo ma tuusundi. 20Saadi
alwakati yeenodiyo go ta kaa, ka ‘Sandi go ta yaamar,
saa ka a sanba Isa Almasihu ka tammahandi war se.
21A tilasu ‘beenedi ma kubay ga, hala alwakatidi ka
na Yerkoy go ta tabatindi hayadiyo kul ka na a gay
ka har, nda ngu annabi henenodiyo mee. 22Muusa har
yer kaagadiyo se : ‹ *Sandi, yer Koydi, go ta tunndi war
se, war harmediyo nda cere game, ay cille annabi foo.
Haya kul ka na a har war se, war ma kayndi a se haŋa.*
23*Boro kul ka na kayndi haŋa annabi woodi se, i ta kow
ga aljamaadi ra.* ›[a]

24Annabiidiyo kul ka cii, ka jow ga ja Samiyel ga,
nda woodiyo ka kaa a banda, i kul cii jaari wooyo ka
ra yer goo, ciini. 25War nga ci annabiidiyo ijediyo,
ka kaaya allaahidudi ka Yerkoy dam ngu nda yer
kaagadiyo nda cere game, saadi ka na a har Ibrahim
se : ‹ *Ni haamaadiyo ra, addu ŋ ŋaadi alkabiiladiyo kul go
ta duu albarka.* ›[b]
26War se na Yerkoy jina ka tunndi Isa ngu ba ŋ ŋaadi. A
sanba ga a ma dam war ra albarka, ka kow war kuna
affoo kul, nga junubudiyo ra. »

3.18
Mat 1.22; Luk 24.27
3.20
Luk 2.11
3.21
Mat 17.11; Luk 1.70
3.24
Luk 24.27
3.25
Oro 9.4-5
3.26
Oro 1.16
4.1
Mat 3.7; 16.1,6; Luk 22.4
4.5
Luk 23.13
4.6
Mat 26.3

Piyer nda Yehiya Alyahuududiyo alwakildiyo jine

4 Ka gar Piyer nda Yehiya go cii aljamaadi do,
‘sara-koosukoydiyo nda ‘Yerkoy huudi gardidiyo
amirdi, nda ‘Sadusiyendiyo kaa. 2A tar i se ka i cawndi
aljamaadi. I har ka Isa alhorma, bukowdiyo go ta yee
ka huna. 3I din gi, i kanba gi kasa hala subadi, bara ciji
hirow. 4Amma boro bobo ka mom ciinidi naanay, i too
boro jenber-guu (5.000) alkadar.

5Saadi subaahidi, ngi amirdiyo, nda balikidiyo,
nda ‘ašara-bayraykoydiyo, mara Žeruzalem. 6Hanna
‘sara-koosukoydiyo-jinehundi, nda Kayifi, nda Yehiya,
nda Alegizandur, nda woodiyo kul ka ci addin-
jinehundiyo. 7I dam Piyer nda Yehiya nguyo nda cere

a **3.22-23** – *Alhukumdi 18.15,18,19*
b **3.25** – *Sintidi 22.18 ; 26.4*

game. I hãa gi : « Hinay foo, wala maa foo na, war dam nda woo ? »

8Saadi Piyer, ka ton nda ʼHunde-Henenodi, har i se : « Aljamaadi amiryo nda Izirayel balikiyo, **9**han'o i hãa yer nda gomni ka damndi wircikom se, hala yer ma fahamndi misedi ka na a wow nda. **10**War ma bay ya, war kul Izirayel aljama, ka Isa Almasihu, Nazareti borodi maadi na a damndi nda. Isa woo ka war wii ʼsalibdi ga, Yerkoy hunandi ga bukowdiyo nda cere game. Nga alhorma ra, har woo ka go kay war jine, a selle. **11**Isa ci

Tondidi ka war ka ci cenkoydiyo warra,
Nga ya kaa go yakuwandi kanjedi.[a]

12Kallasi si nongu kul, kala nga kuna. Haya ka se, maa kul na noondi, beenedi cire borodiyo game, ka go hin ka kallasi yer. »

4.8 *Luk 1.15; 23.13*
4.10 *Mar 1.24*
4.11 *Mat 21.42; Efe 2.20; Piy-I 2.7*
4.12 *Mat 1.21; Yeh 14.6; Oro 11.14; Tim-I 2.5*
4.13 *Mat 11.25; Mar 3.14; Luk 22.8*
4.15 *Mat 5.22*
4.16 *Yeh 11.47*
4.20 *Luk 24.48*
4.21 *Mat 9.8*

13Saadi ka i guna Piyer nda Yehiya sooboydi, i taajab, bara i bay ka boroyo nono ka na caw, ka ngi nda boro tanaadiyo kul ci affoo. I bay gi Isa hangakasinediyo ra. **14**I guna mo hardi ka i wowndi, i si bay haya ka nguyo ma har. **15**Saadi ka i fattandi Piyer nda Yehiya, ʼAlyahuududiyo alwakildiyo kondaydi cindi ka guna cere. **16**I har : « Ma na yer ma dam har wooyo se ? Bara sika kul si a ra, Žeruzalem borodiyo kul se, i dam alhikima ber, yer si hin ka ɲankar ga. **17**Amma hala a ma si say ka tonton aljamaadi ra, yer ma gaay gi, ka hanburndi gi, ka har i se, i ma si yee ka cii maa woo ciini, boro foo se. »

18I duu ka kaati gi, ka har i se i ma si yee ka cii, wala ka cawndi koyne, Isa maa ga. **19**Piyer nda Yehiya jaabi ka har i se : « Wa jow anniya wala a goo ʼtenje, Yerkoy jine, yer ma berndi war ka bisa Yerkoy. **20**Haya ka se yer si hin ka jen ka cii hayadi ka yer mom, yer guna. »

21I yee ka hanburndi gi, i fur gi. I si bay mise ka na nguyo ma jukundi gi nda, aljamaadi maaganda se. Hayadi ka damndi se, i kul cindi ka saabu Yerkoy. **22**Bara har woodi, ka i wowndi mise alhikimante woo ra, go may haya ka bisa jiiri woytaaci (40).

a **4.11** – *Zabur 118.22*

Naanayntediyo ŋaaredi

23Saadi ka i fur Piyer nda Yehiya, i koy nguyo
borodiyo do, ka har i se hayadi ka ˙sara-koosukoydiyo
amirdiyo nda balikidiyo har i se. 24Saadi ka na i mom,
i kul jeer jinde nda anniya foo ka cii Yerkoy do, i har :
« Yer ˙San, ni ci Koydi ka taka beene nda ganda, nda
˙isa-honno nda haya kul ka goo i kuna, 25Ni ka dam
ciini wooyo Dawuda, ni baŋŋaadi, mee ra :

‹ Ma nga ci wukuwaka woo gandadiyo nda
cere game,
Nda hungu yaada wooyo alkabiiladiyo nda cere
game ?
26*Addu*ŋ*ŋaadi kokoydiyo man cere,*
Amirdiyo mara ka tangam
Sandi nda nga ˙Almasihudi. ›[a]

27Nda ciimidi, ˙Herodu nda Ponsu ˙Pilati, nda
˙alkabiila-tanaayo, nda Izirayel alkabiiladi, mara
Isa, ni baŋŋa ˙henenodi ga, ka ni ˙suuba. 28Ka dam
hayadiyo kul ka ni kanbadi nda ni yaamardi bay
ka kayndi. 29Saadi morayda, yer San, guna ngi
hanburndidiyo. Ma noo ni baŋŋaadiyo se bine, hala
i ma hin ka har ni ciinidi nda sooboy. 30Ma serre ni
kanba, hala wircikomyo ma wow, alhikimayo ma
dam, ˙taamaysayo ma gunandi nda Isa maadi, ka ci ni
baŋŋa henenodi. »

31Saadi ka i ŋaare ka ben, dooti ka i bara ka mara
jijir. I kul ton nda ˙Hunde-Henenodi, i cindi ka har
Yerkoy ciinidi nda sooboy.

4.26 *Luk 4.18*
4.27 *Mat 14.1; 27.2; Luk 23.12*
4.29 *Efe 6.19; Fil 1.14*
4.30 *Yeh 4.48*
4.31 *Luk 1.15; Ebe 4.12*
4.33 *Luk 24.48; Oro 3.24*
4.34 *Mat 19.21*

Naanayntediyo jemna ngiyo almandiyo

32Aljamaadi ka naanay cindi i ci bine foo, nda
hunde foo. Boro foo si har ngu almandi ci ngu foo
wane, amma i mara haya kul. 33˙Diyadiyo go seede
nda hinay ber ka Isa, ka ci San, yee ka huna. I kul duu
alhorma ber. 34Bara tilasunte foo si ngi nda cere game.
Woodiyo kul ka go may fariyo, wala huuyo, go neere
gi, i kate a haydi. 35I jisi njorfudi diyadiyo ceediyo do,
saadi a jemnandi, boro foo kul go duu hayadi ka na a
go yentasu.

a **4.25-26** – *Zabur 2.1-2*

36Yusuf, ka diyadiyo go kaati nda Barnabasu (woodi
almaanadi ci « woodi ka go dam boro bine »), •Lewi
huuboro nono, ka hun Šipur. 37A neere ngu faridi, a
kate a haydi, a jisi ga diyadiyo ceediyo do.

Ananiyas nda Safira

5 Amma har foo ka maadi ci Ananiyas, nda nga
wondedi Safira, neere ngu fari foo. 2A jisi nga
haydi jeredi, nga wondedi go bay a se haya. A koy nda
jeredi, a jisi ga •diyadiyo ceediyo do.

3Amma Piyer har : « Ananiyas, ma se Albiliisi ton
ni binedi, hala ni tangari •Hunde-Henenodi se, ni jisi
faridi haydi jeredi ? 4Nda a gar a na neerendi, a na ci
ni da wane ? Saadi ka na a neerendi, nga haydi a na
ci ni da kanba na a goo ? Mise foo na ni hin ka dam ni
bine ra anniya woo ? A na ci boroyo se na ni tangari,
amma Yerkoy se na ni tangari. »

4.36 *Kor-I 9.6; Gal 2.1, 9,13*
5.3 *Mat 4.10; Yeh 13.2, 27*
5.6 *Yeh 19.40*
5.12 *Yeh 4.48; 10.23*

5Ananiyas mom ciini wooyo, a kam, a bun.
Hanburay ber din woodiyo kul ka mom haya wooyo.
6Koosowdiyo tun, i kasanke ga, i koy fiji ga.

7Ler hinja woodi banda, nga wondedi kaa, ka gar a
na bay haya kul ka dam. 8Piyer har a se : « Har yene,
faridi haydi hinne da ne wala ? »

A jaabi ka har : « Nga, nga hinne da ne. »

9Piyer har a se : « Mise foo war waafaku ka sii
•Sandi Hunde-Henenodi ? Mom, woodiyo ka koy fiji
ni kurŋedi cee jinde, i ga goo huudi mee, i ta koy nda
ni jaati. »

10Saadi hinne, a kam a ceediyo do, a bun.
Koosowdiyo hirow, i gar a bun, i koy fiji ga nga
kurŋedi jere. 11Hanburay ber din •egilizidi, nda
woodiyo kul ka mom haya wooyo.

Diyadiyo wowndi wircikom bobo

12•Diyadiyo go dam alhikima bobo, nda taajab
hayayo aljamaadi game. I kul go mara nda anniya foo
•Sulaymana werandadi cire. 13Boro foo si suuse ka kaa
i do amma aljamaadi go hinsa ka saabu gi. 14Woodiyo
ka go naanay •Sandi, har nda woy, go gay de i tonton.
15I kate wircikomdiyo nbeddediyo ra, i dam gi karayo
ga, nda kanihayadiyo ga, hala saa ka Piyer go bisa,

nga biidi ma too i kuna affooyo. 16Aljama go jur
ka hun koyradiyo ra ka go man Žeruzalem, ka kate
wircikomyo, nda boroyo ka šaytan laaloyo go torro,
i kul wow.

I laajaaba diyadiyo

17Saadi ˙sara-koosukoydiyo-jinehundi, nda woodiyo
kul ka go a banda, ka ci ˙Sadusiyendiyo kondaydi, i
hinsa ka cense, i kay nguyo cee ga. 18I din ˙diyadiyo,
i dam gi kasa-huu berdi ra, borodiyo jine. 19Amma
˙Sandi almalayka foo kaa, a fer kasa-huudi ganbudi ciji
here, a fattandi gi teray, a har i se : 20« Wa koy ˙Yerkoy
huudi batumadi ra. War ma kay ka har aljamaadi se
huna ciini wooyo kul ! »

21Saadi ka na i mom woodi, i hirow ja subaahi
Yerkoy huudi batumadi ra, i sinti ka cawndi.

Sara-koosukoydiyo-jinehundi, nda woodiyo ka
go a banda kaa, i mara ˙Alyahuududiyo alwakildiyo
kondaydi nda Izirayel balikidiyo. I duu ka har i ma
koy kate diyadiyo ka goo kasa-huudi ra. 22Amma
gardidiyo, saadi ka na i too, i na kaa ta gar gi kasa-
huudi ra, i yee ka koy har i se : 23« Yer kaa ta gar
kasa-huudi go daabu ra, ganbudi go kufal. Gardidiyo
go kay huudi mee, amma saadi ka na yer fer, yer na
gar a kuna wala boro foo. » 24Saadi ka na i mom ciini
wooyo, ˙sara-koosukoydiyo, ˙Yerkoy huudi gardidiyo
amirdi, nda ˙sara-koosukoydiyo amirdiyo ŋam
diyadiyo ga, haya wooyo banda.

25Amma boro foo kaa ta har i se : « Guna, hardiyo
ka war dam kasa ga goo Yerkoy huudi batumadi ra, i
cawndi aljamaadi. » 26Saadi Yerkoy huudi gardidiyo
amirdi nda gardidiyo koy kate gi bila i ma gaabi gi,
bara i hanbur aljamaadi ma warra nguyo nda tondi.

27Saadi ka na i kate gi Alyahuududiyo alwakildiyo
kondaydi jine, sara-koosukoydiyo-jinehundi hãa gi, ka
har : 28« Yer na gaay war, war ma si yee ka cawndi
maa woo ga wala ? A ga go war ton Žeruzalem kul
nda war cawndidi. War go baa ka kamndi yer ga har
woo kuridi. »

29Amma Piyer nda diyadiyo jaabi ka har i se : « Yer
go hima ka berndi Yerkoy, ka bisa borodiyo. 30War nga

5.16
Mat 8.16; Mar 16.17
5.19
Mat 1.20; 28.2; Luk 1.11; Yeh 20.12
5.20
Yeh 6.63, 68
5.21
Mat 5.22
5.27
Mat 5.22
5.28
Mat 23.35
5.30
Gal 3.13

wii Isa, ka kanji ga bundudi ga, amma yer kaagadiyo
Koydi yee ka hunandi ga. 31Yerkoy jeer ga ngu jere
gumodi do here, a ma ci kokoy-ije nda kallasikoy, hala
a ma noo Izirayel se ♦tuubi nda junubu yaafa. 32Yer
ci nga seede haya wooyo ra, ♦Hunde-Henenodi mo go
seede. Yerkoy noo Hunde-Henenodi woodiyo ka go
berndi ngu se. »

33Saadi ka na i mom ciini wooyo, i laala. I guna cere
mise ka ra na nguyo ma wii gi. 34Amma ♦Fariziyen foo,
♦Ašara cawndikoy ka maadi ci Gamaliyel, ka aljamaadi
kul go berndi. A tun ka kay Alyahuududiyo alwakildiyo
kondaydi game. A har i ma fattandi diyadiyo teray, haya
kayna. 35A duu ka har i se : « Izirayel boroyo, wa yeendi
lakal hayadi ka war go ta dam har wooyo se. 36Bara a
na gay ka Tewdas bangay, a har ngu ci haya. A too boro
jongu-taaci (400) ka hanga ga. I wii ga, woodiyo kul ka
naanay ga say, i na kaa haya foo. 37Woodi banda Žuda
Galile borodi bangay kaabudi alwakati, a tunndi aljama
ber ngu banda. Nga mo, i wii ga, woodiyo kul ka go
naanay ga say. 38Morayda, ye har war se, wa yala har
wooyo, wa fur gi i ma koy. Nda goy woo, nda haya woo
ka i dam, hun boroyo do, a ta hasara nda ngu bomo.
39Amma nda Yerkoy do na a hun, war si hin ka hasara
ga. War ma si farrati ka tangam Yerkoy. »

40I naanay hayadi ka na a har. I kaati diyadiyo, i
laasa gi, i har i se i ma si yee ka cii Isa maa ga, i duu
ka fur gi i ma koy.

41Saadi diyadiyo hun Alyahuududiyo alwakildiyo
kondaydi do. I ŋaali nda ka ngiyo kaabundi ka jukundi
Isa maadi se. 42Han kul, Yerkoy huudi batumadi ra,
nda huudiyo ra, i na fur ka cawndi, nda ka har Isa
Almasihu ♦Allinjildi.

5.31 *Mar 1.4; 16.19; Luk 2.11; 24.47*
5.32 *Luk 24.48; Yeh 15.26*
5.34 *Luk 2.46*
5.37 *Luk 2.1-2*
5.38 *Mat 15.13*
5.40 *Mat 10.17*
5.41 *Mat 5.12; Yeh 15.21*
6.1 *Tim-I 5.3*
6.2 *Ebe 4.12*
6.3 *Luk 1.15*

Egilizi suuba boro iyye

6 Ka gar alwakati woodi, ♦taalibdiyo aljamaadi go
tonton kuna. ♦Alyahuududiyo ka go cii ♦Girek ciini
teje woodiyo ka go cii Alyahuudu ciini, haya ka se ngi
tiyaw-woydiyo yalandi hayadi kuna ka go jemnandi
han kul. 2Taalib woy-cindi-hinkadi (12) kaati taalibdiyo
aljamaadi, i har : « A si hima yer ma fur Yerkoy ciinidi,
ka kaadim ŋaayo jemna ra. 3Woodi se, yer ŋaa-ijeyo,

wa taasi war nda cere game boro iyye, ka ga na i dam seedeteray boyro, ka go ton nda ʼHunde-Henenodi nda lakal, ka na yer go ta dam goy woo ra. 4Saadi yer ta go cindi ka gaabundi ŋaare, ka cawndi Yerkoy ciinidi. »

5Ciini woo kan aljamaadi kul se. I suuba Etiyen (har nono ka go ton nda naanay nda Hunde-Henenodi), nda Filipu, nda Porokor, nda Nikanor, nda Timon, nda Parmenas, nda Nikolas (a ci Antiyoš boro ka hirow Alyahuududiyo addindi ra). 6I kate gi ʼdiyadiyo se. I ŋaare Yerkoy, i duu ka ʼkandi i ga kanbayo.

7Yerkoy ciinidi go gay de a momndi, taalibdiyo go tonton gumo-gumo Žeruzalem kuna. ʼSara-koosukoy bobo naanay.

I din Etiyen

8Etiyen, ka go ton nda naanay nda hinay, go dam aljamaadi game taajab hayayo nda alhikima beryo. 9ʼCaw-huudi boro fooyo cindi ka kakaw Etiyen banda. I har caw-huu woodi se « woodiyo ka hun tamteray ra ». I ci Siren borodiyo, nda Alegizanduri borodiyo, nda woodiyo ka hun Silisi nda ʼAzi. 10I na hin ka kakaw bayraydi nda ʼHunde-Henenodi ka na a cii nda.

11Saadi i sufur haryo ka go har : « Yer mom a cii ciiniyo ka ʼwow Muusa nda Yerkoy. »

12I tunndi aljamaadi, nda balikidiyo, nda ʼašara-bayraykoydiyo. I kam Etiyen ga, i din ga, i koy nda ga ʼAlyahuududiyo alwakildiyo kondaydi jine. 13I kate tangari seedeyo ka har : « Har woo si fay nda ka har ciini ka go hoo Yerkoy huu nongu jeerodi, nda Muusa ʼAšaraadi. 14Bara yer mom a har ka Isa Nazareti borodi go ta hasara nongu woo, a ta bar yer kanidiyo ka Muusa cawndi yer. »

15Alyahuududiyo alwakildiyo kondaydi kul ka goro dooti go honno ga, nga alwujuhudi hima nda i se almalayka alwujuhu.

Etiyen cii Alyahuududiyo alwakildiyo do

7 ʼSara-koosukoydiyo-jinehundi har : « Haya wooyo ka i har ni ga, ci ciimi wala ? »

2A har : « Ay babayo nda ay harmeyo, wa kayndi haŋa ! Yerkoy jeerodi bangay yer baba Ibrahim se,

6.5 Luk 1.15
6.6 Mar 5.23; Tim-I 4.14
6.8 Yeh 4.48
6.9 Mat 27.32
6.10 Luk 21.15
6.11 Mat 26.59-61
6.12 Mat 5.22
6.13 Mat 24.15
6.14 Yeh 2.19
6.15 Mat 5.22

saadi ka na a go Mezopotami gandadi ra, ja a na koy
goro Haran koyradi ra, 3a duu ka har a se : ‹ *Hun ni*
gandadi ra, nda ni huuborodiyo game, ma koy gandadi do
ka ye ta cerbu ni. ›[a]
4Saadi a hun Kalde borodiyo gandadi ra, ka koy
goro Haran. Nga baba bundi banda, Yerkoy kow ga
dooti, ka kate ga ganda woo ra, ka ra na war go goro
morayda. 5A na kaaya dow kul ganda woo ra, wala
nongu ka na a kayndi ngu cee. Amma Yerkoy noo
allaahidudi Ibrahim se. Nga haamaadiyo go ta kaaya
ga nga banda, ka gar Ibrahim si may ije kul. 6Yerkoy
cii a do mise woo : ‹ *Ni haamaadiyo go ta goro ganda*
waani ra, i ta dam gi nda tamyo, i ta laajaaba gi jiiri
jongu-taaci (400). › 7Amma Yerkoy har : ‹ *Alkabiiladi*
ka ra na i ta kaa tamyo, ay ngo ta dunbu a ciitidi, woodi
banda i ta fatta, ka yabudu ay nongu woo ra. ›[b]
8Woodi banda Yerkoy noo Ibrahim se, ♦bangu-hirow
allaahidudi. Ibrahim hay Isaka, a hirowndi ga bangu
nga jirbi yaahantedi ra. Isaka dam misedi cille
Yaakuba se, Yaakuba bomoy dam misedi ngu ije-har
7.5 woy-cindi-hinkadi (12) se, ka ci yer kaagadiyo.
Ebe 11.13
9Yer kaagadiyo cense Yusuf ga, i neere ga a ma koy
Misira. Amma Yerkoy cindi a banda. 10A kallasi ga nga
torrodiyo ra. A noo ga alhorma nda bayray ♦Firawuna
jine, ka ci Misira kokoydi. Firawuna dam ga nda
goforner Misira gandadi kul ga, nda ngu huudi kul.
11Heray dam Misira gandadi kul kuna, nda Kanan
gandadi ra. Siitaydi bow, hala yer babadiyo jen ka duu
haya ka i ŋaa. 12Yaakuba mom ka alkama go Misira, a
lawal ka sanba yer babayo. 13Ce hinkantedi ra, Yusuf
bayndi ngu bomo ngu harmediyo se. Saadi Firawuna
bay Yusuf huuborodiyo. 14Saadi Yusuf sanba i ma kate
Yaakuba nda ngu huuborodiyo, ka go too boro woyye-
cindi-guu (75). 15Yaakuba koy Misira. Dooti na a bun,
nga nda yer babadiyo. 16I koy nda gi Šekem, i sutura
gi ♦saaraydi ra, ka na Ibrahim day nda njorfu Hamor
ijediyo ga, ka ci Šekem baba.
17Alwakatidi man, ka kuna Yerkoy go hima
ka timmendi allaahidudi ka a jee Ibrahim se. Yer

a **7.3** – *Sintidi 12.1*
b **7.6-7** – *Sintidi 15.13-14*

aljamaadi go tonton ka bow Misira kuna. 18Saadi i
gorondi kokoy foo, ka si bay Yusuf. 19Kokoy woodi
janba yer alkabiiladi, a torro yer babadiyo. A gaabi gi
i ma fur nguyo ije-ciraydiyo, hala i ma bun.

20Alwakati woodi Muusa hayndi, a may alladam
Yerkoy jine. A huna handu hinja ngu baba huudi ra.
21Saadi ka na a furndi, Firawuna ije-woydi jow ga, ka
kanba ga ngu do sanda ngu ije. 22Muusa caw Misira
borodiyo bayraydi kul, a may hinay ciiniyo ra nda
goyyo ra.

23A may jiiri woytaaci (40), saadi ka na a hirow
a bine ra, a ma koy guna ngu ɲaa-ijediyo, Izirayel
ijediyo. 24A guna i kuna affoo ka Misira boro foo
go tooŋe ga. A faynsa a se, a kow a se gaabi, a wii
Misira borodi. 25A hungu ka ngu ɲaa-ijediyo go
ta faham ka Yerkoy sanba ngu, ngu ma kallasi gi,
amma i na faham. 26Woodi subadi, a kaa ngi nda
cere game. Ka gar i go yenje ra, a suburndi gi i ma
waafaku, ka har i se : ‹ War ci harmeyo, ma se war go
tooŋe cere ? ›

27Amma woodi ka tooŋe ngu attanaadi taasa
Muusa, ka har a se : *‹ May nga dam ni nda yer amir,*
nda yer ašara-dunbukoy ? 28*N'o baa ma wii ay, misedi*
ka na ni wii nda Misira borodi bi wala ? ›[a] 29Ciini wooyo
momntedi banda, Muusa jur ka koy yowteray ra,
Midiyan gandadi ra. Dooti a duu ije hinka.

30Jiiri woytaaci (40) woodi banda, •Sandi almalayka
foo bangay a se ganji, Sinayi tondidi ga, nuune bal-
balnte kuna, ka go hun karji-ɲaa foo ra ka din. 31Muusa
guna taajab woo, a kaa a se bomo-haway. Saadi ka a
man ka guna ga, Sandi jindedi momndi : 32*‹ Ay ci ni*
babadiyo, Ibrahim, nda Isaka, nda Yaakuba, Koydi. ›[b]
Muusa jijir kar-kar, a na suuse ka honno koyne.

33Saadi Sandi har a se : *‹ Sondu ni taamdiyo ni cee,*
bara dooti ka n'o kay ci nongu heneno. 34*Labudda, ay*
guna ay alkabiiladi ka go Misira wane siitaydi. Ay mom
nga doraydi, ay junbu ka kaa ta kallasi gi. Morayda koy,
ye sanba ni Misira. ›[c]

7.20
Ebe 11.23

a **7.27-28** – *Fattadi 2.14*
b **7.32** – *Fattadi 3.6*
c **7.33-34** – *Fattadi 3.5,7-8,10*

35Muusa woo ka na i ɲankar, ka har a se : ‹ May nga dam ni nda yer amir, nda yer ašara-dunbukoy ? › Nga na Yerkoy sanba, a ma kaa ngi amir, nda ngi kallasikoy. Almalaykadi ka bangay a se karji-ɲaadi ra faaba ga. **36**Muusa nga fattandi gi Misira, ka dam taajabyo nda alhikimayo Misira gandadi ra, nda •Isa-honno Ciraydi ra, nda ganjidi ra jiiri woytaaci (40).

37Muusa woodi nga har Izirayel ijediyo se : *‹ Sandi, war Koydi, go ta tunndi war se, war harmediyo nda cere game, ay cille annabi foo. ›*[a] **38**Muusa bara aljamaadi ra ka mara ganjidi ra, nga nda yer babadiyo. Almalaykadi cii a do Sinayi tondidi ga. A duu ciini hunanteyo, hala a ma noo gi yer se.

39Yer babadiyo na baa ka berndi ga. I ɲankar ga, ngi binediyo yee Misira here. **40**I har Haruna se : *‹ Hinsa yer se koyyo ka go dira yer jine. Bara Muusa woo, ka fattandi yer Misira gandadi ra, yer si bay haya ka duu ga. ›*[b] **41**Han woodi i hinsa haw-ije tooru, i koosu sara toorudi se, i ɲaali ngiyo kanba goydi se. **42**Saadi Yerkoy bere i se banda, a fur gi i yabudu hayadiyo ka go beenedi ra. Woodi hantumndi Annabiidiyo Kitabdiyo ra :

7.36 *Yeh 4.48*
7.38 *Oro 3.2; Ebe 4.12*
7.41 *Ban 9.20*

‹ Izirayel huuboroyo, war bay ka noo ay saraayo,
Wala ka koosu yene adabbayo jiiri woytaacidi
(40) kul kuna ganjidi ra, wala ?
43*War lenje Molok*[c] *hukkumdi*
Nda Remfan[d] *war koydi saanaydi,*
Toorudiyo ka war dam hala war ma yabudu gi !
Woodi se ye ta sanba war tamteray ra, hala Babilon
gandadi banda here. ›[e]

44Yer babadiyo cindi ka may seedeteray hukkumdi ganjidi ra. Woodi ka cii Muusa do, yaamar a ma dam ga nda misedi ka na a guna. **45**Hukkumdi kokor yer babadiyo kanba. Ngi nda Žozuwe hirowndi ga alkabiiladi ra, ka cindi woodiyo ka Yerkoy garay, ka hun ngi jine. A cindi dooti hala Dawuda jaman. **46**Dawuda duu alhorma Yerkoy jine. A taasi a ga, a

a **7.37 –** *Alhukumdi 18.15,18*
b **7.40 –** *Fattadi 32.1*
c **7.43 –** *Molok* – Kanan borodiyo nda Fenesi borodiyo wane tooru nono.
d **7.43 –** *Remfan* – Alkabiila-tanaadiyo tooru foo ka Alyahuudu fooyo yabudu ganjidi ra.
e **7.42-43 –** *Amosu 5.25-27*

ma nan ngu ma cen huu Yaakuba Koydi se. 47 Amma
Sulaymana nga cen a se huu.
48 Amma Ijeerodi si goro huu ra ka boroyo kanba
nga hinsa, misedi ka annabiidi har :
49 ‹ *Beene ci ay kokoy-gorohayadi,*
Adduŋŋaadi ci dofor ay ceediyo cire. ›
Sandi har : ‹ *Huu foo na war go ta cen yene ?*
Man ngo ta kaa dooti ka ye hinjam ?
50 *N'bay ay kanba nga dam haya wooyo kul ?* ›[a]
51 Har jinde sendoyo, ka binediyo nda haŋadiyo
na ˙hirow-bangu ! War go tangam saa kul ˙Hunde-
Henenodi ! War nda war babadiyo kul ci affoo !
52 Annabi foo na war babadiyo na torro ? I wii woodiyo
ka bay ka fee ka ˙Tenjentedi go ta kaa. Morayda war
noondi ga, war wii ga. 53 War ka duu ˙Ašaraadi ka
almalaykadiyo yaamar, amma war na berndi ga ! »

7.48
Mar 5.7
7.49
Mat 5.34-35
7.52
Mat 5.12; Tes-I 2.15
7.53
Gal 3.19; Ebe 2.2
7.55
Mar 16.19; Luk 1.15
7.56
Mat 3.16; 8.20
7.58
Luk 4.29
7.59
Luk 23.46
7.60
Mat 5.44; 9.24; Luk 22.41

I warra Etiyen nda tondi

54 Saadi ka na i mom ciini wooyo, i binediyo laala
Etiyen ga, hala i hiŋediyo go jiiri cere ga. 55 Amma
Etiyen go ton nda ˙Hunde-Henenodi, a honno beene. A
guna Yerkoy jeeraydi, Isa go kay Yerkoy jere gumodi
ga. 56 A har : « A ga go, ye guna ˙beenediyo fer, ˙Borodi
Ijedi go kay Yerkoy jere gumodi ga. »
57 I dam wurru beryo, i daabu nguyo haŋadiyo.
I kul jur ka koy warra nguyo a beene. 58 I fattandi
ga koyradi banda, i warra ga nda tondi ka wii ga.
Seedediyo jisi nguyo derbediyo koosow foo ceediyo
do, ka maadi ci Sawul.
59 Saadi ka na i warra Etiyen nda tondi, nga ta go
ŋaare Yerkoy, a har : « Ay ˙San Isa, din ay hundedi. »
60 Woodi banda a sinji kanje, a jeer jinde ka har :
« Ay San, ma si kaabu i se junubu woo. » Ciini wooyo
banda, a bun.

8 Etiyen bundi kan Sawul se.

I laajaaba egilizidi

Torro ber tun handidi ˙egilizidi se ka go Žeruzalem,
i kul say Žude nda ˙Samari maanaydi ra, nda a na ci

a **7.49-50** – *Ezayi 66.1-2*

ˈdiyadiyo. 2Boroyo ka go hanbur Yerkoy fiji Etiyen, i hem ga gumo-gumo. 3Sawul bomoy, go dam hasaraw Egilizidi ra. A hirow huudiyo ra, a din woy nda har, ka dam gi kasa.

Filipu Samari gandadi ra

4Woodiyo ka say-say go dira. Nongu ka i too kul, i cawndi ˈAllinjildi. 5Filipu junbu ˈSamari koyra foo kuna, a waaju nda ˈAlmasihu maa. 6Saadi ka na i mom, i guna alhikimayo ka a dam, aljamaadi kul mara ka kayndi haŋa hayadi ka Filipu go har se. 7Haya ka se šaytan laalo bobo fatta šaytankoyyo ra, i jeer jinde ka wurru, aloojurkoyni bobo nda bonjiyo wow. 8Ŋaali ber damndi koyradi ra.

Simon kottekoynidi

8.3 Kor-I 15.9; Gal 1.13, 23; Fil 3.6; Tim-I 1.13
8.7 Mat 4.24; Mar 16.17
8.12 Mat 3.2
8.14 Luk 22.8; Ebe 4.12
8.15 Yeh 20.22
8.16 Mat 28.19
8.17 Yeh 20.22
8.20 Mat 10.8

9Ka gar har foo go koyradi ra ka maadi ci Simon, ka ci kottekoyni. A cerbu taajab ˈSamari alkabiiladiyo se, a kanba ngu bomo nda boro ber. 10I kul, iciina nda iber, go hinsa ka kayndi a se haŋa, i har : « Har woo ci Yerkoy hinay ber. » 11I kayndi a se haŋa, bara a gay a cerbu gi taajab nda ngu kottedi. 12Amma saadi ka Filipu har i se ˈYerkoy kokoyteraydi ˈAllinjildi, nda Isa Almasihu maadi, i naanay, haryo nda woyyo ˈbatizendi. 13Simon jaati naanay. Saadi ka na a batizendi, a si hun Filipu banda far. Alhikimadiyo nda ˈtaamaysadiyo ka na a guna, kaa a se taajab.

14Ka gar ˈdiyadiyo ka go Žeruzalem mom ka Samari borodiyo yadda Yerkoy ciinidi, i sanba i se Piyer nda Yehiya. 15Saadi ka na i too Samari borodiyo do, i ŋaare i se, hala i ma duu ˈHunde-Henenodi. 16Bara Hunde-Henenodi na junbu ngi kuna wala affoo ga jina. I batizendi ni Isa Almasihu maadi ga. 17Saadi Piyer nda Yehiya ˈkandi i ga kanbayo, i duu Hunde-Henenodi.

18Saadi ka Simon guna ka nda diyadiyo kandi kanbayo borodiyo ga, i duu Hunde-Henenodi, a taasi ka noo gi njorfu. 19A har i se : « Wa noo ay mo se hinay woo, hala boro ka ga ay kandi kanbayo, ma duu Hunde-Henenodi. »

20Amma Piyer har a se : « Yala ni nda ni njorfudi ma halaci. Bara ni hungu ka n'o hin ka day nda

njorfu, hayadi ka Yerkoy go noo yaada. 21Woo na ci
ni yentasu, ni si may a ra baa, haya ka se ni binedi
si tenje Yerkoy jine. 22•Tuubi ni anniya futudi ra, ma
ŋaare Yerkoy, yaama hungudiyo ka go ni binedi ra,
ma yaafandi mana. 23Haya ka se ye guna ka n'o ton
nda booni hotto, ifutu go tefer ni. »

24Simon jaabi ka har : « War jaati nga ma ŋaare
yene •Sandi, hala wooyo kul ka war har, ma si koy
duu ay. »

25Saadi ka na Piyer nda Yehiya benndi ka seede,
ka waaju ka har Sandi ciinidi, i yee Žeruzalem. I har
Allinjildi Samari koyra bobo ra.

Filipu nda Etiyopi borodi

26•Sandi almalayka foo bangay Filipu se, a har a
se : « Tun ka koy gurma here, fondo woodi ka go hun
Žeruzalem ka junbu Gaza, woodi ka go koy ganji. »
27Filipu koy saadi hinne, a guna Etiyopi jinehun foo
ka ci alkaydi. Kandas, Etiyopi kokoy-woydi, almandi
kul go a kanba kuna. A kaa Žeruzalem ka sujudu.
28A yee nguyo do, a go goro •kokoy-otorodi ra, a caw

8.27
Yeh 12.20

Etiyopi jinehun ka go kokoy-otorodi ra (8.27)

annabi Ezayi kitabdi. **29**ʼHunde-Henenodi har Filipu se : « Man ka too otoro woo do. »

30Filipu jur ka koy, a mom a go caw annabi Ezayi kitabdi. A har a se : « N'o faham hayadi ka n'o caw wala ? »

31A jaabi ka har : « Mise foo na ye hin ka faham, nda boro si fer ga yene ? » A duu ka suburndi Filipu, a ma jiji ka goro ngu jere.

32Hayadi ka na a go caw Hantumdi ra ci woo :

« Sanda feeji ka i boy ka koy koosu,
Sanda feeji-ije beebe woodiyo ka go kosa ga jine,
Misedi na a na wala ka fer ŋgu meedi.
33*Misedi ka na a yeendi ngu bomo ganda, nga*
alhakudi dinndi a ga.
May ngo ta cii nga jamandi ciini ?
Haya ka se nga hunadi hun adduŋŋaadi ra. »[a]

34Alkaydi har Filipu se : « Ye ŋaare ni, ma har yene, may ciini na annabiidi go cii mise woo ? Nga jaati na a goo nda, wala boro tana ? » **35**Saadi Filipu fer ngu mee, ka sinti nda nongu woodi Hantumdi ra, a har a se Isa ʼAllinjildi.

8.35 *Mat 5.2; Luk 24.27*
8.39 *Kor-II 12.2; Tes-I 4.17; Ban 12.5*

36Ka gar i go hanga nguyo fondo, i too hari foo do. Alkaydidi har : « Hari go. Ma ngo jendi ay ma ʼbatizendi ? » **37**Filipu har a se : « Nda n'o naanay nda ni binedi kul, woodi go hin ka dam. » Alkaydidi jaabi ka har a se : « Ye naanay ka Isa ʼAlmasihu ci ʼYerkoy Ijedi. »[b] **38**A yaamar otorodi ma kay. I boro hinkadi kul junbu haridi ra, Filipu nda alkaydidi, saadi Filipu batize ga. **39**Saadi ka na i fatta haridi ra, Sandi Hundedi koy nda Filipu. Alkaydidi na yee ka guna ga, amma a hanga ngu fondodi ŋaali ra. **40**Amma Filipu go Azot koyradi ra. A hun dooti ka koy Sezare koyradi ra. A har Allinjildi, koyradiyo kul kuna ka ra na a bisa.

Sawul naanay Isa

Diyadiyo 22.6-16 ; 26.12-18

9 Ka gar Sawul si hungu ni bara torro nda wii ʼSandi ʼtaalibdiyo se. A koy ʼsara-koosukoydiyo-

a **8.32-33** – *Ezayi 53.7-8*
b **8.37** – *Alhisab woo si garndi ʼkitab jeeno jere berdi kul kuna.*

jinehundi do. 2A taasi a ga batakidiyo, ka ngu go koy
nda Damasu ♦caw-huudiyo se. Saa ka na a gar dooti
cawndi taawodi boroyo, nda haryo nono wala woyyo,
a ma haw gi, ka kate gi Žeruzalem. 3Ka gar a go fondo
ra, a man Damasu. Saadi hinne annuura ka hun beene
naray ka wanga ga. 4A kam ganda, a mom jinde foo
ka go har a se : « Sawul, Sawul, ma se n'o torro ay ? »

5A jaabi ka har : « Ni ci may, ay San ? »

Sandi har a se : « Ay ci Isa ka n'o torro. 6Amma tun,
ma hirow koyradi ra. I ta har mana hayadi ka n'o hima
ka dam. »

7Hardiyo ka go hanga ga, i kay i ŋam. I mom
jindedi, amma i si guna boro kul. 8Sawul tun dowdi ra.
Nga moodiyo go fer, amma a si guna haya foo. I din a
kanba, ka koy nda ga Damasu koyradi ra. 9A dam jirbi
hinja a si guna. A si ŋaa, a si ɲin.

10Ka gar taalib foo go Damasu ka maadi ci Ananiyas.
Sandi har a se handir kuna : « Ananiyas ! »

A har : « Ay go, ay San ! »

11Sandi har a se : « Tun, koy lolo woodi ra ka se
na i har Itenjentedi, ma taasi Žuda huudi ra woodi
ka maadi ci Sawul, Tarsi borodi, bara a go ŋaare ra.
12A guna handir kuna har foo ka maadi ci Ananiyas,
ka hirow ka ♦kandi a ga kanba, hala ngu ma yee
ka guna. »

13Ananiyas jaabi ka har : « Ay San, ay mom nda boro
bobo, ifutudi kul ka har woo dam, ni ♦isuubantediyo
ga Žeruzalem kuna. 14♦Sara-koosukoydiyo amirdiyo
noo ga hinay ne, a ma haw woodiyo kul ka go har
ni maadi. »

15Amma Sandi har a se : « Koy, bara ay suuba har
woo, a ma koy nda ay maadi alkabiiladiyo jine, nda
kokoydiyo jine, nda Izirayel ijediyo jine. 16Ye ta cerbu
ga torrodiyo kul ka na a ta guna ay maadi se. »

17Ananiyas koy. Saadi ka na a too huudi do, a kandi
kanba Sawul ga, ka har a se : « Sawul, ay harme,
ay San Isa ka bangay mana fondodi ka ni hanga,
nga sanba ay hala ma guna, ma ton nda ♦Hunde-
Henenodi. » 18Alwakati woodi, kooši himaray kam ka
hun a moodiyo ga, a guna. A tun, a ♦batizendi. 19Saadi
ka na a ŋaa ka ben, nga gaabidi yeekate.

9.3
Kor-I 15.8
9.7
Yeh 12.29
9.12
Mar 5.23
9.13
Oro 1.7; Efe 1.1; Fil 1.1
9.15
Oro 1.1; 11.13; Gal 1.15-16; Tim-I 1.12
9.16
Kor-II 6.4-10; Tim-II 1.8; 2.3,9
9.17
Luk 1.15

Sawul Damasu nda Žeruzalem koyradiyo ra

Sawul cindi jirbi kaynayo taalibdiyo do Damasu.
20Saadi hinne a waaju ˙caw-huudiyo ra, ka ˙Almasihu
ci ˙Yerkoy Ijedi. 21Woodiyo kul ka mom, a kaa i se
taajab. I cindi ka har : « N'bay, woo da nga cindi ka
torro Žeruzalem kuna woodiyo ka go kaati Isa maadi ?
N'bay, a kaa ne mo hala a ma haw gi, ka koy nda gi
˙sara-koosukoydiyo amirdiyo do ? » 22Amma Sawul go
gay de a yakuwa. A ciinidi go haw ˙Alyahuududiyo
bomo ka go Damasu, ka cerbu gi ka Isa ci Almasihudi.
23Saadi ka na a gay, Alyahuududiyo guna cere hala
nguyo ma wii ga. 24Sawul bay ngi anniya futudi ga. I
cindi ka hawjay koyradi meediyo ciji nda jaari, hala
nguyo ma duu ka wii ga. 25Amma ciji foo taalibdiyo
jow ga, i dam ga seji ra, i jumndi ga tecedi banda.
26Saadi ka na a too Žeruzalem, Sawul taasi ka hirow
taalibdiyo ra. Amma i kul go hanbur ga, i si naanay
ka nda ciimi a ci taalib. 27Amma Barnabasu koy nda
ga ngu banda ˙diyadiyo do. A duu ka filla i se misedi
ka na Sawul guna nda ˙Sandi, ka cii a do fondodi ra.
A fahamndi gi ka a waaju nda ciimidi Isa maadi ga,
Damasu koyradi ra. 28A cindi i banda Žeruzalem,
a koy a kaa, a cii nda sooboy Sandi maa ga. 29A cii
Alyahuududiyo do ka go cii ˙Girek ciini, nga nda gi go
kakaw. Amma woodiyo go taasi ka wii ga. 30Saadi ka
na ɲaa-ijediyo bay, i koy nda ga hala Sezare koyradi
ra. Woodi banda i sanba ga Tarsi koyradi ra.
31˙Egilizidiyo go alaafiya ra Žude kul kuna, nda
Galile nda ˙Samari. I dam cere bine, i dira Sandi
hanburay ra, ˙Hunde-Henenodi faabadi go tonton
egilizidiyo.

9.20
Mat 4.3
9.22
Luk 2.11
9.26
Gal 1.17-18
9.29
Kor-II 11.26

Ene nda Dorkas

32Piyer ka go yaara gandadi ra, junbu ka koy
˙isuubantediyo do, ka go Lidda koyradi ra. 33A gar
dooti har foo ka maadi ci Ene, jiiri yaaha a go kani
ngu kanihayadi ga, a ci bonji. 34Piyer har a se : « Ene,
Isa Almasihu go wowndi ni. Tun, hinsa ni daaridi. »
A tun saadi hinne. 35Borodiyo kul ka go goro Lidda
nda Saron maanaydi ra guna woodi, i nimsi ka ˙tuubi
˙Sandi maadi ra.

36Ka gar Joppe koyradi ra, taalib woy foo ka maadi
ci Tabita. ʼGirekdiyo go har a se Dorkas.[a] A dam
goy boyroyo nda saraayo. 37Alwakati woodi wirci
kamndi ga, a bun. Saadi ka na i humay ga, i kandi ga
sooro-huu foo ra. 38Joppe go man Lidda. Saadi ka na
taalibdiyo mom ka Piyer go Lidda, i sanba har hinka
ma koy suburndi ga a ma kaa nguyo do ceŋe ra.
39Piyer tun ka hanga har hinkadi. Saadi ka na a too,
i koy nda ga sooro-huudi do. Tiyaw-woydiyo kul go
wanga ga, i hem. I cerbu ga turcidiyo nda derbediyo,
ka Dorkas cindi ka dam nguyo se, saadi ka a huna.
40Piyer fattandi borodiyo kul, a sinji kanje, ka ŋaare.
A duu ka bere bukowdi do here, a har : « Tabita, tun ! »
A fer ngu moodiyo, a guna Piyer, a tun ka goro. 41A
din a kanba, a tunndi ga, a kaati isuubantediyo nda
tiyaw-woydiyo, a cerbu ga i se, a huna. 42Joppe kul
nga bay a se haya, ibobo naanay Sandi. 43Piyer gay a
goro Joppe, a junbu Simon do, ka ci kuuru musaykoy.

Korneli go taasi Piyer

10 Ka gar har foo go Sezare koyradi ra ka maadi ci
Korneli. A ci kapiten saddasu aljama woodi ra,
ka se na i har Itali wondi. 2Har woo go hanga addindi,
a go hanbur Yerkoy, nga nda nga huuborodiyo kul.
A dam sara bobo borodiyo se, a ŋaare Yerkoy saa
kul. 3Turwaazer alwakati wicir here, a faham handir
kuna, Yerkoy almalayka foo hirow a do, ka har a se :
« Korneli ! »
4Korneli go guna ga, a hanbur, a har : « Ma nono,
ay ʼSan ? »
Saadi almalaykadi har a se : « Ni ŋaarediyo nda ni
saraadiyo jiji ka koy kay Yerkoy jine, a go guna gi.
5Morayda sanba haryo Joppe koyradi ra, i ma kate ne
Simon, ka se na i har Piyer. 6A junbu Simon foo do, ka
ci kuuru musaykoy, ka huudi go ʼisa-honnodi mee. »
7Ja almalaykadi ka cii a do koy, Korneli kaati ngu
baŋŋaadiyo ra ahinka, nda saddasu foo ka go hanbur
Yerkoy, ka go woodiyo ra ka go a jere saa kul. 8A
fahamndi gi hayadi kul, a duu ka sanba gi Joppe.

9.36 *Tim-I 2.10; Tit 3.8*
9.39 *Tim-I 5.3*
9.40 *Mat 9.25; Luk 7.14; 22.41*
10.4 *Mat 10.42; Ban 8.4*

a **9.36 –** *Tabita…Dorkas* – « Tabita » Alyahuudu ciini kuna, nda « Dorkas »
Girek ciini kuna almaanadi ci « njeeri ».

Hayadi ka Piyer guna

9Woodi subadi ra, ka gar i go fondo ra, i man
koyradi. Piyer jiji soorodi ga midi alwakati, ka ŋaare.
10A heray, a baa ka ŋaa. Saadi ka i lelinde a se ŋaa,
lakal hun Piyer ga, Yerkoy cerbu a se haya foo. 11A
guna •beenedi fer, haya foo junbu ka kaa a do, ka hima
nda waala ber, ka kanje taacidi kul hawndi, a junbu
ganda. 12Nga kuna, adabba sii kul go : adduŋŋaadi cee
taacidiyo, nda ganji-adabbadiyo, nda fiilamkoydiyo,
nda beene cirowdiyo. 13Jinde foo har a se : « Piyer,
tun. Wii, ma ŋaa. »

14Piyer jaabi ka har : « Abada ay •San, bara ay na
bay ka ŋaa haya ka si henen, wala ka go jiibi. »

15Ce hinkante koyne, jinde foo har : « Hayadi ka
Yerkoy henenndi, ma si guna ga nda ijiibo ! »

16Woodi damndi ce hinja. Hayadi sanbundi ka yee
beene koyne.

10.9
Mat 24.17
10.11
Mat 3.16
10.15
Mat 15.11; Luk 11.41; Oro 14.14, 17,20; Kor-I 10.25; Tim-I 4.3-4; Tit 1.15
10.26
Ban 19.10; 22.8-9

17Ka gar Piyer si bay haya kul ka ci handir woo
almaanadi, hardiyo ka Korneli sanba hãa Simon
huudi. I kaa ta kay huudi mee. 18I jeer jinde ka hãa :
« Ne na Simon, ka se na i har Piyer, junbu wala ? »

19Ka gar, Piyer go hungu handirdi ka a guna,
Hundedi har a se : « Guna, har hinja go taasi ni. 20Tun,
junbu morayda, ma hanga gi bila sika, bara ay jaati
nga sanba gi. »

21Saadi Piyer junbu ka koy hardiyo do, a har i se :
« Ay go, ay nga ci woodi ka war go taasi. Ma nga ci
war kaadi addelil ? »

22I jaabi ka har : « Kapiten Korneli, har ka go •tenje, a
hanbur Yerkoy, ka ga na •Alyahuududiyo alkabiiladi kul
go seede iboyro. Yerkoy sanba a se almalayka •heneno
foo, ka har a se a ma kate ni ngu huu, ka mom ciiniyo
ka n'o ta har a se. » 23Piyer hirowndi gi, a jumndi gi.

Piyer koy Korneli huu

Subaahidi a hanga gi. Ɲaa-ijediyo ka go Joppe kuna
affooyo hanga ga. 24Woodi subadi i too Sezare. Korneli
go batu gi, a kaati ngu huuborodiyo nda ngu cerediyo.
25Saadi ka Piyer hirow, Korneli ka koy kubay ga,
warra ngu a ceediyo do, ka sujudu a se. 26Amma Piyer
tunndi ga, ka har a se : « Tun, ay mo ci boro, da. »

27A cii a do, a hirow, a gar boro bobo ka mara. 28A
har : « War go bay ka a go harram ʼAlyahuudu ga, nga
nda ʼalkabiila-tana boro ma mara, wala a ma hirow a
huu. Amma Yerkoy cerbu ay, ka ay ma si har boro kul
si henen, wala a go jiibi. 29Woodi se, saadi ka ni sanba
diya, kaadi na sendu ay ga. Morayda, ye baa ay ma
bay hayadi ka se ni sanba diya, ay ma kaa. »
30Korneli har a se : « A too jirbi taaci morayda, ay
hawmee, ay go ŋaare ra ay huudi ra, turwaazer midi
banda. De, har foo ka dam derbe naraynte, kaa ta kay
ay jine. 31A har : ‹ Korneli, ni ŋaaredi momndi. Yerkoy
go guna ni saraadiyo. 32Sanba boro Joppe koyradi ra,
ma kate Simon, ka se na i har Piyer. A junbu Simon,
kuuru musaykoydi huu, ka go ʼisa-honnodi mee. Saa
ka na a kaa, a ta cii ni do. › 33Saadi hinne, ay sanba
diya ni do, i ma kaati ni. Ni goydi boori ka ni kaa.
Morayda, yer kul go Yerkoy jine, ka mom hayadi ka
Yerkoy yaamar ni ma har yer se. »
34Saadi Piyer fer ngu mee ka har : « Nda ciimidi, ay
faham ka borodiyo kul go sawa Yerkoy ga. 35Amma
alkabiila kul kuna, boro kul ka hanbur ga, ka goydi go
ʼtenje, go kan a se. 36A sanba ciinidi Izirayel ijediyo
do, ka har ʼAllinjildi alaafiyadi nda Isa Almasihu,
ka ci borodiyo kul ʼSan. 37War go bay hayadi ka
damndi. Yehiya waaju borodiyo i ma ʼbatizendi.
Woodi banda, ciini woo jina ka sinti Galile, saadi a
koy Žude kul kuna. 38War go bay misedi ka Yerkoy
suuba Isa Nazareti borodi nda ʼHunde-Henenodi nda
hinay, ka go koy nongu kul ka dam iboyro, ka wowndi
woodiyo kul ka Albiliisi go jarrab, bara Yerkoy go
a banda.
39Yer ci seedeyo hayadiyo kul ka na a dam,
Alyahuududiyo gandadi ra nda Žeruzalem. Nga ka
i deeci ka wii ga bundudi ga. 40Yerkoy hunandi ga
jirbi hinjantedi ra, a duu ka yaamar a ma cerbu ngu
bomo. 41A na ci borodiyo kul se, amma seede woodiyo
ka Yerkoy gay ka suuba, ka ci yer, ka ŋaa, yer ɲin a
banda, saadi ka a yee ka huna bukowdiyo nda cere
game. 42A duu ka yaamar yer ma waaju aljamaadi,
ka seede ka ngu na Yerkoy kayndi, ngu ma dunbu-
ciiti hunante nda bukow kul ga. 43Annabiidiyo kul go

10.28
Yeh 4.9
10.30
Yeh 20.12
10.34
Mar 12.14; Oro 2.11; Gal 2.6; Efe 6.9; Kol 3.25; Žak 2.1; Piy-I 1.17
10.36
Mat 28.18; Luk 2.14; Yeh-I 1.5
10.38
Mat 4.23; Yeh 3.2
10.39
Luk 24.48
10.41
Luk 24.43; Yeh 14.17, 22; 21.13
10.42
Mat 28.19-20; Yeh 5.22; Oro 14.9; Kor-II 5.10; Tim-II 4.1; Piy-I 4.5
10.43
Luk 24.27; Yeh 3.15

seede a ga, ka boro kul ka naanay ga, go duu junubu yaafa, nga maadi ga. »

44Ka gar Piyer go cii ra, Hunde-Henenodi junbu woodiyo kul ga ka go kayndi haŋa ciinidi se. 45Naanayntediyo kul ka ci Alyahuudu,[a] ka hanga Piyer ka kaa, nga taajab nda ka Hunde-Henenodi noondi alkabiila-tanaadiyo bomoy se. 46Bara i mom i cii ciini tanaayo ra, ka saabu Yerkoy.

Saadi Piyer har : 47« Boro go hin ka jendi wooyo ma batizendi nda hari, ngi ka duu Hunde-Henenodi, misedi ka yer duu ga nda ? » 48A noo yaamar i ma batizendi Sandi maa ga. I wir a ga, a ma cindi nguyo do jirbi kaynayo.

Piyer fahamndi hayadi ka a dam

11 Ka gar ʼdiyadiyo nda ŋaa-ijediyo ka go Žude, mom ka ʼalkabiila-tanaadiyo naanay Yerkoy ciinidi. 2Saadi ka Piyer jiji ka koy Žeruzalem, ʼAlyahuududiyo[b] teje ga. 3I har a se : « Ni hirow boroyo do ka na ʼhirow-bangu, ni ŋaa i banda ! »

10.44 Luk 1.15
10.46 Mar 16.17
10.47 Yeh 20.22
11.1 Ebe 4.12
11.3 Gal 2.12

4Saadi Piyer filla i se hayadi kul, ja a sintidi do. A hanga i se a kul banda. 5« Ay cindi Joppe koyradi ra. Saadi ka ay go ŋaare ra, lakal hun ay ga. Ay guna haya foo ka go hima nda waala ber, ka kanje taacidi kul hawndi, a junbu ka hun ʼbeene, ka kaa hala ay do. 6Ay honno ga, ay korosi, ay guna adduŋŋaadi wane adabba cee taacidiyo kul, nda ganji-adabbadiyo, nda fiilamkoydiyo, nda beene cirowdiyo. 7Ay mom jinde foo ka go har yene : ‹ Piyer, tun. Wii, ma ŋaa. ›

8Saadi ay har : ‹ Abada, ay ʼSan, bara ay hunadi kul kuna, haya ka si henen, wala ka go jiibi, na bay ka hirow ay mee ra. ›

9Ce hinkantedi jindedi ka hun beene har yene : ‹ Hayadi ka Yerkoy henenndi, ma si guna ga nda ijiibo. › 10Woodi damndi ce hinja. Woodi banda, hayadi kul yee beene.

11Alwakati woodi jaati, har hinja ka sanbandi ka

a **10.45 –** *ka ci Alyahuudu* – ʼKitabdi go har « ka hirow bangu ». Ma guna « hirow-bangu » kitabdi banda here, « Ciinidiyo Fahamndidi » kuna.
b **11.2 –** *Alyahuududiyo* – ʼKitabdi go har « woodiyo ka hirow bangu ». Ma guna « hirow-bangu » kitabdi banda here, « Ciinidiyo Fahamndidi » kuna.

hun Sezare koyradi ra, kaa ta kay huudi mee ka ay go.
12•Hunde-Henenodi har ay ma hanga gi bila sika. Ay
harme iddu woo, ka war'o guna, hanga ay, yer hirow
Korneli huudi ra. 13Korneli har yer se misedi ka na ngu
guna almalaykadi kaa ngu do, ka har ngu se : ‹ Koy
Joppe, ma kate Simon, ka se na i har Piyer. 14A ta har
mana, misedi ka ra na ni nda ni huuborodiyo kul, go
ta kallasi. ›

15Ja ay sinti ka cii, Hunde-Henenodi junbu i ga,
misedi ka na a dam yer se sintidi ra. 16Ay hungu Sandi
ciinidi ka har : ‹ •Yehiya •batize nda hari, amma war,
war go ta batizendi nda Hunde-Henenodi. › 17Nda
Yerkoy noo gi hayadi ka na a noo yer, ka naanay San
Isa Almasihu, ye hin ka jendi ga Yerkoy se wala ? »

18Saadi ka na i mom ciini wooyo, i dangay, i saabu
Yerkoy ka har : « Saadi Yerkoy noo •tuubi alkabiila-
tanaadiyo se, hala i ma huna ! »

Egilizi Antiyoš koyradi ra

19Etiyen bundi banda, torrodi bow. Naanayntediyo
ka say-say, koy hala Fenesi gandadi ra, nda Šipur
gungudi ga, nda Antiyoš koyradi ra. I har Yerkoy
ciinidi •Alyahuududiyo ni se. 20Amma ngi kuna
affooyo ka ci Šipur nda Siren boro, ka kaa Antiyoš,
cii •Girek borodiyo do. I har i se •San Isa •Allinjildi.
21Sandi hinaydi go i ga, boro bobo naanay, i •tuubi ka
kaa Sandi do here.

22Žeruzalem •egilizidi borodiyo mom alhabardi. I
sanba Barnabasu hala Antiyoš. 23Saadi ka na a too,
ka na a guna Yerkoy alhormadi, a ɲaali. A suburndi
gi, i ma gaabundi ngi binediyo ra, ka denji Sandi.
24Barnabasu ci har ka go boori, a ton nda •Hunde-
Henenodi nda naanay. Boro bobo naanay Sandi.

25Woodi banda Barnabasu koy Tarsi koyradi ra,
ka taasi Sawul. 26Saadi ka na a guna ga, a kate ga
Antiyoš. I dam jiiri timmo. I goy nda cere egilizi woodi
ra, i cawndi boro bobo. Antiyoš na i lawal ka kaati
•taalibdiyo nda Kerecenyo.

27Alwakati woodi, annabiiyo hun Žeruzalem ka
junbu ka koy Antiyoš. 28Ngi kuna affoo, ka maadi
ci Agabus, tun ka kay. A har nda Hunde-Henenodi,

11.12
Oro 3.22
11.14
Yeh 4.53; Kor-I 1.11, 16
11.16
Mar 1.4,8
11.18
Oro 10.12-13; Kor-II 7.10
11.19
Gal 2.11
11.20
Mat 27.32
11.21
Luk 1.66
11.24
Luk 1.15
11.26
Piy-I 4.16
11.27
Kor-I 11.4; Efe 4.11
11.28
Mat 24.14

ka heray ber go ta dam adduŋŋaadi kul kuna. Heray woodi damndi kokoydi ka ci Kulodu jaman. 29Taalibdiyo waafaku nguyo ma sanba faaba ŋaa-ijediyo se ka go Žude, boro foo kul haya ka na a hin. 30I dam woodi. Hayadi ka na i sanba balikidiyo se, i dam ga Barnabasu nda Sawul kanba.

Almalayka kallasi Piyer kasa-huudi ra

12 Alwakati woodi jaati, ♦Herodu ka ci kokoydi sinti ka torro ♦egilizidi boro fooyo. 2A wii Žaki, Yehiya harmedi, nda takuba. 3Saadi ka na a guna ka woodi kan ♦Alyahuududiyo se, a din Piyer mo. Woodi damndi jingardi ra, ka ra na i ŋaa ♦takuladiyo ka ra na alkamiira si. 4Saadi ka na a din ga, a dam ga kasa. A dam ga saddasu woy-cindi-iddu (16) kanba, ka affoo kul saddasu taaci nga go a ra, i ma hawjay ga hala ngu ma ta kayndi ga aljamaadi jine ♦Pak jingardi banda.

5Piyer cindi kasa, amma egilizi borodiyo na hinjam far ka ŋaare Yerkoy a se.

6Ciji woodi, ka yana handidi ka Herodu go niya ka fattandi ga, ka dunbu-ciiti, galanga hinka go haw Piyer. A kani saddasu hinka nda cere game. Saddasuyo go huudi mee, i hawjay kasa-huudi. 7De ♦Sandi almalayka foo bangay. Annuura ber dam kasa-huudi kuna here. Almalaykadi tunndi Piyer, ka kar ga a jeredi ga, ka har a se : « Tun tanba ! » Galangadiyo kam ka hun a kanbadiyo ra.

8Almalaykadi har a se : « Dam ni hawkunadi, ma haw ni taamdiyo korfodi. » Piyer dam woodi. A yee ka har a se : « Dam ni burmusudi, ma hanga ay. » 9Piyer fatta ka hanga ga. A na bay ka hayadi ka almalaykadi dam ci ciimi, a hungu ngu go handir kuna. 10I bisa saddasu lawaldiyo nda a hinkantediyo ga. I too guuru ganbudi do, ka go fatta koyradi ga. Ganbudi fer nda ngu bomo. Saadi ka i fatta, i koy hala lolo foo mee. Saadi hinne almalaykadi hun Piyer banda.

11Piyer lakaldi yeekate. A har : « Morayda ay faham nda ciimi ka Sandi sanba ngu almalaykadi, ka kallasi ay Herodu kanba, nda hayadi ka na Alyahuududiyo alkabiiladi go batu. »

12A hungu haya kayna, a koy Mariyama huu.

11.29 *Oro 15.26; Kor-II 8.1-4*
11.30 *Tim-I 5.17; Tit 1.5; Žak 5.14; Piy-I 5.1; Yeh-II 1.1*
12.1 *Mat 14.1*
12.2 *Mat 4.21; Mar 10.39*
12.4 *Yeh 11.55*
12.5 *Oro 15.30-31; Efe 6.18*
12.11 *Luk 15.17; Kor-II 1.10; Piy-II 2.9*
12.12 *Kol 4.10; Tim-II 4.11; Fim 1.24; Piy-I 5.13*

Yehiya, ka se na i har Marki, ci Mariyama ije. Aljama
ber go dooti, i ŋaare. 13Piyer kar-kar huudi meedi
ganbudi. Koŋŋo-woy foo, ka maadi ci Rod, man ka
mom. 14A bay Piyer jindedi. Ɲaalidi kuna, a na fer
huudi meedi. A jur ka koy har ka Piyer go huudi mee.
15I har a se : « Ni hollo ya ! » Amma a sinjindi, i har :
« Saadi, nga almalaykadi nono. »
16Piyer cindi ka kar-kar. I fer, i guna Piyer, a kaa i
se taajab. 17Piyer sanbu i se kanba, i ma dangay. A filla
i se misedi ka Sandi fattandi ngu kasa, a duu ka har :
« Wa har ga Žaki nda ŋaa-ijediyo se. » Woodi banda, a
jow fondo ka koy nongu tana.
18Saadi ka subaahi henen, saddasudiyo hirow
wukuwaka ber kuna, ka bay haya ka duu Piyer.
19Herodu taasi ga, a na duu ga. A hãa saddasudiyo, a
duu ka noo yaamar i ma wii gi.

Herodu bun

Woodi banda a junbu ka hun Žude ka koy Sezare
koyradi ra, ka goro dooti. 20Ka gar ♦Herodu dukur Tir
nda Sidon borodiyo ga. Amma i kul kaa jinde foo, ka
kaa a do. Saadi ka na ngi nda Blastos, ka ci nga huudi
hawjaykoydi, faham cere, i taasi Herodu ga alaafiya,
bara ngi gandadi go duu ngu mee hunadi, kokoydi
gandadi ra.
21Jaaridi ka ga na i waafaku, Herodu go dam kokoy
derbeyo, a goro ciiti-dunbu-gorohayadi ga, a bara ka
cii i do. 22Aljamaadi go kaati ka har : « Woo ci koy foo
jinde, a na ci boro jinde ! » 23Alwakati woodi jaati,
♦Sandi almalayka foo taar ga, haya ka se a na saabu
Yerkoy. Nooniyo ŋaa ga, ka wii ga.
24Amma Yerkoy ciinidi go gay de a say gumo-gumo,
♦taalibdiyo go gay de i tonton.
25Amma saadi ka Barnabasu nda Sawul benndi ngi
goydi, i hun Žeruzalem ka yee Antiyoš. I kabay nguyo
banda Yehiya, ka se na i har Marki.

Hunde-Henenodi sanba Barnabasu nda Sawul

13 Ka gar annabiiyo nda cawndikoy fooyo go
♦egilizidi ra ka go Antiyoš : Barnabasu, nda
Simeyon (ka se na i har Ibibi), nda Lusiyus (Siren

12.13 *Yeh 18.16-17*
12.14 *Luk 24.41*
12.15 *Mat 18.10*
12.20 *Mat 11.21*
12.24 *Ebe 4.12*
13.1 *Mat 14.1; 27.32; Efe 4.11*

borodi), nda Manahen (nga nda gofornerdi ka ci ♦Herodu biirindi nda cere), nda Sawul. 2Han foo i mara ka berndi ♦Sandi, i hawmee. ♦Hunde-Henenodi har : « Wa yeendi yene jere ga, Barnabasu nda Sawul, goydi ka se na ay kaati gi se. » 3Saadi i hawmee, i ŋaare, i ♦kandi i ga kanba, i nan i ma koy.

Barnabasu nda Sawul Šipur gungudi ga

4♦Hunde-Henenodi sanba Barnabasu nda Sawul, i junbu ka koy Selusi koyradi ra. Dooti i jow hii, ka koy Šipur gungudi ga. 5Saadi ka na i too Salamin koyradi ra, i cawndi Yerkoy ciinidi ♦Alyahuududiyo ♦caw-huudiyo ra, Yehiya go faaba gi.

6Saadi ka na i dira gungudi ga, ka kaa hala Pafos koyradi, i kubay nda kottekoyni foo, ka maadi ci Bar-Yesu. A ci tangari-annabi, Alyahuudu nono. 7A go goforner jere, ka ci Serjiyus Polus, ka go may bayray. Gofornerdi kaati Barnabasu nda Sawul, a har ngu go baa ngu ma mom Yerkoy ciinidi. 8Amma Bar-Yesu, ka se na i har Elimas (ka maadi almaanadi ci « kottekoyni ») tangam gi, a taasi ka jendi gofornerdi ma naanay. 9Saadi Sawul, ka i har nga mo se Pol, ton nda Hunde-Henenodi, gooti ga. 10A duu ka har : « N'o ton cemerayyo nda albidayo, Albiliisi-ije, haya ka go ♦tenje kul ibere, ni si fay nda ka tangam ♦Sandi fondodiyo, ka kul go tenje, wala ? 11Morayda guna, Sandi kanbadi go ni ga. N'o ta dana, n'o ta dam alwakati, ka ni si guna woynedi. »

13.5 *Ebe 4.12*
13.6 *Mat 7.15*
13.9 *Luk 1.15*
13.10 *Mat 13.38; Yeh 8.44*

Saadi hinne kuboy nda bibi kam a ga, a dandam ka taasi boro ka boy ngu. 12Saadi ka gofornerdi guna woodi ka damndi, a naanay. Bara Pol waajudi Sandi ga, tar nga binedi.

I too Antiyoš Pisidi

13Pol nda nga dirakasinediyo jow hii Pafos, ka koy Perge koyradi ka go Panfili gandadi ra. Yehiya hun i banda, a yee Žeruzalem. 14I hun Perge, i hanga fondo ka koy. I too Antiyoš koyradi ra, ka go Pisidi gandadi ra. I hirow ♦caw-huudi ra ♦hinjam-jaari han, i goro. 15Saadi ka na i benndi ka caw ♦Ašaraadi nda Annabiidiyo Kitabdiyo, caw-huudi amirdiyo sanba

ka har i se : « Harmeyo, nda war go may ciini ka go yayndi aljamaadi bine, wa har ga. »

16Pol tun, a jeer kanba, a har : « Izirayel boroyo, nda war ka go hanbur Yerkoy, wa kayndi haŋa ! 17Yer alkabiiladi Koydi suuba yer kaagayo. A jeer alkabiila woo, saadi ka na a goro Misira ganda. A fattandi gi dooti nda ngu kanbadi hinaydi. 18A subur gi jiiri woytaaci (40) ganjidi ra. 19A halaci alkabiila iyye Kanan gandadi ra, a duu ka noo gi ngi dowdiyo, a ma kaa ngi wane. 20Woodi banda, jiiri jongu-taaci-nda-woyguu (450) alkadar, a noo gi ašara-dunbukoyyo, hala annabi Samiyel ga.

21I wir kokoy. Yerkoy noo gi Sawul, ka ci Kis ije-har. A hun Benžamen alkabiiladi ra, a laamu jiiri woytaaci (40). 22Yerkoy jumndi ga, a tunndi i se Dawuda, a ma kaa kokoy. Nga se na a seede ka har : ‹ Ay gar Dawuda, Yišay ijedi, ci har ka ay binedi go baa, ka go dam ay ibaydi. ›

23Nga wane haamaadiyo kuna na, Yerkoy fattandi Izirayel kallasikoydi, misedi ka a noo allaahidu. 24Ja a na kaa, ♦Yehiya waaju Izirayel, i ma ♦tuubi, i ma ♦batize. 25Saadi ka Yehiya timmendi ngu goydi, a har : ‹ May na war go hungu ka ay ci ? Ay na ci ga. Amma ay banda affoo go kaa, ka ay si hima nda wala ka fer nga taam korfodiyo. ›

26Ay harmeyo, Ibrahim alkabiila ijeyo, war nda woodiyo ka go hanbur Yerkoy, war se na kallasi ciini woo sanbandi. 27Bara woodiyo ka go goro Žeruzalem, nda ngi amirdiyo, na bay ga. Ciitidi ka i dunbu a ga, go timmendi hayadi ka i go caw Annabiidiyo Kitabdi ra, hinjam-jaari han kul. 28Ka gar i na duu a ga addelil kul, ka se na a go hima ka bun, i taasi ♦Pilati ga a ma wii ga. 29Saadi ka na i timmendi hayadi kul ka hantumndi a ga, i jumndi ga ♦salibdi ga, ka jisi ga ♦saaray foo kuna. 30Amma Yerkoy hunandi ga bukowdiyo nda cere game. 31A bangay jaari bobo woodiyo se ka hanga a banda, ka hun Galile ka kaa Žeruzalem, ka ci nga seedeyo aljamaadi jine.

32Yer mo, yer go har war se ♦Allinjil woo, ka ci allaahidudi ka noondi yer kaagadiyo se. 33Yerkoy timmendi ga, yer ka ci ngi ijediyo se, saadi ka a yee ka

13.23 *Mat 1.1,21*
13.24 *Mar 1.4*
13.25 *Mat 3.11; Yeh 1.20, 27*
13.26 *Luk 3.8*
13.27 *Mat 1.22; Luk 24.27*
13.28 *Mat 27.20-25*
13.29 *Mat 1.22; Luk 18.31; 23.53*
13.30 *Mat 16.21*
13.31 *Mat 28.16; Luk 24.48*
13.32 *Oro 1.2; 9.4*
13.33 *Mat 3.17*

hunandi Isa. Misedi ka na a hantumndi ♦Zabur suura hinkantedi ra :

‹ Ni ci ay ije,
Ay hay ni hõo. ›[a]

34A yee ka hunandi ga bukowdiyo nda cere game, hala a ma si funbu, woodi nga ci hayadi ka na a har :

‹ Ye ta noo ni alhorma ♦henenodiyo,
Ka ay jow allaahidu ciimidi Dawuda se. ›[b]

35Woodi se a har zabur suura foo ra :

‹ Ni si ta nan ni ♦Ihenenodi ma funbu. ›[c]

36Ka gar Dawuda, nga jamandi ra a goy Yerkoy ibaydi. Woodi banda a bun, i fiji ga nga babadiyo jere, a funbu saaraydi ra. **37**Amma woodi ka Yerkoy yee ka hunandi na funbu saaraydi ra.

38War ma bay ya, ay harmeyo, ka nga alhorma ra junubu yaafadi harndi war se. **39**♦Tenje woodi ka war si hin ka duu Muusa ♦Ašaraadi ra, nga alhorma ra na, a go noondi boro kul ka naanay se. **40**Wa yeendi lakal Annabiidiyo Kitabdiyo ciini woo ma si duu war :

41*‹ Wa guna, war ka ci konnokoydiyo,*
Wa taajab, wa halaci.
Ye ta dam goyyo war hunadi alwakati ra,
Goyyo ka war si ta naanay,
Nda boro har ga war se. › »[d]

42Saadi ka ♦Alyahuududiyo fatta caw-huudi ra, ♦alkabiila-tanaayo suburndi Pol nda Barnabasu, i ma yeekate hinjam-jaari yeekatente, ka yee ciini woodiyo ga. **43**Saadi ka na aljamaadi fatta caw-huudi ra, Alyahuudu bobo nda boroyo ka hun addin tanaayo ra, ka go berndi Yerkoy, i hanga Pol nda Barnabasu, ka go waaju gi, ka har i se i ma naanay Yerkoy alhormadi ga.

44Hinjam-jaari yeekatentedi ra, koyradi jere berdi kul mara ka mom Yerkoy ciinidi. **45**Amma Alyahuududiyo guna aljamaadi, i ton nda cense. I tangam hayadi ka na Pol go har, ka kakaw ga, ka wow ga.

46Pol nda Barnabasu har i se nda sooboy : « War se na Yerkoy ciinidi go hima ka jina ka harndi, amma

Mat 9.24 **13.35**
Luk 24.47 **13.38**
Yeh 3.15; Oro 3.28 **13.39**
Oro 3.24 **13.43**
Tes-I 2.16; Piy-I 4.4; Žud 1.10 **13.45**
Mat 21.41; Oro 11.11 **13.46**

a **13.33** – *Zabur 2.7*
b **13.34** – *Ezayi 55.3*
c **13.35** – *Zabur 16.10*
d **13.41** – *Habaku 1.5*

war wongu ga. War jaati jow anniya ka war si hima
nda huna-abadantedi. Saadi, yer go bere nda alkabiila-
tanaadiyo do here. 47Bara woodi nga ci yaamardi ka
ᵛSandi noo yer :

‹ Ay dam ni nda annuura alkabiiladiyo se,
Hala kallasidi ma too adduŋŋaadi gaydi do. › »[a]

48Ciini wooyo momntedi ga, alkabiila-tanaadiyo
ŋaali, i saabu Sandi ciinidi. Woodiyo kul ka se na
huna-abadantedi dunbundi, naanay.

49Gandadi kul kuna, Sandi ciinidi go gay de a
bayndi. 50Amma Alyahuududiyo tunndi albasi, ka tusa
addindi woydiyo ka go may addawla, nda koyradi
alwakildiyo. I kate torro Pol nda Barnabasu ga, i
fattandi gi nguyo gandadi ra. 51Pol nda Barnabasu
kokom i ga ngu ceediyo kisowdi, i koy Ikoniyon
koyradi ra. 52Ka gar ᵛtaalibdiyo cindi ka ton nda ŋaali
nda ᵛHunde-Henenodi.

I too Ikoniyon koyradi

14 Ikoniyon koyradi ra, Pol nda Barnabasu hirow
ᵛAlyahuududiyo ᵛcaw-huudi ra. I cii hala
Alyahuuduyo nda ᵛGirek aljama ber naanay. 2Amma
Alyahuudu woodiyo ka na naanay, i tusa ᵛalkabiila-
tanaadiyo ka ŋamandi gi, hala i ma torro ŋaa-ijediyo.
3Amma i cindi Ikoniyon, i gay dooti, i cii nda sooboy. I
tuuji ᵛSandi ga, saadi a go seede ngu alhormadi ciinidi
se, a yaamar ᵛtaamaysayo nda alhikimayo ma damndi
nda ngi kanbadiyo. 4Koyradi borodiyo jemna. Affooyo
go Alyahuududiyo banda, affooyo go ᵛdiyadiyo banda.
5Alkabiila-tanaadiyo, nda Alyahuududiyo, nda ngi
amirdiyo, tun hala nguyo ma torro Pol nda Barnabasu,
ka warra gi nda tondi, ka wii gi. 6Pol nda Barnabasu
bay i ga, i jur ka koy koyradiyo ra ka go Likoni
gandadi ra, ka ci Lisitir nda Derebi koyradiyo, nda
dooti maanaydi ra. 7Dooti, i waaju nda ᵛAllinjildi.

I too Lisitir nda Derebi koyradiyo ra

8Har foo go Lisitir koyradi ra ka si hin ka kay ngu
cee ga. Ja a hayndi, a na bay ka dira. 9Han foo a mom

13.47 *Luk 2.32*
13.50 *Tes-I 2.16*
13.51 *Mat 10.14*
13.52 *Luk 1.15*
14.3 *Yeh 4.48*
14.6 *Mat 10.23*
14.9 *Mat 9.28*

a **13.47** – *Ezayi 49.6*

Pol go cii. Pol go honno ga, a guna ka na a go naanay,
ka ngu go hin ka wow. 10Pol jeer jinde ka har a se :
« Tun ka kay ni cee ga ! » Hardi sar, a dira.

11Saadi ka na i guna hayadi ka Pol dam, aljamaadi
jeer jinde ka har Likoni ciini ra : « Koyyo ka hima nda
boro, junbu ka kaa yer do here. » 12I har Barnabasu se
Zus, i har Pol se Hermes,[a] bara nga ngo cii. 13Zus wane
ˑsara-koosukoydi, ka go koyradi mee, kate daasuyo
ka taaram nda tuuri boosuyo koyradi mee, nga nda
aljamaadi go baa ka dam saraayo.

14Saadi ka na ˑdiyadiyo Barnabasu nda Pol mom ga,
i kottu nguyo derbediyo, ka jur ka hirow aljamaadi
game. I jeer jinde ka har : 15« Hardiyo, ma se na
war go dam woo ? Yer mo ci boroyo war cille da,
yer kate war se ˑAllinjil, ka taasi war ga war ma fur
haya yaada wooyo, ka bere ka kaa Yerkoy hunantedi
do here. Nga ka taka beene nda ganda, nda ˑisa-
honnodiyo nda haya kul ka go i ra. 16Jamandiyo ka
bisa, Yerkoy nan alkabiiladiyo ma hanga nguyo bomo
fondo. 17Amma woodi na jendi a ma cerbu gi ngu
bayntedi. A noo gi baana ka hun beene, nda duuray
alwakatiyo. A noo war ŋaa bobo, ka ton war binediyo
nda ŋaali. » 18Ciini wooyo kul beene, a na yarasu Pol
nda Barnabasu se, i ma jendi aljamaadi ma koosu
i se sara.

19Saadi ˑAlyahuuduyo hun Antiyoš nda Ikoniyon
koyradiyo ra, i suburndi aljamaadi. Saadi ka na i
warra Pol nda tondiyo, i bunnu ga, ka koy koyradi
banda, i hungu a bun. 20Amma saadi ka na ˑtaalibdiyo
wanga ga, a tun, a hirow koyradi ra. Woodi subadi,
nga nda Barnabasu koy Derebi koyradi ra.

14.14
Mar 14.63
14.15
Mat 16.16; Tes-I 1.9; Ban 14.7
14.17
Oro 1.20
14.19
Kor-II 11.25; Tim-II 3.11
14.22
Yeh 16.33; Tes-I 3.3; Tim-II 3.12

Barnabasu nda Pol yee Antiyoš Siri koyradi ra

21Saadi ka na i waaju nda ˑAllinjil koyra woodi ra, i
duu taalib bobo, i yee Lisitir nda Ikoniyon nda Antiyoš
koyradiyo ra. 22I yakuwandi taalibdiyo hunde, ka
suburndi gi i ma gaabu naanay ga. I har i se : « Yer
go hima ka bisa nda siitay bobo, hala yer go ta hirow
ˑbeene kokoyteraydi ra. » 23ˑEgilizi foo kul ra, i suuba

a **14.12 –** *Zus...Hermes* – Zus ci Girek borodiyo tooru kul amirdi, Hermes ci ngu momndikoydi.

i se balikiyo. Hawmee nda ŋaaredi banda, i talfi gi
ˈSandi ga, ka i naanay.
24Woodi banda, Pol nda Barnabasu kottu Pisidi
gandadi ka koy Panfili gandadi ra. 25I har Yerkoy
ciinidi Perge koyradi ra, i junbu ka koy Attali koyradi
ra. 26I jow hii ka koy Antiyoš, ka na i hun saadi ka na
i talfi gi Yerkoy alhormadi ga, hala i ma dam goy woo
ka i timmendi. 27Saadi ka na i too, i mara egilizidi. I
har hayadiyo kul ka Yerkoy dam nguyo se, nda misedi
ka na a fer naanaydi meedi, ˈalkabiila-tanaadiyo
se. 28Pol nda Barnabasu gay i goro taalibdiyo nda
cere game.

Žeruzalem maraadi

15 Boro fooyo hun Žude gandadi ra, ka cawndi
harmediyo ka har : « Nda war na ˈhirow-bangu,
sanda misedi ka na Muusa yaamar ga nda, war si
hin ka kallasi. » 2Pol nda Barnabasu nda gi hoo cere.
Kakaw cere ber hirow i game. Harmediyo kayndi ka
Pol nda Barnabasu, nda ngi kuna boroyo ma jiji ka
koy Žeruzalem ˈdiyadiyo nda balikidiyo do, ka hãa.
3Antiyoš ˈegilizi borodiyo faaba gi, i dum gi, i hanga
nguyo fondo. I kottu Fenesi nda ˈSamari gandadiyo, i
momndi borodiyo ka ˈalkabiila-tanaadiyo ˈtuubidi, i
ŋaalindi ŋaa-ijediyo kul. 4Saadi ka na i too Žeruzalem,
egilizi borodiyo, nda diyadiyo nda balikidiyo kubay
gi. I har i se hayadi kul ka Yerkoy dam nguyo se.
5Naanayntediyo kuna affooyo, ka bay ka ci
ˈFariziyendiyo ˈtaalibyo, tun ka kay. I har ka a tilasu
alkabiila-tana borodiyo ma hirow-bangu, i ma hanga
Muusa ˈAšaraadi.
6Diyadiyo nda balikidiyo dam mara ka jesesu ciini
woodi. 7Kakaw cere ber dam. Piyer tun ka kay, ka
har i se : « Ay harmeyo, war go bay ka na a gay, ka
Yerkoy suuba ay yer nda cere game, hala alkabiila-
tanaadiyo ma mom ˈAllinjil ciinidi ay mee ra, i ma
naanay. 8Yerkoy, ka go bay binediyo, seede i se, a
noo gi ˈHunde-Henenodi, misedi ka na a noo ga yer
se. 9A na dam yer nda gi game fay-fay. A ˈhenenndi
ngi binediyo, bara i naanay. 10Morayda, ma se war go
tooŋe Yerkoy, ka dam taalibdiyo jinde ga, ˈcalodi ka

14.27
Kor-I 16.9; Kor-II 2.12; Kol 4.3; Ban 3.8
15.1
Gal 2.12; 5.2-3
15.5
Mat 3.7
15.8
Ban 2.23
15.10
Mat 23.4; Gal 5.1

yer babadiyo nda yer kul mongo ? 11Amma yer ♦San Isa alhorma ra, yer go naanay ka yer kallasi, misedi da na ngi mo kallasi. »

12Aljamaadi kul dangay, i kayndi Pol nda Barnabasu se haŋa. I filla alhikimadiyo nda taajabdiyo kul, ka Yerkoy dam nda nguyo kanba, alkabiila-tanaadiyo game. 13Saadi ka na i benndi ka cii, Žaki jow ciini, a har : « Ay harmeyo, wa kayndi yene haŋa ! 14Simon fahamndi yer misedi ka Yerkoy, ja sintidi ra, suuba alkabiiladiyo nda cere game, alkabiila ka go ta kaatindi ngu maa ga. 15Woodi nda annabiidiyo ciinidiyo go jow cere, misedi ka na a hantumndi :

16*‹ Woodi banda ye kaa,*
Ta tunndi Dawuda hukkumdi ka kam,
Ye ta hinsa nongudiyo ka hasara,
Ye ta kayndi gi.
17*Saadi boro cindidiyo go ta taasi Sandi,*
Alkabiiladiyo kul ka a kaati nda nga maadi.
Sandi, ka go dam haya wooyo, nga har ga.
18*Yerkoy go bay nga goydiyo abada. ›*[a]

19Woodi se, ye jow anniya war ma si tibi siitayyo alkabiila-tanaadiyo ga, ka bere ka kaa Yerkoy do here. 20Amma yer ma hantum i se, ka i ma mor toorudiyo jiibidiyo, nda azzina, i ma si ŋaa adabbadiyo ka i magay ka wii, i ma si ŋaa kuri. 21A too jamanyo, Muusa go may koyra foo kul kuna waajukoyyo, haya ka se i caw ga ♦caw-huudiyo ra ♦hinjam-jaari han kul. »

15.11 *Oro 3.24; Gal 2.16; Efe 2.5-8*
15.12 *Yeh 4.48*
15.13 *Kor-I 15.7; Gal 1.19*
15.14 *Piy-II 1.1*
15.20 *Kor-I 8.7-13; 10.7-8; Ban 2.14, 20*
15.21 *Kor-II 3.14-15*
15.22 *Kor-II 1.19; Tes-I 1.1; Piy-I 5.12*
15.23 *Luk 2.2; Žak 1.1*
15.24 *Gal 1.7; 5.10*

Batakidi ka sanbandi alkabiila-tana naanayntediyo se

22Saadi ♦diyadiyo, nda balikidiyo, nda ♦egilizidi kul, guna ka a boori i ma suuba, ka sanba Antiyoš Pol nda Barnabasu banda, Žudu ka se na i har Barsabbasu, nda Silas, ka ci har ka ŋaa-ijediyo go hinsa ka berndi. 23I noo gi batakidi ka ra na i hantum :

« Diyadiyo, nda balikidiyo, nda harmediyo,

Go foo ŋaa-ijediyo ka go ♦alkabiila-tanaadiyo ra, ka go Antiyoš, nda Siri nda Silisi gandadiyo ra.

24Yer mom ka na boroyo hun yer do, ka yer na

a **15.16-18 –** *Amosu 9.11-12*

noo yaamar kul. I torro war hundediyo nda nguyo ciinidiyo. I har war ma ʼhirow-bangu, war ma hanga Muusa Ašaraadi. 25Yer kul waafaku ka suuba dontokoyyo, ka yer go sanba war do, ngi nda yer bine-baakoydiyo ka ci Barnabasu nda Pol. 26Har wooyo ka noo nguyo hunadi yer ʼSan Isa Almasihu maadi se. 27Woodi se, yer go sanba war se Žudu nda Silas, ka go ta har war se nda nguyo mee, hayadiyo ka yer go hantum war se bataki woo ra. 28Haya ka se, ʼHunde-Henenodi nda yer kayndi, ka haya foo ma si tibindi war ga, kala haya wooyo ka tilasu. 29Saadi, war ma si ŋaa ham ka i sara tooruyo se, wala kuri, wala adabba ka i magay, war ma susum azzina ga. Nda war gaabu wooyo kul ga, war goydi boori.

Alaafiya ma kaa. »

30I nan i ma koy, i koy Antiyoš. Dooti aljamaadi mara, i noo gi batakidi. 31Saadi ka na i caw ga, a ŋaalindi gi, bara a dam ngi bine. 32Žudu nda Silas, ka ngi mo ci annabiiyo, hinsa ka cii ŋaa-ijediyo do, ka dam i bine, ka yakuwandi gi. 33I cindi dooti alwakati kayna. Woodi banda, ŋaa-ijediyo nan gi i ma koy nda alaafiya diyadiyo do here. 34Amma Silas baa ngu ma cindi dooti, saadi Žude koy ngu foo Žeruzalem.[a] 35Pol nda Barnabasu goro Antiyoš. I cawndi, i waaju nda Sandi ʼAllinjildi, ngi nda boro bobo.

15.26
Kor-I 15.30
15.33
Mar 5.34; Luk 7.50; Kor-I 16.11
15.41
Luk 2.2

Pol nda Barnabasu fay

36Jirbiyo woodi banda, Pol har Barnabasu se : « Yer ma yee ka hawjay ŋaa-ijediyo, koyradiyo kul ka kuna yer har ʼSandi ciinidi, hala yer ma bay haya ka na i bara nda. » 37Barnabasu baa ka kabay nguyo banda Yehiya, ka se na i har Marki. 38Amma Pol na baa boro ma hanga nguyo banda, ka hun nguyo banda ja i go Panfili, a na hanga gi ngi goydiyo ra. 39I jen ka waafaku, hala i fay. Boro foo kul jow ngu fondo. Barnabasu kabay Marki ngu banda, i jow hii ka koy Šipur gungudi ga. 40Pol suuba Silas, i koy. Ŋaa-ijediyo talfi gi Yerkoy alhormadi ra. 41I yaara Siri nda Silisi gandadiyo, i yakuwandi ʼegilizidiyo.

a **15.34** – *Alhisab woo si garndi ʼkitab jeeno jere berdi kul kuna.*

Timote hanga Pol nda Silas

16 I too Derebi nda Lisitir koyradiyo. Dooti i gar
ˈtaalib foo, ka maadi ci Timote. Nga ŋaadi ci
ˈAlyahuudu ka ci naanaynte, nga babadi ci ˈGirek.
2Lisitir nda Ikoniyon koyradiyo ŋaa-ijediyo kul go
seede a ga haya boyro. 3Pol baa ka kabay ga ngu
banda. A din ga, a hirowndi ga bangu, Alyahuududiyo
ka go dooti maaganda se, bara i kul go bay ka na a
baba ci Girek. 4Nongu kul ka na Pol nda Silas bisa,
i har woodiyo ka naanay se, i ma hanga hayadiyo
ka ˈdiyadiyo nda Žeruzalem balikidiyo kayndi.
5ˈEgilizidiyo naanaydi go gay de a yakuwa. Ngi
aljamaadi go tonton jaari kul.

16.1 *Kor-I 4.17; Kor-II 1.1, 19; Fil 1.1; 2.19; Tes-I 3.2,6; Tim-I 1.2, 18; Tim-II 1.2,5-6*
16.3 *Gal 2.3*
16.6 *Gal 1.2*
16.7 *Oro 8.9; Gal 4.6; Fil 1.19; Piy-I 1.11*
16.8 *Kor-II 2.12; Tim-II 4.13*
16.9 *Oro 15.26; Kor-I 16.5; Tes-I 1.7-8*
16.12 *Fil 1.1; Tes-I 2.2*
16.14 *Luk 24.45; Ban 1.11; 2.18,24*

Pol handir nda Maseduwan har foo

6Pol nda Silas kottu Firizi nda Galati gandadiyo,
bara ˈHunde-Henenodi jendi i ma har ciinidi ˈAzi
gandadi ra. 7Saadi ka na i too Mizi gošidi do, i taasi
ka koy Bitini gandadi ra, amma Hunde-Henenodi jendi
ga i se. 8Amma i bisa Mizi gandadi ga, i junbu Toroas
koyradi ra. 9Ciji foo Pol handir. Maseduwan ganda
boro foo kay a jine, a suburndi ga : « Kaa Maseduwan,
ma faaba yer ! » 10Pol wane handir woo banda, yer
taasi saadi hinne mise ka koy nda yer Maseduwan.
Bara yer kow sika, ka ˈSandi ngo kaati yer, hala yer ma
waaju nda ˈAllinjildi dooti.

Lidi naanay Sandi

11Yer hun Toroas, yer deeci waala ka koy Samotaras
gungudi do here. Subaahidi yer fandi Neyapolis. 12Yer
hun dooti ka koy Filipi, ka bisa Maseduwan koyradiyo
kul. Orom boroyo nga gorondi koyra woodi, yer dam
dooti jirbi kaynayo.

13ˈHinjam-jaaridi han, yer koy koyradi banda,
isa foo mee ka yer mom ka i doonay ka ŋaare. Yer
goro, yer cii woydiyo do ka mara. 14Ngi kuna affoo,
ka maadi ci Lidi, Tiyatir koyradi boro nono. A neere
jaara cirayyo ka hirow siini. Woy nono ka go berndi
Yerkoy, a kayndi haŋa. ˈSandi fer nga binedi, hala a
ma faham hayadi ka Pol go har. 15Saadi ka na nga nda
nga huuborodiyo ˈbatizendi, a har yer se : « Nda war

yadda ka ay ci naanaynte Sandi se, wa hirow ay huudi ra, wa goro. » A duu ka suburndi yer, yer ma yadda.

Pol nda Silas hirow kasa

16Han foo, yer go koy dooti ka yer go ŋaare. Koŋŋo foo, ka ga na šaytan go ka go gunandi, kaa ta kubay yer. Nga gunandidi go noo alman bobo nga sandiyo se. 17A hanga yer nda Pol banda, a kaati ka har : « Har wooyo ci Yerkoy Jeerodi baŋŋaayo. I har war se kallasi fondodi. » 18Saadi ka a dam misedi jirbi bobo, Pol fara. A bere, a har šaytandi se : « Ye yaamar ni, nda Isa Almasihu maadi, fatta woy woo ra. » Alwakati woodi jaati, a fatta.

19Koŋŋodi sandiyo guna ka nguyo duuray tammahadi dere. I din Pol nda Silas, i bunnu gi yoobudi ra, ašara-dunbukoydiyo jine. 20I cerbu gi ašara-dunbukoydiyo se, ka har : « Har wooyo go torro yer koyradi, ♦Alyahuuduyo nono. 21I waaju yer ka ci Orom boroyo, nda alaadayo ka a si hima yer ma yadda gi, wala yer ma hanga gi. »

22Aljamaadi tun ka dukur i ga. Ašara-dunbukoydiyo kottu Pol nda Silas derbediyo, i yaamar i ma laasandi. 23Ka gar i hinsa ka kar gi, i warra gi kasa. I har kasa hawjaykoydi, ma hinsa ka gaabu i ga. 24Ja kasa hawjaykoydi duu yaamar woodi, a warra gi kasa-huudi ra kuna here. A haw i ceediyo bundu ga.

25Ciji maasu, Pol nda Silas go ŋaare ra, i don, i saabu Yerkoy. Kasa-ijediyo go kayndi haŋa. 26Saadi hinne, dowdi dam jijir ber, hala kasa-huudi arrasasudi ŋoŋo. Ganbudiyo kul fer, kasa-ijediyo kul galangadiyo kam. 27Kasa hawjaykoydi moo fer jirbi ra, a guna kasa-huudi ganbudiyo kul fer. A hungu ka kasa-ijediyo jur, a jow ngu takubadi, ka taasi ka wii ngu bomo. 28Amma Pol jeer jinde, ka kaati ka har : « Ma si dam ni bomo se albasi ! Yer kul go ne ! »

29Kasa hawjaykoydi taasi fitila, a jur ka hirow kuna here. A jijir kar-kar, a warra ngu ganda Pol nda Silas ceediyo do. 30A duu ka fattandi gi, a har i se : « Ay sanyo, ma na ay ma dam, hala ay ma kallasi ? »

31I jaabi ka har a se : « Naanay ♦San Isa Almasihu, de ni go ta kallasi, ni nda ni huuborodiyo. » 32I fahamndi

16.17 *Mar 5.7*
16.18 *Mar 16.17*
16.19 *Žak 2.6*
16.22 *Kor-II 11.25; Tes-I 2.2*
16.25 *Efe 5.19*
16.31 *Yeh 3.15; Oro 11.14*

ga Sandi wane ciinidi, nga nda woodiyo kul ka go nga huudi ra. 33A koy nda gi ciji woodi jaati, a humay ngi maraydiyo. A duu ka batizendi, nga nda nga borodiyo kul. 34A koy nda gi ngu huu, a noo gi ŋaa. Nga nda nga huuborodiyo kul ɲaali, nda ka nguyo naanay Yerkoy.

35Saadi ka na subaahi henen, ašara-dunbukoydiyo sanba gardiyo, i ma koy har kasa hawjaykoydi se : « Fur har wooyo ! » 36Kasa hawjaykoydi har Pol se : « Ašara-dunbukoydiyo sanba diya, ka ay ma fur war. Morayda wa fatta, wa koy nda alaafiya. »

37Amma Pol har gardidiyo se : « Haya banda ka i laasa yer aljamaadi kul jine, bila ašara-dunbu, yer ka ci Orom boroyo, i warra yer kasa. Morayda i fattandi yer tugu ra, a si kaa woodi. Ngi jaati nga ma kaa, ta fattandi yer ! »

38Gardidiyo toondi ciini wooyo ašara-dunbukoydiyo se. I hanbur saadi ka na i bay ka Orom boroyo nono. 39I kaa ta taasi i ga hinje. I fur gi, i suburndi gi i ma fatta koyradi ra. 40Saadi ka na i fatta kasa, Pol nda Silas koy Lidi do, i kubay ɲaa-ijediyo, ka dam i bine. Woodi banda i koy.

16.39 *Mat 8.34; Luk 8.37*
17.1 *Fil 4.16; Tes-I 1.1; Tes-II 1.1; Tim-II 4.10*
17.3 *Luk 24.26, 46*
17.5 *Oro 16.21; Tes-I 2.16*
17.6 *Mat 24.14*
17.7 *Luk 23.2; Yeh 19.12*

I too Tesalonika koyradi ra

17 I kottu Amifipolis nda Apoloni koyradiyo, i kaa Tesalonika koyradi ra, ka Alyahuududiyo cawhuudi go. 2Pol hirow, misedi ka na a doonay ka dam. Hinjam-jaari han hinja, a cii i banda, hayadiyo ka go Hantumdi ra. 3A fahamndi, a cerbu ka Almasihu go hima ka torrondi, ka yee ka huna bukowdiyo nda cere game. A har : « Isa woo ka ye har war se, nga nga ci Almasihudi. » 4Ngi kuna affooyo naanay, i hanga Pol nda Silas. Ngi nda Girek bobo ka go berndi Yerkoy, nda woy bobo, ka ci boro saahinteyo.

5Amma Alyahuududiyo cense, i jow nguyo banda boro laaloyo aljamaadi ra. I mara boro bobo, i tunndi alfitina koyradi ra. I koy Jason huu, ka wir Pol nda Silas, hala nguyo ma kate gi aljamaadi jine. 6I na gar gi dooti. I koy nda Jason nda ɲaa-ije fooyo, ašara-dunbukoydiyo do, ka go koyradi ra. I kaati ka har : « Boro wooyo, ka ɲaami adduŋɲaadi kul, i kaa ne bomoy. 7Jason jumndi gi. Ngi kul go tangam

ˈSezar yaamardiyo, i har ka kokoy foo go bara, ka
ci Isa. » 8Ciini wooyo tunndi aljamaadi nda ašara-
dunbukoydiyo lakal. 9I na fur Jason nda affoodiyo,
kala i din i ga tolme.

I too Beroya koyradi ra

10Saadi ka ciji too, ɲaa-ijediyo fattandi Pol nda
Silas, i ma koy Beroya koyradi ra. Saadi ka na i too,
i koy ˈAlyahuududiyo ˈcaw-huudi ra. 11Alyahuudu
woodiyo baa woodiyo ka go Tesalonika lakal. I din
ciinidi nda anniya. I jesesu ˈHantumdi han kul, ka
guna wala hayadiyo ka Pol go har i se ci ciimi. 12Boro
bobo naanay, ngi nda ˈGirek woy bobo ka ci boro
saahinteyo, nda har bobo.

13Amma, saadi ka Tesalonika Alyahuududiyo bay,
ka na Pol go waaju nda Yerkoy ciini Beroya koyradi
ra, i koy dooti, ka tunndi yenje aljamaadi do. 14Saadi
ɲaa-ijediyo sanba Pol nda ˈisa-honnodi do here, amma
Silas nda Timote cindi Beroya. 15Woodiyo ka hanga
Pol, koy nda ga hala Aten koyradi ra. Woodi banda
i yee. Pol yaamar i ma har Silas nda Timote se, i ma
ceece ngu tanba.

17.11
Luk 16.29;
Yeh 5.39
17.13
Ebe 4.12
17.15
Tes-I 3.1
17.19
Mar 1.27

I too Aten koyradi ra

16Saadi ka Pol go batu gi Aten, a guna ka i yabudu
tooru bobo koyradi ra. Woodi hinsa ka dor nga
hundedi. 17A cii ˈcaw-huudi ra, ˈAlyahuududiyo nda
boro tanaadiyo ka go berndi Yerkoy do. Yoobudi
ra han kul, boro kul ka na a kubay nda, a cii a do.
18Bayraykoyyo ka ci Epikuri, nda Stoyki[a] boroyo sinti
ka cii a do. Affooyo go har : « Ma na ciinikoy woo go
baa ka har ? » Affooyo, ka mom a cii Isa ˈAllinjildi,
nda ka boro go hin ka yee ka huna, i har : « Ma har
a si cii bara koy tanaayo ciini. » 19Saadi i koy nda ga
Ares tondidi[b] ga, i har a se : « N'o hin ka fahamndi yer
cawndi taawo woo ka n'o har wala ? 20Bara ni momndi
yer haya taajabnteyo. Yer go baa ka faham haya ka ci

a **17.18 –** *Epikuri...Stoyki* – Taalibdiyo ka hanga Girek borodiyo bayraykoy hinka ka maayo ci Epikuri nda Zenon.
b **17.19 –** *Ares tondidi* – Tondi-ber foo ka go Aten koyradi ra. Dooti na bayraykoydiyo kul go kubay.

woodi. » 21Ka gar Aten borodiyo, nda yowdiyo ka goro
dooti, go hoy i har alhabaryo, wala ka mom alhabaryo.
22Pol go kay i game Ares tondidi ga, a jow ciini,
a har : « Aten boroyo, ay kaa ta gar war go hinsa ka
berndi tooruyo. 23Saadi ka na ay yaara war koyradi ra,
ka guna hayadiyo kul ka war'o yabudu, ay guna •sara-
kow-do ka ga na i hantum : ‹ Koydi ka si bayndi › !
Woodi ka na war go berndi, ka gar war si bay ga,
woodi ciini na, ay kate war se.
24Yerkoy ka taka adduŋŋaadi, nda haya kul ka go
a ra, ka ci beene nda ganda •Sandi, si goro huu ra
ka boro kanba nga hinsa. 25A si too nda boro kanba
goy, bara a si yentasu haya foo. Nga ngo noo huna,
nda hihãa, nda haya kul. 26A taka alkabiiladiyo kul,
i hun kuri foo ra, i goro adduŋŋaadi kul ra. A kayndi
ngi jamandiyo, nda ngi gorodo gošidiyo. 27A nan gi
i ma taasi Sandi, yaama i ma duu ga nda i dandam.
Nga binde, nda ciimi a si mor, yer kuna affoo kul ga.
28Haya ka se, nga do na yer go duu huna, ka ŋoŋo,
nda ka bara. Misedi ka na war bayraykoydiyo kuna
affooyo har ga : *‹ Bara yer ci nga alkabiila. ›*
29Saadi, nda yer ci Yerkoy alkabiila, yer si hima
ka hungu ka Yerkoy go hima nda wura, wala njorfu,
wala tondi ka somndi nda boro goydi nda nga bayray.
30Yerkoy na kaabu faham jaŋay jamandi. Amma
morayda a har, borodiyo kul se, nongu kul ka na i go,
i ma •tuubi. 31Bara a kayndi han foo, ka ra na hardi ka
a suuba, go ta dunbu adduŋŋaadi ciiti nda •tenje. A
duu ka noo yer kul se taamaysa, saadi ka a hunandi ga
bukowdiyo nda cere game. »
32Saadi ka na i mom ka bukowdiyo go ta yee ka
huna, affooyo sinti ka saffaha ga, affooyo har a se :
« Yer go ta kayndi mana haŋa ciini woo ga, han tana. »
33Saadi, Pol hun ngi nda cere game. 34Affooyo denji ga,
i kaa naanaynteyo : Denisi, ka ci Ares tondidi alwakil
foo, woy foo ka maadi ci Damaris, nda boro tana fooyo.

17.23 *Yeh 4.22*
17.24 *Mat 11.25*
17.29 *Oro 1.23*
17.30 *Luk 24.47; Oro 3.25; Tit 2.11-12; Piy-I 1.14*
17.31 *Mat 10.15*
18.1 *Kor-I 1.2; Kor-II 1.1, 23; Tim-II 4.20*
18.2 *Oro 16.3; Kor-II 16.19; Tim-II 4.19*

I too Korenti koyradi ra

18 Woodi banda, Pol hun Aten ka koy Korenti
koyradi ra. 2A gar dooti •Alyahuudu foo ka
maadi ci Akilas, nda nga wondedi Pirisil. I ci Pon

boroyo. A na gay ka a hun Itali, bara Kulodu yaamar Alyahuududiyo kul, ma fatta Orom kuna. Pol koy i do.
3Nga nda gi kul ci assanaa foo, a cindi i do ka goy. I ci hukkum hinsa koyyo. 4•Hinjam-jaari han kul, Pol go cii •caw-huudi ra. A taasi ka fahamndi Alyahuududiyo nda •Girekdiyo.

5Amma saadi ka na Silas nda Timote kaa ka hun Maseduwan gandadi ra, •Hunde-Henenodi tusa Pol, a ma seede ka har Alyahuududiyo se, ka Isa ci •Almasihudi. 6Amma i konno Pol, i wow ga. Pol kokom ngu derbediyo, a har i se : « Yala war kuridi ma kam war bomodi ga ! Ay ta go henen woodi ra. Ja morayda, ay ta ga koy •alkabiila-tanaadiyo do. »

7A hun dooti, a koy har foo huu ka maadi ci Jisitis. A berndi Yerkoy, nga huudi go denji caw-huudi. 8Kirispus, ka ci caw-huudi amirdi, naanay •Sandi, nga nda nga huuborodiyo. Korenti boro bobo, ka kayndi Pol se haŋa, kaa naanaynteyo, i •batizendi.

9Ciji foo, Sandi har Pol se handir kuna : « Ma si hanbur, cindi ka cii, ma si dangay ! 10Haya ka se ay go ni banda, boro foo si ta kandi ni ga kanba, ka dam mana ifutu. Bara ye may boro bobo koyra woo ra. »
11Pol goro dooti jiiri foo nda handu iddu. A cawndi borodiyo Yerkoy ciinidi.

12Saadi ka Galiyon ci goforner Akayi gandadi ra, Alyahuududiyo kul tun ka tangam Pol, i koy nda ga ciiti-dunbu-gorohayadi do. 13I har : « Har woo go waaju borodiyo, i ma berndi Yerkoy nda mise ka go hoo ašaraadi. »

14Pol baa ka fer ngu mee ka cii, amma Galiyon har Alyahuududiyo se : « Nda a gar goyfutu, wala haya jaaso se, ye hima ka yadda war wurrudi. 15Amma nda kakawyo ciini ga, nda maayo, nda war ašaraadi ga, woodi ci war yentasu. Ay si baa ka dunbu-ciiti woodiyo ga. » 16A duu ka garay gi ngu ciiti-dunbu-gorohayadi jine. 17Saadi •Girek borodiyo kul mara Sositen ga, ka ci caw-huudi amirdi, i kar ga ciiti-dunbu-gorohayadi jine. Amma Galiyon na kula woodi ra haya foo.

Pirisil, Akilas nda Apollos

18Pol yee ka cindi Korenti, a gay dooti. A duu ka

18.3 *Kor-I 4.12; Tes-I 2.9; Tes-II 3.8*
18.6 *Mat 10.14*
18.8 *Mar 5.22; Kor-I 1.14*
18.9 *Mat 14.27*
18.10 *Mat 28.20*
18.11 *Ebe 4.12*
18.12 *Oro 15.26; Kor-I 16.15; Kor-II 9.2; Tes-I 1.7-8*
18.17 *Kor-I 1.1*
18.18 *Luk 2.2; Oro 16.1*

hoybaani ɲaa-ijediyo, a jow hii ka koy Siri, nga nda Pirisil nda Akilas. A jefe ngu bomodi Kankire koyradi ra, bara a bay ka jow allaahidu Yerkoy se. 19I too Efezi koyradi ra, Pol nda ngu hangakasinediyo fay. A koy ˙caw-huudi ra, ka cii ˙Alyahuududiyo do. 20Woodiyo taasi a ga a ma gay dooti nguyo do, amma a na yadda. 21Amma saadi ka na a hun i do, a har i se : « A tilasu ay ma sawa nda jingar woo Žeruzalem. Ay go ta kaa war do han tana, nda Yerkoy yadda. » Woodi banda a hun Efezi.

22Saadi ka na a junbu Sezare koyradi ra, a jiji ka koy Žeruzalem. Saadi ka na a foo ˙egilizidi, a junbu ka koy Antiyoš. 23Saadi ka na a dam alwakati kayna Antiyoš, Pol jow fondo. A kottu Galati nda Firizi gandadiyo, ka dam ˙taalibdiyo kul bine.

24Alyahuudu foo, ka maadi ci Apollos, kaa Efezi. A ci Alegizanduri boro, har ka go bay ciini, a bayray ˙Hantumdi. 25A caw ˙Sandi fondodi, nga lakaldi kul go timme. A waaju ka cawndi nda tenje Sandi ciini, amma nga binde si bay ni, kala ˙Yehiya ˙batizedi. 26A jow ciini, ka cii nda sooboy caw-huudi ra. Akilas nda Pirisil mom a ciinidi, i kabay ga nguyo banda. I duu ka fahamndi ga Yerkoy ciinidi, a ma henen.

27Ka gar a baa ka koy Akayi gandadi ra, ɲaa-ijediyo faaba ga. I hantum taalibdiyo se, i ma kubay ga kubay boyro. Saadi ka na a too, Yerkoy alhormadi ra a nafa woodiyo ka naanay. 28Bara nga ciinidiyo go duu ciimi Alyahuududiyo ga aljamaadi jine, saa ka na a fahamndi Hantumdi ra ka Isa ci ˙Almasihudi.

18.19 *Kor-I 15.32; Efe 1.1; Tim-I 1.3; Ban 1.11; 2.1*
18.21 *Oro 1.10; Kor-I 4.19; Žak 4.15*
18.24 *Kor-I 1.12; Tit 3.13*
18.25 *Mar 1.4; Oro 12.11*
19.2 *Yeh 20.22*
19.4 *Mar 1.4; Yeh 1.7*

I too Efezi

19 Saadi ka Apollos cindi Korenti, ka gar Pol yaara ˙Azi ganda berdiyo, a too Efezi. A kubay ˙taalib fooyo. 2A har i se : « Saadi ka war naanay, war duu ˙Hunde-Henenodi wala ? »

I har a se : « Yer na mom ga ka Hunde-Heneno go bara. »

3Pol har i se : « ˙Batize foo na war dam ? »

I jaabi ka har : « ˙Yehiya batizedi. »

4Pol har i se : « Yehiya dam ˙tuubi batizedi, ka har aljamaadi ma naanay woodi ka go ta kaa ngu banda,

Isa, ka ci ♦Almasihu. » 5Ciini wooyo ga, i batizendi
♦San Isa maadi ga. 6Saadi ka Pol ♦kandi i ga kanba,
Hunde-Henenodi junbu i ga. I cii ciiniyo ra, i dam
annabiiteray. 7I too har boro woy-cindi-hinka (12).

8Woodi banda, Pol hirow ♦caw-huudi ra, a cawndi
nda sooboy. Handu hinja, a cii ♦Yerkoy kokoyteraydi
ciini, a dorkoto ka fahamndi borodiyo. 9Amma
bomo sendo fooyo na naanay, i kaynandi borodiyo
jine Yerkoy fondodi. Pol susum i ga, a fay gi nda
taalibdiyo. A cawndi gi jaari kul lokkol foo kuna, ka
ci Tiranus wane. 10A dam woodi kuna jiiri hinka, hala
Azi ganda borodiyo, ♦Alyahuudu nda ♦Girek kul, mom
San Isa ciinidi.

11Yerkoy dam alhikima beryo Pol kanba ra. 12I koy
kandi wircikomyo ga, jaarayo nda goy-derbeyo ka
taar Pol gaadi. Wircidiyo go wow, šaytan laalodiyo
go fatta.

13Amma Alyahuudu fooyo, ka go dira ka garay
boroyo se šaytan laalodiyo, taasi ka garay šaytanyo
nda San Isa maadi. I har : « Isa woodi, ka Pol go waaju
nda maa ga, ye yaamar war ! » 14Woodiyo ka dam
woo ci boro iyye. I kul ci Šewa, ka ci Alyahuududiyo
♦sara-koosukoydiyo-jinehun foo, wane ije-haryo.
15Šaytan laalodi jaabi ka har i se : « Ye bay Isa, ye bay
Pol. Amma war ta ci may ? » 16Hardi ka kuna šaytan
laalodi go, warra ngu i ga. A hin gi, a torro gi, hala i
jur ka fatta huudi ra i derbediyo jaara, i maray.

17Alyahuududiyo nda Girekdiyo ka go Efezi kul bay
woodi se haya. I kul hanbur. San Isa maadi saabundi.
18Boro bobo ka naanay, go kaa ta har goyfutudiyo ka
nguyo bay ka dam, ka fer sirridiyo. 19Ibobo ka bay
ka ci kottekoyniyo, kate nguyo kitabdiyo, ka kukur
gi aljamaadi kul jine. Ngi haydi go too njorfu tamma
jenber-woyguu (50.000). 20Mise woo cille, Sandi
ciinidi go tonton, a duu hinay.

21Haya wooyo banda, Hunde-Henenodi[a] tusa Pol a
ma kottu Maseduwan nda Akayi gandadiyo, hala ngu
ma koy Žeruzalem. A cindi ka har : « Saa ka na ay too
dooti, a tilasu ay ma guna Orom koyradi bomoy. »

19.6
Mar 16.17
19.8
Mat 3.2
19.13
Mat 12.27;
Mar 9.38
19.21
Oro 15.24-
25,28

a **19.21** – *Hunde-Henenodi* – Wala ngu jaati hundedi.

22A sanba Maseduwan kuna ngu kaadimkoydiyo ra
boro hinka, Timote nda Erasitos. Amma nga ta cindi
alwakati kayna Azi.

Ɲaamidi ka damndi Efezi

23Alwakati woodi, hoo cere ber dam, Yerkoy fondodi
maaganda se. 24Har foo ka maadi ci Demetiriyus, ka
ci jam, a hinsa Artemis[a] jingaray ciinayo nda njorfu,
nga goykoydiyo go duu bana ber. 25A mara ngu
goykoydiyo, nda woodiyo ka nga nda gi ci assanaa
foo. A duu ka har i se : « Ay baakoyyo, war'o bay ka
goy woo kuna na, war gomni go. 26War go guna, war
go mom, ka a na ci Efezi foo kuna, amma ♦Azi kul
kuna, Pol woo go bere aljama ber lakal. A fahamndi
gi, ka koyyo ka boro kanba nga hinsa, na ci koyyo. 27A
na ci yer assanaadi ni ngo ta kayna. Amma Artemis
ka ci yer tooru-woy berdi wane huudi, ma si koy kaa
yaada. Nga ka ci ijeerodi ka Azi nda addu ɲ ɲaadi kul
go yabudu, ma si koy dere. »

19.22
Oro 16.23; Tim-II 4.20
19.26
Kor-I 8.4; Ban 9.20
19.29
Oro 16.23; Kor-I 1.14; Kol 4.10; Fim 1.24

28Saadi ka borodiyo mom woodi, i dukur, i kaati
ka har : « Efezi wane koy woydi, Artemis ci iber ! »
29Koyradi kul nga ɲaami, i jur ka koy nguyo mara-
huudi do. I koy nda gaabi Gayus nda Arisitark, ka
ci Maseduwan boroyo, ngi nda Pol go doonay ka
koy dira do nda cere. 30Pol baa ka koy aljamaadi
do, amma taalibdiyo jendi a ma koy. 31Wala Azi
kokoyteray boroyo, ka ci nga baakoyyo, donto a ga
diya, i suburndi ga a ma si koy maraadi do.

32Aljamaadi affooyo go kaati nda ne, affooyo go
wurru nda ne. Wukuwakadi bow maraadi do. Ngi jere
berdi kul, si bay haya ka se na i mara nguyo. 33Saadi i
fattandi aljamaadi ra Alegizandur, ka ♦Alyahuududiyo
go tusa jine. Alegizandur jeer kanba, a baa ka cii
aljamaadi do. 34Amma saadi ka na i bay ka na
Alyahuudu nono, i kul nga mara ka kaati nda jinde foo
ka har : « Efezi Artemis woydi ci iber ! » I dam woodi
ra, haya ka go too ler hinka.

35Amma koyradi hantumkoydi dangayndi
aljamaadi, a har : « Efezi boroyo, may nga si bay

a **19.24 –** *Artemis* – Tooru-woy foo ka Efezi borodiyo har a ci addu ɲ ɲaadi ɲaa.

ka na Efezi koyradi ngo hawjay Artemis koy berdi
jingaraydi, nda nga toorudi ka kam ka hun beene ?
36Woodi, kakaw si a ra mo ! Saadi, wa yayndi war mo,
war ma si dam haya foo nda mookonnay. 37Bara war
kate har wooyo, ka na ci tooru jay koyyo, i na wow
koy woydi ka yer'o yabudu. 38Nda Demetiriyus nda
nga goykoydiyo go baa ka wurru boro, ciiti-dunbu
hanyo go bara, nda ašara-dunbukoyyo mo, hala i
ma wurru cere. 39Nda war go may ciini tanaayo, wa
koy nda ga ašara, ka guna cere a ga. 40Yer go hin ka
kaatindi ašara jine alfitina tunndi se, haya woo ka
damndi han'o se. Bara addelil kul si noo yer ma mara
aljama woo ne han'o. » 41Saadi ka na a har wooyo ka
ben, a nan aljamaadi ma say.

Pol Girek gandadi ra

20 Saadi ka na wukuwakadi ben, Pol kaati
ᵗtaalibdiyo, a hoybaani gi, a duu ka din
Maseduwan fondo. 2A kottu ganda woodi, a cii
taalibdiyo do ka dam i bine. Woodi banda a koy
ᵗGirek gandadi ra. 3Dooti a dam handu hinja, a baa
ka jow hii ka koy Siri, saadi ka ᵗAlyahuududiyo kandi
a se kumsay. A lelinde ka jow Maseduwan fondodi.
4Woodiyo ka hanga ga hala ᵗAzi ci : Sopater (Beroya
borodi), Arisitark nda Sekundos (ka ci Tesalonika
boroyo), Gayus (ka ci Derebi boro), nda Timote, nda
Azi boroyo ka ci Tišik nda Torofim. 5Woodiyo koy yer
jine, i batu yer Toroas koyradi ra. 6Yer ta, ᵗtakuladiyo
ka ra na alkamiira si jingardi banda, yer hun Filipi.
Jirbi guu woodi banda, yer koy gar gi Toroas, yer dam
dooti jirbi iyye.

19.37
Oro 2.22
20.3
Luk 2.2; Kor-II 11.26; Tes-I 2.16
20.4
Efe 6.21; Kol 4.7; Tim-II 4.20; Tit 3.12
20.7
Mat 14.19; Kor-I 16.2; Ban 1.10
20.10
Mat 9.23-24

Pol yee ka hunandi Yutukus

7Jirbi-iyyedi jaari lawaldi, taalibdiyo mara ka
dunbu takuladi. Pol, ka go hima ka koy subadi, bara
ka cawndi taalibdiyo. A gay ciini ra hala ciji maasu.
8Ka gar fitila bobo go sooro-huudi ra, ka kuna yer
mara. 9Ka gar harkayna foo, ka maadi ci Yutukus, bara
ka goro funeterdi ga, a hinsa ka jirbi. Saadi ka Pol go
cii ra, jirbi komo kamndi ga. A hun sooro hinkantedi
ga, ka kam. Saadi ka i tunndi ga, i gar a bun. 10Amma

Pol junbu, a gunkuma a ga. A jow ga ngu kanba ra, a
har : « War ma si hanbur, bara nga hundedi go a ra. »
11Saadi ka na a yee ka jiji, a dunbu takuladi, a ŋaa. A
hanna ka cii hala subaahi henen. Woodi banda a koy.
12I koy nda harkaynadi, a go huna. Woodi hinsa ka
yayndi i bine.

Pol hoybaani Efezi balikidiyo

13Yer ta koy Pol jine, yer hirow hii foo kuna ka go
koy Assosu koyradi ra. Dooti na yer waafaku yer ma
kubay ga, bara nga ta go hima ka koy nda cee. 14Saadi
ka na a too yer Assosu, yer jow ga hiidi ra, yer koy
Mitilen koyradi ra. 15Dooti yer hanga ˙isa-honnodi, yer
too subadi Kiyos gungudi tenje. Jaari woodi ka hanga
ga, yer dan ka koy Samos gungudi here, yer warra
langara Turogil koyradi do. Woodi subadi, yer koy
Mile koyradi ra. 16Pol jow anniya ka yer ma si fandi
Efezi, hala ngu ma si gay ˙Azi, bara a ceŋe. A baa ngu
ma koy sawa nda ˙Pantekoti jingardi Žeruzalem, nda
a go kuboy.

20.11
Mat 14.19
20.15
Tim-II 4.20
20.21
Efe 1.15;
Kol 2.5;
Fim 1.5
20.24
Kor-II 4.1;
Gal 1.1;
Tim-II 4.7;
Tit 1.3
20.25
Mat 4.23

17I too Mile, Pol donto diya Efezi ˙egilizidi balikidiyo
ga i ma kaa. 18Saadi ka na i kaa, a har i se :

« War go bay misedi ka ci ay attabiyadi war se saa
kul, ja jaari lawaldi ka na ay kaa Azi gandadi ra. 19Ay
kaa ˙Sandi se baŋŋa, bila fooma hem nda tujur kuna,
nda kumsaydiyo ka ˙Alyahuududiyo go kandi yene
maaganda se. 20Ay na yala haya foo, ka go hima ka
nafa war. Ay waaju war, ay cawndi war, aljamaadi
jine, nda war huudiyo ra. 21Ay seede Alyahuudu nda
˙Girek kul se, i ma ˙tuubi ka kaa Yerkoy do, i ma
naanay yer San Isa Almasihu.

22Amma morayda, Hundedi tilasundi ay ga, ay
ma koy Žeruzalem. Ay si bay haya kul ka go batu
ay. 23Amma koyra nda koyra, ˙Hunde-Henenodi go
bangayndi ay ka galanga nda jukundiyo go batu ay.
24Amma ay si hujun ay hundedi se haya foo, sanda
a ma kaa haya alkadarnte yene. Ay ta ma hin ka
timmendi ay diradi ŋaali ra, nda goydi ka San Isa noo
ay, ka seede nda Yerkoy alhorma ˙Allinjildi.

25Morayda, ay go bay ka war si ta guna ay
alwujuhudi koyne, war ka game na ay waaju nda

ʼYerkoy kokoyteraydi. 26Woodi se na, ye seede ka han'o, ye henen war kul kuridiyo ra.[a] 27Bara ay har war se Yerkoy anniyadi kul, ay na tugu a ra haya kul. 28Saadi wa hawjay war bomo, nda kurdi kul ka ga na Hunde-Henenodi dam war nda jinehun, hala war ma kur yer San Yerkoy egilizidi, ka na a kallasi nda ngu kuridi.

29Ay ta, ye bay ka ganji-hanši laaloyo go ta kaa ay banda. I ta hirow war nda cere game, i ta torro kurdi. 30Wala war nda cere game, haryo go ta tun, ka go ta cawndi tangariyo, hala taalibdiyo ma hanga gi. 31Wa gaabundi, wa hungu ka jiiri hinja, ay na hinjam ciji nda jaari, ka waaju war kuna affoo kul nda mundeyo.

32Morayda, ay harmeyo, ye talfi war Yerkoy ga, nda nga ciinidi alhormadi ga. Nga ka go hin ka cen, ka duu ka kaayandi war nda woodiyo kul ka ʼjisindi Yerkoy se. 33Ay na booni boro kul njorfu, wala nga wura, wala nga derbeyo. 34Wa guna ay kanbadiyo. War jaati go bay ka ngi na ay duu nda hayadi ka hunandi ay, nda woodiyo ka go ay banda. 35Ye har ga war se saa kul : mise woo na war go hima ka goy nda, ka faaba talkadiyo. Yer ma hungu hayadi ka San Isa har : ‹ Woodi ka go noo, nga ŋaalidi go bisa woodi ka i noo. › »

36Saadi ka na Pol cii ka ben, nga nda gi sinji kanje, i ŋaare Yerkoy. 37Saadi i kul dor munde, i warra nguyo Pol jinde ga, i sunnba ga. 38Hayadi ka bisa ka dor gi, ci ka na a har ka i si ta yee ka guna ngu alwujuhudi koyne. I dum ga, ka koy hiidi do.

20.28
Yeh 21.16; Oro 3.25; Kor-I 6.20; 10.32; Tim-I 3.1
20.29
Mat 7.15
20.32
Mat 25.34; Efe 1.4; Kol 1.12; Ebe 9.15; Piy-I 1.4
20.33
Kor-I 9.12; Kor-II 2.17; Tes-I 2.5
20.36
Luk 22.41
20.37
Luk 15.20
21.3
Luk 2.2

Pol koy Žeruzalem

21 Saadi ka na yer hun i do, yer jow hii, yer serre ka koy Kos gungudi beene. Woodi subadi yer too Orod gungudi. Yer hun dooti ka koy Patara koyradi. 2Yer duu hii ka go dan ka koy Fenesi, yer hirow, yer koy. 3Saadi ka na yer go soyne Šipur gungudi, yer nan jere waawodi, yer jow Siri fondodi. Yer fandi Tir, bara dooti na hiidi go hima ka jumndi ngu fangadi. 4Yer gar dooti ʼtaalibyo, yer goro dooti jirbi iyye. ʼHunde-

a **20.26 –** *ye henen war kul kuridiyo ra* – woodi almaanadi ci « Haya kul ka duu war si ay jinde. »

Henenodi tusa taalibdiyo, i ma har Pol se a ma si jiji
ka koy Žeruzalem. 5Amma, saadi ka na yer timmendi
jirbi iyyedi, yer jow fondo ka koy. I kul hanga yer, nda
ngi wondediyo, nda ngi ijemayradiyo, hala yer fatta
koyradi ra. Isadi mee yer sujudu, yer ŋaare. 6Woodi
banda, yer hoybaani cere, yer hirow hiidi ra, i yee
nguyo huu.

7Saadi ka na yer hun Tir, yer dan ka koy Tolemayis.
Yer foo ŋaa-ijediyo dooti, yer dam i do jaari foo. 8Pol
hangakasinediyo hun dooti subadi, ka koy Sezare. Yer
hirow Filipu huu, ka ci ♦Allinjil-waajukoy. A ci boro
iyyedi kuna affoo, yer junbu nga huu. 9A may ije-woy
hondiya boro taaci, ka go cii annabiiteray ga.

10Yer dam dooti jirbi bobo. Har foo ka ci annabi,
junbu ka hun Žude. Nga maadi ci Agabus. 11A kaa
yer do. A jow Pol hawkunadi, a haw ngu ceediyo nda
ngu kanbadi, a duu ka har : « Hayadi ka na Hunde-
Henenodi har ci woo : ‹ Hardi ka wane ci hawkuna
woo, Žeruzalem ♦Alyahuududiyo go ta haw ga mise
woo cille, ka duu ka noo ga ♦alkabiila-tanaadiyo
se. › »

21.5 Luk 22.41
21.8 Efe 4.11; Tim-II 4.5
21.9 Luk 2.36; Kor-I 11.5
21.11 Mat 20.19
21.13 Yeh 15.21
21.14 Mat 26.39

12Saadi ka na yer mom woodi, yer nda dooti
borodiyo suburndi Pol a ma si jiji ka koy Žeruzalem.
13Amma Pol jaabi ka har : « Ma se na war go hem, ka
dor ay binedi ? Bara ay ta, ay lelinde ay ma hawndi,
ay lelinde bomoy ay ma bun Žeruzalem, ♦San Isa
maadi se. » 14Amma saadi ka yer na hin ka duu a ma
yadda, yer na sinjindi, yer har : « Yala Sandi ibaydi ma
dam ! »

15Jirbi woodiyo banda, yer dam yer lelindediyo,
yer jiji ka koy Žeruzalem. 16Sezare taalib fooyo hanga
yer, i koy nda yer har foo do ka maadi ci Nason. A gay
a ci taalib, a hun Šipur gungudi ga. Nga do na yer go
hima ka junbu.

Pol too Žeruzalem

17Saadi ka na yer too Žeruzalem, ŋaa-ijediyo kubay
yer nda ŋaali. 18Woodi subadi, Pol nda yer koy Žaki
huu. Balikidiyo kul mara dooti. 19Saadi ka na a
foo gi ka ben, a filla i se hayadi kul ka Yerkoy dam
alkabiiladiyo nda cere game, ngu goydi ra.

20 Saadi ka na i kayndi a se haŋa ka ben, i saabu
ᵛSandi. Woodi banda i har Pol se : « Ni guna wala,
harme har, ᵛAlyahuudu boro jenber bobo naanay, ka
kul go hanga ᵛAšaraadi nda sooboy. 21 Ka gar i mom
ka n'o cawndi Alyahuududiyo kul ka go alkabiiladiyo
nda cere game se, i ma fur Muusa ašaraadi, ka har i se
i ma si hirowndi ijemayradiyo bangu, i ma si hanga
kanidiyo. 22 Ma na yer ma dam ? Bila sika, aljamaadi
go ta mara, bara i ta bay ka ni kaa. 23 Woodi se yer
go taasi ni ga, ma dam woo ka yer go har mana. Har
taaci go yer nda cere game, ka jow allaahidu Yerkoy
se. 24 Kabay gi ni banda, ma ᵛhenenndi ni bomo ngi
banda. Ma bana i se hayadi ka i hima ka noo, saadi
i hin ka jefe nguyo bomodi. Saadi borodiyo kul go ta
faham, ka hayadi ka harndi ni ga ci tangari, ka ni jaati
go hanga Ašaraadi. 25 ᵛAlkabiila-tanaadiyo ka naanay,
yer hantum i se hayadi ka na yer kayndi : i ma si ŋaa
adabba ka saraandi toorudiyo se, i ma si ŋaa kuri nda
adabba ka i magay ka wii, i ma si dam azzina. »

26 Saadi, woodi subadi Pol koy nda hardiyo ngu
banda. A henenndi ngu bomo, nga nda gi hirow
ᵛYerkoy huudi batumadi ra, ka har han ka na
henenndidi go ta timme, nda han ka na affoo kul
saraadi go ta noondi.

21.20
Oro 10.2;
Gal 1.14;
Fil 3.6
21.21
Kor-I
7.18-19
21.27
Tes-I 2.16
21.28
Mat 24.15
21.29
Tim-II 4.20

I din Pol

27 Jirbi iyyedi timme, ᵛAlyahuududiyo ka hun
ᵛAzi, guna Pol Yerkoy huudi batumadi ra. I tunndi
aljamaadi, i din ga. 28 I kaati ka har : « Izirayel boroyo,
wa faaba ! Hardi go, ka go waaju borodiyo nongu kul,
ka tangam yer alkabiiladi, nda ᵛAšaraadi, nda nongu
woo. A hirowndi Yerkoy huudi batumadi kuna wala
ᵛGirekyo, a jiibindi nongu heneno woo. » 29 I bay ka
guna Torofim, ka ci Efezi boro, Pol banda koyradi
ra. I hungu ka na Pol hirowndi ga Yerkoy huudi
batumadi ra.

30 Koyradi kul nga ton wukuwaka, borodiyo go
jur ka hun nda nongudiyo kul. I din Pol, i fattandi
ga teray, i duu ka daabu Yerkoy huudi batumadi
meediyo saadi hinne. 31 I taasi ka wii ga. Ciinidi
too Orom saddasu aljamaadi komandamdi do, ka

Žeruzalem kul nga ɲaami. 32Saadi hinne, a mara saddasuyo nda kapitenyo, a jur ka koy i do. Saadi ka na i guna komandamdi nda saddasudiyo, i na yee ka kar Pol koyne.

33Saadi komandamdi man ka kaa, a din ga, a yaamar i maa haw ga nda galanga hinka. A duu ka hãa wala may nono, wala ma na a dam. 34Amma aljamaadi affooyo go kaati nda ne, affooyo go wurru nda ne. A jen ka duu fahamay boyro kul, wukuwakadi se. A yaamar i ma koy nda ga, saddasudiyo huudi do. 35Saadi ka na Pol too jiji meediyo do, saddasudiyo sanbu ga, haya ka se aljamaadi jii ceredi bow. 36Bara aljamaadi go hanga ga, i kaati ka har : « Wii ga ! »

Pol cii aljamaadi do

37Saadi ka na i baa ka hirowndi ga huudi ra, Pol har komandamdi se : « Ye hin ka cii ni do wala ? »

21.33 *Efe 6.20; Tim-II 2.9*
21.36 *Luk 23.18; Yeh 19.15*
21.38 *Mat 24.26*
21.40 *Yeh 5.2*
22.2 *Yeh 5.2*
22.3 *Luk 10.39*
22.5 *Luk 22.66; Oro 7.1*

Komandamdi jaabi ka har a se : « Wala n'o mom ♦Girek ciini ? 38Saadi, ma na ci Misira boro woodi, ka jirbi kokor wooyo ra a were, a kabay ngu banda ganjidi ra, boro-wiikoy jenber-taaci (4.000) ? »

39Pol har : « Ay ci ♦Alyahuudu, ka hun Tarsi, Silisi gandadi ra. Yer koyradi na ci koyra ka si bayndi. Ye taasi ni ga, ma nan ay ma cii aljamaadi do. »

40A noo ga yaamar. Pol kay jiji meediyo ga, a jeer kanba aljamaadi se. Dangay ber dam, Pol go cii Alyahuudu ciini ra, a har :

22 « Ay harmeyo, ay babayo, wa kayndi haŋa morayda, ka mom hayadi ka na ye har, hala ay ma duu ay bomo. »

2Saadi ka na i mom ka na a cii nguyo do ♦Alyahuudu ciini ra, i yee ka tonton ka dangay. Pol har :

3« Ay ci Alyahuudu, ka hayndi Tarsi, Silisi gandadi ra. Amma koyra woo ra na ay biirindi. Ay caw Gamaliyel cee cire, ka bayray yer babadiyo ♦Ašaraadi. Ay go sooboy Yerkoy misediyo ra, mise woo ka ra na war go han'o. 4Ay tangam ka wii woodiyo ka hanga fondo woo. Ay haw woy nda har, ka dam gi kasa. 5♦Sara-koosukoydiyo-jinehundi nda balikidiyo kul ci ay seede. Ngi nga noo ay bataki harmediyo se ka go

Damasu koyradi ra, ay koy nda yaamar ka ay ma haw
ka kate Žeruzalem kuna, woodiyo kul ka go dooti, hala
i ma jukundi gi.

Pol fahamndi misedi ka Isa kaati ga

Diyadiyo 9.1-19 ; 26.12-18

6Ka gar ay go koy kuna, ay man Damasu jaari
maasu. Saadi hinne gay ber hun beene, nga annuuradi
wanga ay. 7Ay kam ganda, ay mom jinde foo ka go har
yene : ‹ Sawul ! Sawul ! Ma se n'o torro ay ? ›

8Ay jaabi ka har : ‹ Ni ci may, ay ♦San ? ›

Jindedi har yene : ‹ Ay ci Isa Nazareti borodi, ka n'o
torro. › 9Woodiyo ka cindi ay banda guna annuuradi, i
hanbur. Amma i na mom jindedi ka go cii ay do.

10Ay hãa : ‹ Ma na ay ma dam, ay San ? ›

Sandi jaabi ka har yene : ‹ Tun, koy Damasu, i ta
har mana hayadi kul ka n'o hima ka dam. › 11Amma
annuura berdi naraydi danandi ay. Woodiyo ka go ay
banda din ay kanba, ay hirow Damasu.

12Ka gar har foo, ka maadi ci Ananiyas, ka go
hanga ♦Ašaraadi. ♦Alyahuududiyo kul ka go Damasu,
go seede a ga iboyro. 13A kaa ay do, a har yene :
‹ Sawul, ay harme, ni moodiyo ma fer ! › Saadi hinne,
ay moodiyo fer, ay guna ga.

14A har yene : ‹ Yer babadiyo Koydi baa ma bay
ngu ibaydi, ma guna ♦Tenjentedi, ma mom nga jinde.
15Haya ka se n'o hima ka seede a se borodiyo kul jine,
hayadi ka ni guna, nda hayadi ka ni mom. 16Morayda,
ma na n'o batu ? Tun, ma ♦batizendi, ma kaati Sandi
maadi, hala a ma humay ni junubudiyo. ›

17Saadi ka na ay yee Žeruzalem, han foo ay go
ŋaare ra ♦Yerkoy huudi batumadi ra, Yerkoy cerbu ay
alhikima. 18Ay guna Sandi ka go har yene : ‹ Junbu
tanba, ma fatta Žeruzalem, bara i si ta naanay ni
seedeteraydi ay beene. ›

19Ay jaabi ka har : ‹ Ay San, ngi jaati go bay ka
ye doonay ka koy ♦caw-huudiyo ra, ka dam kasa, ka
laasa, woodiyo ka go naanay ni. 20Saadi ka na Etiyen
ni seededi kuridi go mun, ay garndi dooti, ay waafaku
nda a wiidi. Ay nga bara ka hawjay woodiyo ka wii ga
derbediyo. ›

22.8
Mar 1.24
22.14
Kor-I 15.8
22.16
Yeh 3.5; Oro 10.13; Kor-I 6.11; Efe 5.26; Tit 3.5; Ebe 10.22; Piy-I 3.21
22.19
Mat 10.17

21 Sandi har yene : ‹ Koy, ye ta sanba ni nongu
mooro, alkabiiladiyo do here. › »

Pol ci Orom boro

22 •Alyahuududiyo bara ka kayndi Pol se haŋa, hala
ciini woo ga. I jeer jinde ka har : « Kow har woo cille
adduŋŋaadi ra ! A si hima ka huna. »
23 I kaati, i warra nguyo derbediyo, i tunndi kisow
beene. 24 Komandamdi noo yaamar i ma hirowndi Pol
saddasudiyo huudi ra, ka laasa ga, ka hãa ga hayadi
ka se na i kaati a ga. 25 I sinti ka haw Pol nda korfo
ka laasa ga. A har kapitendi se ka kay a jere : « Orom
boro, ka wala nga ašara na dunbu, a hima war ma
laasa ga wala ? »
26 Saadi ka na a mom woodi, kapitendi koy
komandamdi do, ka bayndi ga. A har : « Yeendi lakal
ni goydi se ! Har woo ci Orom boro. »
27 Komandamdi kaa, a hãa Pol : « Har yene, ni ci
Orom boro wala ? »
Pol har a se : « Nga. »
28 Komandamdi har a se : « Ay bana njorfu bobo,
hala ay ma duu Orom boroteray. »
Pol har a se : « Ay ta, ay hayndi a ra. »
29 Woodiyo ka baa ka kar ga, fur ga saadi hinne.
Komandamdi ta hanbur, bara a dam Orom boro
galanga ra.

Pol Alyahuududiyo alwakildiyo jine

30 Woodi subadi, a baa ngu ma kow sika hayadi ga
ka na •Alyahuududiyo go teje Pol. A har i ma kow a ga
galangadiyo, a yaamar •sara-koosukoydiyo amirdiyo
nda Alyahuududiyo alwakildiyo kondaydi kul ma mara.
A duu ka jumndi Pol, a dam ga ngi nda cere game.

23 Pol moodiyo go •Alyahuududiyo alwakildiyo
kondaydi ga, a har : « Ay harmeyo, hala han'o
ay hanga Yerkoy nda •bine-anniya boyro. » 2 Amma
•sara-koosukoydiyo-jinehundi, ka ci Ananiyas, yaamar
woodiyo ka go man ga, ma kar nga meedi. 3 Saadi Pol
har a se : « Yerkoy go ta kar ni, tece ka i korayndi ! Ni
go goro ka dunbu-ciiti ay ga, misedi ka na •Ašaraadi
go har. N'o hoo Ašaraadi, ka yaamar i ma kar ay ! »

22.30 *Mat 5.22*
23.1 *Kor-I 4.4; Kor-II 1.12; Tim-I 1.5,19; Tim-II 1.3; Ebe 9.14; Piy-I 3.16, 21*
23.2 *Yeh 18.22*
23.3 *Mat 23.27; Yeh 7.51*

4Woodiyo ka go Pol jere har a se : « N'o ˙wow
Yerkoy sara-koosukoydiyo-jinehundi wala ? »
5Saadi Pol har : « Ay harmeyo, ay na bay ka na
sara-koosukoydiyo-jinehundi nono. Bara ˙kitabdiyo go
har : ‹ *Ma si har ifutu ni alkabiiladi amirdi ga.* › »[a]
6Pol go bay ka aljamaadi jeredi ci ˙Sadusiyenyo,
jeredi ci ˙Fariziyenyo. A jeer jinde Alyahuududiyo
alwakildiyo kondaydi ra ka har : « Ay harme haryo, ay
ci Fariziyen, ay ci Fariziyen ije. Ay ciiti go dunbundi
han'o, bara ye may tammaha ka bukowdiyo go ta yee
ka huna. » 7Hala ciini woo go timme ka hun nga mee
kul, kakaw tun Fariziyendiyo nda Sadusiyendiyo nda
cere game, aljamaadi jemna. 8Bara Sadusiyendiyo si
naanay ka bukowdiyo go ta yee ka huna, i si naanay ka
almalayka, wala šaytan go bara. Ka gar Fariziyendiyo
go naanay ka wooyo kul go bara.
9Wukuwaka ber tun, ˙ašara-bayraykoy fooyo ka go
Fariziyendiyo kondaydi ra tun ka kakaw, i har : « Yer
na guna ifutu kul ka har woo dam. Yaama hunde wala
almalayka foo cii a do. Yer ma si tangam Yerkoy. »
10Wukuwakadi go gay de a bow. Komandamdi hanbur
i ma si koy dunbu-dunbu Pol, a yaamar saddasudiyo
i ma kow Pol ngi nda cere game, i ma koy nda ga
saddasudiyo huudi ra.
11Woodi suba cijidi, ˙Sandi bangay a se, a har a
se : « Gaabundi, bara misedi ka na ni seede yene
Žeruzalem, a tilasu ma seede yene Orom bomoy. »

23.6
Fil 3.5
23.8
Mat 22.23; Kor-I 15.12
23.9
Mar 2.16; Luk 23.4
23.11
Mat 14.27

I taasi ka wii Pol

12Saadi ka na subaahi henen, ˙Alyahuududiyo
haw Pol ga array. I duu ka jee ka danga nguyo bomo
ka nguyo si ŋaa, nguyo si ɲin, hala nguyo ma wii
Pol. 13Woodiyo ka jow allaahidu woo, go bisa boro
woytaaci (40). 14I koy guna ˙sara-koosukoydiyo
amirdiyo nda balikidiyo, i har i se : « Yer jow allaahidu,
ka jee yer bomo ga, ka yer si ŋaa, yer si ɲin, hala yer
ma wii Pol. 15Saadi war ta, war nda Alyahuududiyo
alwakildiyo kondaydi, wa cii komandam do, hala a ma
kate ga war jine suba. Wa dam sanda war go baa ka

a **23.5** – *Fattadi 22.28*

kayndi a se haŋa koyne, ka faham ka boori nga misedi. Saadi yer ta, yer go lelinde ka wii ga, ja a na too. »

16Pol woyme ijedi, ka mom kumsaydi ka i kandi, koy saddasudiyo huudi do, ka bangayndi Pol.

17Pol kaati kapiten foo, a har a se : « Koy nda harkayna woo komandam do here, bara a may haya ka na a baa ka bangayndi ga. »

18Kapitendi koy nda harkaynadi ngu banda komandam do here, a har a se : « Kasa-ijedi Pol kaati ay, a taasi ay ga ay ma kate mana harkayna woo, a may haya ka a har mana. »

19Komandamdi din harkaynadi kanba, i yee jere ga, a har a se : « Ma na n'o baa ka har yene ? »

20A jaabi ka har : « Alyahuududiyo waafaku, nguyo ma kaa ta taasi ni ga, ma kate Pol Alyahuududiyo alwakildiyo kondaydi jine suba, ka dam sanda nguyo go baa ka hãa ga ka faham. 21Ma si naanay gi, haya ka se a bisa boro woytaaci (40), ngi nda cere game ka go kandi a se kumsay. A tilasu i ga mo, bara i jee ka danga nguyo bomo, ka nguyo si ŋaa, nguyo si ɲin, hala nguyo ma wii ga. Morayda i lelinde, i batu ni yaamardi. »

23.18 Efe 3.1 23.26 Luk 1.3

22Komandamdi nan harkaynadi ma koy, amma a har a se : « Ma si har boro foo se haya ka ni har yene. »

Lisiyas sanba Pol Sezare koyradi ra

23A kaati kapiten hinka, a har i se : « Wa lelinde ja newer ciji woo, saddasu jongu-hinka (200), nda boro woyye (70) ka kaaru bari, nda yaajikoy jongu-hinka (200), ka koy Sezare koyradi ra. 24Wa lelinde bariyo bomoy, hala Pol ma too goforner Felikisi do nda alaafiya. »

25A hantum bataki, ka ra na a har :

26« Kulodu Lisiyas,

Go foo goforner jeerodi, ka ci Felikisi !

27•Alyahuududiyo din har woo ka ye sanba ni, i baa ka wii ga. Saadi ka ay kaa nda saddasuyo, ay kallasi ga i kanba, ay mom ka na a ci Orom boro. 28Ay baa ka bay haya ka na a dam, saadi ay kayndi ga ngi Alyahuududiyo alwakildiyo kondaydi jine. 29Ay kaa ta gar ka na i si teje ga nda haya foo, bara kakawyo

ngi wane ašaraadiyo ga. Amma a na dam haya foo, ka
se na a go hima ka bun, wala a ma hirow galanga ra.
30Ay mom ka na i haw a ga array, hala nguyo ma wii
ga. Ay sanba ga mana, ay har nga tejekoydiyo se, ka i
ma koy wurru ga ni do.

Alaafiya ma kaa. »

31Saddasudiyo hanga yaamardi ka na i duu. I koy
nda Pol ciji here hala Antipatirisi koyradi ra. 32Woodi
subadi, saddasudiyo nan barikoydiyo nda Pol ma koy,
ngi ta yee saddasudiyo huudi do. 33Ja i too Sezare, i
noo batakidi goforner se, i cerbu ga Pol. 34Goforner
caw batakidi. A hãa Pol wala a ci ganda foo boro.
Saadi ka a faham ka Pol ci Silisi boro, a har : 35« Ye
ta kayndi mana haŋa, saa ka woodiyo ka wurru ni
kaa. » A duu ka noo yaamar i ma hawjay ga ˙Herodu
huudi do.

Felikisi mom hayadi ka i har Pol ga

24 Jirbi guu woodi banda, ˙sara-koosukoydiyo-
jinehundi, ka ci Ananiyas, junbu ka koy, nga
nda balikidiyo, nda boro foo ka go bay ciini ka maadi
ci Tertul. I wurru Pol goforner do. 2I kaati Pol, Tertul
cindi ka har a ga ciini wooyo :

3« Ni ci ijeero, Felikisi. Ni goydiyo ra yer duu
alaafiya ber. Haya bobo bar alkabiila woo ra, bara n'o
hawjay. Han kul, nongu kul, yer go bay mana gomni
wooyo. 4Amma hala ay ma si farandi ni, ay ciinidi si ta
bow. Ye suburndi ni ma kayndi yene haŋa, misedi ka
na yer go bay ka ni ci boro baynte.

5Yer gar har woo ka ci albasinte, ka go tunndi yenje
˙Alyahuududiyo nda cere game, adduŋŋaadi kul kuna.
A ci Nazareti borodiyo addin-jinehun. 6A taasi ka
jiibindi ˙Yerkoy huudi batumadi. Yer din ga, yer baa
ka dunbu nga ciiti, yer ˙Ašaraadi fondodiyo ra. 7Amma
komandam Lisiyas kow ga yer kanba, nda gaabi
karhan.[a] 8Morayda ka a yaamar woodiyo ka wurru ga,
ma kaa ni do, n'o ta faham hayadi kul ka yer go har a
ga, nda ni hãa ga nga jaati. »

9Alyahuududiyo kul mara, ka har ka woodi ci ciimi.

24.3
Luk 1.3
24.9
Tes-I 2.16

a **24.7** – *Alhisab woo, nda woodi ka hanga ga sintidi, si garndi ˙kitab jeeno jere berdi kul kuna.*

10Saadi ka na goforner noo yaamar Pol ma cii, Pol
har :

« Ye bay ka ni dam jiiri bobo, n'o dunbu-ciiti yer
alkabiila woo ra. Woodi se ye naanay, ay si hujun
ka jow ciini, hala ay ma jaabi hayadi ka i teje ay
nda. 11N'o hin ka kow a ra sika, a si bisa jirbi woy-
cindi-hinka (12) ka na ay jiji ka koy Žeruzalem, ka
sujudu Yerkoy se. 12Boro foo na guna ay nda boro go
kakaw, wala ay ma tunndi yenje, a na ci Yerkoy huudi
batumadi ra, a na ci ♦caw-huudi ra, a na ci koyradi ra.
13Boro wooyo si hin ka cerbu haya wooyo, ka na i har
ay ga morayda. 14Amma hayadi ka ay yadda, ci ka ay
kaadim yer babadiyo Koydi, ka hanga fondo woodi
ka ngi ta go har a ci addin tana. Ye naanay hayadiyo
kul ka go ♦Ašaraadi ra, nda Annabiidiyo Kitabdiyo ra.
15Ye may tammaha Yerkoy do, ka han foo woodiyo
ka go ♦tenje, nda woodiyo ka si tenje kul, go yee ka
huna bukowdiyo nda cere game. Woodiyo ka wurru ay
bomoy, go may woodi tammahadi. 16Woodi se na ye
gaabundi, ka may saa kul ♦bine-anniya ka ga na teje si,
Yerkoy nda borodiyo kul jine.

24.15
Mat 25.46
24.17
Oro 15.25-28; Kor-I 16.1-4, 15; Kor-II 8.1-4; Gal 2.10

17Jiiri bobo banda ay yeekate, ka kaa nda saraayo
ay alkabiiladi se, nda ajakkayo Yerkoy se. 18Saadi
na Alyahuudu fooyo ka hun ♦Azi, guna ay Yerkoy
huudi batumadi ra, ay wane ♦henenndi banda. Aljama
na mara, wukuwaka na dam. 19Amma ay harme
Alyahuudu fooyo ka hun Azi, nda i go may haya ka
ga na i teje ay, ngi ngo hima ka kaa ta wurru ay ni
do. 20Wala wooyo ka go ne, ma har ifutudi ka ay dam,
saadi ka na i kayndi ay Alyahuududiyo alwakildiyo
kondaydi jine. 21Nda a na ci jinde fur woo, ka ay har
ngi nda cere game : ‹ Bukowdiyo yee ka hunadi ciini,
nga ci hayadi ka se na, ay go ciiti-dunbu jine han'o. › »

22Felikisi, ka go bay addin woo almaanadi,
yeendi ašara-dunbudi-han tana, a har : « Han ka na
komandam Lisiyas kaa, ye ta dunbu war ciitidi. » 23A
noo yaamar kapitendi se, a ma kanba Pol kasa-huudi
ra. A ma si haw ga, a ma si jendi nga baakoydiyo ma
kaa faaba ga wala ka foo ga.

24Jirbi kaynayo woodi banda, Felikisi kaa nda nga
wondedi Durusil, ka ci Alyahuudu. A kaati Pol, ka

mom nga ciinidi Isa Almasihu naanaydi ga. 25Amma Pol cindi ka cii tenje ciini, nda ka din ni bomo, nda ciiti-dunbudi ka go ta kaa beene. Felikisi hanbur. A har : « Morayda susum ay ga. Saa ka ay kanba duu, ye ta kaati ni. » 26A na kow tammaha ka Pol go ta noo ngu njorfu. Woodi se ce foo kul, a sanba diya a ma kaa, hala ngu ma cii a do.

27Jiiri hinka wondi banda, Porkiyus Festus yee Felikisi me. Felikisi nan Pol kasa, hala woodi ma yajab Alyahuududiyo.

Festus mom hayadi ka i har Pol ga

25 Festus kaa gandadi ra. Jirbi hinja woodi banda, a jiji ka hun Sezare koyradi ra ka koy Žeruzalem. 2♦Sara-koosukoydiyo amirdiyo nda ♦Alyahuududiyo alwakildiyo wurru Pol nga do. I duu ka suburndi ga, 3ka duu ka taasi a ga alhorma anniyafutay kuna, i ma kate Pol Žeruzalem. I kandi a se kumsay, hala i ma wii ga fondodi ra. 4Festus jaabi ka har ka Pol kasa-huudi ci Sezare, ka ngu jaati go ta yee dooti a si gay. 5A har : « Saadi, war jinehundiyo ma hanga ay. Nda haya go dooti ka si tenje har woo misedi ra, i ma wurru ga. »

6Festus cindi i do jirbi yaaha ka koy awoy (10). Woodi banda, a junbu ka koy Sezare. Woodi subadi, a goro ngu ciiti-dunbu-gorohayadi ga, a yaamar i ma kate Pol. 7Saadi ka na a kaa, Alyahuududiyo ka hun Žeruzalem wanga ga. I teje ga nda haya laalo bobo, ka se na i si may sinti kul.

8Pol jow ciini, a har : « Ay na hoo Alyahuududiyo ♦Ašaraadi, ay na hoo ♦Yerkoy huudi batumadi, ay na hoo ♦Sezar. »

9Festus hala ngu ma yajab Alyahuududiyo, a har Pol se : « N'o baa ka jiji ka koy Žeruzalem, hala ni ciitidi ma dunbundi ay jine wala ? »

10Pol har : « Ay go Sezar ciiti-dunbu-gorohayadi do, ne na ay ciitidi go hima ka dunbundi. Ay na tooŋe Alyahuududiyo kuna boro foo, ni jaati go hinsa ka bay woodi se haya. 11Nda ay tooŋe, wala nda ay dam haya ka se na ye hima ka wiindi, ay si wongu ka bun. Amma nda hayadiyo ka na i har ay ga ci tangari, boro foo si hin ka noo ay i se. Ay ciiti-dunbudi ma yee Sezar do. »

24.25
Gal 5.23; Tes-I 5.6; Piy-I 4.7; Piy-II 1.6
25.7
Mar 15.3; Luk 23.2, 10

12Saadi Festus cii ngu goykasinediyo do, a duu ka
jow ciini, a har : « Ni har ciiti-dunbudi ma yee Sezar
do, n'o ta koy Sezar do. »

Festus hãa Agiripa Pol ga

13Jirbi kaynayo woodi banda, amirdi ka ci Agiripa,
nda Berenis, kaa Sezare, ka foo Festus. 14I dam dooti
jirbi bobo. Festus cii Pol ciinidi amirdi se, a har :
« Felikisi nan kasa-huudi ra har foo. 15Saadi ka na
ay koy Žeruzalem, ♦sara-koosukoydiyo amirdiyo nda
♦Alyahuududiyo balikidiyo kaa ta wurru ga ay do, i
wir ay ma jukundi ga.

16Ay har i se ka woodi na ci Orom borodiyo kani,
ka noondi boro ka i din kasa, bila ma kayndi haŋa nga
nda woodiyo ka wurru ga kul se, ka nan a ma cii, ka
jaabi hayadiyo ka i teje ga nda. 17Saadi a na gay hala i
kaa. Woodi subadi, ay goro ay ciiti-dunbu-gorohayadi
ga, ay har i ma kate hardi. 18Woodiyo ka wurru ga
kaa, i na har a ga haya foo ka go hima nda hayadi ka
ay hungu. 19Nga nda gi na kakaw kala ngi addindi
ciiniyo ga, nda boro foo ka maa ci Isa, ka bun, ka Pol
go har ka na a yee ka huna. 20Ay si bay haya ka na ay
ma jow kakaw woo ra. Ay hãa ga wala a go baa ka koy
Žeruzalem, hala nga ciitidi ma dunbu dooti. 21Amma
Pol har ngo baa ngu ciitidi ma dunbundi kokoydi jine.
Ay yaamar i ma kanba ga, hala ay ma sanba ga ♦Sezar
do. »

25.19 Diy 18.15; 23.29

22Agiripa har Festus se : « Ye baa ay jaati ma mom
har woo ciinidi. »

Festus har a se : « Suba n'o ta mom a se. »

Pol Agiripa jine

23Woodi subadi, Agiripa nda Berenis kaa nda
addaraja, aljama go i banda. I hirow mara-huudi ra, ngi
nda komandamdiyo, nda koyradi boro saahintediyo.
Festus noo yaamar, i kate Pol. 24Saadi Festus jow
ciini, a har : « Amir Agiripa, nda war kul ka go ne,
war go guna har woo. ♦Alyahuududiyo aljama ka go
Žeruzalem, nda woodiyo ka go ne, kate ay ga a ciini,
ka wurru ka har a si hima ka huna. 25Ay ta bay ka na,
a na dam haya kul, ka se na a go hima ka wiindi. Nga

jaati har ngo baa ngu ciitidi ma dunbundi kokoydi do.
Ay kayndi ka ye ta sanba ga dooti. 26Ay si may haya
alfaydante kul, ka na ye hantum a ga, ka sanba kokoydi
se. Ay kate ga war jine, nda ni jine amir Agiripa, hala
ay ma hin ka bay haya ka na ye ta hantum nga jesesudi
banda. 27Bara ka sanba kasa-ije, bila ma har hayadi ka
se na i wurru ga, si may addelil kul ay ta se. »

26 Agiripa har Pol se : « N'o hin ka cii ni wondi. »
Pol jeer kanba, a duu ka cii mise woo cille :

2« A ci yene ɲaali ber, amir Agiripa, han'o ay ma
jaabi ni jine hayadiyo kul ka ♦Alyahuududiyo go teje
ay nda. 3Haya ka se n'o hinsa ka bay Alyahuududiyo
kanidiyo, nda ngi kakawdiyo. Ye taasi ni ga ma subur,
ma kayndi yene haŋa.

4Alyahuududiyo kul go bay ay hunadi takadi, ja
ay ci ijekayna. Bara ay go Žeruzalem, ay alkabiiladi
game. 5I bay a gay, nda i yadda ka seede, ka ay bara
♦Fariziyendiyo ra, ka go hinsa ka may anniya addindi
kuna. 6Han'o ay go ciiti-dunbu jine, haya ka se ye
tammaha allaahidudi ka Yerkoy noo yer kaagadiyo
se. 7Yer alkabiila woy-cindi-hinkadi (12) mo go
tammaha ka Yerkoy go ta timmendi ga, i kaadim
Yerkoy ciji nda jaari. Amir Agiripa, tammaha woo se
na, Alyahuududiyo teje ay ! 8War si naanay ka Yerkoy
go hin ka hunandi bukowyo wala ?

9Ay bay ka hungu ka ye hima ka dam haya kul ka na
ye hin, ka tangam Isa Nazareti borodi maadi. 10Woodi
na ay dam Žeruzalem. Ay jaati dam ♦isuubante bobo
kasa, bara ♦sara-koosukoydiyo amirdiyo n'ay woodi
hinaydi. Ay nda woodiyo ka go wii gi, go doonay ka
kaa jinde foo. 11Ye doonay ka ceece gi ♦caw-huudiyo
kul kuna, ye taasi ka gaabindi gi i ma ♦wow Yerkoy. Ay
hinsa ka laala i ga, ye torro gi hala ganda tanaadiyo ra.

26.4
Gal 1.13-14; Fil 3.5
26.5
Fil 3.5
26.6
Oro 15.8
26.7
Tes-I 3.10; Tim-I 5.5; Žak 1.1
26.9
Yeh 15.21; 16.2; Tim-I 1.13
26.11
Mat 10.17
26.14
Yeh 5.2

Pol fahamndi misedi ka Isa kaati ga

Diyadiyo 9.1-19 ; 26.12-18

12Woodi nga ci hayadi ka koy nda ay Damasu,
♦sara-koosukoydiyo amirdiyo n'ay yaamar nda hinay.
13Amir Agiripa, jaari maasu here ay guna fondodi ra
annuura ber ka hun beene. A naray nda woynedi, a
wanga ay nda woodiyo ka go ay banda. 14Yer kul kam

ganda, ay mom jinde foo ka go har yene ♦Alyahuudu ciini ra : ‹ Sawul, Sawul, ma se na n'o torro ay ? A ta sendu ni ga ma muŋe ŋootidiyo ! ›

15Ay jaabi ka har : ‹ Ni ci may, ay ♦San ? ›

A har yene : ‹ Ay ci Isa, ka n'o torro. 16Amma ma tun ka kay ni ceediyo ga, bara ay bangay mana, hala ay ma dam ni nda kaadimkoy, nda seede hayadiyo ga ka ni guna, nda woodiyo ka ye ta cerbu ni. 17Ay kallasi ni alkabiila woo kanba, nda ♦alkabiila-tanaadiyo nda cere game, ka ye sanba ni, 18hala ma fer ngi moodiyo, i ma hun kuboydiyo ra, ka kaa annuuradi ra, ka hun Albiliisi hinaydi ra, ka kaa Yerkoy do, hala i ma naanay ay, i ma duu junubu yaafa, i ma kaaya woodiyo ka ♦jisindi Yerkoy se banda. ›

19Amir Agiripa, ja alwakati woodi, ay na ye ka hoo hayadi ka ay guna ka hun beene. 20Damasu borodiyo se jina, woodi banda Žeruzalem, nda Žude kul kuna, nda alkabiila-tanaadiyo do, ay waaju nda i ma ♦tuubi, ka bere ka kaa Yerkoy do here, i ma dam goy boyroyo ka go cerbu ka i tuubi. 21Woo nga ci addelil ka se Alyahuududiyo din ay, ka gar ay go ♦Yerkoy huudi batumadi ra, hala nguyo ma wii ay. 22Amma Yerkoy faaba ay hala han'o. Ye seede iciinadiyo nda iberdiyo jine, bila nda ay ma hoo hayadi ka Muusa nda Annabiidiyo Kitabdiyo har a go ta kaa. 23I har ka ♦Almasihu go ta tujur, a ta lawal bukowdiyo kul ka yee ka huna, a ta har annuuradi aljamaadi nda alkabiiladiyo se. »

26.18 Luk 24.47; Efe 5.8; Kol 1.13; Piy-I 2.9
26.20 Mat 3.8; Luk 3.8
26.22 Luk 24.27, 44
26.23 Mat 16.21; Luk 2.32; Kor-I 15.20,23; Kol 1.18; Ban 1.5
26.24 Yeh 7.15; 10.20; Kor-I 4.10

24Ka gar Pol go cii kuna mise woo, ka taasi ka kow ngu bomo korfo ra, Festus jeer jinde ka har : « Ni hollo, Pol ! Ni bayray berdi go derendi ni. »

25Pol jaabi ka har : « Ay na hollo, goforner Festus. Amma, ye cii ciimi tabatinteyo. 26Amir go bay wooyo kul se haya. Yee cii a do nda naanay, bara ay kow sika ka haya foo si wooyo kuna ka a si bay, bara i na damndi tugu ra. 27N'o naanay Annabiidiyo Kitabdiyo wala, amir Agiripa ? Ye bay ka n'o naanay. »

28Agiripa har Pol se : « A si gay, n'o ta dam ay do, ay ma kaa Kerecen ! »

29Pol jaabi ka har : « Nda a kaa morayda, wala morayda banda, Yerkoy ma yadda ni nda woodiyo kul

ka go kayndi yene haŋa, ma kaa mise woo ka ay go,
bila nda galanga wooyo ! »
30Saadi ka na a har haya wooyo, amirdi nda
gofornerdi, nda Berenis, nda woodiyo ka go i banda
kay nguyo cee ga. 31Saadi ka na i fatta, i cii cere do,
i har : « Har woo na dam haya kul ka se na a hima ka
wiindi, wala a ma hirow galangayo ra. »
32Agiripa har Festus se : « Har woo go hin ka furndi,
nda a na ci a har ngu ciitidi ma koy dunbundi ♦Sezar
jine. »

Pol koy Orom hii kuna

27 Saadi ka na i kayndi ka yer go ta jow hii ka koy
Itali, i noo Pol nda kasa-ije fooyo, kapiten foo
se ka maadi ci Juliyus, ka go saddasu aljama woodi
ra ka se na i har Ogust. 2Yer hirow Adaramit koyradi
hii foo ra, ka go hima ka hanga ♦Azi cesudi, yer koy.
Arisitark go yer banda, Maseduwan boro nono ka hun
Tesalonika koyradi ra.
3Woodi subadi ra, yer too Sidon koyradi. Juliyus, ka
go hawjay Pol nda boroteray, nan a ma koy guna ngu
baakoydiyo, i ma yaaray ga. 4Yer hun dooti, yer hanga
Šipur gungudi, bara yer go ganday hewdi. 5Saadi ka
na yer dan Silisi nda Panfili gandadiyo ♦isa-honnodi,
yer too Mira koyradi, ka go Lisi gandadi ra. 6Kapitendi
gar dooti hii foo ka hun Alegizanduri koyradi ra ka
koy Itali, a dam yer woodi ra. 7Yer dam jirbi bobo, yer
hiidi go dira mooso, yer too senday kuna Sinid koyradi
tenje. Dooti hewdi jendi yer ma too. Yer bisa ka lab
Keret gungudi jere, Salmone here. 8Cesudi hangadi na
yarasu, yer too nongu foo ka se na i har Gumay Boyro,
ka jere na Lase koyradi go.
9Alwakati bobo bisa, hii kuna dira kaa farrati, bara
Hawmee alwakatidi bisa. Woodi se Pol fahamndi
affoodiyo, 10ka har i se : « Hardiyo, ye guna ka
hii kuna diradi si ta dam bila halaci nda hasaraw,
jinaydiyo nda hiidi se, nda yer ta jaati hundediyo se. »
11Kapitendi naanay hii jurndikoydi nda hii koydi, ka
bisa hayadi ka Pol go har a se. 12Gumaydi si boori
fufu waati goro se. Boro jere berdi kul waafaku nda
nguyo ma koy, hala nguyo ma hin ka duu Fenekis, nda

27.3
Mat 11.21
27.7
Tit 1.5

a go kuboy. Koyra woo ci Keret gumaydi, ka go tenje woyne-kaŋay nda gurma here, nda woyne-kaŋay nda hawsa here. I baa ka dam fufu waati dooti.

Hew ber tun

13 Hew baano tun ka hun gurma here. I hungu ka nguyo ibaydi go damndi. I sanbu langara, i hanga Keret cesudi gungudi maanaydi. 14 Amma saadi hinne, hew ber, ka se na i har Yurakelidon,[a] kaa nda gaabi gungudi ga. 15 Hiidi koy, a na hin ka ganday hewdi. Yer fur a ma koy ka hanga hewdi. 16 Yer bisa gungu ciina foo ga ka se na i har Kuloda. Hala yer go duu ka kayndi hii ciinadi yer kanba, a na yarasu. 17 Saadi yer jijindi ga hiidi ra. Yer taasi korfo tanaayo ka faaba a ma hawndi hiidi ga. Yer hanbur hiidi ma si koy mun Sirt, yer jumndi waaladiyo. Misedi na yer cindi ka doy ka hanga hewdi. 18 Hewdi cindi ka kar yer nda gaabi. Woodi subadi, i warra jinaydiyo kuna haya ʼisa-honnodi ra. 19 Jirbi hinjantedi ra, yer warra nda yer kanba hiidi jinaydiyo. 20 Woynedi nda saanaydiyo dam jirbiyo i si gunandi. Hewdi hinsa ka bow, hala yer kow kallasi kul tammaha.

27.14 Mar 4.37 27.23 Oro 1.9; Tim-II 4.17 27.25 Oro 4.20-21

21 Yer gay yer na ŋaa. Saadi Pol tun ka kay ngi nda cere game, a har i se : « Hardiyo, war hima ka kayndi yene haŋa, ka cindi Keret, hala yer ma kallasi halaci woo nda hasara woo ra. 22 Morayda, ye taasi war ga war ma gaabundi, bara boro foo si bun war kuna. Hii woo ni ngo ta hasara. 23 Ciji woo jaati almalayka foo bangay yene. A hun ay Koydi do, ka ye kaadim. 24 A har yene : ‹ Pol, ma si hanbur. A tilasu ni ciitidi ma dunbundi ʼSezar jine. Yerkoy duu ka noo ni, ni dirakasinediyo kul ! › 25 Woodi se, haryo, wa gaabundi, bara ye naanay Yerkoy, ye bay ka a go ta dam misedi ka na a harndi yene. 26 Amma yer hiidi go ta mun gungu foo ga. »

Hiidi sundu

27 Ciji woy-cindi-taacintedi (14), ka gar hewdi go koy nda yer Adiriatik ʼisa-honnodi ga, laptodiyo hungu

a **27.14 –** *Yurakelidon* – Girek ciinidi ra, woodi almaanadi ci « hew nda bonday ka hun woyne-hunay here ».

ka na yer man ganda. 28I warra korfodi ka na i neesi nda, i gar haridi guusudi ci meter waranja-cindi-iyye (37). I yee ka warra koyne, i gar a guusudi ci meter waranka-cindi-yaaha (28). 29I hanbur hiidi ma si koy kar tondi, i warra langara taaci banda here. I booni subaahi ma henen. 30Laptodiyo baa ka jur ka hun hiidi ra. I har ka na nguyo go koy warra langaradiyo hiidi jine, amma i jumndi hii ciinadiyo haridi ra. 31Pol har kapitendi nda saddasudiyo se : « Nda har wooyo na cindi hiidi ra, war jaati si hin ka kallasi. » 32Saadi saddasudiyo koti hii ciinadi korfodi, i fur a ma kam.

33Hala subaahi go henen, Pol suburndi aljamaadi kul i ma ŋaa, a har i se : « Han'o ci jirbi woy-cindi-taaci (14) ka war go batu. War gay war na ŋaa, haya kul na hirow war mee. 34Ye suburndi war, war ma ŋaa, bara woodi ra war go kallasi. War kuna wala affoo bomo hanbir foo si kuma. » 35Saadi ka na a har ciini wooyo ka ben, a jow takula, a dam Yerkoy se albarka ngi kul jine, a duu ka dunbu, ka sinti ka ŋaa. 36Saadi ngi kul bine hirow, ngi mo sinti ka ŋaa. 37Yer ci boro jongu-hinka-nda-woyye-cindi-iddu (276) ka go hiidi ra. 38Saadi ka na i kungu, i warra alkamadi isa-honnodi ra, hala hiidi ma felew.

39Saadi ka na subaahi henen, laptodiyo na bay gandadi. Amma i guna gungu foo ka jinde go. Saadi i har nguyo ma taasi ka fandindi hiidi, nda nguyo hin. 40I fer langaradiyo, ka fur i ma kam isa-honnodi ra. I fer laymundiyo korfodiyo bomoy. Woodi banda i deeci jine here waaladi, i koy cesudi do here. 41Amma i jika dowdi menne hinka nda cere game, hiidi mun. Nga jine heredi miti dowdi ra, a si ɲoɲo, amma banda heredi, bondaydiyo gaabidi kayri ga.

42Saddasudiyo waafaku nguyo ma wii kasa-ijediyo, ngi kuna haya ma si jii ka jur. 43Amma kapitendi ka go baa ka kallasi Pol, na yadda i ma dam nguyo anniyadi. A yaamar woodiyo ka go bay jii ma jina ka warra nguyo haridi ra, ka koy ganda guray. 44A har affoodiyo ma jiji bunduyo ga, wala hayadi ka cindi hiidi ra ga. Mise woo na i kul too ganda guray, i kallasi, i selle.

27.34
Mat 10.30
27.35
Mat 14.19
27.41
Kor-II 11.25

Malti gandadi ra

28 Saadi ka na yer kallasi, yer mom ka gungudi
maadi ci Malti. 2Dooti borodiyo cerbu yer
boroteray ka cille si bow. I kubay yer kul nuune ber
foo jere, baanadi nda fufudi maaganda se. 3Pol mara
bundu koogo mayrayo, a dam gi nuunedi ra. Kufa foo
fatta a ra, bara a maate korondi, a denji Pol kanbadi.
4Saadi ka dooti borodiyo guna gandakorfodi denji
Pol kanbadi, i cindi ka har cere se : « Labudda, har
woo ci boro-wiikoy, bara alwaadu na nan a ma huna
haya woo banda, ka a kallasi ʼisa-honnodi ra. » 5Pol
kokom gandakorfodi nuunedi ra, haya foo na duu Pol.
6Borodiyo bara ka batu, nguyo ma guna a ma fullu, a
ma kam ka bun saadi hinne. Amma i gay i batu, i guna
ka haya foo na duu ga. I bar hungu, i har : « Woo mo
ci koy. »

7Publiyus ci gungudi amirdi. A may fariyo dooti
maanaydiyo ra. A kubay yer ngu huu, a jumndi yer
jirbi hinja, nda baakoyteray ber. 8Publiyus baba go
kani a wirci, alhamma nda tooto go a ga. Pol koy a do,
a ŋaare a se Yerkoy, a kandi a ga kanba, a baa a se.
9Woodi banda wircikom tanaadiyo ka go gungudi ga
kaa ta guna ga, a wowndi ngi kul. 10I cerbu yer beeray
ber. Saadi ka na yer go koy, i noo yer hayadiyo ka na
yer go yentasu.

28.4
Mar 16.18; Luk 13.2
28.5
Luk 10.19
28.8
Žak 5.14

Pol too Orom

11Handu hinja woodi banda, yer koy Alegizanduri
hii foo kuna, ka dam kaydiyadi gungudi ra. Hiidi
taamaysadi ci « Tooru ka ci Funeyo ». 12Yer fandi
Sirakus koyradi ra, yer dam dooti jirbi hinja. 13Yer hun
dooti, yer hanga cesudi, yer too Regiyo koyradi. Saadi
gurma here hewdi tun subaahidi, jaari hinkantedi yer
too Putiyoli koyradi. 14Dooti yer gar yer ŋaa-ijeyo, ka
suburndi yer, yer ma dam nguyo do jirbi-iyye. Mise
woo na yer koy nda Orom. 15Ŋaa-ijediyo ka mom yer
alhabardi, kaa ta kubay yer, hala Appiyus Yoobu nda
koyradi ka i kaati nda Yow-Junbudo Hinjadi. Saadi
ka na Pol guna gi, a dam Yerkoy se albarka, nga
bine hirow.

16Saadi ka na yer too Orom, kapitendi fur kasa-

ijediyo komandam do, a nan Pol ma may ngu bomo huu, nda saddasu foo ka go hawjay ga.

Pol go waaju Orom kasa-huudi ra

17 Jirbi hinja woodi banda, Pol kaati ♦Alyahuududiyo
jinehundiyo. Saadi ka na i kaa, a cii i do mise woo
cille : « Ay harmeyo, bila nda ay ma dam ifutu foo yer
alkabiiladi se, wala yer kaagadiyo kanidiyo se, i dam
ay kasa Žeruzalem, i dam ay Orom borodiyo kanba.
18 Ngi mo jesesu banda, i baa ka fur ay, bara ay na
dam haya kul ka se na ye hima ka wiindi. 19 Amma
Alyahuududiyo wongu. Woodi tilasundi ay ga ay ma
yeendi ay ašara-dunbudi ♦Sezar do. Ay si may anniya
kul ka wurru ay alkabiiladi. 20 Woo nga ci addelildi
ka se na ay suburndi war, ka cii war do. Nda ciimidi,
Izirayel tammahadi se na, ay go galanga wooyo ra. »

21 I jaabi ka har a se : « Yer na duu hantum kul ka
hun Žude, ka go cii ni ciini. Yer harmediyo kuna wala
affoo, na kaa ne ka har yer se ciini futu ni ga. 22 Amma
yer go baa ka mom nda ni mee, hayadi ka ni go
hungu. Bara yer'o bay ka nongu kul, boroyo go tangam
addin woo. »

23 I kayndi jaari foo, ibobo kaa ta guna ga nga
huu. Ja subaahi hala cijidi, Pol ciinidiyo ra, a seede
i se ♦Yerkoy kokoyteraydi ga. Muusa ♦Ašaraadi nda
Annabiidiyo Kitabdiyo ra, a taasi ka fahamndi gi Isa
almaanadiyo. 24 Affoodiyo naanay hayadiyo ka a har,
affoodiyo wongu ka naanay. 25 Saadi ka na i koy, i na
faham cere. Pol na tonton kala ciini foo : « ♦Hunde-
Henenodi ciinidi go tenje, nga ka har yer kaagadiyo se,
nda annabi Ezayi mee. 26 A har :

‹ Koy alkabiila woo do here, ma har :
“ War go ta mom nda war haŋayo, war si ta
faham far.
War go ta honno nda war mooyo, war si ta
guna far.
27 Bara alkabiila woo binedi go sendu.
I tinndi nguyo haŋadiyo,
I daabu nguyo moodiyo,
Hala nguyo moodiyo ma si koy guna,
Nguyo haŋadiyo ma si koy mom,

28.23 *Mat 3.2*
28.25 *Ebe 3.7*
28.27 *Mat 13.15*

Nguyo binediyo ma si koy faham,
I ma si koy ʼtuubi, hala ay ma wowndi gi. ” ›[a]

28.28 *Luk 2.30-31*
28.31 *Mat 4.23*

28Saadi, war ma bay ka Yerkoy kallasi woo, sanbandi ʼalkabiila-tanaadiyo se, i ta kayndi a se haŋa. » **29**Saadi ka na a har woodi, Alyahuududiyo koy, i hinsa ka kakaw cere.

30Pol dam jiiri hinka timmo, huu foo ra ka na a sufur. A kubay woodiyo kul ka go kaa ta guna ga. **31**A waaju nda Yerkoy kokoyteraydi, a cawndi ʼSan Isa Almasihu ciini, bila hanburay, haya foo si jendi ga a se.

a **28.26-27** – *Ezayi 6.9-10*

Batakidi ka Pol hantum
OROM
borodiyo se

Hantumkoydi : Pol
Woodiyo ka se a hantum : Orom Kerecendiyo
Jiiridi ka a hantum : Jiiri woyguu-cindi-iddu (56) Isa Almasihu hayndidi banda

Batakidi Fahamndidi

Orom kokoyteraydi laamu haya kul ka ci ganda wooyo ka se i har Mediterane. Orom koyra berdi hinaydi go gunandi gandadiyo kul beene ka a laamu. Orom koyra ber woo maasu, Yerkoy kayndi •egilizi ber. Pol baa ngu ma koy dooti (Orom 15.23). A duu ka too dooti jiiri woyduu (60) Isa Almasihu hayndidi banda, amma a kaa a ci Orom borodiyo kasa-ije.

Bataki woo nda affoodiyo ka Pol hantum egilizidiyo se si hima. Orom egilizidi ka se a hantum bataki woo na bay ka guna ga. Ka tuuji Pol ciinidiyo beene Orom 15.20, a na ci nga wala Piyer ya sinti egilizi woodi. Lalla n'o gar •Alyahuudu woodiyo ka hun Orom ka koy Žeruzalem •Pantekoti jingardi waati hala i naanay •Almasihu, ci woodiyo ka sinti Orom egilizidi (Diyadiyo 2.10). Woodi banda i yee Orom ka sinti egilizidi. Misedi ka Pol go bay Orom Kerecendiyo kuna ibobo (Orom 16), lalla i kuna ibobo naanay Isa saa ka i mom Pol waajudiyo ganda tanaadiyo kuna.

Pol hantum bataki woo saadi ka a benndi ngu goydi Maseduwan nda Akayi gandadiyo kuna (Orom 15.22-33). A go koy Žeruzalem hala a ma noo njorfudi ka •alkabiila-tana Kerecendiyo mara ka faaba Žeruzalem egilizidi talkadiyo. Pol hantum Orom batakidi saadi ka na a timmendi ngu handu hinja goydi Korenti koyradi kuna (Diyadiyo 20.3).

Bataki woo cawndi caw nafanteyo ka fahamndi Kerecenteray addindi. A fahamndi misedi ka junubunte go hin ka duu Yerkoy •tenjedi •Allinjil kuna.

Orom batakidi jemna berdiyo ci :

1. Borodiyo kul jukundidi (1–3)
2. Woodi ka naanay Almasihu go duu Yerkoy tenjedi (4–5)
3. Misedi ka naanayntediyo go •henenndi (6–8)
4. Yerkoy bayraydi Izirayel suubadi kuna (9–11)
5. Huna bayntedi ka Kerecen kul go hima ka huna (12–16)

Ciimi nono Allinjil « ci Yerkoy hinay ka kallasi boro kul ka naanay ga » (1.16).

Sintidi

1 Ay ci Pol, ka ci Isa Almasihu baŋŋa, ka a dam
nda ˈdiya, ka Yerkoy suuba hala ay ma fee
ngu ˈAllinjildi, 2ka ci Yerkoy allaahidudi ka gay
annabiidiyo ˈHantum Heneno kuna, 3Woo ci nga Ijedi
ciini, ka hun Dawuda alkabiiladi ra, nda assobon
misedi. 4Hundedi ka go ˈhenen cerbundi nda hinay ka
Isa Almasihu yer ˈSandi, ci Yerkoy Ije, misedi ka a yee
ka huna bukowdiyo nda cere game. 5Nga maadi kuna
na yer duu alhorma nda diyateray, hala ˈalkabiila-
tanaadiyo kul ma berndi ga, i ma naanay. 6War mo
goo i kuna, war ka Isa Almasihu suuba.
7Ye hantum war kul se ka goo Orom koyradi ra, ka
Yerkoy kaati nda ngu bine-baakoyyo nda ˈisuubanteyo.
Yala yer Baba Yerkoy, nda yer San Isa Almasihu, ma
noo war anneema nda alaafiya !

Pol go baa ngu ma koy Orom

8Ye jina ka dam Yerkoy se albarka, Isa Almasihu
maadi kuna war se, haya ka se war naanaydi bayndi
adduŋŋaadi kul kuna. 9Yerkoy ka ye kaadim ay lakaldi
kuna ngu Ijedi ˈAllinjildi se, ci seede ka ye cii war
ciini saa kul ay ŋaarediyo ra. 10Ye taasi saa kul ay
ŋaarediyo ra nga ibaydi, hala ay ma koy war do.
11Haya ka se ye booni ay ma guna war, hala ay ma
yeendi war se haya anneemadi ra ka hun Yerkoy do,
hala war naanaydi ma yakuwa, 12wala mo hala yer ma
dam cere bine naanaydi kuna, ka mara ay nda war.
13Ay ŋaa-ijeyo, ye baa war ma bay ka saa fooyo ay
lelinde ay ma kaa guna war, hala ay ma duu ˈnaanay-
ije war kuna, misedi ka ay duu ga ˈalkabiila-tanaadiyo
kuna. Amma hala morayda, ay na hin ka kaa.
14Ye hima ka koy ˈGirek borodiyo nda alkabiila-
tanaadiyo, nda bayraykoydiyo nda woodiyo ka si
bayray do. 15Saadi ye hinsa ka booni ay ma toondi
Allinjildi war mo se, ka go Orom koyradi ra.
16Haya ka se ay si haasum ka fee Allinjil, a ci Yerkoy
hinay ka kallasi boro kul ka naanay ga, ˈAlyahuudu
jina, woodi banda alkabiila-tanaadiyo.[a] 17Allinjil kuna

1.1 *Diy 9.15; Kor-I 1.1; Kor-II 2.12*
1.2 *Luk 1.70; Diy 13.32; Tit 1.2*
1.3 *Mat 1.1; Yeh 1.14*
1.4 *Mat 4.3*
1.5 *Diy 6.7; 9.15*
1.6 *Žud 1.1; Ban 17.14*
1.7 *Diy 9.13; Kor-I 1.3; Efe 1.2; Tes-I 1.4*
1.8 *Kor-I 1.4; Efe 1.16; Tes-I 2.13*
1.9 *Fil 1.8; Tim-II 1.3*
1.10 *Luk 18.1; Diy 1.14; Efe 1.16; Fil 1.4; Kol 1.9; Tes-II 1.11; Tim-II 1.3; Fim 1.4*
1.11 *Kor-I 1.7*
1.14 *Kor-I 9.16*
1.16 *Yeh 3.15; Kor-I 1.18; Tim-II 1.8*
1.17 *Gal 3.11; Fil 3.9; Ebe 10.38*

a **1.16 –** *alkabiila-tanaadiyo* – ˈKitabdi go har « ˈGirek borodiyo ». Ma guna « alkabiila-tana » kitabdi banda here, « Ciinidiyo Fahamndidi » kuna.

na Yerkoy bangayndi ngu ˈtenjedi naanay kuna nda naanay se, misedi ka a hantumdi :

« Tenjente go ta huna nda naanay. »[a]

Yerkoy dukuraydi borodiyo ga

18Yerkoy dukuraydi go hun beene ka kam woodiyo ka go hoo Yerkoy ga, nda junubunteyo kul. Woodiyo goyfutudiyo go jendi ciimidi ma goy. **19**Haya ka se hayadiyo ka boro go hima ka bay Yerkoy ga, a henen i se, Yerkoy nga bayndi ga i se. **20**Hayadiyo ka si gunandi Yerkoy kuna – ka ci ngu hinay abadantedi, nda ka a ci ˈKoy – go gunandi nda hayadiyo ka a dam. Borodiyo faham gi ja addunnaadi takandi, saadi teje go i ga.

21Bara i bay Yerkoy, amma i na berndi ga sanda Koy, i na saabu ga. Amma i hungudiyo kaa yaada, ngi binediyo ka si may lakal ton nda kuboy. **22**I wasu ka ngiyo may bayray, i kaa hollokomyo. **23**I bar Yerkoy jeeraydi ka si ben, nda tooru ka go hima nda boro, nda cirowyo nda adabbayo nda fiilamkoydiyo, ka si may aloomur.

24Woodi se na Yerkoy nan gi ngi boonifutudiyo ra, i ma dam ngi goyfutudiyo kul, saadi ngi jaati go kaynandi ngi gaadiyo, ngi nda cere game. **25**I bar Yerkoy ciimidi nda tangari. I yabudu, i kaadim taka-hayayo, ka nan Takakoydi, ka go hima ka saabundi hala abada. Amin !

26Woodi se na Yerkoy nan gi hala i ma may alhawayo ka go haawindi gi : ngi wondediyo bar alaadadiyo ka go woy nda har nda cere game, ka dam alaada jaasoyo. **27**Hardiyo mo dam misedi cille. I si mara nda woydiyo, amma i ton nda booni futu ngi nda cere se. Hardiyo go mara nda cere, woodi ci haawi. Saadi i duu jukundidi ka i hima nda, ngi gahamdi kuna, ngi goyfutudiyo se.

28Misedi ka i na yadda ka bay Yerkoy, Yerkoy nan i ma hanga ngi lakaldi ka hasara, saadi i dam haya ka si hima ka damndi. **29**I ton nda haya siidiyo kul ka si ˈtenje, nda azzina, nda laala, nda waha, nda

1.18 *Yeh 3.36; Efe 5.6; Kol 3.6; Tes-I 1.10; Ban 19.15*
1.19 *Diy 14.17*
1.21 *Efe 4.17-18*
1.22 *Kor-I 1.20, 27*
1.23 *Diy 17.29*
1.24 *Efe 4.19; Piy-I 4.3*
1.25 *Kor-II 11.31*
1.26 *Efe 4.19; Tes-I 4.5*
1.27 *Kor-I 6.9*
1.29 *Tim-I 5.13; Yeh-III 1.10*

a **1.17** – *Habaku 2.4*

ifutu, i ton nda booni futuyo, nda ka wii boro, nda yenje, nda janba, nda anniyafutay. I ci almunaakafiyo, 30nda tangarikomyo, Yerkoy ibereyo, nda addawante, nda deene-beryo, nda wasunteyo, nda alkiyaasa futukoyyo, i si berndi ngi hayradiyo, 31i si may lakal, i si may allaahidu, baa si ngi binedi ra, i si hinni. 32Ka gar i bay Yerkoy yaamardi, i bay ka woodiyo ka dam haya wooyo go hima nda bun. Ka gar i dam haya wooyo, i duu ka kaanandi ga i damkoydiyo ga.

Yerkoy go jukundi nda tenje

2 Ni ka go dunbu-ciiti boro tanaadiyo ga, boro kul ka ci ni, teje go ni ga. Haya ka se saa ka n'o dunbu-ciiti boro tanaadiyo, n'o jukundi ni bomo jaati, bara ni ka go dunbu-ciiti, n'o dam ngi goydiyo. 2Yer go bay ka borodiyo ka dam haya wooyo, Yerkoy go dunbu ngi ciiti nda ciimi. 3Ya boro, ni ka go dunbu-ciiti woodiyo ka go dam haya wooyo ga, ka gar ni mo go dam gi. N'o hungu ka n'o ta yana Yerkoy ciiti-dunbudi ra wala ? 4Saadi n'o dokoray Yerkoy gomnidi, ka ci ngu bayntedi, nda ngu suburdi, nda ngu muŋedi ? Saadi, ni si bay ka Yerkoy bayntedi go kate ma ˈtuubi ?

5Amma ni binedi go sendu, ni wongu ka tuubi. N'o mara dukurdi ni bomo se, jukundi jaaridi, saa ka Yerkoy go bangayndi ngu ciiti-dunbu ˈtenjentedi. 6A ta noo boro foo kul se ngu goydiyo barajidi. 7A ta noo huna-abadantedi woodiyo se ka gaabu ka dam iboyro, hala i ma taasi addawla, nda jeeray, nda huna ka si ben. 8Amma woodiyo ka go kakaw, ka si naanay ciimi amma i naanay ifutu, ngi baadi ci dukur nda jukundi ber. 9Hunde kul ka dam ifutu go ta laajaaba, a torro, ˈAlyahuududiyo jina, woodi banda ˈalkabiila-tanaadiyo.[a] 10Jeeray, nda beeray, nda alaafiya woodiyo kul ga ka dam iboyro, Alyahuududiyo jina, woodi banda alkabiila-tanaadiyo.[b] 11Haya ka se Yerkoy si dam fay-fay.

12Ašara-hookoydiyo kul ka dam junubu, i ta halaci bila ˈAšara. Woodiyo kul ka go bay Ašaraadi ka hoo

1.30 Tim-II 3.2
1.31 Tim-II 3.3
1.32 Luk 11.48; Diy 8.1
2.1 Mat 7.1-2
2.4 Efe 1.7,18; Piy-I 3.15; Piy-II 3.9
2.5 Žud 1.6; Ban 6.17
2.6 Mat 16.27
2.7 Mat 25.46; Kor-I 15.53-54; Tim-II 1.10
2.8 Tes-II 2.12
2.11 Diy 10.34
2.12 Kor-I 9.20-21; Gal 4.21

a **2.9 –** *alkabiila-tanaadiyo* – ˈKitabdi go har « ˈGirek borodiyo ».
b **2.10 –** *alkabiila-tanaadiyo* – ˈKitabdi go har « ˈGirek borodiyo ». Ma guna « alkabiila-tana » kitabdi banda here, « Ciinidiyo Fahamndidi » kuna.

ga, Ašara go ta dunbu i ga ciiti. 13Yerkoy jine, a na
cii woodiyo ka go kayndi Ašara se haŋa go tenje,
amma woodiyo ka go hanga hayadi ka ašaraadi har.
14Alkabiila-tanaadiyo si bay hayadi ka Ašara har,
amma ngi alaadadiyo go hanga ga. I si may Ašara,
ngi jaati ya ci ngi bomo ašara. 15I cerbu ka Ašara
goydi hantumndi ngi binediyo ra, ngi ♦bine-anniyadi
ci ngi seede. Saa fooyo ngi hungudiyo go teje gi, saa
fooyo i noo gi ciimi. 16Goy kul ka borodiyo dam tugu
kuna, ♦Allinjildi ka ye fee go har ka ciiti-dunbudi-han,
Yerkoy go bangayndi gi Isa Almasihu maadi kuna.

Alyahuududiyo nda ašaraadi

17Ni ka ♦Alyahuudu maa go ni ga, n'o tuuji ♦Ašaraadi
ga, n'o fooma ka n'o bay Yerkoy, 18ka Ašara noo ni
ma bay Yerkoy ibaydi, n'o hin ka suuba haya boyro.
19Ni naanay ka n'o boy danawyo, ka ni ci annuura
woodiyo ka go kuboydiyo ra se, 20ka ci albuhumdiyo
bayraykoy, ni ci ijemayradiyo cawndikoy, bara n'o
duu Ašara kuna bayray nda ciimi yaamardi. 21Ni ka
go cawndi boro tanaadiyo, n'o cawndi ni bomo wala ?
N'o waaju borodiyo ma si jay, n'o jay wala ? 22Ni ka
n'o har i ma si dam azzina, n'o dam ga wala ? Ni ka
go konno toorudiyo, n'o jay ngi ŋaare doodiyo wala ?
23Ni ka n'o fooma nda Ašara, ni si berndi Yerkoy saa
ka n'o hoo Ašara wala ? 24Woodi se a hantumdi : *« War
maaganda se na ♦alkabiila-tanaadiyo go ♦wow Yerkoy
maadi. »*[a]

25Nda ni hanga Ašara, ♦bangu-hirow go may nafa.
Amma nda ni hoo Ašara, ma har ni bangu-hirowdi
kaa jofolo. 26Nda har foo na hirow-bangu, amma a
hanga Yerkoy Ašaraadi yaamardiyo, Yerkoy si kaabu
ga sanda a hirow-bangu wala ? 27Boro woodi nga
assobondi kuna a na hirow-bangu, amma a hanga
Yerkoy Ašaraadi, a ta dunbu-ciiti ni ga, ni ka si hanga
Ašaraadi, ka gar Ašaraadi hantumndi mana, ni hirow-
bangu.

28Alyahuudu alhakika na ci woodi ka go hima
nda ga. Bangu-hirow alhakika na ci woodi ka go

2.13 *Žak 1.22-23,25*
2.14 *Diy 10.35*
2.16 *Diy 10.42; Kor-I 4.5; Tim-II 2.8*
2.17 *Yeh 5.45*
2.21 *Mat 23.3-4*
2.22 *Diy 19.37*
2.24 *Piy-II 2.2*
2.25 *Gal 5.3*
2.26 *Kor-I 7.19*
2.27 *Mat 12.41-42*
2.28 *Mat 3.9; Yeh 8.39; Gal 6.15*

a **2.24** – *Ezayi 52.5 ; Ezekiyel 36.22*

gunandi assobon ga. 29Alyahuuduteray alhakika go
bine kuna. Bangu-hirow ciimidi ci bine wondi, a si
hun kala Yerkoy ˙Hunde-Henenodi do, a na ci ašara
kuna. Alyahuudu alhakika saabudi si hun borodiyo do,
amma Yerkoy do.

Yerkoy ci naanaynte

3 Ma na ˙Alyahuududiyo yangara nda ? ˙Bangu-
hirow nafadi ci ma ? 2I bow mise kul kuna, bara
Alyahuudu ga na Yerkoy talfi ngu ciinidiyo.

3Ma nono, nda borodiyo na naanay, ngi naanay
jaŋaydi go kow Yerkoy ga naanay wala ? 4A si far !
Ma bay ka Yerkoy ci ciimikoy, adama-ije kul ci
tangarikom. A hantumndi :

« N'o ˙tenje ni ciinidiyo kuna,
Nda i dunbu ni ga ciiti, n'o duu ciimi. »[a]

2.29 *Yeh 5.44; Kor-I 4.5; Kor-II 3.6; 10.18; Gal 1.10; Fil 3.3; Kol 2.11; Tes-I 2.4*
3.2 *Diy 7.38*
3.3 *Tim-II 2.13; Ebe 4.2*
3.4 *Yeh 3.33*
3.5 *Gal 3.15*
3.9 *Gal 3.22*

5Ma na yer ma har, nda ifutudi ka yer go dam go
cerbu Yerkoy tenjedi ? Saadi, Yerkoy si tenje saa ka
a jukundi yer wala ? (Ye cii misedi ka boro foodiyo
go cii nda.) 6Abada ! Nda a na, mise foo na Yerkoy go
hin ka dunbu-ciiti adduŋŋaadi ga ? 7Nda ay tangaridi
ra Yerkoy ciimidi go hinsa ka cerbu a jeeraydi, ma se
i teje ay ka har ka ay ci junubunte ? 8Boroyo go wow
yer, i tangari yer ga, i har ka yer har : « Yer ma dam
ifutu hala iboyro ma fatta a kuna ! » Boro woodiyo
jukundidi go hima.

Tenjente si bara

9Ma na yer go hungu ? Yer ka ci Alyahuududiyo
go bisa boro foodiyo ya ? A na ! Ay bay ka fahamndi
ka ˙Alyahuududiyo nda ˙alkabiila-tanaadiyo kul, go
junubu hinaydi cire. 10Misedi ka a hantumndi :

« Boro ˙tenjente kul si bara,
Wala affoo.
11*Wala boro foo si faham.*
Wala affoo si taasi Yerkoy.
12*I kul dere,*
I kul marante si may nafa,
Boro foo si dam iboyro,

a **3.4** – *Zabur 51.6*

Wala affoo. »[a]
13*« Ngi jinde-golgoldi ci ˙saaray ka fer,*
I tangari nda ngi deenediyo,[b]
Kufa assom go ngi meetuudiyo cire. »[c]
14*« Ngi meediyo go ton nda danga nda ciini*
hottoyo. »[d]
15*« Ngi ceediyo go ceŋe ka mun boro kuri.*
16*Halaci nda bone go ngi fondodiyo ga.*
17*I si bay alaafiya fondodi. »*[e]
18*« Yerkoy hanburay si ngi moodiyo ra. »*[f]

19Yer go bay ka hayadi kul ka ˙Ašaraadi har, a har ga woodiyo se ka go Ašaraadi cire, hala mee kul ma daabu, adduŋŋaadi kul ma bay ka Yerkoy jine, teje go ngiyo ga. **20**Woodi se, boro foo si tenje Yerkoy jine nda Ašara goydiyo, haya ka se Ašaraadi go bayndi yer junubu.

Tenje si hun kala naanay kuna

21Amma morayda, Yerkoy bangayndi ngu ˙tenjedi bila ˙Ašara, ka Tawrat nda Annabiidiyo Kitabdiyo kul seede a ga, **22**woodiyo kul ka naanay Isa Almasihu, i kul duu Yerkoy tenjedi naanay kuna. Bila fay-fay, **23**i kul ci junubunteyo, saadi i jen ka duu Yerkoy jeeraydi. **24**Isa Almasihu ˙borcinndi gi a wane anneemadi ra, Yerkoy tenjendi gi yaada. **25**Yerkoy yaamar Isa ma kaa junubu-yaafa-saraadi, woodiyo se ka naanay ka a kuridi mun i se. Misedi na Yerkoy cerbu ngu tenjedi, haya ka se jamandiyo ka bisa, Yerkoy subur, a na jukundi borodiyo junubudiyo. **26**Morayda a cerbu ngu tenjedi, hala a ma tenje, a duu ka tenjendi woodiyo ka naanay Isa.

27Saadi ma na boro go wasu nda ? A na bara. Nda ašara sii foo ? Goydiyo ka ašara go yaamar wala ? A na, amma nda naanay ašaraadi. **28**Bara yer faham ka naanay ni go kate boro ma tenje, bila Ašara goydiyo. **29**Wala Yerkoy ci ˙Alyahuuduyo ni ˙Koy ? A ci mo

3.20 *Diy 13.39; Gal 2.16*
3.21 *Diy 10.43*
3.22 *Yeh 3.15; Gal 2.16; 3.28; Kol 3.11*
3.24 *Yeh 1.14, 16; Kor-I 1.30; Kor-II 12.9; Gal 4.5; Efe 1.7,14; 2.8; Kol 1.14; Tit 2.11; Ebe 4.16; 9.12*
3.25 *Diy 14.16; 20.28; Efe 1.7; Ebe 2.17; 9.12, 14; Piy-I 1.19; Yeh-I 4.10; Ban 1.5*
3.27 *Kor-I 1.29-31; Efe 2.9*
3.28 *Diy 13.39; Gal 2.16; Efe 2.9; Zak 2.20, 24,26*
3.29 *Diy 10.34-35; Gal 3.28*

a **3.10-12** – *Zabur 14.1-3 ; 53.2-4*
b **3.13** – *Zabur 5.10*
c **3.13** – *Zabur 140.4*
d **3.14** – *Zabur 10.7*
e **3.15-17** – *Ezayi 59.7-8*
f **3.18** – *Zabur 36.2*

ʼalkabiila-tanaadiyo Koy n'bay ? Nga, a ci alkabiila-tanaadiyo mo Koy. 30Haya ka se Yerkoy foo go bara, ka tenjendi woodiyo ka naanay ka ʼhirow-bangu, nda woodiyo ka naanay ka na hirow-bangu. 31Yer go hin ka kow Ašara naanay se wala ? Yer si ! Saadi, yer go tabatindi Ašara.

Ibrahim kaa tenjente nga naanaydi se

4 Morayda, ma na yer ma har ? Ma na Ibrahim duu, ka ci yer kaaga assobon mise kuna ? 2Nda goy-boyro-dam ya ʼtenjendi ga, a hin ka wasu, amma a na ci Yerkoy jine. 3Ma na Hantumdi go har ? *« Ibrahim naanay Yerkoy. Woodi maaganda se, Yerkoy kaabu ga sanda boro tenjente. »*[a]

4Saadi boro ka goy, nga banadi na ci alhorma ka a duu, amma a ci haya ka a hima nda. 5Amma woodi ka na dam goy kul, amma a naanay woodi ka go tenjendi borodi ka si bay Yerkoy, a wane naanaydi go kaabundi a se nda tenje. 6Misedi na Dawuda har ka boro go duu albarka, saa ka Yerkoy kaabu ga nda tenjente, bila nda goyyo.

7*« Ɲaali bara woodiyo se ka ašara-hoodi yaafandi,*
Ngi junubudiyo daabundi !
8*Ɲaali bara borodi se,*
Ka se yer ʼSandi si kaabu nga junubudi ! »[b]

9Albarka woo ci woodiyo ka ʼhirow-bangu ni se, wala woodiyo ka na hirow-bangu mo se ? Bara yer'o har ka « Ibrahim naanaydi ya kaabu ga nda tenjente. » 10Mise foo na a kaabundi a se ? Ka jina a ma hirow-bangu, wala saadi ka a hirow-bangu ? A na ci a ʼbangu-hirowdi banda, amma ja a na hirow-bangu. 11A duu bangu-hirow dalladi, a ci sanda nga tenjedi taamaysadi, ka a duu naanay kuna, saadi ka a na hirow-bangu. Hala a ma kaa baba woodiyo kul se ka naanay bila bangu-hirow, hala Yerkoy tenjedi ma kaabundi i se. 12A ci woodiyo ka hirow-bangu mo baba, ka a na ci bangu ni na i hirow, amma i hanga Ibrahim yer baba naanaydi, saadi ka a na hirow-bangu.

3.30 *Gal 3.8*
4.1 *Luk 3.8*
4.2 *Kor-I 1.31*
4.3 *Gal 3.6; Žak 2.23*
4.8 *Kor-II 5.19*
4.11 *Luk 3.8*

a **4.3** – *Sintidi 15.6*
b **4.7-8** – *Zabur 32.1-2*

13A na ci ᵛAšara hanga kuna na Yerkoy noo
allaahidu Ibrahim nda ngu alkabiiladi se, ka i ta kaaya
adduŋŋaadi, amma tenje naanay kuna. 14Haya ka se
nda Ašara hanga kuna na i kaaya, saadi naanay ci
yaada, allaahidudi mo si timme, 15Haya ka se Ašara
go kate dukuray, saadi nongu ka Ašara si, boro si hin
ka hoo Ašara.

16Woodi maaganda se, kaayakoydiyo go kaaya
naanay kuna, hala kaayadi ma kaa anneema, hala
allaahidudi ma tabati nga ijediyo kul se. A na ci
woodiyo ka go hanga Ašara ni se, amma nda woodi
ka go may Ibrahim naanaydi, ka ci yer kul baba.
17Misedi ka a hantumndi : *« Ay dam ni nda alkabiila
bobo baba. »*[a] A ci yer baba Yerkoy jine, ka a naanay,
ka go noo huna bukowdiyo se, ka go kaati hayadiyo ka
si bara, hala i ma bara.

18Ka go may tammaha nongu ka tammaha si, a
naanay, hala a kaa alkabiila bobo baba, sanda misedi
ka Yerkoy har a se : *« Mise woo cille ni ijediyo go ta
kaa. »*[b] 19Bila nga naanaydi ma luufu, a na kanba ngu
assobondi sanda a bun, haya ka se a may jiiri jongu
(100). Saarata nga wondedi mo si hin ka duu ijeyo
koyne. 20A na sika far, a na jen ka naanay, allaahidudi
ka Yerkoy noo. Amma nga naanaydi yakuwandi ga,
a saabu Yerkoy. 21A hinsa ka naanay allaahidudi ka
Yerkoy noo, a may hinay mo ka dam ga. 22Woodi se
a kaabu ga sanda boro tenjente. 23Amma a na ci nga
foo maaganda se na a hantum ka woodi kaabundi a
se, 24woodi go ta kaabundi yer mo maaganda se, haya
ka se yer naanay Yerkoy, ka yee ka hunandi Isa yer
Sandi bukowdiyo nda cere game. 25Isa noondi yer
junubudiyo se, a yee ka huna hala a ma tenjedi yer.

4.13
Diy 13.32; Gal 3.16, 29
4.14
Gal 3.18
4.15
Kor-I 15.56; Kor-II 3.7; Gal 3.10
4.16
Luk 3.8; Gal 3.16
4.17
Yeh 5.21
4.19
Ebe 12.11-12
4.20
Mat 4.8
4.21
Mat 19.26
4.24
Kor-I 9.10; Tim-II 3.16-17; Piy-I 1.21
4.25
Kor-I 6.11; Kor-II 5.21
5.1
Luk 2.14
5.2
Kor-I 15.1; Efe 2.18; Ebe 3.6

Alaafiya nda ŋaali

5 Saadi Yerkoy kaati yer nda ᵛtenjenteyo naanay
kuna, yer duu alaafiya Yerkoy do, yer ᵛSan Isa
Almasihu alhorma. 2Nga sabab kuna, yer duu fondo
naanay ra, ka man anneema woo, ka ga na yer go
gaabu. Yer go ŋaali nda Yerkoy jeeraydi tammahadi.

a **4.17** – *Sintidi 17.5*
b **4.18** – *Sintidi 15.5*

3A na ci woodi ni, yer go ɲaali wala laajaabadiyo
kuna, haya ka se yer go bay ka laajaaba go timmendi
muŋe. 4Muŋe go noo hinay siitay kuna, hinay siitay
kuna go kate tammaha. 5Saadi, tammaha si haawi far,
haya ka se ♦Hunde-Henenodi ka noondi yer se, a say
Yerkoy baadi yer binediyo ra.

6Haya ka se, saadi ka yer si may gaabi, alwakatidi
cere-cerentedi kuna, ♦Almasihu bun woodiyo se ka
si bay Yerkoy. 7A sendu boro ma yadda ka bun boro
tenjente se. Lalla boro ma ta bun boro boyro se.
8Amma mise woo na Yerkoy cerbu yer se ngu baadi :
ka gar yer ci junubunteyo, Almasihu bun yer se.

9Sonko, morayda ka yer duu tenje nda Isa kuridi,
a ta kallasi yer dukuraydi ra. 10Haya ka se, saadi
ka yer ci Yerkoy ibereyo, yer waafaku nda ga ngu
Ijedi bundi ra. Sonko, morayda ka yer waafaku, yer
go ta kallasi nda ngu Ijedi hunadi. 11A na ci woodi
ni, amma koyne yer go ɲaali Yerkoy kuna, yer San
Isa Almasihu alhorma, ka kuna na yer duu morayda
waafaku.

5.3 *Mat 5.12; Ebe 10.36*
5.5 *Yeh 3.16; Diy 2.33; Fil 1.20; Tit 3.5-6; Ebe 3.6*
5.6 *Mar 1.15; Gal 4.4; Efe 1.10*
5.8 *Yeh 3.16; Piy-I 3.18; Yeh-I 3.16*
5.10 *Kor-II 5.18-19; Kol 1.20-22; Ebe 7.25*
5.12 *Kor-I 15.21-22*
5.14 *Kor-I 15.22,45*
5.15 *Diy 15.11*
5.17 *Yeh 10.10*

Adama kate bun, Isa kate huna

12Misedi na junubu hirow adduŋɲaadi kuna nda
boro folloku, junubu kate bun. Saadi bun too borodiyo
kul, haya ka se i kul dam junubu. 13Haya ka se ja
♦Ašara na bangay, junubu go adduŋɲaadi kuna. Saadi
junubu si kaabundi, saa ka Ašara si bara. 14Ka gar bun
laamu ja Adama ga hala Muusa, wala woodiyo ga, ka
na dam junubu misedi ka Adama hoo nda. Adama ci
woodi ka hima ka kaa siifaray.

15Amma hayadi ka Yerkoy noo yaada, nda junubudi
na ci affoo. Haya ka se boro folloku junubu maaganda
se na ibobo bun. Sonko Yerkoy anneemadi, ka hun
boro folloku do, ka ci Isa Almasihu, hinsa ka say ibobo
ga. 16Hayadi ka Yerkoy noo yaada, nda hayadi ka
dam nda boro follokudi junubudi, na ci affoo. Haya
ka se junubu foo maaganda se, ciiti-dunbudi kate
jukundi, ka gar junubu bobo banda, Yerkoy yaamardi
dam borodiyo nda ♦tenjenteyo. 17Boro folloku junubu
maaganda se bun laamu, boro folloku maaganda se
ni. Sonko woodiyo ka hinsa ka duu anneemadi nda

Yerkoy gomnidi, ka ci boro ma tenje, go ta laamu huna kuna boro folloku se, ka ci Isa Almasihu.

18Saadi, misedi ka junubu foo nga kate jukundi borodiyo kul ga, misedi na goy tenjente follokudi se, yaamardi go noo huna borodiyo kul se. 19Haya ka se, boro foo hoo maaganda se ibobo kaa junubunteyo, misedi na boro folloku berndi maaganda se ibobo go ta kaa tenjenteyo.

20Saadi, Ašara bangay hala junubudi ma bow, amma nongu ka junubu bow, anneemadi go bisa bow. 21Misedi ka junubu laamu nda bun, saadi anneemadi go laamu nda tenje, huna-abadantedi se, yer ♦San Isa Almasihu alhorma.

Yer bun junubu se, ka huna Isa kuna

6 Ma na yer ma har ? Yer ma cindi junubu kuna, hala Yerkoy anneemadi ma tonton wala ? 2Far ! Junubu ta se yer bun, mise foo yer ma yee ka huna junubu kuna koyne ? 3War si bay ka yer kul ka ♦batizendi Isa Almasihu kuna, nga wane bundi kuna na yer batizendi. 4Yer fijindi nga banda, yer batizendi nga bundi kuna, hala misedi ka ♦Almasihu yee ka huna bukowdiyo nda cere game, nda Babadi jeeraydi, saadi yer go hima ka dira huna taawo ra.

5Saadi nda yer kaa affoo nga bundi himaraydi kuna, yer go ta kaa affoo mo nga yee ka hunadi himaraydi kuna. 6Bara yer huna jeenodi kanjindi a banda, hala junubu assobon ma halaci, hala yer ma si yee ka kaa junubu baŋŋaayo. 7Bara boro ka bun hun junubu hinaydi cire.

8Saadi nda yer bun Almasihu banda, yer go naanay ka yer go ta huna mo a banda. 9Yer go bay ka Almasihu, ka yee ka huna bukowdiyo nda cere game, si bun koyne. Bun si may a ga hinay. 10Bara a bun, junubu maaganda se na, a bun ce folloku. Amma a huna, Yerkoy se na a huna. 11Mis'odi cille, war bomoy wa guna war bomo sanda bukow junubu se, nda sanda baahunayo Yerkoy se, yer ♦Sandi Isa Almasihu alhorma.

12Saadi junubu ma si laamu war assobondi, ka ci bun wane, war ma si hanga nga alhawadiyo. 13War

5.19
Fil 2.8
5.20
Gal 3.19; Tim-I 1.13-14
5.21
Mat 25.46
6.2
Kol 3.5; Piy-I 2.24
6.3
Mat 28.19
6.4
Diy 2.24; Kor-II 5.17; Efe 4.22-24; Kol 3.10
6.5
Kor-II 4.10; Efe 2.6; Fil 3.10-11; Kol 2.12; Tim-II 2.11
6.6
Kor-II 4.10; Gal 2.20; 5.24; Efe 4.22; Fil 3.10; Kol 2.12, 20; 3.9
6.9
Diy 2.24; Ban 1.18
6.10
Ebe 7.27
6.13
Kor-II 5.14-15; Piy-I 2.24

ma si noo war assobondi junubu se, a ma si kaa ifutu goy-jinay. Amma wa noo war bomo Yerkoy se, sanda bukowyo ka hunandi. Wa noo war assobondi Yerkoy se, sanda ♦tenje goy-jinayyo. 14Bara junubu si yee ka may war ga hinay, haya ka se war si ♦Ašara cire koyne, amma Yerkoy anneemadi cire.

Ka kaa baŋŋaayo tenje se

15Ma nono ? Yer go hin ka dam junubu, haya ka se yer si ♦Ašaraadi cire, amma anneemadi cire ? Yer si ! 16War si bay ka nda war noo war bomo boro se sanda baŋŋa hala ma berndi ga, war kaa borodi ka n'o berndi baŋŋa, nda a kaa junubudi ka go wii, wala berndi ka go kate ♦tenje. 17Amma saabu ma bara Yerkoy se, haya ka se war bara war ci junubu baŋŋaayo. Morayda war berndi nda war binedi kul cawndi ašaraadi ka war duu. 18Morayda war ♦borcinndi ka hun junubu kuna, war kaa baŋŋaayo tenje se. 19Ye cii sanda misedi ka borodiyo go cii nda, war assobondi luufoydi maaganda se. War bay ka noo war assobondiyo i ma kaa baŋŋaayo jiibi nda ašara-hoo se, hala i ma huna ka hoo ašara. Morayda wa noo war assobondiyo i ma kaa baŋŋaayo tenje se, hala i ma huna ♦henen ra.

20Haya ka se, saadi ka war ci junubu baŋŋaayo, tenje si may war ga hinay. 21Haya wooyo ka war go haasum nda morayda, man na nafadi go ka war duu i ra ? Haya ka se haya woodiyo kokordi ci bun. 22Morayda ka war borcinndi ka hun junubu kuna, war kaa Yerkoy baŋŋaayo. War ♦naanay-ijedi ci henen, war kokordi ci huna-abadante. 23Junubu wane banadi ci bun, amma hayadi ka Yerkoy noo yaada ci huna-abadante, yer ♦San Isa Almasihu alhorma.

Hiijay fahamndi

7 Ay ŋaa-ijeyo, ye cii war do bara war go bay ♦Ašara. Ašara go may hinay boro ga kullihinne boro go huna. 2Saadi, woy ka hiiji, ašara go haw ga nga kurŋedi ga kullihinne a huna. Amma nda kurŋedi bun, a fer ašara hawdi kuna. 3Nda saadi ka nga kurŋedi go huna, a kaa har tana wonde, i kaati ga nda azzinadunce. Amma nda kurŋedi bun, a duu ngu

6.16 *Yeh 8.34; Piy-II 2.19*
6.17 *Kor-II 2.14; Tim-II 1.13*
6.18 *Piy-I 4.1*
6.19 *Gal 3.15*
6.22 *Mat 25.46; Kor-I 7.22; Efe 6.6; Piy-I 2.16*
6.23 *Mat 25.46; Gal 6.7-8; Žak 1.15*
7.1 *Diy 1.16; Kor-I 1.10; Gal 3.15*
7.2 *Kor-I 7.39*
7.3 *Luk 16.18*

bomo ašara kuna, saadi nda a kaa har tana wonde, a na dam azzina.

4Saadi ay ɲaa-ijeyo, war mo bun Ašara se ᵛAlmasihu assobondi kuna, hala boro tana ya ma may yer, woodi ka yee ka huna bukowdiyo nda cere game, hala yer ma dam ᵛnaanay-ijeyo Yerkoy se. 5Haya ka se, saadi ka yer go huna assobon kuna, Ašara go tusa junubu boonidiyo ma goy yer assobondi kuna, hala yer si dam kala bun-ijeyo. 6Amma morayda, yer duu yer bomo Ašara kuna, bara yer bun Ašara se ka bara ka kanba yer. Morayda yer kaa baŋŋa Yerkoy se hunde taawo kuna, a na ci nda Ašara ka hantum, ka faati ka bisa.

Ka tangam junubu

7Ma na yer ma har ? ᵛAšara ci junubu wala ? A na ! Amma Ašara ya bayndi ay junubu. Haya ka se, ay si bay booni futu, nda gar ašara na har : *« Ma si booni waani. »*[a] 8Saadi yaamar woo noo junubu se mise ay ga, hala ay kam booni sii bobo kuna. Haya ka se, nda gar Ašara na bangay, junubu bun. 9Saadi ka ašara si bara, ye huna. Amma saadi ka yaamardi bangay, junubu yee ka huna, ay bun. 10Saadi yaamardi ka go hima kate huna, kate ay ga bun.

11Haya ka se yaamardi noo junubu se mise, ka kuna a hiila ay, a duu ka kate ay ga bun. 12Ašara go ᵛhenen, yaamardi mo go henen, a ᵛtenje, a boori. 13Hayadi ka go boori ya kate ay ga bun wala ? A na walla ! Amma junubu, hala a ma bangay a ci junubu, kate ay ga bun nda haya woodi ka go boori. Junubu cerbu nda yaamardi ka a ci ifutu ber.

14Yer go bay ka Ašara hun Yerkoy hunde do. Amma ay ta ci assobon, ay neerendi junubu se. 15Haya ka se, ay si faham hayadi ka ye dam. Ay si dam hayadi ka ye baa, ye dam hayadi ka ye konno. 16Saadi, nda ay dam haya ka ay si baa, ay yadda ka Ašara go boori. 17Saadi morayda a na ci ay go dam ga, amma junubudi ka go ay kuna. 18Ye bay ka ay kuna, ay assobondi kuna, haya boyro kul si. Ye may anniya, amma ay si may hinay ka

7.4 *Gal 2.19; Kol 1.22*
7.5 *Gal 5.24*
7.6 *Kor-II 3.6*
7.10 *Luk 10.26-28; Gal 3.12*
7.12 *Gal 3.21; Tim-I 1.8*
7.14 *Kor-I 3.1*
7.15 *Gal 5.17*
7.17 *Gal 5.24*

a **7.7** – *Fattadi 20.17 ; Alhukumdi 5.21*

dam iboyro. 19Haya ka se ay si dam haya boyrodi ka ye baa, ye dam ifutudi ka ay si baa. 20Saadi, nda ay dam haya ka ay si baa, a na ci ay jaati ya dam ga, amma junubudi ka goo ay kuna nono.

21Morayda ye guna ay kuna ašara woo : saa ka ay baa ka dam iboyro, ifutu go ay do. 22Ay attabiyadi kuna, ye booni Yerkoy ašaraadi. 23Amma ye guna ay assobondi kuna ašara tana, ka go tangam ay lakaldi ašaraadi. A go dam ay nda baŋŋa junubu ašaraadi se, ka go ay assobondi kuna. 24Ay bone ! May go ta kallasi ay bun assobon woo kuna ? 25Saabu ma bara Yerkoy se, yer ♦San Isa Almasihu maadi ra !

Saadi, ay lakaldi kuna ay kaa Yerkoy ašaraadi baŋŋa, assobon kuna ay kaa junubu ašaraadi baŋŋa.

7.22 *Efe 3.16*
7.23 *Gal 5.17; Žak 4.1; Piy-I 2.11*
7.25 *Kor-II 2.4*
8.2 *Yeh 8.32, 36; Kor-I 15.45*
8.3 *Gal 5.24; Fil 2.7; Ebe 2.14,17; 7.18*
8.4 *Gal 5.16*
8.5 *Gal 5.19-21,25*
8.6 *Gal 6.8*
8.7 *Žak 4.4*
8.8 *Gal 5.24*
8.9 *Yeh 14.17; Diy 16.7; Kor-I 6.19; Gal 5.24; Tim-II 1.14; Yeh-I 4.13*
8.10 *Yeh 14.20, 23; Kor-II 13.5; Gal 2.20; Efe 3.17; Kol 1.27; Ban 3.20*

Hunde-Henenodi go noo huna

8 Saadi morayda woodiyo kul ka naanay Isa Almasihu si ta jukundi, woodiyo ka hanga ♦Hunde-Henenodi, i si hanga assobon misedi. 2Haya ka se, Hunde-Henenodi ašaraadi ci huna Isa Almasihu kuna. A ♦borcinndi ay junubu nda bun ašaraadi kuna. 3Yerkoy timmendi hayadi ka ♦Ašara si hin ka dam, bara assobon kow nga gaabidi. Yer junubudiyo maaganda se, Yerkoy sanba ngu jaati Ijedi, a may assobon ka hima nda junubuntediyo wondi. Saadi, Yerkoy jukundi junubu assobon kuna. 4Yerkoy sanba ngu Ijedi hala Ašara yaamardi ma timme yer kuna, yer ka si hanga assobon, amma Hunde-Henenodi.

5Woodiyo ka go hanga assobon, si hungu nda kala assobon hayadiyo. Amma woodiyo ka go hanga Hunde-Henenodi, si hujun nda kala Hunde hayadiyo. 6Assobon hujundiyo ci bun, ka gar Hunde-Henenodi hujundiyo ci huna nda alaafiya. 7Woodiyo ka go hujun nda assobon hayadiyo, dam nguyo nda Yerkoy ibere. Bara assobon si berndi Yerkoy ašara, a si wala ka hin. 8Saadi woodiyo ka huna assobon se si hin ka yajab Yerkoy.

9Nda ♦Yerkoy Hundedi go huna war kuna, war si hanga assobon, amma Hundedi. Boro ka si may ♦Almasihu wane Hundedi, a na ci nga wane. 10Nda Almasihu go war kuna, nda ciimi assobondi bun

junubudiyo maaganda se. Amma Hundedi ci huna, ʻtenje maaganda se. 11Yerkoy Hundedi yee ka hunandi Isa bukowdiyo nda cere game. Nda Hunde-Henenodi go war kuna, woodi ka hunandi Almasihu bukowdiyo game, a go ta hunandi war wane assobondi ka ci bun wane, nda ngu wane Hundedi ka go war kuna.

12Saadi ay ɲaa-ijeyo, yer assobondi si may yer ga haya foo, saadi yer si hima ka huna assobon misedi kuna. 13Nda war'o huna assobon wane misedi kuna, war'o ta bun. Amma nda Hunde war wii assobon goydiyo, war'o ta huna. 14Ja woodiyo kul ka Yerkoy Hundedi go kur ci Yerkoy ijeyo. 15A na ci hunde ka go dam boro nda baŋŋa na war duu, hala war ma cindi hanbur kuna. Amma Hundedi ka war duu go dam war nda ijeyo ka Yerkoy go biiri, nga maaganda se yer'o kaati ka har : « ʻAbba ! Ay Baba ! » 16Hundedi jaati go seede yer lakaldi se ka yer ci Yerkoy ijeyo. 17Nda yer ci nga ijeyo, yer ci mo Yerkoy kaayakoydiyo, yer'o kaaya Almasihu banda. Nda yer laajaaba a banda, yer'o ta duu jeeray a banda.

Jeeraydi ka go ta kaa

18Ye naanay ka alwakati woo laajaabadiyo ka kuna yer go, si too jeeraydi ka go ta bangayndi yer se. 19Haya ka se, taka-hayadi kul go batu nda anniya handidi ka Yerkoy go ta bangayndi ngu ijediyo. 20Haya ka se taka-hayadi kul go kawanga haya yaadayo, woodi na ci nga ibay, amma Yerkoy ya dam ga. 21Amma taka-hayadi kul go tammaha ngo ta duu ngu bomo baŋŋaateraydi ra ka kokordi ci halaci. A ta ʻborcinndi nda jeeraydi ka Yerkoy kayndi ngu ijediyo se.

22Yer go bay ka hala han'o, taka-hayadi kul go mara duray ra, a tujur sanda alhaamidu ka go kuubi ra. 23A na ci nga foo. Amma wala yer, ka duu ʻHunde-Henenodi ka ci noo lawaldi ka yer duu, yer jaati yer go tujur kuna, ka batu yer ma kaa Yerkoy ijeyo, hala yer assobondi ma borcinndi. 24Bara tammaha kuna na yer kallasi. Haya ka se, tammahadi ka go gunandi na ci tammaha. Haya ka boro go guna go hin ka kaa tammaha koyne, wala ? 25Amma nda yer go tammaha haya ka yer si guna, saadi yer go batu ga nda subur.

8.11
Diy 2.24
8.12
Gal 5.24
8.13
Gal 6.8
8.14
Mat 5.9; Gal 3.26; Ban 21.7
8.15
Mar 14.36; Gal 4.5-6; Tim-II 1.7
8.16
Yeh 1.12; Efe 1.13
8.17
Diy 20.32; Kor-II 1.5; Gal 3.29; Efe 3.6; Tim-II 2.12; Tit 3.7; Piy-I 4.13
8.18
Kor-II 4.17; Piy-I 4.13
8.21
Diy 3.21; Piy-II 3.13; Ban 21.1
8.23
Kor-II 5.5; Gal 5.5
8.24
Tes-I 5.8; Tit 3.7

26Misedi na Hunde-Henenodi go faaba yer yer
luufoydi kuna, haya ka se yer si bay hayadiyo yer
go hima ka hãa yer ŋaarediyo kuna. Amma Hundedi
jaati go ŋaare yer se, nda suburndiyo ka si hin ka
harndi. 27Woodi ka go jesesu binediyo go bay Hundedi
hungudi, haya ka se Yerkoy alhorma kuna a suburndi
ʼisuubantediyo se.

Yer ci hinaykoy beryo

28Yer'o bay ka hayadiyo kul go goy nda cere iboyro
se, woodiyo se ka go baa Yerkoy, ka Yerkoy kaati ngu
ibaydi se. 29Haya ka se woodiyo ka a jina ka bay, a
waadu i ma hima nda ngu ijedi siifaray, hala ngu ijedi
ma kaa ʼgungu-jina ŋaa-ije bobo game. 30Woodiyo
ka a waadu, a kaati gi. Woodiyo ka a kaati, a dam gi
nda ʼtenjenteyo. Woodiyo ka a dam nda tenjenteyo, a
jeer gi.

31Ma na yer ma har haya wooyo ga ? Nda Yerkoy
ci yer wane, may ngo hin yer ? 32Yerkoy na jendi yer
se ngu Ijedi, amma a noondi ga yer kul maaganda
se. Mise foo a si ta noo yer mo haya kul nga banda ?
33May ngo teje woodiyo ka Yerkoy suuba ? Haya ka se
Yerkoy dam gi nda tenjenteyo. 34May ngo ta jukundi
gi ? ʼAlmasihu bun, woodi banda a yee ka huna, a go
Yerkoy jere gumodi ga, a go suburndi yer se. 35May
ngo ta fay yer nda Almasihu baadi ? Laajaaba, wala
siitay, wala hottay, wala heray, wala banji, wala
farrati, wala takuba ? 36Misedi ka a hantumndi :

« Ni maaganda se i wii yer jaari kul,
I kanba yer sanda feejiyo
Ka i kayndi madugu se. »[a]

37Amma haya wooyo kul kuna, woodi ka baa yer dam
yer nda hinaykoy beryo. 38Ye naanay ka wala bun,
wala huna, wala almalaykadiyo, wala amirdiyo, wala
hinay berdiyo, wala alwakati woo, wala alwakatidi
ka go ta kaa, 39wala beene hinaydiyo, wala ganda
wondiyo, wala taka-haya kul, si hin ka fay yer nda
baadi ka Yerkoy bangayndi yer se, yer ʼSan Isa
Almasihu maadi ra.

8.26 *Efe 6.18*
8.27 *Ban 2.23*
8.28 *Kor-I 1.9; Gal 1.6,15; Ebe 9.15; Piy-I 2.9*
8.29 *Efe 1.5,11; Kol 1.18; Piy-I 1.2*
8.30 *Efe 1.5,11*
8.31 *Ebe 13.6*
8.32 *Yeh 3.16*
8.34 *Mar 16.19; Diy 2.24; Ebe 7.25*
8.35 *Kor-I 4.11; Kor-II 11.26*
8.36 *Kor-I 4.9; Kor-II 4.11*
8.37 *Kor-I 15.57; Gal 2.20; Efe 5.2; Ban 1.5*
8.38 *Kor-I 3.22; Efe 1.21; Piy-I 3.22*

a **8.36** – *Zabur 44.23*

Yerkoy foo go suuba borodiyo

9 Ye har ciimi ʻAlmasihu maadi kuna, ay si tangari,
ay ʻbine-anniyadi go seede nda ʻHunde-Henenodi.
2 Ye may doray ber, ay binedi go tujur saa kul.
3 Bara ay jaati baandi ay ma laali, ka fay nda Almasihu
ay ɲaa-ijediyo maaganda, ka ci ay alkabiila.
4 Ngi ka ci Izirayel boroyo, ngi ka kaa ije-kanbayo, i duu
jeeray, nda allaahidu-gumoyo, nda ʻAšara, nda ka
kaadim, nda allaahidudiyo. 5 Ngi kaagadiyo kuna
na Almasihu hun assobon mise kuna. A go haya kul
se beene, a ci Yerkoy ka go hima ka saabundi hala
abada. Amin !

6 A na ci ka har ka Yerkoy ciinidi si may nafa.
Haya ka se, a na ci woodiyo kul ka hun Izirayel ra,
nga ci Izirayel ije. 7 A na ci woodiyo kul ka hayndi
Ibrahim huudi ra ya ci nga ijeyo. Yerkoy har Ibrahim
se : *« Isaka ijediyo go ta tuuru nda ni maadi. »*[a]
8 Saadi a na ci assobon ijediyo nga ci Yerkoy ijediyo.
Amma allaahidu ijediyo na Yerkoy go kaabu ka i ci ngu ijeyo.
9 Allaahidudi ci woo : *« Ye ta yeekate alwakati woo cille,*
Saarata go ta duu ije-har. »[b]

10 A na ci woodi foo : Rebeka ijediyo mo ci har
foo ijeyo, ka ci Isaka yer kaaga. 11 Ka gar ijediyo na
hayndi, sonko i ma dam iboyro wala ifutu. Woodi
go cerbu misedi ka Yerkoy go suuba boro ngu ibaydi
ra. Yerkoy go kaati boro, a si damndi nda goyyo.
12 A har Rebeka se : *« Beeredi go ta kaadim kaynadi. »*[c]
13 Misedi ka a hantumndi : *« Ay baa Yaakuba, Ay*
konno Eso. »[d]

14 Ma na yer ma har ? Yerkoy go futu, wala ? A si
ya ! 15 Bara a har Muusa se :

« Ye tamala woodi se ka se na ye tamala,
Ye hinni woodi se ka se na ye hinni. »[e]

16 Saadi, a na ci woodi ka go baa ibay, wala woodi
ka go dorkoto ibay. Amma Yerkoy ka go hinni
ibaydi. 17 Hantumdi ra Yerkoy har ʻFirawuna se :
« Ay jeer ni, hala ay ma cerbundi ni kuna ay hinaydi,

9.1 *Kor-II 11.10; Gal 1.20; Tim-I 2.7*
9.3 *Diy 22.5; Kor-I 12.3*
9.4 *Diy 3.25; Gal 3.16; Ebe 9.5*
9.5 *Mat 1.1-16; Kol 2.9*
9.6 *Gal 6.16*
9.7 *Ebe 11.18*
9.8 *Gal 3.16*
9.16 *Efe 2.8; Tit 3.5*

a **9.7** – *Sintidi 21.12*
b **9.9** – *Sintidi 18.10,14*
c **9.12** – *Sintidi 25.23*
d **9.13** – *Malaki 1.2-3*
e **9.15** – *Fattadi 33.19*

hala ay maadi ma feendi addunnaadi kul kuna. »[a]
18Saadi, a hinni woodi ka a baa se, a sendundi binedi ka a baa.

19N'o ta har yene : « Ma se Yerkoy go teje boro koyne ? May ngo hin ka wongu nga ibaydi ? » **20**Ya boro, ni ci may, ka go kakaw Yerkoy banda ? *Wala labu hanfi go har woodi ka hinsa ngu se : « Ma se ni hinsa ay nda mis'o » ?*[b]
21Hoobu hinsakoydi go may hinay ka goy labu nda haya ka a baa, n'bay ? Labu foodi da kuna na, a hinsa jinay goy jeero se, nda jinay goy jaaso se.

22Yerkoy baa ka cerbu ngu dukurdi, ka bayndi ngu hinaydi. A munne, a hinsa ka subur dukur-jinayyo ka lelinde halaci se. **23**A dam woodi ka bayndi misedi ka ngu jeeraydi bow hinni jinaydiyo se. Jinay wooyo, a gay ka lelinde gi jeeraydi se. **24**Ka ci yer ka a kaati ♦Alyahuududiyo game, nda ♦alkabiila-tanaadiyo nda cere game mo. **25**Misedi ka na a har annabi Oze kitabdi ra :

9.19 *Kor-I 15.35; Žak 2.18*
9.21 *Tim-II 2.20*
9.25 *Piy-I 2.10*
9.26 *Mat 16.16*
9.29 *Žak 5.4*

« Ye har : ‹ Ay alkabiila ›
Woodi ka na ci ay alkabiila se.
Ye har : ‹ Ay bine-baakoy ›
Woodi se ka na ci ay bine-baakoy. »[c]
26*« Wala dooti ka na i har i se :*
‹ War na ci ay boroyo ›,
Dooti i ta har war se :
‹ War ci Yerkoy Hunante ijeyo. › »[d]
27Annabi Ezayi jeer jinde ka har Izirayel ga :
« Wala nda Izirayel ijediyo bow
Ka too dowdi ka go ♦isa-honnodi mee,
Cindidi ni ngo ta kallasi.
28*Haya ka se yer ♦Sandi*
Go ta timmendi ngu ciinidi nda ♦tenje a si gay.
A ta cene ka dam ga addunnaadi ra. »[e]
29Misedi ka Ezayi bay ka har :
« Nda Hinaykoydiyo-kul-Sandi na nan yer se dumi,
Yer go ta kaa sanda Sodom koyradi,

a **9.17** – *Fattadi 9.16*
b **9.20** – *Ezayi 29.16 ; 45.9*
c **9.25** – *Oze 2.25*
d **9.26** – *Oze 2.1*
e **9.27-28** – *Ezayi 10.22-23*

Yer go ta hima nda Gomor koyradi. »[a]

Alyahuududiyo si naanay

30Ma na yer ma har ? ʼAlkabiila-tanaadiyo, ka na wir ka ʼtenje, i tenje. I duu ka tenje naanay kuna. **31**Ka gar Izirayel, ka go wir tenje ʼAšara kuna, na duu ga. **32**Ma se ? Haya ka se i wir ga nda Ašara goyyo, bila nda naanay. I cab tondidi ga ka go kamndi gi. **33**Misedi ka a hantumndi :

« Ye dam Siyon koyradi ra
Tondi ka ga na i cab,
Tondi ka go kamndi gi.
Boro ka naanay ga si ta haawi. »[b]

10 Ay ŋaa-ijeyo, ay binedi boonidi, ka ye ŋaare Yerkoy ga, ci Izirayel ma kallasi. **2**Ye seedeteray i se ka i hanga Yerkoy nda sooboy, amma bila bayray. **3**I si bay Yerkoy ʼtenjedi, i taasi ka tenjendi nguyo bomo, i na yeendi nguyo bomo ganda Yerkoy tenjedi se. **4**Haya ka se ʼAlmasihu ci ʼAšaraadi timmendidi, hala woodiyo kul ka naanay ma tenje.

5Muusa jaati hantum misedi ka Ašaraadi go tenjendi : *« Boro ka hanga haya wooyo go ta huna nda gi. »*[c] **6**Amma tenje ka hun naanay ra go har : « Ma si har ni binedi ra : *‹ May ŋgo jiji ʼbeene ? ›*[d] (Woodi almaanadi ci, ka jumndi Almasihu.) **7**Wala *‹ May ŋgo junbu guusu-berdi kuna ? ›*[e] (Woodi almaanadi ci, ka hunandi Almasihu bukowdiyo nda cere game.) » **8**Ma na tenje ka hun naanay ra go har ? A har : *« Ciinidi go man ni. A go ni meedi ra, a go ni binedi ra. »*[f] Naanay wane ciinidi na yer go waaju nda. **9**Nda ni seedeteray nda ni meedi ka Isa ci ʼSandi, nda ni naanay ni binedi ra ka Yerkoy yee ka hunandi ga bukowdiyo nda cere game, n'o ta kallasi. **10**Haya ka se nda ni naanay ni binedi ra, Yerkoy go tenjendi ni. Nda ni seedeteray nda ni mee, n'o kallasi. **11**Misedi ka Hantumdi go har ga nda : *« Boro kul ka naanay ga si ta haawi. »*[g]

9.30 *Gal 2.16; Fil 3.9; Ebe 11.7*
9.31 *Gal 5.4*
9.32 *Piy-I 2.8*
9.33 *Piy-I 2.6,8*
10.2 *Diy 21.20*
10.4 *Gal 3.24*
10.7 *Diy 2.24*
10.9 *Mat 10.32; Yeh 3.15; 13.13; Diy 2.24*

a **9.29** – *Ezayi 1.9*
b **9.33** – *Ezayi 8.14 ; 28.16*
c **10.5** – *Saraadiyo 18.5*
d **10.6** – *Alhukumdi 30.12*
e **10.7** – *Alhukumdi 30.13*
f **10.8** – *Alhukumdi 30.14*
g **10.11** – *Ezayi 28.16*

12Fay-fay kul si ʻAlyahuudu nda ʻalkabiila-tanaadiyo[a]
nda cere game, bara i kul go may San foo, ka ci
allijiwaadu woodiyo kul se ka go ŋaare ga. 13Haya
ka se, *« Boro kul ka go ŋaare nda Sandi maadi, go
ta kallasi. »*[b]

14Woodiyo ka si naanay ga, mise foo na i hin ka
ŋaare ga ? Woodi ka ciini na i na bay ka mom, mise
foo na i hin ka naanay ? Nda boro foo na waaju gi,
mise foo na i ta mom ? 15Nda i na sanbandi, mise foo
na i ta waaju ? Misedi ka a hantumndi :

« Bara ngi ceediyo go boori,
Woodiyo ka go momndi alaafiya,
Woodiyo ka go momndi ʻAllinjildi ! »[c]

16Amma a na ci i kul go berndi Allinjildi. Misedi ka
Ezayi har : *« Ay San, may nga naanay yer waajudi ? »*[d]
17Saadi, naanay go hun hayadi ka go momndi ra,
hayadi ka momndi go hun Yerkoy ciinidi ra.

10.12 *Mat 28.18*
10.13 *Diy 2.21*
10.16 *Yeh 12.38; Ebe 4.2*
10.17 *Gal 3.2,5; Kol 3.16*
10.18 *Mat 24.14; Kol 1.6,23; Tes-I 1.8*

18Ye hãa wala i na mom wala ? I mom ya !

« Ngi jindedi koy gandadiyo kul kuna,
Ngi ciinidiyo hala adduŋŋaadi gaydi do. »[e]

19Ye hãa wala Izirayel na faham ya ? Muusa jina ka
har ga :

« Ye ta tunndi war ra cense
Nda woodiyo ka na ci alkabiila.
Ye ta tunndi war ra dukur
Nda alkabiila ka si may lakal. »[f]

20Ezayi suuse ka har ga :

« Woodiyo ka si taasi ay far,
I duu ay.
Woodiyo ka si hãa ay far,
Ay cerbu i se ay bomo. »[g]

21Amma Izirayel ga, a har :

« Ay serre ay kanba han kul
Alkabiila-jinde-gaabo se, ka go kakaw. »[h]

---

a **10.12 –** *alkabiila-tanaadiyo* – ʻKitabdi go har « ʻGirek ». Ma guna « alkabiila-ŧana » kitabdi banda here, « Ciinidiyo Fahamndidi » kuna.
b **10.13 –** *Žowel 2.32*
c **10.15 –** *Ezayi 52.7*
d **10.16 –** *Ezayi 53.1*
e **10.18 –** *Zabur 19.5*
f **10.19 –** *Alhukumdi 32.21*
g **10.20 –** *Ezayi 65.1*
h **10.21 –** *Ezayi 65.2*

Alyahuududiyo cindidi

11 Ay hãa saadi, Yerkoy fur ngu borodiyo wala ?
A na ! Bara ay jaati ci Izirayel boro, Ibrahim
haama, Benžamen alkabiila. 2Yerkoy na fur ngu
borodiyo ka a gay a suuba. War si bay hayadi ka
Hantumdi go har Ilyasu ciinidi ra wala, misedi ka
na a cii nda Yerkoy do, ka teje Izirayel borodiyo. 3A
har : *« Ay ♦San, i wii annabiidiyo kul, i hasara ♦sara-kow-
doodiyo kul. Ay foo nga cindi, ay mo i wir nguyo ma wii
ay. »*[a] 4Ma na Yerkoy jaabi ga nda ? A har a se : *« Ay jisi
ay bomo se har jenber-iyye (7.000) ka na bay ka sujudu
Baal jine. »*[b] 5Han'o mo misedi nono. Cindidi go bara ka
Yerkoy suuba ngu alhormadi ra. 6Saadi nda alhorma
nono, a na ci goyyo se. Nda a na, alhormadi na yee ka
kaa alhorma koyne. Nda goyyo nono, a na ci alhorma
se. Nda a na, goydi na yee ka kaa goy koyne.

7Saadi ma ? Hayadi ka Izirayel borodiyo go taasi,
i na duu ga. Woodiyo ka Yerkoy suuba nga duu
ga, affoodiyo sendundi i binediyo. 8Misedi ka a
hantumndi :

« Yerkoy noo gi hunde ka si kula,
Nda mooyo hala i ma si guna,
Nda haŋayo hala i ma si mom,
Wala han'o. »[c]

9Dawuda har :

« Yala ngi ŋaadi ma kaa i se kumsay, nda taari,
Nda haya ka hoondi gi,
I ma duu hayadi ka i hima nda.
10*Yala ngi moodiyo ma daabu*
Hala i ma si guna,
I ma taabu ka cindi gunkuma ra. »[d]

Alkabiila-tanaadiyo kallasidi

11Saadi i cab hala i ma kam wala ? A na ! Ngi
kamndi kate ♦alkabiila-tanaadiyo ma kallasi, hala
Izirayel borodiyo ma cense i ga. 12Nda ngi kamndi
noo alman bobo adduŋŋaadi se, ngi deredi kaa alman

11.1
Kor-II 11.22; Fil 3.5
11.8
Mat 13.13-15
11.11
Diy 13.46

a **11.3 –** *Kokoydiyo-I 19.10,14*
b **11.4 –** *Kokoydiyo-I 19.18*
c **11.8 –** *Alhukumdi 29.4 ; Ezayi 29.10*
d **11.9-10 –** *Zabur 69.23-24*

alkabiila-tanaadiyo se, saadi han ka na i kul ʼtuubi, gomnidi go ta bow.

13Ye har ga war se, alkabiila-tanaayo, ay ci diya
alkabiila-tanaadiyo game, ye cerbu ay goydi jeeraydi.
14Hala nda a go kuboy, ay ma tusa ay alkabiiladi
boroyo ma cense, i kuna affooyo ma kallasi. 15Nda
Yerkoy fur ngu borodiyo, ka waafaku nda adduŋŋaa
borodiyo, ma ngo ta dam han ka na i tuubi ? A go ci
huna woodiyo ka bun se, n'bay ? 16Ka gar nda hejay-
lawaldi takuladi go ʼhenen, laajin mo go henen. Nda
linjidi go henen, kanbadiyo mo go henen.

17Amma nda ʼzaytun kanbadiyo kuna haya
dunbundi, de ni ka ci ganji-zaytun-tuuri i dam ni ngi
me, hala ma huna nga linjidi nda nga jiidi ra. 18Ma si
wasu nga kanbadiyo ga. Nda n'o wasu, ma bay ka a
na ci ni beene na linjidi go, amma ni nga go linjidi ga.
19Saadi n'o ta har : « Kanbadiyo dunbundi, hala ay ma
yee i me. » 20Woodi ci ciimi. I dunbundi haya ka se i
si naanay. Ni ta, n'o cindi haya ka se n'o naanay. Ma si
wasu, amma ma hanbur. 21Haya ka se, nda Yerkoy na
nan kanba lawaldiyo, a si ta nan ni mo.

22Saadi ma guna Yerkoy bayntedi nda nga sendaydi.
A sendu woodiyo ga ka kam, a boori ni ga. Amma ma
gaabu saa kul nga bayntedi ga. Nda a na, i ta kow ni,
ni jaati. 23Ngi mo, nda i na cindi naanay jaŋaydi ra, i
ta yee dooti ka i cindi. Bara Yerkoy go may hinay ka
yeendi kate gi koyne. 24Ni ta, ka i kow ganji-zaytun-
tuuridi ga, i denjindi ni zaytun woodi ka farindi
beene, ka na ci ni lasalteray. Sonko ngi ta, ka dooti ci
ngi lasalteray, ngi hirowdi go ta yarasu ngi zaytundi
beene.

11.13 *Diy 9.15*
11.14 *Mat 1.21; Luk 2.11; Yeh 3.17; Diy 4.12; Kor-I 1.21; 10.33; Tes-I 2.16; Tim-I 2.4; Tit 3.5*
11.15 *Luk 15.24, 32*
11.17 *Yeh 15.2; Diy 2.39; Efe 2.11-13*
11.18 *Yeh 4.22*
11.20 *Kor-I 10.12; Kor-II 1.24; Tim-I 6.17; Piy-I 1.17*
11.22 *Yeh 15.2; Kor-I 15.2; Kol 1.23; Ebe 3.6*
11.23 *Kor-II 3.16*
11.25 *Luk 21.24; Kor-I 10.1; Kor-II 1.8; Tes-I 4.13*

Yerkoy go ta kallasi Alyahuududiyo kul

25Ay ŋaa-ijeyo, ay si baa war ma jen ka faham
sirri wooyo, hala war ma si koy hungu ka war ci
bayraykoyyo. Sirri woo ci ka Yerkoy sendundi Izirayel
borodiyo jeredi, hala ʼalkabiila-tanaadiyo kul ma
hirow. 26Saadi Yerkoy go ta kallasi Izirayel kul, misedi
ka a hantumndi :

« Kallasikoydi go ta hun Siyon koyradi ra,
A ta morndi Yaakuba ga Yerkoy hoo sii kul.

27 *Woodi nga ci ay nda gi allaahidudi,*
Saa ka na ay kow ngi junubudiyo. »[a]
28 Allinjildi se, i ci ibereyo war maaganda se. Amma
Yerkoy suubadi ra, i ci bine-baakoyyo ngi kaagadiyo
maaganda se. 29 Haya ka se, Yerkoy si nimsi nda haya
ka a faati ka noo, nda woodiyo ka a kaati. 30 Misedi ka
jinaadi war hoo Yerkoy, ngi mo ngi hoodi ra war duu
hinni. 31 Ngi mo go hoo morayda, hala hinnidi ka war
duu kuna, i ma duu hinni. 32 Ja maa se Yerkoy nan
borodiyo kul ma ci kasa-ijeyo hoo kuna, hala i kul ma
duu a do hinni.

Saabudi

33 Yerkoy gomnidi ci iber,
Nga lakaldi nda nga bayraydi si may gay do.
Nga yaamardiyo si neesindi,
Nga ceemaadiyo si gunandi.
34 *« May ngo bay yer Sandi hungudi ?*
May ngo hin ka waaju ga ? »[b]
35 *« May nga jina ka noo ga,*
Hala a ma yeendi a koydi se ? »[c]
36 Hayadi kul hun a do,
I bara a se, i ci a wane.
Jeeray ma bara a se abada ! Amin !

Sara hunanteyo

12 Saadi ay ɲaa-ijeyo, ye suburndi war Yerkoy
hinnidi maaganda se, war ma noo war
assobondiyo ma kaa sara hunante, ka go henen, a
go kan Yerkoy se. Woodi nga ci kaadim ciimidi ka
war go dam Yerkoy se. 2 War ma si hanga jaman woo
attabiyadi, wa nan Yerkoy ma bar war, a ma taawondi
war lakaldiyo, hala war ma faham Yerkoy ibaydi, ka
go boori, a kan, a timme.
3 Alhormadi ka ay duu Yerkoy do maaganda se,
ye wir war kuna affoo kul ga, a ma gaay hungu
foomanteyo ga, amma war ma sawa war hungudiyo
ra, boro foo kul nda naanaydi hinne ka Yerkoy noo ga.

11.27 *Ebe 8.10, 12*
11.29 *Ebe 7.21*
11.30 *Efe 2.2*
11.33 *Efe 3.10; Kol 2.3*
11.34 *Kor-I 2.16*
11.36 *Kor-I 8.6; Kol 1.16; Tim-I 1.17; Ebe 2.10; Piy-I 5.11; Ban 5.13*
12.1 *Kor-I 6.20; Piy-I 2.5*
12.2 *Tim-I 5.4; Piy-I 1.14; Yeh-I 2.15*
12.3 *Kor-I 15.10; Gal 2.9; Efe 3.7*

a **11.26-27** – *Ezayi 59.20-21*
b **11.34** – *Ezayi 40.13*
c **11.35** – *Ayuba 41.2*

4Misedi ka yer go may dob bobo yer assobondi ra, dob
foo kul nda ngu goy, 5misedi na yer mo ka go bow, yer
ci assobon foo yer nda ʻAlmasihu maraadi ra. Yer kul
go dob cere ga assobon foo kuna. 6Misedi ka Yerkoy
anneemadi noondi yer se, boro foo kul duu Yerkoy
noodi, affoo kul nda ngu cere wane si hima. Woodi
ka duu annabiiteraydi ma dam ga nda naanaydi ka
noondi yer se. 7Woodi ka ci kaadimkoy, ma kaadim.
Woodi ka ci cawndikoy, ma cawndi. 8Woodi ka go
dam boro bine, ma dam ga. Boro ka go noo, ma dam
ga nda allijiwaaduteray. Woodi ka go goydi jine,
ma dam ga nda sooboy. Woodi ka go hinni, ma dam
ga nda ɲaali.

12.4 *Kor-I 12.12; Efe 4.16*
12.5 *Kor-I 6.15; Efe 2.16*
12.6 *Kor-I 7.7; Efe 4.11; Piy-I 4.10*
12.7 *Efe 4.11*
12.8 *Diy 11.23; Kor-II 8.2*
12.9 *Kor-II 6.6; Tes-I 5.21-22; Tim-I 1.5*
12.10 *Fil 2.3; Tes-I 4.9; Piy-I 1.22*
12.11 *Diy 18.25*
12.12 *Ebe 10.32*
12.13 *Tim-I 3.2; Ebe 13.2; Piy-I 4.9*
12.14 *Mat 5.44*
12.17 *Kor-II 8.21*
12.18 *Mar 9.50*
12.20 *Mat 5.44; Luk 6.27*

Baakoyteray

9Almunaakafiteray kul ma si garndi baakoyteray
ra. Wa konno ifutu, wa denji iboyro. 10Ɲaa-ijeteray
baadi se, wa ton nda baakoyteray war nda cere se. Wa
sooboy ka yeendi cere ga beeray. 11Wa sooboy war
baŋŋaateraydi ra yer ʻSandi se nda war lakaldi kul,
wa fur fuuye. 12Wa ɲaali tammahadi ra. Wa subur
siitaydi ra. Wa gaabundi ka ŋaare Yerkoy. 13Wa faaba
ʻisuubantediyo ka go tilasu ra. Wa kaa boroyo ka go
jumndi yow.

14Wa gaara woodiyo ka go torro war se, wa gaara
i se war ma si danga gi. 15Wa ɲaali woodiyo ka go
ɲaali banda. Wa hem woodiyo ka go hem banda.
16War nda cere ma may anniya foo. War ma si booni
fooma, amma wa yadda ka dam goyyo ka go yeendi
war ganda. War ma si dam war lakal ra ka war'o
may bayray.

17War ma si bana ifutu nda ifutu. Wa gaabundi ka
goy haya ka go boori borodiyo kul jine. 18Nda a go
kuboy, nda war go may a ra hinay, alaafiya ma bara
war nda borodiyo kul game. 19Ay bine-baakoyyo,
war ma si faynsa war bomo se, amma wa nan Yerkoy
dukuraydi ma goy. Bara a hantumndi : *« ‹ Ay nga ci
faynsakoydi, ye noo affoo kul hayadi ka a hima nda ›*[a]
Sandi har. 20Amma

a **12.19** – *Alhukumdi 32.35*

Nda ni ibere heray, noo ga ŋaa.
Nda a far, noo ga a ma ɲin.
Bara nda ni dam woodi,
A ci sanda noo mara denji konnoyo a bomodi ga. »[a]
21Ma si nan ifutu ma hin ni, amma ma may a ga hinay nda iboyro.

Ka berndi kokoyteray

13 Hunde kul ma yeendi ngu bomo ganda kokoyteray se. Bara kokoyteray kul si bara, ka na hun Yerkoy do. Kokoyteraydiyo ka go bara kul, Yerkoy nga yaamar gi. 2Woodi se, boro kul ka go tangam kokoyteray, go tangam yaamardi ka Yerkoy kayndi. Woodiyo ka go tangam ga, go kaati nguyo bomo ga jukundi. 3Amirdiyo si hanburndi woodiyo ka go goy iboyro. Goyfutu goykoydiyo ngo hanbur gi. N'o baa ma si hanbur kokoyteray wala ? Goy iboyro, kokoyteraydi go ta saabu ni. 4Ja kokoyteray ci Yerkoy goykoy ni gomni se. Amma nda ni goy ifutu, ma hanbur, bara a na ci yaada se na a kanba takuba. A ci Yerkoy goykoy, ka cerbu ngu dukuraydi, ka jukundi woodi ka goy ifutu. 5Woodi se boro ma yeendi ngu bomo a se ganda, a na ci Yerkoy dukurdi hanburdi ni se, amma haya ka se yer binedi go bay ka woodi go hima.

6Woodi maaganda se, war'o bana alkaasu. Bara woodiyo ka go laamu ci Yerkoy goykoyyo, hala i ma dam ngi goydi. 7Wa noo boro foo kul hayadi ka a may war ga. Alkaasudinkoydi ma duu alkaasudi. Usurudinkoydi ma duu usurudi. Woodi ka n'o hima ka hanbur, ma hanbur ga. Woodi ka n'o hima ka berndi, ma berndi ga.

Wa baa war nda cere

8Boro ma si may war ga haya foo, kala war ma baa cere. Bara boro ka go baa ngu attanaadi timmendi ♦Ašaraadi. 9Ja ma se, yaamardiyo go har : *« Ma si dam azzina, ma si wii boro, ma si jay, ma si booni waani. »*[b]

13.1 *Yeh 19.11; Tit 3.1; Piy-I 2.3, 14*
13.3 *Piy-I 2.14*
13.4 *Tes-I 4.6*
13.6 *Mat 22.17*
13.7 *Mat 17.25; 22.17,21; Luk 23.2*
13.8 *Mat 5.43; Yeh 13.34; Kol 3.14*
13.9 *Mat 5.43; 7.12*

a **12.20 –** *Yaasaydiyo 25.21-22*
b **13.9 –** *Fattadi 20.13-17 ; Alhukumdi 5.17-21*

Wooyo nda itanaadiyo kul almaanadi ci : *« Ma baa ni attanaadi misedi ka n'o baa ni bomo. »*[a] 10Baa si goy ifutu ngu attanaadi ga. Saadi baa kuna na, n'o hanga Ašaraadi kul.

11Wa gaabundi woodi ga, bara war go bay alwakatidi ka go bara morayda. Wa tun jirbi ra, bara kallasidi go man yer morayda, ka bisa saadi ka yer naanay. 12Ciji guusu, subaahi man. Yer ma kow yer ga kuboy goydiyo, ka dam annuura yenje-jinaydiyo. 13Yer ma dira nda laadir, sanda jaari maasu. Wa mor ŋaa bobo nda harifutu ɲin bobo ga, nda daame, nda alfasikiteray, nda yenje, nda cense ga. 14Wa daabu war bomo nda yer ♦San Isa Almasihu. War ma si hanga war assobon ibaydi, ka dam boonifutudiyo.

13.11 Kor-I 7.29-31; Efe 5.14; Zak 5.8; Piy-I 4.7; Yeh-I 2.18
13.12 Tes-I 5.8; Ebe 10.25; Yeh-I 2.8
13.13 Luk 21.34; Gal 5.20; Efe 5.18; Piy-I 4.3
13.14 Gal 3.27; 5.24; Efe 4.24; Kol 3.10

Naanay ciina nda naanay ber

14 Wa kubay woodi ka naanaydi go ciina, war ma si kakaw ga nga fahamaydi ra. 2Affoo hungu ka ngo hin ka ŋaa haya kul. Affoodi, nga naanay ciinadi se, si ŋaa kala dumaraydiyo ni. 3Woodi ka go ŋaa ma si konno woodi ka si ŋaa. Woodi ka si ŋaa mo, ma si teje woodi ka go ŋaa, bara Yerkoy nga kaati ga. 4Ni ci may, ka go teje baŋŋa waani ? Nda a kay ngu cee ga, wala nda a kam, woodi ci nga sandi yentasu. A ta kay ngu cee ga, bara Yerkoy go may hinay ka yakuwandi ga.

5Affoo go jow anniya ka fay jaaridiyo, affoo jow anniya ka i kul go sawa. Boro foo kul ma gaabundi ka yakuwa ngu hungudiyo ra. 6Woodi ka fay jaaridiyo go dam ga ♦Sandi se. Woodi ka sawandi jaaridiyo go dam ga Sandi se. Woodi ka go ŋaa, go dam ga Sandi se, bara Yerkoy se na a dam albarka. Woodi ka si ŋaa mo Sandi se na a si ŋaa, a dam albarka Yerkoy se.

7Nda ciimidi, yer kuna affoo si huna ngu bomo se, yer kuna affoo si bun ngu bomo se. 8Ja ma se, nda yer'o huna, yer'o huna yer Sandi se. Nda yer bun, yer bun yer Sandi se. Nda yer huna wala yer bun, yer ci Sandi wane.

9Haya ka se ♦Almasihu bun, a yee ka huna, a go huna, hala a ma ci Sandi woodiyo ka bun nda woodiyo

13.14 Kor-I 8.9-12
14.1 Luk 18.9; Kol 2.16
14.3 Mat 7.1
14.4 Gal 4.10; Kol 2.16
14.5 Tim-I 4.3-4
14.6 Kor-II 5.15; Gal 2.20
14.7 Fil 1.20
14.8 Diy 10.42; Kor-II 5.15; Ban 1.18

a **13.9 –** *Saraadiyo 19.18*

ka huna se. 10Amma ni ta, ma se n'o teje ni ɲaa-ijedi ? Ni ta, ma se n'o konno ni ɲaa-ijedi ? Haya ka se, yer kul go ta kay Yerkoy ciiti-dunbu-gorohayadi jine. 11A hantumndi :

« Yer Sandi har : ‹ Ay go huna.
Kanje kul go ta sinji ay jine,
Deene kul go ta saabu Yerkoy. › »[a]

12Saadi boro foo kul go ta har ngu goydiyo Yerkoy se.

13Yer ma si teje cere, amma boro foo kul ma gaabundi a ma si dam haya kul ka go kamndi ngu ɲaa-ijedi, wala ka go hoondi ga. 14Ye bay, San Isa kowndi ay sika, ka haya foo na ci ijiibo nga jaati. Haya na ci ijiibo, kala woodi se ka go kanba ka a jiibi. 15Amma nda ŋaa foo se, ni dor ni ɲaa-ijedi, baa kul na ni hunadi si cerbu. Ni ŋaadi maaganda se, ma si derendi ni ɲaa-ijedi, ka se na Almasihu bun. 16Hayadi ka go boori war ta se, ma si nan i ma wow war woodi se. 17Ja ma se, ᵛYerkoy kokoyteraydi na ci ŋaa nda ɲin, amma a ci ᵛtenje, nda alaafiya, nda ɲaali, ka ᵛHunde-Henenodi go noo. 18Boro ka kaa baŋŋa Almasihu nda misedi go kan Yerkoy se, a yajab borodiyo.

19Saadi, yer ma taasi hayadi ka go kate alaafiya, a go yakuwandi yer nda cere. 20Ŋaa maaganda se, ma si hasara hayadi ka Yerkoy hinsa. Nda ciimidi, haya kul go ᵛhenen. Amma a si boori ŋaa maaganda se, ma kamndi affoodiyo ifutu ra. 21Hayadi ka go boori ci, ma si ŋaa ham, ma si ɲin ᵛduwẽ, ma gaay haya kul ga ka go hin ka kamndi ni ɲaa-ijedi, wala ka hoondi ga, wala ka kumandi nga naanaydi.

22Hayadi ka n'o naanay, kanba ga ni bomo se Yerkoy jine. Ŋaali bara woodi se ka si teje ngu bomo, saa ka a suuba ! 23Amma woodi ka go sika hayadi ka a ŋaa kuna, teje go a ga, bara a si dam ga nda naanay. Haya kul ka na hun naanay ra, ci junubu.

15 Yer ka ci iyakuwantediyo, yer go hima ka subur iluufodiyo, ka si may gaabi, yer ma si taasi yer bomo ibay. 2Yer kuna affoo kul go hima ka kaandi ngu

14.10 *Mat 7.1; Kor-II 5.10*
14.11 *Fil 2.10*
14.12 *Mat 12.36; Piy-I 4.5*
14.13 *Mat 7.1; Kor-II 6.3*
14.14 *Diy 10.15; Kor-I 8.7*
14.15 *Kor-I 8.11; Efe 5.2*
14.16 *Kor-I 10.30*
14.17 *Kor-I 8.8; Gal 5.22*
14.18 *Luk 2.52; Diy 24.16; Kor-II 8.21*
14.19 *Kor-II 12.19; Efe 4.12, 29; Tim-II 2.22; Ebe 12.14*
14.20 *Diy 10.15; Kor-I 8.9-12*
14.21 *Mat 5.29*
14.22 *Yeh-I 3.21*
15.1 *Tes-I 5.14*
15.2 *Kor-I 10.24*

a **14.11** – *Ezayi 45.23*

attanaadi bine, iboyro ra, hala woodi ma yakuwandi
ga. 3 ʻAlmasihu na taasi ngu ibaydi, amma misedi ka a
hantumdi : *« Woodiyo ka go wow ni wane wowdiyo kam*
ay ga. »[a] 4 Ka gar, hayadiyo kul ka bay ka hantumndi,
i hantumndi yer wane cawndidi se, hala subur nda
bine-yayndidi ka ʻHantumdi go noo kuna, yer ma
duu tammaha.

5 Yala Yerkoy, ka go muŋe, a go yayndi bine, ma
doonandi war se war ma ci anniya foo, misedi ka
Isa Almasihu go baa. 6 Hala war kul ma kaa bine
foo nda mee foo, ka saabu Yerkoy ka ci yer ʻSan Isa
Almasihu Baba.

7 Wa kubay war nda cere, misedi ka Almasihu
go kubay war, hala Yerkoy ma saabundi. 8 Ye har
war se, Almasihu dam ngu bomo nda kaadimkoy
ʻAlyahuududiyo se,[b] ka cerbu ka Yerkoy ci ciimi, ka a
timmendi allaahidudi ka a noo yer kaagadiyo se. 9 Ka
gar ʻalkabiila-tanaadiyo go saabu Yerkoy nga hinni se,
misedi ka a hantumndi :

« Woodi se ye ta saabu ni alkabiila-tanaadiyo nda
cere game,
Ye don ka saabu ni maadi. »[c]

10 A harndi koyne :

« Alkabiila-tanaayo, wa ŋaali nga alkabiiladi[d]
banda. »[e]

11 Woodi banda :

« Alkabiiladiyo kul, wa saabu yer Sandi.
Siidiyo kul, wa ŋaali nda ga ! »[f]

12 Annabi Ezayi har mo ka :

« Yišay banda-ka-jumbu ra affoo go ta bangay
Ka laamu alkabiila-tanaadiyo.
Alkabiila-tanaadiyo kul go dam a ga tammaha. »[g]

13 Yala Yerkoy ka go noo tammaha, ma ton war nda
ŋaali kul, nda alaafiya kul, naanay kuna, hala war ma
tonton tammaha, ʻHunde-Henenodi hinaydi ra !

15.3 *Kor-II 8.9*
15.5 *Kor-II 13.11; Efe 4.3; Fil 2.2; Kol 3.14; Piy-I 3.8*
15.6 *Ban 1.6*
15.8 *Mat 15.24; Diy 3.25-26; Kor-II 1.20*
15.9 *Mat 9.8*
15.12 *Mat 12.21; Ban 5.5*
15.13 *Kor-I 2.4; Tes-I 1.5*

a **15.3 –** *Zabur 69.10*
b **15.8 –** *Alyahuududiyo* – ʻKitabdi go har « woodiyo ka hirow-bangu ». Ma guna « hirow-bangu » kitabdi banda here, « Ciinidiyo Fahamndidi » kuna.
c **15.9 –** *Samiyel-II 22.50 ; Zabur 18.50*
d **15.10 –** *nga alkabiiladi* – Alyahuudu borodiyo.
e **15.10 –** *Alhukumdi 32.43*
f **15.11 –** *Zabur 117.1*
g **15.12 –** *Ezayi 11.10*

Pol go goy Isa se alkabiila-tanaadiyo game

14Ay ta nda ay bomo, ay ɲaa-ijeyo, ay jaati naanay
ka war binediyo go ton nda baynte, war go ton bayray,
war go hin ka waaju war nda cere. 15Amma alhormadi
ka ay duu Yerkoy do, woodi maaganda se, nongu
fooyo ay suuse ka hantum war se, ka hungundi war.
16Hala ay ma ci goykoy Isa Almasihu se, ♦alkabiila-
tanaadiyo nda cere game, a suuba ay ma kaadim
Yerkoy nga ♦Allinjildi se, hala ♦Hunde-Henenodi ma
♦jisi alkabiila-tanaadiyo Yerkoy se, i ma kaa sara ka
yajab Yerkoy.
17Isa Almasihu alhorma ra, ye fooma nda goydi ka
ay dam Yerkoy se. 18Bara ay si suuse ka har haya foo,
kala hayadi ka ♦Almasihu damndi ay, hala alkabiila-
tanaadiyo ma berndi ga. Hayadi ka damndi ciini
ra nda goy ra, 19alhikimadiyo nda ♦taamaysadiyo
hinaydi, nda ♦Yerkoy Hundedi hinaydi. Woodi se, ka
jow ga ja Žeruzalem nda gandadiyo ka man ga, ka
koy hala Illiriki gandadi ra, ay waaju nda Almasihu
Allinjildi ce bobo. 20Amma, ay dorkoto ka waaju nda
Allinjil nonguyo ka na bay ka mom Almasihu maa,
hala ay ma si cen boro foo arrasasu ga. 21Misedi ka a
hantumndi :

« Woodiyo ka se na i na har ga,
Go ta guna ga.
Woodiyo ka na mom ga,
Go ta faham ga. »[a]

22Woodi nga jendi ay ma koy war do ce fooyo.

15.14 *Kor-II 8.7; Efe 5.9; Piy-II 1.12*
15.17 *Fil 3.3; Ebe 2.17*
15.18 *Diy 15.12*
15.19 *Yeh 4.48; Diy 19.11; 22.17-21; Kor-II 2.12*
15.20 *Kor-II 10.15-16*
15.23 *Diy 19.21*
15.24 *Kor-I 16.6; Tit 3.13*
15.25 *Diy 9.13; 19.21; 24.17*
15.26 *Diy 16.9; 18.12; 24.17*

Pol go baa ngu ma koy Orom

23Amma morayda, ay goydiyo ben ganda wooyo
ra. Ka gar a too jiiriyo, ka ye hinsa ka booni ay ma
koy guna war, 24Saa ka na ye ta bisa ka koy Esipaɲi,
ye kabay war do, ye tammaha ay ma guna war.
Saa ka na ay kow ay faaji war nda cere game, ye
kaabu war faabadi ga fondodi ka ye jow ra. 25Amma
morayda Žeruzalem na ye simba, hala ay ma kaadim
♦isuubantediyo se. 26Haya ka se Maseduwan nda Akayi
borodiyo tilasundi nguyo bomo ga, ka mara ka faaba

a **15.21** – *Ezayi 52.15*

Žeruzalem talkadiyo ka go isuubantediyo nda cere game. 27I baa nguyo ma dam woodi, i hima ka dam ga. Bara ‘alkabiila-tanaadiyo duu Yerkoy gomnidiyo. Ngi mo go hima ka faaba gi nda nguyo kanba gomnidiyo. 28Nda ay timmendi goy woo, ka dam ngi kanba ra sanba wooyo, ye simba Esipaŋi, ye kabay war do here. 29Ye bay ka nda ye kaa war do, ye kaa nda ‘Almasihu ‘Allinjildi albarka timmente.

15.27 *Kor-I 9.11*
15.30 *Kor-II 1.11; Gal 5.22; Kol 1.8; 4.12*
15.31 *Diy 9.13; 24.17; Kor-II 1.10; Tes-II 3.2; Tim-II 3.11; Piy-II 2.9*
15.32 *Diy 18.21; Kor-I 16.18; Fim 1.7*
15.33 *Kor-II 13.11; Fil 4.9; Tes-I 5.23; Tes-II 3.16; Ebe 13.20*
16.1 *Diy 18.18; Kor-II 3.1*
16.2 *Diy 9.13; Fil 2.29*
16.3 *Diy 18.2; Kor-I 1.30; 16.19; Kor-II 5.17; Gal 1.22; Fil 2.25; Tim-II 4.19*
16.5 *Diy 2.9; Kor-I 16.15,19; Kol 4.15; Fim 1.2*
16.7 *Kol 4.10; Fim 1.23*

30Ye suburndi war, ay ŋaa-ijeyo, yer ‘San Isa Almasihu alhorma, nda ‘Hunde-Henenodi baadi se, wa tangam ay banda, ka ŋaare yene Yerkoy : 31hala ay ma hin ka kallasi woodiyo ra ka si naanay ka go Žude gandadi ra, hala faabadi ka ye koy nda Žeruzalem ma yajab isuubantediyo, 32hala ay ma too war do ŋaali ra, nda Yerkoy yadda, hala ay ma duu hinjam war game. 33Yala Yerkoy alaafiyadi ma bara war kul ga ! Amin !

Foo cere-cerente

16 Ye sanba war se Febe, yer woymedi, ka ci Kankire ‘egilizidi kaadimkoy, 2hala war ma kubay ga yer ‘Sandi alhorma, nda mise ka go hima ‘isuubantediyo nda cere game. Wa faaba ga hayadiyo ka a yentasu war ga kuna, bara a faaba boro bobo, a faaba ay jaati.

3Wa foo yene Pirisil nda Akilas, ka ci ay goykasinediyo Isa Almasihu alhorma. 4Ngi ka, hala i ma kallasi ay, i dam ngi hundediyo farrati ra. A na ci ay foo ngo dam i se albarka, amma ‘alkabiila-tanaadiyo kul egilizidiyo.

5Wa foo yene egilizidi ka go ngi huudi ra.

Wa foo Epeneti, ay bine-baakoydi ka ci ‘Almasihu hejay-lawaldi ‘Azi gandadi ra.

6Wa foo yene Mariyama ka hinsa ka dorkoto yer se.

7Wa foo yene Andironikus nda Juniyas, ay sakiikadiyo, ay hangakasineyo kasa-huudi ra. I may maa ‘diyadiyo nda cere game, i yana ay ka naanay Almasihu.

8Wa foo yene Ampiliyas, ka ci ay bine-baakoydi yer Sandi alhorma ra.

9Wa foo yene Urubanos, yer goykasinedi Almasihu alhorma, nda Asitakis, ay bine-baakoydi.

10Wa foo yene Apelesi, ka cerbu naanay
Almasihu kuna.
Wa foo yene Arisitobul huuborodiyo.
11Wa foo yene Herodiyon ay sakiikadi.
Wa foo yene Narsis huuborodiyo ka naanay
yer Sandi.
12Wa foo yene Tirifen nda Tirifos, ka go goy yer
Sandi se.
Wa foo yene Persis, ay bine-baakoydi ka hinsa ka
goy yer Sandi se.
13Wa foo yene Rifusu, ka yer Sandi suuba, nda nga
ɲaa, ka ci ay mo ɲaa.
14Wa foo yene Asunkiritos, Filegon, Hermes,
Patorobas, Hermas, nda yer ɲaa-ijediyo ka go i do.
15Wa foo yene Filologos nda Juli, nda Nere nda
nga woymedi, nda Olimpas, nda isuubantediyo kul ka
go i do.
16Wa foo war nda cere nda sunnba ʻheneno.
Almasihu wane egilizidiyo kul go foo war.
17Ye suburndi war, ay ɲaa-ijeyo, war ma yeendi
lakal woodiyo se ka go fay aljamaadi, i kaa addelil ka
hoondi, ka morndi war cawdiyo ga ka war caw. Wa
susum woodi koydiyo ga. 18Bara woodiyo cille na ci
yer Sandi Almasihu baŋŋa, i na ci bara ngi gundediyo
baŋŋa. I janba woodiyo ka si faham binediyo, nda
nguyo ciini kaano cemerodiyo. 19War ta, war hangadi,
i kul go bay a se haya. Ye ɲaali nda war, ye booni war
ma bayray haya ka ci iboyro, war ma henen haya ka
ci ifutu ra.
20Yerkoy ka go noo alaafiya, go ta morro Albiliisi
war cee cire, a si gay.
Yala yer San Isa Almasihu anneemadi ma bara war
kul ga !
21Timote ay goykasinedi go foo war, nga nda
Lusiyus, nda Jason nda Sosipater ay sakiikadiyo.
22Ye foo war yer Sandi maa ga, ay Tertiyus, ka
kanba nga hantum bataki woo.
23Gayus, ay jaatigidi, ka ci egilizidi kul jaatigi,
go foo war.
Erasitos, koyradi albayti-kanbakoydi, go foo war,
nga nda yer harme Kartus.

16.10
Diy 11.14
16.11
Diy 11.14
16.13
Mar 15.21; Yeh-II 1.1
16.16
Diy 9.13; Kor-I 16.20; Kor-II 13.12; Piy-I 5.14
16.17
Mat 18.15-17; Kor-I 5.11; Gal 1.8-9; Tes-II 3.6,14; Tim-I 1.3; Tim-II 3.5; Tit 3.10; Yeh-II 1.10
16.18
Fil 3.19; Kol 2.4
16.19
Kor-I 14.20
16.20
Mat 4.10; Gal 6.18; Tes-I 5.28; Ban 22.21
16.21
Diy 13.1; 16.1; 17.5
16.23
Diy 19.29; Tim-II 4.20

24Yala yer San Isa Almasihu anneemadi ma bara
war kul ga ! Amin !

16.25 *Kol 1.26; Tim-I 3.16; Tim-II 2.8; Žud 1.24*
16.26 *Diy 6.7; Efe 1.9*
16.27 *Tim-I 1.7; 6.16*

25Yerkoy go hin ka yakuwandi war nda ay wane
♦Allinjildi, ka ay waaju war nda Isa Almasihu alhorma,
misedi ka a bangayndi sirridi ka bara tugu ra, ja jaman
mooroyo kuna. **26**Amma morayda Yerkoy Abadante
yaamar a ma bayndi nda ngu annabiidiyo hantumdiyo,
alkabiiladiyo kul ma mom, hala i ma berndi naanaydi.
27Woodi se, saabu ma bara Yerkoy se. Nga foo go may
bayray, Isa Almasihu maa ga, hala abada ! Amin !

KORENTI
borodiyo bataki
LAWALDI
ka na Pol hantum

Hantumkoydi : Pol
Woodiyo ka se a hantum :
Korenti Kerecendiyo
Jiiridi ka a hantum : Jiiri woyguu-cindi-guu (55) Isa Almasihu hayndidi banda

Batakidi Fahamndidi

Korenti ci koyradi ka bisa Akayi gandadi koyradiyo kul. Akayi garndi gurma here ʼGirek gandadi kuna. Korenti go may gumay hinka, woodi se day ka bar go bow dooti. Jiiri kul yena-yena go kuboyndi boro bobo dooti. Boro woodiyo go kate ngi kanidiyo nda ngi addindi. Saadi tooru yabudu nda azzina go hinsa ka damndi dooti.

Pol na koy dooti kala ngu ʼAllinjil waaju dira hinkantedi kuna. ʼHinjam-jaari han kul Pol go koy ngi ʼcaw-huudi kuna, a waaju ʼAlyahuududiyo nda Girekdiyo (Diyadiyo 18.1-18). Saadi ka Alyahuududiyo ɲankar nga cawndi, a bere ʼalkabiila-tanaadiyo do here. A dam handu woy-cindi-yaaha (18) koyradi ra. Boro bobo naanay ʼAlmasihu nga waajudi maaganda se. Ka gar nga goydi sintidi kuna, a cen hukkum hala a ma duu ngu mee hunadi. Saadi ka Pol hun Korenti, Apollos yee a mee goydi kuna. (Diyadiyo 18.27–19.1).

Yerkoy kallasi Korenti Kerecendiyo junubu kuna. Misedi kul ka i naanay nda, affooyo ngi kuna bara ka huna junubu kuna. Pol mom woodi, a hantum i se ka har i ma mor woodiyo ka dam azzina beene (Korenti-I 5.9). Nga Allinjil waaju dira hinjantedi kuna, ka gar a goy Efezi, a mom ka fay-fay go Korenti ʼegilizidi kuna (1.11). A duu bomoy bataki ka hun Korenti egilizidi borodiyo do, ka kuna i hãa Pol nda haya bobo (guna 7.1, 25 ; 8.1 ; 12.1 ; 16.1). Woodi maaganda se, Pol hantum bataki woo Efezi koyradi kuna (guna 6.8, 19).

Korenti batakidi go cii haya bobo beene. Bataki almaanadi na ci bara Korenti Kerecendiyo ma cerbu jinekoydi ngi naanaydi kuna, a na ci huna assobon mise kuna.

I hima ka cerbu jinekoy haya wooyo kuna :

1. Addin-jinehundiyo berndidi (1–4)
2. Marakasinay nda Kerecen tana (5–6)
3. Assobondi kanba (6)
4. Hiijay fahamaydi (7)
5. Bomo duu hunadi (8–10)
6. Yerkoy berndidi (11)
7. Hunde noo-hayadiyo (12–14)
8. Yee ka huna fahamaydi (15)
9. Saraadiyo (16)

War ka ci Kerecenyo ka go huna boro jaasoyo game, saadi « war lakaldiyo nda war hungudiyo ma kaa affoo » (1.10). Yer go hima ka cerbu ka « yer duu Almasihu hungudi » (2.16).

Sintidi

1 Pol, ka Isa Almasihu kaati nda ngu ˙diya Yerkoy
ibaydi kuna, nda ay harme Sositen,
2 Go hantum Yerkoy ˙egilizidi se ka go Korenti
koyradi ra, war ka ˙jisindi Isa Almasihu kuna. A kaati
war nda ˙ihenenoyo, war nda woodiyo kul ka go kaati
yer ˙San Isa Almasihu maadi nongudiyo kul kuna, ka
ci yer nda ngi kul San.
3 Yala anneema nda alaafiya ma noondi war se,
ka hun Yerkoy ka ci yer Baba do, nda yer San Isa
Almasihu do.

Pol dam Yerkoy se albarka

4 Ye dam saa kul ay Koydi se albarka war se,
Yerkoy anneemadi ka war duu Isa Almasihu alhorma
kuna. 5 Nga kuna war ton nda Yerkoy almandiyo
kul, ka ci ciinidi kul nda fahamay kul. 6 ˙Almasihu
seedeteray ciinidiyo hinsa ka tabati war game,
7 hala ˙Hunde-Henenodi noo-haya foo na kuma
war, ka gar war go batu yer ˙San Isa Almasihu
ma bangay. 8 A ta yakuwandi war hala benndidi
do, hala teje foo ma si bara war ga, yer San Isa
Almasihu jaari. 9 Yerkoy go may naanay, nga ka kaati
yer ma marakasinay nda ngu ijedi Isa Almasihu,
yer Sandi.

Fay-fay egilizidi ra

10 Ay ɲaa-ijeyo, yer ˙San Isa Almasihu maa ga, ye
suburndi war, war ciinidiyo kul ma ci affoo. Fay-fay
ma si hirow war nda cere game, amma war ma hinsa
ka mara, war lakaldiyo nda war hungudiyo ma kaa
affoo. 11 Haya ka se, ay ɲaa-ijeyo, Kolowe borodiyo
har yene ka war'o kakaw cere. 12 Woo na ay go har
war se, war kuna affoo kul go har : « Ay ci Pol wane »,

1.1 Diy 18.17; Oro 1.1; Efe 1.1
1.2 Diy 2.21; 18.1; Oro 1.7
1.3 Oro 1.7
1.4 Oro 1.8
1.5 Kor-II 8.7; 9.11
1.6 Tim-I 2.6
1.7 Oro 1.11; Tit 2.13; Piy-II 3.12; Ban 1.7
1.8 Fil 1.6,10; Tes-I 3.13; 5.2
1.9 Oro 8.28; Tes-I 5.24; Ebe 10.23
1.10 Oro 7.1
1.11 Diy 11.14
1.12 Yeh 1.42; Diy 18.24

« Ay ci Apollos wane », « Ay ci Piyer[a] wane », « Ay ci ʼAlmasihu wane ! »

13Almasihu jemna wala ? Pol nga kanjindi war se ʼsalibdi ga wala ? Pol maa ga na war ʼbatizendi wala ? **14**Ye dam Yerkoy se albarka ka ay na batize war kuna boro foo, nda a na ci Kirispus nda Gayus. **15**Hala boro foo ma si har ka ay maa ga na war batizendi. **16**Ay batize koyne Isitefanas huuborodiyo. Woodi banda, ay si hungu wala ay batize boro foo koyne. **17**A na ci batize se na Almasihu sanba ay, amma hala ay ma fee ʼAllinjildi, bila nda bayraydi ka hun boro do, hala Almasihu bundi salibdi ga ma si kaa yaada.

Isa ci Yerkoy bayraydi nda Yerkoy hinaydi

18Bara, ka waaju Isa bundi ʼsalibdi ga, ci hollokom ciini woodiyo ka dere se. Amma yer ka kallasi se, a ci Yerkoy hinaydi. **19**Saadi a hantumndi :

« Ye halaci bayraykoydiyo bayraydi,
Ye kow woodiyo ka may lakal wane lakaldi. »[b]

20Man na bayraykoydi go ? Man na ʼašara-bayraykoy go ? Man na jaman woo kakawkoydi go ? Yerkoy na cerbu ka adduŋŋaa woo bayraydi ci hollokomteray, wala ? **21**Yerkoy bayraydi kuna, adduŋŋaa na bay ga nda ngu bayraydi kul. Saadi a kan Yerkoy se a ma kallasi naanayntediyo, nda hollokomteray ka ci ʼsalibdi waajudi. **22**ʼAlyahuududiyo go hãa alhikimayo. ʼGirekdiyo go taasi bayray. **23**Amma yer go waaju nda ʼAlmasihu ka i wii salibdi ga. Woodi go cab ka hoondi Alyahuududiyo, Girekdiyo se woodi ci hollokomteray. **24**Amma woodiyo ka kaatindi Alyahuududiyo kuna nda Girekdiyo, woodi ci Almasihu, Yerkoy hinay nda nga bayray. **25**Haya ka se nda Yerkoy ci hollokom, a bisa borodiyo bayraydi, Yerkoy luufoydi mo bisa borodiyo gaabidi.

26Ay ŋaa-ijeyo, wa guna ka war kuna Yerkoy na kaati bayraykoy bobo assobon mise ra, wala iyakuwante bobo, wala ibobo ka ci borcin. **27**Amma Yerkoy suuba adduŋŋaadi hayadiyo ka i kanba nda

1.13 *Mat 28.19*
1.14 *Diy 18.8; 19.29*
1.16 *Diy 11.14*
1.17 *Yeh 4.2; Diy 2.38*
1.18 *Diy 2.47; Oro 1.16; Kor-II 2.15; Tes-II 2.10*
1.20 *Oro 1.22; Kor-II 4.4; Gal 1.4*
1.21 *Oro 3.22; 11.14*
1.22 *Mat 12.38; Yeh 2.11*
1.23 *Luk 2.34; Gal 3.1*
1.24 *Oro 1.16; 8.28; Kol 2.3*
1.25 *Kor-II 13.4*
1.26 *Oro 8.28*
1.27 *Oro 1.22; Žak 2.5*

a **1.12 –** *Piyer* – ʼKitabdi ra, Pol go kaati Piyer nda « Sefaz », kaa ci a maa Alyahuudu ciini foo kuna. Ma guna Yehiya 1.42.
b **1.19 –** *Ezayi 29.14*

holloteray ka haawindi adduŋŋaadi bayraykoydiyo. Yerkoy duu ka suuba adduŋŋaadi hayadiyo ka si may hinay ka haawindi woodiyo ka go may gaabi. **28**Yerkoy suuba adduŋŋaadi haya yaadadiyo, woodiyo ka i konno ka ŋankar, ka dam nda yaada hayadiyo ka go may addawla borodiyo do. **29**Hala boro foo ma si fooma Yerkoy jine. **30**Yerkoy mara yer Isa Almasihu kuna. A dam Isa nda Yerkoy bayraydi, hala yer ma ˈtenje, yer ma ˈhenen, yer ma kaa ˈborcin. **31**A kaa sanda misedi ka a hantumndi : *« Boro ka go fooma, ma fooma yer ˈSandi maadi ra. »*[a]

1.28 *Oro 4.17*
1.29 *Efe 2.9*
1.30 *Oro 3.24; 16.3; Fil 3.9*
1.31 *Kor-II 10.17*
2.2 *Gal 6.14*
2.3 *Kor-II 7.15; 11.29-30*
2.4 *Oro 15.13*
2.5 *Kor-II 4.7*
2.6 *Efe 4.13; Fil 3.15; Ebe 5.14*
2.7 *Oro 16.25*
2.8 *Diy 7.2; Žak 2.1*

2 Ay ŋaa-ijeyo, saadi ka ay kaa war do, a na ci ciini beryo wala bayray na ay kaa nda, ka waaju war se Yerkoy seedeteraydi. **2**Bara ay jow anniya, ka ay ma si bay haya foo war game, kala Isa Almasihu, woodi ka i kanji ka wii. **3**Ay jaati, saadi ka ay bara war game, ay bara ka maate luufoy, nda hanburay, nda jijir ber. **4**Ay ciinidi nda ay waajudi na ci ciiniyo ka hun assobon bayray mise kuna, amma i cerbu ˈYerkoy Hundedi nda nga hinaydi. **5**Hala war naanaydi ma si tuuji borodiyo bayraydi ga, amma Yerkoy hinaydi ga.

Yerkoy Hundedi go bangayndi bayray ciimi-ciimidi

6Saadi yer waajudi go noo bayray woodiyo ka nin naanay kuna. Bayray woo na ci adduŋŋaa woo, wala adduŋŋaa woo amirdiyo bayray, bara ngi kul go ta halaci. **7**Yer go waaju nda Yerkoy bayraydi, ka ci sirri tugunte, ka ja jaman mooroyo kuna, Yerkoy kayndi ga yer jeeraydi se. **8**Woo ci bayray ka adduŋŋaa woo amirdiyo kuna foo na bay, bara nda a gar i bay ga, i si kanji ˈSan jeerodi. **9**Amma misedi ka a hantumndi :

« I ci hayayo ka moo na bay ka guna,
Haŋa na bay ka mom,
Ka na bay ka jiji ka too adama-ije bine do,
I ci hayayo ka Yerkoy lelinde woodiyo ka go baa ngu se. »[b]

a **1.31** – *Žeremi 9.24*
b **2.9** – *Ezayi 64.3*

10Wala hayadiyo ka Yerkoy foo ngo bay, a bangayndi
gi yer se nda ngu ˙Hunde-Henenodi. Bara Hundedi go
jesesu haya kul.
11Adama-ijediyo kuna, may ngo bay hayadiyo ka
go boro kuna, nda a na ci adama-ije hundedi ka go
nga maasu ? Misedi na boro foo si bay hayadiyo ka go
Yerkoy kuna, nda a na ci ˙Yerkoy Hundedi. 12Yer, a na
ci adduŋŋaadi hundedi na yer duu, amma Hundedi ka
hun Yerkoy do, hala yer ma hin ka bay hayadiyo ka
Yerkoy noo yer ngu anneemadi kuna. 13Yer ciinidi na ci
ciiniyo ka assobon bayray go cawndi, amma ka Hunde-
Henenodi go cawndi. Saadi yer go fahamndi Yerkoy
hayadiyo, nda ciinidiyo ka hun Yerkoy do. 14Boro ka
ra Hunde-Henenodi si, si hin ka duu hayadiyo ka hun
Yerkoy Hundedi do, bara i ci hollokomteray a se. A si
hin ka bay gi, bara Hunde-Henenodi go noo fahamay.
15Borodi ka nga nda Yerkoy go bara, go jesesu haya
kul, boro foo si hin ka teje ga.
16*« Bara may ngo bay yer ˙Sandi hungudi ?*
May go hin ka cawndi yer Sandi ? »[a]
Amma yer duu ˙Almasihu hungudi.

War ci Yerkoy huudi

3 Ay ŋaa-ijeyo, ay si cii war do sanda boroyo ka ngi
nda Yerkoy go bara, amma boroyo do ka go huna
assobon mise ra, sanda ijemayrayo ˙Almasihu hanga
kuna. 2Ay noo war kosam, ka na ci ŋaa yakuwante,
amma war jen ka kanba ga. Hala morayda, war na hin.
3Haya ka se war si bara assobon mise kuna. Bara war
go cense war nda cere ga, war go yenje cere. Saadi
woodi go cerbu ka war go huna assobon mise ra, a
cerbu mo ka war go huna adama-ijeteray mise kuna.
4Saa ka war kuna affoo har : « Ay ci Pol wane » wala
itana ma har : « Ay ci Apollos wane », saadi war si
huna kala assobon mise kuna.
5Pol ci may ? Apollos ci may ? N'bay, Yerkoy
kaadimkoyyo nono ka sabab kuna war naanay. Yer
kuna affoo kul dam goydi nda misedi ka yer ˙Sandi
har. 6Ay duma, Apollos ŋindi, amma Yerkoy go jayndi.

2.10 *Mat 13.11; Yeh 14.26; Kor-II 12.1,7; Gal 1.12; Efe 3.3,5*
2.12 *Oro 8.15; Žak 2.5*
2.14 *Yeh 14.17*
2.15 *Gal 6.1*
2.16 *Yeh 15.15; Oro 11.34*
3.1 *Oro 7.14*
3.2 *Yeh 16.12; Ebe 5.12-14; Piy-I 2.2*
3.3 *Oro 13.13; Gal 5.20*
3.5 *Diy 18.24; Kor-II 6.4; Efe 3.7; Kol 1.23, 25*
3.6 *Diy 18.4-11*

a **2.16** – *Ezayi 40.13*

7Hala a na ci woodi ka go duma ya bisa, wala woodi
ka go ɲindi, amma Yerkoy ka go jayndi. 8Woodi ka go
duma nda woodi ka go ɲindi kul go sawa. Boro foo
kul go duu ngu goydi barajidi. 9Yer ci goykasineyo
Yerkoy goydi kuna. War ci Yerkoy faridi, nda
ʼYerkoy huudi.

10Yerkoy anneemadi ka noo ay se, ay kayndi
arrasasudi misedi ka albanna ka ci maale go dam,
boro tana cen a beene. Amma boro foo kul ma yeendi
lakal nda misedi ka a cen a beene. 11Haya ka se boro
foo si hin ka kayndi arrasasu tana, kala woodi ka kay,
ka ci Isa Almasihu. 12Saadi nda boro cen arrasasu
woo ga wura, wala njorfu, wala tondi alhakikanteyo,
wala bundu, wala subu, wala tooto, 13boro foo kul
goydi go kaa ta bangay kaydi han, bara i ta bangay
nuune kuna. Nuunedi go jesesu yer kuna affoo kul
goydi. 14Nda hayadi ka boro cen arrasasudi ga cindi,
a koydi go ta duu baraji. 15Nda a koydi goydi kukur,
a si ta duu baraji. A ta kallasi, amma sanda ka hun
nuune kuna.

16Kala war si bay ka war ci Yerkoy huudi, Yerkoy
wane Hundedi go goro war kuna ? 17Boro ka halaci
Yerkoy huudi, Yerkoy jaati go halaci boro woodi, bara
Yerkoy huudi ci ʼiheneno, war ya ci nga huudi.

18Boro kul ma si hiila ngu bomo. Nda war kuna
boro hungu ka go may adduɲɲaa woo bayraydi, a
ma kaa hollokom, hala a ma kaa bayraykoy. 19Bara
adduɲɲaa woo bayraydi ci hollo Yerkoy jine. Woodi
se a hantumndi : *« Yerkoy go din bayraykoydiyo ngi
albidadiyo ra. »*[a] 20Hantumndi go har koyne : *« Yer
Sandi go bay bayraykoydiyo hungudiyo. A bay i ci
yaada. »*[b] 21Boro foo ma si dam ngu jeeraydi boroyo
kuna, bara hayadiyo kul ci war wane. 22Pol, nda
Apollos, nda Piyer,[c] nda adduɲɲaa, nda huna, nda
bun, nda hayadiyo ka go bara, nda woodiyo ka go
ta kaa, i kul ci war wane. 23War ci Almasihu wane,
Almasihu mo ci Yerkoy wane.

3.8
Mat 25.21
3.9
Mar 16.20; Kor-II 1.1, 6; Efe 2.20-22; Tes-I 3.2; Piy-I 2.5
3.10
Oro 12.3; 15.20; Efe 2.20
3.11
Efe 2.20
3.13
Kor-II 5.10; Tim-II 1.12,18
3.15
Žud 1.23
3.16
Oro 8.9; Kor-II 6.16; Efe 2.21-22; Ebe 3.6
3.18
Gal 6.3
3.19
Oro 1.22
3.21
Oro 8.32
3.22
Oro 8.38
3.23
Kor-II 10.7; Gal 3.29

a **3.19 –** *Ayuba 5.13*
b **3.20 –** *Zabur 94.11*
c **3.22 –** *Piyer* – ʼKitabdi ra, Pol go kaati Piyer nda « Sefaz », kaa ci a maa Alyahuudu ciini foo kuna. Ma guna Yehiya 1.42.

Almasihu diyadiyo

4 Saadi, i ma kanba yer ci ʼAlmasihu kaadimkoyyo,
ka ci alwakil Yerkoy sirridiyo ra. 2Saadi, hayadi
ka i taasi alwakilyo ga, affoo kul ma may naanay. 3Ay
ta do, a ci haya ciina, nda war dunbu ay ciiti, wala
nda a damndi ciiti-dunbu do. Ay ta si dunbu ay bomo
ciiti. 4Bara ay si teje ay bomo nda haya foo. A na ci
woodi go dam ay nda ʼtenjente. Woodi ka go dunbu ay
ciitidi, ci yer ʼSandi. 5Woodi se, boro foo ma si dunbu-
ciiti ka jina alwakatidi ka kuna yer Sandi go kaa. A
ta bangayndi hayadiyo kul ka go tugu kuboydiyo ra.
A bangayndi mo anniyadiyo ka go binediyo ra. Saadi
Yerkoy go ta noo boro foo kul se ngu goydi barajidi.

6Ay ɲaa-ijeyo, ay cerbu misedi ka Apollos nda ay
ma kaa war se taamaysa, hala war ma faham war ma
si bisa hayadiyo ka hantumndi ga. Boro foo ma si wasu
ka bisandi borodiyo cere. 7Saadi, ma go fay ni nda
boro foodiyo ? Ma na n'o may ka na noondi mana ?
Nda ni duu ga, ma se na n'o jeer ni bomo, sanda a na
ci haya ka noondi mana ?

8War faati ka kungu, morayda war ci taajiryo, bila
nda yer war sinti ka laamu. Ye baa war ma laamu,
hala yer ma laamu war banda ! 9Bara ye hungu ka yer
ka ci ʼdiyadiyo, Yerkoy dam yer borodiyo kul banda,
sanda boroyo ka i kayndi wii se. Bara yer kaa guna-
haya adduŋŋaadi nda almalaykadiyo nda borodiyo se.
10Yer kaa hollokomyo Almasihu maaganda se, amma
war ci bayraykoyyo Almasihu kuna. Yer ci iluufoyo,
amma war go may gaabi. I berndi war, i kaynandi yer !
11Hala morayda yer go heray, yer go far, yer go banji.
I kunsum kanba ka kar yer, yer si may nongu kaynte.
12Yer go hinsa ka goy nda yer kanbayo. I wow yer, yer
go gaara i se. I torro yer, yer go subur. 13Nda i har yer
ga ifutu, yer go tuuru nda baynte. Adduŋŋaa borodiyo
go guna yer sanda jiibi, nda dandara hala morayda.

14Ay na hantum haya wooyo ka haasumndi war.
Amma ye waaju war, bara war ci sanda ay ijeyo ka ci
ay bine-baakoyyo. 15Wala nda war go may hawjaykoy
jenber-woy (10.000) Isa kuna, war si may baba bobo,
bara ʼAllinjil cawndidi kuna ay nga hay war Isa
Almasihu kuna. 16Ye suburndi war, war ma hanga ay

4.1
Oro 16.25; Tit 1.7
4.4
Diy 23.1; Oro 2.13; Kor-II 10.18
4.5
Mat 7.1-2; Oro 2.29; Tes-I 2.19
4.7
Oro 12.3,6
4.8
Ban 3.17-18
4.9
Oro 8.36; Ebe 10.33
4.10
Diy 17.18; Kor-II 11.19
4.11
Oro 8.35; Kor-II 11.23-27
4.12
Mat 5.44; Diy 18.3; Oro 12.14; Piy-I 3.9
4.14
Tes-II 3.14
4.16
Fil 3.17; Tes-II 3.7,9

goydiyo. 17Woodi se na ay sanba war se Timote, ka ci ay ije, ay bine-baakoy, ka ci naanaynte yer Sandi hanga kuna. A ta hungundi war Almasihu fondodiyo ka ye hanga, nda misedi ka na ye cawndi nongu kul, ♦egilizidiyo kul kuna.

18Affooyo go ton nda fooma, bara i hungu ka ay si ta yeekate war do koyne. 19Amma a si gay ye ta kaa war do, nda Sandi yadda. A na ci foomantediyo ciinidiyo na ye ta bay, amma ngi goydiyo hinaydi. 20Haya ka se ♦Yerkoy kokoyteraydi na ci ciini kon, a ci hinay ka go goy yer kuna. 21Ma na war baandi ? Ay ma kaa war do nda bundu, wala ay ma kaa nda hunde ka go baa, a go tamala ?

4.17 *Diy 16.1; Tim-I 1.2*
4.19 *Diy 18.21; Kor-II 1.15-16*
4.20 *Oro 14.17; 15.13*
4.21 *Kor-II 1.23*
5.3 *Kol 2.5; Tes-I 2.17*
5.4 *Tes-II 3.6*
5.5 *Mat 4.10; Tim-I 1.20*
5.6 *Mat 16.6, 12; Gal 5.9; Zak 4.16*
5.7 *Mar 14.12; Piy-I 1.19*
5.9 *Efe 5.11; Tes-II 3.6, 14*
5.11 *Oro 7.1; 16.17*

Azzinadunce ma fatta egilizidi ra

5 Nongudiyo kul kuna, i har ka azzinadi ka go war do si garndi wala ♦alkabiila-tanaadiyo do, hala war kuna affoo jow ngu baba wondedi. 2Woodi kul, war'o ton nda fooma. War'o hima ka dor. Woodi ka goy woo, war ma garay ga war nda cere game ! 3Ay ka si dooti assobon kuna, amma ay lakaldi go war nda cere game. Ay dunbu woodi ka goy woo ciitidi, ma har ay go dooti. 4Yer ♦San Isa maadi kuna, war nda ay lakaldi go mara, yer San Isa hinaydi ra, 5hala boro woo cille ma noondi Albiliisi se ! Assobon ma halaci, hala hunde ma kallasi yer Sandi jaaridi han.

6War na duu haya ka ga na war'o wasu ! Wala war si bay ka alkamiira kayna go tunndi laajindi kul ? 7Wa kow alkamiira jeenodi, hala war ma ka laajin taawo. Bara alkamiira si war kuna, haya ka se ♦Almasihu, ka ci yer ♦Pak feeji-ijedi, saraandi yer se. 8Yer ma dam Pak jingardi nda ♦takula ka ra na alkamiira si, ka ci henen nda ciimi. Yer ma si ŋaa takuladi ka ra na alkamiira jeenodi go, ka ci goy jaaso nda ifutu.

9Ay bay ka hantum war se, ka war ma susum alfasikidiyo ga. 10Ay si har ka war ma fay nda far, woodiyo kul ka go addunŋaa woo ra, ka go dam alfasikiteray, wala ka go waha, wala ka go jay, wala ka ci tooru yabudukoy. Nda a na, addunŋaadi kul kuna na war'o hima ka fatta. 11Amma ay hantum war

se, ka war ma susum boro ga ka har ngu ci ŋaa-ije, amma a ci alfasiki, a jay, a ci tooru yabudukoy, a wow borodiyo, a ŋin harifutu, a waha. Boro woodi cille, war ma si ŋaa a banda ga !

12Ay ngo hima ka dunbu teray-borodiyo ašara wala ? War go hima ka dunbu war aljamaadi ciiti, n'bay ? 13Teray-borodiyo, Yerkoy ngo dunbu i ciiti. *Wa kow ifutu war nda cere game.*[a]

Ašara-dunbu Kerecen game

6 Nda war kuna affoo nda ngu harme hoo cere, war'o koy taasi ašara-dunbukoy borodiyo do ka si ˈtenje, ka fur war ˈihenenodiyo wondiyo wala ? 2War si bay ka ihenenodiyo ngo ta dunbu adduŋŋaadi ašaraadi ? Nda war go hima ka dunbu adduŋŋaadi ciiti, mise foo war si hin ka dunbu-ciiti kaynayo ? 3War si bay ka yer go ta dunbu almalaykadiyo ciiti ? Sonko huna woo yentasuyo. 4Saa ka na war'o koy ciiti-dunbu do, huna haya wooyo beene, war'o jow boroyo ka ci yaada ˈegilizidi se, i ma dunbu war ga ašara. 5Ay har woodi ci war se haawi. Saadi boro foo si war nda cere game, ka go may lakal ka hin ka dunbu-ciiti, ngu ŋaa-ijediyo nda cere game ? 6Amma ŋaa-ije ngo wurru ngu ŋaa-ije, woodi mo borodiyo do ka si naanay jine !

7War ma wurru cere jaati ci mursay ber ! Ma se war si subur tooŋe fooyo ? Ma se war si nan i ma jow war wane ? 8Amma war ngo tooŋe ka jow waani. War ŋaa-ijediyo na war'o goy mise woo !

9War si bay ka woodiyo ka si tenje si ta kaaya ˈYerkoy kokoyteraydi ? War ma si firka : alfasikidiyo, nda tooru yabudukoydiyo, nda azzinadamkoyyo, nda har-na-woydiyo, nda hardiyo ka go mara nda har, 10nda jaydiyo, nda albacirdiyo, nda hari-futu-ŋinkoydiyo nda boro-wowkoydiyo, nda kamkoydiyo, si ta kaaya Yerkoy kokoyteraydi. 11Mis'o cille na war kuna affooyo bara ka dam. Amma Yerkoy ˈHunde-Henenodi humay war, war ˈjisindi Yerkoy se, war kaa tenjenteyo yer ˈSan Isa Almasihu maa ga.

5.12 *Mar 4.11*
6.1 *Mat 18.17*
6.2 *Mat 19.28; Luk 22.30*
6.5 *Diy 1.15*
6.6 *Oro 7.1; Kor-II 6.14-15; Tim-I 5.8*
6.7 *Mat 5.39-40*
6.8 *Tes-I 4.6*
6.9 *Mat 25.34; Gal 6.7; Žak 1.16*
6.10 *Tim-I 1.10; Ban 21.8*
6.11 *Diy 22.16; Oro 4.25; Efe 2.2*

a **5.13 –** *Alhukumdi 13.5 ; 17.7 ; 19.19 ; 21.21 ; 22.21 ; 24.7*

Azzina

12Ye hin ka dam haya kul ka ay baa, amma a na
ci haya kul go may nafa. Ye hin ka dam haya kul ka
ay baa, amma ay si nan ay ma kaa haya foo baŋŋa.
13Ŋaayo ci gunde wane, gunde ci ŋaayo wane. Amma
Yerkoy go ta halaci ahinkadi kul. Amma boro assobon
na takandi i se. A ci yer ʼSandi wane, yer Sandi ci a
wane. 14Yerkoy, ka yee ka hunandi Sandi, go ta yee
ka hunandi yer mo ngu hinaydi ra. 15War si bay ka
war assobondiyo ci ʼAlmasihu gaadi jeredi ? Ye ta jow
Almasihu assobondi ra, ka dam ga woy-kuuru assobon
ga wala ? Ay si abada ! 16War si bay ka boro ka mara
nda woy-kuuru, nga nda ga go kaa assobon foo ? A
hantumndi ka *« Ngi boro hinkadi go kaa assobon foo. »*[a]
17Amma boro ka denji yer Sandi ga nda ga go kaa
hunde foo.

18Wa mor azzina. Junubu kul ka boro dam, junubu
woodi go ni gaadi se teray here. Amma boro ka dam
azzina, go jow ngu jaati assobondi junubu. 19War si
bay ka war assobondi ci ʼHunde-Henenodi huudi, ka
go war kuna, ka war duu Yerkoy do, ka war na ci war
bomo wane koyne ? 20Haya ka se war dayndi nda hay
ber. Saadi wa saabu Yerkoy war assobondi nda war
hundedi ra, ka ci Yerkoy wane.

Hiijay

7 Morayda ye jaabi hayadi ka war hantum yene : a
ci haya boyro, har ma si tar woy. 2Amma ka ganga
azzina, har foo kul ma may wonde, woy foo kul mo
ma may kurŋe. 3Kurŋe ma noo ngu wonde hayadi
ka go hima, wonde mo ma dam misedi ngu kurŋe
se. 4Wonde si may hinay ngu assobondi ga, a ci nga
kurŋedi wane. Kurŋe mo si may hinay ngu assobondi
ga, a ci nga wondedi wane. 5War ma si wongu war nda
cere se, kala nda a gar war'o wir ka koy ŋaare Yerkoy,
war ma waafaku a ga alwakati kayna. Woodi banda
wa yeekate cere do, nda a na, war'o hin ka mongo
war assobondi, Albiliisi go hin ka jarrab war. 6Ay duu
Yerkoy do, ka har haya wooyo war se, amma a na ci

6.13 *Oro 12.1; Kol 2.22*
6.14 *Diy 2.24; Oro 6.5; Efe 1.14, 20; Tes-I 4.16*
6.15 *Oro 12.5*
6.16 *Mat 19.5; Efe 5.31*
6.17 *Yeh 17.21; Oro 8.9-11; Gal 2.20*
6.18 *Oro 6.12; Gal 5.19; Efe 5.3; Tes-I 4.3; Ebe 13.4*
6.19 *Yeh 2.21; Oro 14.7*
6.20 *Mat 20.28; Diy 20.28; Fil 1.20; Ban 5.9*
7.3 *Piy-I 3.7*
7.5 *Mat 4.10; Tes-I 3.5*
7.6 *Kor-II 8.8*

a **6.16** – *Sintidi 2.24*

yaamar. 7Ye booni hardiyo kul ma kaa ay cille. Amma boro foo kul nda hayadi ka Yerkoy noo ga. Affoo duu mis'o, affoo duu mise tana.

8Woodiyo ka na hiiji, nda tiyaw-woydiyo, ye har i se a boori i ma cindi misedi ka ay go nda. 9Amma nda i si hin ka gaabu ngi bomo ga, i ma hiiji. Bara ma hiiji baa ma kukur.

10Woodiyo ka hiiji, ye har i se, wondedi ma si suute. Woodi ci yer ♦Sandi yaamar, a na hun ay do. 11Nda a suute, a ma cindi a ma si hiiji, wala a ma taasi ka waafaku nda ngu kurɲedi. Kurɲe mo ma si fay ngu wonde.

12Haya tanaadiyo, a na ci yer Sandi nga har ga, ay nga har ga. Nda yer harme foo go may wonde ka na naanay Isa, amma nda a yadda ka cindi a do, a ma si fay ga. 13Woy ka go may kurɲe ka si naanay Isa, ka yadda ka kanba ga, a ma si fay ngu kurɲedi. 14Haya ka se kurɲedi ka si naanay, nga wondedi go ♦henenndi ga. Wondedi ka si naanay, a kurɲedi go henenndi ga. Nda a na, war ijediyo go ta jiibi, ka gar morayda i henen.

15Amma nda woodi ka si naanay suute, a ma suute. Yer harmedi wala yer woymedi na ci tamyo koyne. Yerkoy kaati yer, yer ma huna alaafiya ra. 16Wonde, ma nga bayndi ni wala ni si ta kallasi ni kurɲedi ? Kurɲe, ma nga bayndi ni wala ni si ta kallasi ni wondedi ?

17Amma, boro foo kul ma dira nda hayadi ka Sandi noo ga, misedi ka Yerkoy kaati ga nda. Woo nga ci hayadi ka ye yaamar ♦egilizidiyo kul kuna. 18Boro ka kaatindi, ka gar a ♦hirow-bangu, ma cindi misedi. Boro ka kaatindi, ka gar a na hirow-bangu, ma si hirow-bangu. 19Ni hirow-bangu wala ma na hirow-bangu, na ci haya foo. Amma ka hanga Yerkoy yaamardiyo nga ci a kul. 20Boro foo kul ma cindi misedi ka na a bara nda, saadi ka na a kaatindi. 21Nda Yerkoy kaati ni, ka gar ni ci baŋŋa, woodi ma si hujundi ni. Amma nda n'o hin ka duu ni bomo, a boori. 22Haya ka se, baŋŋa ka yer Sandi kaati duu ngu bomo. Misedi na, borcin ka yer Sandi kaati ci ♦Almasihu baŋŋa. 23War dayndi hay ber. War ma si kaa boroyo baŋŋa. 24Ay ɲaa-ijeyo, war

7.7
Mat 19.11-12; Oro 12.16
7.9
Tim-I 5.14
7.10
Luk 16.18
7.11
Oro 7.2-3
7.12
Kor-II 11.17
7.15
Oro 14.19
7.16
Oro 11.14; Piy-I 3.1
7.17
Oro 12.3; Kor-II 8.18
7.18
Diy 15.1-2
7.19
Oro 2.25-27; Gal 5.6; Kol 3.11
7.22
Yeh 8.32, 36; Oro 6.22

kuna affoo kul ma cindi Yerkoy jine misedi ka a go nda, saadi ka na a kaatindi.

25Hondiyadiyo ciinidi beene, ay na duu yer Sandi yaamar kul. Amma ye har hayadi ka ye hungu, misedi ka na ay duu hinni yer Sandi do, ay ma ci naanaynte. 26Alwakati siitodiyo ka go kaa maaganda se, ye hungu a boori boro foo kul ma cindi misedi ka na a go nda. 27Nda n'o may wonde, ma si taasi ka fay ga. Nda ma na hiiji woy, ma si taasi wonde. 28Nda ni hiiji, ma na dam junubu. Nda hondiya hiiji, a na dam junubu. Amma i ta tujur ngi assobondi ra, woodi na ay si baa i se.

29Ay ɲaa-ijeyo, hayadi ka ay har ci woo : alwakatidi go dungura. Woodiyo ka go may wonde ma cindi sanda i si may, 30woodiyo ka go hem ma cindi sanda i si hem, woodiyo ka go ɲaali ma cindi sanda i si ɲaali, woodiyo ka go day ma cindi sanda i si may, 31Woodiyo ka go yangara adduŋŋaa, ma cindi sanda i si yangara, bara adduŋŋaa woo misedi go ta bisa.

32Amma ye baa war ma si jow hujun. Woodi ka na hiiji go hugay nda yer Sandi goydi, nda misedi ka na ngu ma yajab yer Sandi. 33Woodi ka hiiji go hujun nda adduŋŋaa hayadiyo, nda mise ka ngu ma yajab ngu wondedi. 34Misedi mo nga go woy-hiijay nda hondiya nda cere game : Woodi ka na hiiji go hugay nda yer Sandi, hala ngu ma cindi ka henen ngu assobondi nda ngu hundedi ra. Woodi ka hiiji go hugay nda adduŋŋaa hayadiyo, nda mise ka ngu ma yajab ngu kurɲedi. 35Ye har woo war gomni se, a na ci ka kandi war se kumsay. Ye wir war ma suba hayadi ka baa, war ma denji yer Sandi ga, bila nda bine hinka-hinka.

36Boro ka ngu ije-woy bisa hondiyateray ga, a na hiiji. A hungu ka woodi si boori, ka a hima a ma hiiji. A ma dam haya ka a baa. Nda a hiiji, a na dam junubu. 37Amma boro ka jow allaahidu ngu jaati binedi ra, ka kanba hondiyadi a na hiiji. A dam iboyro, nda a na ci a ga alwajib, a dam ga nda ngu bomo hinay, nda a jow anniya ngu binedi ra. 38Saadi, woodi ka hiijindi hondiyadi dam iboyro, woodi ka na hiijindi ga baa.

7.25 Kor-II 4.1; 8.8; Tim-I 1.13,16
7.29 Oro 13.11-12
7.31 Ebe 12.27
7.32 Tim-I 5.5
7.34 Luk 2.37
7.38 Ebe 13.4

39Hiijay-korfo go woy jinde, kullihinne nga kurŋedi
go huna. Amma nda a kurŋedi bun, a hin ka hiiji
boro ka a baa. Amma kala ni, a ma ci yer Sandi boro.
40Amma hayadi ka go ay do, nda a cindi misedi ka
na a go, a ŋaalidi go ta ber. Ye naanay ka ʼYerkoy
Hundedi go ay beene.

Ŋaa ka saraandi toorudiyo se

8 Hayadiyo ka saraandi toorudiyo se ciinidi beene.
Yer'o bay ka yer kul go may bayray. Bayray go
foomandi boro, amma baa go yakuwandi. 2Boro ka
hungu ngo bay haya, na bay jina misedi ka na boro
go hima ka faham nda. 3Amma boro ka baa Yerkoy,
woodi Yerkoy go bay ga.

4Saadi, ka ŋaa haya ka saraandi tooruyo se ciinidi
beene. Yer'o bay ka tooru ci yadda adduŋŋaa woo ra,
ka koy foo si bara kala Yerkoy. 5Hayayo go beene nda
ganda, ka boroyo kaati nda nguyo koyyo. Ngi ta se
koy bobo go bara, san bobo go bara. 6Amma yer ta se,
Yerkoy ci affoo, Babadi ka do na haya kul hun, yer ci a
wane. Yer ʼSandi ci affoo, Isa Almasihu, ka se na haya
kul takandi, nga se na yer'o huna.

7Amma a na ci i kul ngo faham woodi. Affooyo
lakaldi na bar toorudiyo misedi ra. Saa ka i ŋaa
saraadiyo ka damndi toorudiyo se, ngi ʼbine-anniyadi
ka si may gaabi, go teje gi. 8A na ci ŋaa ngo manndi
boro Yerkoy. Nda yer ŋaa ga, haya foo si tonton yer
ga. Nda yer na ŋaa ga mo, haya foo na kuma yer.

9War'o hin ka dam haya ka war baa. Amma
wa yeendi lakal, woodi ma si kamndi woodiyo ka
naanaydi go ciina junubu ra. 10Nda boro guna ni ka
go bayray, n'o goro ka ŋaa tooru huu ra, nga bine-
anniyadi ka si may gaabi si tusa ga a ma ŋaa haya
ka saraandi tooruyo se, wala ? 11Saadi ni bayraydi
go kate woodi ka naanaydi go ciina ma halaci, ni
ŋaa-ije woo ka se na ʼAlmasihu bun ! 12Nda ni jow ni
ŋaa-ijeyo junubu mis'o, ka dor ngi bine-anniyadi ka
si may gaabi, saadi ni hoo Almasihu jaati. 13Woodi
se, nda ŋaa go kaa delil ka go hoondi ay ŋaa-ijedi, ay
si ŋaa ham abada, sonko ay ma kamndi ay ŋaa-ijedi
junubu ra.

7.39
Oro 7.2-3; Kor-II 6.14
8.1
Diy 15.20; Oro 15.14
8.2
Tim-I 6.4
8.3
Oro 8.29; Gal 4.9
8.4
Diy 14.15; Gal 4.8; Efe 4.6; Tim-I 2.5
8.5
Tes-II 2.4
8.6
Yeh 1.3; Oro 11.36; Efe 4.5
8.7
Oro 14.14
8.8
Oro 14.17
8.9
Oro 14.1; Kor-II 6.3; Gal 5.13
8.11
Oro 14.15
8.12
Mat 18.6; 25.40,45
8.13
Mat 5.29

Diyadi hinaydi

9 N'ci ay mo go hin ka dam haya ka ay baa ? N'ci ay mo ci ˙diya ? Ay na guna Isa Almasihu yer ˙Sandi wala ? N'ci goydi ka ay dam yer Sandi se nga kate war wala ? 2Nda affooyo se ay na ci diya, war ta se ya ay ci diya, bara war nga ci ay diyateray taamaysadi yer Sandi kuna.

3Ay jaabidi ay tejekoydiyo se ci woo : 4Yer mo go may hinay ka ŋaa ka ɲin, n'bay ? 5Yer mo go may hinay ka jow wonde yer woymediyo ra, misedi ka diya foodiyo go dam, ngi nda yer Sandi harmediyo, nda Piyer ?[a] 6Ay nda Barnabasu foo nga si may hinay ka fur goy, wala ?

7May ngo hirow saddasuteray ra a lenje ngu bomo ? May ngo duma ˙rezẽ a si ŋaa nga ije ? May ngo kur adabba a si ɲin i kosam ? 8Haya wooyo ka ye har, si garndi borodiyo alaadadiyo kuna wala ? ˙Ašara mo si cii i ga wala ? 9Haya ka se a hantumndi Muusa Ašaraadi kuna : *« Ma si daabu haw mee ka go tama-tama attamdi ka hejay. »*[b] Yerkoy go hujun hawdiyo se wala ? 10Wala yer ni se na a cii ? Nga, yer maaganda se na a hantum, ka boro ka go haari go hima ka haari nda tammaha, woodi ka go tama-tama attam go hima ka dam ga nda tammaha a ma duu ngu baadi. 11Nda yer duma Yerkoy goy boyroyo war game, a ci haya alhikimante yer ma hejay kanba alman war ga, wala ? 12Nda affooyo go may war ga hinay woo, yer go bisa ka may ga.

Amma yer na cerbu hinay woo. Yer muŋe haya kul, hala yer ma si jendi ˙Almasihu ˙Allinjil ma koy jine. 13War si bay ka woodiyo ka go timmendi Yerkoy goydiyo, ˙Yerkoy huudi batumadi ra i duu huna ? Woodiyo ka go goy ˙sara-kow-doodi do, go may baa saraadi kuna. 14Misedi na yer Sandi yaamar, ka woodiyo ka go fee Allinjil go huna nda Allinjil.

15Ay ta, ay na taasi hinay woo, a na ci ka taasi ga se na ye hantum. Haya ka se, ay baandi ay ma bun, nda boro ma kow ay ga jeeray woo. 16A ci alwajib ay ga,

9.1 *Kor-II 12.12*
9.2 *Kor-II 3.2-3*
9.4 *Diy 18.3*
9.5 *Mat 12.46*
9.6 *Diy 4.36*
9.7 *Tim-II 2.3-4*
9.9 *Tim-I 5.18*
9.10 *Oro 4.23-24; Tim-II 2.6*
9.11 *Oro 15.27; Gal 6.6*
9.12 *Diy 18.3; Kor-II 6.3*
9.14 *Tim-I 5.18*
9.15 *Diy 18.3; Kor-II 11.9-10*
9.16 *Diy 9.15; Oro 1.16*

a **9.5 –** *Piyer* – *Kitabdi ra, Pol go kaati Piyer nda « Sefaz », kaa ci a maa Alyahuudu ciini foo kuna. Ma guna Yehiya 1.42.
b **9.9 –** *Alhukumdi 25.4*

ay ma fee Allinjil, a na ci ay bomo jeeray na ye taasi. Saadi ay bone, nda ay na fee Allinjil. 17Nda ay dam ga nda bine boyro, ye duu banadi. Amma nda ay dam ga bila nda ay bomo ibay, a ci lenje ka talfindi ay ga. 18Ma nga ci ay banadi ? A ci ay ma noo yaada Allinjil ka ye fee, bila ay ma taasi hinay ka Allinjil waajudi go n'ay.

19Haya ka se, boro foo si hin ka gaabi ay ma dam haya. Amma, ay dam ay bomo nda baŋŋa boro kul se, hala ay ma duu aljama. 20•Alyahuududiyo game, ay dam ay bomo nda Alyahuudu, hala ay ma duu Alyahuududiyo. Ašara hangakoydiyo game, ay hanga ašara, hala ay ma duu woodiyo ka go hanga ašara. 21Woodiyo ka si hanga Ašara game, ay dam ay bomo sanda ay si hanga Ašara, hala ay ma duu woodiyo ka si hanga Ašara. (Ka gar ye hanga Yerkoy ašaraadi, ay go Almasihu ašaraadi cire.) 22Ay luufundi ay bomo iluufodiyo game, hala ay ma duu iluufodiyo. Ay kaa haya siidiyo kul i kul se, hala nda misedi kul ay ma hin ka kallasi i ra haya. 23Ye dam haya wooyo kul Allinjil maaganda se, hala ay ma duu ay baadi.

24War si bay ka woodiyo ka go jur jur-nongudi ra, i kul go jur ? Amma boro foo go duu jur-hay. Wa jur mise ka kuna war go duu jur-haydi.

25Woodiyo kul ka go jur go din ngiyo bomo haya bobo ga. I dam ga hala i ma duu fuula ka go hasara. Amma yer, yer ma dam ga fuula se ka si hasara. 26Ay ta, ay jurdi na ci yaada. Ye kar bila ay ma hatta. 27Amma ye siiti ay assobondi, ka dam ga nda ay baŋŋa, hala ay jaati ma si ŋankarndi, ka gar ay waaju affoodiyo.

fuula ka go hasara (9.25)

9.17
Gal 2.7
9.18
Kor-II 11.7
9.19
Mat 18.15; Kor-II 4.5; Gal 5.13; Piy-I 3.1
9.20
Diy 16.3; Oro 11.14; 16.3
9.21
Oro 2.12, 14; Gal 6.2
9.22
Oro 14.1, 11-14
9.24
Gal 2.2; Fil 2.16; Kol 2.18; Tim-II 4.7; Ebe 12.1
9.25
Žak 1.12; Piy-I 5.4; Ban 2.10
9.26
Tim-I 6.12
9.27
Oro 8.13
10.1
Oro 11.25
10.2
Oro 6.3

Izirayel jentedi ci yer se taamaysa

10 Ay ŋaa-ijeyo, ay si baa war ma jen ka bay ka yer kaagadiyo kul nga dira duuladi cire, i kul duu ka bisa •isa-honnodi kuna. 2I kul •batizendi Muusa

maaganda, duuladi cire nda isa-honnodi kuna. 3I kul ŋaa ŋaa foo-foodi ka hun Yerkoy do. 4I kul duu ka ɲin hari foo-foodi ka hun Yerkoy do, haya ka se haridi ka i ɲin hun tondidi ra ka hun Yerkoy do, ka go hanga gi, ka ci ♦Almasihu. 5Amma ngi jere berdi kul na yajab Yerkoy, woodi se i bun ganjidi ra.

6Saadi haya wooyo duu gi, hala woodi ma kaa yer se taamaysa, hala yer ma si duu booni futuyo, misedi ka i duu. 7War ma si kaa tooru yabudukoyyo sanda ngi kuna affooyo, misedi ka a hantumndi : *« Aljamaadi goro, i ŋaa i ɲin. Woodi banda i tun ka hooray. »*[a] 8War ma si dam azzina, misedi ka i kuna affooyo dam, hala boro jenber-waranka-cindi-hinja (23.000) bun jaari foo. 9Yer ma si sii far Almasihu, misedi ka i kuna affooyo dam hala gandakorfoyo wii gi. 10War ma si ŋuunu-ŋuunu, misedi ka affooyo i kuna ŋuunu-ŋuunu, ka halacikoydi wii.

10.3 *Yeh 6.31*
10.5 *Ebe 3.17; Žud 1.5*
10.10 *Ebe 11.28*
10.11 *Oro 3.11; 4.24*
10.12 *Oro 11.20; Kor-II 1.24*
10.13 *Piy-II 2.9*
10.14 *Ebe 6.9; Piy-I 2.11; Yeh-I 2.7; 5.1; Žud 1.3*
10.16 *Mat 14.19; 26.26-28*
10.17 *Oro 12.5*

11Haya wooyo duu gi, hala woodi ma kaa yer se taamaysa. I hantumndi ka gaay yer, yer ka too jaman kokorodiyo do. 12Saadi boro ka hungu ka ngu go kay kuna, ma yeendi lakal ngu ma si kam ! 13War na siindi nda haya foo ka bow adama-ije se. Amma Yerkoy, ka ci naanaynte, si ta nan war ma siindi ka bisa war hinaydi. Amma a dam siidi banda dibara, ka kuna na war'o hin ka fatta, hala war ma hin ka muɲe ga.

Sandi wane Ŋaadi nda tooruyo

14Woodi se, ay bine-baakoyyo, wa mor tooru yabudu ga. 15Ye cii sanda boroyo ka go may bayray do. War jaati ma dunbu-ciiti hayadi ka ay har ga. 16Poti albarkantedi ka se na yer'o dam albarka, na ci yer maraadi ♦Almasihu kuridi kuna wala ? Takuladi ka yer go dunbu, na ci yer maraadi Almasihu assobondi kuna wala ? 17Haya ka se takula foo go bara. Yer ka ci ibobo, yer ci assobon foo, haya ka se yer kul jemna takula foo-foodi.

18Wa guna Izirayel borodiyo. Saa ka i ŋaa adabbadiyo ka i sara ♦sara-kow-doodi do, i go may

a **10.7** – *Fattadi 32.6*

baa saraadi kuna. 19Saadi ma na ay ma har ? Wala tooru ci haya wala ? Ham ka saraandi tooruyo se ci haya wala ? A na. 20Ay har ka haya ka ʼalkabiila-tanaadiyo sara, i sara ga šaytanyo se, a na ci Yerkoy se. Ay si baa war nda šaytanyo ma ci goykasine. 21War si hin ka ɲin yer ʼSandi potidi kuna, ka ɲin šaytanyo potidi kuna. War si hin ka may baa yer Sandi ŋaadi kuna, ka may baa šaytanyo ŋaadi kuna. 22Yer go baa ka censendi yer Sandi wala ? Yer bisa ga ka may gaabi wala ?

Naanayntedi ma kur ngu bomo

23Ye hin ka dam haya kul ka ay baa, amma a na ci haya kul go may nafa. Ye hin ka dam haya kul ka ay baa, amma a na ci haya kul go yakuwandi. 24Boro ma si wir ngu bomo foo da se, amma boro foo kul ma taasi boro tanaadiyo mo se.

25Wa ŋaa haya kul ka waaye go neere, war ma si hãa haya foo woodi ra, war ʼbine-anniyadi maaganda se. 26*« Haya ka se adduŋŋaadi nda hayadi kul ka go a kuna ci yer ʼSandi wane. »*[a]

27Nda boro ka si naanay kaati war, de war'o baa ka koy, wa ŋaa haya kul ka a noo war, bila war ma hãa, war bine-anniyadi maaganda se. 28Amma nda boro har war se : « Woo saraandi tooruyo se », war ma si ŋaa, woodi ka har ga maaganda se, war bine-anniyadi ma si teje war. Haya ka se adduŋŋaadi nda hayadi kul ka go a kuna ci yer Sandi wane. 29Ne ay si cii war binedi do, amma boro tanaadi wondi se. Ma se bine tana go dunbu-ciiti misedi ka ye kur ay bomo ? 30Nda ay dam albarka ka ŋaa, ma se i wow ay haya ga, ka se na ay dam albarka ?

31Nda war ŋaa wala war ɲin, haya kul ka war dam, wa dam haya kul ka saabu Yerkoy. 32War huna takadi ma si kamndi boro foo junubu kuna, a kaa ʼAlyahuudu, wala ʼGirekdiyo, wala Yerkoy ʼEgilizidi. 33Misedi ka ay jaati go gaabu, ay ma yajab i kul hayadiyo kul kuna. Ay si taasi ay bomo foo nafa, amma aljama berdi kul se, hala i ma kallasi.

10.20 *Ban 9.20*
10.21 *Kor-II 6.15-16*
10.24 *Oro 15.1-2; Fil 2.4, 21*
10.25 *Diy 10.15*
10.26 *Tim-I 4.4*
10.27 *Luk 10.7*
10.30 *Oro 14.6*
10.31 *Kol 3.17*
10.32 *Mat 5.29; Kor-II 6.3; Tim-I 3.5, 15*
10.33 *Oro 11.14; 15.2*

a **10.26** – *Zabur 24.1 ; 50.12*

11 Wa hanga ay huna takadi, misedi ka ay hanga
ˈAlmasihu wondi.

Ka berndi Yerkoy

2Ay ŋaa-ijeyo, ye saabu war haya ka se war go
hungu ay haya kul kuna, nda ka war kanba hayadiyo
ka ay cawndi war.

3Ye baa war ma bay ka Almasihu ci har kul amir,
har ci woy amir, Yerkoy ci Almasihu amir. 4Har kul
ka go ŋaare wala a go dam annabiiteray, nga bomodi
go daabu, na berndi ngu amirdi. 5Woy kul ka go
ŋaare wala a go dam annabiiteray, a na daabu ngu
bomodi, na berndi ngu amirdi. A go sanda a jafa ngu
bomodi. 6Haya ka se nda woy na daabu ngu bomodi,
a ma dunbu mo ngu bomo hanbirdiyo. Nda woy go
haasum nda ngu bomo hanbirdiyo ma dunbu, wala i
ma jafandi, a ma daabu ngu bomodi. 7Har si hima ka
daabu ngu bomodi, haya ka se a ci Yerkoy himaray,
nda a jeeray. Ka gar woy ci har jeeray. 8Haya ka se
har na hun woy kuna, amma woy hun har kuna. 9Har
na takandi woy maaganda se, amma woy takandi har
maaganda se. 10Almalaykadiyo maaganda se, woy go
hima ka may ngu bomodi ga hinay taamaysadi, ka ga
na a tuuji.

11Saadi yer ˈSandi kuna, woy si bara bila har, har
si bara bila woy. 12Haya ka se, misedi ka woy fatta
har ra, har mo si bara bila woy. I kul hun Yerkoy do.
13War jaati ma dunbu-ciiti. A hima woy ma ŋaare
Yerkoy, ka gar nga bomodi na daabu wala ? 14Adama-
ije alhaali jaati go cawndi war, ka a ci haasum har se
nga bomo hanbirdiyo ma kuu. 15Amma a ci jeeray woy
se nga hanbirdiyo ma kuu, haya ka se hanbir noondi a
se a ma kaa a se tungu. 16Nda boro go baa kakaw, yer
nda Yerkoy ˈegilizidiyo kul si doonay woodi.

11.1
Oro 15.3; Piy-I 2.21
11.2
Tes-II 2.15
11.3
Efe 1.22; 5.23
11.4
Diy 11.27
11.5
Diy 21.9
11.7
Žak 3.9
11.8
Tim-I 2.13
11.12
Oro 11.36

Sandi wane Ŋaadi

Matiyu 26.26-30 ; Marki 14.22-26 ; Luka 22.14-21

17Addelildi ka se ay noo war yaamar woo : hayadi
ka ay si saabu war do, ci war go mara a na ci hala war
ma bar, amma hala war ma jaase. 18Ay jina ka mom,
saa ka war go mara egilizidi ra, fay-fay go war nda

cere game. Ay naanay woodi kuna haya. 19Haya ka se a tilasu jemna ma hirow war game. Saadi na woodiyo ka go tabati naanay kuna go gunandi war game. 20Saa ka war go mara, a na ci hala war ma ŋaa yer ♦Sandi wane ŋaadi. 21Haya ka se, saa ka war go ŋaa, affoo kul go sinti ka ŋaa ngu ŋaadi. Ka gar affoo go heray, affoo go sakkar. 22War si may huuyo ka kuna war go hin ka ŋaa ka ɲin wala ? Wala war go kaynandi Yerkoy Egilizidi, ka haasumndi woodiyo ka si may haya foo ? Ma na ay ma har war se ? Ay ma saabu war wala ? Woo kuna ay si saabu war far.

23Haya ka se, ay duu yer Sandi do hayadi ka ay cawndi war. Cijidi ka i noondi yer San Isa, a jow takula. 24Saadi ka a benndi ka dam albarka, a fay ga ka har : « Woo ci ay assobondi ka morrondi war se. Wa dam woo ka hungu ay. » 25Saadi ka i hawre ka ben, a jow poti ka har : « Poti woo ci allaahidu taawodi ka damndi nda ay kuridi. Wa dam woo ka hungu ay, saa kul ka war ɲin ga. » 26Haya ka se, saa kul ka war ŋaa takula woo, ka ɲin poti woo, war go fee yer Sandi bundi, hala han ka a yeekate.

27Woodi se, boro ka ŋaa takuladi, a ɲin yer Sandi potidi, ka gar a si berndi Sandi, dam junubu yer Sandi assobondi nda nga kuridi maaganda se. 28Saadi boro foo kul ma jesesu ngu bomo. Saadi a hin ka ŋaa takuladi, ka ɲin potidi. 29Haya ka se boro ka ŋaa a ɲin, ka gar a si berndi yer Sandi assobondi, a koydi ŋaa a ɲin ngu bomo jukundidi. 30Woodi se na wircikom nda aloojurkoyni bobo go war game, ibobo bun i kuna. 31Nda yer dunbu yer bomo ciiti, Yerkoy si ta dunbu yer ga ciiti. 32Amma nda yer Sandi go dunbu yer ga ciiti, a tenjendi yer, hala yer ma si jukundi adduŋŋaadi banda.

33Saadi ay ɲaa-ijeyo, saa ka war go mara ŋaadi se, wa batu war nda cere. 34Nda boro go heray, a ma ŋaa ngu do, hala war ma si mara ka kate war ga jukundi.

Ye ta hinsa haya tanaadiyo saa ka ay kaa.

Yerkoy noo-hayadiyo

12 Haya ka ci Yerkoy noo-hayadiyo, ay ɲaa-ijeyo ay si baa war ma jen ka duu fahamay. 2War go

11.19 *Yeh-I 2.19*
11.21 *Piy-II 2.13; Žud 1.12*
11.22 *Žak 2.6*
11.23 *Gal 1.12*
11.25 *Luk 22.20*
11.27 *Ebe 10.29*
11.28 *Kor-II 13.5*
11.30 *Mat 9.24*
11.31 *Yeh-I 1.9*
11.32 *Yeh 15.18-19; Ebe 12.7-10; Ban 3.19*
12.1 *Oro 1.11; 11.25*
12.2 *Efe 2.2; Ebe 2.18-19*

bay ka saadi ka war go ♦alkabiila-tanaadiyo kuna, war si hin ka jen ka hanga tooruyo ka si cii. 3Woodi se na yer har war se, boro kul ka cii nda ♦Yerkoy Hundedi si har : « Isa ma dangandi ! » Boro foo si hin ka har : « Isa ci ♦San ! » kala nda ♦Hunde-Henenodi.

4Yerkoy noo-hayadiyo ci sii bobo, amma Hunde-Henenodi ci affoo. 5Yerkoy goydiyo ci sii bobo, amma Sandi ci affoo. 6Kaadimdiyo ci sii bobo, amma Yerkoy ci affoo, ka go goy haya kul, boro kul kuna.

7Hunde-Henenodi bangay boro foo kul se, aljamaadi kul nafa se. 8Ka gar Hunde-Henenodi noo a foo se a ma cii nda bayray, Hunde foo-foodi nga noo itana se a ma cii nda fahamay, 9Hunde foo-foodi nga noo itana se naanaydi, Hunde foo-foodi nga noo itana se hinay a ma wowndi wircikom, 10a noo itana hinay a ma dam alhikimayo, a noo itana annabiiteray, a noo itana a ma hin ka bay hundediyo nda cere game, a noo itana a ma hin ka cii ciini sii bobo ra, a noo itana a ma hin ka momndi ciinidiyo. 11Hunde foo-foodi ngo goy haya wooyo kul, a duu ka jemna ga, ka noo ga boro foo kul se misedi ka ngu baa.

12.3 *Yeh 13.13; Oro 9.3; Yeh-I 4.2-3*
12.4 *Oro 12.4-8; Efe 4.11; Ebe 2.4*
12.6 *Efe 4.6; Fil 2.13*
12.7 *Efe 4.11-12*
12.8 *Kor-II 8.7*
12.9 *Mat 10.1; 17.19-20*
12.10 *Mar 16.17; Gal 3.5; Efe 4.11; Yeh-I 4.1*
12.12 *Oro 12.5*
12.13 *Mar 1.8; Oro 6.3; Gal 3.28; Efe 2.18; Kol 3.11*
12.20 *Oro 12.5*

Assobon foo, amma dob bobo

12Misedi ka assobon ci affoo, a may dob bobo. Dob bobo wooyo, wala nda i bow, i kul mara ka kaa assobon foo. Misedi na ♦Almasihu mo ci affoo. 13Yer kul ♦batizendi Hunde foo kuna, hala yer ma kaa assobon foo, a kaa ♦Alyahuudu, wala ♦Girek, wala baŋŋa, wala borcin. Yer kul ŋindi Hunde foo kuna.

14Saadi assobon na ci dob foo, amma a ci dob bobo. 15Nda cee har : « Haya ka se ay na ci kanba, ay si assobondi ra. » woodi go jendi a ma garndi assobondi ra wala ? 16Nda haŋa har : « Haya ka se ay na ci moo, ay si assobondi ra. » woodi go jendi a ma garndi assobon ra wala ? 17Nda assobon kul kaa moo, mise foo na a ta mom ? Nda nga kul kaa haŋa, mise foo na a ta mani ? 18Morayda Yerkoy dam dob foo kul assobon kuna, misedi ka a baa. 19Nda i kul ci dob foo da, man na assobondi go ? 20Morayda dobdiyo ci ibobo, amma assobon foo.

21Moo si hin ka har kanba se : « Ay si yentasu ni. »

Bomo si hin ka har cee se : « Ay si yentasu war. »
22Amma assobon dobdiyo, ka ma har i si may gaabi, i
ci haya ka a tilasu nda. 23Woodiyo ka si hinsa ka may
beeray yer do, yer go hinsa ka berndi gi ka daabundi
gi. Saadi assobon dobdiyo ka gunantedi go haasumndi,
i go hima ka sutura. 24Ka gar dobdiyo ka go gunandi
assobon kuna si too nda woodi. Yerkoy hinsa assobon
mise ka kuna dobdiyo ka si gunandi ma hinsa ka
berndi. 25Hala fay-fay foo ma si dam assobondi kul
kuna. Amma assobon dob foo kul ma bay cere se haya.
26Nda assobon kuna dob foo tujur, assobondi kul go
tujur. Nda assobon kuna dob foo jeerndi, assobondi
kul go ɲaali nda cere.

27War ci Almasihu assobondi, war kuna affoo kul ci
dob nga assobondi kuna. 28Yerkoy jina ka dam ˙egilizi
kuna ˙diyayo, a hinkante ci annabiidiyo, a hinjante
ci cawndikoydiyo, woodi banda ka dam alhikimayo,
ka may noodi ka wowndi wircikomyo, ka faaba, nda
alwakildiyo, nda ka cii ciini tanaayo. 29I kul ci diyayo
wala ? I kul ci annabiiyo wala ? I kul ci cawndikoyyo
wala ? I kul go dam alhikima wala ? 30I kul go may
noodi ka wowndi wircikomyo wala ? I kul go cii ciini
tanaayo wala ? I kul ci ciini momndikoy wala ? 31Wa
taasi noo ka go hinsa ka may addawla.

Ye ta cerbu war fondo ka hinsa ka bisa i kul.

12.27
Oro 12.5; Efe 1.23; Kol 1.18, 24
12.28
Mar 16.17; Oro 12.6-8; Efe 4.11
13.1
Mar 16.17
13.2
Mat 17.20; Diy 11.27; Kor-II 8.7; Efe 4.11
13.3
Luk 19.8; Diy 2.45

Baadi

13 Wala nda ye cii borodiyo nda almalaykadiyo
ciinidiyo, nda ay si baa borodiyo, ay jindedi ci
guuru ka i kar, wala simbal ka go cilili. 2Nda ay duu
annabiiteray, ka faham sirridiyo kul, ka may fahamay,
nda ye may naanay timmente ka go hin ka ganandi
tondi-beryo, nda ay si baa
borodiyo, ay na ci haya
foo. 3Nda ay jemna ay
almandi kul, ka hunandi
talkadiyo, nda ay lelinde
ka noo ay gaadi i ma
kukur ga, nda ay si baa
borodiyo, woodi si nafa
ay nda haya foo.

simbal (13.1)

4Baa go subur, a go baynte, baa si cense, baa si
wasu, a si ton nda fooma, 5a si dam haya ka si hima, a
si taasi ngu bomo ibay, a si dukur, a si sika ifutu. 6Baa
si ɲaali nda haya ka si ˈtenje, amma a ɲaali ciimi kuna.
7A hinje haya kul, a naanay haya kul, a tammaha haya
kul, a subur haya kul.

8Baa si ben abada. Annabiiteray go ben, ciini
bayraydiyo go ben, fahamay go ben. 9Haya ka se,
yer go faham haya kayna, haya ciina na yer dam
annabiiteray ra, 10amma saa ka na hayadi ka timme
kaa, hayadi ka na timme go ben. 11Saadi ka ay ci
ijekayna, ye cii sanda ijekayna, ye faham sanda
ijekayna, ye hungu sanda ijekayna. Saadi ka ay ber, ay
fur ijekaynateraydi. 12Han'o yer'o guna nda digi, sanda
kuboy ra. Amma yer'o ta guna moo nda moo. Han'o
ye faham haya kayna, handidi ye ta faham misedi ka
Yerkoy go faham ay.

13Morayda haya hinja ngo bara : naanay, nda
tammaha, nda baa. Amma woodi ka bisa i kul ci baa.

Yerkoy noo-hayadiyo

14 Wa taasi baa. Wa taasi mo Yerkoy noo-
hayadiyo, amma wa hinsa ka gaabu ka cii
Yerkoy ciini.[a] 2Boro ka go cii ciini tana kuna si cii
borodiyo do, amma Yerkoy do. Saadi boro foo si mom.
A cii sirriyo nda ˈYerkoy Hundedi. 3Boro ka go cii
Yerkoy ciini go cii borodiyo do, ka yakuwandi gi, ka
faaba gi, ka yayndi ngi binedi. 4Boro ka go cii ciini
tana kuna go yakuwandi ngu jaati bomo. Boro ka go
cii Yerkoy ciini go yakuwandi ˈegilizidi. 5Ye baa war
kul ma cii ciini tanaayo kuna, amma ka cii Yerkoy
ciini ya ma bisa. Borodi ka go cii Yerkoy ciini bisa
woodi ka go cii ciini tanaayo kuna, kala foo nda boro
woodi momndi ciinidi hala egilizidi ma yakuwa.

6Morayda ay ɲaa-ijeyo, ma na a nafa, nda ay kaa
war do ka cii ciini tanaayo kuna, nda ay na cii war se

13.4 *Tes-I 5.14*
13.5 *Piy-I 4.8*
13.6 *Tes-II 2.12; Yeh-III 1.3-4*
13.10 *Fil 3.12*
13.12 *Gal 4.9; Yeh-I 3.2*
13.13 *Mat 22.37-40; Oro 5.2-5; Gal 5.6; Efe 4.2-5; Kol 1.4-5; Tes-I 1.3; Ebe 6.10-12; Yeh-I 4.7-12,16*
14.1 *Efe 4.11*
14.2 *Mar 16.17*
14.3 *Oro 14.19*
14.4 *Mar 16.17*
14.6 *Oro 6.17; Kor-II 8.7; Efe 1.17*

a **14.1 –** *cii Yerkoy ciini* – Ciini woo go fahamndi « annabiiteray », ka ci misedi ka boro go fahamndi boro tana se hayadi ka Yerkoy har. Ja Isa na kaa, handir kuna annabiidiyo guna haya, ka i fahamndi borodiyo se. Saadi ka Yerkoy timmendi ngu ciinidi yer se, ka se na yer har « Bibil », waajukoydiyo go fahamndi borodiyo se, hayadiyo kul ka Yerkoy go har ngu ciinidi ra.

nda hayayo ka Yerkoy bayndi ay, wala nda fahamay,
wala ka cii Yerkoy ciini, wala ka cawndi ? 7Hayadiyo
ka kuna na hunde si, sanda kullu wala kubur, go may
jinde. Nda ngi jindediyo si fay, mise foo na boro ma
bay hayadi ka kullu wala kubur[a] go har ? 8Nda laati
jindedi si fahamndi, may go ta lelinde tangam se ?
9Misedi na, nda war deene ciinidi si fahamndi, mise
foo i ta bay hayadi ka war har ? Haya ka se war go cii
hew se. 10Ay si bay ciini sii hinnedi ka go adduŋŋaadi
kuna, amma wala affoo si i ra, ka si may almaana.
11Nda boro cii ay do, ay si bay nga ciinidi almaanadi,
ye kaa a se yow meebere, nga mo go kaa yene yow
meebere. 12Hayadi ka se war go taasi nda anniya
ˈHunde-Henenodi noo-hayadiyo, wa taasi gi i ma bow,
hala egilizidi ma yakuwa.

13Woodi se boro ka go cii ciini tanaayo kuna, ma
ŋaare hala ngu ma hin ka momndi ga. 14Nda ye ŋaare
ciini tanaayo kuna, ay hundedi go ŋaare, amma ay
lakaldi si goy. 15Saadi, ma na ay ma dam ? Ye ŋaare
nda hunde, amma ye ŋaare nda lakal mo. Ye ta don
nda hunde, amma ye ta don nda lakal mo. 16Nda n'o
dam albarka Yerkoy se nda ni hundedi, mise foo boro
ka na faham go har « Amin » ni albarka damndi se,
bara a si bay haya ka ni har ? 17Wala ni ŋaaredi hinsa
ka boori, a si may nafa foo boro woodi se.

18Ye dam Yerkoy se albarka, haya ka se ye cii ciini
tanaayo kuna ka bisa war kul. 19Amma ye baa ay ma
har ciini guu egilizidi kuna nda ay lakaldi, hala ay ma
cawndi affoodiyo, nda ka cii ciini jenber-woy (10.000)
ciini tanaayo kuna.

20Ay ŋaa-ijeyo, war ma si hungu sanda ijemayradiyo.
Ifutu do here wa kaa ijemayra, amma war hungudiyo
ra wa kaa balikiyo. 21A hantumndi ˈAšara kuna :

« ˈSandi har : ‹ Boro tanaayo ciiniyo kuna
Nda mee tanaayo kuna na
Ye ta cii alkabiila woo do.
Amma i si ta kayndi yene haŋa. › »

22Saadi, ciinidiyo ci taamaysa. I na ci taamaysa
naanayntediyo se, amma a ci ga woodiyo ka si

14.15
Efe 5.19
14.16
Mat 14.19; Ban 5.14
14.20
Mat 10.16; Oro 16.19; Efe 4.14; Ebe 5.12-13; Piy-I 2.2
14.21
Yeh 10.34

a **14.7 –** *kubur* – Guna kubur biidi, Bangayndi 5.8.

naanay se. Amma ka cii Yerkoy ciinidi na ci taamaysa woodiyo ka si naanay se, a ci ga naanayntediyo se. 23Nda egilizidi kul mara ka cii ciini tanaayo kuna, nda boro ka na faham hirow, wala boroyo ka si naanay hirow. N'bay i ta har ka war hollo ? 24Amma nda boro kul go cii Yerkoy ciini, de boro hirow ka si naanay wala ka si faham, ciinidiyo kul go teje nga binedi, i kate a ma jesesu ngu bomo. 25Saadi Yerkoy go bangayndi nga bine hungudiyo. A ta kam ngu alwujuhudi ga ka sujudu Yerkoy se. A ta har nda ciimi Yerkoy go war game.

Berndi Yerkoy nda alaafiya

26Saadi ay ɲaa-ijeyo, ma na war go dam ? Saa ka war go mara, war kuna affoo kul go may bayti ka a don, wala haya ka a cawndi, wala ciini ka a cii, wala haya ka Yerkoy bayndi ga, wala ka momndi ciinidi. Nga kul ma kaa hayayo ka go yakuwandi ♦egilizidi. 27Nda boro go cii ciini tanaayo kuna, a ma gar boro hinka wala ahinja affoo kul go cii, boro ma momndi hayadi ka a har. 28Nda momndikoy si dooti, i ma dangay egilizidi kuna. War ma cii war bomo do nda Yerkoy do.

29Woodiyo ka go cii Yerkoy ciini, ahinka wala ahinja ma cii, affoodiyo ma jesesu ngi ciinidiyo. 30Nda Yerkoy bayndi haya, boro tana se ka go goro ra, boro lawaldi ma dangay. 31Saadi war kul go hin ka cii Yerkoy ciinidi affoo-foo, hala i ma faham, ngi bine ma hirow. 32Woodiyo ka go cii Yerkoy ciini, go may lakal ka hawjay nguyo bomo saa ka i cii. 33Haya ka se Yerkoy na ci wukuwaka ♦Koy, amma a ci alaafiya Koy, sanda ♦isuubantediyo kul egilizidiyo ra.

34Woydiyo ma dangay maraadiyo do, haya ka se a na yaamarndi i se i ma cii. Amma i ma yeendi ngi bomo ganda, misedi ka ♦Ašara go har. 35Haya ka i baa i ma faham, i ma hãa ngi kurɲediyo huu. Haya ka se a si hima woy ma cii mara do.

36War do na Yerkoy ciinidi hun wala ? Wala war foo do na a too ? 37Nda boro naanay ka ngo cii Yerkoy ciini, wala ka ngu nda Yerkoy go bara, a koydi ma yadda ka hayadi ka ay hantum war se, ci yer ♦Sandi

14.23 *Diy 2.13*
14.25 *Oro 2.16*
14.26 *Oro 7.1; 14.19; Efe 5.19*
14.32 *Yeh-I 4.1*
14.33 *Diy 9.3; Oro 15.33*
14.34 *Efe 5.22; Tim-I 2.11-12*
14.36 *Ebe 4.12*
14.37 *Diy 11.27; Kor-II 10.7; Yeh-I 4.6*

yaamar. 38Amma nda boro na yadda woo, a ma cindi ngu jaahilteray kuna.

39Saadi ay ɲaa-ijeyo, wa taasi ka cii Yerkoy ciinidi, war ma si jendi i ma cii cii tanaayo kuna. 40Amma nga kul ma damndi alaafiya kuna bila wukuwaka.

Almasihu yee ka huna koyne

15 Ye hungundi war, ay ɲaa-ijeyo, ᵗAllinjildi ka ay har war se, ka war duu, ka ga war go gaabu. 2Nga kuna na war kallasi, nda war kanba ga misedi ka ay fee ga war ga. Nda a na, war naanaydi ci yaada.

3Ay cawndi war haya ka nafa ka bisa i kul, misedi ka ay duu ga nda : ka ᵗAlmasihu bun yer junubudiyo se, misedi ka ᵗHantumdi go har. 4I fiji ga, jirbi hinjantedi han a yee ka huna koyne, misedi ka Hantumdi go har. 5A bangay Piyer[a] se, woodi banda ᵗtaalib woy-cindi-hinkadi (12) se. 6A duu ka bangay haya ka go too ɲaa-ije jongu-guu (500) se ce foo. Ka gar ngi kuna jere berdi kul go huna, amma i kuna affooyo si huna. 7Woodi banda a bangay Žaki se, nda ᵗdiyadiyo kul. 8Ngi kul banda, a bangay ay mo se, sanda woodi ka na hayndi nga alwakati.

9Haya ka se, ay nga ciina nda diyadiyo kul. Ay si hima ka kaati nda wala diya, haya ka se ay torro Yerkoy ᵗegilizidi. 10Yerkoy anneemadi kuna ay ci hayadi ka ay ci. Nga anneemadi na kaa yaada ay kuna. Saadi ay goy ka bisa ngi kul. A na ci ay, amma anneemadi ka Yerkoy noo ay. 11Saadi nda a kaa ay wala ngi, hayadi ka yer go waaju ci woo ka war naanay.

Bukowdiyo go yee ka huna koyne

12Saadi nda yer waaju ka ᵗAlmasihu yee ka huna bukowdiyo game, mise foo war kuna boro fooyo go har bukow si yee ka huna ? 13Nda bukowyo si huna koyne, saadi Almasihu mo na yee ka huna koyne. 14Nda Almasihu na yee ka huna koyne, yer waajudi ci yaada, war naanaydi mo ci yaada. 15A ta bayndi ka yer ci tangari seedeyo Yerkoy se, bara yer seede tangari ra Yerkoy se, ka a yee ka hunandi Almasihu,

14.39 *Efe 4.11*
14.40 *Kol 2.5*
15.1 *Oro 2.16; Gal 1.8*
15.2 *Oro 1.16; 11.22*
15.3 *Mat 24.27; Yeh 1.29; Diy 17.2; Gal 1.4,12; Piy-I 2.24*
15.4 *Mat 16.21; Yeh 2.21-22*
15.5 *Mar 16.14; Luk 24.34, 36-43*
15.6 *Mat 9.24*
15.7 *Luk 24.33, 36-37; Diy 1.3-4; 15.13*
15.8 *Gal 1.16*
15.9 *Diy 8.3; 15.10; Kor-II 12.11; Efe 3.8; Fil 2.13; Kol 1.29; Tim-I 1.15*
15.11 *Gal 2.6*
15.12 *Yeh 11.24; Tim-II 2.18*
15.14 *Tes-I 4.14*
15.15 *Diy 2.24*

a **15.5 –** *Piyer* – ᵗKitabdi ra, Pol go kaati Piyer nda « Sefaz », kaa ci a maa Alyahuudu ciini foo kuna. Ma guna Yehiya 1.42.

ka gar a na yee ka hunandi ga, nda bukowdiyo si yee
ka huna koyne. 16Haya ka se nda bukowdiyo si yee
ka huna koyne, Almasihu mo na yee ka huna koyne.
17Nda Almasihu na yee ka huna koyne, war naanaydi
ci yaada. Hala morayda war go war junubudiyo ra.
18Saadi, woodiyo ka bun Almasihu kuna dere. 19Nda
huna woo ni kuna na yer go may tammaha Almasihu
kuna, saadi hinni go yer ga ka bisa borodiyo kul.

20Amma morayda, Almasihu yee ka huna koyne. A
ci hejay lawal bukowdiyo game. 21Misedi ka har foo
nga sabab bun, ka yee ka huna bukowdiyo game mo
kaa nda har foo. 22Misedi ka i kul bun Adama kuna,
mis'odi cille na i kul go yee ka huna Almasihu kuna.
23Amma boro foo kul nda ngu kaydi do. Almasihu ci
hejay-lawaldi, woodi banda woodiyo ka ci Almasihu
wane, saa ka a yeekate. 24A go ta halaci laamudiyo
kul, nda hinaydiyo kul, nda gaabidiyo kul. A ta noo
kokoyteraydi Yerkoy ka ci yer Baba se. Saadi woo
ci benndi do. 25Haya ka se a hima ka laamu hala a
ma dam ngu iberediyo kul ngu ceediyo cire. 26Ibere
kokorodi ka go ta halaci ci bun. 27Yerkoy dam
haya kul nga ceediyo cire. Amma saadi ka a har ka
« Hayadiyo kul go nga ceediyo cire »,[a] sika si ka Yerkoy
si a ra, nga ka dam hayadiyo kul nga ceediyo cire.
28Saa ka hayadiyo kul yee nga ceediyo cire, Ijedi jaati
go ta yeendi ngu bomo ganda, woodi se ka yeendi
hayadiyo kul nga ceediyo cire. Saadi, Yerkoy laamudi
ma timme hayadiyo kul beene.

29Saadi, woodiyo ka •batizendi bukowdiyo
maaganda, ma na i ma dam ? Nda bukowdiyo si yee ka
huna koyne, ma se i batizendi i se ? 30Ma se alwakati
kul yer go farrati kuna ? 31Nda ciimi, misedi ka ye
fooma nda war yer •San Isa Almasihu kuna, misedi na
ye baa ka bun saa kul. 32Nda assobon hunguyo kuna
na ay tangam ganji adabbayo Efezi koyradi ra, ma
gomni na ye duu woodi kuna ? Nda bukowdiyo si yee
ka huna koyne,

« Yer ma ɲaa yer ma ɲin,
Haya ka se suba yer go ta bun. »[b]

15.17 *Oro 4.25*
15.18 *Mat 9.24*
15.20 *Mat 9.24; Diy 26.23; Piy-I 1.3*
15.21 *Oro 5.12*
15.22 *Oro 5.14-18*
15.23 *Tes-I 2.19*
15.24 *Oro 8.38; Piy-II 1.11*
15.25 *Mat 22.44*
15.26 *Tim-II 1.10; Ban 20.14*
15.27 *Mat 22.44; 28.18*
15.28 *Fil 3.21*
15.30 *Kor-II 11.26*
15.31 *Oro 8.36*
15.32 *Luk 12.19; Diy 18.19; Kor-II 1.8*

a **15.27** – *Zabur 8.7*
b **15.32** – *Ezayi 22.13*

33War ma si janba war bomo : « Cere futu hanga go
halaci alaada boyrodiyo. » 34Wa yeekate war bomo ga,
misedi ka a hima. War ma si dam junubu, haya ka se
affooyo si bay Yerkoy. Ye har ga woo ci war haawi.

Yee ka huna assobondi

35Amma boro foo go har : « Mise foo na bukowdiyo
go yee ka huna ? Gaa foo na i ta yeekate nda ? »
36Lakal jaara ! Hayadi ka ni duma si huna koyne,
nda a na bun. 37Hayadi ka ni duma, a na ci kaari
ka n'o duma, amma alkama-ije wala dumi tana.
38Woodi banda Yerkoy go noo ga kaaridi misedi
ka a baa, a noo dumaray foo kul se nga jaati ijedi.
39Assobondiyo kul si hima. Affooyo ci boroyo,
affooyo ci adabbayo, affooyo ci cirowyo, affooyo ci
harihamyo. 40Gaayo go bara ka ci •beene wane, gaayo
mo go dooti ka ci ganda wane. Amma beene gaadiyo
go may ngi annuuradi, ganda gaadiyo mo go may
ngi annuuradi. 41Woynedi go may ngu annuuradi,
handudi mo go may ngu annuuradi, saanaydiyo mo
go may ngi annuuradi. Wala saanaydiyo annuuradi na
ci affoo.

42Misedi ya ci bukowdiyo ma yee ka huna. Gaa go
duma, a funbu. A ta yee ka huna, a si hin ka funbu.
43A dumandi a si may addawla, a yee ka huna jeeray
ra. A dumandi a luufu, a yee ka huna a ton nda gaabi.
44A dumandi adduŋŋaa assobondi ra, a yee ka huna
assobondi ra ka Yerkoy noo.

Adduŋŋaa assobondi go bara, assobondi ka Yerkoy
noo mo go bara. 45Woodi se a hantumndi : *« Har
lawaldi, ka ci Adama, kaa boro ka go huna ».*[a] Adama
kokordi kaa hunde ka go hunandi. 46Amma hayadi
ka ci lawaldi, ci adduŋŋaa wondi, a na ci woodi
ka Yerkoy noo. Woodi banda na, woodi ka Yerkoy
noo kaa. 47Boro lawaldi hun dowdi kuna, saadi a ci
adduŋŋaa wane. Boro hinkantedi ci •Sandi ka hun
beene. 48Adduŋŋaa borodiyo go hima nda woodi ka
hun dowdi kuna. Mise woo na beene borodiyo go
hima nda woodi ka hun beene. 49Misedi ka yer cindi

15.34 *Gal 4.8*
15.35 *Oro 9.19*
15.36 *Luk 11.40; Yeh 12.24*
15.42 *Mat 13.43*
15.43 *Fil 3.21; Kol 3.4*
15.45 *Yeh 5.21; Oro 5.14; 8.2*
15.47 *Yeh 3.13, 31*
15.48 *Fil 3.20*
15.49 *Oro 8.29*

a **15.45** – *Sintidi 2.7*

ka hima nda boro ka hun dow kuna, yer'o ta hima nda mo boro ka hun beene.

50Hayadi ka ay har war se, ay ɲaa-ijeyo, ci assobon nda kuri woo si hin ka kaaya ˙Yerkoy kokoyteraydi, haya ka go funbu si kaaya haya ka si funbu. **51**Wa guna, yer har war se sirri : yer kul si ta bun, amma yer kul go ta bar **52**saadi hinne, moo fer nda daabu kuna, saa ka laati kokordi momndi. Laatidi go ta karndi, bukowdiyo go ta tun, i si yee ka funbu, saadi yer go ta bar. **53**Haya ka se gaa woo ka funbu go hima ka daabu bila a ma funbu. Gaadi ka go bun go hima ka duu huna-abadantedi. **54**Saa ka gaadi ka go funbu daabu bila a ma funbu, nda gaadi ka go bun go hima ka duu huna-abadantedi, saadi hayadi ka hantumndi tabati :

« Hinaydi gon bun gutaku. »[a]

55*« Ya, bun, ma na ni naajidi go ?*
Ya, alaakara, ma na ni hinaydi go ? »[b]

56Bun naajidi ci junubu, junubu gaabidi ci ašara. **57**Amma, saabu ma bara Yerkoy se, ka go noo yer hinay yer San Isa Almasihu alhorma !

58Saadi ay ɲaa-ijeyo, ay bine-baakoyyo, wa dam anniya, wa gaabu, war ma dorkoto ka tonton yer Sandi goydi kuna. Haya ka se wa bay ka war goydi yer Sandi se na ci yaada.

15.50 *Mat 25.34; Efe 6.12; Ebe 2.14*
15.51 *Mat 9.24; Kor-II 5.4; Fil 3.21*
15.52 *Mat 24.31; Yeh 5.25*
15.53 *Kor-II 5.2,4*
15.54 *Ebe 2.14; Ban 20.14*
15.55 *Diy 13.14*
15.56 *Oro 4.15; 5.12*
15.57 *Oro 8.37; Kor-II 2.14; Ebe 2.14-15*
16.1 *Diy 9.13; 16.6; 24.17*
16.2 *Diy 20.7; Kor-II 9.4-5*
16.3 *Kor-II 3.1*
16.5 *Diy 16.9*
16.6 *Oro 15.24; Tit 3.13*

Mara ihenenodiyo se

16 Hayadi ka war mara ˙isuubantediyo se, wa dam misedi ka ay yaamar Galati ˙Egilizidiyo se. **2**War kuna affoo kul, jirbi-iyyedi jaari lawaldi, ma dam jere ga ngu do hayadi ka a go hin, nga duuraydi ga, hala i ma si batu ay kaadi ka mara faabadiyo. **3**Saa ka ay kaa, ye ta sanba boro woodiyo ka war suuba Žeruzalem. Ye ta noo gi batakiyo, i ma koy nda war faabadiyo. **4**Nda a tilasu ay jaati ma koy, yer'o ta koy nda cere.

Waaju cere-cerente

5Ye ta kaa war do saa ka ay kottu Maseduwan gandadi, bara ye ta bisa nda Maseduwan. **6**Lalla ay ma ta goro war jere, wala kaydiya ma ta gar ay war

a **15.54** – *Ezayi 25.8*
b **15.55** – *Oze 13.14*

do, hala war ma hanga ay dooti ka ye ta koy. 7Ce
woo ay si baa ay ma guna war bisa kuna ni, amma ye
tammaha ay ma dam alwakati kayna war do, nda yer
ˈSandi yadda. 8Amma ye ta cindi Efezi hala ˈPantekoti
jingardi ma too. 9Haya ka se huu-mee ber saahinte fer
ay se, amma iberediyo go bow.

10Nda Timote kaa, wa kubay ga a ma boori, haya
ka se a goy misedi ka ye goy nda yer Sandi goydi ra.
11Saadi boro foo ma si dokoray ga. Wa hanga ga nda
alaafiya, hala a ma kaa ay do here, haya ka se ye batu
ga nda ay harmediyo.

12Haya ka ci yer harme Apollos : ay hinsa ka
suburndi ga, hala a ma koy war do nga nda harmediyo.
Amma woodi na ci nga ibaydi a ma dam ga morayda.
A ta koy saa ka a duu ngu bomo.

13Wa hawjay, wa gaabu naanaydi ga, wa may
anniya sanda haryo, wa yakuwandi war bomo. 14Wa
dam haya kul baa kuna.

15Ay ɲaa-ijeyo, ye suburndi war. War go bay ka
Isitefanas huuborodiyo ya ci Kerecen lawaldiyo
Akayi gandadi ra. I hinsa ka may anniya ka kaadim
ˈisuubantediyo. 16Wa berndi boro wooyo cille, nda
woodiyo kul ka go faaba goydi ra, ka go may anniya
goydi se. 17Ye ɲaali nda Isitefanas, nda Fortunatus,
nda Akayikus, ka i yee war mee ay jere. 18Haya ka se
i yayndi ay lakaldi nda war wondi. War go hima ka
berndi boro wooyo cille.

Foo kokorodiyo

19ˈAzi ˈegilizidiyo go foo war. Akilas nda Pirisil, nda
egilizidi ka go nga huudi ra, go hinsa ka foo war yer
ˈSandi maadi ra. 20Ay ɲaa-ijediyo kul go foo war. Wa
foo cere nda sunnba ka go ˈhenen.

21Ay Pol, ye hantum nda ay kanba ka foo war.

22Boro ka si baa yer Sandi Isa Almasihu, Yerkoy ma
laali ga ! Maranata (yer Sandi ma kaa).

23Yala yer San Isa Almasihu anneemadi ma bara
war kul ga.

24Ye baa war kul Isa Almasihu maadi ra. Amin !

16.7
Diy 18.21
16.8
Diy 18.19
16.9
Diy 14.27
16.10
Diy 16.1
16.11
Diy 15.33; Yeh-III 1.6
16.12
Diy 18.24
16.13
Gal 5.1; Efe 6.10; Fil 1.27; Tes-I 3.8; Tit 1.9
16.15
Diy 9.13; 18.12; 24.17; Oro 16.5
16.16
Tes-I 5.12; Ebe 13.17
16.17
Kor-II 11.9; Fil 2.30
16.18
Oro 15.32; Fil 2.29; Fim 1.7
16.19
Diy 2.9; 18.2; Oro 16.5
16.21
Gal 6.11; Kol 4.18; Fim 1.19
16.22
Oro 9.3; Efe 6.24; Ban 22.20
16.23
Oro 16.20

KORENTI
borodiyo bataki
HINKANTEDI
ka na Pol hantum

Hantumkoydi : Pol
Woodiyo ka se a hantum :
Korenti Kerecendiyo
Jiiridi ka a hantum : Jiiri woyguu-cindi-iddu (56) Isa Almasihu hayndidi banda

Batakidi Fahamndidi

Saadi ka Pol go hantum bataki woo, a gar a go ʼAllinjil waaju dira hinjantedi kuna, a bara Efezi. A dam Allinjil goydi nda anniya. A baa ngu ma guna Korenti koyradi koyne, amma jinekoydi ka nga goydi duu Efezi maaganda se, a na hin ka koy dooti jina (Korenti-I 16.5-9). Ka gar alhabar laalo go Korenti ʼegilizidi kuna. A mom ka affooyo na yadda far nga Allinjil goydi ga, saadi hinne a koy Korenti (Korenti-II 2.1-2). Dira woo ka a dam nga ibaydi na damndi a kuna, amma Pol jow allaahidu ka ngu si yee Korenti (Korenti-II 1.23), amma a hantum i se bataki woo (Korenti-II 2.4, 9).

Pol bara ka hujun bara a si bay misedi ka Korenti egilizi borodiyo go faham hayadi ka a hantum. A baa Titu ma noo ngu alhabar saa ka a garndi Toroas koyradi ra (Korenti-II 2.12 ; Diyadiyo 20.1-2). Amma Titu na koy Toroas, Pol ta koy Maseduwan (Korenti-II 2.13 ; 7.5). Dooti nga nda Titu kubay, a har a se ka Korenti egilizidi borodiyo ʼtuubi, hala i baa ngiyo ma berndi Yerkoy (7.6-16)

Siitaydiyo na ben Korenti egilizidi kuna. Tangari-cawndikoy bobo hoo Pol Allinjil goydi (11.13-15). Korenti egilizidi borodiyo nan woodiyo ma duu i ga hinay (11.19-20 ; 12.11, 20-21). Pol hantum bataki woo hala a ma kow ngu bomo se, nda hala borodiyo ma faham ka ngu goydi hun Yerkoy do, nda mo hala a ma tenjendi Korenti egilizidi borodiyo, a ma duu ka cerbu Allinjil goydi ašaraadiyo.

Korenti-II go may jemna ber hinja :

1. Pol go kayndi ngu Allinjil goydi (1–7)
   – A duu ka fahamndi misedi ka Yerkoy kaadimkoy go hima ka goy nda.
2. Noodi ka ʼalkabiila-tanaadiyo Kerecendiyo noo Žeruzalem egilizidi talkadiyo se. (8–9)
3. Pol go jaabi ngu iberediyo. (10–13)
   – A cii ngu diyateraydi beene nda laajaabadiyo ka a duu ʼAlmasihu hanga kuna. A fahamndi ka Yerkoy hinaydi ci haya ka go gunandi Yerkoy kaadimkoydi hunadi kuna saa ka a luufu.

Pol go benndi batakidi nda karkaseta ber, ka ci borodiyo ma berndi ciinidiyo ka a har. Nda Korenti borodiyo na berndi gi, Pol jow allaahidu ka a go koy i do, hala ngu ma hugay nda addaruradi.

Sintidi

1 Ay Pol, ka ci Isa Almasihu wane ʼdiya Yerkoy
ibaydi kuna, nda ay harme Timote,

Go hantum Yerkoy ʼegilizidi se ka go Korenti
koyradi ra, nda ʼisuubantediyo kul se ka go Akayi
gandadi ra.

2Yala yer Baba Yerkoy nda yer ʼSan Isa Almasihu
ma noo war anneema nda alaafiya !

Yerkoy ka ci bine-yayndi Koydi

3Saabu ma bara Yerkoy se, ka ci yer ʼSan Isa
Almasihu Baba, ka ci Babadi ka ton nda hinni, ka ci
bine-yayndi Koydi. 4A go yayndi yer bine siitaydiyo
kul kuna, hala misedi ka Yerkoy yayndi yer bine,
yer ma hin ka yayndi woodiyo bine ka go siitay
kuna ! 5Haya ka se, misedi ka yer laajaabadi bow
ʼAlmasihu maaganda se, misedi na Almasihu go
ta bowndi yer se bine-yayndi. 6Nda yer laajaaba,
woodi ci war bine-yayndi nda war kallasidi se. Nda
yer duu bine-yayndi, woodi ci war bine-yayndi
nda war kallasidi se, hala war ma subur siitay foo-
foodi ka kuna yer go. 7Yer tammahadi war kuna
go tabati, haya ka se yer go bay nda war go may
baa siitayyo kuna, war mo go ta duu baa bine-
yayndi kuna.

8Ay ŋaa-ijeyo, yer'o baa war ma bay siitaydi ka
duu yer ʼAzi gandadi kuna, ka hinsa ka dor yer, hala
a bisa yer hinaydi. Woodi kate ka yer kow tammaha
wala huna kuna. 9Yer hungu nda ciimi ka bun sertidi
kay yer se, hala yer ma si dam yer naanaydi yer jaati
kuna, amma Yerkoy kuna, ka go yee ka hunandi
bukowdiyo. 10Nga ya kallasi yer bun woo kuna, a ta
kallasi yer mo. Nga kuna, yer go tammaha a ta kallasi
yer koyne. 11War mo, war ŋaarediyo go faaba yer,
hala anneemadi ka yer duu nda boro bobo ŋaarediyo,
a ma kaa boro bobo se addelil ka dam albarka yer
maaganda se.

1.1 *Diy 16.1; 18.1,12; Kor-I 1.1; 10.32; Efe 1.1; Kol 1.1; Tim-II 1.1*
1.2 *Oro 1.7*
1.3 *Efe 1.3; Piy-I 1.3*
1.4 *Kor-II 7.6-7,13*
1.5 *Oro 8.17; Gal 6.17; Fil 3.10; Kol 1.24; Piy-I 4.13*
1.8 *Diy 2.9; Oro 11.25; Kor-I 15.32*
1.9 *Yeh 5.21*
1.10 *Oro 15.31; Tim-I 4.10*
1.11 *Oro 15.30; Kor-II 4.15; Fil 1.19*

Pol bar alkiyaasa

12Woo guna, woodi go noo yer jeeray : yer ʼbine-
anniya boyro go seede ka yer huna ʼhenen nda saafi
kuna, Yerkoy jine, addu ŋ ŋaa woo kuna, sonko war
do. A na ci assobon bayray kuna, amma Yerkoy
anneemadi kuna. 13Yer si hantum war se haya tana,
kala hayadi ka war go caw, nda hayadi ka war go bay.
Ye tammaha ka war go ta bay a kul. 14Misedi ka war
faham kayna ka yer ci war jeeraydi, misedi na war mo
go ta kaa yer jeeraydi yer ʼSandi Isa jaaridi ra.

1.12 Diy 23.1; Kor-I 1.17; Tes-I 2.10
1.14 Kor-I 1.8
1.15 Oro 1.11, 13; Kor-I 4.19
1.16 Diy 16.9; 19.21; Kor-I 16.5-7,11; Yeh-III 1.6
1.18 Kor-I 1.9
1.19 Mat 4.3; Diy 15.22; 16.1; Ebe 13.8
1.20 Oro 15.8-9; Kor-I 14.16
1.21 Kor-I 16.13; Yeh-I 2.20, 27
1.22 Kor-II 5.5
1.23 Oro 1.9; Kor-I 4.21
1.24 Oro 11.20; Kor-I 15.1; Piy-I 5.3
2.3 Gal 5.10; Tes-II 3.4; Fim 1.21

15Naanay woo maaganda se, ay baa ka koy war do
jina, hala war ma duu anneema hinkante. 16Ay baa ka
kaa war do jina ay ma koy Maseduwan gandadi ra.
Woodi banda ka hun Maseduwan ka kaa war do. Saadi
war go hanga ay banda ka koy Žude gandadi ra. 17Woo
ka ay taasi ka dam, wala ay dam ga nda lakal hinka-
hinka ? Ay anniyadi ci assobon wane, hala « nga, nga »
nda « a na, a na » kul go bara ay kuna wala ?

18A ci ciimi, misedi ka Yerkoy go may naanay,
ciinidi ka yer har war se na kaa « nga » nda « a na ».
19Ay nda Silwen nda Timote fee war game ʼYerkoy
Ijedi, ka ci Isa ʼAlmasihu, a na kaa « nga » nda « a
na », amma « nga » foo ya go a kuna. 20Haya ka se, Isa
kuna na Yerkoy allaahidudiyo kul ci « Nga ». Woodi
se yer go har « Amin » Isa maa ga, Yerkoy jeeraydi se.
21Yerkoy go tabatindi yer nda war Almasihu kuna, a
suuba yer. 22Nga ya dam yer ga taamaysa, a duu ka
dam yer binediyo kuna Hundedi tolmedi.

23Amma Yerkoy ci ay seede – Yerkoy ma din ay
hundedi nda ay tangari – ay na baa ay ma dor war.
Woodi se ay na koy Korenti. 24A na ci ka yer go may
hinay war naanaydi ga, amma ka yer ci goykasine war
ŋaalidi se, haya ka se war tabati naanaydi ra.

2 Ay jow anniya ka ay si yee war do binedooray
kuna. 2Haya ka se nda ay dor war, may ngo hin
ka ŋaalindi ay, nda a na ci woodi ka ay dor, n'bay ?
3Ay hantum mise woo, hala ay ma si kaa war do nda
doray. Woodiyo ka go hima ka ŋaalindi ay ma si dor
ay. Ye baa war ma naanay ka ay ŋaalidi ci war kul
wane. 4Tujur ber, nda bine doray, nda munde bobo

kuna, na ye hantum war se. A na ci hala war gaa ma bun, amma hala war ma bay ka ay hinsa ka baa war.

Junubu yaafa

5Nda boro sabab binedooray, a na ci ay na a dor. War ma si bowndi ga, amma nda war guna ga, war kul doray nono. 6Jukundidi ka aljamaadi jumndi a ga wasa, 7amma war ma hinje a se, ka yayndi nga bine, hala a bine ma si hinsa ka dor. 8Saadi, ye suburndi war, war ma cerbundi a se baa ber, 9haya ka se ay hantum war se ka sii war, ka bay wala war go hanga haya kul kuna. 10Saadi boro kul ka se war hinje, ay mo hinje a se. Haya kul ka ay hinje, ay dam ga war maaganda se ♦Almasihu jine, 11hala Albiliisi ma si duu yer ga hinay, bara yer go bay nga anniyadiyo.

Allaahidu Taawo goykoydiyo

12Saadi ka ay too Toroas koyradi ra ka waaju nda ♦Almasihu ♦Allinjildi, ka gar yer ♦Sandi fer ay se mee ay ma goy dooti, 13ay lakaldi na goro, bara ay na guna ay harme Titu. Woodi se, saadi ka ay hoybaani gi, ay koy Maseduwan gandadi ra.

14Yer ma dam albarka Yerkoy se, ka go noo yer hinay yer iberediyo ga Almasihu maadi ra. Nga bayraydi ci sanda dugu hew kaano ka say nongu kul ! 15Yer ci Yerkoy se Almasihu hew kaanodi, woodiyo ka kallasi, nda woodiyo ka halaci se. 16Affooyo se bun hew ka go noo bun, affooyo huna hew ka go noo huna. Amma may ngo hin ka dam goy woo ? 17Haya ka se yer si maamala Yerkoy ciinidi, misedi ka ibobo go dam. Amma nda ciimi, Yerkoy jine yer go cii Almasihu ciini Yerkoy maa ga.

3 Yer ma yee ka saabu yer jaati bomo wala ? Wala sanda boro foodiyo, yer go yentasu seedeteray bataki, ka i sanba war do, wala ka hun war do. 2War nga ci yer batakidi, ka hantumndi yer binediyo kuna, ka borodiyo kul go bay, i caw. 3Morayda war ci ♦Almasihu batakidi, ka hantumndi nda yer kaadimdi. A na hantumndi nda dawa, amma Yerkoy hunantedi

2.5 *Kor-I 5.1-2*
2.6 *Kor-I 5.4-5*
2.7 *Gal 6.1; Efe 4.32; Kol 3.13*
2.11 *Mat 4.10; Luk 22.31; Piy-I 5.8-9*
2.12 *Diy 14.27; Oro 1.1; Tes-I 3.2*
2.13 *Diy 16.9; Gal 2.1,3; Tit 1.4*
2.14 *Oro 6.17; Efe 5.2; Fil 4.18*
2.15 *Kor-I 1.18*
2.16 *Luk 2.34; Yeh 3.36*
2.17 *Diy 20.33; Kor-I 5.8; Tes-I 2.5*
3.1 *Diy 18.27; Oro 16.1; Kor-I 16.3*
3.2 *Kor-I 9.2*
3.3 *Mat 16.16*

Hundedi. A na ci tondi walahayo ga, amma assobon walahayo ga, bineyo kuna.

4Woo naanay woo, yer duu ga Almasihu do, ka go Yerkoy jere. 5A na ci ka har yer go hin ka dam haya nda yer bomo. Saadi yer hinaydi si hun kala Yerkoy do. 6A yee ka noo yer hinay, hala yer ma hin ka kaa allaahidu taawodi goykoydiyo. A na ci nda hantum, amma nda Hundedi. Haya ka se ♦Ašaraadi ka hantumndi go wii, amma Hundedi go noo huna.

Allaahidu Taawodi jeeraydi

7♦Ašara goydi ka go wii, ka hantumndi tondiyo ga, duu jeeray. Annuuradi ka cindi Muusa alwujuhudi ga na gay. Annuura woodi maaganda se, Izirayel ijediyo na hin ka honno nga alwujuhudi. 8Mise foo nda Hundedi goydiyo go ta bisa jeeray ! 9Nda jukundi goydiyo go may jeeray, ♦tenje goydiyo go hinsa ka bisa jeeray ! 10Saadi jeeray ber woo jine, jeeraydi ka bay ka naray na ci haya foo. 11Saadi nda hayadi ka bisa duu jeeray, hayadi ka go cindi bisa ga jeeray.

12Tammaha woo maaganda se na, yer go may anniya ber. 13Yer si dam misedi ka Muusa dam. A daabu ngu alwujuhudi nda sanfiti, hala Izirayel ijediyo ma si guna annuuradi ka go ben, saa ka a bisa. 14Amma i sendundi ngi lakaldi. Hala hõo, sanfiti woodi go daabu ngi moodiyo saa ka i caw allaahidu jeenodi. Hala a ma bisa, a si hun ni kala woodiyo se ka naanay ♦Almasihu. 15Hala hõo, nda boro caw Tawrat Muusa, sanfitidi go daabu ngi binedi. 16Amma nda i yeekate yer ♦Sandi do here, sanfitidi go hun. 17Saadi yer Sandi ci Hundedi. Nongu ka yer Sandi Hundedi go, ♦borcinteray go dooti. 18Yer kul ka alwujuhudi go gunandi, yer go guna yer Sandi jeeraydi sanda digi kuna. Saadi yer Sandi ka ci Hunde go bar yer. A dam yer nda ngu himaray, jeeray ka koy jeeray ber.

3.4 *Efe 3.12*
3.5 *Kor-I 15.10*
3.6 *Luk 22.20; Yeh 6.63; Oro 2.29*
3.7 *Oro 4.15*
3.9 *Oro 1.17*
3.12 *Diy 4.29*
3.14 *Diy 13.15; Oro 11.7-8*
3.16 *Oro 11.23*
3.17 *Yeh 8.32; Gal 4.6-7*
3.18 *Yeh 17.22, 24; Oro 8.29; Kor-I 13.12*
4.1 *Kor-I 7.25; Tim-I 1.16*
4.2 *Oro 6.21; Kor-I 4.5; Ebe 4.12*

Alman ka go hoobuyo kuna

4 Yerkoy talfi yer ga ngu tamaladi ra goy woo. Woodi se yer binedi si hun. 2Yer go fur hayadiyo ka go damndi tugu kuna, ka ci haawi goyyo. Yer si huna tangari kuna. Yer si bar Yerkoy ciinidi. Saadi

yer go cerbu ciimidi nda sooboy, hala boro foo kul ma suuba ngu bomo se Yerkoy jine. 3Nda yer ♦Allinjildi go tugu ra, a go tugu ra woodiyo ka dere se. 4Jaman woo koydi danandi woodiyo ka si naanay lakaldi, hala i ma si guna Allinjildi annuuradi. Annuura woo ci ♦Almasihu ka ci Yerkoy himaray wane jeeraydi. 5Yer si waaju yer bomo se, yer ♦San Isa Almasihu na yer go waaju nda. Isa maaganda se na yer go har ka yer ci war baŋŋaayo. 6Haya ka se Yerkoy ka har : « Annuuradi go ta naray kuboy ra ! », a narayndi annuuradi yer binediyo kuna, hala ma bay Yerkoy jeeraydi, ka go Isa Almasihu wane alwujuhudi ga.

7Yer go kanba alman woo hoobuyo kuna, hala hinay ber woo ma bayndi Yerkoy foo se, a na ci yer se. 8Yer go laajaaba kuna nda jerediyo kul, amma yer na halaci. Yer go siitayyo kuna, amma yer bine na hun. 9Yer go torro, amma yer na furndi. Yer kam, amma yer na dere. 10Yer go kanba saa kul yer assobondi kuna yer San Isa bundi, hala Isa hunadi ma bangay yer assobondi kuna. 11Haya ka se yer ka go huna, saa kul Isa maaganda se i noo yer bun se, hala Isa hunadi ma bangay yer assobondi kuna, ka ci bun wane. 12Saadi bun go goy yer kuna, huna mo go goy war kuna.

13Hantumndi har : *« Ay naanay, woodi se na ay cii ! »*[a] Misedi ka yer mo go naanay hunde folloku kuna, woodi se na yer cii. 14Yer'o bay ka woodi ka hunandi yer San Isa, go ta yee ka hunandi yer mo Isa banda, a ta bangayndi yer nda war nga jine. 15Haya ka se woo kul damndi war maaganda se, hala anneemadi ma bow. Woodi se, ibobo go ta bowndi albarka, hala Yerkoy maadi ma jeer.

16Woodi se na yer bine si hasara. Wala yer alhaalidi halaci, yer kuna heredi go taawondi jaari ka kaa jaari. 17Haya ka se torro kayna wooyo, alwakati woo kuna, go ta hay jeeray abadante ber, ka go bow neesi se. 18Haya ka se yer si honno hayadiyo ka go gunandi, amma hayadiyo ka si gunandi. Haya ka se hayadiyo ka go gunandi si gay, amma woodiyo ka si gunandi go gay abada.

4.3 *Kor-I 1.18*
4.4 *Yeh 12.31; 14.4; Kor-I 1.20*
4.5 *Kor-I 1.13; 9.19*
4.6 *Piy-II 1.19*
4.7 *Kor-I 2.5; Tim-II 2.20*
4.9 *Yeh 15.20; Oro 8.35; Ebe 13.5*
4.10 *Oro 6.6*
4.11 *Oro 8.36*
4.13 *Kor-I 12.9*
4.14 *Diy 2.24; Efe 5.27; Kol 1.22; Tes-I 4.14; Žud 1.24*
4.16 *Oro 7.22; Kol 3.10*
4.17 *Oro 8.18; Piy-I 1.6-7*
4.18 *Oro 8.24; Ebe 11.1*

a **4.13** – *Zabur 116.10*

Yer huudi ka go beene

5 Yer go bay ka hukkum woo ka kuna na yer go goro
go ta halaci. Amma yer go may ♦beenedi kuna huu
ka Yerkoy nga cen, huu ka ci assobon abadante ka
boro kanba na cen. 2Nda yer tujur hukkum woo cire,
yer go booni yer ma hirow yer huudi ra ka go beene
kuna. 3Nda huu woo kaa goo beene daabundi yer,
Yerkoy si gar yer, yer gaa kon. 4Haya ka se nda yer go
hukkum woo cire, yer go tujur, yer go laajaaba. Yer
si baa yer ma hun assobon woo kuna, amma yer go
baa yer ma dam derbe hala huna ma gon hayadi ka go
hima ka bun. 5Saadi Yerkoy ka lelinde yer woodi se, a
noo yer Hundedi tolmedi.

6Yer go ton nda naanay saa kul, wala ka yer go
bay ka nda yer go assobon woo kuna, yer go mor yer
♦Sandi. 7(Haya ka se yer go dira nda naanay, yer si
dira nda moo-guna.) 8Yer go ton nda naanay, a bisa ka
baa yer se yer ma hun assobon woo kuna, ka koy goro
yer Sandi jere. 9Woodi se mo na yer go gaabindi yer
bomo, ka dam haya ka go kan a se, assobon woo kuna,
wala nda yer hun a kuna. 10Haya ka se a tilasu yer kul
ma kay ♦Almasihu ciiti-dunbu-gorohayadi jine, hala
boro foo kul ma duu iboyrodi wala ifutudi ka a dam
ngu assobondi kuna wane barajidi.

Waafaku goydi

11Misedi ka yer go hima ka hanbur yer ♦Sandi se, yer
taasi ka borodiyo ma naanay. Yerkoy go bay yer, ye
tammaha ka war mo go bay yer war binediyo ra. 12Yer
si wir war ma saabu yer koyne, amma yer go baa war
ma duu ka fooma nda yer. Hala war ma hin ka jaabi
woodiyo ka go fooma nda hayadiyo ka go gunandi, ka
na ci woodiyo ka go bine kuna. 13Nda i har yer hollo,
woodi ci Yerkoy se. Nda yer go may lakal, a ci war se.
14Haya ka se ♦Almasihu baadi go taasa yer, haya ka se
yer go hungu ka, nda boro foo bun i kul se, saadi i kul
bun. 15A bun i kul se, hala woodiyo ka go huna ma si
huna ngi bomo se koyne, amma woodi se ka bun, a
huna koyne i se.

16Saadi, ja morayda, yer si bay boro foo adama-
ijeteray alhaali kuna. Adama-ijeteray kuna na yer

5.1 *Kor-I 15.47; Piy-II 1.13-14*
5.2 *Oro 8.23; Kor-I 15.53-54*
5.4 *Oro 8.23; Kor-I 15.53-54*
5.5 *Oro 8.23; Efe 1.13-14*
5.7 *Kor-I 13.12*
5.8 *Yeh 12.26; Gal 4.20*
5.9 *Oro 14.18; Efe 5.10; Kol 1.10; Tes-I 4.1*
5.10 *Mat 16.27; Diy 10.42; Oro 2.16; Efe 6.8*
5.11 *Ebe 10.31; Žud 1.23*
5.14 *Oro 6.6-7; Gal 2.20; Kol 3.3*
5.15 *Oro 4.25; 14.7-9*

bay Almasihu, morayda yer si yee ka bay ga nda mise woodi. 17Nda boro go Almasihu kuna, a koydi ci taka-haya taawo. Haya jeenodiyo dam ka bisa, hayadiyo kul kaa itaawoyo. 18Saadi woodi kul hun Yerkoy do. A waafakundi yer nda ngu Almasihu kuna, ka noo yer waafakundi goydi. 19Haya ka se Yerkoy bara Almasihu kuna, ka waafakundi adduŋŋaadi nda ngu jaati. A si kaabu borodiyo se ngi junubudiyo, a duu ka dam yer kuna waafakundi ciinidi. 20Yer go dam alwakilteray goydi Almasihu se, sanda Yerkoy go suburndi borodiyo nda yer goydi. Yer go wir war ga Almasihu maadi ga : « Wa waafaku nda Yerkoy ! » 21Woodi ka na dam junubu, a kaa junubu sara yer se, hala yer ma kaa nga kuna ♦tenjenteyo Yerkoy jine.

6 Hayadi ka se yer go goy Yerkoy banda, yer go suburndi war, war ma si din Yerkoy anneemadi yaada. 2Haya ka se a har :

« Alwakati boyrodi kuna ay tuuru ni.
Kallasidi jaari ay faaba ni. »[a]

Morayda alwakati boyrodi go, morayda kallasi jaaridi go.

Pol torrodiyo

3Yer si baa borodiyo ma teje yer, yer goydi ga, hala goydi ma si saffahandi. 4Haya kul kuna yer go cerbu ka yer ci Yerkoy kaadimkoyyo, nda subur bobo, nda laajaabayo, nda siitayyo, nda doray kuna, 5kardiyo kuna, nda kasayo kuna, nda wukuwaka kuna, nda goy sendoyo kuna, nda hannayo kuna, nda hawmeeyo kuna, 6nda henen, nda bayray, nda subur, nda baynte, ♦Hunde-Henenodi kuna, nda baa ka kuna almunaakafiteray si, 7nda ciini ka ci ciimidi, nda Yerkoy hinaydi, nda ♦tenje yenje-jinayyo, hala ma tangam, wala ka kow ngu bomo se, 8jeeray nda haawi game, nda maa futay nda maa boyro game. I honno yer sanda janbanteyo, ka gar yer go har ciimi. 9I kanba yer sanda boroyo ka si bayndi, ka yer go hinsa ka bayndi. Sanda bukowyo, ka gar yer go huna. I jukundi

5.17 *Yeh 1.13; Oro 6.4; 16.3; Gal 6.15; Ban 21.4-5*
5.18 *Oro 5.10; 11.36*
5.19 *Oro 4.8*
5.20 *Efe 6.20*
5.21 *Oro 1.17; Kor-I 1.30; Ebe 4.15; Piy-I 2.22; Yeh-I 3.5*
6.1 *Kor-I 3.9; 15.2*
6.3 *Mat 5.24; Kor-I 8.9, 13*
6.5 *Diy 4.11; 16.23*
6.6 *Oro 12.9; Kor-I 2.4; Tes-I 1.5; Tim-I 1.5*
6.7 *Oro 13.12; Efe 6.10-18*
6.8 *Mat 27.63; Kor-I 4.10, 13*
6.9 *Oro 8.36*

a **6.2** – *Ezayi 49.8*

yer, amma i si wii yer. 10I baa yer bine, ka gar saa kul yer go ɲaali. I hungu ka yer ci talkayo, ka gar yer dam affoodiyo nda taajiryo. I hungu ka yer si may haya foo, ka gar yer go may haya kul.

11Korenti boroyo, yer meedi fer war se, yer binedi mo yulwa war se. 12Yer binedi na siiti war se, amma war binediyo siiti yer se. 13Wa dam yer se hayadi ka yer dam war se. Ye cii war do sanda baba ka go cii ngu ijemayrayo se : « War mo ma yulwandi war binediyo ! »

Wa mor ifutu ga

14War ma si haw war bomo ˙calodi kuna nda woodiyo ka si naanay. Saadi ma nga mara ˙tenje nda junubu ? Wala ma na gay nda kuboy go mara ? 15Ma nga mara ˙Almasihu nda Beliyal ?[a] Ma na naanaynte nda woodi ka si naanay go mara ? 16Ma nga mara ˙Yerkoy huudi nda toorudiyo ? Haya ka se yer ci Yerkoy hunantedi huudi, misedi ka Yerkoy har : *« Ye ta goro, ye ta dira i game. Ye ta kaa i Koydi, i ta kaa ay alkabiiladi. »*[b]

17Woodi se yer ˙Sandi har :

« Wa fatta i game,
War nda gi ma fay.
War ma si tar haya ka jiibi,[c]
Saadi ye ta kubay war.
18*Ye ta kaa war se Baba,*
War go ta kaa ay ije-haryo nda woyyo. »[d]

Woodi na yer Sandi ka ci Hinay-kul-Koydi har.

6.10 *Mat 5.12; Oro 8.32; Kor-I 3.21*
6.13 *Tes-I 2.11*
6.14 *Kor-I 5.9-10; 6.6; Efe 5.7,11; Yeh-I 1.6*
6.15 *Kor-I 6.6; 10.21*
6.16 *Kor-I 3.16; 6.19; 10.21; Ban 21.3*
6.17 *Ban 18.4*
6.18 *Oro 8.14*
7.1 *Kor-I 10.14; Tes-I 4.7; Piy-I 1.15-16*

7 Ay bine-baakoyyo, allaahidu wooyo ka yer duu maaganda se, yer ma henenndi yer bomo haya kul kuna ka go jiibindi assobon wala hunde, hala yer ˙henenndi ma timme Yerkoy hanburay kuna.

Pol ɲaalidi

2Wa noo yer se nongu war binediyo kuna ! Yer na tooɲe boro foo, yer na hasara boro foo se haya, yer na

a **6.15 –** *Beliyal* – Maa woo almaanadi ci « Jaasante », Alyahuudu ciini foo ra. Albiliisi maa foo nono.
b **6.16 –** *Fattadi 29.45 ; Saraadiyo 26.12 ; Žeremi 32.38 ; Ezekiyel 37.27*
c **6.17 –** *Ezayi 52.11*
d **6.18 –** *Samiyel-II 7.14 ; Taarikidiyo-I 17.13 ; Žeremi 31.1*

hiila boro foo. 3A na ci hala ay ma jukundi war se na
ay har woo. Haya ka se, ay faati ka har ka war goo yer
binediyo kuna, huna nda bun kuna. 4Ye may naanay
ber war kuna, ye fooma nda war, ye ton nda bine-
yayndi, ye ton nda ɲaali yer siitaydiyo kul kuna.

5Haya ka se, ja yer too Maseduwan gandadi ra,
yer assobondi na hinjam. Yer guna laajaaba siidiyo
kul : tangamyo go teray, hanburayyo go kuna here.
6Amma Yerkoy, ka yayndi woodiyo ka binediyo baa,
yayndi yer bine saadi ka Titu kaa. 7A na ci nga kaadi
foo, amma nda bine-yayndidi mo ka Titu jaati duu
war do. A har yer se misedi ka war faaji yer, nda war
mundediyo, nda war sooboydi ay se, hala ay ɲaalidi
kaa iber.

8Misedi kul ka ay batakidi wii war gaadi, ay na
nimsi. Nda ay nimsi woodi ci – haya ka se ay guna
ka bataki woo wii war gaadi, alwakati kayna ra –
9alwakati woo ay go ɲaali, a na ci haya ka se war gaa
bun, amma haya ka se war gaabuunaydi kate ka war
•tuubi. Haya ka se Yerkoy ya wii war gaa, hala war ma
si duu yer do here ifutu kul. 10Saadi, gaabuunay ka
hun Yerkoy do here go kate tuubi, ka go kallasi, ka yer
si nimsi abada. Ka gar adduɲɲaadi gaabuunay go kate
bun. 11Wa guna, gaabuunay woo ka hun Yerkoy do
ceɲe ka goy war kuna ! Hinje ber, nimsi ber, hanburay
ber, faaji ber, sooboy ber, jukundi ber ! War cerbu
haya kul kuna ka war go henen haya woo kuna. 12Nda
ay hantum war se, a na ci woodi ka tooɲe se, wala
woodi ka i tooɲe se, amma hala war sooboydi yer se
ma bangay war game Yerkoy jine. 13Woodi se na yer
binedi yay.

Yer bine-yayndi banda, yer hinsa ka ɲaali nda
ɲaalidi ka Titu duu, ka war kul yayndi nga lakaldi.
14Nda ay fooma nda war kayna Titu jine, war na
haasumndi ay. Amma haya kul kuna yer har war se
ciimi. Misedi ka yer fooma nda Titu jine, hayadi ka
harndi tabati. 15Nga tamala war se hinsa ka tonton,
saa ka a hungu misedi ka war kul hanga yer ciinidi,
nda misedi ka war kubay ga nda hanburay nda
jijir. 16Ye ɲaali nda ka ye hin ka naanay war haya
kul kuna.

7.3
Fil 1.7
7.5
Diy 16.9
7.10
Diy 11.18
7.12
Kor-I 5.1-2
7.15
Kor-I 2.3;
Fil 2.12

Pol go noo bine Korenti borodiyo se i ma ci allijiwaadu

8 Ay ɲaa-ijeyo, yer go bayndi war Yerkoy
anneemadi ka noo Maseduwan ᵛegilizidiyo.
2 Laajaaba bobo game, ka sii gi, ngi ɲaali berdi tonton
nda ngi talkateray berdi kate ka i hinsa ka noo gumo-
gumo. 3 Ay ci seede ka i noo ngi hinaydi hinne, nda
haya ka bisa ngi hinaydi jaati. 4 I taasi ga yer ga, nda
suburndiyo, i ma duu alhorma ka mara ka dam ngi
hinaydi kaadim woo kuna, ka kay ᵛisuubantediyo se.
5 A na ci ka i noo misedi ka yer tammaha, amma i jina
ka noo ngi jaati bomo yer ᵛSandi se, woodi banda i
noo ngi bomo yer mo se, Yerkoy ibaydi kuna. 6 Yer
suburndi Titu a ma timmendi war do goy boyro woo,
misedi ka a sinti ga. 7 Misedi ka war go tonton haya kul
kuna, nda naanay, nda ciini, nda bayray, nda anniya
haya kul kuna, nda war baadi yer se. Wa tonton mo
goy boyro woo kuna.

8 Ay si har woo hala ay ma noo war yaamar. Amma
ka cerbu war se boro tanaadiyo anniyadiyo, ay baa ay
ma sii war, wala war baadi ci ciimi. 9 Haya ka se war
go bay yer San Isa Almasihu anneemadi, ka talkandi
ngu bomo, ka gar a ci taajir, hala nga talkateraydi
kuna yer ma kaa taajiryo.

10 Ay fahamaydi na ye har war se woo beene,
haya ka se woodi go boori war se. War ka sinti
ka dam haya, war go may anniya ja manna. 11 Wa
timmendi goydi ka war sinti. Misedi, anniyadi ka
war bara ka may, ma timme war hinaydi ga. 12 Saa
ka anniya boyro go bara, a kan Yerkoy se yer ma goy
nda hayadi ka yer go may, a si teje nda hayadi ka
yer si may.

13 Haya ka se a na ci war ma siiti, affooyo ma
tarraha, 14 amma war ma sawa. Alwakati woo war
tontondi go ta faaba gi, gi yentasudiyo kuna, hala
ngi mo tontondi ma faaba war, war yentasudiyo ra.
Saadi i go sawa. 15 Misedi ka a hantumndi : *« Woodi
ka kumna ibobo, a na bow a se. Woodi ka go may iciina,
haya foo na kuma ga. »*[a]

8.1 *Diy 16.9*
8.3 *Kor-I 16.2*
8.4 *Diy 9.13; 24.17*
8.7 *Oro 13.14; Kor-I 1.5*
8.8 *Kor-I 7.6*
8.9 *Mat 20.28; Oro 3.24; Fil 2.6-8*
8.10 *Kor-I 7.25, 40; 16.2-3*
8.12 *Mar 12.43-44*
8.14 *Diy 4.34*

a **8.15** – *Fattadi 16.18*

Pol sanba Titu Korenti

16Saabu ma bara Yerkoy se, ka dam Titu binedi
kuna anniya woodi jaati war se. 17Haya ka se a yadda
yer kaatidi. A jow anniya taawo, ka hun nga jaati do,
ka koy war do. 18Yer go sanba a banda yer harmedi, ka
i saabu ♦egilizidiyo kul kuna ♦Allinjil goydi se. 19Nda
mo ka egilizidiyo kul nga suuba ga, hala a ma ci yer
hangakasine dira woo kuna, ka dam kaadim boyro.
Kaadim boyro woo cerbu yer ♦Sandi jeeray jaati, a
go cerbu yer anniya boyrodi. 20Yer go dam woo, hala
boro foo ma si teje yer alman ber woo maaganda se,
ka go yer kanba. 21Haya ka se yer taasi hayadi ka
go boori, a na ci yer Sandi foo jine, amma borodiyo
kul jine.

22Yer go sanba i banda yer harmedi, ka yer korosi a
wane anniyadi haya bobo kuna. Morayda nga anniyadi
tonton, haya ka se a hinsa ka naanay war. 23Saadi
Titu ci ay goykasine, nda ay hangakasine war do. Yer
harme wooyo ci egilizidiyo dontokoyyo, ♦Almasihu
jeeraydi se. 24Egilizidiyo jine, wa cerbu i se war baadi,
nda delil ka se na yer'o fooma nda war.

9 A si too ay ma hantum war se faabadi ka war noo
♦isuubantediyo se. 2Ye bay war anniya boyrodi, ka
ye fooma nda war Maseduwan borodiyo do, ka har i
se ka Akayi borodiyo lelinde ja manna. War sooboydi
maaganda se ibobo sooboy. 3Hala misedi ka ay fooma
nda war ma si kaa yaada, ye sanba ay harmediyo, hala
war ma lelinde, misedi ka ay har ga nda. 4Ay si baa
nda Maseduwan borodiyo hanga ay, i ma si gar war
na lelinde. Misedi ka ay hinsa ka naanay war nda, ma
si bar ka kaa yer se haasum. Ay har yer ma si haasum,
haya ka se ay si baa ka har war nga haasum. 5Ay guna
ka a boori ay ma suburndi ay harmediyo i ma kaa war
do, hala i ma hugay nda faabadi ka war tammahandi,
hala ma lelinde, hala a ma kaa allijiwaaduteray, a na
ci albacirteray.

Dumi bobo

6War ma bay ka boro ka duma iciina, go ta hejay
iciina. Boro ka duma ibobo, go ta hejay ibobo. 7Boro

8.16
Ban 17.17
8.18
Kor-I 7.17
8.19
Diy 14.23; Kor-I 16.3-4
8.21
Oro 12.17; Tit 2.14
8.23
Fil 2.25; Fim 1.17
9.1
Diy 9.13; 24.17; Tes-I 4.9
9.2
Diy 18.12
9.3
Kor-I 16.2
9.4
Oro 15.26
9.5
Fil 4.17
9.6
Gal 6.7,9
9.7
Oro 12.8

foo kul ma noo misedi ka a diide ngu binedi kuna, bila a ma nimsi, wala a ma kaa gaabi haya. Haya ka se Yerkoy go baa boro ka go noo nda ŋaali. 8Yerkoy go may hinay ka ton war nda anneema, hala saa kul, war ma duu haya kul ka wasa war yentasudiyo. Misedi war ma yulwa ka tonton, ka dam goy boyro sii kul. 9Misedi ka a hantumndi :

« A say ngu gomnidiyo, a noo talkadiyo.
Nga ᵛtenjedi go cindi abada. »[a]

10Yala woodi ka noo dumakoy se dumi, nda takula a ma kaa a se mee-huna, ma noo war ka duu ka bowndi war se dumidi, a ta tonton war tenje-ijedi ga. 11War go ta kaa taajiryo haya kul kuna, hala war ma dam gomni sii kul. Saadi yer'o duu mise ka dam Yerkoy se albarka.

9.8 *Efe 3.20; Fil 4.19*
9.11 *Kor-I 1.5*
9.13 *Mat 9.8; Ebe 3.1*
9.15 *Oro 5.15-16*
10.1 *Mat 11.29; Gal 5.2; Efe 3.1*
10.2 *Oro 12.2; Kor-I 4.21*
10.4 *Kor-I 2.5*
10.5 *Kor-I 1.19*

12Haya ka se allijiwaaduteray woo ka war'o dam, a na ci ka faaba ᵛisuubantediyo ni, amma a ci gomni ber koyne, ka se yer ma dam Yerkoy se albarka bobo. 13War cerbu i se ka war go berndi ᵛAlmasihu ᵛAllinjildi. War noo ngi nda borodiyo kul hayadi ka war mara. Woo kul maaganda se, i ta bay war se gomnidi, ka saabu Yerkoy. 14Yerkoy anneema ber ka war duu maaganda se, i ŋaare war se, i baa war. 15Saabu ma bara Yerkoy se, nga noo alhikimantedi se.

Pol go kow teje ngu goydiyo ra

10 Ay Pol, ye suburndi war, ᵛAlmasihu boroteraydi nda baynteteraydi maaganda se, ye ciinandi ay bomo saa ka ay go war game, amma ye hinsa ka yakuwa saa ka ay mor war. 2Ye taasi ga war ga, saa ka ay go war do, ay si baa ay ma cerbu war yakuwa. Ye ta cerbu ga woodiyo se ka har yer go dira assobon mise kuna. 3Nda yer huna assobon kuna, yer si tangam assobon mise kuna. 4Haya ka se yenje-jinaydiyo ka yer go tangam nda na ci assobon waneyo. Amma Yerkoy noo gi hinay, hala i ma kamndi nongu yakuwantediyo kul. 5Yer go kamndi hungu futu kul, nda hungu kul ka jeer ngu bomo Yerkoy bayraydi se, hala yer ma hin yer hungudiyo kul, i ma berndi Almasihu. 6Saa ka

a **9.9** – *Zabur 112.9*

war berindidi timme, yer lelinde ka jukundi woodiyo kul ka hoo.

7War'o guna hayadiyo nda alhaalidi ! Nda boro kow sika ka ngu goo Almasihu kuna, a ma faham ngu jaati kuna : nda a ci Almasihu wane, yer mo ci Almasihu wane. 8Yer ♦Sandi noo yer hinaydi, hala yer ma yakuwandi war, a na ci hala yer ma halaci war. Wala nda ay fooma kayna woodi ra, ay si ta haawi. 9Ay si baa ka hima nda boro ka ga hanburndi war nda ay batakidiyo. 10(Haya ka se i har : « Nga batakidiyo ciinidiyo go hinsa ka tin, i may gaabi. Amma saa ka a go ne, a luufu, nga ciinidi mo si may alfayda. ») 11Boro ka cii nda mis'o, go hima ka kow sika wooyo kuna : yer bataki ciinidiyo, saa ka yer si war do, go sawa nda yer goydiyo, saa ka yer goo war do.

12Yer si yadda ka sawandi yer bomo, nda woodiyo ka go bisandi ngi bomo nda affooyo, i go saabu ngi bomo. I neesi ngiyo bomo ngi bomo jaati ga. Ngi nda cere go himandi ngiyo bomo. Saadi i si may lakal. 13Yer ta, yer si baa yer ma jeer yer bomo nda haya ka si hima. Saadi yer go jow hayadi ka Yerkoy kayndi yer se, hala a ma kate yer mo hala war do. 14Saadi, yer na bisa woodi ka kay, saa ka yer kaa war do, haya ka se war jaati do na yer kaa nda Almasihu ♦Allinjildi. 15Yer si fooma nda haya ka si hima, a na ci nda boro tanaayo goyyo na yer go fooma nda. Amma yer go tammaha ka war naanaydi go ta tonton, ka yer goydi go koy jine war game, a si ta bisa nongudiyo ka Yerkoy kayndi a se. 16Yer ma fee Allinjil nongu mooro. Yer si wasu nda goydi ka yer dam boro tanaayo nongu kuna. 17*« Boro ka go fooma, ma fooma yer Sandi maadi ra. »*[a] 18May ngo may naanay ? A na ci woodi ka go saabu ngu jaati bomo, amma woodi ka yer Sandi saabu.

10.7
Yeh 7.24; Kor-I 1.12
10.10
Kor-I 1.17; 2.3; Gal 4.13-14
10.13
Oro 12.3
10.14
Kor-I 3.6
10.15
Oro 15.20; Tim-II 1.3
10.16
Diy 19.21; Oro 1.1
10.17
Kor-I 1.31
10.18
Oro 2.29
11.1
Mat 17.17
11.2
Efe 5.26-27

Pol nda tangari kaadimkoydiyo

11 A ! Nda war hin ka subur kayna ay hollodi ! Amma nda ciimi, war subur ay ! 2Ye cense war ga nda Yerkoy censedi, haya ka se ye wir war hiijay kurŋe foo se, hala ay ma cerbu war ♦Almasihu se sanda

a **10.17** – *Žeremi 9.24*

hondiya ka henen. 3Amma, misedi ka gandakorfodi hiila Haawa nda cemeray, ye hanbur war hungudiyo ma si hasara, war ma si mor Almasihu laadirdi. 4Nda boro kaa waaju Isa tana, ka na ci woodi ka yer waaju war se, wala war duu Hunde tana, ka na ci woodi ka war duu, wala ♦Allinjil tana ka na ci woodi ka war yadda, woodiyo na war'o kanba ka boori. 5Saadi, ye hungu ka ay na ciina nda ♦diya jeerodiyo haya kul kuna. 6Nda ciini si yarasu yene, amma ye may bayray, yer cerbu ga war game misediyo kul nda haya kul kuna.

11.3 *Tim-I 2.14; Ban 12.9*
11.4 *Oro 8.15; Kor-I 3.11; Gal 1.6-9*
11.5 *Gal 2.6*
11.6 *Kor-I 1.17; Efe 3.4*
11.7 *Oro 1.1; Kor-I 9.18*
11.8 *Fil 4.15,18*
11.9 *Fil 4.15,18*
11.10 *Diy 18.12; Oro 9.1; Kor-I 9.15*
11.11 *Oro 1.9*
11.13 *Mat 7.15; Tit 1.10; Ban 2.2*
11.14 *Mat 4.10*
11.15 *Mat 16.27; Fil 3.19*
11.17 *Kor-I 7.12, 25*
11.18 *Fil 3.3-4*
11.19 *Kor-I 4.10*
11.20 *Gal 2.4*

7Yaada na ay fee war se Yerkoy Allinjildi. Ay yeendi ay bomo ganda, hala war ma jeer. Woodi ci junubu wala ? 8Ay kokom ♦egilizi fooyo, ka duu i do bana, hala ay ma kaadim war. 9Saadi ka ay cindi war do, ka ay bara ka tilasu, ay na kaa boro foo ga lenje. Haya ka se, ay harmediyo ka hun Maseduwan n'ay hayadi ka kuma ay. Ay kanba ay bomo haya kul kuna, hala ay ma si kaa war ga lenje. Ye kanba ay bomo saa kul. 10Almasihu ciimidi go ay kuna. Ye har ka boro foo si hin ka kow ay ga jeeray woodi Akayi gandadi kuna. 11Ma se ? Haya ka se ay si baa war, wala ? Yerkoy go bay ! 12Borodiyo go taasi delil ka fooma, i ma kaa yer cille. Amma ye dam, ye ta dam koyne, hala boro wooyo si ta duu delil ! 13Har wooyo ci tangari-diyayo, goykoyyo nono ka go hiila, i himandi ngiyo nda Almasihu diyayo. 14Woodi na ci taajab, haya ka se Albiliisi jaati go himandi ngu nda almalayka annuurante. 15A na ci haya taawo, nda nga kaadimkoydiyo mo himandi ngiyo nda kaadimkoy ♦tenjenteyo. Ngi baraji kokordi go hima nda ngi goydiyo.

Pol go fooma nda ngu torrodiyo

16Ye yee ka har ga : boro foo ma si guna ay sanda hollokom. Amma, nda war har ay ci hollokom, wa kubay ay mis'o, ye ta fooma kayna nda ga. 17Saadi, nda ay har ay go fooma nda sooboy, ye har ga sanda hollokom, a na ci ♦Sandi nga har ga. 18Haya ka se ibobo go fooma assobon mise kuna, ay mo go ta fooma. 19Haya ka se, war ka go may lakal, war jow anniya ka subur hollokomdiyo. 20Nda boro dam war nda baŋŋa,

nda boro ŋaa war, nda boro din war, nda boro go wasu, nda boro kar war, war alwujuhudi ga, war go subur ga. 21Ye haasum ka har ga, yer cerbu luufoy.

Amma haya kul ka boro go suuse ka dam, ay mo go hin ka dam ga. Ye cii sanda hollokom ! 22I ci Ebereyo wala ? Ay mo ci ga. I ci Izirayel boroyo wala ? Ay mo ci ga. I ci Ibrahim haamaayo wala ? Ay mo ci ga. 23I ci ⁺Almasihu kaadimkoyyo wala ? Ay mo bisa gi. Ye cii sanda boro ka hollo. Ay goydiyo ra ay bisa gi. Kardiyo kuna ay bisa gi. Kasa hirow kuna ay bisa gi. Saa bobo ay baa ka bun. 24Ce guu ⁺Alyahuududiyo laasa ay barju mee woytaaci-affoo-si (39). 25Ce hinja i laasa ay nda barju, ce foo i warra ay nda tondi hala ay baa ka bun, ce hinja hii go mun nda ay, ay dam jaari foo nda ciji foo ⁺isa-honnodi ga. 26Ce bobo ay go dira kuna, ay bara farrati kuna haridiyo beene, farrati kuna fondo-dunbukoydiyo kanba, farrati kuna ay alkabiiladi kanba, farrati kuna ⁺alkabiila-tanaadiyo kanba, farrati kuna koyradiyo ra, farrati kuna ganjidiyo ra, farrati kuna isa-honnodi beene, farrati kuna tangari harmeyo kanba. 27Ay bara goy nda fara kuna, nda jirbi-jaŋay bobo, nda heray nda far, nda hawmee bobo, nda fufu nda banji kuna. 28Bila ay ma cii haya tanaayo ciini, saa kul ye ton nda hujunyo ka ⁺egilizidiyo kul go n'ay ! 29May go maate luufoy, ka ay mo na maate luufoy a banda ? May na nda a kam junubu kuna, ay bine si kukur a banda ?

30Nda ye hima ka fooma, ay luufoydi kuna na ye ta fooma ! 31Yerkoy ka ci yer San Isa Baba, ka se saabu bara hala abada, go bay ka ay si tangari ! 32Damasu koyradi kokoydi ci Aretasu. Nga gofornerdi har i ma hawjay Damasu koyradi, hala i ma din ay. 33Amma i junbundi ay dice kuna, nda tecedi wane funeterdi, ay kallasi i ra.

Pol handirdi

12 Ka wasu si boori yene. Amma ye ta har hayadi ka yer Sandi cerbu ay, ka duu ka bangayndi yene. 2A bisa jiiri woy-cindi-taaci (14) morayda, ye bay har foo ka go ⁺Almasihu kuna, i koy nda ga hala ⁺beene hinjantedi kuna. (Nda nga assobondi kuna

11.21 *Fil 3.4*
11.22 *Luk 3.8; Oro 9.4; 11.1; Fil 3.5*
11.23 *Diy 16.23; Oro 8.36; Kor-I 3.5; 15.10*
11.25 *Diy 14.19; 16.22; 27.1-44*
11.26 *Diy 20.3; 21.31; Gal 2.4*
11.27 *Diy 18.3; Kor-I 4.11-12; Kol 1.29*
11.28 *Kor-I 7.17*
11.29 *Mat 5.29; Oro 14.1; Kor-I 2.3*
11.30 *Kor-I 2.3; Gal 6.14*
11.31 *Oro 1.25*
11.32 *Diy 9.24*
11.33 *Diy 9.25*
12.1 *Kor-I 2.10; 14.6*
12.2 *Diy 8.39; Oro 16.3; Efe 4.10*

nono, ay si bay. Nda a na ci nga assobondi mo, ay si bay. Amma Yerkoy ngo bay.) 3Ye bay ka har woodi (nda nga assobondi kuna, wala a na ci nga assobondi kuna, ay si bay. Yerkoy foo go bay), 4i koy nda ga aljanna, a mom ciiniyo ka si hin ka harndi, a si hima boro ma cii gi. 5Ye ta fooma nda har woo cille. Amma ay si ta fooma nda ay jaati bomo, kala ni nda ay luufoydiyo. 6Nda ay baa ka jeer ay bomo, ay si ta kaa hollokom. Haya ka se, ciimi na ye har. Amma ay si har haya foo, hala boro foo ma si hungu ka ay bisa hayadi ka i guna ay ga, wala hayadi ka i mom ay ga.

7Nda misedi ka bangay wooyo ci alhikimante, hala ay ma si wasu, karji tum ay, ay assobondi kuna. Karji woo ci Albiliisi almalayka foo ka kar ay, hala ay ma si wasu. 8Ce hinja, ay suburndi Sandi hala a ma morndi ga ay ga. 9Amma a har ay se : « Ay anneemadi go wasa ni, haya ka se ay hinaydi go timme luufoy kuna. » Saadi ye hinsa ka fooma nda ay luufoydiyo, hala Almasihu hinaydi ma bara ay ga. 10Woodi se na ye ɲaali nda ay luufoydiyo, nda wowdiyo, nda siitaydiyo, nda ay laajaabadiyo, nda ay torrodiyo, Almasihu maaganda se. Haya ka se saa ka ay luufu, saadi na ye may gaabi.

12.4 *Luk 23.43; Ban 2.7*
12.5 *Kor-I 2.3*
12.7 *Mat 4.10; Kor-I 2.10*
12.8 *Mat 26.39, 44*
12.9 *Oro 3.24; Kor-I 2.3; Fil 4.13*
12.10 *Mat 5.12; Tes-II 1.4*
12.11 *Kor-I 15.9-10*
12.12 *Yeh 4.48*
12.13 *Kor-I 9.12, 18*
12.14 *Kor-I 4.14-15*
12.15 *Fil 2.17; Tes-I 2.8*

Pol hujundiyo Korenti borodiyo se

11Wa guna, ay waasudi dam ay nda hollokom ! War ya gaabi ay ma kaa ga. War go hima ka fooma nda ay goydiyo. Haya ka se ʼdiya jeerodiyo na bisa ay nda haya foo, wala nda ay ci yaada. 12Ay diyateraydi taamaysadiyo gunandi war game : subur sii kul kuna, nda taamaysayo, nda taajabyo, nda alhikimayo. 13Ma na ʼegilizi foodiyo duu, ka war na duu, kala ni ay na kaa war ga lenje ? Wa hinje yene tooɲe woo !

14Wa guna, woo ci ay ce hinjante ka ye lelinde ka koy war do. Ay si ta kaa war ga lenje. Haya ka se, a na ci war almandiyo na ye taasi, amma war jaati. A na ci ijediyo go hima ka mara ngu hayradiyo se, amma hayradiyo ngo hima ka mara ijediyo se. 15Ay ta, ye may anniya ka kokom ay kanba war se, ye noo ay bomo war hundediyo se. Ka gar ye hinsa ka baa war, amma war baadi go ciina yene. 16Nga ! Ay na

kaa war se lenje. Amma i har ka ay hiila war, haya ka se ye cemer ! 17Saa ka ay sanba war se borodiyo, ay din war ga haya wala ? 18Ay suburndi Titu a ma koy war do, ay sanba nga banda ay harmedi. Titu gaabi ka din war ga haya wala ? Wala yer kul na hanga hunde follokudi, ka dira fondo foo kuna ?

19War go hungu koyne ka yer go kow yer bomo se war do. Yerkoy jine, ♦Almasihu kuna na yer go cii. Yer bine-baakoyyo, yer go har woo kul, hala war ma yakuwa. 20Haya ka se, saa ka ay too war do, ye hanbur ay ma gar war nda mise ka ay si baa. Ye hanbur mo war ma si gar ay nda mise ka war si baa. Ye hanbur ay ma gar yenjeyo, nda censeyo, nda dukurayyo, nda annamimaterayyo, nda ciinay, nda almunaakafiteray, nda foomayo, nda kakaw. 21Ye hanbur saa ka ay too, ye ta gar boro bobo ka cindi ka dam junubu, ka na ♦tuubi ngi goyfutu kuna, nda azzina kuna, nda alfasikiteray sii kul ka i dam. Woodi se ay si baa ay ma hem, ay Koydi ma si yeendi ay ganda koyne, war maaganda se.

12.19 *Oro 9.1; 14.19; Kor-I 10.14*
12.20 *Oro 1.29-30; Kor-I 1.11; 4.8, 21; 14.33; Gal 5.20*
12.21 *Kor-I 6.18*
13.1 *Mat 18.16*
13.3 *Mat 10.20; Kor-I 5.4*
13.4 *Oro 1.4; 6.5; Kor-I 1.25; 2.3; Fil 2.7-8; Piy-I 3.18*
13.5 *Yeh 6.6; Oro 8.10; Kor-I 11.28*

Yaamar kokorodiyo

13 Woo ci ay ce hinjante ka ye koy war do. *« Haya kul ciitidi go ta dunbundi seede hinka wala ahinja ciini banda. »*[a] 2Ay ce hinkantedi kuna, saadi ka ay bara war do, ay har woodiyo ka cindi ka dam junubu, nda affoodiyo kul se. Morayda ka ay si war do, ye hantum ga, ka yee ka har ga koyne : Nda ay yeekate, ay si dam boro kul se musulha, 3haya ka se war go taasi delil ka go cerbu ka ♦Almasihu go cii nda ay mee, nga ka si luufu war se, amma a may hinay war game. 4Haya ka se i kanji ga, nga luufoydi maaganda se. Amma a huna Yerkoy hinaydi kuna. Yer mo, yer go luufu a kuna, amma yer go huna nga banda, Yerkoy hinaydi kuna, war maaganda se.

5Wa hãa war jaati bomo, hala war ma guna wala war go naanaydi kuna. Wa jesesu war jaati bomo, hala war ma bay wala Isa Almasihu goo war kuna. Nda a na, war'o jaŋay war naanaydi. 6Amma ye tammaha ka

a **13.1** – *Alhukumdi 19.15*

war faham, ka yer cerbundi ka yer dam yer naanaydi.
7Amma ye ŋaare Yerkoy, hala war ma si dam ifutu kul.
A na ci hala boro ma guna ka yer naanaydi tabatindi,
amma hala war ma dam goy boyro, wala nda i guna
yer sanda boroyo ka jaŋay ngi naanaydi. 8Haya ka se
yer si may hinay ka tangam ciimi, amma yer'o goy nda
ciimi. 9Yer go ŋaali saa ka yer go luufu, ka gar war
go may gaabi. Yer go ŋaare ka Yerkoy ma tabatindi
war. 10Woodi se na ye hantum haya wooyo, ka gar
ay si war do, hala saa ka ay garndi war do, ay ma si
cerbu war gaabi. Yer ʼSandi n'ay hinay, hala war ma
yakuwa, a na ci war ma halaci.

13.9 *Kor-I 2.3; Efe 4.13*
13.11 *Mar 9.50; Efe 6.23; Yeh-I 4.16*
13.12 *Oro 16.16*
13.13 *Fil 4.22*
13.14 *Oro 5.5; 16.20; Fil 2.1; Žud 1.21*

Foo kokorodiyo

11Morayda, ay ŋaa-ijeyo, wa cindi ŋaali kuna, wa
tabati, wa dam cere bine, wa may anniya foo, wa huna
alaafiya kuna. Saadi Yerkoy ka ci baa nda alaafiya
Koydi, go ta bara war banda.

12Wa foo war nda cere nda sunnba ʼheneno.
13ʼIsuubantediyo kul go foo war.

14Yala yer ʼSan Isa Almasihu anneemadi, nda
Yerkoy baadi, nda ʼHunde-Henenodi marakasinaydi,
ma bara war kul banda !

Batakidi ka Pol hantum
GALATI
borodiyo se

Hantumkoydi : Pol
Woodiyo ka se a hantum : Galati ganda gurma here Kerecendiyo
Jiiridi ka a hantum : Jiiri woytaaci-cindi-yagga (49) Isa Almasihu hayndidi banda

Batakidi Fahamndidi

Pol hantum bataki woo « Galati ⁺egilizidiyo » se (1.1-2). A sinti egilizidiyo Galati gurma here koyradiyo kuna ngu ⁺Allinjil waaju dira lawaldi kuna (Diyadiyo 13.14–14.3). A yee ka bisa ganda woodiyo ra ngu Allinjil waaju dira hinkantedi kuna (Diyadiyo 16.6) nda ngu Allinjil waaju dira hinjantedi kuna (Diyadiyo 18.23). Nga dira wooyo kuna, a koy Galati koyra bobo kuna, gurma nda hawsa here.

Ciinidiyo ka a har Galati batakidi jemna 1-2 go cerbu ka Pol hantum bataki woo Galati gurma here egilizidiyo se nga Allinjil waaju dira lawaldi (Diyadiyo 14.27-28).

Diyadiyo jemna 13-14 go fahamndi bataki woo almaanadi. ⁺Alyahuudu nda ⁺alkabiila-tanaadiyo boro bobo naanay Pol waajudi, amma Alyahuudu fooyo tangam woodi. Ngi tangamdi na jendi ka boro bobo ka Kerecenyo. Pol nda ngu goykasinediyo sinti egilizi bobo, i duu ka suuba i kuna alwakilyo. Saadi ka Pol hun Galati ganda, Alyahuududiyo sinti ka derendi Kerecen taawodiyo. I hin mo ka bere ibobo.

Woodi banda a na gay hala Pol hantum ka fahamndi Galati borodiyo se, ka Allinjildi ka ngu waaju Galati borodiyo se foo nga ci ciimi. A fahamndi gi ka ⁺tenjedi ka hun Yerkoy do, nda ⁺henen naanaydi, si hun kala ⁺Almasihu folloku do, ka na ci goy-boyro-dam.

Galati batakidi jemna berdiyo ci :
1. Pol jaati seedeteraydi (1–2)
2. Cawdiyo (3–4)
3. Goyyo ka boro go dam (5–6)

Pol go fahamndi « Allinjildi ciimidi » (2.5,14), a waaju Kerecendiyo « Almasihu ⁺borcinndi yer, hala yer ma duu yer bomo. » (5.1).

Sintidi

1.1 *Diy 9.15; Kor-I 1.1*

1 Ay Pol, ay ci ⁺diya. Ay diyateraydi na hun borodiyo do, a na hun boro do. Amma a hun Isa Almasihu do, nda Yerkoy ka ci yer Baba do, ka hunandi Isa koyne

bukowdiyo nda cere game. 2Ay nda ay harmediyo kul
ka goo ay banda,

Yer go foo Galati ♦egilizidiyo.

3Yala yer Baba Yerkoy nda yer ♦San Isa Almasihu
ma noo war anneema nda alaafiya. 4Isa noo ngu bomo
yer junubudiyo se, hala a ma kallasi yer jaman laalo
woo kuna. Woodi ci yer Baba Yerkoy ibaydi. 5Jeeray
ma bara a ga jamanyo nda jamanyo ! Amin !

Allinjil tana si bara

1.2 *Diy 16.6; Fil 4.21*
1.3 *Oro 1.7*
1.4 *Mat 20.28; Oro 4.25; Kor-I 15.3; Fil 4.20*
1.5 *Oro 11.36*
1.6 *Oro 8.28; Kor-II 11.4*
1.7 *Diy 15.24*
1.8 *Oro 9.3; Kor-I 15.1*
1.9 *Oro 16.17*
1.10 *Oro 2.9*
1.11 *Kor-I 15.1*
1.12 *Kor-I 2.10; 11.23*
1.13 *Diy 9.1; Kor-I 10.32*
1.14 *Mat 15.2; Diy 21.20*
1.15 *Oro 8.28*
1.16 *Mat 16.17*
1.17 *Diy 9.2*

6A kaa ay se taajab, ka war ceŋe ka fur woodi
ka kaati war ♦Almasihu anneemadi kuna, ka hanga
♦Allinjil tana. 7A na ci ka Allinjil tana go bara. Amma
boroyo go dooti ka tunndi war lakal, i baa ka bere
Almasihu Allinjildi. 8Amma wala yer jaati, wala
almalayka ka hun beene, fee allinjil tana, ka na ci
woodi ka yer har war se, a ma laali ! 9Yer bay ka har
ga, ye filla ka har ga : nda boro har war se Allinjil
tana, ka na ci woodi ka war duu, a ma laali !

10Morayda ye taasi borodiyo ma yadda ay ciinidi,
wala Yerkoy ma yadda ay ciinidi ? Hayadi ka go yajab
borodiyo na ye taasi wala ? Nda ye yajab borodiyo, ay
si ta kaa Almasihu baŋŋa.

Yerkoy nga kaati Pol

11Ay ŋaa-ijeyo, ye har war se, ♦Allinjildi ka ay waaju
na hun boro do. 12Haya ka se ay na duu ga boro do,
boro na jentendi ga yene. Amma Isa Almasihu ya
bangayndi ga yene.

13War'o bay misedi ka jinaadi ay bara ka hanga
♦Alyahuududiyo addindi, misedi ka ay hinsa ka
laajaaba Yerkoy ♦egilizidi, ay taasi ka halaci ga.
14Woodiyo kul ka ay nda ngi ci jiiri foo, nda ay
alkabiiladi borodiyo, ay bisa gi kul ka may anniya
Alyahuududiyo addindi kuna. Ka gar ye may anniya
ber, yer kaagadiyo alaadadiyo se. 15Amma a kan
Yerkoy se a ma suuba ay ja ay ŋaa gundedi ra. A kaati
ay ngu anneemadi kuna. 16A bangayndi yene ngu Ijedi,
hala ay ma fee ga ♦alkabiila-tanaadiyo game. Saadi
hinne, ay na hãa boro foo. 17Ay na jiji Žeruzalem, ka
koy woodiyo ka yana ay ♦diyateraydi ra. Amma ay koy

Arabi gandadi ra. Woodi banda ay yeekate Damasu koyradi ra.

18Jiiri hinja woodi banda ay jiji Žeruzalem, hala ay nda Piyer ma bay cere, ay dam a do jirbi woy-cindi-guu (15). 19Amma ay na guna diya foodiyo, nda a na ci Žaki, yer ʼSandi harmedi. 20Wa guna, hayadi ka ay hantum war se, ay har ga Yerkoy jine, ay si tangari far. 21Woodi banda, ay koy Siri nda Silisi maanaydiyo kuna. 22Ka gar, ʼAlmasihu wane egilizidiyo ka goo Žude si bay ay wane alwujuhudi. 23I mom ni, ka i har : « Woodi ka bara ka laajaaba yer, go fee morayda naanaydi ka a taasi ka halaci. » 24I saabu Yerkoy ay maaganda se.

Diyadiyo yadda Pol ga

2 Jiiri woy-cindi-taaci (14) woodi banda, ay nda Barnabasu yee ka jiji Žeruzalem. Ay jow mo Titu ay banda. 2Ay jiji haya ka se Yerkoy bangayndi ay ma koy. Ay fahamndi ʼAllinjildi ka ye waaju ʼalkabiila-tanaadiyo game. Ay na fahamndi ga kala woodiyo ka i hinsa ka berndi se. Ay dam misedi, hala ay hõo nda bi jurdi ma si kaa yaada. 3Amma Titu ka ci ay goykasine, ka ci ʼGirek boro, i na wala ka sinjindi a ma ʼhirow-bangu. 4Woo kul damndi tangari-harmediyo maaganda se, ka hirow tugu kuna yer game. I taasi ka korosi misedi ka yer duu yer ʼborcinteraydi Isa Almasihu kuna, hala i ma dam yer nda baŋŋaayo. 5Yer na yadda i se wala alwakati kayna. Yer wongu ka dam ngi ibaydi, hala Allinjildi ciimidi ma cindi war game.

6Woodiyo ka i hinsa ka berndi, ay si kula misedi ka borodiyo go kanba gi nda, Yerkoy si dam fay-fay borodiyo nda cere game. Woodiyo ka i hinsa ka berndi na gaabindi ay ma dam haya foo. 7Amma, i guna ka Yerkoy talfi ay ga Allinjil waajudi, alkabiila-tanaadiyo se, misedi ka ʼAlyahuududiyo[a] wondi talfindi Piyer ga. 8Haya ka se, woodi ka dam Piyer nda diya woodiyo ka hirow-bangu se, dam ay mo nda diya alkabiila-

1.18 *Diy 9.22-23,26-27*
1.19 *Mat 13.55; Diy 15.13*
1.20 *Oro 1.9; 9.1*
1.21 *Luk 2.2; Diy 6.9*
1.22 *Oro 16.3; Tes-I 2.14*
1.23 *Diy 6.7; 8.3*
1.24 *Mat 9.8*
2.1 *Diy 15.2; Kor-II 2.13*
2.2 *Kor-I 2.10; 9.24*
2.3 *Kor-I 9.21; Kor-II 2.13*
2.4 *Diy 1.16; Kor-II 11.26; Žud 1.4*
2.6 *Kor-I 15.11; Ban 2.23*
2.7 *Tes-I 2.4*
2.8 *Diy 1.25; Kor-I 1.1*

a **2.7 –** *alkabiila-tanaadiyo ... Alyahuududiyo* – ʼKitabdi go har « woodiyo ka na hirow-bangu » nda « woodiyo ka hirow-bangu ». Ma guna « hirow-bangu » kitabdi banda here, « Ciinidiyo Fahamndidi » kuna.

tanaadiyo se. 9I kanba Žaki, nda Piyer,[a] nda Yehiya nda ♦egilizi ganjiyo.[b] Saadi ka i bay anneemadi ka noondi ay se, i noo ay nda Barnabasu se marakasinay kanba, hala yer ma koy alkabiila-tanaadiyo do, ngi mo ma koy woodiyo ka hirow-bangu do here. 10I har yer se ni, yer ma bay talkadiyo se haya. Woodi jaati na ay jow anniya ka dam.

Pol wongu Piyer se

11Amma saadi ka Piyer kaa Antiyoš koyradi ra, ay tenje ga ka wongu a se, bara a tooŋe. 12Haya ka se, ka jina boro woodiyo ka Žaki sanba ma kaa, a ŋaa ♦alkabiila-tanaadiyo borodiyo banda. Saadi ka i kaa, a yee jere ga, ka susum alkabiila-tanaadiyo ga, bara a hanbur ♦Alyahuududiyo.[c] 13Alyahuudu foodiyo mo dam almunaakafiteray, hala Barnabasu mo hanga ngi almunaakafiteraydi.

2.9 *Diy 9.15; 15.13; Tim-I 3.15; Ban 3.12*
2.10 *Diy 24.17*
2.11 *Diy 11.19*
2.12 *Diy 15.13*
2.13 *Diy 4.36*
2.14 *Diy 10.28*
2.15 *Luk 24.7; Fil 3.4-5*
2.16 *Oro 3.28; 9.30*
2.19 *Oro 7.4; Kor-II 5.15*
2.20 *Mat 4.3; Oro 6.6; Piy-I 4.2*

14Saadi ka ay guna ka i si hanga nda tenje ♦Allinjil ciimidi, ay har Piyer se i kul jine : « Ni ci Alyahuudu, n'o huna sanda alkabiila-tanaadiyo borodiyo, ka na ci Alyahuuduyo huna takadi. Ma se n'o gaabi alkabiila-tanaadiyo borodiyo, i ma huna sanda Alyahuududiyo ?

15Yer, yer hayndi yer ci Alyahuuduyo. Yer na ci junubunteyo alkabiila-tanaadiyo nda cere game. 16Ka bay ka a na ci ♦Ašara goydiyo go dam boro nda ♦tenjente, amma ka naanay Isa Almasihu. Yer mo, yer naanay Isa Almasihu, hala yer ma kaa tenjenteyo ♦Almasihu naanaydi kuna. A na ci ašara goydiyo kuna, haya ka se assobon foo si tenje nda Ašara goydiyo.

17Amma, saadi ka yer go taasi tenje Almasihu kuna, nda yer mo, yer ci junubunteyo, Almasihu go kaadim junubu wala ? A si far ! 18Haya ka se, nda ay cen hayadi ka ay hasara, ye cerbu ka ay ci junubunte. 19Haya ka se, Ašara maaganda se ay bun Ašaraadi se, hala ay ma huna Yerkoy se. 20Ay nda Almasihu kanjindi ♦salibdi ga, amma ay huna. A na ci ay jaati go huna, Almasihu

a **2.9 –** *Piyer* – ♦Kitabdi ra, Pol go kaati Piyer nda « Sefaz », kaa ci a maa Alyahuudu ciini foo kuna. Ma guna Yehiya 1.42.
b **2.9 –** *egilizi ganjidiyo* – egilizidi wane boro saahintediyo, ka yakuwandi egilizi borodiyo misedi ka ganjidi go yakuwandi huudi.
c **2.12 –** *Alyahuududiyo* – ♦Kitabdi go har « woodiyo ka hirow-bangu ». Ma guna « hirow-bangu » kitabdi banda here, « Ciinidiyo Fahamndidi » kuna.

go huna ay ra. Nda ye huna morayda assobon kuna, ye huna ♦Yerkoy Ijedi naanaydi kuna, ka baa ay, a noo ngu jaati bomo ay se. 21Ay si fur Yerkoy anneemadi, haya ka se nda tenje si duundi kala Ašara, Almasihu bun yaada. »

Ašara wala naanay

3 War Galati boro safiyo ! May nga dabari war, hala war si hanga ciimidi. A henen war se ka i kanji Isa Almasihu ♦salibdi ga war moodiyo jine ? 2Woo ci ni hayadi ka ye baa ay ma bay war ga : war duu ♦Yerkoy Hundedi nda ♦Ašara goydiyo, wala ka naanay alhabardi ka war mom ? 3War too hinne woo kul safiteray ra, wala ? Ka gar war yana nda Hundedi, morayda war go baa ka benndi nda assobon goydiyo wala ? 4War laajaabadi kaa yaada wala ? Yala a ma si kaa yaada ! 5Yerkoy ka noo war Hundedi, ka dam alhikimadiyo war game. A dam gi nda Ašara goydiyo, wala ka naanay alhabardi ka war mom ?

6Misedi ka Ibrahim naanay Yerkoy. Woodi maaganda se, *Yerkoy kaabu ga sanda boro ♦tenjente.*[a] 7Wa yadda ka woodiyo ka go naanay ci Ibrahim ijeyo. 8Amma Hantumdi fahamndi ka Yerkoy go ta tenjendi ♦alkabiila-tanaadiyo nda naanay. A jina ka har alhabar boyro woo Ibrahim se : *« Alkabiiladiyo kul go ta duu albarka ni kuna ! »*[b] 9Saadi woodiyo kul ka naanay duu albarka Ibrahim naanayntedi banda.

10Haya ka se woodiyo kul ka go hanga Ašara goydiyo goo danga cire, haya ka se a hantumndi : *« Danga bara woodi se ka si hanga nda sooboy hayadi kul ka hantumndi Ašara kitabdi kuna. »*[c] 11Woo ci ciimi koray far, Ašara si hin ka tenjendi boro foo Yerkoy jine, ja a hantumndi : *« Tenjente go ta huna nda naanay. »*[d] 12Saadi, Ašara si hun naanay ra, amma Ašaraadi go har : *« Boro ka hanga haya wooyo go ta huna nda gi. »*[e] 13Ašara danga yer, amma ♦Almasihu ♦borcinndi yer, a dangandi yer se, haya ka se a hantumndi : *« Danga bara woodi se ka i*

3.1 *Luk 24.25; Diy 16.6; Kor-I 1.23*
3.2 *Yeh 20.22; Oro 10.17; Ebe 4.2*
3.5 *Kor-I 12.10*
3.6 *Oro 4.3*
3.7 *Luk 3.8*
3.8 *Diy 3.25*
3.9 *Oro 4.16*
3.10 *Oro 4.15*
3.11 *Oro 3.28; Ebe 2.4; 10.38*
3.12 *Oro 10.5*
3.13 *Diy 5.30*

a **3.6 –** *Sintidi 15.6*
b **3.8 –** *Sintidi 12.3 ; 18.18 ; 22.18 ; 26.4*
c **3.10 –** *Alhukumdi 27.26*
d **3.11 –** *Habaku 2.4*
e **3.12 –** *Saraadiyo 18.5*

deeci bundu beene. »[a] 14Hala Ibrahim albarkadi ma too alkabiila-tanaadiyo Isa Almasihu kuna, hala naanay kuna yer ma duu Hundedi allaahidudi.

Ašara nda allaahidu

15Ay ɲaa-ijeyo, ye cii misedi ka borodiyo go cii nda. Allaahidu ka faati ka jowndi, boro foo si hin ka kow a ra, wala a ma tonton a ga. 16Saadi allaahidudiyo damndi Ibrahim nda ngu ijedi se. I na har : « nga ijediyo se », sanda a may ije bobo. A na, a har affoo : *« ni wane ijedi »*,[b] ka ci ♦Almasihu. 17Wa guna hayadi ka ye baa ka har : Yerkoy tabatindi allaahidu gumo Almasihu ra, a gay. Ašara bangay jiiri jongu-taaci-nda-waranja (430) allaahidu banda. A si hin ka bar ga, hala a ma kaa yaada. 18Haya ka se nda kaayadi hun Ašara do here, a si ta hun allaahidu kuna. Ka gar allaahidu ci Yerkoy gomni ka noondi Ibrahim se.

19Saadi, ma na Ašara go nafa ? A noondi junubudiyo maaganda se, hala ijedi ma kaa, ka se na allaahidudi jowndi. Almalaykadiyo yaamar ga nda waafakundi koydi. 20Amma a na ci boro foo da se waafakundikoy kaa. Ka gar Yerkoy ci affoo.

21Ašara go ganga Yerkoy allaahidudiyo wala ? A si far ! Nda a ci Ašara ka go noo huna, saadi labudda ♦tenje go hun Ašara kuna. 22Amma Hantumdi go har ka borodiyo kul dinndi junubu kuna, hala woodiyo ka go naanay Isa Almasihu, ma duu allaahidu naanay kuna.

23Ka yana naanaydi ma kaa, yer bara ka hawjayndi Ašara cire, yer dinndi naanaydi se, ka go hima ka bangay. 24Saadi Ašara ci sanda hawjaykoy, ka go koy nda yer Almasihu do, hala yer ma tenje naanay kuna. 25Morayda ka naanaydi kaa, yer si cindi hawjaykoydi cire.

Yerkoy ijeyo

26Haya ka se war kul ci Yerkoy ijeyo, nda naanaydi ka go Isa Almasihu ra. 27War kul ka ♦batizendi Almasihu kuna, Almasihu kaa war se derbe. 28♦Alyahuudu wala ♦Girek si bara, baɲɲa wala borcin si bara, har wala woy

3.14 *Yeh 20.22; Diy 2.33; Oro 4.9,16*
3.15 *Oro 7.1*
3.18 *Oro 4.14*
3.19 *Diy 7.53; Oro 5.20*
3.20 *Tim-I 2.5; Ebe 8.6*
3.21 *Oro 7.12*
3.22 *Oro 3.9-19*
3.23 *Oro 11.32*
3.24 *Oro 10.4*
3.25 *Oro 7.4*
3.26 *Oro 6.3; 8.14*
3.27 *Mat 28.19; Yeh 17.11; Oro 13.14; Kor-I 12.13; Efe 2.14-15; Kol 3.11*

a **3.13 –** *Alhukumdi 21.23*
b **3.16 –** *Sintidi 12.7 ; 13.15 ; 24.7*

si bara. Haya ka se war kul ci affoo Isa Almasihu kuna.
29Nda war ci Almasihu wane, saadi war ci Ibrahim
haamaayo, war ci allaahidudi kaayakoyyo.

4 Saadi ay har, hinne kul ka kaayakoydi ci ije, haya
kul si fay ga nda baŋŋa, wala nda a ci i kul san.
2Amma a go cawndikoyyo nda alwakilyo cire, hala
alwakatidi ka nga baba kayndi. 3Yer mo ci misedi.
Saadi ka yer ci ijekaynayo, yer bara yer ci adduŋŋaa
jinni baŋŋaayo. 4Amma saadi ka alwakatidiyo timme,
Yerkoy sanba ngu ijedi ka woy nga hay, a hayndi
Muusa ♦Ašaraadi cire. 5Hala a ma ♦borcinndi woodiyo
ka go Ašara cire, ka dam yer nda Yerkoy ije-kanbayo.
6Haya ka se war ci ijeyo, Yerkoy sanba ngu Ijedi
Hundedi war binediyo kuna, ka go kaati ka har :
« ♦Abba, ay Baba ! » 7Saadi, ma na ci baŋŋa koyne,
amma ije. Nda ni ci ije, ni ci mo Yerkoy kaayakoy
♦Almasihu alhorma ra.

Pol go hujun Galati borodiyo se

8Jinaadi war si bay Yerkoy, war bara ka kaadim
hayayo ka nda ciimi i na ci koyyo. 9Amma morayda
war bay Yerkoy, nda ciimi Yerkoy jaati go bay war.
Mise foo war ga bere ka hanga jinni wooyo ka luufu,
ka si may haya foo, wala war go baa ka kaa i se
baŋŋa koyne ? 10War go yeendi lakal jaaridiyo, nda
handudiyo, nda alwakatidiyo, nda jiiridiyo se ! 11Ye
hanbur goydi ka ay dam war se ma kaa yaada.

12Wa kaa ay cille, haya ka se ay mo ci war cille. Ay
ŋaa-ijeyo, ye suburndi war. War na tooŋe ay haya kul
kuna. 13War go bay ka ce lawaldi kuna, aloojur foo
ka ay duu ay assobondi maaganda se na, ay har war
se ♦Allinjildi. 14Ay gaadi na bara alhaali boyro kuna,
amma war na fur ay jere ga, war na ŋankar ay. Amma
war kubay ay sanda Yerkoy almalaykadi, sanda Isa
Almasihu. 15Man na war albarkadi go ? Haya ka se, ay
kaa war se seede, nda woodi go kuboy, war'o ta kow
war moodiyo, ka noo gi ay se. 16Ay kaa war se ibere
wala, hayadi ka se ay har war se ciimi ?

17I si may war se anniya boyro, amma i baa ka kow
war yer kanba, hala war ma may i se anniya. 18A boori

3.29
Luk 3.8; Oro 8.17
4.3
Kol 2.8,20
4.4
Luk 2.27; Yeh 3.17; Oro 5.6; Efe 1.10
4.5
Yeh 1.12; Oro 3.24
4.6
Diy 16.7; Oro 5.5
4.7
Oro 8.17
4.8
Oro 1.28; Kor-I 1.21; 8.4-5; Tes-I 4.5; Tes-II 1.8
4.9
Kor-I 8.3; Kol 2.20
4.10
Oro 14.5; Kol 2.16
4.11
Tes-I 3.5
4.12
Oro 7.1
4.13
Kor-I 2.3
4.14
Mat 10.40

ma may anniya haya boyro se alwakati kul, amma a na ci ni saa ka ay garndi war game. 19Ay ijeyo, ye filla ka tujur war se, sanda woy ka go kuubi kuna, hala war ma hima nda ʼAlmasihu. 20Ye baa morayda ay ma garndi war do, hala ay ma bar ay ciini takadi, haya ka se ye hujun war maaganda se.

Hajara nda Saarata

21War har yene, war ka go baa ka cindi Ašaraadi cire, war si mom Ašaraadi se wala ? 22Haya ka se a hantumndi ka Ibrahim duu ije hinka, affoodi ci koŋŋo woydi wane, affoodi ci borcin woydi wane. 23Amma koŋŋodi wondi hayndi nda assobon mise ni, borcin woydi wondi hayndi nda Yerkoy allaahidu mise.

24Haya wooyo go may almaana tana : haya ka se woy wooyo ci allaahidu gumo hinka. Affoodi ci Sinayi tondi-berdi wane, a hay tamteray se, woodi ci Hajara. 25Haya ka se Hajara ci Sinayi tondi-berdi ka goo Arabi ganda. Woodi go hima nda Žeruzalem ka go bara, ka go tamteray kuna, nga nda ngu ijediyo. 26Amma Žeruzalem ka goo ʼbeene ci borcin, a ci yer kul ɲaa. 27Haya ka se a hantumndi :

« Ma ɲaali, woy gun, ka si hay far !
Ma wurru ka kaati, ni ka si bay hay kuubi !
Haya ka se, woydi ka furndi, nga ijediyo go bow,
Ka bisa woodi ka hiiji wondiyo. »[a]

28Yer ta, ay ɲaa-ijeyo, yer nda Isaka kul ci allaahidudi ijeyo. 29Nda mo, misedi ka woodi ka hayndi assobon misedi kuna laajaaba woodi ka hayndi Hundedi misedi kuna, misedi na a ci mo morayda. 30Amma ma na Hantumdi go har ? *« Garay koŋŋodi nda nga ijedi, haya ka se koŋŋodi ijedi si ta kaaya borcin woydi ijedi banda. »*[b] 31Woodi se ay ɲaa-ijeyo, yer na ci koŋŋodi ijeyo, amma borcin woydi ijeyo.

Almasihu borcinndi yer

5 ʼAlmasihu ʼborcinndi yer, hala yer ma duu yer bomo. Saadi war ma gaabu, war ma si yee ka hirow tamteray ʼcalodi cire.

4.19 *Oro 8.29; Efe 4.13; Tes-I 2.11*
4.21 *Oro 2.12*
4.23 *Oro 9.7-8; Ebe 11.11*
4.26 *Ebe 12.22; Ban 3.12*
4.31 *Oro 7.4*
5.1 *Mat 23.4; Yeh 8.32; Oro 7.4*

a **4.27** – *Ezayi 54.1*
b **4.30** – *Sintidi 21.10*

2Ay Pol, ye har war se, nda war ˙hirow-bangu,
Almasihu si nafa war nda haya foo. 3Ye seede koyne :
har kul ka i hirowndi-bangu, a hima ka hanga
˙Ašaraadi kul. 4War susum Almasihu ga, war kul ka
go taasi ˙tenje Ašara kuna, war bere banda anneemadi
se. 5Yer ta, ˙Hunde-Henenodi misedi nda naanay, yer
tammaha yer'o ta tenje. 6Haya ka se Isa Almasihu
kuna, ka hirow-bangu wala ka jen ka hirow-bangu si
may nafa, amma naanay ka go goy nda baa.

7War cindi ka jur ka boori. May ya kayndi war,
ka jendi war ma berndi ciimidi ? 8Lakal woo na hun
woodi ka kaati war do. 9Alkamiira ciina go tunndi
laajindi kul. 10Yer ˙Sandi kuna, ye may war naanay
woo, ka war si ta may hungu tana. Amma borodi ka go
torro war, haya kul ka a ci, go ta lenje ngu jukundidi.
11Ay ta se ay ŋaa-ijeyo, nda ye waaju koyne bangu-
hirow ga, ma se hala morayda ye laajaaba ? Saadi,
˙salibdi waajudi si ta cab ka hoondi boro koyne ! 12Ye
baa woodiyo ka go torro war ma dunbundi.

13Ay ŋaa-ijeyo, Yerkoy kaati war hala war ma
borcinndi. Amma war ma si dam borcinteraydi nda
addelil ka hanga assobon alhawadiyo, amma baa
kuna wa kaa war nda cere se baŋŋaayo. 14Haya ka se
Ašara kul tabati ciini foo kuna, ka ci woo : *« Ma baa ni
attanaadi misedi ka n'o baa ni bomo. »*[a] 15Amma nda war
go nama cere, ka ŋaa war nda cere, wa yeendi lakal
war ma si halaci war nda cere.

Attabiya ka go hanga Hundedi

16Ay har, wa hanga Hundedi, saadi war si dam
assobon boonidiyo. 17Haya ka se assobon boonidiyo
nda Hundedi wondiyo na ci affoo. Hundedi boonidiyo
nda assobon wondiyo na ci affoo. I si jow cere, hala
war ma si dam hayadi ka war go baa. 18Nda Hundedi
go boy war, war si ˙Ašara cire far.

19Saadi assobon goydiyo go bangay : i ci azzina,
alfasikiteray, ije-fututeray, ka jen ka din ngu bomo,
20ka yabudu tooru, nda kotte, nda konno, nda yenje,
nda cense, nda ŋama, nda kakaw, nda jemna, nda

5.2
Diy 15.1
5.3
Oro 2.25; Žak 2.10
5.4
Oro 3.28; Ebe 12.15; Piy-II 3.17
5.5
Oro 8.23-24
5.6
Oro 16.3; Kor-I 7.19; Tes-I 1.3; Žak 2.22
5.7
Kor-I 9.24
5.8
Oro 8.28
5.9
Kor-I 5.6
5.10
Kor-I 2.3; Fil 3.15
5.11
Luk 2.34
5.13
Kor-I 8.9; Kor-II 4.5; Efe 5.21; Piy-I 2.16
5.14
Mat 5.43; 22.39
5.16
Oro 8.2, 4-6,9, 14; Kor-II 5.17
5.17
Oro 8.5-8
5.18
Oro 2.12; Tim-I 1.9
5.19
Kor-I 6.18

a **5.14** – *Saraadiyo 19.18*

fay-fay, 21nda ka booni waani, nda hunde-kow, nda sakkar, nda ka ŋaa hala ma bisa ni hinaydi, nda hayayo ka go hima nda wooyo. Ay har war se misedi ka ay bay ka har war se, woodiyo ka go dam wooyo si ta kaaya ♦Yerkoy kokoyteraydi.

22Amma Hundedi ♦naanay-ijedi ci baa, nda ŋaali, nda alaafiya, nda subur, nda baynte, nda gomni, nda naanaynte, 23nda boroteray, nda ka din ngu bomo. Ašara si may yaamar haya wooyo ga. 24Woodiyo ka goo Isa Almasihu kuna, i bay ka kanjindi ♦salibdi ga ngi wane assobon, nda nga alhawadiyo nda nga boonidiyo. 25Nda yer go huna nda Hundedi, yer ma hanga mo Hundedi. 26Yer ma si taasi jeeray yaada. Yer ma si kakaw cere. Yer ma si cense yer nda cere ga.

5.21
Mat 25.34; Oro 13.13
5.22
Efe 5.9
5.23
Diy 24.25
5.24
Oro 6.6; Kol 2.11
5.26
Fil 2.3
6.1
Mat 18.15; Kor-II 2.7
6.2
Žak 2.8
6.3
Oro 12.13
6.4
Kor-II 13.5
6.6
Kor-I 9.11; Tim-I 5.17
6.7
Kor-I 6.9; Kor-II 9.6
6.8
Oro 6.23; Žak 3.18
6.9
Ebe 12.3
6.10
Efe 2.19; Piy-I 4.17
6.11
Kor-I 16.21

Yer ma dam iboyro borodiyo kul se

6 Ay ŋaa-ijeyo, nda boro dinndi junubu kuna, war ka war nda Yerkoy go bara, wa dam ga fondo nda lakal baynte. Ma yeendi ni bomo se lakal, hala ni mo ma si koy jarrab. 2Wa lenje war nda cere tinaydiyo, saadi war go timmendi ♦Almasihu ašaraadi. 3Nda boro hungu ka ngu ci haya, ka gar a na ci haya foo, a hiila ngu bomo. 4Boro foo kul ma jesesu ngu bomo goydiyo, saadi ngu foo go hin ka jeer ngu bomo, a na ci boro foodiyo se. 5Haya ka se boro kul go ta lenje ngu jaati tinaydi.

6Boro ka go jente Yerkoy ciinidi, go hima ka noo ngu mayraydi ra, woodi ka go cawndi ga se.

7War ma si janba war bomo : boro si saffaha Yerkoy. Haya ka boro duma, a ta hejay ga mo. 8Boro ka duma boonidiyo ngu assobondi se, go ta hejay assobon halaci. Amma boro ka duma Hunde ibaydi se, go ta hejay Hundedi se huna-abadante. 9Yer ma si fara ka dam gomni, haya ka se yer go ta hejay alwakati boyrodi kuna, nda yer binedi na hun. 10Saadi, morayda ka yer go hin, yer ma dam iboyro borodiyo kul se, sonko yer huuborodiyo se naanay kuna.

Yerkoy hanga baa alaada hanga

11Wa guna harfu berdiyo ka ay hantum war se nda ay jaati kanba.

12Woodiyo kul ka go gaabi war, war ma ʼhirow-
bangu, baa ka yajab borodiyo moodiyo jine, hala ni
i ma si laajaaba ʼAlmasihu ʼsalibdi se. 13Haya ka se
woodiyo ka hirow-bangu si hanga ʼAšara, amma i
baa war ma hirow-bangu, hala i ma duu jeeray war
assobondi kuna. 14Ay ta do, a ma si damndi abada
ay ma fooma nda haya tana, nda a na ci yer ʼSan Isa
Almasihu salibdi. Adduŋŋaa hayadiyo kanjindi ay se,
misedi ka ay kanjindi adduŋŋaa hayadiyo se. 15Haya
ka se Isa Almasihu kuna, ka hirow-bangu wala ka jen
ka hirow-bangu si may nafa. Hayadi ka go may nafa ci
ma kaa takaray taawo. 16Woodiyo kul ka go hanga ay
cawndi woo, ay har : yala Yerkoy alaafiyadi nda nga
hinnidi ma bara i ga, nda Yerkoy Izirayel kul !

17Morayda boro foo ma si farandi ay koyne, haya ka
se San Isa dalladiyo go ay gaadi kuna.

18Ay ŋaa-ijeyo, yala yer San Isa Almasihu
anneemadi ma bara war lakaldi banda ! Amin !

6.12
Mat 23.25-26
6.13
Oro 2.25; Fil 3.3
6.14
Oro 6.2,6; Kor-I 2.2
6.15
Kor-I 7.19; Kor-II 5.17
6.17
Kor-II 1.5
6.18
Oro 6.20; Fil 4.23; Tim-II 4.22; Fim 1.25

Batakidi ka Pol hantum
EFEZI
borodiyo se

Hantumkoydi : Pol
Woodiyo ka se a hantum : Efezi Kerecendiyo
Jiiridi ka a hantum : Jiiri woyduu (60) Isa Almasihu hayndidi banda

Batakidi Fahamndidi

Pol ʼAllinjil waaju dira hinkantedi kuna, saadi ka a yee Antiyoš, Pol koy Efezi amma a na gay dooti (Diyadiyo 18.19-20). Woodi banda a yee Efezi, a goro dooti jiiri hinja. Goydi ka a dam dooti bomoy may albarka (Diyadiyo 19). Nga Allinjil waaju dira hinjantedi kuna, nga nda Efezi ʼegilizidi alwakildiyo mara, saadi ka Pol go yee Žeruzalem (Diyadiyo 20.17-38). Woodi banda nga kasa hirow lawaldi kuna Orom kasa-huudi ra, a hantum batakiyo egilizidiyo se ka a sinti. A hantum affoo Efezi egilizidi se.

Efezi koyradi ci koyra ber ʼAzi gandadi kuna ka Orom go laamu. Day ka bar go hinsa ka damndi Azi Kayna (ka ci Turki jeeno) gandadi ra, nda daame nda tooru yabudu. Woodiyo ka na ci naanayntediyo go yabudu tooru bobo, amma tooru-woydi ka maa ci Artemis (ʼGirek ciini, nda Diyan Orom borodiyo ciini) go hinsa ka yabudundi. Pol waajudi ci albasi tooru-woydi yabududi se, woodi kate wukuwaka ber (Diyadiyo 19.23-41)

Pol hantum bataki woo Efezi egilizi Kerecendiyo se hala i ma duu anniya ka huna ʼAlmasihu se tooru yabududi game ka go bara Efezi.

Efezi batakidi jemna ber hinja ci :

1. Cawndi ka kuna Pol go fahamndi Kerecen ma garndi Almasihu kuna almaanadi. (1–3)
2. Misedi ka naanaynte go hin ka « huna mise kuna ka go hanga » Almasihu. (4–6)
3. Fahamndi hunde tangamdi ka naanaynte go tangam. (6.10-18)

Saa ka yer go huna Almasihu se, Yerkoy go duu jeeray « egilizidi ra Isa Almasihu alhorma jamandiyo kul kuna hala abada ! » (3.21).

Sintidi

1.1 *Kor-I 1.1; Kol 1.1*
1.2 *Oro 1.7*

1 Ay ci Pol, ka ci Isa Almasihu ʼdiya Yerkoy ibaydi ra.
Ye hantum ʼisuubantediyo se ka go Efezi ra, ka go hanga Isa Almasihu nda naanay.

2Yala yer Baba Yerkoy nda yer ʼSan Isa Almasihu ma noo war anneema nda alaafiya.

Albarkadiyo ka hun Isa do

3Saabu ma bara Yerkoy se, ka ci yer ˈSan Isa
Almasihu Baba. Yerkoy dam yer kuna albarkadiyo
kul ˈbeenediyo ra ˈAlmasihu alhorma. 4Ka yana
adduŋŋaadi ma takandi, Yerkoy suuba yer Isa
alhormadi ra, hala yer ma hin ka ˈhenen bila ifutu nga
jine. 5Yerkoy baadi ra a gay ka suuba yer, yer ma kaa
nga ije-kanba Isa Almasihu alhorma ngu ibay boyrodi
ra. 6Hala yer ma saabu nga anneema jeerayntedi, ka
a noo yer yaada, nga Ijedi ka a go baa maaganda se.
7Isa kuridi se Yerkoy ˈborcinndi yer. Yer junubudiyo
yaafandi, misedi ka nga anneemadi go bow nda.
8Bomo-feeray nda lakal kuna, Yerkoy anneemadi hinsa
ka bow yer se. 9A yajab Yerkoy a ma bayndi yer ngu
ibaydi sirridi, misedi ka a cere-cere ga ngu hundedi
ra. 10Hala a ma timmendi haya kul saa ka alwakatidi
too. A ta mara haya kul Almasihu ra, hayadiyo ka go
beenediyo ra, nda hayadiyo ka go adduŋŋaadi ra.

11Nga maaganda se yer kaa kaayakoyyo mo. Nga
ibaydi ra ka a bay ka kayndi, a dam haya kul nda
misedi ka ngu ibaydi yaamar ga nda. 12Hala yer ma
saabu nga jeeraydi, yer ka jina ka tammaha Almasihu
kuna. 13Saadi Isa alhorma kuna war mom ciini ka ci
ciimi, ka ci ˈAllinjildi ka go kallasi war. Saadi ka war
naanay, ˈHunde-Henenodi dam war ga nga jeeridi, ka
se na a jow allaahidu. 14Nga ya ci yer kaaya hayadi
garantidi, hala Yerkoy ma timmendi yer borcinteraydi.
Woodi se yer'o saabu nga jeeraydi.

Pol ŋaare ka dam Yerkoy se albarka

15Saadi, ay mom misedi ka war naanay yer ˈSan
Isa, nda misedi ka war'o baa ˈisuubantediyo. 16Woodi
se, war maaganda ay na fay nda ka dam Yerkoy se
albarka, ka har war maadi saa kul ka ye ŋaare Yerkoy,
17hala yer Baba jeerodi, ka ci yer San Isa Almasihu
Koydi, ma noo war bayray lakaldi, ka fahamndi war se
Yerkoy, hala war ma bay ga gumo-gumo. 18Yala war
bine moodiyo ma fer nga annuuradi se, hala war ma
bay tammahadi ka se na ni kaatindi. Saadi war ta bay
nga jeeray berdi, nda hayadi ka a jisi isuubantediyo se i
ma kaaya, 19hala war ma bay nga hinaydi ka si ben, ka

1.3 *Kor-II 1.3; Piy-I 1.3*
1.4 *Kol 1.22; Tes-II 2.13*
1.5 *Oro 8.14-15,29; Kor-I 1.21; Kol 1.19*
1.6 *Mat 3.17*
1.7 *Oro 3.24-25*
1.9 *Oro 16.25*
1.10 *Oro 5.6; Gal 4.4; Kol 1.20*
1.11 *Oro 8.29-30; Ebe 6.17*
1.13 *Oro 16.3; Kol 1.5*
1.14 *Oro 3.24; Kor-II 5.5*
1.15 *Kol 1.4*
1.16 *Oro 1.8,10*
1.17 *Yeh 20.17; Kol 1.9*
1.18 *Oro 8.28; Kol 1.12; Ebe 6.4*
1.19 *Kol 1.29*

go hinsa ka yakuwa yer ka ci naanayntediyo se. Hinay woo, a cerbu ga nda ngu gaabidi kul. 20Yerkoy cerbu hinay woo, saadi ka a tunndi ʼAlmasihu bukowdiyo nga cere game, a gorondi ga ngu jere gumodi ga ʼbeenediyo ra. 21A dam ga haya jeero kul beene, nda hinay kul beene, nda gaabi kul beene, nda laamudiyo kul beene, nda maa kul beene, a na ci jaman woo foo ra, amma wala woodi ka go ta kaa. 22A dam haya kul a cee cire, a dam ga nda haya kul bomo ʼegilizidi ra. 23Egilizidi ci nga assobondi, ka go timmendi Isa. Nga jaati go timmendi haya kul, ka go nongu kul kuna.

1.20 *Mar 16.19; Diy 2.24*
1.21 *Mat 12.32; Kol 1.16*
1.22 *Mat 22.44; Kor-I 11.3; Kol 1.18*
1.23 *Yeh 1.16; Kor-I 12.27*
2.1 *Kol 2.13*
2.2 *Yeh 12.31; Oro 11.30; 12.2; Piy-I 4.3*
2.3 *Gal 5.24*
2.4 *Yeh 3.16*
2.5 *Yeh 5.24; Diy 15.11*
2.6 *Oro 6.5*
2.7 *Oro 2.4; Tit 3.4*
2.8 *Oro 3.2*
2.9 *Oro 4.2; Kor-I 1.29; Tim-II 1.9; Tit 3.5*
2.10 *Tit 2.14*
2.11 *Kol 2.11*
2.12 *Gal 3.17; Tes-I 4.13*

Ka huna Isa ra

2 War bara war ci bukowyo war junubudiyo nda war hoodiyo maaganda se. 2Ka kuna war bara ka dira jinaadi, ka huna nda addunnaa woo mise takadi, ka berndi hinay futudiyo amirdi addunnaa woo ra, šaytan woodi go hugay ka goy morayda woodiyo ra ka go hoo Yerkoy. 3Yer kul cindi ka ci i cille, ka huna yer assobon alhawadiyo ra. Yer dam yer assobon ibaydi nda yer hungu futu goydiyo. Yer attabiyadi go dukurndi Yerkoy, yer nda boro foodiyo mo. 4Amma Yerkoy, ka go hinsa ka hinni, cerbu baa ber yer maaganda se. 5Saadi ka yer bun yer junubudiyo ra, a hunandi yer ʼAlmasihu banda (nga wane anneemadi ra na war kallasi). 6Yer marakasinay Isa Almasihu alhorma, yer yee ka huna nda ga, yer ta goro a jere ʼbeene ra. 7A wane bayntedi yer ga Isa Almasihu alhorma, a cerbu jamandiyo ka go ta kaa, ngu anneema mayraydi ka si ben. 8Ja ma se, alhorma kuna na war kallasi naanay mise ra. A na hun war do, Yerkoy noo nono. 9A na ci nda boro goyyo, hala boro foo ma si fooma nda ga. 10Haya ka se yer ci a kanba goy, yer takandi Isa Almasihu ra, hala yer ma dam goy boyroyo, ka Yerkoy jina ka lelinde yer se.

Borodiyo kul ci affoo Isa ra

11Saadi, wa hungu misedi ka war cindi jinaadi, saadi ka war huna ʼalkabiila-tana assobondi kuna. Woodiyo ka ʼhirow-bangu, go kaati war nda jofolo. 12Alwakati woodi war bara ka huna bila ʼAlmasihu,

war si may gorodo Izirayel kuna, war ci boro waani allaahidu-gumoyo se ka na Yerkoy jow allaahidu, bila tammaha, bila Yerkoy adduŋŋaa woo ra. 13Amma morayda war ka cindi ka mor Isa Almasihu, Almasihu kuridi alhorma manndi war.

14Haya ka se nga nga ci yer alaafiyadi, ka dam alkabiila hinkadi kul nda affoo, ka kow tecedi ka cindi ka fay yer. 15Nga assobondi ra a kow ibereteray, ka ci ˙Ašara, nda nga yaamardiyo, nda ngi alfardudiyo. Saadi ahinkadi, ka ci ˙Alyahuudu nda alkabiila-tana, na a taka nda boro taawo foo, a kate alaafiya. 16A waafakundi ahinkadi kul nda Yerkoy assobon foo ra ˙salibdi ga ka wii ibereteray. 17A kaa ta momndi war ˙Alhabar Boyrodi ka ci alaafiya, war ka go mor se, nda woodiyo ka go man se. 18Haya ka se nga kuna, Hunde foo ra, boro fooyo nda itanaayo go may fondo ka koy Babadi do.

19Saadi war na yee ka kaa boro waani wala teray boroyo, war nda ˙isuubantediyo kul ci ganda-ije foo boroyo, Yerkoy huuboroyo. 20˙Diyadiyo nda annabiidiyo ci arrasasudi ka beene na war cenndi. Kanjedi tondidi ci Isa Almasihu jaati. 21Almasihu kuna na cen kul go tenje. Huu woo kul ka cenndi ci ˙Sandi huu henenodi. 22Nga mo beene na war cenndi hala war ma kaa Yerkoy huu ka kuna ˙Yerkoy Hundedi go goro.

Pol ci alkabiila-tanaadiyo waajukoydi

3 Woodi se, ay Pol, ka ci Isa Almasihu kasa-ije, ay go ŋaare war ka ci ˙alkabiila-tanaadiyo se.

2Ka gar war mom anneemadi ka Yerkoy talfi ay ga war maaganda se. 3Bangayndi kuna na ay bay sirri woo, ka ga na ay hantum war se i kayna. 4Nda war caw ga, war'o ta guna fahamaydi ka ay duu ˙Almasihu sirridiyo ra. 5Yerkoy na bayndi sirri woo adama-ijediyo se jaman bisantediyo ra, nda misedi ka morayda ˙Hunde-Henenodi bangayndi ga ˙diya ˙suubantediyo nda nga annabiidiyo se. 6Sirri woo ci ka alkabiila-tanaadiyo go ta kaaya nda ˙Alyahuududiyo. ˙Allinjil alhormadi kuna, i kaa assobon foo, i mara Isa Almasihu allaahidudi ra.

2.13 *Kol 1.20*
2.14 *Yeh 14.27; Kor-I 2.14; Gal 3.28*
2.16 *Kor-II 5.18; Kol 1.20*
2.17 *Luk 2.14*
2.18 *Kor-I 12.13; Kol 1.12*
2.19 *Gal 6.10; Fil 3.20*
2.20 *Mat 16.18; Diy 4.11; Kor-I 3.9; Piy-I 2.4-8*
2.21 *Kor-I 3.16-17*
2.22 *Kor-I 3.16*
3.1 *Diy 23.18; Tim-II 1.8; Fim 1.1,9*
3.2 *Kol 1.25*
3.3 *Oro 16.25; Kor-I 2.10*
3.4 *Kor-II 11.6*
3.5 *Oro 16.26*
3.6 *Oro 8.17*

7Yerkoy hinaydi goydi ra, misedi ka a noo nga
anneemadi, ay kaa Allinjildi kaadimkoy. 8Ay ka ciina
nda isuubantediyo kul, ay duu Yerkoy anneemadi ka
waaju alkabiila-tanaadiyo se Almasihu mayray ka
si ben. 9Ye hima ka cerbu borodiyo kul se, Yerkoy
misedi sirri woo kuna, ka tugundi jaman bisantediyo
ra. Yerkoy taka haya kul Isa Almasihu alhorma. 10Hala
ʼegilizidi ma cerbu laamudiyo nda hinaydiyo ka go
ʼbeenediyo ra se, ka Yerkoy bayraydi go cerbundi nda
mise bobo. 11Haya wooyo kul bay ka cindi Yerkoy
anniya abadante kuna, ka a tabatindi yer ʼSan Isa
Almasihu kuna. 12Isa alhorma ra yer suuse ka man
Yerkoy bila sika, haya ka se yer naanay ga. 13Woodi
se, ye wir war ga war bine ma si hun torrodiyo ka ay
duu war maaganda se. Woodi ci war jeeray.

3.7 *Oro 12.3; Kor-I 3.5; Kol 1.29*
3.8 *Oro 2.4; Kor-I 15.9*
3.9 *Oro 16.25*
3.10 *Oro 11.33; Kor-I 2.7; Kol 2.10, 15; Piy-I 1.12*
3.12 *Kor-II 3.4; Ebe 3.14; Yeh-I 2.28*
3.14 *Fil 2.10*
3.16 *Oro 2.4*
3.19 *Fil 4.7; Kol 2.10*
3.20 *Oro 16.25*
3.21 *Oro 11.36*
4.1 *Oro 8.28; Fil 1.27*
4.2 *Kol 3.12-13*
4.3 *Oro 15.5; Kol 3.15*
4.4 *Oro 12.5; Kor-I 12.13*

Pol ŋaare Efezi borodiyo se

14Woodi maaganda se, ye sujudu yer ʼSan Isa
Almasihu Babadi jine, 15ka do na, alkabiiladiyo
kul ka go beenediyo ra nda gandadi ra, maadi hun.
16Nda misedi ka nga mayraydi jeeraydi go bow, nga
Hundedi ma hinsa ka yakuwandi ni binedi. 17Hala
ʼAlmasihu ma goro war binediyo ra naanay kuna, war
ma sinjindi, war ma may arrasasudi baa kuna. 18Hala
war nda ʼisuubantediyo kul ma faham Yerkoy baadi
yulwadi, nda a kuudi, nda a guusudi, nda a kaydi.
19Ka bay Almasihu baadi, ka bisa bayray kul, hala war
ma ton pet nda Yerkoy.

20Jeeray ma bara woodi se ka go hin ka goy yer
kuna nda ngu hinaydi hala a si ben, ka bisa haya kul
ka yer go wir, wala yer go hungu. 21Jeeray ma bara a
se ʼegilizidi ra, Isa Almasihu alhorma, jamandiyo kul
kuna hala abada ! Amin !

Yer kul mara Isa assobondi ra

4 Saadi, ay ka ci kasa-ije yer ʼSandi maaganda se,
ye suburndi war, war ma huna mise kuna ka
go hanga hayadi ka se war kaatindi. 2Wa huna bila
fooma, baynteteray nda muŋe ra, wa tooŋendi cere
baa kuna. 3War ma gaabundi, war ma kaa hungu foo
ʼHunde-Henenodi ra alaafiya kuna. 4Assobon foo nono

nda Hunde foo, misedi ka war kaatindi tammaha foo kuna. 5San foo ngo bara, nda naanay foo, nda batize foo. 6Koy foo ngo bara ka ci yer kul Baba, ka go haya kul se beene, ka go yer kul game, ka go yer kul kuna.

7Amma anneemadi noondi boro foo kul se, misedi ka Almasihu neesi affoo-foo kul nga baadi. 8Woodi se hantumndi har :

« Saadi ka a koy beene,
A boy kasa-ijeyo,
A noo borodiyo se haya bobo. »[a]

9Ma nga ci « a jiji » almaanadi, kala a jina ka junbu dowdi cire ? 10Woodi ka junbu, nga da nga jiji beenediyo kul se beene, hala a ma ton haya kul. 11A noo affooyo ma ci diyayo, affooyo ma ci annabiiyo, affooyo ma waaju nda Allinjil, affooyo ma ci pasteryo nda cawndikoyyo. 12Hala suubantediyo ma lelinde Yerkoy goydi se, ka ci ka yakuwandi Almasihu assobondi. 13Hala yer kul ma ci affoo naanay kuna, nda ka bay Yerkoy Ijedi. Yer naanaydi ma ber ka koy jina, hala yer ma kaa Almasihu cille.

14Yer ma si kaa ijemayrayo, ka doy-doy hala cawndi sii kul go koy nda yer sanda hew, boroyo ma si hiila yer nda cemeray ka derendi yer. 15Amma yer ma har ciimi baa kuna, hala yer ma ber haya kul kuna, ka hima nda Almasihu ka ci yer bomodi. 16Isa kuna, assobondi kul go mara ka din cere, misedi ka dob foo kul ngo may ngu goydi, hala assobondi ma ber, ka yakuwandi ngu bomo baa kuna.

Ka huna ciimidi ra

17Wa guna hayadi ka ye har, ka se ye seede yer Sandi maa ga : War ma si huna koyne sanda alkabiila-tanaadiyo, ka go hanga ngi hungu yaadadiyo. 18Hayadi ka se ngi binediyo go sendu, i ci safiyo, ngi lakaldiyo go kuboy ra, i si may baa Yerkoy hunadi ra. 19Ngi haawi jaŋaydi se, i si din nguyo bomo, ngi wahadi se i dam goy jiibo sii kul.

20Amma war, a na ci mise woo na war bay nda Almasihu. 21Ka gar war mom a ga, yer cawndi war

4.5 *Kor-I 8.6*
4.6 *Oro 11.36*
4.7 *Oro 3.24; 12.3; Kor-I 12.7,11*
4.8 *Kol 2.15*
4.11 *Oro 12.6; Tim-II 4.5; Žak 3.1; Piy-II 3.2*
4.12 *Oro 14.19; Kor-I 12.27*
4.13 *Yeh 1.16; Kol 1.28*
4.14 *Kor-I 14.20; Žak 1.6*
4.16 *Kor-I 12.7; Kol 2.19*
4.17 *Oro 1.21*
4.18 *Oro 1.21; Kor-II 3.14*
4.19 *Oro 1.24; Kol 3.5; Tim-I 4.2; Piy-I 4.3*

a **4.8** – *Zabur 68.19*

ciimidi ka go Isa kuna. 22Wa mor war goy bisantediyo, war ma fur ♦boro jeenodi, ka alhawa hiilantediyo go hasara. 23War ma taawondi war lakaldi hundedi. 24War ma daabu nda boro taawodi, ka Yerkoy taka nda ♦tenje nda ♦henen ka go hun ciimi ra.

25Woodi se wa fur tangari, war kuna affoo kul ma har ciimi ngu attanaadi se, bara yer kul go dob cere ga assobon foo kuna. 26*Nda war dukur, war ma si dam junubu.*[a] Woyne ma si kam ka gar war go dukur kuna. 27War ma si noo Albiliisi se fondo. 28Woodi ka cindi ka jay, ma si jay koyne. A ma sooboy ka dam goy boyro nda ngu kanbadiyo, hala a ma duu haya ka a noo boro ka go tilasu se.

29Ciini futu kul ma si hun war mee, amma ciini boyro ka go yakuwandi woodiyo ka go hima ka mom. Woodi go kate i ma duu anneema. 30War ma si dor Yerkoy ♦Hunde-Henenodi, nga ka dam war ga Yerkoy wane jeeridi kallasi jaaridi se. 31Haya wooyo kul ma hun war game : bine hottay, nda dukur, nda laala, nda jaha, nda wow, nda haya futu sii kul. 32Wa boori cere ga, wa tamala cere se, wa hinje cere se misedi ka Yerkoy yaafa war se Almasihu kuna.

5 Wa hanga Yerkoy, sanda ijeyo ka ci nga bine-baakoyyo. 2Wa huna baa kuna, misedi ka ♦Almasihu go baa yer, a noo ngu bomo Yerkoy se yer maaganda se, sanda noondi haya, nda sara ka go may hew kaano.

3Misedi ka war ci Yerkoy wane ♦isuubantediyo, saadi azzina, wala jiibi sii kul, wala waha, ma si harndi war game. 4Meefutayyo, wala ciini yaadayo, wala ciini jaasoyo ma si harndi war game. Haya wooyo si boori. Amma war ma dam Yerkoy se albarka. 5War ma faham ka alfasiki, wala boro jiibo, wala wahante, ka ci tooru yabudukoy, si ta kaaya Almasihu nda ♦Yerkoy kokoyteraydi. 6Boro foo ma si hiila war nda ciini yaadayo, bara Yerkoy dukuraydi go ta kam woodiyo ga ka si yadda ka hanga ga. 7War nda gi ma si mara haya foo.

4.22 *Oro 6.6; Kol 3.5, 8-9; Ebe 3.13; Piy-I 2.1*
4.23 *Oro 12.2; Kol 3.10*
4.24 *Oro 6.4*
4.25 *Oro 12.5; Kol 3.9*
4.26 *Mat 5.22*
4.27 *Kor-II 2.10*
4.28 *Gal 6.10; Tes-I 4.11*
4.29 *Mat 12.36; Oro 14.19; Kol 3.8*
4.30 *Kol 3.8; Piy-I 2.1*
4.32 *Piy-I 3.8*
5.1 *Mat 5.48*
5.2 *Gal 1.4; Ebe 7.27*
5.3 *Kor-I 6.18; Kol 3.5*
5.5 *Mat 25.34; Kol 3.5*
5.6 *Mar 13.5; Oro 1.18*

a **4.26** – *Zabur 4.5*

8War bara ka ci kuboy, amma morayda war ci
annuura yer ˙Sandi alhorma. Wa dira misedi ka
annuura-ijeyo go dira nda. 9Haya ka se Hunde
˙naanay-ije ci baynte sii kul, nda ˙tenje, nda ciimi.
10Wa taasi ka bay hayadi ka go yajab yer Sandi. 11War
ma si mara nda kuboy-goy-fututiyo, ka si may nafa
foo, amma i ma fetewndi. 12Haya ka se hayadi ka i
dam tugu ra, boro go haasum ka har ga. 13Amma haya
kul ka fetew, annuura go cerbundi ga, bara annuuradi
go cerbu haya kul. 14Woodi se a harndi :

« Tun ni ka go jirbi,
Tun bukowdiyo nda cere game,
Saadi Almasihu go annuurandi ni. »

15Wa yeendi lakal war ma may attabiya. War ma si
kaa safiyo, amma war ma ci lakalkoyniyo. 16Haya ka
se jaman woo si boori, wa gaabundi hala saa kul ka
n'o hin ka dam iboyro, ma dam ga. 17Woodi se war
ma si kaa safiyo, amma wa faham haya ka ci yer Sandi
ibaydi. 18War ma si sakkar nda ˙duwẽ, ka go kate ije-
fututeray, amma war ma ton nda ˙Yerkoy Hundedi.
19War nda cere ma don ˙zaburyo, nda saabuyo, nda
dooniyo Yerkoy se. Wa don ka saabu yer Sandi nda
war binediyo kul. 20Yer Sandi Isa Almasihu maadi ra,
wa dam saa kul albarka yer Baba Yerkoy se.

21Wa yeendi war bomo ganda war nda cere se, ka
berndi Almasihu.

Kurɲediyo nda wondediyo

22Woyyo, wa yeendi war bomo ganda war
kurɲediyo se, misedi ka war dam yer ˙Sandi se. 23Haya
ka se kurɲe ci wondedi se bomo, misedi ka ˙Almasihu
ci ˙egilizidi bomo, nga nga kallasi assobondi. 24Amma
misedi ka egilizidi yee ganda Almasihu se, woydiyo
mo ma dam misedi haya kul kuna ngi kurɲediyo se.

25Kurɲeyo, wa baa war wondediyo, misedi ka
Almasihu baa egilizidi, hala a noo a se ngu bomo.
26A jisi ga Yerkoy se. Misedi ka hari go humay boro,
a henenndi egilizi nda ngu ciinidi. 27Hala egilizi
addawlante ma bangay ngu jine, ka ga na ifutu si, a
si kuuru-kuuru, wala haya ka go hima nda woodiyo.
Amma a ma ci ˙iheneno, ka ra jiibi kul si. 28Mise woo

5.8 *Luk 16.8; Yeh 8.12*
5.9 *Mat 7.16-20; Oro 15.14; Gal 5.22*
5.10 *Tim-I 5.4*
5.11 *Oro 13.12; Kor-II 6.14*
5.13 *Yeh 3.20-21*
5.14 *Yeh 5.25; Oro 13.11*
5.16 *Kol 4.5*
5.17 *Oro 12.2; Kol 1.9*
5.18 *Luk 1.15; Oro 13.13*
5.19 *Kor-I 14.15; Kol 3.16*
5.20 *Kol 3.17; Ebe 13.15*
5.21 *Gal 5.13; Piy-I 5.5*
5.22 *Tim-I 2.12; Tit 2.5; Piy-I 3.1,5*
5.25 *Kol 3.19*
5.26 *Yeh 17.19; Ebe 2.11*
5.27 *Kor-II 4.14*

na, kurŋe foo kul go hima ka baa nda ngu wondedi, sanda ngu jaati assobondi. Boro ka go baa ngu wonde, go baa ngu bomo. 29Haya ka se boro foo na bay ka konno ngu assobondi, mere a hunandi ga, a hawjay ga. Misedi na yer San go dam egilizidi se. 30Haya ka se yer ci nga assobondi ra haya, nga ham nda nga biri. 31*« Woodi se, har go hun ngu ɲaa nda ngu baba do, ka denji ngu wondedi ga, ngi boro hinkadi go kaa assobon foo. »*[a] 32Sirri woo ci iber. Amma ay si har bara Almasihu nda egilizi ciini. 33Amma, war kuna affoo kul ma baa ngu wondedi, misedi ka war'o baa war bomo. Wonde mo ma berndi ngu kurŋedi.

Ijediyo nda hayradiyo

5.30 *Oro 12.5; Kor-I 12.27*
5.31 *Mat 19.5; Kor-I 6.16*
6.1 *Kol 3.20*
6.4 *Kol 3.21*
6.5 *Kol 3.22; Tim-I 6.1; Piy-I 2.18*
6.6 *Oro 6.22*
6.7 *Kol 3.33*
6.8 *Mat 16.27; Kol 3.24*
6.9 *Diy 10.34*
6.10 *Kor-I 16.13; Tim-II 2.1*
6.11 *Oro 13.12; Tes-I 5.8*

6 Ijeyo, wa berndi war hayradiyo, misedi ka yer ♦Sandi go baa, bara woodi go ♦tenje. 2Berndi ni ɲaa nda ni baba. Woo ci yaamar lawaldi ka damndi nda allaahidudi. 3Allaahidudi har : *« Hala albarka ma hirow ni ra, ma may aloomur addunŋaadi ra ».*[b] 4Babayo, war ma si dukurndi war ijediyo, amma wa biiri gi ka alladamndi gi, ka cawndi gi yer Sandi fondodi ra.

Baŋŋaadiyo nda sandiyo

5Baŋŋaayo, war sandiyo ka go addunŋaadi woo ra, wa berndi gi hanburay nda jijir ra, nda bine heneno, hayadi ka se war goy ♦Almasihu se. 6War ma si goy war amirdiyo se saa ka i guna war ni, sanda ka yajab boro, amma sanda Almasihu baŋŋaayo, ka go goy nda hunde boyro Yerkoy ibaydi se. 7Wa kaadim nda bine heneno sanda yer ♦Sandi se na war go goy, a na ci boro se. 8Wa bay ka boro foo kul, a kaa baŋŋa wala borcin, go duu yer Sandi do hayadi ka a goy iboyro ra.

9War mo ka ci sandiyo, wa kanba gi nda misedi cille. Wa fur ka hanburndi gi, wa bay ka war nda ngi kul Sandi go ♦beenediyo ra, nga ka si dam fay-fay.

Yerkoy yenje-jinaydiyo

10Saadi ay harmeyo, wa yakuwandi war bomo yer ♦Sandi ra, nda nga hinaydi gaabidi ra. 11War ma daabu

a **5.31** – *Sintidi 2.24*
b **6.3** – *Fattadi 20.12 ; Alhukumdi 5.16*

nda yenje-jinaydiyo kul ka Yerkoy noo, hala war ma hin ka kay Albiliisi cemeraydiyo kul se. 12Haya ka se yer si yenje assobon nda kuri, yer go yenje laamudiyo, nda hinaydiyo, nda adduŋŋaa kuboydiyo wane jinehundiyo, nda šaytan laalodiyo ka go ˑbeenediyo ra. 13Woodi se na war ma jow yenje-jinaydiyo kul ka Yerkoy noo, hala saa ka war timmendi hayadi kul, war ma kay, ka sinjindi jaari laalodi ra. 14Wa gaabundi ka kay, ciimidi ma ci war tinji hawkunadi, ˑtenjedi ma daabu war gandedi nda yenje-guuru-derbe. 15Ka sooboy ka fee ˑAllinjil alaafiyante, ma ci taam war ceediyo ra. 16Wooyo kul beene, naanay ma kaa war se koray, ka na war'o hin ka wii nda Albiliisi tongo-ijediyo nuunedi. 17Wa jow kallasi guuru-fuladi, nda Hundedi takubadi ka ci Yerkoy ciinidi. 18ˑHunde-Henenodi ma faaba war ma dam ŋaare nda suburndiyo sii kul alwakati kul. War ma yeendi lakal ka dorkoto ka ŋaare ˑisuubantediyo kul se.

19Wa ŋaare ay jaati se, hala saa ka ye fer ay mee ka cii, Yerkoy ma doonandi ay ma fahamndi Allinjildi sirridi nda gaafeeray. 20Allinjildi maaganda se, ay ci

6.12
Oro 8.38; Ebe 2.14
6.13
Kor-II 6.7
6.14
Tes-I 5.8
6.15
Oro 10.15
6.16
Mat 5.37; Yeh-I 5.4
6.17
Ebe 4.12
6.18
Mat 26.41; Luk 18.1; Kol 1.3
6.19
Oro 16.25; Tes-I 5.25
6.20
Diy 21.33

Orom sadassu yenje-jinay (6.11)

Yerkoy alwakildi galangayo ra, ye cii nda gaafeeray misedi ka ye hima ka cii nda.

Foo cere-cerente

21 Tišik yer bine-baakoy, yer harmedi ka ci kaadimkoy naanaynte yer ‘Sandi se, go ta fahamndi war haya kul, hala war mo ma faham misedi ka ay go nda, nda hayadiyo ka ay dam. 22 Ye cere-cere ka sanba ga war do, hala war ma bay haya ka ra yer go, a ma yayndi war bine.

23 Yala yer Baba Yerkoy, nda yer San Isa Almasihu, ma noo yer ɲaa-ijediyo kul se alaafiya, nda baa, nda naanay. 24 Yala anneema ma bara woodiyo kul ga ka go baa yer San Isa Almasihu nda baa ka si ben. Amin !

6.21 *Diy 20.4*
6.22 *Kol 4.29*
6.23 *Gal 6.16; Piy-I 5.14*

Batakidi ka Pol hantum
FILIPI
borodiyo se

Hantumkoydi : Pol
Woodiyo ka se a hantum : Filipi Kerecendiyo
Jiiridi ka a hantum : Jiiri woyguu-cindi-foo (61) ka koy woyguu-cindi-hinka (62) Isa Almasihu hayndidi banda

Batakidi Fahamndidi

Pol nda Timote nda ˈtaalib tanaayo koy Maseduwan gandadi kuna haya ka se Yerkoy cii i do handir kuna (Diyadiyo 16.9-10). Pol too Filipi koyradi ra, ka ci gandadi koyra berdi (Diyadiyo 16.12). Filipi koyradi borodiyo go hinsa ka berndi Orom kokoyteraydi.

Haya ka se ˈAlyahuudu bobo si koyradi kuna, Pol kubay nda borodiyo ka go mara ka ŋaare koyradi banda. ˈAllinjil waaju hinsa ka momndi Lidi nda ngu huuborodiyo do (Diyadiyo 16.14-15). Saadi ka Pol fattandi šaytan foo koŋŋo-woy foo kuna, koyradi alwakildiyo laasa Pol nda Silas, i duu ka dam gi kasa (Diyadiyo 16.16-26 ; Tesalonika-I 2.2). Amma ˈSandi dam i kuna albarka kasa-huudi kuna. Kasa hawjaykoydi nda nga huudi kul naanay ˈAlmasihu (Diyadiyo 16.19-40). Woodi subadi kuna, Filipi alwakildiyo fattandi Pol nda Silas kasa-huudi kuna. I koy Tesalonika koyradi kuna (4.16 ; Diyadiyo 17.1-9).

Jiiri guu woodi banda, Pol Allinjil waaju dira hinjantedi kuna, a duu ka guna Filipi naanayntediyo ce hinka koyne (Diyadiyo 20.1,3). Jiiri guu woodi banda koyne, i dam Pol kasa Orom koyradi kuna (1.7,13,14,17 ; 4.22). Filipi naanayntediyo misedi kul ka i talka nda, i sanba Pol se njorfu ka gar a go kasa (Korenti-II 8.1-5). Saadi, Pol sanba bataki woo nda Epafroditi, ka ci Filipi koyradi Kerecen, hala a ma dam Filipi ˈegilizidi se albarka hayadi ka i noo ngu maaganda (4.10-18). A baa mo ngu ma dam ngi bine, ka cawndi gi.

Pol go may tammaha ka a go ta kaa goy koyne Filipi Kerecendiyo banda (1.19,25 ; 2.24). Pol sanba i se bataki woo ka faaba gi ngi Kerecenteray hunadi kuna. Kitabdi alhisab jeredi kul si cii bara Pol jaati beene. A hinsa ka cii mo Almasihu beene, nda hungu, nda din cere, nda ŋaali. Jemna hinkantedi go cii misedi ka Almasihu kaa adama-ije beene, nda nga jeeraydi ka a duu. Pol go kanba ngu bomo sanda boro ka go hungu sanda misedi ka Almasihu go hungu, nda boro ka go hanga Almasihu, nga gaabi mo si hun kala Almasihu kuna. A bara a ŋaali siitaydiyo kul kuna, wala kasa-huudi kuna. A taasi woodi ga ka go caw bataki woo ma hanga ngu hunadi, nda woodiyo ka go huna sanda ngu cille hunadiyo, ka ci Timote nda Epafroditi.

Filipi batakidi jemna berdiyo ci :
Sintidi
1. Pol go hantum alhaalidi ka kuna ngu go (1.12-30)
2. Pol go dam ngi bine i ma hungu sanda Isa Almasihu (2.1-11)
3. Pol go dam ngi bine i ma hanga nda allaahidu (2.12-18)
4. Pol go cerbu ngu goydiyo nda ngu goykasinediyo (2.19-30)
5. Pol go dam ngi bine i ma wir Almasihu (3)
6. Pol go noo ngu waaju kokordiyo (4.1-19)
Benndidi (4.20-23)

Yer hungudiyo go hima ka kaa Pol wondi cille : « Haya ka se Almasihu nga ci ay hunadi, bun ci ay se gomni. » (1.21)

Sintidi

1 Pol nda Timote, ka ci Isa Almasihu baŋŋaayo,
Go hantum ˙isuubantediyo kul se Isa Almasihu kuna ka go Filipi koyradi ra, nda jinehundiyo nda kaadimkoydiyo se.

2 Yala anneema nda alaafiya ma noondi war se ka hun Yerkoy ka ci yer Babadi do nda yer ˙San Isa Almasihu do !

1.1 *Diy 16.1; Kor-II 1.1; Tim-I 3.1,8*
1.2 *Oro 1.7*
1.3 *Oro 1.8*
1.4 *Oro 1.10*
1.5 *Diy 2.42; 16.12-40*
1.6 *Kor-I 1.8*
1.7 *Diy 21.33; Kor-II 7.3; Piy-II 1.13*
1.8 *Oro 1.9*
1.9 *Efe 1.17; Tes-I 3.12*
1.10 *Kor-I 1.8*
1.11 *Žak 3.18*

Pol go ŋaare ka dam Yerkoy se albarka

3 Saa kul ka ay hungu war, ye dam Yerkoy se albarka. 4 Alwakati kul ka ye ŋaare, ye ŋaare war kul se nda ɲaali, 5 hayadi ka se war faaba ay ka fahamndi ˙Allinjildi, ja jirbi lawaldi ra hala morayda. 6 Sika si a ra, ka woodi ka sinti war kuna goy boyro woo, go timmendi ga hala jaari ka Isa Almasihu yeekate.

7 A go ˙tenje ay ma hungu war kul nda mise woo cille, haya ka se ye kanba war ay binedi ra. Saa ka ay go kasa, wala saa ka ye cii ka ciimndi Allinjil, war mo duu anneemadi ka ay duu. 8 Yerkoy go seede ka ye hinsa ka baa war, ye faaji war, misedi ka Isa Almasihu go tamala.

9 Hayadi ka ye taasi ay ŋaarediyo ra ci, war baadi ma tonton saa kul lakal timmente nda bayray kuna. 10 Saadi war ma hin ka bay haya woodiyo ka bisa ka baa, hala war ma henen, teje foo ma si garndi war ga ˙Almasihu jaaridi han. 11 War ma ton nda ˙naanay-

ije tenjente, ka si hun bara Isa Almasihu do, Yerkoy jeeraydi ra nda nga saabudi ra.

Pol galangadiyo go koy nda Allinjil jine

12Ye baa war ma bay, ay ŋaa-ijeyo, ka hayadi ka duu ay kaa sabab ♦Allinjil ma koy jine. 13Saadi ♦Sezar huudi saddasudiyo kul, nda nongudiyo kul kuna, borodiyo kul go bay ka ♦Almasihu maaganda se na ay go kasa. 14Ay ŋaa-ijeyo jere berdi kul, ay kasa hirowdi suusendi gi ♦Sandi kuna, i jow anniya i ma waaju Yerkoy ciinidi, bila nda hanburay.

15Ciimi nono ka boro fooyo go dooti ka go waaju Almasihu maadi nda cense nda kakaw. Amma affooyo go waaju nda anniya boyroyo. 16Woodiyo ka go goy nda baa, go bay ka Yerkoy suuba ay, hala ay ma ciimndi Allinjil. 17Amma woodiyo ka go ton nda kakaw, go waaju Almasihu nda anniya futuyo. I taasi ka tonton ay siitaydiyo kasadi ra. 18Ma ya kula ay, nda i waaju anniya futuyo, wala ciimi ra ? Ye ŋaali, ye yee ka ŋaali, haya ka se Almasihu maadi go waajundi.

19Ye bay ka woo kul go kate ay ma kallasi, war ŋaarediyo alhormadi ra, nda Isa Almasihu Hunde faabadi ra. 20Ye kow sika ka woodi ka ye batu nda anniya, ye tammaha, ka haya foo si haasumndi ay. Amma morayda wala saa kul, nda ay huna wala ay bun, ye may naanay ber ka Almasihu go ta duu jeeray ay assobondi ra. 21Haya ka se Almasihu nga ci ay hunadi, bun ci ay se gomni. 22Amma nda a ci nafa ay goydi se, ay ma huna ay assobondi ra, ay si bay hayadi ka ye suuba. 23Jere hinkadi kul go cendu ay. Ye booni ay ma koy Almasihu do, woodi ya ci hayadi ka ye hinsa ka baa. 24Amma war maaganda se, a bisa ka baa yene ay ma cindi assobon kuna. 25Ay kow sika, ye bay ka ye ta huna. Ye ta cindi war banda, hala war ma koy jine war ŋaalidi se, naanay kuna. 26Hala, han ka ye yeekate war do, war ma duu ay kuna, jeeray ber Isa Almasihu maadi kuna.

27Saadi war hunadi ma cerbu Almasihu Allinjildi, hala, nda ay kaa ta guna war wala ay na kaa, ay ma mom ka war go mara lakal foo kuna, ka war go

1.13
Diy 21.33
1.14
Diy 21.33
1.17
Diy 21.33
1.19
Diy 16.7; Kor-II 1.11; Fim 1.22
1.20
Oro 8.19; 14.8; Kor-I 6.20
1.21
Gal 2.20
1.23
Yeh 12.26; Tim-II 4.6
1.27
Kor-I 16.13; Efe 4.1; Žud 1.3

tangam nda hunde foo Allinjil naanaydi se. 28War ma si nan iberediyo ma hanburndi war. Woodi ci i se addelil ka i go halaci kuna, amma a ci war se kallasi. Woodi na hun bara Yerkoy do. 29Haya ka se Almasihu alhormadi ra, Yerkoy noo war ngu anneemadi, hala war ma naanay ga, hala war ma duu ka laajaaba a maaganda se. 30War ma tangam misedi ka war guna ay tangam nda, ka hala morayda war mom ka ay go tangam woodi ra.

1.29 *Mat 5.11-12; Diy 5.41*
1.30 *Diy 16.19-40; Tes-I 2.2; Ebe 10.32*
2.1 *Kor-II 13.14; Kol 3.12*
2.2 *Yeh 3.29; Oro 15.5*
2.3 *Oro 12.10; Gal 5.26; Piy-I 5.5*
2.4 *Kor-I 10.24*
2.5 *Mat 11.24*
2.6 *Yeh 1.1; 5.18*
2.7 *Mat 20.28; Yeh 1.14; Oro 8.3; Kor-II 8.9; Ebe 2.17*
2.8 *Mat 26.39; Yeh 10.18; Oro 5.19; Kor-I 1.23; Ebe 5.8*
2.9 *Diy 2.33; Efe 1.20-21; Ebe 2.9*
2.10 *Mat 28.18; Oro 14.11; Efe 1.10; Kol 1.20*
2.11 *Yeh 13.13*

Ka yeendi ngu bomo ganda ka hanga Isa

2 N'bay, ♦Almasihu go yayndi war binedi, a go noo war bine nga baadi ra ? Nga Hundedi go mara war, war go tamala ka hinni cere se, wala ? 2Saadi, wa tabatindi ay ɲaalidi, wa may anniya foo, nda baa foo, nda hunde foo, nda hungu foo. 3War ma si dam haya foo nda cense, wala fooma yaada. Amma bomo-yeendi-ganda ma kate ka war ma kanba boro tanaadiyo sanda i bisa war. 4Boro foo kul, ma si hugay ngu bomo yentasudiyo ni, amma a ma kula boro tanaadiyo wondiyo.

5Anniyadiyo ka goo Isa Almasihu kuna ma garndi war kuna.

6Nga nda Yerkoy go hima,
Amma a na taasi ka kanba misedi ka a sawa nda Yerkoy.
7Amma a fur haya kul ka na a may,
A dam ngu nda baɲɲa,
Ka himandi ngu nda boro.
8A bangay sanda boro ni,
Nga jaati ya yeendi ngu bomo ganda,
A may alladam hala a bun, hala a bun ♦salibdi ga.
9Woodi se Yerkoy mo hinsa ka jeer ga,
Ka duu ka noo ga maadi ka go maadiyo kul beene.
10Saadi, Isa maadi ra kanje kul go ta sujudu
Ja beenediyo ra, nda gandadi ga, nda gandadi cire.
11Hala yer Baba Yerkoy jeeraydi kuna,
Deene kul ma har ka Isa Almasihu ci ♦San.

Ka naray sanda annuura

12Saadi, ay bine-baakoyyo, misedi ka war go
alladam saa kul, wa goy war kallasidi ra nda hanburay
nda jijir. A ma si ci ay jine ni, amma a ma tonton
morayda ka ay si war do. 13Haya ka se Yerkoy goy war
nda cere game, a noo war hinay, hala war ma dam
nga ibaydi.
14Wa dam hayadiyo kul bila nda ŋuunu-ŋuunu wala
sika. 15Hala war ma kaa boroyo ka ga na teje si, nda
boroyo ka go henen. War ma kaa Yerkoy ijeyo ka jiibi
kul si i kuna, jaman janbante laalo woo kuna. War
go naray sanda annuura adduŋŋaadi ra. 16Wa kanba
huna ciinidi. Saadi ye hin ka jeer ay bomo ‘Almasihu
jaaridi han, ka ay na jur yaada, ay na goy yaada.
17War naanaydi ci kaadim, ka ci sara Yerkoy se. Wala
nda ay go kaa sara ka go mun ka tonton sara woodi ga,
ye ɲaali, ye yee ka ɲaali, war kul banda. 18War mo, wa
ɲaali nda misedi, wa ɲaali ay banda.

Timote nda Epafroditi

19Yer ‘San Isa maadi ra, ye tammaha ay ma sanba
war se Timote a si gay, hala a ma yayndi ay jaati
binedi, saa ka ay duu war alhabar. 20Haya ka se ay
si may ne boro foo ka go may ay anniyadiyo, ka war
hujundiyo go a bine ra. 21Ngi kul si taasi bara ngi
bomo yentasudiyo, a na ci Isa Almasihu wondiyo.
22War go bay ka Timote siindi, a noo ngu bomo
‘Allinjil goydi se ay banda, misedi ka ijekayna go dam
ngu baba banda. 23Ye tammaha ay ma sanba ga war
se, saa ka ay guna fondo ay misedi ra. 24Ye naanay
Sandi ka ay jaati, ye ta kaa a si gay.
25Ay guna ka a boori ay ma sanba war se ay
harmedi Epafroditi, ka ci ay goykasine goydi ra nda
tangamdi ra. Nga banda na war sanba yene haya ka
ay hugay nda ay yentasudiyo. 26Haya ka se a hinsa ka
baa ngu ma guna war kul, a binedi dor hayadi ka se
war mom ngu wircidi. 27A wirci, hala a baa ka bun,
amma Yerkoy hinni a se. A na ci nga foo se, amma ay
mo se, hala ay ma si duu hujun ka tonton hujun ga.
28Ay ceŋe ka sanba ga, hala war ma ɲaali saa ka war
guna ga, hala ay hujundi ma si bow. 29War ma kubay

2.12 *Kor-II 7.15*
2.13 *Kor-I 12.6; Gal 2.8; Efe 1.5; Ebe 13.21*
2.14 *Kor-I 10.10; Piy-I 4.9*
2.15 *Mat 5.45, 48; Diy 2.40; Efe 5.1; Tes-I 3.13*
2.16 *Kor-I 1.8; 9.24; Tes-I 2.19*
2.17 *Oro 15.16; Kor-II 6.10; 12.15; Tim-II 4.6*
2.19 *Diy 16.1*
2.20 *Kor-I 16.10*
2.21 *Kor-I 10.24*
2.22 *Kor-I 4.17; Tim-I 1.2*
2.25 *Oro 16.3, 9; Kor-II 8.23; Kol 4.11; Fim 1.1-2*
2.29 *Kor-I 16.18; Tim-I 5.17*

ga yer Sandi maadi ra nda ɲaali ber. War ma berndi boro wooyo cille. 30Haya ka se Almasihu goydi se na a baa ka bun. A fur ngu hundedi, hala a ma yee war me, goydi ra ka war go dam yene.

Yer ma si hanga assobon

3 Saadi ay ɲaa-ijeyo, wa ɲaali ♦Sandi maadi ra. Ay si fara ka hantum war se haya foo-foo wooyo, i yakuwandi war.

2Wa yeendi lakal boro hanšidiyo se, nda goykoy futudiyo se, nda woodiyo ka ♦bangu-hirowdi ci tangari. 3Haya ka se yer nga ci woodiyo ka hirow-bangu. Yer go kaadim Yerkoy nga Hundedi ra. Yer go jeer yer bomo Isa Almasihu alhorma, yer si dam yer naanaydi assobon kuna. 4Ay mo, ye hin ka dam ay naanaydi ay assobondi kuna.

Nda boro foo go hungu ka ngo hin ka naanay assobon, ye hin ka bisa boro woodi. 5Ay hirow-bangu jirbi yaahantedi han, ay ci Izirayel alkabiiladi boro, ay mayndi Benžamen siidi ra, ay ci Ebere, ay ci Ebere ije, ay hanga ♦Fariziyendiyo ašaraadi, 6Ka cerbu ay sooboydi, ay dorkoto ka laajaaba ♦Egilizi borodiyo. Haya kul ka tenje ♦Ašara kuna, teje kul si ay ga.

7Amma haya wooyo ka bara i ci ay se gomni, ye honno gi sanda yaada, ♦Almasihu maaganda se. 8Ye honno mo hayadiyo kul sanda yaada, ka duu woodi ka bisa haya kul : ka hinsa ka bay ay San Isa Almasihu. Nga maaganda se ay fur haya kul, ye honno gi sanda jiibi hala ay ma duu Almasihu. 9Ay ma garndi a kuna. A na ci ay ♦tenjedi ka go hun Ašara kuna, amma nda woodi ka go hun Almasihu naanay ra, tenjedi ka go hun Yerkoy do, naanay kuna. 10Hala ay ma bay Almasihu, nda hinay ka yee ka hunandi ga, nda nga tujurdiyo marakasinaydi, hala ay ma hima nda ga nga bundi ra. 11Hala ay ma hin, nda a go kuboy, ay ma yee ka huna bukowdiyo nda cere game.

Jur boyrodi

12A na ci ka ay duu a kul, wala ay timmendi a kul. Amma ye jur hala ay ma hin ka din ga, haya ka

2.30 *Kor-I 16.17*
3.2 *Ban 22.15*
3.3 *Oro 2.28-29; 15.17; Gal 6.14-15; Kol 2.11*
3.4 *Kor-II 11.21*
3.5 *Luk 1.59; Oro 11.1; Kor-II 11.22*
3.6 *Diy 21.20; Oro 10.5*
3.7 *Mat 13.44; Luk 14.33*
3.8 *Yeh 17.3; Efe 4.13; Piy-II 1.2*
3.9 *Oro 9.30; 10.5*
3.10 *Oro 6.3-5; Kor-II 1.5*
3.11 *Yeh 11.24; Oro 6.5; Ban 20.5-6*
3.12 *Kor-I 13.10; Tim-I 6.12*

se ay mo Isa Almasihu din ay. 13Ay ŋaa-ijeyo, ay si hungu ka ay din ga. Amma ye dam haya foo : ka dina hayadiyo ka bisa, ka taasi jine wondiyo. 14Ye jur, hala ay ma duu, hayadi ka se Yerkoy kaati yer ngu do, Isa Almasihu maadi ra.

15Yer kul ka timme woo kuna, yer ma hungu mis'o cille. Nda war fahamndi na ci affoo, Yerkoy go fahamndi war a ga. 16Saadi nongu woo ka yer too, yer ma hanga cere, yer ma may anniya foo.

17Ay ŋaa-ijeyo, war ma hima nda ay, wa guna woodiyo ka go hanga misedi ka war guna yer go huna nda. 18Haya ka se boro bobo huna takadi go cerbu ka i ci ˙Almasihu ˙salibdi ibereyo. Ay bay ka cii war se i ciini, ye yee ka cii war se i ciini koyne, ka hem. 19Ngi kokordi ci halaci, ngi koydi ci ngi gundedi. I dam ngi jeeraydi hayadi ka go haawindi gi kuna, i si hungu ni bara adduŋŋaadi hayadiyo. 20Amma yer do go ˙beenediyo ra, dooti mo na yer go batu yer kallasikoydi ka ci yer ˙San Isa Almasihu. 21A go bar yer wane gaadi laybudi, a ta dam ga sanda ngu gaa jeerayntedi cille, nda hinaydi ka a may ka yeendi haya kul ganda.

4 Ay bine-baakoyyo nda ay ŋaa-ijeyo, war ci ay ŋaalidi nda ay barajidi. War ma hinsa ka cindi yer ˙Sandi ra, ay bine-baakoyyo.

Bine-damndiyo

2Ye suburndi Ewodiya, ye suburndi Sintiki, i ma ci anniya foo yer ˙Sandi ra. 3Ni mo, ay goykasine naanaynte, ye taasi ni ga ma faaba gi, ngi ka tangam ˙Allinjildi maaganda se ay jere, ngi nda Kilema nda ay goykasine tanaadiyo ka maadiyo hantumndi huna kitabdi ra.

4Wa ŋaali saa kul yer Sandi maadi kuna. Ye yee ka har ga war se koyne, wa ŋaali. 5Borodiyo kul ma bay war boro baynteteraydi beene. Yer Sandi kaadi man. 6War ma si hujun nda haya foo, amma haya kul kuna wa bayndi war wane almušakkadiyo Yerkoy se, nda ŋaareyo, nda suburndiyo, ka dam albarka. 7Saadi Yerkoy alaafiyadi ka bisa bayray kul, ma

3.13
Luk 9.62
3.14
Oro 8.28; Kor-I 9.24; Ebe 6.1
3.15
Kor-I 2.6; Gal 5.10; Efe 1.17; Tes-I 4.9
3.17
Kor-I 4.16; Tim-I 4.12
3.18
Gal 6.12
3.19
Oro 16.18; Kol 3.2; Žud 1.13
3.20
Kor-I 1.7; Efe 2.19; Kol 3.1; Ebe 12.22
3.21
Oro 8.29; Efe 1.19; Kol 3.4
4.1
Kor-I 16.13
4.3
Luk 10.20
4.4
Oro 12.12; Ebe 3.18
4.5
Ebe 10.37; Žak 5.8-9
4.6
Efe 6.18; Tim-I 2.1; Piy-I 5.7
4.7
Yeh 14.27; Efe 3.19

kanba war binediyo nda war hungudiyo Isa Almasihu maadi ra.

8Saadi ay ɲaa-ijeyo, haya kul ka ci ciimi, haya kul ka ci berndi, haya kul ka go ˁtenje, haya kul ka go henen, haya kul ka ci iboyro, nda haya kul ka ci waafakoy, nda haya kul ka ci alhakika nda haya kul ka go hima ka saabundi, haya wooyo nga ma kaa war hungudiyo. 9Hayadi ka war jente, ka war mom, ka war duu ay ga, ka war guna ay ga, wa dam ga. Yerkoy ka ci alaafiya ˁKoy go ta cindi war banda.

Pol dam albarka Filipi borodiyo se

4.9 *Oro 15.33; Kor-I 4.16*
4.10 *Kor-II 11.9*
4.11 *Tim-I 6.6, 8; Ebe 13.5*
4.12 *Kor-I 4.11; Kor-II 11.9*
4.13 *Kor-II 12.9; Tim-I 1.12; Tim-II 4.17*
4.15 *Kor-II 11.8-9*
4.16 *Diy 17.1; Tes-I 2.9*
4.17 *Kor-I 9.11-12*
4.18 *Kor-II 2.14*
4.19 *Oro 2.4; Kor-II 9.8*
4.20 *Oro 11.36; Gal 1.4; Tes-I 1.3*
4.21 *Gal 1.2*

10Ay duu ɲaali ber yer ˁSandi kuna, hayadi ka se war taawondi war anniyadiyo ay se. War anniyadiyo boori, amma war na duu alwakati ka timmendi ga. 11A na ci ay tilasudiyo se na ay har woodi, haya ka se ay jente ka wakkal haya kul kuna. 12Ye waani ay ma huna talkateray kuna wala duuray kuna. Saa kul nda nongu kul, ay jente kungu nda heray, nda ay ma huna duuray kuna wala siitay kuna. 13ˁAlmasihu ka go yakuwandi ay, hinndi ay haya kul.

14Amma a boori ka war faaba ay, ay siitaydi kuna. 15Filipi boroyo, war jaati go bay, saadi ka ay sinti ka waaju nda ˁAllinjildi, ka ay hun Maseduwan, ˁegilizi foo na faaba ay, wala ka kula ay yentasudiyo, nda a na ci war foo. 16War ka, saadi ka ay go Tesalonika, ce hinka war sanba haya ka ay hinsa nda ay yentasudiyo. 17A na ci ka ye taasi faaba, amma ye taasi ˁnaanay-ije bobo ma tonton war barajidi ga ka go ˁbeene. 18Ay duu hayadi kul, ay go duuray kuna. Ay ton nda almanyo, saadi ka Epafroditi kate yene hayadi ka hun war do. A ci sanda laatikolo ka go may hew kaano, nda sanda sara ka Yerkoy yadda, ka go kan a se. 19Ay Koydi go doonandi war yentasudiyo kul, nga wane almandi kuna nda jeeray Isa Almasihu kuna.

20Yala jeeray ma bara Yerkoy ka ci yer Baba se, hala jamandiyo kul kuna. Amin !

Foo cere-cerente

21War ma foo ˁisuubantediyo kul ka go Isa Almasihu kuna. War harmediyo kul ka go ay banda go foo war.

22 Isuubantediyo kul go foo war, ʻhenentediyo ka go goy ʻSezar huu jaati go foo war.

23 Yala yer ʻSan Isa Almasihu anneemadi ma bara war kul ga ! Amin !

4.22
Diy 9.13
4.23
Oro 16.20; Gal 6.18

Batakidi ka Pol hantum
KOLOSI
borodiyo se

Hantumkoydi : Pol
Woodiyo ka se a hantum : Kolosi Kerecendiyo
Jiiridi ka a hantum : Jiiri woyduu (60) Isa Almasihu hayndidi banda

Batakidi Fahamndidi

Kolosi koyradi go bara ʼAzi Kayna (ka ci Turki jeeno) gandadi kuna, a goo Efezi koyradi se kilometer jongu-nda-woyduu (160) here, a duu ka man Hiyerapolis (4.13) nda Lawodise koyradiyo (2.1 ; 4.16). Boro bobo go baa ngiyo ma koy Kolosi, haya ka se maamala koyra nono.

Ka gar Pol na bay ka koy Kolosi wala Lawodise, ʼSandi kayndi ʼegilizi hinka koyra hinka wooyo ra (2.1). Lalla Kolosi borodiyo bay ka kaa dam maamala Efezi. Dooti i mom Pol waaju ʼAllinjil (Diyadiyo 19.10), woodi banda i yee ngiyo do ka sinti egilizi. Woodiyo ka goy Kolosi egilizidi kuna ce bobo ci wooyo : Epafras (1.7-8 ; 4.12-13), Timote (1.1), nda Arkip (4.17). Lalla Arkip ci egilizidi pasterdi, egilizi borodiyo bara i mara Filemon do ka go Kolosi (wa guna Filemon Batakidi Fahamndidi).

Saadi ka Pol bara kasa (4.3,10,18), Epafras noo ga Kolosi egilizidi alhabar. (1.8). Egilizidi go koy jine naanay kuna, amma tangari-cawndiyo bangay egilizidi kuna. Cawndi woodiyo ci addin alaadadiyo (2.16), nda ka yabudu almalaykayo (2.18), nda bayray ka si gunandi (2.18-19), nda assobon ŋankar (2.20-23). Tišik nda Onezim ya ci Pol dontokoydiyo (4.7-9) bataki woo se. A go faaba Kolosi borodiyo hala i ma faham ka ʼAlmasihu folloku go hima ka laamu ngi hunadiyo.

Cawndidiyo ka goo bataki woo kuna nda Efezi batakidi kul go hinsa ka hima (wa guna Kolosi jemna 3-4). Bataki hinkadi kul go hima. Jemna lawaldi ci cawndiyo, ahinkantedi ci hayayo ka boro go hima ka dam.

Kolosi batakidi jemna ber hinkadi ci :
1. Almasihu ci Takakoydi, a goo haya kul se beene (1–2)
2. Woodi almaanadi Kerecen hunadi se (3–4)

Misedi kul ka bataki hinkadi go hima, fay-fay kayna go i game. Efezi batakidi go cerbu ka egilizi ci Almasihu assobondi, ka gar Kolosi batakidi go cerbu Almasihu sanda Egilizi ka ci assobondi bomodi (1.18). A ci mo hayadiyo kul bomodi, haya ka se a ci yer Sandi ka yee ka huna bukowdiyo nda cere game (1.18)

Yer ka ci Kerecenyo, Almasihu ci yer hunadi (3.4) : yer go naanay ga yer kallasidi se, yer go huna a kuna (2.6). Hayadi ka a ci se, nda hayadi ka a dam se, Almasihu go hima ka laamu yer hunadi.

Sintidi

1 Pol, ka ci Isa Almasihu ʼdiya Yerkoy ibaydi ra, nda
yer harmedi Timote.
2Yer go foo ʼisuubantediyo nda yer ŋaa-ije
naanayntediyo ʼAlmasihu kuna, ka go Kolosi
koyradi ra.
Yala Yerkoy ka ci yer Baba nda yer ʼSan Isa
Almasihu ma noo war anneema nda alaafiya.

Pol go ŋaare ka dam Yerkoy se albarka

3Yer go dam Yerkoy se albarka, ka ci yer ʼSan Isa
Almasihu Baba, yer'o ŋaare war se saa kul. 4Yer mom
war naanaydi Isa Almasihu kuna, nda baadi ka war'o
may ʼisuubantediyo kul se. 5Tammahadi ka jisindi war
se ʼbeenediyo ra maaganda, nda ʼAllinjil ciinidi ka ci
ciimi, ka war bay ka mom. 6Allinjildi go war game,
nda adduŋŋaadi kul kuna. A dam ijeyo, a tonton saa
kul. War mo ci mise woodi, ja handidi ka war mom,
ka war bay Yerkoy anneemadi nda ciimi. 7Misedi ka
Epafras fahamndi war, ka ci yer bine-baakoydi nda yer
goykasinedi, a ci ʼAlmasihu kaadimkoy naanaynte. 8A
har yer se baadi ka ʼHunde-Henenodi dam war kuna.
9Woodi se yer mo, ja handidi ka yer mom ga, yer
go ŋaare Yerkoy war se saa kul. Yer go taasi a ga war
ma ton nda ngu ibaydi fahamaydi, nda ka Yerkoy ma
noo war bayraydi nda lakal timmo. 10Hala war ma
huna yer Sandi se nda mise ka a go hima nda, war
ma dam haya ka go hinsa ka kan a se. War ma dam
goy boyroyo, war ma tonton ka bay Yerkoy. 11Yerkoy
hinaydi wane jeeraydi ma yakuwandi war nda gaabi
kul, hala war ma gaabundi ka subur saa kul, ŋaali
ra. 12Wa dam Yerkoy ka ci yer Baba se albarka, nga
ka dam yer nda kaayakoyyo isuubantediyo banda
annuura kuna. 13Nga nga kallasi yer kuboy hinaydiyo
ra, a duu ka jisi yer nga Ijedi ka a go hinsa ka baa,
kokoyteraydi ra. 14Nga nga ʼborcinndi yer nda nga
kuridi, a yaafa yer junubudiyo.

Isa ci lawaldi

15Ijedi ci Yerkoy ka si gunandi himaray, a ci Ije-
follokudi ka bisa taka-haya kul. 16Haya ka se nga kuna

1.1 *Kor-I 1.1; Kor-II 1.1*
1.2 *Oro 1.7*
1.3 *Oro 1.8*
1.4 *Diy 9.13; Gal 5.6; Efe 1.15*
1.5 *Tes-I 5.8; Tim-II 2.15*
1.6 *Yeh 15.16; Oro 10.18*
1.7 *Fim 1.23*
1.8 *Oro 15.30*
1.9 *Oro 1.10; Efe 1.15, 17*
1.10 *Kor-II 5.9; Efe 4.15*
1.11 *Efe 1.2,4; Fil 4.13*
1.12 *Diy 20.32; 26.18; Efe 5.20*
1.13 *Piy-II 1.11*
1.14 *Oro 3.2; Efe 1.7*
1.15 *Yeh 1.18; 14.9; Ebe 11.27*
1.16 *Yeh 1.3; Oro 11.36; Efe 1.20-21*

na haya kul ka go beenediyo ra nda gandadi ga takandi, woodiyo ka go gunandi, nda woodiyo ka si gunandi, kokoyteraydiyo nda laamudiyo nda jeeraydiyo nda hinaydiyo. Isa Almasihu nga taka i kul, i kul takandi a se. 17A go hayadiyo kul jine, hayadiyo kul go din cere nga kanba kuna. 18A ci ♦egilizidi assobondi bomodi. A ci sintidi, nga nga ci boro lawaldi ka yee ka huna bukowdiyo nda cere game, hala a ma kaa lawaldi haya kul kuna. 19Haya ka se a kan Yerkoy se nga attabiyadi kul ma timme ngu Ijedi kuna. 20Yerkoy go baa nga nda haya kul ma waafaku Isa kuna, hayadiyo ka go ganda nda beenediyo ra. Nga nga dam alaafiya nda Isa kuridi, ka mun ♦salibdi ga.

1.17 *Yeh 1.2*
1.18 *Diy 26.23; Oro 8.29; Ebe 1.6; Ban 1.5*
1.19 *Yeh 1.16; Efe 1.5*
1.20 *Oro 5.10; Efe 1.10*
1.21 *Oro 5.10; Efe 2.3*
1.22 *Oro 5.10; 7.4*
1.23 *Oro 11.22; Kor-I 3.5; Efe 3.17*
1.24 *Kor-II 1.5; 6.10; 12.27*
1.25 *Kor-I 3.5; Efe 3.2; Ebe 4.12*
1.26 *Oro 16.25*
1.27 *Mat 13.11; Oro 2.4; 8.10*
1.28 *Kor-I 2.6-7; Efe 5.27*
1.29 *Kor-I 15.10; Kor-II 11.23; Efe 1.29*

21War ka jinaadi war ci yowyo nda ibereyo Yerkoy se, war hungudiyo nda war goyfutudiyo maaganda se. 22Morayda nga assobon bundi ra, a noo ngu gaadi hala war ma waafaku ka kay a jine ♦henen kuna, ifutu foo si war ra, nda bila teje. 23Woodi damndi nda war naanaydi go arrasasu yakuwante beene. ♦Allinjildi ka war mom, war ma si fur nga tammahadi, ka waajundi taka-hayadiyo kul se ka go beenedi cire, ka se ay Pol, ci kaadimkoy.

Pol goydi Egilizidi se

24Morayda ye ɲaali ay siitaydiyo kuna war maaganda se. Saadi hayadiyo ka kuma ♦Almasihu hottaydiyo, ye timmendi gi ay assobondi ra, nga gaadi se ka ci ♦egilizidi. 25Nga se na ay kaa kaadimkoy, ka gar Yerkoy talfi ay ga war misedi, hala ay ma timmendi ka waaju nda Yerkoy ciinidi. 26Sirridi ka Yerkoy tugu jaman bisantediyo nda jiiridiyo kul kuna, morayda a bangay ♦isuubantediyo se. 27Yerkoy baa ka bayndi sirri woo wane duuraydi jeeraydi ♦alkabiila-tanaadiyo se, hala i ma bay ka : nda Almasihu go war hunadi ra, woodi ci jeeraydi tammahadi.

28Nga na yer go fee, ka waaju boro kul, nda ka cawndi boro kul nda bayray. Hala boro foo kul ma bangay Yerkoy jine, a ma timme Almasihu kuna. 29Woodi se na ye hinsa ka goy, ka tangam nda Almasihu gaabidi, ka go n'ay hinay.

2 Ye baa war ma bay tangam berdi ka ye dam war
se, nda woodiyo ka go Lawodise koyradi ra, nda
woodiyo kul ka ay nda i moodiyo na kaa itaaci. 2Hala
ngi binediyo ma ton nda bine-yayndi, i ma mara nda
baakoyteray, i ma duu ka ton nda bayray naanaynte,
hala i ma bay Yerkoy sirridi, ka ci Babadi nda
ˈAlmasihu. 3Sirri woo kuna, lakal nda bayray alman
kul go tugu. 4Ye har woo, hala boro foo ma si hiila war
nda ciini boyroyo. 5Nda ay assobondi si war jere, ay
lakaldi go war jere. Ye ŋaali ka guna war hangadi, nda
war naanay yakuwantedi Almasihu kuna.

Huna Isa banda

6Saadi, war ma huna nda misedi ka war naanay yer
ˈSan Isa Almasihu nda. 7War ma sinjindi a ra, ka cen
a beene. War naanaydi ma yakuwa, nda misedi ka i
cawndi war nda, war ma hinsa ka dam albarka.

8War ma yeendi lakal, hala boro foo ma si kandi
war se kumsay, nda bayray yaadayo ka ci albida. Bara
i cawndidiyo si tuuji bara borodiyo kanidiyo ga, nda
adduŋŋaa jinnidiyo ga. I si tuuji ˈAlmasihu ga.

9Haya ka se Almasihu gaadi kuna, Yerkoy
attabiyadi kul go timme. 10War mo timme a ra, nga
nga ci hinay kul nda laamu kul amirdi. 11Nga kuna na
war ˈhirow-bangu, ka na ci bangu-hirow ka kanba nga
dam. Amma Almasihu nga dam ga, saadi ka a kow yer
assobon junubudiyo. 12Saadi ka war ˈbatizendi, war
fijindi Isa banda. Nga banda mo, war yee ka huna,
misedi ka war naanay Yerkoy hinaydi, ka yee ka
hunandi Isa bukowdiyo nda cere game.

13War ka bay ka bun war junubudiyo ra, nda ka
war na hirow-bangu, Yerkoy hunandi war Isa banda,
ka yaafa yer junubudiyo kul. 14A tuusu hantumdi
ka yaamar jukundidi ka bara yer se. A kow ga, a
kanji ga ˈsalibdi ga. 15A hoobundi laamukoydiyo nda
hinaykoydiyo, a laybundi gi borodiyo jine, saadi ka a
duu i ga jaari.

16Boro foo ma si teje war ŋaa nda ŋin mise ra,
wala jingar ga, wala handu taawodi ga, wala ˈhinjam-
jaaridiyo ga. 17Haya wooyo kul na ci kala hayadiyo
ka go ta kaa biidi, amma ciimidi ci Almasihu. 18Boro

2.1
Ban 1.11
2.2
Oro 16.25; Efe 6.22
2.3
Oro 11.33; Kor-I 1.24, 30
2.4
Oro 16.18
2.5
Kor-I 5.4; Piy-I 5.9
2.6
Yeh 13.13
2.7
Efe 3.17; 4.21
2.8
Gal 4.3; Tim-I 6.20
2.9
Yeh 1.16
2.10
Mat 28.18; Efe 1.22
2.11
Oro 2.29; Gal 5.24; Fil 3.3
2.12
Mat 28.9; Oro 6.5
2.13
Efe 2.1,5; 4.32
2.14
Efe 2.15; Piy-I 2.24
2.15
Mat 12.29; Luk 10.18; Yeh 12.31; Efe 6.12
2.16
Mar 7.19; Oro 14.17; Gal 4.10
2.17
Ebe 4.3; 8.5; 10.1
2.18
Kor-I 9.24; Fil 3.14

foo ma si hasara war se war barajidi, ka ciinandi ngu bomo, ka yabudu almalaykayo, ka hirow haya kuna ka a na guna, a wasu ngu hungu futudiyo ra. 19A si hanga Almasihu, ka ci bomodi, ka go mara dobdiyo nda linjiyo, hala assobondi kul ma yakuwa misedi ka Yerkoy go baa.

20War bun Almasihu banda addu ŋ ŋaa jinnidiyo kul se. Sanda war go huna addu ŋ ŋaadi ra, ma se war go alladam addu ŋ ŋaadi alhukumdiyo ? 21« Ma si din ! », « Ma si taba ! », « Ma si taar ! » 22Alhukumyo nono ka si may aloomur nda i goy nda gi, bara i tuuji borodiyo yaamardiyo nda ngi cawndiyo ga. 23Nda ciimi, i may bayray kayna moo-guna ga, bara i may ngi bomo addindi, i ciinandi ngi bomo, i torro nguyo assobon. Amma haya wooyo si may nafa kul, hala i ma din ngi bomo ifutu ga.

2.19 *Efe 1.22; 4.16*
2.20 *Oro 6.6; Gal 4.3,9*
2.22 *Mat 15.9; Kor-I 6.13*
3.1 *Mar 16.19; Oro 6.5*
3.2 *Fil 3.19-20*
3.3 *Oro 6.2; Kor-II 5.14*
3.4 *Gal 2.20; Piy-I 1.13; Yeh-I 3.2*
3.5 *Oro 6.2; Gal 5.24*
3.7 *Efe 2.2*
3.8 *Efe 4.22, 29,31*
3.9 *Oro 6.6; Efe 4.25*
3.10 *Oro 6.4; 12.2; Kor-II 4.16; Efe 2.10; 4.23*
3.11 *Oro 10.12; Kor-I 7.19; 12.13; Gal 3.28; Efe 1.23*

Misedi ka yer ma huna nda

3 War yee ka huna ♦Almasihu banda, saadi wa taasi ♦beene hayadiyo, dooti ka Almasihu go goro Yerkoy jere gumodi ga. 2Wa booni beene hayadiyo, war ma si booni addu ŋ ŋaadi wondiyo. 3Haya ka se war bun, war hunadi go tugu Almasihu banda Yerkoy kuna. 4Saa ka Almasihu, ka ci war hunadi, go ta bangay, war mo go ta bangay a banda jeeray kuna.

5Saadi, war ma wii goyfutudiyo ka war go dam addu ŋ ŋaadi ga : ka ci azzina, nda jiibi, nda booni futuyo, nda waha, nda joote ka ci tooru yabudu. 6Haya wooyo maaganda se na, Yerkoy dukuraydi go ta kam woodiyo ga ka si yadda ka hanga ga. 7War cindi ka dira haya wooyo ra, saadi ka war go huna junubu ra. 8Amma morayda, wa fur haya wooyo kul, ka ci : dukuray, nda wasu, nda laala, nda ka wow boro, nda meefutay, ka go hin ka fatta war meedi kuna. 9War ma si tangari cere se, war fur ♦boro jeenodi nda ngu goyfutudiyo. 10Saadi war daabu nda boro taawodi, ka go filla ka taawondi bayray kuna, hala ma hima nda woodi ka taka ga. 11Huna taawodi si fay-fay ♦Girek boro, wala ♦Alyahuudu, wala boro ka ♦hirow-bangu, wala boro ka na hirow-bangu, wala yow, wala ganji

boro, wala baŋŋa, wala borcin. Amma Almasihu ci haya kul, a go yer kul kuna.

12Saadi, misedi ka Yerkoy ˈsuuba war, boro ˈhenenoyo nda ay bine-baakoyyo, war ma daabu nda bine ka go hinni, nda boori, nda yeendi bomo ganda, nda baynteteray, nda subur. 13War ma subur cere. Nda affoo cim saa ka a wurru affoodi, war ma hinje cere se. Misedi ka Almasihu yaafa war se, war mo ma yaafa cere se. 14Haya wooyo kul jine, war ma daabu nda baa, ka ci ka marakasinayteray timmentedi.

15Saadi Yerkoy alaafiyadi, ka maaganda se war kaatindi, hala war ma kaa assobon foo, ma laamu war binediyo ra. War ma bay gomni. 16Yala Almasihu ciinidi ma goro war kuna ka bow. Wa cawndi cere, wa waaju cere bayray kuna, nda ˈzaburyo, nda saabuyo, nda dooniyo Yerkoy se. Wa saabu yer ˈSandi war binediyo ra, nga anneemadi sabab kuna. 17Haya kul ka war go dam, ciini kuna wala goy kuna, war ma dam i kul yer San Isa maa ga. Nga maadi ga, war ma dam yer Baba Yerkoy se albarka.

Misedi ka kurŋe nda wonde ma huna nda

18Woyyo, war ma may war kurŋediyo ga alladam, misedi ka a hima yer ˈSandi jine.

19Kurŋeyo, war ma baa war wondediyo, war ma si futu i ga.

20Ijeyo, wa berndi war hayradiyo haya kul kuna, haya ka se a yajab yer Sandi.

21Babayo, war ma si dukurndi war ijediyo, hala ngi bine ma si hun.

22Baŋŋaayo, war sandiyo ka go adduŋŋaadi ra, wa berndi gi haya kul kuna. A na ci ni, ka dam hayadi ka go kan borodiyo se, saa ka i guna war. Amma war binedi ma kaa bine boyro, ka go berndi Yerkoy. 23Haya kul ka war go dam, war ma dam ga nda war binedi kul. War ma dam ga Sandi se, bila borodiyo se. 24War ma bay ka war go ta duu Sandi do kaaya ka ci war barajidi. War ma kaa baŋŋa yer Sandi ˈAlmasihu se. 25Haya ka se, boro ka tooŋe, a ta duu a tooŋe barajidi. Yerkoy jine, borodiyo si fay-fay.

3.12 *Kor-II 6.6; Gal 5.22-23; Efe 4.2; Fil 2.3*
3.13 *Efe 4.2,32*
3.14 *Oro 15.5; Kor-I 13.1-13*
3.15 *Yeh 14.27; Oro 12.5; 14.19*
3.16 *Oro 10.17; Efe 5.19*
3.17 *Kor-I 10.31; Efe 5.20*
3.18 *Efe 5.22*
3.24 *Mat 16.27; Diy 20.32*
3.25 *Diy 10.34*

4 Maaleyo, war ma noo war baŋŋaadiyo se hayadi
ka go tenje, a hima. War ma bay ka ˙San go war se
˙beenedi ra.

Cawndi tanaayo

2War ma gaabu ŋaare kuna, wa hawjay ŋaare ra ka
dam albarka. 3War ma ŋaare yer mo se, hala Yerkoy
ma fer ngu ciinidi se fondo, mise ka kuna ay ma waaju
˙Almasihu sirridi, ka se ay go galangayo kuna. 4Wa
ŋaare ay ma bayndi ga, misedi ka ye hima ka cii nda.
5War ma huna nda alladam woodiyo ka si naanay jine,
war ma si mursundi alwakatidi. 6Saa kul war ciinidi
ma may anneema, a ma may ciiri, hala war ma bay
misedi ka war go jaabi boro foo kul nda.

Foo cere-cerente

7Tišik ci yer harmedi, yer bine-baakoy, kaadimkoy
naanaynte, ay goykasine yer ˙Sandi goydi kuna. A
go ta toondi war se ay alhabar. 8Ye muray ka sanba
ga war se, hala yer ma mom war alhabar, nda mo a
ma yayndi war binediyo. 9Ye sanba ga nda Onezim
ay bine-baakoy, ka ci war kuna affoo, a ci ay harme
naanaynte. I ta har war se hayadi kul ka damndi ne.

10Arisitark, ka ci ay hangakasine kasa-huudi ra, go
foo war, nda Marki, ka ci Barnabasu base. War bay ka
duu yaamar nga misedi ra, nda a kaa war do, war ma
kubay ga. 11Yesu, ka i kaati nda Jisitis, mo go foo war.
Ngi foo nga ci ˙Alyahuuduyo[a] ka ci ay goykasinediyo
˙Yerkoy kokoyteraydi se. I yayndi ay binedi. 12Epafras,
ka ci war kuna affoo, go foo war. A ci Isa Almasihu
baŋŋa, a ŋaare war se saa kul, hala war ma kaa boro
yakuwante, nda boroyo timmente, ka go berndi
Yerkoy ibaydi. 13Haya ka se ye seedeteray a se, ka a
may war se anniya ber, nda Lawodise nda Hiyerapolis
koyradiyo borodiyo se. 14Luka, ka ci lotokordi, ka ci
ay bine-baakoy, nda Demas, go foo war. 15War ma
foo ay ŋaa-ijediyo ka go Lawodise, nda Nimifas nda
˙egilizidi ka go nga huudi ra.

16Saa ka war benndi ka caw bataki woo, war ma

4.2 *Luk 18.1*
4.3 *Diy 14.27; 21.33; Oro 16.25*
4.5 *Mar 4.11; Efe 5.15-16*
4.6 *Mar 9.50; Efe 4.29; Piy-I 3.1*
4.7 *Diy 20.4; Efe 6.21-22*
4.8 *Efe 6.21-22*
4.9 *Fim 1.10*
4.10 *Diy 19.29*
4.11 *Fil 2.25*
4.12 *Oro 15.30; Kor-I 2.6; Fim 1.23*
4.14 *Tim-II 4.10; Fim 1.24*
4.15 *Oro 16.5*
4.16 *Tes-II 3.14; Tim-I 4.13*

a **4.11 –** *Alyahuududiyo* – ˙Kitabdi go har « woodiyo ka hirow-bangu ». Ma guna « hirow-bangu » kitabdi banda here, « Ciinidiyo Fahamndidi » kuna.

dam mise ka kuna a ma cawndi Lawodise egilizidi kuna. War mo ma caw woodi ka go ta hun war se Lawodise.

17 War ma har Arkip se, a ma yeendi lakal goydi se, ka a duu ka hun yer Sandi do, a ma dam ga a ma boori.

18 Ye foo war, ay Pol nda ay kanba hantumndi. War ma hungu ay galangadiyo. Hala anneemadi ma bara war ga.

4.17 *Tim-II 4.5; Fim 1.2*
4.18 *Kor-I 16.21; Tim-I 6.21; Tim-II 4.22; Tit 3.15; Ebe 13.25*

TESALONIKA
borodiyo bataki
LAWALDI
ka na Pol hantum

Hantumkoydi : Pol
Woodiyo ka se a hantum :
Tesalonika Kerecendiyo
Jiiridi ka a hantum : Jiiri woyguu-cindi-foo (51) Isa Almasihu hayndidi banda

Kitabdi Fahamndidi

•Allinjil waaju dira hinkantedi kuna, Pol nda Silwen nda Timote cindi Toroas koyradi ra, saadi ka Pol handir Maseduwan boro foo beene (Diyadiyo 16.6-11). I na gay hala i dan Eže isa-berdi, hala i ma waaju Allinjil Maseduwan gandadi kuna. Laajaabadi kul ka i duu beene, i kayndi •egilizi Filipi koyradi ra (2.2 ; Diyadiyo 16.12-40). Woodi banda i koy Tesalonika, ka ci Maseduwan ganda koyra berdi. Koyradi si kala •isa-honnodi jere, nda fondo berdi ka go koy Orom koyradi se jingar here, adduŋŋaadi kul maamalakoydiyo go koy Tesalonika. Yerkoy kallasi Tesalonika koyradi kuna boroyo, Allinjil hinsa ka bar ngi hunadi hala ngi naanaydi alhabar say Maseduwan gandadi kul kuna nda nongudiyo kul kuna (1.8 ; 4.10)

Amma hala Tesalonika borodiyo ma naanay, a na baa ka yarasu (Diyadiyo 17.1-10). Allinjil waajukoydiyo sinti ngiyo Allinjil goy koyradi •caw-huudi kuna. Ngi nda •Alyahuududiyo cii nda cere haya ka too yoobu hinja. Allinjil waajukoydiyo fahamndi Alyahuududiyo misedi ka Allaahidu Jeenodi gay a cii •Almasihu bundi nda nga yee ka hunadi beene. I duu ka cerbu ka Isa Nazareti boro nga nga ci woodi ka tabatindi hayadiyo ka annabiidiyo bay ka har. Alyahuuduyo kuna affooyo •tuubi ka naanay, amma Allinjildi hinsa ka duu nafa •Girekdiyo nda cere game (2.14). Alyahuududiyo ka wongu ka naanay laajaaba naanayntediyo. Hala Allinjil waajukoydiyo ceŋe ka fatta Maseduwan koyradi kuna (2.15-16).

Haya ka se Pol nan Tesalonika naanayntediyo siitayyo kuna, a hinsa ka hujun i se. Woodi se, saadi ka a cindi Aten koyradi ra, a sanba Timote Tesalonika, hala a ma yakuwandi ngi naanaydi (3.1-2). Saadi ka Timote yee Pol do, a gar a koy Korenti koyradi kuna, dooti na Timote gar ga (Diyadiyo 18.5). Timote fahamndi ga ka Tesalonika Kerecendiyo go koy jine ngi •Sandi hangadi kuna (3.6).

Tesalonika-I jemna ber hinkadi ci :

1. Allinjil goydi ka Pol dam i do, nda cawndi ka go faaba gi. (1–3)
2. Yaamaryo naanayntediyo se, a cii mo Almasihu yeekatedi beene nda adduŋŋaadi benndi. (4–5)

Yerkoy cii Pol binedi kuna a ma hantum bataki woo naanayntediyo ka goo laajaabayo kuna se. Bataki woo go faaba yer hala yer ma « huna Yerkoy se

nda mise ka a go hima nda, nga ka kaati war ngu kokoyteraydi ra, nda ngu jeeraydi ra. » (2.12).

Sintidi

1 Pol nda Silwen nda Timote,
Go foo Tesalonika koyradi ˙egilizi borodiyo, ka ci yer Baba Yerkoy nda yer ˙San Isa Almasihu wane.

Yala anneema nda alaafiya ma noondi war se, ka hun yer Baba Yerkoy nda yer San Isa Almasihu do !

Pol dam albarka Yerkoy se Tesalonika borodiyo naanaydi se

2Yer go ŋaare saa kul, ka dam Yerkoy se albarka war kul se, 3Yer'o hungu saa kul yer Baba Yerkoy jine, war naanaydi goydi, nda war baadi goydi, nda war dorkotodi yer ˙San Isa Almasihu tammahadi kuna.

4Yer go bay, yer ŋaa-ijeyo, ka war ci Yerkoy baakoyyo, a suuba war. 5Yer ˙Allinjildi na waajundi nda ciiniyo ni, amma nda ˙Hunde-Henenodi hinaydi nda naanay ber. Haya ka se war go bay ka yer cerbu yer bomo nda mise war maaganda, saa ka yer go war game. 6War jaati, war hanga yer huna takadi nda yer Sandi wondi. War duu ciinidi nda ŋaali Hunde-Henenodi kuna, ka gar war duu hottay bobo. 7Hala war kaa taamaysa Maseduwan nda Akayi gandadiyo naanayntediyo kul se. 8A na ci Maseduwan nda Akayi ra ni, war momndi yer Sandi ciinidi, amma war Yerkoy naanaydi bayndi nongudiyo kul kuna, hala a si too nda yer ma har ga. 9Haya ka se, borodiyo kul go filla misedi ka war kubay yer nda, nda misedi ka war naanay Yerkoy, ka fur toorudiyo, ka kaa Yerkoy hunantedi, baŋŋa ka ci ciimi. 10War go batu ˙Yerkoy Ijedi, ka a yee ka hunandi bukowdiyo nda cere game. Isa go ta hun ˙beenediyo ra, a go ta kallasi yer dukuraydi se ka go ta kaa.

Pol goydi Tesalonika koyradi ra

2 Yer ŋaa-ijeyo, war jaati go bay ka yer kaadi war do na kaa yaada. 2Misedi ka war go bay ga nda, yer duu hottayyo nda siitayyo Filipi koyradi ra.

1.1 *Diy 15.22; 16.1; Oro 1.7; Tes-II 1.1*
1.2 *Oro 1.8; Efe 5.20*
1.3 *Oro 8.25; Kor-I 13.13; Gal 5.6; Fil 4.20; Tes-II 1.11; Žak 2.14-26*
1.4 *Kol 3.12; Tes-II 2.13*
1.5 *Oro 1.6; 15.13; Kor-II 2.12; Tes-II 2.14*
1.6 *Kor-I 4.16; Kor-II 6.10*
1.7 *Diy 16.4; 18.12; Tim-I 4.12*
1.8 *Oro 1.8; Tes-II 3.1*
1.9 *Mat 16.16; Gal 4.8*
1.10 *Oro 1.18; Kor-I 1.7*
2.1 *Tes-II 1.10*
2.2 *Diy 4.19; 16.22-23; 17.1-9; Fil 1.30*

Woodi se Yerkoy noo yer anniya, hala yer ma waaju Yerkoy ♦Allinjildi, tangam bobo kuna. 3Haya ka se yer waajudi si tuuji tangari ga, wala addelil futu, wala janba. 4Amma misedi ka Yerkoy yadda yer ga, a talfi Allinjildi yer ga, saadi yer si cii hala yer ma dam haya ka go kan borodiyo se, amma hala yer ma kan Yerkoy se, ka jesesu yer binediyo. 5Abada, yer na bay ka hiila, war go bay woodi se haya. Abada yer na joote, Yerkoy ci yer seede. 6Yer na taasi jeeray ka hun borodiyo do, wala war do, wala boro tanaayo do.

2.3 *Kor-II 2.17; 4.2*
2.4 *Oro 2.29; Gal 2.7; Tim-I 1.11; Ban 2.23*
2.5 *Diy 20.33; Oro 1.9*
2.6 *Yeh 5.41, 44; Kor-I 9.1-2; Kor-II 11.7-11*
2.8 *Oro 1.1; Kor-II 12.15; Yeh-I 3.16*
2.9 *Diy 18.3; Tes-II 3.8*
2.10 *Oro 1.9; Kor-II 1.12*
2.11 *Kor-I 4.14; Gal 4.19; Tim-I 1.2; Fim 1.10; Yeh-I 2.1*
2.12 *Oro 8.28; Efe 4.1*
2.13 *Oro 1.8; Ebe 4.12*
2.14 *Gal 1.22; Tes-II 1.4*
2.15 *Mat 5.12; Luk 24.20*
2.16 *Mat 23.32*

Yer'o hima ka kaa war se tinay, haya ka se yer ci ♦Almasihu ♦diyayo. 7Amma yer ton nda boro bayntetеray war game, misedi ka kankamndikoy go hawjay ngu ijediyo. 8Yer baadi kuna, yer booni ka a na ci Yerkoy Allinjildi foo ni na yer ma noo war, amma yer hundedi jaati, misedi ka war ci yer bine-baakoyyo. 9Ay ɲaa-ijeyo, war go hungu yer goydi nda yer faradi. Ciji nda jaari, yer goy nda gaabi, hala yer ma si kaa war kuna affoo se lenje. Yer waaju war nda Yerkoy Allinjildi.

10War ka ci naanaynteyo ci seede, Yerkoy mo ci ga, ka yer huna war game ♦henen nda ♦tenje kuna, bila teje. 11War go bay mo ka yer dam war kuna affoo-foo kul se, misedi ka baba go dam ngu ijeyo se. Yer suburndi war, yer yayndi war bine, 12yer jumndi war lakaldi war ma huna Yerkoy se nda mise ka a go hima nda, nga ka kaati war ngu kokoyteraydi ra, nda ngu jeeraydi ra.

13Woodi se na saa kul yer go dam albarka Yerkoy se. Saadi ka war duu Yerkoy ciinidi, ka yer momndi war, war na din ga nda boroyo ciini. War din ga nda ciimi jaati, ka a ci Yerkoy ciini, ka go goy war kuna ka go naanay. 14Haya ka se ay ɲaa-ijeyo, war hanga Yerkoy ♦egilizidiyo huna takadi, ka ci Isa Almasihu wane, ka go Žude gandadi ra. War mo, war koyra borodiyo jaati ya laajaaba war, nda hottay foo-foodiyo ka ♦Alyahuududiyo dam Žude egilizidiyo se. 15Alyahuudu woodiyo nga wii yer ♦San Isa, nda annabiidiyo, ngi nga laajaaba yer. Ngi goydiyo na kan Yerkoy se, i ci borodiyo kul ibere. 16I jendi yer ma cii ♦alkabiila-tanaadiyo do, hala i ma kallasi. Saadi i timmendi ngi

junubudiyo, ka i dam saa kul. Amma Yerkoy jukundidi go kokor ka too gi.

Pol go baa ngu ma guna Tesalonika borodiyo

17Yer ta se ay ŋaa-ijeyo, yer mor war ga alwakati ciina, yer hun war moo gunadi cire, amma a na ci bine ra. Yer hinsa ka jow anniya, yer booni yer ma guna war. 18Woodi se yer'o baa yer ma koy war do. Ay ta jaati Pol, ay taasi ce foo hala ce hinka koyne, amma Albiliisi jendi ga yer se. 19May nga ci yer tammahadi, nda yer ŋaalidi, nda yer jeeray wane kokoy-fuuladi ? War nono, yer ♦San Isa jine, saa ka a yeekate, n'bay ? 20Nga, war ci yer jeeraydi nda yer ŋaalidi.

3 Woodi se, yer na hin ka muŋe, yer kayndi ka yer'o cindi Aten koyradi ra. 2Yer sanba Timote, yer harmedi, ka ci Yerkoy goykoydi, yer goykasine ♦Almasihu ♦Allinjildi ra, hala a ma yakuwandi war, ka dam war bine war naanaydi ra. 3Hala boro foo ma si jiti hottay wooyo ra, haya ka se war jaati go bay ka woo dunbundi yer se. 4Saadi ka yer bara war do, yer jina ka har war se ka yer go ta laajaabandi. War go bay misedi na a damndi nda. 5Saadi ay jen ka muŋe. Ay sanba boro a ma toondi yene war naanaydi alhabar, hala ma bay ka hoondikoydi na hoondi war, yer goydi ma si kaa yaada.

Timote alhabardi dam Pol bine

6Amma, Timote ka na gay ka hun war do, toondi yer ♦Alhabar Boyrodi, war naanaydi nda war baadi ga. A har yer se mo, ka war go hungu yer. War go kunfa war ma guna yer, misedi ka yer mo go kunfa yer ma guna war. 7Ay ŋaa-ijeyo, woodi se war naanaydi yayndi yer binedi, hottay wooyo nda siitay wooyo kuna. 8Morayda yer go huna, haya ka se war naanaydi hinsa ka yakuwa yer ♦Sandi kuna. 9Mise foo na yer ma dam Yerkoy se albarka war maaganda se, ŋaalidi ka yer duu Yerkoy do war maaganda se. 10Ciji nda jaari, yer go ŋaare ga nda anniya, hala yer ma hin ka guna war, ka tonton war naanaydi ga, hayadi ka go kuma ga.

11Yala Yerkoy jaati, ka ci yer Baba, nda yer San Isa,

2.17 *Kor-I 5.3; Kol 2.5*
2.18 *Mat 4.10; Oro 1.13*
2.19 *Mat 16.27; Luk 17.30; Kor-I 1.7; Kor-II 1.14; Fil 4.1; Tes-II 1.8; Piy-I 1.7; Yeh-I 2.28; Ban 1.7*
2.20 *Kor-II 1.11*
3.1 *Diy 17.15*
3.2 *Diy 16.1; Kor-I 3.9; Kor-II 2.12*
3.3 *Mar 4.17; Yeh 16.33; Diy 9.16; Oro 5.3; Kor-II 1.4; Tim-II 3.12*
3.5 *Mat 4.3; Gal 2.2; Fil 2.16*
3.6 *Diy 16.1; 18.5*
3.8 *Kor-I 16.13*
3.10 *Tim-II 1.3*
3.11 *Fil 4.20*

ma kandi yer fondodi hala yer ma koy war do. 12Yala Sandi ma tonton baa, a ma bow war nda cere game, nda borodiyo kul se, misedi ka yer go baa war nda. 13Hala war binediyo ma saahĩ, hala teje foo ma si bara war ga, war ma ˈhenen yer Baba Yerkoy jine, saa ka yer San Isa yeekate, nga nda woodiyo kul ka a ˈsuuba !

Hunadi ka kan Yerkoy se

4 Ay ɲaa-ijeyo, misedi ka war guna yer go hanga Yerkoy, misedi na war go hima ka huna ka yajab ga, woodi da na war go dam. Yer go taasi war ga, ka duu ka suburndi war, yer ˈSan Isa maadi ra, war ma koy nda jine saa kul Yerkoy hanga kuna. 2War go bay yaamardiyo ka yer noo war yer San Isa maadi ra.

3Yerkoy ibaydi ci, war binediyo ma henen. War ma si dam azzina. 4War kuna affoo kul ma kanba ngu gaadi ˈhenen kuna, nda berndi kuna. 5War ma si noo war bomo booni futu se, misedi ka ˈalkabiila-tanaadiyo ka si bay Yerkoy go dam. 6Boro foo ma si tooŋe, a ma si hiila ngu ɲaa-ije mise kul kuna, haya ka se Sandi go jukundi haya wooyo kul, misedi ka yer bay ka har ga war se, ka sinjindi a ga. 7Haya ka se Yerkoy na kaati yer ma cindi jiibi ra, amma hala yer ma henen. 8Boro ka ɲankar yaamar wooyo na ɲankar boro, amma Yerkoy, ka noo war se ngu ˈHunde-Henenodi.

9Ɲaa-ijeyo go hima ka baa cere, a na too nda yer ma hantum war se. Haya ka se war jaati go bay hayadi ka Yerkoy cawndi : « Wa baa war nda cere. » 10Woodi mo na war go dam war ɲaa-ijediyo se, ka go Maseduwan gandadi kul kuna. Amma yer ɲaa-ijeyo, yer go suburndi war, war baadi ma hinsa ka tonton.

11War huna takadi ma ci alaafiya, war ma hugay war bomo yentasuyo, war ma goy nda war kanba, misedi ka yer yaamar war nda. 12Hala war hunadi ma boori woodiyo ka si naanay se, war ma si tilasu boro foo ga.

Isa go yeekate

13Yer ɲaa-ijeyo, yer si baa war ma jen ka duu fahamay bukowdiyo misedi ga. War gaa ma si bun, sanda boro tanaadiyo cille, ka si may tammaha.

3.12 Fil 1.4; Tes-II 1.3
3.13 Fil 2.15; 4.20; Tes-II 1.7; Tim-I 6.14; Piy-II 3.14
4.1 Kor-II 5.9; 13.11; Efe 4.1; Tes-II 3.1
4.3 Kor-I 6.18; Efe 5.17
4.4 Kor-I 7.2,9
4.5 Oro 1.26; Gal 4.8; Efe 4.17
4.6 Kor-I 6.8; Ebe 10.30-31
4.7 Piy-I 1.15
4.8 Oro 5.5; Kor-II 1.22; Gal 4.6; Yeh-I 3.24
4.9 Yeh 6.45; 13.34; Oro 12.10
4.10 Diy 16.9
4.11 Efe 4.28
4.12 Mar 4.11
4.13 Mat 9.24; Oro 11.25; Efe 2.12

14Haya ka se nda yer naanay ka Isa bun, a yee ka
huna, yer go naanay mo ka Yerkoy go yee ka hunandi
woodiyo kul ka bun, ka naanay Isa. 15Yer go har war
se yer ♦Sandi ciinidi : yer ka go huna, ka sawa nda
Sandi yeekatedi, yer si jina woodiyo ka bun. 16Haya
ka se yaamar go ta noondi, almalaykadiyo amirdi go
ta kaati, Yerkoy laati berdi go ta kaati. Yer Sandi go
ta hun beene, saadi woodiyo ka naanay ♦Almasihu,
ka bun, go ta jina ka huna. 17Woodi banda, yer ka go
huna ra ka cindi, yer kul go koy nda cere duuladiyo
kuna, yer go kubay Sandi beenedi ra. Saadi yer go
cindi abada yer Sandi banda. 18War ma yayndi cere
bine nda ciini wooyo.

5 A si too nda, ay ɲaa-ijeyo, ay ma hantum war se
jamanyo nda alwakatidiyo ga. 2Haya ka se, war
jaati go bay ka yer ♦Sandi yeekatedi go kaa sanda
misedi ka jay go kaa nda ciji here. 3Saa ka borodiyo go
har : « Alaafiya nda iskanay ! » saadi hinne halaci go
junbu i ga, i si ta yana. A ta kaa sanda misedi ka kuubi
go din alhaamidu nda.

4Amma war, ay ɲaa-ijeyo, war si kuboyyo ra, hala
jaari woodi ma si janba war sanda jay. 5War kul ci
annuura-ijeyo, war ci jaari wane ijeyo. Yer na ci ciji
wala kuboy ijeyo. 6Yer ma si jirbi sanda affoodiyo
cille, amma yer ma hanna ka yeendi lakal. 7Haya ka
se woodiyo ka go jirbi, si jirbi kala ciji here. Woodiyo
ka go sakkar mo, si sakkar kala ciji here. 8Amma yer
ka go huna jaari ra, yer ma yeendi lakal. Yer ma dam
naanay nda baa sanda hawkunadi, yer guuru-fuladi
na ci kala kallasi tammahadi. 9Haya ka se Yerkoy na
suuba yer jukundi se, amma hala yer ma duu kallasi
yer San Isa Almasihu maadi ra. 10A bun yer se hala,
nda yer huna, wala nda yer bun, yer ma huna nda
cere nga banda. 11Woodi se war ma hinsa ka dam cere
bine, ka yakuwandi cere, sanda misedi ka war go dam.

Cawndi kokorodiyo

12Yer ɲaa-ijeyo, yer go taasi war ga, war ma berndi
woodiyo ka go goy war game, ka ci war jinehun yer
♦Sandi maadi ra, ngi ka go waaju war. 13War ma kanba

4.14
Oro 14.9; Kor-I 15.3-4
4.15
Kor-I 1.7; 15.52
4.16
Mat 16.27; Tes-II 2.1; Ban 14.13
4.17
Yeh 12.26; Ban 1.7
5.1
Diy 1.7
5.2
Luk 12.39; Kor-I 1.8
5.3
Tes-II 1.9
5.4
Yeh 2.8; Diy 26.18
5.5
Luk 16.8
5.6
Mat 25.13; Diy 24.25; Oro 13.11
5.7
Oro 13.13; Piy-II 2.13
5.8
Oro 8.24; Efe 6.14
5.9
Tes-II 2.13-14
5.10
Kor-II 5.15
5.11
Efe 4.29
5.12
Oro 16.6, 12; Ebe 13.17
5.13
Mar 9.50

i se baa ber, ŋgi goydi maaganda se. War ma kaa alaafiyanteyo war nda cere game. 14Yer go suburndi war, yer ɲaa-ijeyo : War ma gaay fuuyentediyo, wa yayndi bine-baanodiyo, wa tooɲendi iluufodiyo, war ma subur gi. 15Wa yeendi lakal boro foo ma si bana ifutu nda ifutu. Amma war ma taasi saa kul iboyro, war nda cere game, wala boro foodiyo game.

16Wa ɲaali saa kul. 17Wa ŋaare saa kul. 18Wa dam albarka haya kul kuna, haya ka se woodi ci Yerkoy ibay war se Isa Almasihu kuna.

19War ma si ganga ʻHunde-Henenodi. 20War ma si ɲankar annabiidiyo ciinidiyo. 21Amma wa jesesu haya kul, wa kanba a ra hayadi ka go boori. 22Wa mor ifutu sii kul ga.

23Yala Yerkoy jaati, ka ci alaafiya Koydi, ma ʻjisi war ngu bomo se, hala war lakaldi, nda war hundedi, nda war assobondi kul ma kanbandi bila teje, hala han ka yer San Isa Almasihu go ta yeekate ! 24Woodi ka kaati war ci naanaynte, nga go ta dam ga.

25Yer ɲaa-ijeyo, wa ŋaare yer se. 26Wa foo yer ɲaa-ijediyo kul nda sunnba ʻheneno. 27Ye suburndi war, yer Sandi maadi ra, war ma caw bataki woo yer ɲaa-ijediyo kul se. 28Yala yer San Isa Almasihu anneemadi ma bara war ga. Amin !

5.14 *Kor-I 8.7; Tes-II 3.6-7*
5.15 *Oro 12.17; Piy-I 3.9*
5.16 *Fil 4.4*
5.17 *Luk 18.1*
5.18 *Efe 5.20*
5.19 *Efe 4.30*
5.21 *Yeh-I 4.1*
5.23 *Ebe 4.12*
5.24 *Kor-I 1.9*
5.25 *Tes-II 3.1; Ebe 13.18*
5.26 *Oro 16.16*
5.27 *Tes-II 3.14; Tim-I 4.13*
5.28 *Oro 16.20*

TESALONIKA
Bataki
HINKANTEDI
ka Pol hantum Tesalonika borodiyo se

Hantumkoydi : Pol
Woodiyo ka se a hantum :
Tesalonika Kerecendiyo
Jiiridi ka a hantum : Jiiri (51) Isa Almasihu hayndidi banda

Bataki Fahamndidi

Tesalonika Kerecendiyo duu laajaabayo nda hottayyo ngi naanaydi se. •Allinjildi hinaydi ka go ngiyo hunadiyo kuna maaganda se, woodi na kumandi ngi naanaydi nda ngi baadi (1.3-4 ; wa guna Tes-I 1.3,6,8 ; 2.14 ; 3.3-7 ; 4.9-10). Amma siitay tanaayo bangay Tesalonika •egilizidi kuna, woodi se Pol hantum i se bataki hinkante. A hantum i se handu kaynayo bataki lawaldi banda. A cindi Korenti koyradi kuna ngu Allinjil waaju dira hinkantedi kuna.

Bataki woo kuna Pol go cawndi naanayntediyo hayadiyo ka a bay ka cawndi gi saadi ka a bara i banda (2.15 ; 3.6), hayadiyo ka a bay ka cawndi gi go gunandi Tesalonika-I kuna (wa guna Tesalonika-I Batakidi Fahamndidi). A ci ciimi naanayntediyo go hinsa ka yentasu bine dam nda waajuyo, hala i ma yakuwa ngi naanaydi kuna, hala yer •Sandi yeekatedi han.

Tesalonika-II jemna ber hinjadi ci :

1. Pol go dam ngi bine i ma gaabu misedi kul ka i go laajaaba nda hottay kuna (1)
   – Yer Sandi go ta kaa ka kallasi gi ngi iberediyo kanba.
2. Pol go gay gi tangari-cawndidiyo ga ka i dam yer Sandi yeekatedi beene (2)
   – A duu ka bayndi gi ka yer Sandi na yeekate jina, haya ka se hayayo ka go hima ka jina ka dam na damndi jina :
      a. Ka ci ciimi go furndi
      b. •Almasihu iberedi go ta bangay
      c. Ka junubu jaŋaydi na kowndi
3. Pol cii egilizi naanayntediyo se ka go hoo Yerkoy (3)
   a. A bay ka cii woodi ciini kayna Tesalonika-I kuna
   b. Amma boro foo-foo na kayndi nga waajudi se haŋa. Bibil bayraykoy bobo go hungu ka Tesalonika Kerecendiyo fur goy, haya ka se i kanba ka a si gay Almasihu go yeekate.

Bataki hinkante woo ka Pol hantum Tesalonika naanayntediyo se go dam jamandiyo kul Kerecendiyo ka go laajaabayo kuna bine nda bomoy, i ma bay ka yer Sandi go baa ka « tenjendi war binediyo Yerkoy baadi kuna, nda Almasihu suburdi kuna ! » (3.5)

Sintidi

1 Pol nda Silwen nda Timote,
Go foo Tesalonika koyradi ʻegilizi borodiyo, ka ci yer Baba Yerkoy nda yer ʻSan Isa Almasihu wane.

2Yala anneema nda alaafiya ma noondi war se, ka hun yer Baba Yerkoy nda yer San Isa Almasihu do !

Pol go ŋaare ka dam Yerkoy se albarka

3Yer ɲaa-ijeyo, saa kul yer go hima ka dam albarka Yerkoy se. Woodi go hima, haya ka se war naanaydi go koy jine. War kuna affoo-foo kul baadi, war nda cere game, go tonton saa kul. 4Woodi se yer go fooma nda war, Yerkoy ʻegilizidiyo kul kuna, war suburdi nda war naanaydi maaganda se, hottaydiyo nda laajaabadiyo kul ka war muŋe.

5Woodi ci taamaysa ka go cerbu Yerkoy ašara-dunbu ʻtenjentedi. Saadi a dunbu war ciitidi, war go hirow ʻYerkoy kokoyteraydi ra, ka se war go laajaabandi. 6Haya ka se Yerkoy go tenje, a ta hottundi woodiyo ka go hottundi war. 7War ka go hottay kuna, Yerkoy go ta noo yer nda war se alaafiya, saa ka yer ʻSan Isa Almasihu bangay ka hun beenedi ra, nga nda nga almalayka yakuwantediyo. 8A ta kaa nuune bal-balnte maasu, hala a ma jukundi woodiyo ka si bay Yerkoy, nda woodiyo ka si berndi yer San Isa Almasihu ʻAllinjildi. 9Ngi jukundidi ci halaci ka si ben abada. I mor yer Sandi alwujuhudi ga, nda nga hinay jeerayntedi. 10A yeekate jaari woodi ra, hala ʻisuubantediyo kul ma jeer ga, woodiyo kul ka naanay ma duu ka saabu ga. War mo go woodiyo ra, haya ka se war naanay yer seedeteraydi.

11Woodi se na, saa kul yer go ŋaare war se, hala war ma hima nda addelildi ka se Yerkoy suuba war. Nga hinaydi ra, a ta timmendi anniya baynte kul, war naanaydi ma koy jine. 12Misedi na yer San Isa maadi go jeerndi war ra, war mo go jeerndi a ra, Yerkoy nda yer San Isa Almasihu anneemadi maaganda se.

1.1 *Tes-I 1.1*
1.2 *Oro 1.7*
1.3 *Oro 1.8; Efe 5.20; Tes-I 3.12*
1.4 *Kor-II 7.14; Tes-I 1.3,6*
1.5 *Luk 20.35; Fil 1.28*
1.6 *Luk 18.7-8; Kol 3.25; Ban 6.10*
1.7 *Ebe 10.27; Piy-II 3.7; Žud 1.14; Ban 1.14*
1.8 *Oro 2.8; Kor-II 2.12; Gal 4.8*
1.9 *Fil 3.19; Tes-I 5.3; Tes-II 2.8; Piy-II 3.7*
1.10 *Yeh 17.10; Kor-I 3.13*
1.11 *Oro 8.28; 15.14; Tes-I 1.3*
1.12 *Fil 2.9-11*
2.1 *Mar 13.27; Tes-I 4.15-17*

Borodi ka ŋankar ašaraadi

2 Yer go taasi war ga, yer ɲaa-ijeyo, war ma faham misedi ka yer ʻSan Isa Almasihu go yeekate, ka

mara yer ngu do. 2Nda boro har war se ʼAlmasihu jaaridi kaa, war lakal ma si tun, war ma si hanbur. I hin ka har war se ka alhabar woodi ci Yerkoy ciini, wala a ci ciini wala bataki ka hun yer do. 3Boro foo ma si hiila war mise kul kuna. Amma ka yana Jaari woodi, boro bobo go ta ɲankar Yerkoy. Har futudi, woodi ka halacidi kay, go ta bangayndi ngu bomo. 4A ci iberedi ka go jeer ngu bomo beene, ka bisa haya kul ka i kaati nda koy, nda haya kul ka i yabudu, hala a koy goro ʼYerkoy huudi ra, ka har ngu jaati ci Yerkoy.

5War si hungu ka ay bay ka har war se haya wooyo, saadi ka ay bara war do ? 6Morayda war go bay hayadi ka go din ga, hala ma si bangay kala ngu alwakatidi ra. 7Haya ka se ašara-hoo sirridi sinti ka dam ngu goydi. Saadi a cindi ni ka woodi ka go din ga ma koy. 8Saadi boro laalodi go ta bangay. Amma han ka yer San Isa go ta kaa, a ta halaci ga nda ngu mee-funsudi, nga naraydi go ta derendi ga. 9Albiliisi hinaydi go bangaydi boro laalodi, a ta dam alhikima sii kul, nda ʼtaamaysayo, nda tangari alhikimanteyo. 10A dam haya futu bobo, hala a ma hiila woodiyo ka dere. I ta dere, bara i na duu, i na baa ciimidi ka go kallasi gi. 11Woodi se na Yerkoy sanba gi hinay ka furndi gi fondo, hala i ma naanay tangari. 12Saadi woodiyo kul ka na naanay ciimidi, ka go baa ifutu, go ta jukundi.

Wa gaabundi

13Yer ɲaa-ijeyo, war ka ci ʼSandi baakoyyo, yer go hima ka dam Yerkoy se albarka war maaganda se. Haya ka se Yerkoy suuba war ja sintidi ra, war ma kallasi. War kallasi saa ka Hundedi ʼhenenndi war, nda war naanay ciimidi. 14Woodi se na Yerkoy kaati war nda yer ʼAllinjildi, hala war ma duu yer San Isa Almasihu jeeraydi. 15Saadi ay ɲaa-ijeyo, war ma hinsa ka gaabundi. War ma kanba cawndidiyo ka yer noo war, yer ciiniyo kuna, wala yer batakidiyo ra.

16Yer San Isa Almasihu jaati, nda yer Baba Yerkoy, go baa yer. Yerkoy noo yer, ngu anneemadi ra, bine-yayndi abadante nda tammaha boyro. 17Yala i ma yayndi war binediyo, i ma yakuwandi war, hala war ma tabatindi goy boyro nda ciini boyro kul.

2.2 *Kor-I 1.8; Tim-II 2.18*
2.3 *Mat 24.10; Mar 13.5; Ban 13.5-6*
2.4 *Kor-I 8.5*
2.5 *Tes-I 3.4*
2.8 *Luk 17.30; Ban 2.16*
2.9 *Mat 4.10; 24.24; Yeh 4.48; Ban 13.13*
2.10 *Kor-I 1.18*
2.11 *Mat 24.5; Mar 13.5; Oro 1.25, 28*
2.12 *Oro 1.32*
2.13 *Oro 1.8; Efe 1.4; Tes-I 5.9; Piy-I 1.2*
2.14 *Oro 8.28; Tes-I 1.5*
2.15 *Kor-I 16.13*
2.16 *Yeh 3.16; Fil 4.20*
2.17 *Tes-I 3.2; Tes-II 3.3*

Pol go wir i ma ŋaare ngu se

3 Saadi ay ɲaa-ijeyo, wa ŋaare yer se, hala yer
ᵛSandi ciinidi ma say, a ma duu ka jeerndi misedi
ka a dam war do. 2Hala yer ma kallasi boro laalodiyo
nda ijaasodiyo ra, haya ka se a na ci borodiyo kul
go naanay. 3Yer Sandi ci naanaynte, a ta yakuwandi
war, hala war ma kallasi Albiliisi kanba ra. 4Yer'o
naanay war, yer Sandi ra, ka war go dam hayadiyo ka
yer'o yaamar war, war go ta dam gi. 5Yala yer Sandi
ma ᵛtenjendi war binediyo Yerkoy baadi kuna, nda
ᵛAlmasihu suburdi kuna !

3.1 *Tes-I 4.1; 5.25*
3.2 *Oro 15.31*
3.3 *Mat 5.37; Kor-I 1.9*
3.4 *Kor-II 2.3*
3.6 *Oro 16.17; Kor-I 5.4; 11.2*
3.7 *Kor-I 4.16*
3.8 *Diy 18.3; Efe 4.28*
3.9 *Kor-I 9.4-14,16*
3.10 *Tes-I 3.4*
3.11 *Tim-I 5.13*
3.12 *Efe 4.28; Tes-I 4.1*
3.13 *Gal 6.9*
3.14 *Oro 16.17; Kor-I 4.14*
3.15 *Gal 6.1; Tes-I 5.14*
3.16 *Oro 15.33*
3.17 *Kor-I 16.21*

War ma si fuuye

6Yer ɲaa-ijeyo, yer go yaamar war, yer ᵛSan Isa
Almasihu maadi ra, war ma susum harme fuuyente
kul ga, ka fur cawndiyo ka yer noo war. 7War jaati go
bay misedi ka war go hima ka hanga yer nda, haya
ka se yer na huna war game bila attabiya. 8Yer na
ŋaa boro foo do yaada. Amma yer goy, yer fara, yer
dorkoto ciji nda jaari, hala yer ma si kaa boro foo
se lenje. 9A na ci ka yer si may hinay ka wir war ga
faaba, amma yer baa ka cerbu attabiya ka war go hima
ka hanga. 10Haya ka se saadi ka yer bara war do, yer
muray ka har war se : « Boro ka si baa goy, si hima ka
ŋaa. »

11Yer mom ka boroyo go war kuna ka ci fuuyenteyo,
i si goy, amma i hugay haya ka na ci ngi yentasu. 12Yer
go yaamar boro woodiyo se, ka suburndi gi yer San Isa
Almasihu maadi ra, i ma goy nda alaafiya, hala i ma
ŋaa ngiyo bomo ŋaa. 13War ta, ay ɲaa-ijeyo, war ma si
fara ka dam iboyro.

14Boro ka na berndi hayadi ka yer har bataki woo
kuna, wa yeendi a koydi se lakal. War ma si cii a
banda, hala a ma haasum. 15War ma si din ga nda war
ibere, amma wa gaay ga sanda war ɲaa-ije.

Foo cere-cerente

16Yala yer ᵛSan, alaafiya noo koydi, ma noo war ngu
alaafiyadi saa kul, nda mise kul kuna ! Yala yer Sandi
ma bara war kul banda !

17Ay Pol, ye foo war, ay jaati kanba ya hantum

kalima wooyo. Woo ya ci ay taamaysadi ay batakidiyo kul kuna.

18Yala yer San Isa Almasihu wane anneemadi ma bara war kul banda. Amin !

3.18
Oro 16.20

TIMOTE
bataki
LAWALDI
ka na Pol hantum a se

Hantumkoydi : Pol
Woodi ka se a hantum : Timote
Jiiridi ka a hantum : Jiiri woyduu-cindi-taaci (64) ka koy woyduu-cindi-guu (65) Isa Almasihu hayndidi banda

Batakidi Fahamndidi

Pol na kubay Timote bara nga ˙Allinjil waaju dira lawaldi kuna, Lisitir koyradi kuna. Timote ɲaa ci ˙Alyahuudu, nga baba ci ˙Girek. Nga ɲaa nda nga kaaga woydi ci naanaynteyo, i cawndi ga Allaahidu Jeenodi ja nga ciinateraydi kuna (1.5 ; 3.15). N'o gar ngi hunadi ya kate Timote naanay, wala saadi ka a mom Pol waajudi nga Allinjil waaju dira lawaldi kuna. (Diyadiyo 14.6,21). Saadi ka Pol bisa nda Lisitir here nga Allinjil waaju dira hinkantedi kuna, Timote cerbu ka ngu ci ˙taalib naanaynte ˙Almasihu goydi kuna (Diyadiyo 16.1-2). Timote hanga Pol, a duu ka faaba ga Filipi nda Tesalonika nda Bere nda Korenti ˙egilizidiyo kuna (Diyadiyo 16.1–17.16 ; 18.5).

Jiiri bobo nga diradiyo banda, Pol hantum bataki woo Timote se. A hantum ga hayadiyo ka Diyadiyo Goydiyo kitabdi go har banda. Diyadiyo Goydiyo kitabdi go benndi nda Pol kasa hirowdi Orom koyradi kuna, ka damndi jiiri woyduu (60) ka koy woyduu-cindi-hinka (62) Isa Almasihu hayndidi banda, amma Orom borodiyo kokor ka fur ga (Filipi 1.23-27 ; 2.24 ; Filemon 22). Woodi banda nga nda Timote koy Efezi koyradi kuna. Saadi Pol koy Maseduwan ganda, amma a nan Timote Efezi (Timote-I 1.3)

Pol hantum bataki woo saadi ka a faham ka ngu si hin ka yeekate tanba (3.14-15 ; 4.13). Bataki woo kuna Pol go waaju Timote ka ci ngu hangakasine Yerkoy goydi kuna, hala a ma hawjay Efezi egilizidi (wa guna Efezi Batakidi Fahamndidi).

Timote-I batakidi jemna berdiyo ci :

Sintidi (1.1-2)
1. Pol go fahamndi Timote ka a hima ka kaa taamaysa ngu hunadi kuna naanayntediyo se (1.3-20)
2. Pol go faaba Timote hala a ma hin ka hugay nda egilizi goydiyo : (2.1–6.19)
   a. Misedi ka boro go kaadim nda (2)
   b. Attabiyadiyo ka go hima ka garndi pasterdiyo nda egilizi faabakoydiyo kuna (3)
   c. A ma tangam tangari-cawndiyo (4.1-5)
   d. Timote wane attabiya boyrodi (4.6-16)

e. Hayadiyo ka Timote go hima ka dam egilizi borodiyo kuna affoo kul se, nda hayadi ka i ma dam Yerkoy se (5.1–6.19)
Benndidi (6.20-21)

Pol bataki woo, waajuyo go a kuna ka go may nafa egilizi hunadi se. Haya ka se egilizi ci « ganjidi nda arrasasudi ka go kanba ciimidi », a ci nafa ber egilizi se a ma hanga Yerkoy ciinidi nga goydiyo kul kuna (3.15).

Sintidi

1 Pol, ka ci Isa Almasihu wane ʼdiya, ka Yerkoy yer
kallasikoydi yaamar, nga nda ʼSan Isa Almasihu
yer tammahadi.

2 Ye hantum Timote se, ka ci ay ije ciimi-ciimidi
naanay kuna.

Yala yer Baba Yerkoy nda yer San Isa Almasihu ma
noo mana anneema, nda hinni, nda alaafiya !

Cawndikoy tangarikom

3 Misedi ka ay suburndi ni nda, saadi ka ye koy
Maseduwan gandadi ra. Ye har mana, ma cindi
Efezi koyradi ra, hala ma yaamar boro fooyo i ma
si cawndi caw tanaayo. 4 I ma si hanga jentediyo,
nda jina borodiyo kaabu ka si ben. Wooyo go tunndi
kakawyo. I si nan Yerkoy goydi ma koy jine naanaydi
ra. 5 Yaamar woo almaanadi ci, baakoyteray ka hun
bine heneno kuna, nda ʼbine-anniya boyro kuna,
nda naanay ka ra na almunaakafiteray si. 6 Affooyo
ka na hanga haya wooyo, ciini yaadayo derendi gi.
7 I baa nguyo ma kaa ʼAšara cawndikoyyo, amma i
si faham haya ka nguyo har, wala hayadi ka na i cii
nda sooboy.

8 Yer go bay ka Ašara go boori, nda n'o hanga nga
fondodi. 9 Ma bay ka Ašara na damndi ʼtenjentediyo
se, amma boro laalodiyo, nda jindegaabodiyo se, nda
borodiyo ka si bay Yerkoy, nda junubu damkoydiyo,
nda woodiyo ka si may addin, nda woodiyo ka
si berndi haya ka henen, nda woodiyo ka go wii
nguyo hayradiyo, nda boro-wiikoydiyo, 10 nda azzina
damkoydiyo, nda har wooyo ka go mara nda cere, nda
boro neerekoydiyo, nda tangari koydiyo, nda woodiyo
ka go jee tangari kuna, nda haya kul ka si hanga

1.1 *Tit 1.3*
1.2 *Diy 16.1; Kor-I 4.17; Tes-I 2.11*
1.3 *Diy 16.9; Gal 1.4,7*
1.4 *Tim-II 4.4; Tit 1.1*
1.5 *Gal 5.6; Tim-II 1.5*
1.7 *Efe 4.11*
1.8 *Oro 7.12*
1.9 *Gal 3.9,19; 5.23*
1.10 *Tim-II 1.13; Tit 1.9*

Yerkoy ciinidi. 11Woo ci ʼAllinjildi, ka Yerkoy jeero ŋaalintedi talfindi ay ga.

Isa anneemadi Pol se

12Ye dam albarka yer ʼSan Isa Almasihu se, ka go n'ay gaabi, a kaabu ay nda boro naanaynte, ka suuba ay ngu goydi ra. 13Ay bara ye ʼwow Yerkoy, ye laajaaba nga borodiyo, ye laala. Yerkoy hinni ay ra, bara ay si bay hayadi ka ay cindi ka dam, naanay jaŋaydi ra. 14Yer Sandi anneemadi hinsa ka tonton, naanaydi nda baadi ka go Isa Almasihu kuna maaganda se.

15Ciini woo go may naanay, wa hinsa ka gaabundi a ga : Isa Almasihu kaa adduŋŋaadi kuna ka kallasi junubuntediyo, ka kuna ay ci lawaldi. 16Ay duu hinni, hala Isa Almasihu ma jina ka cerbu ay beene nga subur berdi, hala ay ma kaa taamaysa, woodiyo kul se ka go ta naanay ga, huna-abadantedi se. 17Beeray nda jeeray ma bara Kokoy abadantedi ga, ka si bun, a si gunandi. Koy folloku bayraykoydi, jaman nda jaman ! Amin !

18Yaamardi ka ye noo ni, Timote, ay ije, n'o hima ka gaabu ka tangam tangam boyrodi, misedi ka annabiidi bay ka har ga mana. 19Ma kanba naanay ʼbine-anniya boyro kuna. Boro bobo fur ga, i naanaydi sundu. 20Himene nda Alegizandur go boro woodiyo kuna, ka ay dam Albiliisi kanba, hala i ma si wow Yerkoy koyne.

Misedi ka boro ma ŋaare nda Yerkoy

2 Ka jina haya kul, ye taasi ga war ga, wa dam ŋaareyo, nda suburndiyo, nda hãayo, nda albarka, borodiyo kul se. 2Ma ŋaare kokoydiyo se nda woodiyo kul ka Yerkoy jeer, hala yer ma huna alaafiya nda iskanay kuna, nda berndi kuna, nda laadir kuna. 3Haya nono ka go boori, ka go yajab Yerkoy ka ci yer kallasikoydi. 4A go baa borodiyo kul ma kallasi, i ma bay ciimidi. 5Haya ka se Yerkoy foo ngo bara, nda suburndikoy foo, ka go Yerkoy nda borodiyo nda cere game : Borodi ka ci Isa Almasihu. 6Ka noo ngu bomo, hala a ma day yer kul. Woo ya ci seedeteraydi ka damndi a ga, alwakatidi ka Yerkoy kayndi. 7Nga se mo na ay kaa waajukoy nda ʼdiya. Ye har ciimi ʼAlmasihu

1.11 *Gal 2.7; Tes-I 2.4; Tit 1.3*
1.12 *Diy 9.15; Fil 4.13*
1.13 *Diy 8.3; 26.9*
1.14 *Kor-II 4.15; Tes-I 1.3; Tim-II 1.13*
1.15 *Mar 2.17; Tim-II 2.11; Tit 3.8*
1.16 *Mat 25.46; Yeh 3.15; Oro 2.4*
1.17 *Oro 11.36; Kol 1.15; Žud 1.25; Ban 15.3*
1.18 *Tim-II 2.3*
1.19 *Tim-II 2.18*
1.20 *Kor-I 5.5; Tim-II 2.17; 4.14*
2.1 *Efe 6.18*
2.2 *Oro 13.1; Tim-II 3.5*
2.3 *Luk 1.47*
2.4 *Yeh 3.17; Oro 11.14; Tim-II 2.25*
2.5 *Oro 3.29-30; Gal 3.20*
2.6 *Mat 20.28; Kor-I 1.6; Tit 1.3*
2.7 *Oro 9.1; Tim-II 1.11*

ga, ay si tangari, ay goydi ci ka cawndi naanay nda ciimi, ˈalkabiila-tanaadiyo se.

8Ye baa hardiyo kul ma ŋaare nongudiyo kul kuna. I ma jeer kanba henenoyo, i ma si dukur, i ma si may hungu futuyo.

9Ye baa mo woydiyo, ma daabu nda jaara ka go sutura, ka si din moo, i ma sawa. I ma si taaram nda tur, wala wura, wala hiiri, wala derbeyo ka haydiyo go sendu. 10Amma i ma taaram nda goy boyroyo. Misedi na woy go hima ka dam, ka go seede a go berndi Yerkoy.

11Woy ma mom waaju dangay nda alladam ber kuna. 12Ay si waafaku nda woy ma cawndi har, wala a ma may hinay har ga. Amma a hima ka cindi dangay kuna. 13Haya ka se Adama ya jina ka takandi, woodi banda Haawa. 14A na ci Adama ya hiilandi, woydi ya hiilandi, a kam hoo kuna. 15A ta kallasi haya ka se a ci ŋaa, nda i gaabu ka sawa naanay ra, nda baa ra, nda ˈhenen ra.

Jinehundiyo nda faabakoydiyo

3 Ciini woo go may naanay : Boro ka go baa ngu ma kaa jinehun, a go baa goy boyro. 2Jinehun go hima ka ci boro ka teje kul si a ga, a ma may wonde foo, a ma hin ngu bomo, a ma sawa, a ma may attabiya boyro, a ma kaa yowjumndikoy, a ma hin ka cawndi. 3A ma si ci harifutu-ŋinkoy, wala addawante, a ma si taasi albaha futu, amma a ma ci boro baynte, ka si may albasi, a si waha njorfu ga. 4A ma ci boro ka go kanba ngu huudi ka boori, nga ijediyo ma may alladam, nda laadir ber. 5Haya ka se, boro ka si hin ka kanba ngu jaati huudi, mise foo na a go hin ka hawjay Yerkoy ˈegilizi ? 6A ma si ci boro ka mise ka na a ˈtuubi, hala a ma si kaa wasunte, a ma si jukundi Albiliisi banda. 7A ma may seedeteray boyro, teray-borodiyo do, hala a ma si kam teje, nda Albiliisi kumsaydiyo kuna.

8Kaadimkoydiyo mo go hima ka laadir, i ma si ci boro ka si kay ciini foo ga, i ma si ci ˈduwẽ ŋinkoyyo, i ma si taasi albaha futu. 9I ma kanba naanay sirridi ˈbine-anniya heneno kuna. 10I ma jina ka sii gi. Woodi banda, nda teje si i ga, i ma kaa goykoyyo.

2.8 *Luk 24.50*
2.9 *Piy-I 3.3*
2.11 *Piy-I 3.3-4*
2.12 *Efe 5.22*
2.13 *Kor-I 11.8*
2.14 *Kor-II 11.3*
3.1 *Tit 1.7*
3.2 *Oro 12.13; Tim-II 2.24; Tit 1.6-8; 2.2*
3.3 *Tim-II 2.24; Piy-I 5.2*
3.4 *Tit 1.6*
3.5 *Kor-I 10.32*
3.6 *Tim-II 3.4; Piy-II 2.4*
3.7 *Mar 4.11; Tim-II 2.26*
3.8 *Fil 1.1; Tit 1.7*
3.9 *Diy 23.1*

11Woydiyo mo go hima ka laadir, i si hima ka ci
ciinaykoyyo, i ma hin ngi bomo, i ma may naanay
haya kul kuna.
12Kaadimkoydiyo go hima ka may wonde foo, i
hima ka kanba ngi ijediyo nda ngi jaati huudiyo.
13Haya ka se woodiyo ka go dam ngi goydi a ma boori,
go duu alkadar boyro, nda tammaha ber naanay kuna
Isa Almasihu maadi ra.
14Ye hantum mana haya wooyo, ye tammaha ka a
si gay ye ta koy ni do. 15Amma nda ay gay ay na kaa,
ma bay misedi ka n'o hima ka huna nda ♦Yerkoy huudi
ra, ka ci Yerkoy hunantedi egilizidi, ka ci ganjidi[a]
nda arrasasudi ka go kanba ciimidi. 16Kakaw si a ra,
attabiya boyro sirridi ci iber :

Yerkoy bangay assobon kuna.
Hundedi seede ka a go ♦tenje.
Almalaykadiyo guna ga.
A waajundi ♦alkabiila-tanaadiyo se.
A naanayndi adduŋŋaadi kuna.
A jeerndi addaraja ber kuna.

3.11 *Tim-II 3.5; Tit 2.3*
3.15 *Mat 16.16; Kor-I 10.32*
3.16 *Mar 1.23; 16.19; Yeh 1.14; Oro 16.25; Kol 1.23*
4.1 *Mar 13.5; Yeh 16.13; Kor-I 2.10; Tim-II 3.1; Piy-II 3.3*
4.2 *Efe 4.19*
4.3 *Oro 14.6; Kor-I 10.30; Kol 2.16; Ebe 13.4*
4.4 *Mar 7.18-19; Diy 10.15; Oro 14.14-18*
4.5 *Ebe 4.12*
4.6 *Tim-II 3.15*
4.7 *Tim-II 2.16*

Fahamndi Timote se

4 ♦Hunde-Henenodi go cere-cere ka har, ka jaman
kokorodiyo ra, affooyo go ta fur naanay, ka hanga
šaytan hiilayo, nda Albiliisi cawndiyo. 2Almunaakafi
wooyo ka tangari, ngi ♦bine-anniyadiyo go koo kak,
sanda haya ka jeeri nda guuru konno cire. 3I har boro
ma si hiiji, i harramndi ŋaa fooyo. Ŋaa wooyo, Yerkoy
ya taka gi, hala naanay koydiyo, ka bay ciimidi,
ma ŋaa gi ka dam albarka. 4Haya ka se, haya kul
ka Yerkoy taka go boori. Saadi haya foo si hima ka
warrandi, nda yer din ga ka dam Yerkoy se albarka.
5Haya ka se, Yerkoy ciinidi nda ŋaare go ♦jisi war
Yerkoy se.
6Nda ni fahamndi haya wooyo ay ŋaa-ijediyo se,
n'o ta kaa Isa Almasihu se kaadimkoy boyro. Yerkoy
ciinidi go ta hunandi ni naanay kuna nda cawndi
boyrodi ka ni hanga nda sooboy. 7Fay nda jente
yaadadiyo ka nda naanaydi go hoo cere, ma gaabundi

a **3.15 –** *ganjidi* – egilizidi wane boro saahintediyo, ka yakuwandi egilizi borodiyo misedi ka ganjidi go yakuwandi huudi.

Yerkoy hanga ga. 8Haya ka se, ka jur-jur hala ni
gaadi ma yakuwa go may nafa, amma woodi nafadi
go ciina. Amma ka hanga Yerkoy nafadi go bisa haya
kul. A may allaahidu huna woo se, nda hunadi ka go
ta kaa se.

9Ciini woo go may naanay, wa hinsa ka gaabundi
a ga. 10Yer go goy, yer go subur tejeyo, haya ka
se yer tammahadi si bara Yerkoy hunantedi ra, ka
ci borodiyo kul kallasikoydi, sonko woodiyo ka
naanay ga.

11Yaamar haya wooyo, ma cawndi gi. 12Boro kul ma
si dokoray ni, ni koosowteraydi maaganda se. Amma
a ma kaa taamaysa naanay koydiyo kul se, ciini kuna,
nda attabiya ra, nda baa kuna, nda lakal kuna, nda
naanay kuna, nda henen kuna. 13Hala ay ma kaa, ma
hugay ka caw kitabdiyo aljamaadi se, ka waaju, ka
cawndi. 14Ma si yala Yerkoy noodi, ka go ni ga, ka ni
duu saadi ka annabiidiyo cii, ka balikidiyo kondaydi
*kandi ngi kanbadiyo ni ga.

15Hugay haya wooyo, ma noo ni bomo i se, hala ni
jinekoydi ma tabati borodiyo kul se. 16Yeendi lakal,
ni bomo se, nda ni cawndidi se. Ma dam anniya haya
wooyo ra. Haya ka se, nda ni dam gi, n'o ta kallasi ni
bomo, nda woodiyo ka go kayndi mana haŋa.

Fahamndi egilizi borodiyo se

5 Nda n'o teje har-berdiyo, ma si jaha i ga, amma ma
suburndi gi sanda ni baba. Ma waaju koosowdiyo
sanda ni harmeyo. 2Waaju woy-berdiyo sanda ni
ŋaayo, nda woy-kaynadiyo mo sanda ni woymeyo,
henen kuna.

3Ma berndi tiyaw-woy ciimi-ciimidiyo. 4Nda
tiyaw-woy go may ijeyo wala haamaayo, i ma jente
ka berndi Yerkoy ngi huuborodiyo do. I ma duu ka
yeendi ngi hayradiyo se, hayadi ka i dam i se, haya
ka se woodi go kan Yerkoy se. 5Woodi ka ci tiyaw-
woy ciimi-ciimidi, ka huna ngu foo, a go dam ngu
tammahadi Yerkoy kuna. A duu ka dorkoto ciji nda
jaari, suburndi nda ŋaare kuna. 6Amma woodi ka go
huna daame kuna ci bukow, wala a go huna kuna.
7Har i se haya wooyo, hala teje foo ma si garndi i ga.

4.8
Mat 6.33; Mar 10.29-30
4.10
Mat 16.16; Luk 1.47
4.12
Tes-I 1.7; Tes-II 3.9; Tim-II 1.7; Tit 2.7; Piy-I 5.3
4.13
Luk 4.16; Diy 13.14-16; Kol 4.16; Tes-I 5.27
4.14
Diy 6.6; Tim-II 1.6
4.16
Oro 11.14
5.1
Tit 2.2
5.4
Oro 12.2; Efe 5.10; 6.1-2
5.5
Luk 2.37; Oro 1.10; Kor-I 7.34; Piy-I 3.5
5.6
Luk 15.24

8Nda boro si hawjay woodiyo ka ci ngu wane, sonko
ngu huuborodiyo, a koydi ɲankar naanay, a jaase
woodi ka si naanay far.

9Tiyaw-woy ka si may jiiri woyduu (60) si hima ka
kaabundi tiyaw-woydiyo kuna. A ma gar mo, ce foo na
a hiiji. 10A hima ka bayndi nda goy boyroyo : ka gar
a biiri ngi ijediyo, a ma kaa yowjumndikoy, a humay
ꞏisuubantediyo ceediyo, a faaba farantediyo, a dam
goy boyro sii kul.

11Ma si dam kaabudi ra tiyaw-woy ka na jen. Haya
ka se ngi boonidiyo go ta kow gi ꞏAlmasihu do here,
i baa nguyo ma yee ka hiiji. 12Teje go i ga, bara i hoo
allaahidu lawaldi. 13Woodi se, i si goy haya foo, amma
i hirow huu nda huu. I si goy haya foo, ngi ciini go
bow, i hirow haya ka kuna i si hima, i har haya ka
i si hima ka har. 14Ye baa woy-kaynadiyo ma hiiji,
i ma duu ijeyo, i ma kanba ngi huudi, i ma si noo
Albiliisi fondo ka kaynandi gi. 15Haya ka se affooyo
fur naanay, ka hanga Albiliisi.

16Nda naanaynte, har wala woy, go may tiyaw-
woyyo, i ma faaba gi, hala lenjedi ma si kaa ꞏegilizi ga,
hala egilizi ma hin ka faaba tiyaw-woy ciimidiyo ni.

17Balikidiyo ka go dam alwakilteray boyro, go hima
ka duu berndi hinka,[a] sonko woodiyo ka go dam goy
ber waaju nda caw kuna. 18Haya ka se Hantumdi go
har : *« Ma si daabu haw mee ka go tama-tama attamdi
ka hejay. »*[b] A har koyne : *« Goykoy go hima ka duu ngu
banadi. »* 19Ma si yadda i ma teje baliki, nda a na ci
boro hinka wala ahinja seedeteraydi ga. 20Woodiyo
ka dam junubu, ma teje gi borodiyo kul jine, hala
affoodiyo ma hanbur.

21Ye yaamar ni Yerkoy jine, nda yer ꞏSandi Isa
Almasihu jine, nda almalayka suubantediyo jine :
hanga haya wooyo, ma sawandi borodiyo kul, ma si
dam fay-fay kul.

22Ma si ceɲe ka ꞏkandi kanba boro foo bomo ga,
ma si faaba boro foo junubu kuna, ma kanba ni bomo
henen kuna.

5.8
Piy-II 2.1; Žud 1.4
5.10
Luk 7.44; Diy 9.36; Oro 12.13; Piy-I 2.12
5.13
Oro 1.29; Tes-II 3.11
5.14
Kor-I 7.9
5.15
Mat 4.10
5.17
Diy 11.30; Fil 2.29; Tes-I 5.12
5.18
Mat 10.10; Luk 10.7; Kor-I 9.7, 14
5.19
Mat 18.16; Diy 11.30
5.20
Tim-II 4.2; Tit 1.13
5.21
Tim-II 4.1
5.22
Diy 6.6; Efe 5.11

a **5.17 –** *berndi hinka* – Woodi ci ka berndi ga, ka kayndi a se bana nga alkadardi ga.
b **5.18 –** *Alhukumdi 25.4*

23Ma si cindi ka ɲin hari ni, amma ma ɲin ʼduwẽ
kayna, ni wane kuše dorudiyo se.
24Boro fooyo junubuyo go bayndi, ka jina i ma
dunbu i ga ciiti. Ka gar affoodiyo wondiyo, si ta
bayndi kala nda a gay. 25Misedi na goy boyrodiyo go
bangay, goyfutudiyo mo si hin ka tugundi.

6 Woodiyo kul ka go baŋŋaateray ʼcalodi cire, go
hima ka berndi ngi sandiyo, hala Yerkoy maadi
nda nga ciinidi ma si wowndi. 2Woodiyo kul ka
sandiyo ci naanaynteyo, ma si dokoray gi, haya ka
se i ci ɲaa-ijeyo. I ma hinsa ka kaadim gi, ka dam i
se goy boyro, haya ka se i ci naanaynteyo, i ci ngi
bine-baakoyyo mo. Cawndi haya wooyo, ma duu ka
yaamar gi.

6.1
Efe 6.5; Tit 2.5,8
6.2
Fim 1.16
6.4
Tim-II 2.14; 3.4
6.5
Tim-II 3.8; Tit 1.15
6.6
Fil 4.11; Ebe 13.5
6.8
Ebe 13.5
6.10
Žak 5.19
6.11
Tim-II 2.22; 3.17
6.12
Mat 25.46; Kor-I 9.25; Fil 3.12; Ebe 3.1

Njorfu baa

3Nda boro cawndi caw ka na ci ciimi, boro woodi si
kanba ciini ʼhenenodiyo, ka hun yer ʼSan Isa Almasihu
do, ka ci cawndidi ka go kate yer ma berndi Yerkoy. 4A
koydi go ton nda wasu, a si bay haya foo, nga bomodi
hasara, a booni hãayo nda kakaw cere ciini yaada ga.
Wooyo go hay cense, nda yenjeyo, nda wowyo, nda
sikayo. 5Kakaw yaadayo go hasara lakal, ciimi kul si i
kuna, i hungu ka Yerkoy hanga ci alman taasi. Ma mor
boro wooyo ga.
6Woodiyo ka go hanga Yerkoy, i duu ka wakkal go
may alman ber. 7Haya ka se, yer na kate adduŋŋaa
woo ra haya foo, yer kow sika yer si hin mo ka koy
nda haya foo. 8Saadi, nda yer go may ŋaa nda derbe,
woodi go wasa yer. 9Amma woodiyo ka go baa ka kaa
taajiryo go kam jarrab kuna, nda kumsay kuna, nda
booni laaloyo ka ci safiteray, ka go kamndi borodiyo
bun nda halaci kuna. 10Haya ka se, torro sii kul linjidi
ci njorfu baa. Affooyo fur naanay woodi se, i duu ka
kam nda ngi bomo siitay bobo kuna.

Pol fahamndi Timote

11Ni ka ci Yerkoy boro, jur haya wooyo ga. Taasi
ʼtenje, nda ka berndi Yerkoy, nda naanay, nda baa,
nda subur, nda boro baynteteray. 12Tangam nda

naanay tangamdi, ka ci iboyro. Din huna-abadantedi,
ka se ni kaatindi, nda mo ni dam naanay ber seede,
boro bobo jine. **13**Ye yaamar ni Yerkoy jine, ka ga
go noo huna haya kul se, nda Isa Almasihu jine, ka
dam seedeteray boyro Ponsu ʼPilati jine. **14**Ma kanba
6.13 *Yeh 18.33-37; Tim-II 4.1* **6.14** *Kor-I 1.7; Tim-II 1.10* yaamardi, jiibi foo ma si garndi ni hunadi kuna, teje
foo ma si bara ni ga, hala yer ʼSan Isa Almasihu ma
bangay. **15**A kaa ta bangayndi ngu alwakatidi kuna.
Nga foo ya ci ɲaalinte, nga foo mo go may hinay. Nga
foo ya ci kokoydiyo Kokoy, nda sandiyo San. **16**Nga
6.15 *Tit 1.3; Ban 1.5* **6.16** *Yeh 1.18; Oro 11.36; Yeh-I 1.7* foo ngo may hinay bun ga. A may annuura ka boro foo
si hin ka too, ka boro na bay ka guna, a si ta guna ga.
Nga foo mo go may jeeray nda hinay abada. Amin !

17Yaamar jaman woo taajirdiyo i ma si wasu, i ma
6.17 *Luk 12.20; Diy 14.17* si kaawa alman ga ka si gay. Amma i kaawa Yerkoy
hunantedi ga, ka go noo yer haya kul kuna ibobo,
hala yer ma ɲaali. **18**Yaamar gi i ma dam haya boyro,
6.18 *Oro 12.8; Efe 4.28* i ma kaa taajiryo goy-boyro-dam kuna. I ma kaa
allijiwaaduyo, i ma duu ka jemna ngi nda affoodiyo
6.19 *Mat 6.20; Fil 3.12* game. **19**I ma mara suba se, bayti ka go tibi arrasasu
saahinte beene, hala i ma duu huna-abadantedi.

20Ya Timote, kanba hayadi ka i talfi ni ga. Mor
6.20 *Tim-II 1.12,14; 2.16* kakaw yaadadiyo ka si may addelil, nda ka jele
6.21 *Kol 4.18; Tim-II 2.18* bayrayyo ga ka ci tangari. **21**Boro fooyo hanga woodi,
hala i fur naanay.

Yala anneema ma bara ni ga ! Amin !

TIMOTE
bataki
HINKANTEDI
ka na Pol hantum a se

Hantumkoydi : Pol
Woodi ka se a hantum : Timote
Jiiridi ka a hantum : Jiiri woyduu-cindi-iyye (67) ka koy woyduu-cindi-yaaha (68) Isa Almasihu hayndidi banda

Batakidi Fahamndidi

Woodi banda ka Pol hantum bataki lawaldi Timote se, jiiri hinja wala taaci bisa. Jiiri woodiyo kuna, Pol dam haya bobo. Ka gar a nan Timote Efezi hala a ma hawjay ⁺Egilizidi (wa guna Timote-I Batakidi Fahamndidi), a koy Maseduwan gandadi ra (Timote-I 1.3), nda Korenti (Timote-II 4.20), nda Keret (Titu 1.5), nda Mile (Timote-II 4.20). A duu ka yeekate Efezi (Timote-II 1.18), woodi banda a yee ka koy Toroas (Timote-II 4.13). Alwakati woodi jaati na Pol hirow kasa, woodi nga kasa hirow kokorodi. Alwakati woodi, Nerõ ka ci kokoydi hasara Kerecendiyo maa, ka har ngi ya kukur Orom koyradi. Woodi se i hinsa ka laajaaba Kerecendiyo ka go Orom gandadiyo kul kuna.

Woo ci Pol kasa hirow hinkantedi ka damndi Orom. Pol hinsa ka torro ce woo (wa guna Efezi Batakidi Fahamndidi). Ce woo Orom borodiyo tangari a ga, ka har a ci goyfutu goykoy (1.8 ; 2.9). Kasa-huudi ka kuna na i dam ga go hinsa ka yay, a jiibi, a kuboy. Nga cere bobo si a banda (4.10-12), amma affooyo hin ka guna ga (1.16). Laajaabadiyo kul kuna, yer ⁺Sandi dam Pol bine (1.12 ; 4.17-18), Yerkoy ciinidi mo hinsa ka faaba ga (2.9-10). Pol timmendi ngu goydi nda mise boyro, a lelinde bun se hala ma garndi yer Sandi jere (4.6-8).

Pol baa ngu ma hantum Timote se koyne ka jina ngu ma bun. Saadi a hantum Timote bataki woo. Alwakati woodi Timote cindi ka hawjay Efezi egilizidi. Timote bara siitayyo kuna, woodi se na Pol hantum ka dam a se bine.

Timote-II go cii siitay hinja beene :

1. Haasumndi ka boro go duu ⁺Allinjildi maaganda se (1.1–2.13)
2. Booni futuyo ka go cendu paster ka susumndi ga nga goydiyo ga (2.14-26)
3. Ka Kerecen go hima ka tangam Allinjil se (3–4)

Pasterdiyo go duu siitayyo ka bisa naanaynteyo, amma naanaynte foo kul go duu siitayyo mise sii bobo kuna. Hayadi ka Pol har Timote se, ka go noo ga hinay, ngo noo naanaynte foo kul se hinay ka ci : gaabundi ciimidi ga (3.14).

Sintidi

1 Pol, ka ci Isa Almasihu ʼdiya, Yerkoy ibaydi ra,
hala ay ma waaju nda allaahidudi ka noo huna, ka
go Isa Almasihu kuna.

2Ye hantum Timote se, ka ci ay ijedi, ay bine-
baakoy.

Yala anneema, nda hinni, nda alaafiya, ma noondi
mana, ka hun yer Baba Yerkoy do, nda yer ʼSan Isa
Almasihu do.

Pol waaju Timote a ma cindi fondo boyrodi ra

1.1 *Kor-I 1.1; Kor-II 1.1; Efe 3.6*
1.2 *Diy 16.1; Oro 1.7; Tim-I 1.2*
1.3 *Diy 23.1; Oro 1.8,10*
1.4 *Diy 20.37*
1.5 *Diy 16.1; Tim-I 1.5*
1.6 *Diy 6.6; Tim-I 4.14*
1.7 *Oro 8.15; Tim-I 4.12; Ebe 2.15*
1.8 *Mar 8.38; Efe 3.10*
1.9 *Oro 11.14; Efe 2.9*
1.10 *Kor-I 15.26,54; Efe 1.9*
1.11 *Diy 9.15; Tim-I 2.7*
1.12 *Mar 8.38; Kor-I 1.8; Tim-I 6.20*
1.13 *Oro 6.17; Tes-I 1.3; Tim-I 1.10; Tit 1.9*

3Ye dam albarka Yerkoy se, ka ay kaagadiyo
kaadim, ka ay mo go kaadim nda ʼbine-anniya heneno,
hayadi ka se ciji nda jaari ye hungu ni ay ŋaarediyo
kuna saa kul. 4Ye duu ka hungu ni mundediyo, ye
hinsa ka baa ay ma guna ni, hala ay ma ton nda ŋaali.
5Ye hungu naanay ciimidi ga ka go ni ra, ka jina ka
garndi ni kaaga woydi ra, ka maa ci Lowiz, nda ni ŋaa,
ka maa ci Yunis. Ye kow sika ka naanay woo go ni ra.
6Woodi se ye hungundi ni, ma tunndi Yerkoy noodi,
ka ni duu saadi ka ay ʼkandi ni ga ay kanbadiyo.
7Haya ka se Yerkoy na noo yer hunde ka go hanbur,
amma a noo hunde hala yer ma yakuwa, yer ma baa,
yer ma sawa.

8Ma si haasum ka seede yer ʼSandi se, wala ka se
ay go kasa. Ye baa ma laajaaba ay banda ʼAllinjildi
maaganda se, Yerkoy hinaydi ra. 9Yerkoy kallasi yer, a
kaati yer nda kaati ʼheneno. A na ci yer goy boyrodiyo
se, amma ka jina alwakati abadantediyo, a ʼsuuba yer
nga ibaydi ra, nda nga anneemadi ra, ka a noo yer Isa
Almasihu alhorma. 10Isa Almasihu yer kallasikoydi
bangayndi. Morayda a go cerbu alhorma woo. A
wii bun, Allinjildi kuna a bangayndi huna, ka si ben
abada. 11Allinjil woo se na a dam ay nda waajukoy
nda ʼdiya, hala ay ma cawndi ʼalkabiila-tanaadiyo.
12Woodi maaganda se na ay go laajaaba wooyo kul
kuna. Amma ay si haasum, haya ka se ye bay woodi ka
na ye naanay. Ye kow sika ka a may hinay ka kanba
hayadi ka a talfi ay ga, hala jaari woodi.

13Gaabu ma fasal ni bomo ciini henenodiyo ka ay
har mana, naanay nda baa kuna, ka goo Isa Almasihu

ra. 14Kanba haya boyrodi ka talfindi ni ga, nda
ᵛHunde-Henenodi ka goo yer kuna.
15N'o bay ka woodiyo kul ka go ᵛAzi gandadi kuna
kul fur ay, Figel nda Hermogen mo go i ra.
16Yala yer Sandi ma dam ngu hinnidi Onesifor
huudi ga. Saa fooyo a yayndi ay bine, a na haasum nda
ay galangadiyo. 17Saadi ka a kaa Orom gandadi ra, a
taasi ay nda anniya, a guna ay. 18Yala yer Sandi ma
noo ga hinni Han woodi yer Sandi jere. Ni bisa boro
kul ka bay ce hinnedi ka a kaadim ay saadi ka ay bara
Efezi koyradi ra.

2 Ni ay ije, gaabundi anneemadi ga ka go Isa
Almasihu ra. 2Hayadi ka ay jentendi ni seede
bobo jine, talfi ga boro naanaynteyo ga, ka go hin ka
cawndi ga boro fooyo se. 3Laajaaba ay banda, sanda
Isa Almasihu wane saddasu boyro. 4Boro foo si hirow
saddasuteray ra, a ma titili huna yentasudiyo ra, nda
a go baa ngu ma yajab woodi ka jow ga. 5Jurkoy si
hin ka duu ngu banadi, nda a na hanga jur ašaraadiyo.
6Farikoy ka hinsa ka fara, go hima ka jina ka duu ngu
faridi gomnidi. 7Faham hayadi ka ye har mana, haya
ka se ᵛSandi go noo ni bomo-feeray haya kul kuna.
8Ma hungu Isa Almasihu, ka fatta Dawuda
alkabiiladi ra. A yee ka huna bukowdiyo nda cere
game, misedi ka ᵛAllinjildi ka ye cawndi go har ga.
9Woodi se ay go laajaaba, hala i dam ay galanga
kuna sanda goyfutu damkoy. Amma Yerkoy ciinidi na
hawndi. 10Woodi se ye subur haya kul suubantediyo
maaganda se, hala ngi mo ma duu kallasi Isa Almasihu
kuna, nda jeeray abadante.
11Ciini woo go may naanay :
Nda yer bun nga banda,
Yer go ta huna mo a banda.
12Nda yer gaabu,
Yer go ta laamu a banda.
Nda yer ŋankar ga,
Nga mo go ta ŋankar yer.
13Nda yer si naanay,
Nga ta naanay go cindi a ga.
Haya ka se a si hin ka ŋankar ngu bomo.

1.14
Oro 8.9
1.15
Diy 2.9
1.16
Mar 8.38; Diy 21.33
1.18
Diy 18.19; Ebe 6.10
2.1
Efe 6.10; Tim-I 1.2
2.2
Tim-I 6.12
2.3
Tim-I 1.18
2.5
Kor-I 9.25
2.6
Kor-I 9.10
2.8
Mat 1.1; Diy 2.24; Oro 2.16
2.9
Diy 9.16; 21.33; Ebe 4.12
2.10
Kor-II 1.6; 4.17; Kol 1.24; Tit 1.1; Piy-I 5.10
2.11
Oro 6.2-11; Tim-I 1.15
2.12
Mat 10.33; Oro 8.17; Piy-I 4.13
2.13
Oro 3.3; Kor-I 1.9

Goykoydi ka go yajab Yerkoy

14Hungu haya wooyo, ma wongu ˈSandi jine ka
kakaw ciini yaada ga. Woodi si may nafa, a kate
woodiyo ka go kayndi haŋa ma halaci. 15Taasi ka
kay Yerkoy jine sanda boro ka go may naanay, sanda
goykoy ka si haasum, ka dam ngu goydi, ka go cawndi
ciimi ciinidi nda tenje. 16Morndi ni kakaw yaadadiyo
ka si may nafa. Woodiyo ka go dam gi, saa kul i gay
de i hoo Yerkoy. 17Ngi ciinidi go kukur boro, sanda
funsu dooro ka ŋaandi kuna here. Himene nda Filet
go woodiyo ra. 18I fur ciimidi, i har ka bukowdiyo yee
ka huna jaaridi gay a bisa, i furndi boro fooyo naanay.
19Woodi kul beene, arrasasudi ka Yerkoy kayndi go
cindi. Nga taamaysadi ci ciini wooyo : *« Yer Sandi go
bay ngu borodiyo, saadi boro kul ka go kaati yer Sandi
maadi, ma susum ifutu ga. »*[a]

20Huu ber kuna, ni si ta gar ni wura nda njorfu
jinayyo, amma n'o ta gar mo bundu nda labu jinayyo.
Affooyo ci berndi jinayyo, itanaadiyo kay goyfutudiyo
se. 21Nda boro kanba ngu bomo henen kuna, ka fur
haya wooyo, a ta kaa jinay jeero, ka ˈjisindi Yerkoy
se, ka go may nafa ngu sandi se. A lelinde goy
boyro kul se.

22Jur koosowteray boonidiyo ga. Taasi ˈtenje, nda
naanay, nda baa, nda alaafiya, woodiyo banda ka
go ŋaare Sandi nda bine heneno. 23Yala hollokom
ciinidiyo ka si may nafa, haya ka se i hay yenjeyo.
24Saadi Sandi baŋŋa si hima ka yenje. A hima ka kaa
boro baynte, a ma hin ka cawndi, a ma hin subur. 25A
hima ka cawndi nda boroteray woodiyo ka go kakaw,
wala Yerkoy go ta noo gi ˈtuubi, hala i ma hin ka bay
ciimidi. 26Hala mo, saa ka i way, i ma susum Albiliisi
kumsaydiyo ga, ka din gi ka dam gi ngu ibaydi ra.

2.14 *Tim-I 1.4; 6.4; Tit 3.9*
2.15 *Efe 1.13; Kol 1.5; Žak 1.18*
2.16 *Tim-I 6.20; Tit 3.9*
2.17 *Tim-I 1.20*
2.18 *Tes-II 2.2; Tim-I 1.19*
2.19 *Yeh 10.14; Kor-I 1.2*
2.20 *Oro 9.21*
2.21 *Kor-II 9.8; Efe 2.10*
2.22 *Diy 2.21; Tim-I 1.5, 14*
2.24 *Tim-I 3.2-3*
2.25 *Tim-I 2.4*
2.26 *Tim-I 3.7*
3.1 *Tim-I 4.1; Piy-II 3.3*
3.2 *Oro 1.30; Tim-I 3.3; Piy-II 2.10*

Jaman siitodiyo

3 Ma bay ka jaari kokorodiyo kuna, jaman siitoyo go
ta kaa. 2Haya ka se borodiyo go ta kaa alhaasidiyo,
nda njorfu baakoyyo, nda wasunteyo, nda foomanteyo,
i ta ˈwow Yerkoy, i si berndi ngi hayradiyo, i ci gomni-

a **2.19** – *Kaabudiyo 16.5*

munoyo, i si may addin, 3i si hinni, i si may allaahidu,
i ci ciinaykoyyo, i si din nguyo bomo, i laala, i konno
boro bayntediyo, 4i ci janbanteyo, mookonnayyo, i ton
nda wasu, i baandi daame nda Yerkoy, 5moo-guna ra i
hima nda boroyo ka go hanga Yerkoy, amma i ɲankar
nga hinaydi. Susum boro woodiyo ga.

6Affooyo go hirow huudiyo ra, i duu woy lakal
ciinayo ka ton nda junubu, booni sii kul go cendu gi,
7saa kul i caw, amma abada i si hin ka faham ciimidi
ka bay ga. 8Misedi ka Janez nda Janbrez wongu
Muusa se, misedi na boro wooyo go wongu ciimidi se.
I ci safiyo, ngi naanaydi na tabati. 9Amma ngi goydiyo
si ta koy nda jine, haya ka se ngi safiteraydi go ta
tabati borodiyo kul se, sanda boro hinka woodiyo
wondi cille.

Pol fahamndi Timote

10Amma ni ta, ka hanga ay cawndidi, nda ay huna
takadi, nda ay anniyadi, nda ay naanaydi, nda ay
suburdi, nda ay baadi, nda ay muɲedi. 11N'o bay
laajaabadiyo nda siitaydiyo kul ka ay guna Antiyoš
koyradi ra, nda Ikoniyon koyradi ra, nda Lisitir
koyradi ra. Laajaaba kul ka ay duu, yer ♦Sandi kallasi
ay i kul kuna. 12Haya ka se woodiyo kul ka go baa ka
huna Isa Almasihu se nda anniya, go ta laajaabandi.
13Amma boro futudiyo nda janbantediyo go koy
jine saa kul ifutu kuna. I derendi affoodiyo, haya
ka se ngi jaati dere. 14Ni ta, haya wooyo kul ka ni
caw, ka ni kow sika i ci ciimi, ma gaabundi i ga. N'o
bay woodi ka cawndi gi mana. 15Ja ni ciinateraydi
kuna, n'o bay ♦Hantum Henenodiyo, ka go hin
ka noo ni bayray nda kallasi ka go duundi nda ni
naanay Isa Almasihu. 16Hantumdi kul damndi nda
Yerkoy wane mee-funsudi, a may nafa ka cawndi,
ka yeendi fondo ra, ka biiri, ka alladamndi ♦tenje ra,
17hala Yerkoy boro ma tabati, ka lelinde ka dam goy
boyro kul.

4 Ye yaamar ni Yerkoy jine, nda yer ♦San Isa
Almasihu jine, ka go ta dunbu-ciiti hunantediyo
nda bukowdiyo ga. A ta yeekate nga kokoyteraydi

3.4 *Tim-I 3.6*
3.5 *Oro 16.17; Tim-I 2.2*
3.6 *Žud 1.4*
3.7 *Tim-I 2.4*
3.8 *Diy 13.8; Tim-I 6.5*
3.10 *Tim-I 4.6*
3.11 *Diy 13.14; Oro 15.31; Kor-II 11.23-27*
3.12 *Yeh 15.20; Diy 14.22*
3.13 *Mar 13.5*
3.15 *Yeh 5.39*
3.16 *Oro 4.23-24; Piy-II 1.20-21*
3.17 *Tim-I 6.11*
4.1 *Diy 10.42; Tim-I 5.21*

ra. 2Ye taasi ni ga, ma waaju Yerkoy Ciinidi alwakati
kul, alwakatidi go boori wala a si. Ma teje, ma cerbu
iboyro, ma dam borodiyo bine, ma duu ka cawndi gi
nda subur. 3Haya ka se alwakati go ta kaa, ka kuna
borodiyo si baa nguyo ma mom cawndi ♦henenodi.
Amma, ngi alhawadiyo se, i ta mara cawndikoyyo,
hala ngiyo ma mom haya ka kan i se. 4I bere ngi
haŋadiyo ciimi se, ka koy mom jenteyo. 5Amma ni ta,
ma yeendi lakal haya wooyo kul se, yadda siitay, ma
dam ni goydi ka ci ♦Allinjil-waajukoy, dam ni goydi
a ma boori.

4.2 Tim-I 4.13; Tit 1.13
4.3 Tim-I 1.10
4.4 Tim-I 1.4
4.5 Diy 21.8; Efe 4.11
4.6 Fil 2.17
4.7 Diy 20.24; Kor-I 9.24; Tim-I 1.18
4.8 Kor-I 9.25; Tim-I 6.14
4.9 Tit 3.12
4.10 Kor-II 2.13; Kol 4.14; Fim 1.24; Yeh-I 2.15
4.11 Diy 12.12; Kol 4.14; Fim 1.24
4.12 Diy 20.4
4.13 Diy 16.8
4.14 Diy 19.33; Oro 2.6; Tim-I 1.20
4.16 Diy 7.60
4.17 Diy 23.11
4.18 Oro 11.36; Piy-II 2.9

6Ay ta, ay faati ka kaa sara ka go mun, ay bundi
alwakatidi man. 7Ay tangam tangam boyrodi, ay
timmendi jurdi, ay kanba naanay. 8Hõo banda,
♦tenjente wane kokoy-fuuladi go batu ay. Yer Sandi ka
ci alkaali tenjentedi, go ta n'ay ga jaari woodi ra, a na
ci ay foo se, amma woodiyo kul ka baa a ma bangay.

Waaju cere-cerentediyo

9Ma gaabundi ka kaa ay do tanba. 10Haya ka
se Demas fur ay, adduŋŋaa woo alhawa se, a duu
ka koy Tesalonika koyradi ra. Kresens koy Galati
gandadi ra, Titu koy Dalmasi gandadi ra. 11Luka
foo ya go ay banda. Ma kate ni banda Marki, haya
ka se a may yene nafa goydi ra. 12Ay sanba Tišik
Efezi koyradi ra. 13Saa ka n'o kaa, ma kate ni banda
burmusudi, nda kitabdiyo, sonko kuurudiyo ka ga
na ye hantum, ka ay fur Karpus do, ka go Toroas
koyradi ra.

14Alegizandur ka ci garaasa, dam yene albasi bobo.
Yer ♦Sandi go ta bana ga nda nga goydiyo. 15Ni mo
ma kur ni bomo a ga, haya ka se a hinsa ka kakaw yer
ciinidiyo.

16Ay ciiti-dunbu lawaldi ra, boro foo na faaba ay,
amma ngi kul fur ay. Yerkoy ma si kaabu i se woodi !
17Yer Sandi nga faaba ay, a duu ka n'ay gaabi, hala
ay ma timmendi waajudi, hala ♦alkabiila-tanaadiyo
kul ma mom. A duu ka kallasi ay ganjihaya meedi
ra. 18Yer Sandi go ta kallasi ay goyfutu kul kuna, a ta
kallasi ay, ka dam ay ngu ♦beene kokoyteraydi. Jeeray
ma bara a ga jamanyo nda jamanyo ! Amin !

Foo cere-cerente

19 Ma foo Pirisil nda Akilas, nda Onesifor
huuborodiyo. 20 Erasitos cindi Korenti koyradi ra, ay
nan Torofim a wirci Mile koyradi ra. 21 Dam mise kul
ma kaa ja fufu na too. Yubuluz nda Pudan, nda Linuz
nda Kulodiya, nda yer harmediyo kul go foo ni.

22 Yala yer •Sandi ma bara ni lakaldi ga ! Yala
anneema ma bara war kul ga ! Amin !

4.19
Diy 18.2
4.20
Diy 19.22; 20.4
4.21
Tit 3.12
4.22
Gal 6.18; Kol 4.18

Batakidi ka Pol hantum
TITU
se

Hantumkoydi : Pol
Woodi ka se a hantum : Titu
Jiiridi ka a hantum : Jiiri woyduu-cindi-guu (65) Isa Almasihu hayndidi banda

Batakidi Fahamndidi

Titu na ci Alyahuudu, n'o gar Pol waajudi nga kate ka a naanay Isa Almasihu (1.4). A cindi Pol banda Antiyoš nda Žeruzalem (Galati 2.1-3). A bara Pol banda nga ʼAllinjil waaju dira lawaldi Galati gandadi kuna. A hanga Pol nga Allinjil waaju dira hinjantedi, Pol suuba ga hala a ma faaba Korenti Kerecendiyo ngi siitaydi kuna (wa guna Korenti-II Batakidi Fahamndidi). Titu maadi go gunandi ce bobo Korenti-II kuna (2.13 ; 7.6,13-15 ; 8.6,16,23 ; 12.18). Woodi go cerbu ka Titu go may attabiya boyro, a duu ka dam goy boyro Yerkoy se. Woodi se na Pol nan ga Keret, hala a ma hugay nda ngi siitaydiyo (Titu 1.5).

Orom kokoyteraydi go laamu Keret gungudi. Koyradi maadi hinsa ka hasara (1.2), amma Allinjildi bar borodiyo hunadi. Allinjil dam ngu goydi Keret borodiyo hunadi ra ja saadi ka i mom Piyer waajudi ʼPantekoti jingardi han (Diyadiyo 2.11). Saadi ka Pol go koy Orom, a bisa nda Keret gungudi do here ka gar a ci kasa-ije (Diyadiyo 27.7-13). Saadi ka Orom kokoyteraydi fur Pol (wa guna Timote-I Batakidi Fahamndidi), a yee ka koy Keret nga nda Titu, ce woo i gay dooti. Saadi ka a hun Keret, a suuba Titu hala a ma timmendi Allinjil goydi (1.5). Saadi ka Pol koy Efezi nda Maseduwan, a hantum bataki woo ka waaju Titu.

Titu batakidi go cawndi yer ka ʼAlmasihu kallasi yer hala yer ma dam goy boyroyo, yer ma duu ka huna tenje kuna nda adama-ijeteray kuna misedi ka Yerkoy ciinidi go har.

Pol go cii siitay hinja beene ka go jendi huna woodi :

1. Tangari-annabiidiyo (1)
2. A cawndi bomoy misedi ka egilizi alwakildiyo go hima ka suubandi, nda ka ci ngi tenjedi nda cawndidi. (2)
3. A cawndi Kerecen attabiyadi i ciina nda iber se (2–3)

Yerkoy anneemadi go kallasi yer, a duu ka faaba yer hala yer ma mor junubu, nda yer ma may « anniya goy-boyro-dam se » (2.11-14).

Sintidi

1.1 *Oro 1.1; Kor-I 1.1; Tim-I 2.4*

1 Pol, ka ci Yerkoy baŋŋa, ay ci Isa Almasihu ʼdiya, hala woodiyo ka Yerkoy suuba ma naanay, i ma

bay ciimi, i ma berndi Yerkoy. 2Ye baa woodiyo ka suubandi ma tammaha huna-abadantedi maaganda se. Ka yana haya kul, Yerkoy ka si tangari noo allaahidu huna woo ga. 3Alwakatidi ka a kayndi kuna, a bangayndi ngu ciinidi nda waajudi ka a talfi ay ga, misedi ka Yerkoy yer ʼKallasikoydi yaamar nda.

4Ye foo ni Titu, ka ci ay ije ciimidi, naanaydi kuna ka yer'o mara.

Yala anneema, nda hinni, nda alaafiya ma noondi mana ka hun yer Baba Yerkoy nda yer ʼSan Kallasikoydi Isa Almasihu do !

Goydi ka Titu dam Keret gungudi ga

5Ay nan ni Keret gungudi ga, hala ma hinsa hayadiyo ka cindi. Ma suuba ʼegilizi balikiyo koyra foo kul kuna, nda misedi ka ay har ga mana. 6Baliki go hima ka kaa boro ka i si hin ka teje ga nda haya foo, a ma may wonde foo. Nga ijediyo ma kaa naanaynteyo, i si hima ka dam ije-fututeray, wala ka kaa jindegaaboyo. 7Haya ka se jinehun si hima ka dam teje goy, a ci Yerkoy alwakil. A si hima ka kaa alhaasidi, a si hima ka laala, wala a ma kaa harifutuŋinkoy, wala yenjekoy, wala boro wahante. 8A hima ka kaa yowjumndikoy, a ma ci iboyro baakoy, a ma sawa, a ma ʼtenje, a ma kaa boro ʼheneno, a ma duu ka hin ngu bomo. 9A ma gaabu ciini naanayntedi ga, misedi ka i cawndi ga, hala a ma hin ka dam bine nda cawndi ciimi-ciimidi, a ma duu ka cerbu woodiyo ka go kakaw se ngi firkadi.

10Hayadi ka se boro bobo ci jindegaaboyo, sonko woodiyo ka ʼhirow-bangu, i janba ciini yaadayo kuna. 11Wa daabu ngi meediyo. I ŋaami huu timmenteyo, i cawndi haya ka i si hima ka cawndi, albaha futu maaganda se. 12Ngi kuna affoo ka ci ngi jaati annabi har : « Keret borodiyo, saa kul i tangari, i ci adabba laaloyo, fuuyenteyo ka si hungu ni kala ŋaa. » 13Seedeteray woo ci ciimi. Woodi se na n'o hima ka fahamndi gi nda sooboy, hala i ma duu naanay ka go henen. 14I ma si hanga ʼAlyahuudu jenteyo nda adama-ijeyo yaamaryo ka go kow boro ciimidi kuna. 15Haya kul go henen woodiyo ka go henen

1.2 *Tim-II 1.9; Ebe 6.18*
1.3 *Luk 1.47; Kor-II 1.1; Tim-I 2.6*
1.4 *Oro 1.7; Kor-II 2.13; Tim-I 1.2*
1.5 *Diy 27.7*
1.6 *Tes-I 3.13; Tim-I 3.2*
1.7 *Kor-I 4.1; Tim-I 3.1*
1.8 *Tim-II 3.3*
1.9 *Tim-I 1.10, 19; Tim-II 1.13*
1.10 *Diy 10.45; Tim-I 1.6*
1.11 *Tim-I 5.13*
1.12 *Diy 2.11; 17.28*
1.13 *Tim-I 5.20*
1.14 *Kol 2.22; Tim-I 1.4; Tim-II 4.4*
1.15 *Kol 2.20-22; Tim-I 6.5*

se. Amma haya foo si henen woodiyo se ka kuna heredi go jiibi, ka si naanay. Ngi lakaldi nda ngi bineanniyadi go jiibi. 16I har ka ngiyo go bay Yerkoy, amma ngi goydiyo go cerbu ka i ɲankar ga. I ci boro jaasoyo nda jindegaaboyo, i si hin ka dam goy boyro kul.

Cawndidiyo egilizi borodiyo se

2 Ni ta, har hayadiyo ka si kakaw cawndi ka ci ciimi. 2Har har-jeenodiyo se i ma sawandi ngi bomo, i ma may alladam, i ma ci mo yeeno, i ma yakuwa naanay nda baa nda subur kuna.

3Har woy-jeenodiyo se ngi attabiyadi go hima ka berndi Yerkoy. I si hima ka ci ciinaykoyyo, i si hima ka kaadim ♦duwẽ, i hima ka cawndi haya boyroyo. 4I ma hin ka jentendi woy mayradiyo i ma baa ngi kurɲediyo nda ngi ijediyo. 5I ma din ngi bomo, teje foo ma si garndi i ga, i ma dam ngi huudi goydiyo, i ma kaa woy baynteyo, i ma berndi ngi kurɲediyo, hala Yerkoy ciinidi ma si wowndi.

6Suburndi koosowdiyo mo i ma hin ka din ngiyo bomo. 7Ni jaati ma cerbu attabiya boyroyo goydiyo kul kuna. Cawndi nda ciimi, nda alladam, a ma henen. 8Ni ciinidiyo ma henen, teje ma si garndi i ga. Hala iberedi ma haawi, a ma jen haya futu kul ka a teje yer nda.

9Waaju baɲɲaadiyo i ma berndi ngi sandiyo, i ma dam ngi ibaydiyo haya kul kuna, i ma si kakaw gi. 10I ma si jay haya foo, amma haya kul kuna i ma cerbu naanay boyro, hala i ma berndi Yerkoy yer ♦Kallasikoydi ciinidi.

11Haya ka se Yerkoy bangayndi borodiyo kul se ngu anneemadi, ka kuna kallasi go hun. 12A cawndi yer, yer ma fur attabiya futuyo, nda addunɲaa boonidiyo. Yer ma huna jaman woo kuna nda bayray nda ♦tenje nda Yerkoy berndi. 13Yer ma batu tammaha ɲaalinte, ka ci jaari berdi ka yer ♦Koy Berdi, ka ci Kallasikoydi Isa Almasihu, jeeraydi go ta bangay. 14Nga nga noo ngu bomo yer se, hala a ma kallasi yer junubu kul kuna, a ma dam yer nda alkabiila ka ci nga wane, ka go henen a se, ka dorkoto ka dam goy boyroyo.

1.16 *Yeh-I 2.4*
2.1 *Tim-I 1.10*
2.2 *Tim-I 3.2*
2.3 *Tim-I 3.8, 11*
2.4 *Tim-I 5.2*
2.5 *Efe 5.22; Tim-I 6.1; Ebe 4.12*
2.6 *Tim-I 5.1*
2.7 *Tim-I 4.12*
2.8 *Piy-I 2.12*
2.9 *Efe 6.5*
2.10 *Mat 5.16; Luk 1.47*
2.11 *Oro 3.24; Tim-I 2.4; Tim-II 1.10*
2.12 *Tim-II 3.12*
2.13 *Kor-I 1.7; Tim-I 6.4; Piy-II 1.1*
2.14 *Mat 5.16; 20.28; Kor-II 8.21; Efe 2.10; Ebe 1.3; Piy-I 2.12,15; Yeh-I 1.7*

15Har haya wooyo, suburndi, teje nda hinay. Boro
foo ma si dokoray ni.

Ma dam iboyro

3 Hungundi ngi kul i ma berndi amirdiyo nda
jinehundiyo. I ma may alladam, i ma lelinde
ka dam goy boyro. 2I ma si wow boro foo, i ma
kaa alaafiyanteyo, i ma baynte, i ma duu ka boori
borodiyo kul ga.

3Haya ka se yer mo bara yer ci safiyo, yer si may
alladam, yer dere, yer bara yer ci booni futu kul nda
daameyo baŋŋa, yer go laala yer go booni, yer go
hima ka konnondi, yer bara ka konno cere. 4Amma
Yerkoy yer ʼKallasikoydi bangayndi ngu bayntedi
nda ngu baadi borodiyo kul se. 5A na kallasi yer, yer
goy ʼtenjentediyo maaganda se, amma a kallasi yer
nga hinnidi se. Saadi ka ʼHunde-Henenodi humay
yer, yer duu ka hayndi koyne, a taawondi yer. 6A
bowndi Hunde-Henenodi yer ga Isa Almasihu yer
Kallasikoydi maadi ra. 7Hala, yer ma kaa tenjenteyo
nga anneemadi ra, yer kaaya huna-abadante ka ci
yer tammahadi. 8Ciini woo ka yer har mana ci ciimi,
ye baa ma tabatindi haya wooyo, hala woodiyo ka
naanay Yerkoy ma dam goy boyroyo. Woodi ya ci
haya boyro a ci haya ka go nafa borodiyo.

9Amma ma mor kakawdiyo ka si may nafa, nda
lasalteray kaabudi, nda yenje nda kakaw ʼAšara ga.
Haya ka se i si may nafa, i ci haya yaadayo. 10Woodi
ka go kaa sabab ka fay borodiyo, ma gaay ce foo hala
ce hinka, woodi banda ma susumndi ga ni ga. 11Ma
bay ka boro woodi dere, a go hoo kuna, bara ngu jaati
bomo na a go jukundi.

Waaju cere-cerentediyo

12Saa ka ay sanba mana Artemas wala Tišik, ma
ceŋe ka gar ay Nikopolis koyradi ra. Bara dooti na ay
jow anniya fufu ma gar ay. 13Ma dam haya kul ka kuna
ma lelinde Zenas diradi ka ci ʼašara-bayraykoy, nda
Apollos, hala haya foo ma si kuma gi. 14Yer borodiyo
mo go hima ka jente goy-boyro-dam, hala i ma tuuru
yentasu berdiyo, i ma si kaa boroyo ka si may nafa.

3.1
Oro 13.1; Tim-II 2.21; Piy-I 2.13-14
3.2
Efe 4.31
3.3
Efe 2.2
3.4
Luk 1.47; Efe 2.7
3.5
Oro 12.2; Efe 2.9; Piy-I 1.3
3.6
Oro 5.5
3.7
Mat 25.46; Oro 3.24; 8.17,24
3.8
Tim-I 1.15
3.9
Tim-II 2.14,16
3.10
Oro 16.17
3.12
Diy 20.4; Tim-II 4.9, 21
3.13
Diy 18.24

3.15
Kol 4.18;
Tim-I 1.2

15Woodiyo kul ka go ay banda go foo ni. Ma foo
woodiyo ka go baa yer naanay kuna.
Yala Yerkoy anneemadi ma bara war kul ga ! Amin !

Batakidi ka Pol hantum
FILEMON
se

Hantumkoydi : Pol
Woodi ka se a hantum : Filemon
Jiiridi ka a hantum : Jiiri woyduu-cindi-foo (61) ka koy woyduu-cindi-hinka (62) Isa Almasihu hayndidi banda

Batakidi Fahamndidi

Bataki woo ka Pol hantum Filemon se dungura nda nga hantumdiyo kul. Nga mo kuna na a hinsa ka cii ngu bomo ciini. A si cii naanay ciini, wala ‘egilizi hunadi beene, misedi ka a dam bataki tanaadiyo kuna. A hantum bataki woo hala ma kow Onezim se, ka gar a go kasa Orom koyradi kuna. A sanba ga Filemon se, ka naanay ‘Almasihu nga sabab kuna (1.19). Onezim bara a ci Filemon baŋŋa, a jay Filemon njorfu wala nga maamala jinay, a jur ka koy Orom. Dooti nga nda Pol bay cere. Pol sabab a naanay yer ‘Sandi, a bara a faaba Pol hala ma duu ngu mee hunadi (1.11, 13).

Pol go bay ka baŋŋaadi go hima ka yee ngu sandi do (1.13-14). Ka gar Tišik go koy ‘Azi gandadiyo kuna, a kabay ngu banda Efezi nda Kolosi batakidiyo (Efe 6.21-22 ; Kolosi 4.7-8). Pol sanba Onezim Filemon se, nga nda Tišik ya koy nda cere. Pol hujun lawaldi ci ka Onezim nda Filemon ma waafaku.

Filemon go hinsa ka naanay, a may mo baŋŋaayo (1.1, 5, 7). Pol go naanay ka Filemon go ta dam hayadi ka a go ta har a se Onezim misedi kuna (1.21). A baa Filemon ma hinje ngu baŋŋaadi se ka naanay Almasihu a na gay. A ma duu ka kanba ga sanda ngu harme ka a go baa, a na ci sanda baŋŋa (1.15-16). Bataki woo go cii baŋŋaateray beene Diyadiyo jaman. A cawndi misedi ka naanayntediyo go hinje ngi nda cere se saa ka i hoo cere.

Bataki woo go fahamndi yer hinjedi ka Yerkoy noo yer Almasihu alhorma. Pol lelinde ka jow Onezim jukundidi nda ka bana hayadi ka a jow (1.18). Misedi kuna, Almasihu jow jukundidi ka adama-ije go hima ka duu ngu junubudi maaganda. Junubunte go duu Yerkoy hinjendi saa ka a fur junubu, a naanay Almasihu folloku.

Filemon batakidi jemna berdiyo ci :

Sintidi (1-3)
1. Pol go saabu Filemon (4-7)
2. Pol go suburndi Filemon Onezim se (8-14)
3. Pol go dorkoto Filemon banda woodi se (15-19)
4. Pol go wir ka banndi Onezim binedi (20-21)
5. Pol sawandi ngu suburndidi (22)
Benndidi (23-25)

Sintidi

1 Pol, ka ci kasa-ije Isa Almasihu maaganda se, nda
ay harmedi Timote,

Go hantum Filemon se, ka ci yer bine-baakoy nda
yer goykasine, 2nda yer woyme bine-baakoydi ka
ci Afiya, nda Arkip ka go tangam yer banda, nda
ᵛegilizidi ka go ni huu se.

3Yala yer Baba Yerkoy, nda yer ᵛSan Isa Almasihu
ma noo war se anneema nda alaafiya.

Pol go ŋaare ka dam Yerkoy se albarka

1.1 *Kor-II 1.1; Efe 3.1; Fil 2.25*
1.2 *Oro 16.5; Fil 2.25; Kol 4.17*
1.3 *Oro 1.7*
1.4 *Oro 1.8,10*
1.5 *Kol 1.4; Tes-I 3.6*
1.7 *Oro 15.32; Kor-I 16.18; Kor-II 7.4, 13*

4Saa kul ka ye ŋaare, ye hungu ni, ye dam Yerkoy se
albarka. 5Haya ka se ay mom ni naanaydi yer ᵛSan Isa
Almasihu kuna, nda misedi ka n'o baa ᵛisuubantediyo
kul. 6Ye wir Yerkoy ga, yer marakasinay naanaydi
kuna ma koy jine, hala ma bayndi iboyro kul ka ni
guna yer kuna Isa Almasihu maaganda se. 7Ay harme,
baadi ka go ni kuna hinsa ka n'ay ŋaali, a yayndi ay
bine, haya ka se ni iskandi isuubantediyo bine.

Pol suburndi Onezim se

1.9 *Kor-I 1.10; Efe 3.1*
1.10 *Diy 21.33; Kol 4.9; Tes-I 2.11*
1.13 *Diy 21.33*
1.14 *Kor-II 9.7; Piy-I 5.2*
1.16 *Mat 23.8; Kor-I 7.22; Tim-I 6.2*
1.17 *Kor-II 8.23*
1.19 *Kor-I 16.21*

8Woodi se, misedi kul ka ye may hinay ᵛAlmasihu
ra, ka har mana hayadi ka go hima, 9amma ye wir ni
ga baa kuna, ay Pol, ka ci har jeeno, morayda, ay ci
mo kasa-ije Isa Almasihu maaganda se, 10ye taasi ni ga
musulha ay ijedi se, ka ci Onezim, ka ay hay galangayo
kuna. 11A bara a si may nafa, amma morayda a may
nafa ay nda ni kul se.

12Ye sanba ga mana. Ma kubay ga, ka ci sanda ay
binedi. 13Ay hinsa ka baa a ma cindi ay jere, hala a
ma kaadim ay ni me, saadi ka ay go galangadiyo ra
ᵛAllinjildi maaganda se. 14Amma ay na baa ka dam
haya foo bila ni yaamar, hala ni booridi ma si kaa
gaabindi haya, amma haya ka ni dam nda ni bomo.
15Lalla a susum ni ga alwakati kayna, hala ma duu
ga abada. 16A na ci sanda baŋŋa koyne, amma a bisa
baŋŋa. A ci ay harme ka ci ay bine-baakoy, sonko ni
mo se harme assobon kuna, nda yer ᵛSandi kuna.

17Nda n'o kanba ka ni ci ay goykasine, kubay ga
sanda a ci ay. 18Nda a tooŋe ni, wala n'o may a ga
haya, dam ga ay kaabudi ra. 19Ay Pol, ay kanba na ay

hantum nda mana, ye ta bana mana ni garawdi. Ay si baa ay ma hungundi ni hayadi ka ye may ni ga, ka ci ni jaati. 20Nga ay harme, ye baa ay ma duu ni do musulha woo, yer Sandi maadi ra, yayndi ay binedi Sandi kuna. 21Ye naanay ka n'o berndi ay, woodi se na ay hantum mana. Bara ye bay ka n'o dam haya ka bisa hayadi ka ay har.

22Ma lelinde yene mo nongu ka ye ta junbu, haya ka se war ŋaarediyo maaganda se, ye tammaha ka kaa war do.

23Epafras, ka bara ay banda kasa, Isa Almasihu maaganda se, go foo war, 24nda ay goykasinediyo Marki, nda Arisitark, nda Demas, nda Luka.

25Yala yer San Isa Almasihu anneemadi ma bara war lakaldi kuna. Amin !

1.20
Kor-I 16.18
1.21
Kor-II 2.3
1.22
Fil 1.25
1.23
Kol 1.7
1.24
Tim-II 4.10
1.25
Gal 6.18

Batakidi ka hantumndi
EBERE
borodiyo se

Hantumkoydi : A si bayndi
Woodiyo ka se a hantum :
ˈAlyahuuduyo ka naanay
Jiiridi ka a hantum : Jiiri woyduu-cindi-iyye (67) ka koy woydu-cindi-yagga (69) Isa Almasihu hayndidi banda

Batakidi Fahamndidi

Allaahidu Jeenodi waati, Yerkoy kayndi ngu ašarayo ka kuna i ma kaadim ngu, a baa mo borodiyo ma huna naanay kuna saa kul. Allaahidu Jeenodi alhukumdi go har ka ˈAlmasihu go ta kaa. Saadi ka Isa Almasihu kaa, a kayndi Allaahidu Taawo. A dam ga nda ngu bundi ˈsalibdi ga nda ngu yee ka hunadi, saadi Isa Almasihu timmendi Allaahidu Jeenodi alaadadiyo, Allaahidu Taawodi bangay. Borodiyo ka duu Ebere batakidi, mom cawndiyo Allaahidu Taawodi beene, woodi na jendi ka i booni ka bere ka hanga Alyahuududiyo addindi. I duu laajaaba bobo hayadi ka se i naanay Isa, woodi kate ka affooyo sika hirow i kuna hala i baa ka hanga Allaahidu Jeenodi alaadadiyo (10.32-34 ; 12.4). I faaji ngi huna jeenodi. Woodi ka hantum bataki woo hantum ga hala a ma dam woodiyo ka se a hantum bine (13.22), hala ngi hungudiyo ma yee Almasihu se nda jeeraydi ka go ta kaa se.

Woodi ka hantum bataki woo maadi si gunandi batakidi kuna. Amma a cerbu ka ngu si woodiyo kuna ka hanga Almasihu nga goydi kuna saadi ka a bara addu ŋ ŋaadi kuna (2.2-4), a cerbu mo ka ngu na ci Ebere borodiyo ˈegilizidi alwakil (13.17). A duu cawndi boyro, a hinsa ka bay mo Allaahidu Jeenodi nda Alyahuududiyo addindi. A hantum bataki woo ka jina ˈYerkoy huudi ma hasara, bara a cii ŋaarediyo ka go dam Yerkoy huudi kuna ciini. (7.8 ; 9.5-7,9,13 ; 13.10). Bara Yerkoy huudi hasara jiiri woyye (70) Isa Almasihu hayndidi banda. Kitab woo hantumndi haya ka se alwakati woodi, Kerecendiyo hinsa ka laajaabandi.

Woodi ka hantum batakidi go har ka Kerecenteray addindi go Alyahuuduteray jine. Batakidi sintidi kuna, a cerbu Kerecenteray cawndidiyo.

Ebere batakidi go may jemna ber woy (10) :

1. Isa Almasihu go bisa annabiidiyo (1.1-3)
2. Isa Almasihu go bisa almalaykadiyo (1.4–2.18)
3. Isa Almasihu go bisa Muusa (3.1-6)
4. Isa Almasihu go noo hinjam ka bisa hinjamdiyo kul (3.7–4.13)
5. Isa Almasihu ci ˈsara-koosukoy jinehun ka bisa affoodiyo (4.14–7.25)
6. Isa Almasihu go kaadim ˈNongu Henenodi kuna ka bisa affoodiyo (8.1-5)
7. Isa Almasihu kayndi allaahidu ka bisa, ka go may tammahayo ka bisa (8.6-13)

8. Isa Almasihu dam goy ka bisa (9.1-28)
9. Isa Almasihu dam saraadi ka bisa saraadiyo kul, ka ci nga bomo (10.1-18)
10. Batakidi benndi go cerbu attabiyadi ka naanaynte go hima ka may, misedi ka Kerecenteray go bisa addindi kul se. (10.19–13.25)

Karkasetadiyo mo go gunandi jemna woo kuna (10.26-31 ; 12.15-17). Woodi ka hantum bataki woo go gaay yer ifutu beene nda ka jen ka naanay (2.1-4 ; 3.12 ; 4.1 ; 5.11-14 ; 6.4-6). Kitab woo waajudi cii haya ka go ꞌhenen. Yer go hima saa kul ka honno Almasihu do here naanay kuna, haya ka se a ci kallasikoy (12.2).

Ijedi bisa almalaykadiyo

1 Ka jina woodi, ce bobo nda mise bobo, Yerkoy cii
yer babadiyo do nda annabiiyo. 2Jaman kokoro
wooyo ra, Yerkoy cii yer do nda Ijedi. A kaayandi ga
haya kul. Nga mo na a taka nda addu ŋ ŋaadi. 3A ci
annuuradi ka go cerbu Yerkoy jeeraydi, ka siifa hayadi
ka ci Yerkoy. A kanba addu ŋ ŋaadi kul nda ngu ciinidi
hinaydi, ka gar a dam haya ka henenndi junubudiyo, a
goro Yerkoy Jeerodi jere gumodi do, nongu jeerodiyo
ra. 4A addawla nda almalaykadiyo, hala a kaaya maa
ka bisa ngi wondi.

5Almalayka go bara wala ka se na Yerkoy bay ka
har :

« Ni ci ay ije,
Ay hay ni hõo » ?[a]

Wala ka har a se :

« Ye ta kaa mana Baba,
N'o ta kaa yene Ije ».[b]

6Saadi ka a sanba addu ŋ ŋaadi ra ꞌgungu-jinaadi, a har :

« Yerkoy almalaykadiyo kul ma sujudu a se. »[c]

7Ka gar a har ngu almalaykadiyo se :

« Woodi ka dam ngu almalaykadiyo nda hew,
A dam ngu goykoydiyo nda nuune bal-balnte. »[d]

8Amma a har ije-hardi se :

« Ya Yerkoy, ni kokoy-gorohayadi ci abadante,

1.1 *Luk 1.70; Yeh 9.29; Diy 2.30*
1.2 *Mat 3.17; 11.27; Yeh 1.3; Piy-I 1.20*
1.3 *Mar 16.19; Yeh 1.14; 14.9; Kol 1.17; Tit 2.14*
1.4 *Efe 1.21; Fil 2.9-10*
1.6 *Kol 1.18*
1.8 *Luk 1.33*

a **1.5** – *Zabur 2.7*
b **1.5** – *Samiyel-II 7.14 ; Taarikidiyo-I 17.13 ; 22.10*
c **1.6** – *Zabur 97.7 ; 148.2*
d **1.7** – *Zabur 104.4*

Ni laamu bundudi ci bundu tenjente.
9*Ni baa ♦tenje, amma ni konno junubu.*
Woodi se, ya Yerkoy, ni koydi yon ni nda ɲaali dilwil
Ka bisandi ni ni cerediyo. »[a]
10Woodi banda :
« Ni, yer ♦San, sintidi ra ni taka gandadi,
♦Beenediyo ci ni kanba goy.
11*I go ta halaci, amma ni ta, n'o ta cindi,*
I kul go ta jen sanda derbeyo,
12*N'o ta taabu gi sanda burmusu,*
I ta bar
Amma ni, n'o cindi, ni si bar
Ni aloomurdi si ben far. »[b]
13Almalaykadiyo kuna affoo se na a bay ka har :
« Goro ay jere gumodi do here,
Hala saa ka na ay dam ni iberediyo
Nda dofor ni ceediyo cire. »[c]
14I kul ci hundeyo ka go kaadim Yerkoy. A sanba gi i ma goy ka faaba woodiyo ka go hima ka kaaya kallasidi, n'bay ?

1.9 Fil 2.9
1.13 Mat 22.44; Mar 16.19
1.14 Mat 25.34; Mar 10.17; Diy 20.32; Oro 11.14
2.1 Oro 11.22
2.2 Diy 7.53; Gal 3.19
2.3 Luk 1.2
2.4 Mar 16.20; Yeh 4.48; Kor-I 12.4; Efe 1.5

Yer ma goy nda hayadi ka yer mom

2 Woodi maaganda se yer ma hinsa ka gaabu hayadiyo ka yer mom ga, yer ma si koy dina gi ka doy-doy. 2Bara nda ciinidi ka almalaykadiyo har tabati, nda junubu kul nda ka hoo ašara kul duu jukundidi ka a hima nda, 3mis'o foo na yer'o yana nda, nda yer yala kallasi ber woo ka yer ♦Sandi nga jina ka har, woodiyo ka mom ga tabatindi ga yer se. 4Yerkoy yakuwandi ngi seedeteraydi, nda taamaysayo nda taajabyo nda alhikima sii bobo, nda ♦Hunde-Henenodi noodiyo ka jemnandi nga ibaydi ra.

Yerkoy yeendi haya kul Ijedi se ganda

5Haya ka se adduɲɲaadi ka go ta kaa ka ciini na yer go cii. Yerkoy na noo nga kokoyteraydi almalaykayo se. 6Haya ka se boro foo seede nongu foo ka har :

a **1.8-9** – *Zabur 45.7-8*
b **1.10-12** – *Zabur 102.26-28*
c **1.13** – *Zabur 110.1*

« Boro ci may, hala ma hungu ga,
Wala adama-ije ci may, hala ma kula a ra ?
7*Ni yeendi ga almalaykadiyo se ganda, alwakati kayna,*
Ni noo ga jeeray nda beeray,
8*Ni dam haya kul nga ceediyo cire. »*[a]
Haya ka se ni yeendi haya kul a se ganda, Yerkoy na nan haya kul ka a na yeendi a se ganda. Amma yer si guna ka morayda, haya kul yee a se ganda. **9**Amma Isa, ka i yeendi ganda alwakati kayna almalaykadiyo se, morayda yer go guna ga, a duu jeeray nda beeray bun tujurdi ka a muŋe se, hala Yerkoy alhormadi ra, a taba bun borodiyo kul se.

10Ja ma se, a go hima woodi ka nga jaati, a taka haya kul, ngu maaganda se a go baa ka kate ije bobo nga jeeraydi do, a jeer henen timmo ra, tujur kuna ngi kallasidi Amirdi. **11**Haya ka se woodi ka go ʼjisi, nda woodiyo ka jisindi Yerkoy se kul hun nongu foo, woodi se a na haasum nda ka kaati gi nda ngu harmeyo, **12**Saadi ka na a har :

« Ye har ni maadi ay harmediyo se,
Ye saabu ni maraadi do. »[b]
13Woodi banda :
« Ye talfi ay bomo ni ga. »[c]
Woodi banda :
« Ay ga go, ay nda ijediyo ka Yerkoy n'ay. »[d]

14Misedi ka ijediyo go mara ham nda kuri ra, misedi na nga bomoy kaa i cille, hala nga bundi ma hin ka mongondi woodi ka kanba bun hinaydi, ka ci Albiliisi. **15**Mis'o cille na a ʼborcinayndi woodiyo ka, bun hanburay maaganda se, i cindi tamteray ra i hunadi kul ra. **16**Ja maa se, a na ci almalaykayo na a kaa ta faaba, amma Ibrahim ijediyo na a kaa faaba. **17**Woodi se a hima nda ngu harmediyo haya kul kuna, hala a ma ci ʼsara-koosukoydiyo-jinehun tamalante, ka go may naanay Yerkoy goydi ra, hala a ma tuusu aljamaadi junubudi. **18**Haya ka se a tujur

2.8 *Mat 22.44*
2.9 *Diy 3.13; Kor-II 5.15; Fil 2.7-9*
2.10 *Luk 24.26; Oro 11.36*
2.11 *Mat 28.10; Efe 5.26*
2.13 *Yeh 10.29*
2.14 *Yeh 1.14; Kor-I 15.50, 54-57; Efe 6.12; Tim-II 1.10; Yeh-I 3.8*
2.15 *Tim-II 1.7*
2.16 *Luk 3.8*
2.17 *Oro 3.25; Fil 2.7*

a **2.6-8** – *Zabur 8.5-7*
b **2.12** – *Zabur 22.23*
c **2.13** – *Ezayi 8.17*
d **2.13** – *Ezayi 8.18*

jarrab kuna, a hin ka faaba woodiyo ka go jarrab kuna.

Isa bisa Muusa

3 Woodi se ay ɲaa-ije ˹isuubantediyo, war ka Yerkoy
kaati, war moodiyo ma yee diyadi ga ka ci Isa
˹Almasihu, ka yer'o bay ka a ci yer addindi ˹sara-
koosukoydiyo-jinehundi. 2A bara ka ci naanaynte nga
goydi ra, misedi ka Muusa bara ka ci ˹Yerkoy huudi
kul kuna. 3Haya ka se, woo ci jeeray ka bisa Muusa
wondi ka noondi a se, misedi ka woodi ka cen huudi
go may beeray ka bisa huudi jaati. 4Haya ka se huu
kul boro nga cen ga, mere woodi ka nga nga cen haya
kul, ci Yerkoy. 5Muusa ta, Yerkoy huudi kul kuna, a
hanga ka kaadim ka seede nda hayadi ka go ta harndi,
6Amma Almasihu dam woodi sanda Ije-har ka go ngu
bomo huu ra, nga huudi ci yer, nda yer gaabundi,
naanaydi nda tammahadi ga ka yer go fooma nda.

3.1 *Oro 8.28; Kor-II 9.13; Tim-I 6.12*
3.6 *Oro 5.2; 11.22; Kor-I 3.16; Tim-I 3.15*
3.7 *Diy 28.25*
3.9 *Diy 7.36*
3.12 *Mat 16.16*
3.13 *Efe 4.22*

Ka waaju borodiyo i ma naanay

7Misedi ka ˹Hunde-Henenodi har :
« Han'o, nda war mom nga jinde,
8War ma si sendundi war binediyo,
Sanda jindegaaboydi
Jarrabdi alwakati ganjidi ra.
9Dooti na war babadiyo sii ay, ka taasi ka
kow ay cire,
Ka gar i dam jiiri woytaaci (40) i guna
ay goydiyo.
10Woodi nga dukurndi ay jaman woodi borodiyo ga.
Ay har : ‹ Ngi binediyo go dere ra saa kul,
I na bay ay fondodiyo. ›
11Ay jee ay dukuraydi ra :
‹ I si ta hirow ay hinjamdi kuna ! › »[a]
12Wa gaabundi, ay ɲaa-ijeyo, war kuna boro
foo ma si may bine futu ka si naanay, hala a ma si
koy hoo Yerkoy hunantedi. 13Amma wa suburndi
cere han kul, kullihinne « han'o » go hin ka harndi,
hala junubu cemeraydi ma si dam war kuna wala

a **3.7-11** – *Zabur 95.7-11*

affoo nda jindegaabo. 14Haya ka se yer ci ♦Almasihu marakasinayyo, nda yer'o gaabundi hala gaydi do naanaydi ka yer duu ja sintidi ra. 15A harndi :

« Han'o, nda war mom nga jinde,
War ma si sendundi war binediyo
Sanda jindegaaboydi alwakati. »[a]

16May nga ci woodiyo ka mom a jinde, i yee ka kaa jindegaaboyo, nda a na ci woodiyo kul ka Muusa fattandi Misira ? 17May nga na Yerkoy dukur jiiri woytaaci (40), nda a na ci woodiyo ka dam junubu, ka bukowdiyo cindi ganjidi ra ? 18May nga ci woodiyo ka se na a jee ka i si hirow ngu hinjamdi ra, nda a na ci jindegaabodiyo ? 19Saadi yer guna ka i na hin ka hirow hinjam nongudi ra, haya ka se i si naanay.

Yerkoy borodiyo hinjamdi

4 Saadi yer ma hanbur, ka gar allaahidudi go bara hala yer ma hirow nga hinjamdi ra, war kuna wala affoo ma si koy jen ka hirow. 2Haya ka se ♦Alhabar Boyro woo harndi yer se misedi ka a harndi nda i se ganjidi ra. Amma ciinidi ka harndi i se na nafa gi nda haya foo, bara woodiyo ka mom ga na din ga nda naanay. 3Amma yer ka naanay, yer go ta hirow nga hinjamdi kuna, misedi ka na a har :

« Ay jee ay dukuraydi ra :
‹ I si ta hirow ay hinjamdi kuna ! › »[b]

A har woodi wala nda a gar nga goydiyo timme ja saadi ka a taka adduŋŋaadi. 4Haya ka se a harndi nongu tana ka jirbi iyyentedi ra : *« Yerkoy hinjam ngu goydiyo kul kuna jirbi iyyentedi ra. »*[c] 5Ne koyne : *« I si ta hirow ay hinjamdi kuna ! »*[d]

6Haya ka se a noondi affooyo se i ma hirow, woodiyo ka se na Alhabar Boyrodi jina ka noondi, i na hirow ngi jindegaaboydi maaganda se. 7Yerkoy yee ka kayndi jaari foo ka ci han'o. Yerkoy gay ka har ga Dawuda hantumdiyo ra, a gay misedi ka a harndi ka bisa :

3.14 *Efe 3.12*
3.17 *Kor-I 10.5*
3.19 *Yeh 3.36*
4.1 *Tes-I 2.13*
4.6 *Kol 2.16-17*

a **3.15** – *Zabur 95.7-8*
b **4.3** – *Zabur 95.11*
c **4.4** – *Sintidi 2.2 ; Fattadi 20.11 ; 31.17*
d **4.5** – *Zabur 95.11*

« Han'o nda war mom nga jinde,
War ma si sendundi war binediyo. »[a]
8Nda gar Žozuwe noo gi hinjam, Yerkoy si yee ka ci
jaari tana foo ciini. 9Saadi hinjam tarrahante, ka go
hima nda ♦hinjam-jaaridi, jisindi Yerkoy borodiyo se.
10Haya ka se, boro ka hirow Yerkoy hinjamdi kuna go
tarraha ngu goydiyo kuna, misedi ka Yerkoy hinjam
ngu wondiyo ra. 11Yer ma gaabandi ka hirow tarraha
woo ra, hala boro foo ma si halaci ka hanga woo cille
jindegaaboy.

12Haya ka se Yerkoy ciinidi go huna, a go may nafa,
a kan nda takuba mee hinkakoy kul, a hirow hala
hunde nda lakal nda cere game, dob nda londi nda
cere game, a dunbu ašara bine hungudiyo nda nga
anniyadiyo ga. 13Taka-haya foo si tugu Yerkoy ga,
amma hayadiyo kul go nguyo gaa kon, i go bangay a
se, nga ka se na yer'o hima koy har yer goydiyo.

4.10 *Ban 14.13*
4.12 *Mar 4.14; Luk 5.1; Yeh 10.35; Diy 7.38; 12.24; Kor-I 14.24-25; Efe 6.17; Tes-I 2.13; Tim-II 2.9; Piy-I 1.23; Yeh-I 2.14; Ban 1.2,9*
4.14 *Mat 4.3*
4.15 *Kor-II 5.21; Efe 3.12*
5.5 *Mat 3.17; Yeh 8.54*

Isa ci sara-koosukoy amirdi

14Haya ka se yer go may ♦sara-koosukoydiyo-
jinehundi ka kottu ♦beenediyo ka bisa, Isa ♦Yerkoy
ijedi, yer ma gaabu ka cerbu yer naanaydi. 15Haya
ka se yer wane sara-koosukoydiyo-jinehundi go bay
yer wane luufoydi, haya ka se a jarrabndi sanda yer
haya kul kuna, bila a ma dam junubu. 16Saadi yer ma
man bila sika anneema wane kokoy-gorohayadi, hala
yer ma duu hinni, yer ma duu anneema, ka go faaba
alwakati boyrodi ra.

5 Haya ka se ♦sara-koosukoydiyo-jinehun kul ka
suubandi borodiyo game, i dam ga borodiyo se
Yerkoy goydi ra, hala a ma toondi saraadiyo ka noondi
nda woodiyo ka koosundi junubudiyo se. 2A go hin
ka subur woodiyo ka si bay haya, nda woodiyo ka go
firka, nga jaati go may luufoy. 3Luufoydi maaganda
se, a go hima ka kow sara ngu nda aljamaadi
junubudiyo se.

4Boro foo si noo ngu bomo beeray woodi, Yerkoy
ngo kaati boro, misedi ka na a dam Haruna se. 5Misedi

a **4.7** – *Zabur 95.7-8*

na, ᵛAlmasihu bomoy na noo ngu bomo jeeray woo, a kaa sara-koosukoydiyo-jinehun, amma a duu ga woodi do ka har a se :

« Ni ci ay ije,
Ay hay ni hõo. »[a]

6Misedi ka a har nongu tana :

« Ni ci sara-koosukoy hala abada
Sanda Melkizedeku. »[b]

7Saadi ka a go adduŋŋaadi kuna, a noo ŋaareyo nda suburndiyo wurru nda mundeyo ra, woodi ka go hin ka kallasi ga bun kuna se. Nga i yakubarndi haya ka se a yeendi ngu bomo ganda. 8Ka gar a ci Yerkoy Ije, a jente ka hanga hayadiyo ka ra na a tujur. 9Saadi ka a timmendi ngu goydiyo, a kaa woodiyo kul ka berndi ga se kallasi abadante koydi. 10Yerkoy fee ka a ci sara-koosukoydiyo-jinehun sanda Melkizedeku.

Ijemayradiyo se waaju

11Yer'o may haya bobo ka yer'o har woodi ga, hayayo ka fahamndidi go sendu, haya ka se war fahamdi go yay. 12War ka a gay war hima ka kaa cawndikoyyo. War'o yentasu i ma cawndi war woodiyo ka i sinti nda Yerkoy ciinidiyo. Kosam na war'o tilasu nda, a na ci ŋaa yakuwante. 13Haya ka se ije-ciray kul ka go kankam si hin ka faham ciini ᵛtenjentediyo, bara a ci ije-ciray. 14Amma ŋaa yakuwante ci balikidiyo wane, ngi ka doonay kuna i hin ka fay iboyro nda ifutu.

6 Saadi yer go hima ka bisa ᵛAlmasihu ciinidi sintidi ga, ka wir balikidiyo bayraydi. Bila yer ma yee ka cen arrasasu taawo, ka cawndi ka yer'o hima ka ᵛtuubi goy buunodiyo ga ka naanay Yerkoy, 2nda ᵛbatize cawndidi, nda kanba tibidiyo, nda bukowdiyo yee ka hunadi, nda ciiti abadantedi. 3Woodi na yer go ta dam, nda Yerkoy yadda, 4haya ka se a si kuboy woodiyo ka annuurandi, i taba beene noodiyo, i kaa ᵛHunde-Henenodi marakasinayyo. 5I taba Yerkoy

a **5.5** – *Zabur 2.7*
b **5.6** – *Zabur 110.4*

5.7 *Mat 27.46, 50; Mar 14.36; Luk 22.41-44; 23.46*
5.8 *Fil 2.8*
5.12 *Kor-I 3.2; Piy-I 2.2*
5.13 *Kor-I 14.20*
5.14 *Kor-I 2.6*
6.1 *Fil 3.12-14*
6.2 *Yeh 3.25; Diy 2.24; 6.6; 17.18, 32*
6.3 *Diy 18.21*
6.4 *Gal 3.2; Efe 2.8*

ciini boyrodi nda jamandiyo ka go ta kaa hinaydiyo.
6De i yee ka kam, i ma yee ka tuubi, haya ka se i
go kanji ˙Yerkoy Ijedi ˙salibdi ga, ka kayndi a ga
mooyo.

7Saa kul ka dow go ɲin baana haridi ka go mun a
beene, a hay dumarayyo ka go nafa woodiyo ka go
fari ga, Yerkoy go dam a ra albarka. 8Amma nda a si
jayndi kala karjiyo nda ngorfuyo, a si may nafa. A si
gay Yerkoy go laali ga, a ta kukur.

9Ay bine-baakoyyo, wala nda yer'o cii mise woo
cille, yer kow sika ka war go fondo boyrodi ga, kallasi
wondi. 10Haya ka se Yerkoy ci ˙tenjente, a si dina
war goydi, nda baadi ka war cerbu nga maadi se, nda
kaadimdi ka war kaadim ga, nda kaadimdi ka ra war
go ˙isuubantediyo se hala hõo. 11Amma yer'o baa war
kuna affoo kul ma gunandi sooboy foodi da ra hala
a gaydi do, hala war tammahadi ma tabati, 12hala
war ma si fuuye far, wa jente woodiyo ka naanay nda
subur ra, i kaaya allaahidudi.

6.6 *Mat 4.3; Yeh 5.16*
6.9 *Kor-I 10.14*
6.10 *Mat 10.40, 42; Tes-I 1.3*
6.12 *Tes-II 1.4; Žak 1.3; Ban 13.10*
6.13 *Luk 1.73*
6.17 *Oro 4.16*
6.18 *Tit 1.2*

Yerkoy allaahidudi si bar

13Saadi ka Yerkoy jow allaahidu Ibrahim se, a si
hin ka jee nda haya ka bisa ngu, a jee nda ngu bomo
jaati. 14A har : *« Bila sika ye dam ni ra albarka, ye
tonton ka bowndi ni. »*[a] 15Ibrahim batu nda subur, a duu
allaahidudi ka Yerkoy jow a se.

16Nda borodiyo go jee, i jee nda haya ka bisa
gi. Jeedi go tabatindi ciinidi, a ben kakawdiyo.
17Yerkoy baa ka cerbu allaahidudi kaayakoydiyo
se ka allaahidudi ka ngu jow si tun. Woodi se a jee
ka tabatindi ga. 18Saadi haya hinka go dooti ka
si tun, Yerkoy si hin ka tangari. Saadi yer ka duu
tugu do follokudi, ka ci ka gaabu tammahadi ga
ka noondi yer se, woodi go hinsa ka dam yer bine.
19Tammaha woo ci yer wane, a ci sanda langara
yakuwante ka sinji yer hundediyo se. A hirow ka bisa
tarawersidi ga. 20Dooti na Isa hirow ka yana yer, a
kaa yer ˙sara-koosukoydiyo-jinehun hala abada sanda
Melkizedeku.

a **6.14** – *Sintidi 22.17*

Melkizedeku sara-koosukoydi

7 Melkizedeku woo ci Salem kokoydi, a ci Yerkoy
jeerodi wane ˙sara-koosukoy. A gaara Ibrahim
se saadi ka a hun yenjedi do ka a hin kokoydiyo.
2Ibrahim noo ga hayadi kul ajakkadi. Melkizedeku
ci ˙tenje kokoydi, nga maadi ci Salem kokoy, woodi
almaanadi ci « alaafiya kokoy ». 3A si may ɲaa, a si
may baba, a si may alkabiila, nga hunadi si may sinti,
a si may benndi, amma a himandi ga nda ˙Yerkoy
Ijedi. Melkizedeku woo ci sara-koosukoy abadante.

4Wa guna ni nga jeeraydi hinne, woodi ka se na
Ibrahim noo hayadi ka a duu yenjedi ra ajakkadi, nga
ka ci alkabiiladi babadi. 5Ka gar Lewi huuborodiyo ka
ci sara-koosukoyyo, duu yaamar ka ˙Ašaraadi noo gi i
ma din ajakka ngi harmediyo ga, ka gar i kul ci Ibrahim
ijeyo. 6Amma woodi ka na hun ngi alkabiiladi ra far,
din Ibrahim ga ajakkadi, a duu ka gaara a se, nga ka
se allaahidudi jowndi. 7Ka gar kakaw si a ra, woodi ka
go gaara go bisa woodi ka se na a gaara. 8Ne woodiyo
ka go din ajakkadi ci boroyo ka go ta bun. Amma woo
ci woodi ka ga na i seede ka a huna. 9Saadi woodi
almaanadi ci : Lewi jaati ka go din ajakkadiyo, bana
ngu wondi nda Ibrahim kanbadi, 10bara a cindi ngu
baba kuridi ra, saadi ka Melkizedeku kubay Ibrahim.

7.1
Mar 5.7
7.3
Mat 4.3
7.4
Diy 2.29
7.6
Oro 4.13
7.11
Ebe 8.7
7.14
Mat 1.3; Luk 3.33; Ban 5.5

Isa go hima nda Melkizedeku

11Nda gar Lewi huuborodiyo ˙sara-koosukoyteray
goydi hin ka timme (bara woodi na ˙Ašaraadi noo
aljamaadi se), a si tilasu sara-koosukoy tana ma
bangay sanda Melkizedeku, a na ci sanda Haruna
cille ? 12Haya ka se nda sara-koosukoyteraydi bar, a
tilasu ašaraadi ma bar. 13Woodi ka ciini na wooyo go
har ci alkabiila tana wane, ka ngi boro wala affoo na
bay ka kaa sara-koosukoy. 14A bayndi ka yer ˙Sandi
hun Žuda alkabiiladi ra, ka ga na Muusa na har haya
foo sara-koosukoyteraydi ra. 15Woodi yee ka hinsa ka
tabati saa ka sara-koosukoy amir tanaadi go hima nda
Melkizedeku. 16A kaa sara-koosukoy a na ci boro ašara
yaamar kuna, amma huna ka go may hinay ka si hin
ka halaci kuna. 17Haya ka se a duu seedeteray woo :

« Ni ci sara-koosukoy hala abada

Sanda Melkizedeku. »[a]

18Saadi ne yaamardi ka yana na ye ka bara, nga
luufoydi nda nga nafa jaŋaydi se, 19haya ka se
Ašaraadi na kate haya kul ma henen. A sinti tammaha
ka bisa ka baa, ka kuna na yer go hin ka man Yerkoy.

20Haya ka se a na damndi bila jee, 21bara Lewi
huuborodiyo kaa sara-koosukoyyo bila jee. Isa kaa ga
jee kuna nda woodi ka har a se :

« Sandi jee,
A si yee a se banda :
‹ Ni ci sara-koosukoy hala abada sanda
Melkizedeku. › »[b]

22Woodi dam Isa nda tolme allaahidu ka bisa ka baa.

23Sara-koosukoydiyo ci ibobo, bara bun si nan i ma
cindi ngi goydi ra. 24Amma woo go cindi abada, nda
sara-koosukoyteraydi si kaayandi. 25Woodi se na a go
hin ka kallasi ka timme woodiyo ka go kaa Yerkoy do
nga alhorma, bara a go huna saa kul ka suburndi i se.

26Woo nga ci ♦sara-koosukoydiyo-jinehundi woodi
ka cille na yer go too nda. A ♦henen, a na dam ifutu
kul, jiibi si a ga, a si junubuntediyo ra, a jeer ka bisa
♦beenediyo. 27Nga nda sara-koosukoydiyo-jinehun
foodiyo na ci affoo, ka go yentasu ka sara han kul
nguyo junubudiyo se, jina i ma duu ka sara aljamaadi
se. Haya ka se a dam ga ce foo a ma ben, a sara ngu
bomo jaati. 28Saadi Ašaraadi dam boroyo nda sara-
koosukoydiyo-jinehunyo ka go may luufoy, amma
jeedi ciinidi ka kaa Ašaraadi banda dam Ijedi, a too
henenndi timmendidi do hala abada.

7.18 Oro 8.3
7.19 Oro 3.20; Gal 3.21
7.21 Oro 11.29
7.22 Luk 22.20
7.25 Oro 8.34; 11.14
7.26 Kor-II 5.21
7.27 Efe 5.2; Piy-I 3.18
7.28 Ebe 1.2; 2.10; 5.2
8.1 Mar 16.19

Allaahidu taawodi sara-koosukoydiyo-jinehundi

8 Hayadi ka yer'o har alfaydadi ci woo : Yer'o may
♦sara-koosukoydiyo-jinehun woo cille, ka goro
Yerkoy Jeerodi kokoy-gorohayadi jere gumodi do,
♦beenediyo ra. 2A ci ♦Nongu Henenodi nda hukkum
ciimi-ciimidi goykoy, ka yer ♦Sandi nga sinji, a na ci
boro nga sinji ga.

3Sara-koosukoydiyo-jinehun kul go suubandi hala
a ma koy nda saraayo nda sara ka koosundi, saadi

a **7.17** – *Zabur 110.4*
b **7.21** – *Zabur 110.4*

a tilasu nga jaati ma may haya ka a koy nda. 4Nda
a gar a go addu ŋ ŋaa woo ra, a si ci ʼsara-koosukoy,
haya ka se addu ŋ ŋaadi wondiyo go noo sara ka
hanga ʼAšaraadi. 5Ngi goydiyo ci sanda bii ka go siifa
beenediyo wondi, misedi ka Yerkoy har Muusa se
saadi ka na a cen hukkumdi. A har a se : *« Gaabundi,*
ma dam hayadi kul a ma hima woodi ka cerbundi mana
tondi-berdi beene. »[a] 6Amma morayda a duu goydi ka
baa, a kaa suburndikoy allaahidudi se ka bisa ka baa,
ka sinjindi tammahayo ga ka bisa ka boori.

7Nda a gar teje kul si allaahidu lawaldi ra, a
hinkante si taasindi. 8Haya ka se Yerkoy gar laybu
allaahidudi ra, a har Izirayel se :

« ‹ Wa guna, hanyo go ta kaa, › Sandi har,
‹ Ka ye ta dam allaahidu taawo
Ay nda Izirayel huudi
Nda Žuda huudi game.
9*A na ci allaahidudi*
Ka hirow ay nda ngi babadiyo game,
Handidi ka ay din gi nda kanba
Ka fattandi gi Misira gandadi ra.
Haya ka se i na hanga ay allaahidudi,
Ay mo nan gi, ›
Woo na yer Sandi har.

10*‹ Mere woo nga ci ay allaahidudi*
Ka ye dam ay nda Izirayel huudi nda cere game, ›
Sandi har jirbi wooyo banda.
‹ Ye ta dam ay ašaraadi ngi lakaldiyo ra,
Ye ta hantum ga ngi binediyo ra.
Ye ta kaa ngi ʼKoy,
I ta kaa ay boroyo.
11*Boro foo si ta cawndi ngu taalime,*
Wala ngu ŋaa-ije, ka har a se : “ Ma bay
Sandi ! ”
Haya ka se i kul go ta bay ay,
Ja woodi ka ciina nda i kul, hala woodi ka
bisa i kul.
12*Haya ka se ye ta hinje i hoodiyo,*

8.5
Kol 2.17
8.6
Luk 22.20;
Gal 3.20
8.8
Luk 22.20
8.10
Oro 11.27;
Kor-II 3.3
8.11
Yeh 6.45

a **8.5** – *Fattadi 25.40*

Ay si yee ka hungu ngi junubudiyo nda ngi goyfutudiyo. › »[a]

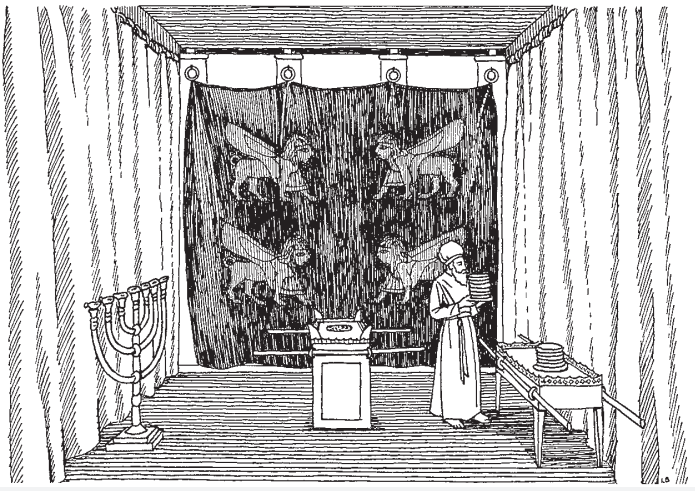
13Saa ka a har : « allaahidu taawo », saadi a har lawaldi jen, ka gar haya ka gay, ka jen, man ka dere.

Adduŋŋaa hukkumdi kuna kaadimdi

9 Allaahidu lawaldi go may ngu yaamardiyo ka i kaadim nda, a may ngu nongu heneno adduŋŋaa woo ra. 2Bara hukkum foo cenndi, lawaldi ka se na i har ˙Nongu Henenodi, dooti na fitiladi nda taabaldi nda sara takuladiyo go. 3Tarawersi hinkantedi banda na nongudi go, ka se na i har Iheneno nongu Henenodi. 4Nga kuna dugu nongudi go ka hinsandi nda wura ka ra na i dam dugu, allaahidu Sundukudi mo go, ka kul daabu nda wura. Sundukudi wura conbu go a ra, ka kuna ˙manedi go, Haruna bundudi ka dam boosu, nda allaahidudi walahadiyo. 5Jeeray ˙šeribẽyo go Sundukudi ga, ngi biidi go gum junubu-yaafa doodi. A na ci morayda na yer'o ta hirow woodi kul jesesu ra.

8.13 *Luk 22.20; Kor-II 5.17*

6Ka gar haya wooyo kul go mis'o cille, ˙sara-koosukoydiyo ka go kaadim go hirow saa kul hukkumdi nongu lawaldi ra. 7Nongu hinkantedi,

hukkum ka ci nongu henenodi (9.2)

a **8.8-12** – *Žeremi 31.31-34*

ˈsara-koosukoydiyo-jinehundi foo ngo hirow a ra ce foo jiiri ra, a si hirow bila a ma kate kuri ka a noo ngu bomo maaganda se, nda aljamaadi kul junubudiyo se.
8ˈHunde-Henenodi cerbu ka Iheneno nongu Henenodi fondodi na fer kullihinne hukkum lawaldi go bara.
9Woo ci taamaysa jaman woo se, ka kuna sara ka noondi nda sara ka i koosu kul go damndi, amma a si hin ka henenndi woodi ka go dam ga wane ˈbine-anniyadi kaadim kuna.
10Wooyo kul ci yaamaryo ka noondi, hala ngi almaanadi go ta bangay, ka ci ŋaa nda ɲin nda ˈbatizendi sii bobo ašara ka ci assobon wane.

Almasihu kuridi

11Amma ˈAlmasihu, kaa a ci ˈsara-koosukoydiyo-jinehun iboyrodiyo se ka go ta kaa, a hirow hukkum ra, ka bisa i kul, a henen nda i kul, ka boro kanba na cen. Saadi a na ci takaray wooyo wane.
12De a hirow Iheneno nongu Henenodi ra ce foo hala abada, a na hirow nda jindaaru kuri wala haw-ije kuri, amma nga jaati kuridi na a duu ˈborcinteray abadante yer se.
13Nda daasudiyo nda jindaarudi kuridi nda haw boošidi, sayndi woodiyo ka jiibi ga, a henenndi ngi assobondi.
14Almasihu sara ngu bomo bila ifutu nda hunde abadante Yerkoy se. Sonko a wane kuridi go ta saafindi war ˈbine-anniyadi goy bukowdiyo ra, ka si may nafa, hala war ma hin ka kaadim Yerkoy hunante.

15Woodi se Almasihu kaa suburndikoy allaahidu taawodi ra, haya ka se bun bana hoodiyo ka damndi allaahidu lawaldi ra. Saadi woodiyo ka Yerkoy kaati go duu kaaya abadantedi ka a tammahandi i se.

16Haya ka se hala war ma kaaya, a ma gar war bay ka woodi ka war go kaaya bun.
17Kaaya si damndi bara bun banda, bara kaaya si may gaabi nda woodi ka war'o hima kaaya go huna.
18Woodi se na wala allaahidu lawaldi na sinti nda bara kuri.
19Saadi ka Muusa har ˈAšaraadi yaamardiyo kul aljamaadi kul jine, a jow haw-ije nda jindaaru kuri nda hari nda feeji haabu ciray nda ˈizop bundu. A firsi ga kitabdi nda aljamaadi kul ga,
20a har : *« Woo ci allaahidu kuridi*

9.8 *Yeh 14.6*
9.10 *Kol 2.16*
9.11 *Yeh 2.19*
9.12 *Oro 3.25*
9.14 *Mat 16.16; Efe 5.2; Tit 2.14; Piy-I 3.18*
9.15 *Luk 22.20; Diy 20.32; Oro 8.28; Gal 3.20*
9.20 *Mat 26.28*

ka Yerkoy yaamar war nda. »[a] 21Misedi mo na a dam ka firsi kuridi hukkumdi nda jinaydiyo kul beene ka i kaadim nda. 22Ašara ra, haya kul go henenndi nda kuri. Nda kuri na mun, yaafa si bara.

23A tilasu, bara hayadiyo ka go siifa ♦beene wane henenndi ma henenndi nda mise woo cille. Woodiyo ka go beene wondiyo mo ma duu saraayo ka boori nda woodi. 24Haya ka se Almasihu na hirow ♦Nongu Henenodi ra ka kanba nga hinsa, ka siifa ciimi-ciimidi. Amma a hirow beenedi jaati ra, hala ma kay yer se Yerkoy jine morayda. 25A na ci hala a ma sara ngu bomo ce bobo se na a hirow, misedi ka na jiiri kul sara-koosukoydiyo-jinehundi go dam Iheneno nongu Henenodi ra nda kuri waani. 26Nda a na, a tilasu a ma noo ngu bomo ce bobo, ka sinti ja adduŋŋaadi takandi. Amma morayda, jamandiyo benndidi ra, a bangay ce foo ka kow junubudi nda ngu saraadi. 27Misedi ka a dunbundi adama-ijediyo se, i ma bun ce foo, woodi banda ciiti-dunbudi go kaa. 28Mis'o na, Almasihu ka sara ngu bomo ce foo ka lenje adama-ije bobo junubudiyo, go ta bangay koyne bila junubu woodiyo ka go batu ga nguyo kallasidi se.

9.24 *Oro 8.34*
9.26 *Yeh-I 3.5*
9.27 *Kor-II 5.10; Ban 20.12*
9.28 *Mat 16.27; Kor-I 1.7; Piy-I 2.24*
10.1 *Kol 2.17*
10.5 *Piy-I 2.24*

Almasihu noo ngu bomo ce foo boro kul se

10 Nda ciimidi, ♦Ašaraadi ci haya boyrodiyo ka go ta kaa wane biidi, a na ci hayadiyo jaati nono. Saadi a si hin ka henenndi woodiyo ka go dam sara wooyo da cille, ka si ben jiiri kul. 2Nda a gar a go henenndi gi, a si tilasu i ma sara ga koyne. Bara woodiyo ka go kaadim go hima ka henen, i junubudiyo si hima ka torro gi ngi binediyo ra. 3Amma junubudiyo go hungundi jiiri kul saraadiyo ra, 4haya ka se daasudiyo nda jindaarudiyo kuridiyo si hin ka kow junubudiyo.

5Saadi ka ♦Almasihu hirow adduŋŋaadi ra, a har :

« Ma na baa sara wala koosu,
Amma ni taka yene assobon.
6*Ma na baa ♦sara-kukuro*
Wala sara ka i koosu junubu maaganda se.

a **9.20** – *Fattadi 24.8*

7Saadi ay har : ‹ Ay go kaa – kitabdi ka kunkunindi
go ci ay ciini –
Ye ta dam ni ibaydi, ya Yerkoy. › »[a]
8Ka gar a har : « Ma na baa i ma koosu sara, wala i ma noo sara, wala i ma dam sara-kukuro junubu se », hayadiyo ka Ašaraadi yaamar. 9A yee ka har : « Ay ga go ay kaa hala ay ma dam ni ibaydi. » A kow haya lawaldi ka tabatindi ahinkantedi. 10Yerkoy ibay ci Isa Almasihu ma ˙jisi yer Yerkoy se nda ngu assobondi ka noondi ce folloku.

11˙Sara-koosukoydiyo kul go kay ka kaadim han kul, ka noo saraayo ka si hin ka kow junubuyo abada. 12Amma nga ta, saadi ka a dam sara folloku junubudiyo se, a goro hala abada Yerkoy jere gumodi do here, 13ka batu hala han ka na a dam nga iberediyo nda dofor nga ceediyo cire. 14Haya ka se, a dam sara foo, a timmendi henen kuna hala abada woodiyo ka a jisi Yerkoy se.

15Woodi na ˙Hunde-Henenodi mo go seede yer se. Ja ma se haya banda ka a jina ka har :

16« ‹ Woo nga ci allaahidudi ka ye dam ay nda gi
nda cere game,
Jaari wooyo banda : › yer ˙Sandi har :
‹ Ye ta dam ay ašaraadi ngi binediyo ra,
Ye hantum ga ngi lakaldiyo ra. › »[b]
17A duu ka har :
« Ay si yee ka hungu
Ngi junubudiyo nda ngi goyfutudiyo. »[c]
18Ka gar, nongu ka junubu yaafandi, sara si noondi junubu maaganda se koyne.

Gaabundi i ma koy nda jine

19Saadi ay ɲaa-ijeyo, yer duu nda Isa kuridi alhorma, ka hirow ˙Nongu Henenodi ra. 20A fer yer se fondo taawo hunantedi tarawersidi kuna, ka ci nga assobondi. 21Saadi yer go may ˙sara-koosukoy jinehun ka go ˙Yerkoy huudi ga. 22Yer ma man nda bine laadirnte, ka ton nda naanay, nda ˙bine-anniya

10.7 *Mat 26.39*
10.8 *Mar 12.33*
10.10 *Efe 5.26; Piy-I 2.24*
10.12 *Mar 16.19*
10.14 *Efe 5.26*
10.19 *Efe 2.18; 3.12*
10.22 *Diy 22.16; Efe 3.12; Piy-I 1.2*

a **10.5-7** – *Ɀabur 40.7-9*
b **10.16** – *Ɀeremi 31.33*
c **10.17** – *Ɀeremi 31.34*

ka go henen, yer assobondiyo ma humay nda hari heneno. **23**Yer ma gaabu yer tammahadi seedeteraydi ga, bara woodi ka jow allaahidudi, naanay go a ga. **24**Yer ma hawjay yer nda cere, ka faaba cere baa nda goy boyroyo ra. **25**Yer ma si fur ˙Almasihu aljamaadi, misedi ka affooyo go doonay ka dam. Amma yer ma dam cere bine, sonko war'o guna Jaaridi go man.

26Haya ka se nda yer go muray ka dam junubu, ka gar yer go bay ciimidi, sara na cindi koyne junubuyo maaganda se. **27**Amma hanburay kuna na jindegaabodiyo go batu jukundidi nda nuune konnodi ka go ta ŋaa gi. **28**Boro ka hoo Muusa wane ˙Ašaraadi, a bun bila hinni, boro hinka wala ahinja seedeteraydi ga. **29**Ma nga ci jukundidi hinne ka boro go hima nda, ka tam-tam Yerkoy wane Ijedi, a guna allaahidudi wane kuridi ka ˙jisindi Yerkoy se, sanda haya jiibo, ka wow hunde anneemantedi ? **30**Haya ka se yer go bay woodi ka har : *« ‹ Ay nga ci faynsakoydi, Ye noo affoo kul hayadi ka a hima nda, › ˙Sandi go har ! »*[a] Woodi banda : *« Sandi go ta dunbu ngu alkabiiladi ciitidi. »*[b] **31**Ka kam Yerkoy hunante kanba, woo ci hanburay ber.

32Wa hungu jaari lawaldiyo, ka war duu fahamay, war subur tangam ber laajaabayo kuna. **33**Affoodi ci, i kaynandi war ka torro war borodiyo kul jine. Ahinkantedi ci, war faaba woodiyo na i goy mise woo cille. **34**Haya ka se war hinni ay se ka ci kasa-ijedi, war yadda nda bine ŋaali i ma din war ga war almandiyo, bara war'o bay ka war'o may almanyo ka bisa woodiyo, i go cindi abada ˙beenedi ra.

35War ma si fur war naanaydi ka go may baraji ber. **36**Haya ka se war go hima ka gaabandi, hala war ma timmendi Yerkoy ibaydi, war ma duu allaahidudi ka a jow war se. **37**Alwakati kayna nda haya kayna :

« Woodi ka go hima ka kaa go ta kaa, a si gay.
38˙*Tenjente go ta huna nda naanay.*
Nda a yee banda,
A si yajab ay hundedi. »[c]

39Yer, yer si woodiyo ra ka go yee banda ka halaci.

10.23 *Kor-I 1.9*
10.24 *Tit 2.14*
10.25 *Diy 2.42; Kor-I 3.13*
10.26 *Tim-I 2.4; Piy-II 2.20*
10.27 *Tes-II 1.7*
10.28 *Mat 18.16*
10.29 *Mat 4.3; 26.28; Kor-I 6.11; Efe 4.30; Ban 1.5*
10.31 *Mat 16.16; Kor-II 5.11*
10.32 *Fil 1.29-30*
10.33 *Kor-I 4.9; Fil 4.14; Tes-I 2.14*
10.34 *Piy-I 1.4-5*
10.35 *Efe 3.12*
10.36 *Oro 5.3; Žak 1.3-4, 12; Piy-II 1.6*
10.37 *Mat 11.3; Ban 22.20*
10.38 *Oro 1.27; Gal 3.11; Ebe 2.3-4*

a **10.30 –** *Alhukumdi 32.35*
b **10.30 –** *Alhukumdi 32.36 ; Zabur 135.14*
c **10.37-38 –** *Habaku 2.3-4*

Yer go woodiyo ra ka go naanay hala i ma kallasi ngi hundedi.

Naanay

11 Naanay ci, ka kow sika hayadiyo ra ka ni go tammaha, nda ka tabatindi hayadiyo ka ni si guna. 2Seedeteray boyro damndi jinaadi borodiyo ga ngi naanaydi se.

3Naanay nga kate ka yer'o bay ka adduŋŋaadi takandi nda Yerkoy ciinidi, ka haya wooyo ka yer go guna na takandi nda haya ka go gunandi. 4Naanay nga kate ka Habila noo Yerkoy se sara ka bisa Kabila wondi. Woodi se na seedeteray damndi a ga ka a ci ‘tenjente, Yerkoy seede nga saraadiyo ga. Wala nda a si huna, nga naanaydi go cindi ka cii.

5Naanay nga kate ka Henoku jowndi ka koy ‘beene hala a ma si guna bun, a na yee ka bangay bara Yerkoy koy nda ga. Haya ka se ja a na sanbundi ka koy beene, a duu seedeteray ka ngu go yajab Yerkoy. 6Boro si hin ka yajab Yerkoy nda ma na naanay ga. Bara boro ka go baa ngu ma man Yerkoy, ma yadda nda ka a go bara, a ma baraji woodiyo ka go wir ga.

7Naanay nga kate, Yerkoy bayndi Nuhum hayadiyo ka si gunandi alwakati woodi, a hanbur. A berndi Yerkoy ka hinsa hii ka kallasi ngu huuborodiyo, nga naanaydi teje adduŋŋaadi, a kaaya tenje ka naanay ngo noo.

8Naanay nga kate, ka Ibrahim saadi ka a kaatindi, a yadda ka koy dooti ka a go ta kaaya. A koy ka gar a si bay nongu kul ga ngo koy. 9Naanay nga kate a goro sanda yow gandadi ra ka allaahidu na Yerkoy jow a se, ka goro hukkumyo ra, nga nda Isaka nda Yaakuba. Nga nda ngi kul ci allaahidudi kaayakoyyo. 10Haya ka se a cindi ka batu koyradi ka go may arrasasu yakuwante, woodi ka a fasalkoydi nda a cenkoydi ci Yerkoy.

11Naanay nga kate ka Saarata jaati, misedi kul ka na a jen nda, a duu hinay ka hay, haya ka se a dam ngu naanaydi woodi ka jow allaahidudi kuna. 12Woodi se har foo, ka assobondi bun hay ije bobo sanda beene saanaydiyo, sanda dow taasu ka go isadi mee ka si hin ka kaabundi.

11.1
Kor-II 4.18
11.3
Yeh 1.3; Piy-II 3.5
11.4
Yeh-I 3.12
11.7
Oro 9.30; Piy-I 3.20
11.8
Diy 7.2-4
11.9
Diy 7.5
11.10
Ban 21.2, 14
11.11
Kor-I 1.9
11.12
Oro 4.19

13Naanay kuna na i kul bun, bila i ma duu
allaahidudiyo ka jowndi i se. Amma i soyne ngi
nongu mooro, i foo gi, ka bay ka nguyo ci yowyo nda
bisakoyyo adduŋŋaadi ra. **14**Woodiyo ka go cii mise
woo cille go cerbu ka nguyo go wir babahuu. **15**Nda a
gar gandadi ka ra na i hun cindi ngi lakal ra, i ta yee
dooti. **16**Amma morayda i booni affoo ka bisa woodi,
ka ci beene wane. Woodi se na Yerkoy si haasum
nda i ma har ngu ci ngi ♦Koy, haya ka se a hinsa i se
koyra foo.

17Naanay nga kate Ibrahim, saadi ka na a siindi, a
sara Isaka. Woodi ka se allaahidudi jowndi, a sara ngu
ije-follokudi, **18**nga ka se na Yerkoy har : *« Isaka ijediyo
go ta tuuru nda ni maadi. »*[a] **19**Nga fahamaydi ra Yerkoy
go may hinay, wala ka tunndi bukowyo. Woodi se na a
duu ga sanda a yee ka huna koyne.

11.13
Mat 13.17;
Fil 3.20;
Piy-I 2.11
11.16
Mar 8.38;
Tim-II
4.18
11.17
Žak 2.21
11.18
Oro 9.7
11.19
Yeh 5.21;
Oro 4.21
11.24
Oro 2.10
11.26
Luk 14.33
11.28
Kor-I
10.10

20Naanay nga kate Isaka gaara Yaakuba nda Eso se,
hayadiyo ka go ta kaa maaganda se.

21Naanay nga kate saadi ka Yaakuba go bun, a
gaara Yusuf ijediyo kuna affoo kul se, a duu ka tuuji
ngu bundudi ga ka sujudu.

22Naanay nga kate Yusuf saadi ka a go bun, a cii
Izirayel ijediyo fattadi ciini, a duu ka noo yaamaryo
ngu biridiyo ga.

23Naanay nga kate ka saadi ka Muusa hayndi, nga
hayradiyo tugu ga handu hinja, haya ka se i guna ka
ijekaynadi go boori, i na hanbur kokoydi yaamardi.

24Naanay nga kate ka saadi ka Muusa ber, a wongu i
ma har ngu ci ♦Firawuna ije-woydi ije. **25**A baandi ngu
ma torro Yerkoy borodiyo banda nda junubu alwakati
kayna daamedi. **26**A guna ♦Almasihu haasumaydi sanda
alman ka bisa Misira bayti almandi, bara nga moodiyo
si kala nga barajidi beene. **27**Naanay nga kate a hun
Misira bila a ma hanbur kokoydi dukurdi. A gaabandi
ma har a go guna hayadi ka si gunandi. **28**Naanay nga
kate a dam ♦Pakdi ka say-say kuridi, hala halacikoydi
ma si tar Izirayel wane gungu-jinaadiyo.

29Naanay nga kate i dan isa-ber Ciraydi sanda
nongu koogo, ka gar Misira borodiyo ka sii ga i sundu.

a **11.18** – *Sintidi 21.12*

30Naanay nga kate Žeriko tecediyo kam saadi ka i
wanga ga jirbi iyye.
31Naanay nga kate ka Rahab ka ci woy-kuuru na
halaci jindegaabodiyo banda, bara a kubay ganda
korosikoydiyo nda alaafiya.
32Ma na ay ma har koyne ? Bara alwakatidi si nan
ay ma cii Žedeyon, nda Baraki, nda Samson, nda
Jefte, nda Dawuda, nda Samiyel, nda annabiidiyo
ciini. 33Ka naanay kuna, i hin kokoyterayyo, i goy
hayayo ka go tenje, i duu allaahidudiyo, i daabu
ganjihayayo meediyo, 34i wii nuune wane hinaydi, i
kallasi takuba mee ra, i yakuwa ka hun gi luufoydi
ra, i kaa assaja wongudiyo ra, i garay ngi iberediyo
wongudiyo kul. 35Woyyo duu ngi boroyo ka bun ma
yee ka huna, affooyo torrondi, i na yadda nguyo ma
kallasi, hala i ma duu woodi ka boori nda ka yee
ka huna alkiyoma. 36Affooyo jarrab kaynandi ra,
nda laasa ra, nda galanga ra, nda kasa ra. 37I warra
gi nda tondi ka wii gi, i dunbu gi nda si, i hottundi
gi, i wii gi nda takuba, i dira, i yaara, i dam feeji
kuuru wala hancin kuuru derbe, i go tilasu ra, i
torro, i laajaaba. 38Ngi ka addu ŋ ŋaadi si hima nda
a ma duu ngi cille, i yaara ganjidiyo ra nda tondi-
berdiyo ga, i lab gandadi loosodiyo nda guusudiyo
ra.
39Wooyo kul ka seedeteray dam ngi naanaydi ga, na
duu allaahidudi ka jowndi i se. 40Haya ka se Yerkoy
jisi yer se haya ka bisa ka baa, hala i ma si timme
bila yer.

12 Woodi se yer mo, saa ka seede aljama ber go
wanga yer, yer ma fur lenje kul, nda junubu
ka go ceŋe ka wanga yer. Yer ma jur ka ceece, ka
gaabandi goydi ra ka ferndi yer se. 2Yer moodiyo
ma cindi Isa ga, ka ci yer naanaydi bomodi nda a
timmendikoy, nga ka ŋaalidi ka jisindi a se maaganda
se, a subur ˙salibdi tujurdi, a konno haawi, a koy goro
Yerkoy kokoy-gorohayadi jere gumodi do here. 3Wa
hungu misedi ka na a subur torro ber, woo ka hun a se
junubuntediyo do, hala war hundediyo ma si fara, war
binediyo ma si baa.

11.31
Žak 2.25
11.40
Ban 6.11
12.1
Kor-I 9.24; Ebe 10.36
12.2
Mar 16.19; Fil 2.8-9
12.3
Gal 6.9; Ban 2.3

Yerkoy go jukundi ngu ijediyo

4Hala morayda war kuri na mun junubu tangam
kuna. 5Amma war dina misedi ka a waaju war sanda
ngu ijeyo ka har :

« Ay ije, ma si konno yer ʻSandi ma jukundi ni,
Ni bine ma si baa saa ka na a teje ni.
6*Haya ka se yer Sandi go jukundi woodi ka na*
a go baa,
A laasa woodiyo ka a bay i ci ngu ijeyo. »[a]

7Wa muŋe jukundidi. Yerkoy go kanba war sanda
ngu ijeyo. Haya ka se, ije go bara wala ka nga baba
si biiri ? 8Amma nda war si duu jukundi ka i kul go
duu, saadi war na ci ijeyo ka go halal, war na ci ijeyo
koyne. 9Ka gar yer assobon kuna babadiyo biiri yer,
yer berndi gi. Sonko hundediyo kul Baba, yer'o hima
ka yeendi yer bomo ganda a se, hala yer ma duu huna.
10Yer babadiyo go biiri yer jirbi kaynayo se, misedi ka
i baa. Amma Yerkoy go biiri yer, yer gomni se, hala yer
ma may baa nga ʻhenenndi ra. 11Nda ciimidi, jukundi
kul go jina ka hima nda doray, a na ci ŋaali. Amma a
kokor ka hay woodiyo ka subur ga se ʻnaanay-ije, ka ci
alaafiya ka go ʻtenje.

12*Wa yakuwandi war kanbadiyo ka dusu, nda war*
kanjediyo ka fara.[b] 13*Wa hinsa war ceediyo se fondo*
serrenteyo,[c] hala ceedi ka go soli ma si fur fondo,
amma a ma yakuwa.

12.6 *Ban 3.19*
12.8 *Piy-I 5.9*
12.10 *Piy-II 1.4*
12.11 *Žak 3.17-18*
12.13 *Gal 6.1*
12.14 *Mat 5.8; Oro 6.22*
12.15 *Gal 5.4*
12.16 *Kor-I 6.18*

Gaabundi ma si wongu Yerkoy ciinidi

14Wa taasi alaafiya boro kul ga, nda henenay, ka
bila nda ga, boro foo si guna ʻSandi. 15Wa dorkoto hala
wala boro foo ma si jaŋay Yerkoy anneemadi. Doray
linji kul ma si basa ka hay albasi, hala a ma too boro
bobo. 16Alfasiki kul ma si garndi war kuna, wala ka
si berndi Yerkoy sanda Eso cille, ka neere ngu gungu-
jinateraydi ka bar ga nda ŋaa. 17War'o bay ka woodi
banda, a wir ngu ma duu gaaradi, a na yaddandi, ka
gar a booni ga nda munde, a na duu ka ʻtuubi.

18War, war na man tondi-berdi ka war go hin ka tar

a **12.5-6 –** *Yaasaydiyo 3.11-12*
b **12.12 –** *Ezayi 35.3*
c **12.13 –** *Yaasaydiyo 4.26-27*

ka ra nuune go hun, wala duula, wala kuboyyo, wala hirri, 19wala laati jinde, wala ciiniyo jinde, misedi ka woodiyo ka mom ga wir a ma si yee ka harndi ngu se koyne. 20Haya ka se i na muŋe ciini woo : *« Wala nda adabba ŋga tar tondi-berdi, i ma warra ga nda feraɣ a ma bun. »*[a] 21Woodi hinsa ka jitindi Muusa hala a har : *« Ay hanbur, ye jijir. »*[b]

22Amma war, war man Siyon tondi-berdi, ˙Koy hunantedi koyradi, ˙beene Žeruzalemdi, nda almalaykadiyo aljamaadi ka mara nda ŋaali. 23War man ˙gungu-jinaadiyo maraadi ka maadiyo hantumndi beenediyo ra, nda Yerkoy ka go dunbu-ciiti borodiyo kul ga nda ˙tenjentediyo hundediyo ka duu ka henen, 24nda Isa ka ci allaahidu taawodi suburndikoy, nda kuridi ka sayndi ka go cii, ka bisa Habila wondi.

25Wa gaabu war ma si wongu ka kayndi haŋa woodi se ka go cii. Haya ka se nda woodiyo ka wongu ka kayndi haŋa woodi ka go fee ciinidiyo adduŋŋaadi ra na yana, mise foo na yer go hin ka yana, nda yer wongu woodi ka go cii yer do ka hun beenediyo ra ? 26Nga jindedi jijirndi dowdi, ka morayda a noo yer allaahidu woo : *« Ye ta yee ka jijirndi ce foo koyne, a na ci dowdi foo amma beenedi bomoy. »*[c] 27Ciini wooyo : « Ye ta yee a ga ce foo koyne », cerbu ka hayadiyo ka jijir go hun, hala hayadiyo ka si hin ka jijir foo nga ma cindi.

28Woodi se, yer duu kokoyteray ka si ŋoŋo, yer ma dam Yerkoy se albarka, ka kaadim ga nda mise ka go yajab ga, beeray nda hanburay kuna. 29Haya ka se *Yerkoy ci nuune ka go ŋaa.*[d]

12.22 *Mat 16.16; Gal 4.26; Ban 14.1*
12.23 *Luk 10.20; Fil 3.12*
12.24 *Gal 3.20; Piy-I 1.2*
12.27 *Kor-I 7.31; Yeh-I 2.17*
12.29 *Tes-II 1.7-8*
13.1 *Oro 12.10*
13.2 *Mat 25.35; Oro 12.13*
13.3 *Mat 25.36; Kol 4.18*

Waaju kokordiyo

13 Wa dorkoto ŋaa-ijeteray baa kuna. 2War ma si dina ka jumndi yow, bara woodi kuna affooyo jumndi almalaykayo bila i ma bay. 3Wa hungu kasa-ijediyo, sanda war mo ci kasa-ijeyo, woodiyo ka torro, bara war jaati go may assobon.

a **12.20** – *Fattadi 19.12-13*
b **12.21** – *Alhukumdi 9.19*
c **12.26** – *Aže 2.6*
d **12.29** – *Alhukumdi 4.24*

4War kul ma berndi hiijay, jiibi ma si damndi kani
doodi ra, haya ka se Yerkoy go dunbu ije-futudiyo nda
azzinadamkoyyo ciiti. 5War ma si hanga njorfu baa.
Woodi ka war'o may ma wasa war, haya ka se Yerkoy
jaati har :

« Ay si yala ni,
Ay si fur ni far. »[a]

6Labudda bila sika, yer'o hin ka har :

« ˙Sandi ci ay faabakoydi, ay si ta hanbur haya foo,
Ma na boro go hin ka dam yene ? »[b]

7Wa hungu war cawndikoydiyo ka har war se
Yerkoy ciinidi. Wa guna misedi ka i hunadi kokor nda,
wa jente i naanaydi. 8Isa Almasihu ci affoo bi, nda
hõo, hala abada.

9War ma si nan cawndi sii taawo kul ka kaa ma
derendi war. Bara a boori anneema nga ma yakuwandi
bine, a na ci ŋaayo ka na nafa woodiyo ka go hanga
gi. 10Yer'o may ˙sara-kow-doodi ka woodiyo ka go
kaadim hukkumdi do si may hinay ka ŋaa.

11Adabbadiyo ka kuridiyo na ˙sara-koosukoydiyo-
jinehundi kate ˙Nongu Henenodi ra junubudiyo se,
woodiyo i fatta gaadi ra ka kukur gi wane hamdiyo.
12Woodi se Isa bomoy, hala a ma ˙jisi aljamaadi
Yerkoy se, nga kuridi mundi koyradi banda. 13Saadi
yer ma fatta ka koy kubay ga gaadi banda, ka jow
kaynandidi a jere. 14Haya ka se adduŋŋaa woo ra yer
si may koyra ka go ta cindi, amma yer go wir woodi
ka go ta kaa.

15Nga alhorma ra yer ma cindi ka noo saa kul
saraayo Yerkoy se, ka saabu ga. Saraadi ci deene ciini
ka go saabu nga maadi. 16Amma war ma si dina gomni
dam nda allijiwaaduteray, haya ka se sara wooyo
cille ngo yajab Yerkoy. 17Wa berndi war alwakildiyo,
war ma yeendi i se war bomo ganda, haya ka se i go
hawjay war hundediyo, i ta hãa gi nda woodi. Wa dam
woodi hala i ma timmendi ngi goydi nda ŋaali, bila
doray. Ngi doraydi si nafa war nda haya foo.

18Wa ŋaare yer se, haya ka se yer go naanay ka
yer'o may ˙bine-anniya, yer'o wir yer ma huna ka boori

13.4 *Kor-I 7.38; Tim-I 4.3; Ban 22.15*
13.5 *Fil 4.11; Tim-I 3.3*
13.7 *Kor-I 16.16*
13.9 *Efe 4.14; Kol 2.7,16*
13.10 *Kor-I 9.13*
13.12 *Yeh 19.17; Efe 5.26*
13.18 *Diy 23.1; Tes-I 5.25*

a **13.5 –** *Alhukumdi 31.6,8 ; Taarikidiyo-I 28.20*
b **13.6 –** *Zabur 27.1 ; 56.5 ; 118.6*

haya kul kuna. 19Wa gaabandi woo ga, ye hinsa ka wir
ga war ga, hala ay ma duu ka yee war do tanba.

20Yala Yerkoy ka ci alaafiyakoy, ka tunndi
bukowdiyo nda cere game, nda allaahidu kuri
abadante, yer San Isa Almasihu ka ci feejidiyo kurkoy
berdi, 21ma doonandi war se war ma dam goy boyro
sii kul, ka timmendi ngu ibaydi, a ma dam war ra
hayadiyo ka go kan a se, Isa Almasihu alhorma, ka se
na jeeray ma bara hala abada. Amin !

22Ay ɲaa-ijeyo, ye suburndi war ga war ma muɲe
waaju wooyo, bara ay na hantum haya bobo.

23Wa bay ka yer harme Timote furndi kasa. Nda a
kaa tanba, ay nda ga go ta kaa ta guna war.

24Wa foo war alwakildiyo kul, nda ʼisuubantediyo
kul. Itali wondiyo go foo war.

25Yala anneemadi ma bara war kul ga ! Amin !

13.19
Fim 1.22
13.20
Mat 26.28;
Yeh 10.11;
Diy 2.24;
Oro 15.33
13.21
Oro 11.36;
Kor-II 9.8;
Fil 2.13;
Yeh-I 3.22
13.22
Piy-I 5.12
13.23
Diy 16.1
13.24
Diy 18.2
13.25
Kol 4.18

Batakidi ka na
ŽAKI
hantum

Hantumkoydi : Žaki
Woodiyo ka se a hantum :
ˈAlyahuududiyo ka naanay
Jiiridi ka a hantum : Jiiri woytaaci-cindi-guu (45) ka koy woytaaci-cindi-yaaha (48) Isa Almasihu hayndidi banda

Batakidi Fahamndidi

Žeruzalem Alyahuududiyo kubay ˈAllinjildi ka boori. Diyadiyo Goydiyo kitabdi jemna hinkantedi go har ka Alyahuudu jenber-hinja (3.000) naanay Isa Almasihu ˈPantekoti jingardi han. ˈEgilizi koy jine Žeruzalem koyradi ra, misedi kul ka Alyahuududiyo addin-jinehundiyo hinsa ka laajaaba ˈtaalibdiyo. Etiyen bundi go sinti Žeruzalem egilizidi naanayntediyo kul laajaabadi. Woodi kate ka i jur ka koy Žude nda ˈSamari gandadiyo ra (Diyadiyo 8.1). Alwakati woodi kuna na Žaki hantum bataki woo Žeruzalem koyradi kuna, ka dam woodiyo ka naanay Alyahuududiyo kuna bine, ka koy ganda tanaadiyo kuna.

Žaki ci Isa Almasihu nda Žudu harme. Saadi ka yer ˈSandi bara adduŋŋaadi kuna, Žaki nda nga harmediyo na naanay ga (Yehiya 7.5). Isa yee ka hunadi banda alwakati kayna, yer Sandi bangay Žaki se, a duu ka naanay ga (Korenti-I 15.7). Nga nda naanaynte foodiyo cindi ka batu ˈHunde-Henenodi bangaydi ka gar Isa koy ˈbeene (Diyadiyo 1.14). A kokor ka kaa Žeruzalem egilizidi alwakildiyo kuna affoo (Diyadiyo 12.17 ; Diyadiyo 15 ; Galati 1.19 ; 2.9).

Žaki hantum batakidi woo misedi ka Alyahuudu go hantum, haya ka se a ci Alyahuudu, saadi a cii Alyahuudu do. A cawndi go hanga Allaahidu Jeenodi nda cawndidi ka Isa dam tondidi beene (Matiyu 5–7). Misedi ka Žaki go cawndi nda Isa wondi kul go hima, haya ka se a har adduŋŋaa yaasayyo ka fahamndi ngu cawndidi ka ci : hii ber ka hew go cendu, nda subudi nda boosudi ka koo, nda nuune ka i jen ka wii, nda yaasay bobo fooyo. Bataki woo go hima nda Yaasaydiyo kitabdi mo, haya ka se a noo cawndi boyro yer hunadi se. Kerecen naanaydi go hima ka gunandi nga saa kul hunadi kuna.

Žaki go may jemna ber guu :

1. Kerecen siitaydiyo nda siidiyo (1)
2. Harme baa nda goy-boyro-dam (2)
3. Boro ma hin ngu deenedi (3)
4. Adduŋŋaa baa (4)
5. Duuray nda misedi ka egilizi go hima ka huna nda (5)

Nda ciimi « naanay ka si goy si huna ! » (2.20). Naanaynte goy boyrodiyo go cerbu ka nga naanaydi ci ciimi.

Sintidi

1 Žaki ka ci Yerkoy nda yer ʼSan Isa Almasihu baŋŋa.
Ye foo alkabiila woy-cindi-hinkadi (12) kul ka say-say.

Siitaydiyo nda tusadiyo

2Ay ŋaa-ijeyo, siitay sii kul ka kuna war hirow,
wa din ga nda ŋaali timmo. 3Wa bay ka saa ka war
naanaydi siindi, noo jente subur. 4Amma subur
ma timmendi ngu goydi, hala war ma timme, ka
tabati, haya foo ma si kuma war. 5Nda war kuna
boro foo jaŋay bayray, a ma taasi ga Yerkoy ga,
ka go noo boro kul se yaada. A ta noondi a se bila
teje. 6Amma a ma hãa nda naanay, bila sika. Haya
ka se, boro ka si naanay go hima nda isa bonday,
ka hew go bere-bere jerediyo kul ga. 7Boro woodi
ma si hungu ka ngo ta duu haya ka hun ʼSandi do.
8Boro nono ka binedi go jemna, a si cindi fondo foo
kuna.

9War kuna ŋaa-ije ka talka ma ŋaali, haya ka se
Yerkoy go jeer ga. 10Woodi ka ci taajir, ma sawandi
ngu bomo ka ŋaali, haya ka se a ta dere sanda subu
boosu. 11Woynedi tun nda funtam ber, a koondi
subudi, nga boosudi kam, nga booridi dere. Misedi na
taajir go dere ngu goydiyo ra.

12Ŋaali ma bara borodi se ka subur siitaydi. Haya
ka se, saa ka a naanaydi siindi, a ta duu huna wane
kokoy-fuuladi, ka Sandi tammahandi woodiyo ka go
baa ga se.

13Boro foo, saa ka a tusandi, ma si har : « Yerkoy
ya tusa ay. » Haya ka se Yerkoy si hin ka tusandi ifutu
kuna, nga mo si tusa boro foo. 14Boro foo kul nga
boonidi go tusa ga, a cendu ga ka kamndi ga ifutu
kuna. 15Saadi boonidi, nda a jow gungu, a hay junubu.
Saa ka junubudi ber, a hay bun.

16Ay ŋaa-ijeyo, ay bine-baakoyyo, war ma si hiila
war bomo. 17Noo boyro kul, nda duuray timmente kul,
si hun bara ʼbeene, yer Baba Yerkoy ka ci annuura do.
A si bar, bii si a do ka go bar. 18Nga ibaydi kuna, a hay
yer nda ciimi ciinidi, hala yer ma kaa hejay-lawaldi
takaraydiyo ra.

1.1 *Yeh 7.35; Diy 26.7*
1.2 *Mat 5.12; Ebe 10.34*
1.3 *Ebe 10.36; Piy-I 1.7*
1.4 *Kor-I 2.6*
1.5 *Mat 7.7*
1.6 *Mat 21.21; Mar 11.24*
1.8 *Piy-II 2.14*
1.9 *Mat 23.12*
1.10 *Kor-I 7.31; Piy-I 1.24*
1.11 *Mat 20.12*
1.12 *Kor-I 2.9; Piy-I 3.14*
1.15 *Oro 6.23*
1.16 *Kor-I 6.9*
1.18 *Yeh 1.13; Ban 14.4*

Ka mom ka berndi Yerkoy ciinidi

19Ay ɲaa-ijeyo, ay bine-baakoyyo, war ma bay : Boro foo kul ma ceɲe ka mom, a ma si tanba ka cii, a ma si ceɲe ka dukur. 20Haya ka se boro dukurdi si goy haya ka go ˙tenje Yerkoy jine. 21Woodi se, wa fur jiibi kul, nda ifutu ka si ben. Ciinidi ka dumandi war kuna, wa kanba ga nda baynteteray, ka go hin ka kallasi war hundediyo.

22Wa hanga Yerkoy ciinidi, war ma si cindi ka kayndi a se haŋa kon, ka janba war bomo. 23Haya ka se, boro ka mom ciinidi, a na hanga ga, go hima nda boro ka go honno ngu alwujuhudi digi kuna. 24Saa ka a honno ngu bomo ka ben, a koy, a dina ngu alhaalidi saadi hinne. 25Amma woodi ka jesesu ka boori ašara timmentedi, ˙borcinteray ašaraadi, ka gaabu a ga, boro woodi go ta ɲaali ngu goydi ra. A na kayndi a se haŋa hala ma dina, amma a dam ga.

26Boro ka hungu ngo hanga Yerkoy, amma a si kanba ngu deenedi, a hiila ngu binedi. Boro woodi Yerkoy hangadi ci yaada. 27Addindi ka go henen, jiibi si a ra yer Baba Yerkoy jine, ci woodi : ka hawjay alyetimdiyo nda tiyaw-woydiyo ngi siitaydiyo kuna, nda ka kanba ngu bomo henen kuna adduŋŋaa woo ra.

1.20 *Mat 5.22*
1.21 *Efe 1.13; 4.22*
1.22 *Mat 7.21*
1.25 *Yeh 8.32; 13.17; Gal 2.4*
1.26 *Piy-I 3.10*
1.27 *Mat 25.36; Oro 12.2; Piy-II 1.4*
2.1 *Diy 7.2; 10.34*
2.4 *Yeh 7.24*
2.5 *Mat 25.34; Luk 12.21; Ban 2.9*
2.6 *Diy 8.3; Kor-I 11.22*

Yerkoy si baa ma bisandi borodiyo cere

2 Ay ɲaa-ijeyo, nda war naanay Isa Almasihu yer ˙San jeerodi, war ma si dam fay-fay borodiyo nda cere game. 2Nda taajir foo, ka go dam wura korbo, nda derbe boyroyo, hirow war caw-huudi ra, nda talka foo mo hirow, ka go dam jaara jiibo. 3Nda war honno woodi ka go dam derbe boyrodiyo ka har a se : « Ni, goro ne nongu boyro woo ra. » War duu ka har talkadi se : « Kay ni cee ga hentu. » wala « Goro ganda ay ceediyo cire ! » 4Nda war dam woodi, saadi war dam fay-fay war game. War kaa alkaaliyo ka hungu nda bine futu, n'bay ?

5Ay ɲaa-ijeyo, ay bine-baakoyyo, wa kayndi haŋa. Yerkoy na suuba woodiyo ka ci talkayo adduŋŋaadi ra wala ? Hala i ma kaa taajiryo naanay kuna, i ma kaaya kokoyteraydi ka a tammahandi woodiyo ka go baa ga se. 6War, war go kaynandi talka ! Amma taajirdiyo

go torro war, i wurru war ašara-dunbu nongudiyo do,
n'bay ? 7N'bay, ngi go wow maa boyrodi ka go war
ga ?

8•Yerkoy kokoyteraydi ašara Hantumdi go har :
« Baa ni attanaadi, misedi ka n'o baa ni bomo, »[a] Nda
war dam woodi, war dam haya boyro. 9Amma nda
war dam fay-fay borodiyo game, war dam junubu.
Ašara go jukundi war, bara war hoo ga. 10Haya ka se,
boro kul ka hanga •Ašara, de a hoo yaamar foo, a hoo i
kul. 11Saadi woodi ka har : *« Ma si dam azzina »*[b] a har
mo : *« Ma si wii ».*[c] Nda ni si dam azzina, amma ni wii
boro, saadi ni hoo Ašaraadi kul.

12Wa cii, wa goy sanda boroyo ka •borcinteray
ašaraadi go ta dunbu i ciiti. 13Ciiti-dunbudi si hinni
woodiyo se ka na cerbu hinni. Hinni go hin ciiti-
dunbu.

Naanay nda goydiyo

14Ay ŋaa-ijeyo, ma na a nafa nda boro, a ma har ngo
may naanay, ka gar a si dam naanay goydiyo ? Nga
naanaydi go kallasi ga, wala ? 15Nda ni harme wala
ni woyme jen derbe, i si may haya ka i ŋaa han kul,
16war kuna affoo ma har i se : « Wa koy nda alaafiya,
wa cencen, wa ŋaa ka kungu ! » Ma na woo go hinsa,
saa ka ma na noo gi haya ka go nafa ngi assobondi.
17Naanay ci mise woo. Saa ka a si cerbundi goyyo ra,
a bun.

18Nda boro foo har : « N'o naanay, ay ta, ye
dam goyyo. »

Cerbu yene ni naanaydi bila goyyo, ye ta cerbu
mana ay naanaydi ay goydiyo ra. 19Ni go naanay ka
Yerkoy ci affoo, ni cim. Šaytandiyo mo go naanay
woodi, i jijir.

20Boro yaada, ma faham ka naanay ka si goy si
huna ! 21Yer baba Ibrahim, saadi ka a sara Isaka
ngu ijedi •sara-kow-doodi do, Yerkoy kaabu ka a ci
•tenjente nga goydiyo ra, n'bay ? 22N'o guna ka nga
naanaydi nda nga goydiyo go jow cere, nga goydiyo go

2.8
Mat 5.43
2.10
Mat 5.19; Gal 3.10
2.12
Mat 16.27
2.13
Mat 5.7; Luk 6.37
2.14
Mat 7.26
2.15
Mat 25.35-36
2.16
Luk 3.11; Yeh-I 3.17-18
2.17
Gal 5.6
2.18
Mat 7.16-17; Oro 3.28
2.19
Mat 8.29; Mar 12.24; Luk 4.34; Kor-I 8.4-6
2.22
Tes-I 1.3; Ebe 11.17

a **2.8** – *Saraadiyo 19.18*
b **2.11** – *Fattadi 20.14 ; Alhukumdi 5.18*
c **2.11** – *Fattadi 20.13 ; Alhukumdi 5.17*

timmendi nga naanaydi. 23Saadi hayadi ka Hantumdi
har, tabati : *« Ibrahim naanay Yerkoy. Woodi maaganda
se, Yerkoy kaabu ga sanda boro tenjente. »*[a] I kaati ga
nda Yerkoy baakoy. 24Saadi, wa guna ka Yerkoy go
kaabu boro nda tenjente a goydiyo se, a na ci nga
naanaydi foo se.

25Misedi Rahab, ka ci woy-kuurudi, nga goydiyo
ya cerbu nga tenjedi, saadi ka a jumndi diyadiyo, a
duu ka dam gi fondo tana kuna, n'bay ? 26Misedi ka
assobon ka si may hunde ci bukow, misedi na naanay
ka si cerbu goyyo mo bun.

Ka kanba ngu deenedi

3 Ay ɲaa-ijeyo, cawndikoydiyo ma si bow war game.
War ma bay ka yer ciiti-dunbudi ci iber. 2Yer
go cab ka kam junubu kuna, nda mise sii bobo. Nda
boro na hoo ngu ciinidiyo kuna, saadi a ci boro ka go
henen, a hin ka kanba ngu assobondi.

3Wa guna, yer go dam aljam baridiyo meedi kuna,
hala i ma hanga yer. Saadi yer go boy ngi gaadi kul.
4Wa guna wala hiidiyo, ka go hinsa ka ber, ka hew
berdiyo go taasa gi. Amma laymun ciina go koy nda
gi, dooti ka hii jurndikoydi baa. 5Misedi ya ci deene.
A ci assobon kuna haya ciina, amma a wasu nda haya
bobo. Guna misedi ka nuune ciina, go hin ka dinndi
saw timmente ! 6Deene mo ci nuune, a ci adduŋŋaa
ka ton nda ifutu. A jiibindi assobon kul, a kukur yer
hunadi kul. Nga jaati nuunedi si hun bara jahannam.

7Adabba sii kul, nda cirow, nda fiilamkoy, nda hari
adabba, hin ka biirindi, adama-ije biiri gi. 8Amma
deene, boro foo na hin ka biiri ga. Ifutu nono ka si hin
ka dinndi, a ton nda assom ka go wii.

9Nga na yer go saabu nda Yerkoy ka ci yer Baba.
Nga na yer go danga nda borodiyo, ka Yerkoy taka
sanda ngu himaray. 10Mee foo-foodi kuna na, gaara
nda danga kul go hun. Ay ɲaa-ijeyo, a ma si kaa mise
woo cille. 11Yala hari boyro nda hari honno go fatta
baasu foo kuna wala ? 12Ay ɲaa-ijeyo, jeje-ɲaa go hin
ka hay •zaytun-ije, wala ? •Rezẽ go hin ka hay jeje

2.23 *Oro 4.3*
2.25 *Ebe 11.31*
3.1 *Mat 7.1; Oro 2.21; Efe 4.11*
3.2 *Mat 12.37; Oro 3.9-20; Piy-I 3.10; Yeh-I 1.8*
3.4 *Mat 5.22; 15.11*
3.8 *Oro 3.13*
3.9 *Kor-I 11.7*
3.12 *Mat 7.16*

a **2.23** – *Sintidi 15.6*

wala ? Saadi, hari boyro si hin ka duundi ciiri-hari hun do.

Bayray sii hinkadi

13War kuna may go may bayray nda lakal ? Nga hunadi ma cerbu attabiya boyro, nda boro baynteteray, nda bayray. 14Amma nda cense futu nda yenje go war binedi ra, war ma si saabu war bomo, war ma si tangari ciimidi ga. 15Bayray woo na ci woodi ka hun ˙beene, amma a ci adduŋŋaa wane, a hun adama-ije nda šaytan do. 16Nongu ka cense nda yenje goo, iskanay si dooti, ifutu sii kul go dooti.

17Bayraydi ka hun beene go henen, a ci alaafiyante, a baynte, waafakoy go a ra, a ton nda hinni nda ˙naanay-ije boyro, a si dam fay-fay, almunaakafiteray foo si a ra. 18Woodiyo ka go baa alaafiya go duma alaafiya ra, i ta hejay naanay-ije ˙tenjente.

Wa berndi Yerkoy

4 Man na tangamdiyo nda yenjediyo go hun war nda cere game ? N'bay, war boonifutudiyo ka go tangam war assobondiyo ra ? 2War go booni, war si may. War go wii, war go may anniya futu, war si duu. War go yenje, war go tangam, war si may, haya ka se war si hãa. 3War go hãa, amma war si duu, haya ka se war si hãa ka boori. War go hãa war boonifutudiyo se.

4Har nda woy azzinadamkoyyo ! War si bay ka adduŋŋaa woo baakoy, ci Yerkoy ibere ? Boro kul ka go baa ngu ma kaa adduŋŋaadi baakoy, go kaa Yerkoy ibere. 5War hungu ka yaada na Hantumdi go har, ka Yerkoy go hinsa ka baa hundedi ka go yer kuna ? 6Yerkoy go noo anneema ber. Woodi se na Hantumndi har :

« Yerkoy go tangam wasuntediyo,
Amma a noo ngu anneemadi woodiyo se ka
yeendi ngi bomo ganda. »[a]

7Wa yeendi war bomo ganda Yerkoy se. Wa tangam Albiliisi, saadi a ta jur ka mor war. 8Wa man Yerkoy,

3.13 *Piy-I 2.12*
3.14 *Kor-II 12.20*
3.15 *Tim-I 4.1*
3.16 *Gal 5.20*
3.17 *Luk 6.36; Oro 12.9; Kor-I 2.6; Ebe 12.11*
3.18 *Mat 5.9; Oro 14.19; Fil 1.11*
4.1 *Oro 7.23; Tit 3.4*
4.2 *Mat 5.21-22; Yeh-I 3.5*
4.3 *Mat 7.7; Yeh-I 3.22*
4.4 *Yeh 15.19; Yeh-I 2.15*
4.5 *Kor-I 6.19*
4.6 *Mat 23.12*
4.7 *Efe 4.27; Piy-I 5.6-9*
4.8 *Ebe 7.19*

a **4.6 –** *Yaasaydiyo 3.34*

a ta man war. Junubu damkoyyo, wa humay war kanbadiyo. War ka si may allaahidu, wa henenndi war binediyo. 9Wa bay war siitaydi ga, war binedi ma dor, wa hem. War gogordi ma kaa bine dor, war ŋaalidi ma kaa gaabuunay. 10Wa yeendi war bomo ganda yer ʼSandi jine, saadi a ta jeer war.

11Ay ŋaa-ijeyo, war ma si har ciini futu war nda cere ga. Boro ka ciinay, wala a dunbu-ciiti ngu ŋaa-ije ga, a koydi ciinay ašara, a dunbu-ciiti ašara ga. Saadi nda ni dunbu-ciiti ašara ga, ma na kaa nga hangakoy, ni kaa alkaali ! 12Ašara-kayndi-koy ci affoo. Nga ngo hin ka kallasi, nga ngo hin ka halaci. Amma ni ta, ni ci may, ka go dunbu-ciiti ni attanaadi ga ?

4.9 *Luk 6.25*
4.10 *Piy-I 5.6*
4.11 *Mat 7.1; Oro 1.30; Kor-II 12.20; Piy-I 2.1*
4.12 *Mat 7.1; 10.28*
4.13 *Luk 12.18-20*
4.15 *Diy 18.21*
4.16 *Kor-I 5.6*
4.17 *Luk 12.47; Yeh 9.41*
5.1 *Tim-I 6.9*
5.2 *Mat 6.19-20*
5.4 *Oro 9.29*
5.5 *Luk 16.19*
5.6 *Ebe 10.38*

Ma si wasu nda suba

13Morayda wa kayndi haŋa ka mom, war ka go har : « Hoo wala suba, yer go ta koy koyra filan kuna, yer go ta dam jiiri foo, ka maamala, yer go ta duu njorfu. » 14War ka si bay haya ka go ta dam suba. War hunadi ci ma ? A ci sanda sisi ka go bangay alwakati kayna, a duu ka dere ! 15War go hima ka har : « Nda ʼSandi yadda, yer go ta huna, yer go ta dam woo wala woo. » 16Amma morayda, war go wasu, war go fooma war hungudiyo ra. Fooma woo cille kul si boori. 17Boro ka go bay goy boyro, nda a si goy ga, a dam junubu.

Waaju taajirdiyo se

5 Taajiryo, wa hem, wa wurru morayda, bonediyo ka go ta kaa war ga maaganda se. 2War almandiyo funbu, war derbediyo mo nooni ŋaa gi. 3Dowdi ŋaa war wuradiyo nda war njorfudiyo. Misedi cille i seede war ga, i ta ŋaa war assobondi sanda nuune. Jaari kokorodiyo kuna war mara almanyo. 4Wa guna, war janba hejaykoydiyo, bara war na bana gi. Ngi alhakudi go kaati kuna, ngi kaatidiyo too Hinaykoydiyo-kul-Sandi do. 5Adduŋŋaadi ra, war huna booniyo nda daameyo kuna, hala war binediyo kungu, sanda adabbayo ka i naasundi koosu se. 6War jukundi, war wii ʼtenjentedi ka na wongu war se.

Subur siitay kuna

7Ay ŋaa-ijeyo, war ma subur hala han ka yer
ᵛSandi yeekate. Farikoy go hima ka batu dumaray-ije
bayntedi ka go hun dowdi ra nda subur, hala baana
lawaldiyo nda kokorodiyo ma kar. 8War mo, war ma
subur, war ma yakuwandi war binediyo, bara yer
Sandi yeekatedi man. 9Ay ŋaa-ijeyo, war ma si ciinay
cere, hala Yerkoy ma si dunbu war ciitidi. Wa guna
alkaalidi, go kay huudi mee.

10Ay ŋaa-ijeyo, war ma hanga annabiidiyo
attabiyadi, misedi ka i cii yer Sandi maa ga, ngi
suburdi hottaydiyo kuna. 11Yer har ka woodiyo ka
subur laajaaba kuna ci ŋaalinteyo. War mom Yuba
suburdi, war mom hayadi ka Yerkoy kokor ka noo ga,
haya ka se yer Sandi go ton nda tamala nda hinni.

12Ay ŋaa-ijeyo, ka jina haya kul, war ma si jee nda
beene wala ganda, wala nda mise tana. Amma nda ni
har « Nga », a ma ci « Nga », nda ni har « A na », a ma
ci « A na », hala ma si kam Yerkoy jukundidi ra.

Naanay ŋaaredi

13Nda boro go war ra ka go torro kuna, a ma ŋaare.
Boro ka go ŋaali kuna ma don baytiyo. 14Nda boro go
war kuna ka go wirci, a ma kaati ᵛegilizi balikidiyo.
I ma ŋaare a se, i ma mun nga bomodi ga dilwil,
yer ᵛSandi maa ga. 15Naanay ŋaaredi go ta kallasi
wircikomdi, yer Sandi go ta tunndi ga. Nda a dam
junubuyo, Yerkoy go ta yaafa a se. 16Wa bangayndi
cere se war junubudiyo, wa ŋaare cere se hala war ma
wow. ᵛTenjente ka dorkoto ka ŋaare, ŋaaredi go hinsa
ka may hinay.

17Yer nda Ilyasu kul ci affoo, assobon mise kuna. A
ŋaare nda sooboy hala baana ma si kar, saadi baana
na kar gandadi ra, hala jiiri hinja nda handu iddu.
18A yee ka ŋaare. Baana kar ka hun beenedi ra, saadi
dowdi bangayndi dumarayyo. 19Ay ŋaa-ijeyo, nda
boro foo war kuna mor ciimidi ga, nda boro foo yeendi
kate ga, 20a ma bay ka boro ka yeendi junubunte
fondodi ka a fur kuna, a kallasi hunde bun kuna, a duu
ka daabu junubu bobo.

5.7
Kor-I 1.7; Gal 6.9
5.8
Oro 13.11; Kor-I 1.7
5.9
Mat 24.33; Kor-I 4.5; Piy-I 4.5
5.10
Mat 5.12
5.11
Mat 5.10; Ebe 10.36
5.12
Mat 5.34-37
5.13
Kol 3.16
5.14
Luk 10.34; Diy 11.30
5.16
Mat 7.7; Diy 19.13; Ebe 12.13; Piy-I 2.24
5.17
Luk 4.25; Diy 14.15
5.19
Mat 18.15
5.20
Oro 11.14; Piy-I 4.8

PIYER
bataki
LAWALDI
ka na a hantum

Hantumkoydi : Piyer
Woodiyo ka se a hantum : ʼAzi Kayna naanayntediyo
Jiiridi ka a hantum : Jiiri woyduu-cindi-hinka (62) ka koy woyduu-cindi-guu (65) Isa Almasihu hayndidi banda

Batakidi Fahamndidi

Ka gar ʼegilizi lawaldiyo go koy de i bow, i ber, saadi Kerecendiyo go hinsa ka laajaabandi. Woodiyo ka si naanay Orom gandadi kuna go hinsa ka konno Kerecendiyo, haya ka se i si hanga ngi alaadadiyo (4.3-4). Hottaydiyo ka i duu maaganda, i koy goro Azi Kayna (ka ci Turki jeeno) gandadiyo kuna ka ci Pon, nda Galati, nda Kapados, nda Azi, nda Bitini (1.1). Wala ganda wooyo kuna i laajaaba gi hayadi ka se i ci Kerecen (4.14-19) nda ngi anniyadi ka dam iboyro maaganda se (3.14). Woodiyo ka se bataki woo hantumndi kuna, ibobo na ci ʼAlyahuududiyo (1.18 ; 2.10 ; 4.3,4), affooyo mo go i kuna ka ci Alyahuuduyo. Naanaynte wooyo ka se Piyer hantum go hinsa ka baa bine dam, hala i ma koy jine iboyro dam kuna.

Yerkoy suuba Piyer a ma hantum bataki woo, a ma faaba woodiyo kaa a suuba i ma kaa ngu alkabiila. Piyer duu hottay bobo ngu ʼAllinjil goydi kul kuna (Diyadiyo 4.3 ; 5.17-42 ; 8.1 ; 12.1-19), saadi a hin ka noo waaju boyro, ka yer ʼSandi jentendi ga. Piyer ci seede yer Sandi hottaydiyo beene, a dam yer Sandi hottaydi nda taamaysa tenje kuna, hala woodi ma faaba naanaynte woodiyo (2.21-25 ; 3.18-22).

Piyer hantum bataki woo saadi ka a cindi nga hunadi se jiiri woy (10). Alwakati woodi Kerecendiyo go hinsa ka hottu.

A too ce woy-cindi-iddu (16) a cii laajaaba beene bataki woo kuna, a ɲaali nda mo Yerkoy anneemadi. Piyer go fahamndi Yerkoy kallasidi batakidi sintidi kuna (1.1-12), a duu ka waaju Kerecendiyo, a too yaamar waranja-cindi-taaci (34) ka a noo Yerkoy hanga beene ngi kallasidi se.

Piyer-I go may jemna ber hinja :

1. Yerkoy go kallasi ngu anneemadi maaganda (1.1–2.10)
2. Yerkoy anneemadi laajaaba kuna (2.11–4.19)
3. Yerkoy anneemadi goy se (5)

Saadi bataki woo go seede « ka Yerkoy anneemadi ka ga na war go gaabu ci ciimi », anneemadi ka kuna Kerecendiyo go hima ka garndi saa kul (5.12). Yerkoy anneemadi ni go noo naanaynte se hinay laajaaba kuna.

Foodiyo

1 Ay Piyer, ka ci Isa Almasihu ʼdiya,
Ye hantum suubantediyo se ka ci yowyo, ka say
ganda wooyo ra, ka ci : Pon, nda Galati, nda Kapados,
nda ʼAzi, nda Bitini. 2Ka gar Yer Baba Yerkoy gay a
bay war, a suuba war, ka ʼjisi war ʼHunde-Henenodi
alhormadi kuna. Hala war ma berndi Isa Almasihu,
nga kuridi ka say-say ma henenndi war.

Yala anneema nda alaafiya ma noondi war se
ka tonton.

Tammaha hunante

3Saabu bara Yerkoy se, ka ci yer ʼSan Isa Almasihu
Baba. A hinni berdi kuna yer yee ka hayndi tammaha
hunante se, haya ka se Isa Almasihu yee ka huna
bukowdiyo nda cere game. 4Ka ci kaaya haya ka si
hin ka halaci, wala a ma jiibi, wala nga addawla ma
ben, ka jisindi yer se ʼbeenediyo kuna. 5War naanaydi
ra, Yerkoy hinaydi go hawjay war kallasidi se, ka
lelinde ka bangay jaman kokorodi ra. 6Woo nga ci
war ɲaalidi, wala nda a tilasu ka alwakati kayna
siitay sii bobo go dor war. 7Misedi na war naanaydi
siindi – ka bisa wura alkadardi, ka go siindi nuune
kuna, ka hin ka halaci. Naanay woo go kaa saabu,
nda jeeray, nda berndi, saa ka Isa Almasihu go ta
bangay. 8Nga ka war go baa, ka gar war na guna ga.
War go naanay bila war ma guna ga, amma war go
ɲaali nda ɲaali ka si hin ka siifandi, ka ci ijeero. 9Haya
ka se war naanaydi timmendidi ci war hundediyo
kallasidi.

10Annabiidiyo ceece ka taasi kallasi woo ga, i
dam annabiiteray anneemadi ga ka jisindi war se.
11I baa ka jesesu jamandiyo nda alwakatidiyo ka
ʼAlmasihu Hundedi cerbu i se. Hundedi ka bara
i kuna gay ka tabatindi Almasihu siitaydiyo nda
jeeraydi ka go hanga gi. 12A bangayndi i se ka a na ci
ngi jaati se, amma i ci kaadimkoyyo haya wooyo ra
war se. Morayda, woodiyo ka waaju nda ʼAllinjildi,
har ga war se nda ʼHunde-Henenodi, ka sanbandi
ka hun beene. Almalaykadiyo go baa i ma duu i ra
faham.

1.1
Mat 24.22; Diy 2.9; Ebe 11.13; Piy-II 1.1
1.2
Oro 1.7; 8.29; Tes-II 2.13; Ebe 10.22
1.3
Yeh 1.13; Kor-II 1.3; Efe 1.3; Tit 3.5; Ebe 3.6
1.4
Diy 20.32; Oro 8.17; Kol 1.5; Tim-II 4.8
1.5
Yeh 10.28; Oro 11.8-18
1.6
Oro 5.2; Žak 1.1
1.7
Kor-II 4.17; Tes-I 2.19; Žak 1.3
1.8
Yeh 20.20
1.9
Oro 6.22
1.10
Mat 13.17; 26.24
1.11
Mat 26.24; Diy 16.7; Piy-II 1.21
1.12
Luk 24.44; Oro 4.24

War ma henen

13Woodi se, misedi ka boro go hawkuna goydi se,
war ma gaabundi war lakaldiyo ra ! War ma hin war
bomo ! War dam war tammaha timmente anneemadi
ra ka war go duu, saa ka Isa Almasihu bangay. 14Sanda
ijemayrayo ka go may alladam, war ma si hanga
boonifutudiyo ka war bara ka may, saadi ka war si
bay haya. 15Amma, hayadi ka se woodi ka kaati war
go ˙henen, war mo ma henen war attabiyadi kul kuna.
16Misedi ka a hantumndi : *« War ma henen, haya ka se*
ye henen. »[a]

17War Baba go dunbu-ciiti affoo kul goydiyo beene,
a si dam fay-fay. Nda war ŋaare ga, war ma hanga nda
hanburay, morayda ka war ci yowyo adduŋŋaa woo
kuna. 18Wa bay ka war dayndi hala war ma si huna
nda mise jaasodi ka war kaaya war babadiyo ga. War
na dayndi nda haya ka go halaci, njorfu wala wura,
19amma nda ˙Almasihu kuri henenodi, sanda feeji-
ije ka kuna ifutu wala dalla foo si, 20ka suubandi ja
adduŋŋaadi na takandi, ka bangay jaman kokorodiyo
kuna, war maaganda se. 21Nga alhormadi ra war
naanay Yerkoy, ka yee ka hunandi ga bukowdiyo nda
cere game, a duu ka noo ga jeeray, hala war naanaydi
nda war tammahadi ma tuuji Yerkoy beene.

22Ka gar war henenndi war hundediyo nda ˙Hunde-
Henenodi, haya ka se war berndi ciimidi, hala war ma
baa war ŋaa-ijediyo bila almunaakafiteray, nda bine
heneno wa baa cere nda ciimi timmente. 23Hayadi ka
se war hayndi, a na ci nda dumi ka go halaci, amma
nda dumi ka si halaci, nda Yerkoy ciini hunantedi ka
go cindi abada. 24Haya ka se

« Assobon kul ci sanda subu,
Nga jeeraydi kul ci sanda subu boosu.
Subudi go koo, nga boosudi go kam,
25*Amma yer ˙Sandi ciinidi go cindi hala abada. »*[b]

Ciini woodi ci ˙Allinjildi ka harndi war se.

2 Saadi, war ma fur ifutu kul nda cemeray kul nda
almunaakafiteray, nda cense nda kaynandi sii kul.

1.13 *Diy 24.25; Kor-I 1.7; Ebe 3.6*
1.14 *Oro 12.21; Efe 4.18*
1.15 *Tes-I 4.7; Yeh-I 3.3*
1.17 *Mat 6.9; 16.27; Ebe 11.13; 12.28*
1.18 *Mat 20.28; Kor-I 6.20; Gal 4.3*
1.19 *Yeh 1.29; Oro 3.25*
1.20 *Mat 25.34; Efe 1.4; Ebe 9.26*
1.21 *Oro 4.24; Fil 2.7-9; Ebe 2.9; 3.6*
1.22 *Yeh 13.34; Oro 12.10; Žak 4.8*
1.23 *Yeh 1.13; 3.5; Ebe 4.12*
1.25 *Žak 1.10*
2.1 *Efe 4.22; Žak 4.11*

a **1.16 –** *Saraadiyo 11.44-45 ; 19.2*
b **1.24-25 –** *Ezayi 40.6-8*

2Sanda ije-cirayyo, wa booni hunde kosam ʻhenenodi,
hala war ma ber, 3nda war taba ka yer ʻSandi go
kan.

Tondi hunantedi nda Yerkoy alkabiila suubantedi

4Wa man ga, tondi hunantedi, ka borodiyo warra,
amma a suubandi a may alkadar Yerkoy jine. 5War
jaati ci sanda tondi hunanteyo, ka cen ʻYerkoy huudi,
war ci ʻsara-koosukoy aljama ʻhenente, hala war dam
hunde saraayo, ka go kan Yerkoy se Isa Almasihu
alhorma ra. 6Haya ka se Hantumdi har :

« Guna, ye dam Siyon koyradi kuna
Kanje tondi, ka suubandi, alkadarnte.
Boro ka naanay ga
Si ta haawi. »[a]

7Saadi tondi woo ci alkadarnte naanayntediyo se.
Amma woodiyo ka si naanay,

« Tondidi ka cenkoydiyo warra
Nga ya kaa tondidi ka go yakuwandi kanjedi. »[b]

8Nda

« Tondi ka go kamndi boro
Nda tondi ka go cab ka hoondi boro. »[c]

I cab haya ka se i si naanay ciinidi, woodi ci i baadi.

9War ta war cii alkabiila ka ʻsuubandi, Kokoydi
sara-koosukoyyo, tomonte ka henen, borodiyo ka
duundi, hala war ma fee goy berdiyo ka Yerkoy dam.
A kaati war kuboy kuna ka kaa annuuradi kuna.
10Jinaadi war cindi war na ci alkabiila, morayda war
ci Yerkoy alkabiiladi. War bara war na duu hinni,
morayda war duu hinni.

11Ay bine-baakoyyo, ye suburndi war, sanda war ci
yowyo nda dirakoyyo adduŋŋaa woo ga, war ma din
war bomo assobon boonifutudiyo ga, ka go tangam
hunde. 12War ma may attabiya boyro ʻalkabiila-
tanaadiyo game, hala nongu kul ka i tangari war
ga, sanda war ci junubunteyo, i ma guna war goy
boyrodiyo, i ma duu ka saabu Yerkoy, jaaridi ka a ta
kaa ngi do.

2.2 *Kor-I 3.2; Efe 4.15-16*
2.3 *Ebe 6.5*
2.5 *Kor-I 3.9; Efe 2.20-22; Fil 4.18; Ebe 13.15*
2.6 *Oro 9.32; Efe 2.20*
2.7 *Diy 4.11; Kor-II 2.16*
2.8 *Luk 2.34; Oro 9.22*
2.9 *Diy 26.18; Tit 2.14*
2.10 *Oro 9.25-26*
2.11 *Oro 13.14; Kor-I 10.14; Gal 5.16; Ebe 11.13; Žak 4.1*
2.12 *Mat 9.8; Fil 2.15; Tit 2.8; Piy-I 3.16*

a **2.6** – *Ezayi 28.16*
b **2.7** – *Zabur 118.22*
c **2.8** – *Ezayi 8.14*

Ma berndi laamudiyo nda sandiyo

13 ʼSandi maaganda se, war ma yeendi war bomo
ganda borodiyo laamudiyo kul se, a kaa kokoy ka ci
ijeero, 14 wala gofornerdiyo ka i sanba hala i jukundi
ifutu damkoydiyo, i ma saabu woodiyo ga ka go dam
iboyro. 15 Haya ka se a ci Yerkoy ibay nda war dam
iboyro, war go dangayndi joolaayo nda boro ka si bay
haya. 16 War ci ʼborcinyo, amma war ma si dam war
borcinteray nda bomo-gum ka go daabu war laaladi,
amma war ma cerbu ka war ci Yerkoy baŋŋaayo.
17 War ma berndi borodiyo kul, wa baa war ŋaa-
ijediyo, wa hanbur Yerkoy, wa berndi kokoy.

2.13 *Oro 13.1; Tit 3.1*
2.14 *Oro 13.3-4*
2.15 *Piy-I 3.17*
2.16 *Yeh 8.32; Oro 6.22; Gal 5.13*
2.17 *Oro 13.7*
2.18 *Efe 6.5; Žak 3.17*
2.19 *Piy-I 3.14, 17*
2.21 *Mat 11.29; Oro 8.28; Fil 1.29*
2.22 *Kor-II 5.21*
2.23 *Luk 23.46; Ebe 12.3*
2.24 *Ebe 9.8; Žak 5.16*
2.25 *Yeh 10.11*
3.1 *Kor-I 7.16; Efe 5.22*

18 Baŋŋaayo, hanburay kuna wa yeendi war bomo
ganda war sandiyo se, a na ci woodiyo ka go boori,
ka go baynte ni, amma mo woodiyo ka attabiyadiyo
sendu war beene. 19 Saa ka boro muŋe hottay ka si
hima nda, ʼbine-anniya se, a ci anneema Yerkoy jine.
20 Saadi, ma ya ci jeeraydi, boro ma subur goy laaloyo,
saa ka a dam junubu ? Amma, nda war subur hottay,
saa ka war dam goy boyro, woodi ci anneema Yerkoy
jine. 21 Woodi se na war kaatindi, haya ka se ʼAlmasihu
jaati laajaaba war se, a nan war se taamaysa, hala war
ma hanga nga ceemaadiyo.

22 *« Nga ka na dam junubu,*
Tangari kul na garndi nga meedi kuna. »[a]

23 Nga ka i wow, a na bana nda wowyo. I laajaaba
ga, a na dam seppe kul, amma a wakkal ngu bomo
woodi se ka go dunbu-ciiti nda ʼtenje. 24 Nga ka
jow yer junubudiyo ngu assobondi kuna bundudi
beene, hala yer ma bun junubu se, yer ma duu ka
huna tenje se. Nga maraydiyo kuna yer duu alaafiya.
25 Haya ka se war cindi war ci feejiyo ka go doy-doy.
Amma morayda war yeekate war kurkoydi nda war
hundediyo hawjaykoydi do.

Kurŋe nda wonde

3 Woyyo, war mo ma yeendi war bomo ganda war
kurŋediyo se, hala, nda affooyo si berndi ciinidi,
i ma duundi bila ciini nda ngi wondediyo attabiyadi,

a **2.22** – *Ezayi 53.9*

2saa ka i guna ka war attabiya go henen, a damndi
nda beeray. 3War ma si taasi ka boorindi war bomo
nda hayadiyo ka go gunandi, ka ci tur boyroyo, wala
ka taaram nda wura, wala nda derbeyo alkadarnte.
4Amma taaramdi ka go may hay ber Yerkoy jine go
tugu bine kuna, henenndi ka si halaci, nda lakal yeeno
nda alaafiyante. 5Misedi na jinaadi woy ʼisuubantediyo
go taaram nda, ka dam Yerkoy kuna ngiyo tammaha, i
yeendi ngiyo bomo ganda ngiyo kurŋediyo se, 6sanda
Saarata, ka go berndi Ibrahim, a kaati ga nda ngu san.
War kaa nga ije-woyyo, saa ka war go dam iboyro,
war ma si nan hanburay kul ma tunndi war lakal.

7Kurŋeyo, war bomoy ma cerbu bayray war
misediyo kul kuna war wondediyo se, misedi ka i
luufu nda war. Wa berndi gi, sanda mo ka war nda ngi
kaaya huna anneemadi. War ma dam misedi cille, hala
haya foo ma si ganga war ŋaarediyo.

Huna boyro laajaaba kuna

8Woodi banda, war kul ma may hungu foo nda
anniya foo, war ma ton nda baakasinay, nda hinni,
nda baakoyteray ber. 9War ma si bana ifutu nda ifutu,
wala wow nda wow, amma wa gaara, haya ka se woodi
se na war kaati nda, hala war ma kaaya gaaradi.

10*« Nda boro go baa huna*
De a koydi ma guna jaari boyroyo,
A ma din ngu deenedi ifutu kuna
Nda ngu meedi ciini albidante kuna.
11*A ma mor ifutu ga ka dam iboyro,*
A ma taasi alaafiya, a ma ceece ga.
12*Haya ka se yer ʼSandi moodiyo goo ʼtenjentediyo*
ga,
A go kayndi haŋa ngi ŋaarediyo se.
Amma yer Sandi alwujuhudi go ganga woodiyo ka
go dam ifutu. »[a]

13Saadi nda war go hanga iboyro, may ngo ta
laajaaba war ? 14Wala, saa ka war go laajaaba tenje
se, war ma ŋaali. *« War ma si hanbur gi, war lakaldi*
ma si tun. »[b] 15Amma wa ʼjisi Yerkoy yer Sandi war

3.3 *Tim-I 2.9*
3.4 *Oro 2.29; 7.22; Efe 3.16*
3.5 *Tim-I 5.5*
3.7 *Efe 5.25-33; Kol 3.19*
3.8 *Oro 12.10; 15.5; Efe 4.2*
3.9 *Mat 5.44; Oro 8.28; 12.17; Tes-I 5.15; Ebe 6.14*
3.13 *Tit 2.14*
3.15 *Kol 4.6; Ebe 3.6*

a **3.10-12** – *Zabur 34.13-17*
b **3.14** – *Ezayi 8.12*

binediyo ra. Wa lelinde ka jaabi, baynteteray nda berndi kuna, boro kul ka hãa war nda hayadi ka se na war go tammaha. 16Wala nda i tangari war ga, ka har war ci junubunteyo, woodiyo ka go har haya futu war wane attabiya boyrodi ga ♦Almasihu ra, ma ton nda haawi, haya ka se war may ♦bine-anniya boyro. 17Haya ka se, nda woodi ci Yerkoy ibay, a bisa ka baa boro ma laajaaba iboyro dam kuna, a na ci ifutu dam kuna. 18Almasihu mo hottu ce folloku junubudiyo maaganda se. Nga ka go tenje hottu woodiyo ka si tenje se, hala a ma kate yer Yerkoy se. A bun assobon kuna, amma a huna Hunde kuna. 19Hunde kuna mo a koy waaju hundediyo[a] se ka go kasa, 20ka bara i na naanay, saadi ka Yerkoy gay a subur gi, jaaridiyo ka Nuhum go cen hiidi, kaa kuna boro kayna ya kallasi, boro yaaha alkadar ya kallasi haridi ra. 21Hari woo ci ♦batizedi himaray, ka go kallasi war morayda, haya ka se Isa Almasihu yee ka huna bukowdiyo game. A na ci assobon jiibidiyo henenndi, amma anniya ka jowndi Yerkoy se bine-anniya boyro kuna. 22Isa goo Yerkoy jere gumodi do, ja a koy ♦beenedi kuna. Yerkoy yeendi almalaykadiyo, nda alwakildiyo, nda hinaydiyo a se ganda.

3.16 *Diy 23.1*
3.18 *Oro 5.2; Kol 1.2; Ebe 7.27*
3.20 *Oro 2.4; Ebe 11.7*
3.21 *Diy 22.16; 23.1*
3.22 *Mat 28.18; Mar 16.19; Oro 8.28; Ebe 4.14*
4.1 *Oro 6.18*
4.2 *Oro 6.2*
4.3 *Oro 13.13; Efe 2.2*
4.5 *Diy 10.42*

Huna Yerkoy se

4 ♦Almasihu laajaaba assobon kuna. Saadi, hungu foo-foo woodi ma kaa war yenje-jinay. Haya ka se woodi ka laajaaba assobon kuna benndi nda junubu, 2hala ma huna, a na ci borodiyo boonifutudiyo kuna, amma Yerkoy ibaydi kuna, alwakatidi ka cindi a se a ma huna assobon kuna. 3Saadi a wasa, ka gar yer dam alwakati bisantediyo ♦alkabiila-tanaadiyo ibaydi, yer dam alfasikiteray, nda booni futuyo, nda ka sakkar, nda ka ŋaa ka ɲin hala ma bisa, nda tooru yabuduyo ka go harram. 4Morayda, alkabiila-tanaadiyo borodiyo taajab nda, ka war si noo war bomo koyne ije-fututeray se, saadi i wow war. 5I ta filla i goymeediyo Yerkoy se, ka lelinde ka dunbu baahunadiyo nda bukowdiyo ciiti. 6Haya ka se ♦Allinjildi feendi woodiyo se ka bun, hala

a **3.19 –** *hundediyo* – wala šaytandiyo

i ciitidi ma dunbundi sanda borodiyo assobon kuna, hala mo i ma huna Yerkoy ibaydi ra Hundedi kuna.

7Hayadiyo kul benndidi man. Saadi ma may bayray, war ma hin war bomo ka ŋaare. 8Ka yana haya kul, war ma hinsa ka baa cere, haya ka se baa go daabu junubu bobo. 9Wa yaaray cere, bila ŋuunu-ŋuunu. 10Yerkoy go noo anneema sii bobo. Misedi ka war kuna affoo kul duu a ra haya, sanda alwakil boyroyo, wa kaadim affoodiyo nda noo-hayadi ka Yerkoy noo war. 11Nda boro go cii, a ma toondi ciini ka hun Yerkoy do. Nda boro go kaadim, a ma dam ga nda Yerkoy hinaydi, hala haya kul kuna Yerkoy ma jeerndi Isa Almasihu kuna, nga go may jeeray nda hinay jaman nda jaman. Amin !

Almasihu hangakoydiyo go ta laajaaba

12Ay bine-baakoyyo, saa ka war goo nuune kuna ka go sii war, war ma si taajab, sanda a ci haya ka si hima ka dam. 13Amma war ma ŋaali nda ka war duu war baadi ˙Almasihu laajaabadiyo kuna, hala mo ma ŋaali ka may bine-kaanay ber saa ka nga jeeraydi bangay. 14Nda i kaynandi war Almasihu maadi maaganda se, war ma ŋaali, haya ka se ˙Yerkoy Hundedi, ka ci jeeray Hundedi, go war kuna. I go ˙wow Yerkoy, amma war go saabu ga. 15Boro foo war kuna ma si laajaaba haya ka se a ci boro-wiikoy, wala a ci jay, wala a hirow yentasu waaniyo kuna. 16Amma nda boro laajaaba haya ka se a ci Kerecen, a ma si haasum, amma a ma saabu Yerkoy, maa woo maaganda se. 17Haya ka se morayda na ciiti-dunbudi go sinti nda ˙Yerkoy huudi. Ka gar nda yer na a sinti nda, ma nga ci woodiyo ka si berndi Yerkoy ˙Allinjildi kokordi ? 18Nda

« ˙Tenjendi kallasidi si yarasu,
Ma na boro laalo nda junubu-damkoy go ta kaa ? »[a]

19Saadi, woodiyo ka go laajaaba Yerkoy ibaydi kuna ma talfi ngi hundediyo Takakoy naanayntedi ga, i ma dam goy boyro.

4.7 *Diy 24.25; Oro 13.11*
4.8 *Žak 5.20*
4.9 *Oro 12.13; Fil 2.14*
4.10 *Oro 12.6-7; Kor-I 4.2*
4.11 *Oro 11.36; Efe 6.10; Tes-I 2.4*
4.13 *Mat 5.12; Oro 8.17; Kor-II 1.5*
4.14 *Mat 5.11; Yeh 15.21*
4.16 *Diy 5.41*
4.17 *Tes-II 1.8; Tim-I 3.15*
4.18 *Luk 23.31*

a **4.18 –** *Yaasaydiyo 11.31*

Waaju balikidiyo nda koosowdiyo se

5 Ye suburndi balikidiyo ka go war game. Ay ci
baliki ngi cille, ay ci seede ‘Almasihu hottaydiyo
se, ay go may baa jeeraydi kuna ka go ta bangay.
2Wa hawjay Yerkoy kurdi ka talfi war ga, a ma si kaa
gaabindi haya, amma a ci bine-kaanay, a ma si kaa
njorfu baa se, amma nda sooboy. 3War ma si laamu
nda gaabi woodiyo ka i talfi war ga, amma war ma kaa
kurdi se taamaysa. 4Saa ka kurkoydiyo amirdi bangay,
war go ta duu jeeray wane kokoy-fuuladi ka si hasara.

5War mo ka ci koosowyo, wa may alladam
balikidiyo ga. War marakasinayteraydi kul kuna, war
ma yeendi war bomo ganda, a ma ci war se derbe. Wa
alladam war nda ga, haya ka se :

« Yerkoy go tangam wasuntediyo,
Amma a noo ngu anneemadi woodiyo se ka
yeendi ngi bomo ganda. »[a]

6Saadi wa yeendi war bomo ganda Yerkoy kanba
hinayntedi cire, hala a ma jeer war alwakatidi ka a
kayndi kuna. 7War ma fur a ga war hujundiyo kul,
haya ka se nga jaati go kula war ra.

8War ma hin war bomo, wa hawjay. War iberedi,
ka ci Albiliisi, go yaara sanda ganjihaya ka go wurru,
a taasi boro ka a ŋaa. 9War ma kay a se nda naanay
timmo, wa bay laajaaba foo-foodiyo nga kayndi war
ŋaa-ijediyo se ka goo adduŋŋaadi kuna.

10Yerkoy ka ci anneema kul koydi, go kaati war nga
wane jeeray abadantedi ra Isa Almasihu kuna. Saa ka
war laajaaba alwakati kayna, nga jaati go ta timmendi
war, a ta dam war bine, a ta yakuwandi war, a duu
ka dam war nda boroyo ka si bere-bere. 11Hinay nda
jeeray ma bara a se jaman nda jaman ! Amin !

5.1 *Luk 24.48; Diy 11.30; Ban 1.9*
5.2 *Yeh 21.16; Kor-II 9.7; Tim-I 3.3; Fil 1.14*
5.3 *Mat 20.25-28; Tim-I 4.12*
5.4 *Yeh 10.11; Kor-I 9.25*
5.5 *Mat 23.12; Efe 5.21*
5.6 *Žak 4.10*
5.7 *Mat 6.25; Ebe 13.5*
5.8 *Diy 24.25; Tim-II 4.17*
5.9 *Diy 14.22; Kol 2.5; Žak 4.7*
5.10 *Oro 8.28; Tes-II 2.17; Tim-II 2.10*
5.11 *Oro 11.36*
5.12 *Diy 5.22; Kor-I 16.13; Ebe 13.22*
5.13 *Diy 12.12*

Foo kokordiyo

12Ye hantum war se kalima wooyo nda Silwen, ka
ci ay ta se harme naanaynte, hala a ma suburndi war,
hala war ma kow sika ka Yerkoy anneemadi ka ga na
war go gaabu ci ciimi. 13Isuubantediyo ‘egilizidi ka
goo Babilon go foo war. Marki ay ijedi mo go foo war.

a **5.5** – *Yaasaydiyo 3.34*

14War ma foo war nda cere nda harmeteray sunnba.
Alaafiya ma bara war kul ga, ka goo Isa Almasihu
kuna ! Amin !

5.14
Oro 16.16;
Efe 6.23

PIYER
bataki
HINKANTEDI
ka na a hantum

Hantumkoydi : Piyer
Woodiyo ka se a hantum : ʼAzi Kayna naanayntediyo
Jiiridi ka a hantum : Jiiri woyduu-cindi-iddu (66) ka koy woyduu-cindi-iyye (67) Isa Almasihu hayndidi banda

Batakidi Fahamndidi

Hayadiyo ka damndi ʼPantekoti jingardi banda (jiiri waranja [30] Isa Almasihu hayndidi banda), tangari-annabiiyo bangay hala i ma hasara ʼAlmasihu goydi. Isa bay ka har ka i go ta kaa (Matiyu 7.15 ; 24.4-5,11,24-26 ; Marki 13.22-23). Pol mo fahamndi naanayntediyo ka i ta bangay (Diyadiyo 20.29-30). Piyer hantum bataki hinkante woo hala a ma lelinde naanayntediyo tangari-annabiidiyo kaadi beene (2.1). Batakidi ka Žudu hantum nda bataki hinkantedi ka Piyer hantum go hinsa ka hima, amma Žudu go cii tangari-annabiidiyo ga sanda i go naanayntediyo game (Žudu 4). N'o gar Piyer hantum ngu batakidi ka jina Žudu wondi.

Piyer har ka woo ci bataki hinkante ka ngu hantum naanaynte woodiyo se (3.1). Nga bataki lawaldi a hantum ga naanayntediyo ka go laajaaba kuna Azi Kayna (ka ci Turki jeeno) ganda, woodi mo se na Piyer hantum bataki woo. A bay ka go ta bun a si gay (1.13-14). Saadi a baa ngu ma hantum i se bataki tana koyne, hala i ma lelinde siitaydiyo ka go ta kaa se (1.15). Amma Piyer si hinsa ka cii tangari-annabiidiyo ga batakidi sintidi kuna.

A batakidi kuna, Piyer cawndi :

1. Misedi ka naanay go yakuwa nda (1.1-11)
   a. A waaju misedi ka naanay go yakuwa
   b. A duu ka taasi i ga i ma hanga woodi
2. Misedi ka naanay go koy jine nda (1.12-21)
   a. A duundi saa ka yer go bay Yerkoy Ciinidi
   b. Piyer go waaju gi bomoy hala i ma « yeendi lakal » Yerkoy Ciinidi se, haya ka se nga folloku go may hinay, a ci ciimi
3. Yerkoy Ciinidi nda taamaysayo go fetewndi tangari-annabiidiyo (2.1–3.13)
   Woodi ka go saffaha, ka go taasi ka hiila naanayntediyo hala i ma hasara Yerkoy goydi
4. A benndi batakidi ka dam naanayntediyo bine (3.14-18)
   a. Hala i ma ber naanay kuna
   b. Ka lelinde Yerkoy ciiti-dunbudi se
   c. I ma hun boro laalodiyo ra

Piyer-II 1.1

Piyer waajudi go may nafa jamandiyo kul naanayntediyo se. Yer go hin ka kur yer bomo woodi ka si naanay kuna, nda yer « dam anniya ka tonton yer ʼSandi nda yer Kallasikoydi Isa Almasihu anneema nda bayray kuna. » (3.18).

Foodiyo

1 Ay Simon Piyer, ka ci Isa Almasihu baŋŋa nda nga ʼdiya,

Ye hantum woodiyo se ka yer nda ngi duu naanay foo ka ci hay foo, Yerkoy Isa Almasihu ka ci kallasikoydi ʼtenjedi kuna.

2Yala anneema nda alaafiya ma tonton war se, misedi ka war bay Yerkoy nda yer ʼSan Isa Almasihu !

Ka yakuwandi war suubadi

3Mise woo na, Yerkoy hinaydi noo yer haya kul ka go nafa huna nda ka berndi Yerkoy se. A noo yer woodi, saadi ka na a bayndi yer woodi ka kaati yer, nga jeeraydi nda nga booridi ra. 4Haya wooyo noo yer allaahidu ber alkadarntediyo, hala war ma kallasi adduŋŋaa boonifutudiyo ra ka go halaci. Mise woo na, war duu war baadi Yerkoy himaraydi ra.

5Woodi jaati se, wa dam war anniyadi kul ka tonton war naanaydi ga alladam, tonton alladamndi ga bayray, 6tonton bayraydi ga ka hin ngu bomo, tonton ka hin ngu bomodi ga gaabundi, tonton gaabundidi ga ka berndi Yerkoy, 7tonton Yerkoy berndidi ga ŋaa-ijeteray baa, tonton ŋaa-ijeteray baadi ga baa. 8Haya ka se nda haya wooyo goo war kuna, ka tonton ka bow, i si ta nan war sanda boro ka si may nafa, bila ʼnaanay-ije yer ʼSan Isa Almasihu bayraydi kuna. 9Amma boro ka kuna haya wooyo si ci danaw, a si guna nongu mooro, a dina ngu junubu jeenodiyo henenndi.

10Woodi se, ay ŋaa-ijeyo wa dam anniya ka yakuwandi misedi ka war kaatindi ka suubandi. Haya ka se nda war dam woodi war si kam abada. 11Saadi misedi na, Yerkoy go yulwandi war hirowdi yer San nda yer kallasikoydi Isa Almasihu kokoyteray abadantedi kuna.

1.1 *Oro 1.1; 3.21-26; Tit 2.3; Piy-I 1.1*
1.2 *Oro 1.7; Fil 3.8*
1.3 *Oro 8.28; Piy-I 1.5*
1.4 *Kor-II 7.1; Efe 4.24; Ebe 12.10; Žak 1.27; Yeh-I 3.2*
1.5 *Kol 2.3*
1.6 *Diy 24.25; Ebe 10.36*
1.7 *Oro 12.10; Tes-I 3.12*
1.8 *Yeh 15.2; Kol 1.10; Tit 3.14*
1.9 *Mat 1.21; Efe 5.26; Yeh-I 2.11*
1.10 *Žud 1.24*
1.11 *Tim-II 4.18*

Hantumdi ciini

12Woodi se na, saa kul ye jumndi war lakal ka har
war se haya wooyo, ka gar war go bay gi, ciimi woo
ka war duu yakuwandi war. 13Ye hungu ka a go ʼtenje,
kullihinne ay go hukkum woo kuna, ye hungundi
war lakaldiyo nda haya wooyo, 14haya ka se ye bay
ka ye ta fur hukkum woo a si gay, misedi ka yer ʼSan
Isa Almasihu bangayndi ga yene. 15Amma ye dam
anniya, hala ay koydi banda, war ma hungu haya
wooyo saa kul.

1.12 *Fil 3.1; Yeh-I 2.21; Yeh-II 1.2; Žud 1.5*
1.13 *Kor-II 5.1,4*
1.14 *Yeh 13.36; Tim-II 4.6*
1.15 *Luk 9.31*
1.16 *Mat 17.1-8; Mar 13.26*
1.17 *Mat 3.17*
1.18 *Mat 17.6*
1.19 *Luk 1.78; Kor-II 4.6; Piy-I 1.10-11; Ban 22.16*
1.21 *Diy 1.16; Tim-II 3.16; Piy-I 1.11*
2.1 *Mat 7.15; Kor-I 6.20; Tim-I 4.1; Žud 1.4*
2.2 *Žud 1.4*
2.3 *Kor-II 2.17; Tes-I 2.5*

16Saadi yer bayndi war se yer San Isa Almasihu
hinaydi nda a yeekatedi. A na ci nda jente cemeroyo
ka hun boro lakal kuna, amma yer jaati guna a
jeeraydi nda yer moodiyo. 17Haya ka se Babadi Yerkoy
noo ga addawla nda jeeray, saadi ka jinde momndi
Yerkoy jeeray berdi kuna ka har : *« Woo ci ay Ijedi ka
ci ay bine-baakoy, ka go hinsa ka yajab ay. »*[a] 18Yer mom
jinde woodi se ka hun beenedi kuna, saadi ka yer bara
a banda tondi ʼhenenodi ga.

19Yer kow sika ka ciinidi ka annabiidiyo bay ka har
go ta tabati. War go hima ka hinsa ka yeendi a se lakal,
sanda fitila ka go din nongu ka kuboy go, hala saa ka
jaaridi bangay, nga subaahi saanaydi ma annuurandi
war binediyo. 20War ma jina ka bay ka Hantumdi ra,
annabi ciini kul na hun annabiidi wane lakaldi ra.
21Haya ka se, annabiidiyo bangayndidiyo si kaa abada
nda boro wane ibaydi, amma ʼHunde-Henenodi kate
boro ʼsuubantediyo i ma cii nda Yerkoy maa.

Tangari-cawndikoydiyo halacidi

2 Tangari-annabiiyo bara aljamaadi kuna, misedi
na tangari-bayraykoyyo go ta bara war game. I
cawndidiyo go halaci, i duu ka ɲankar ʼSandi ka day
gi, saadi i kate ngiyo ga halaci ceɲe kuna. 2Boro bobo
go ta hanga gi ngi alfasikiteray kuna, saadi i ta wow
ciimi fondodi ngi maaganda se. 3Ngi albacirteraydi
se i hiila war nda tangari ciiniyo, ka dam war nda
maamala. Ngi jukundi gay a go fondo, ngi halacidi si
dusum far.

a **1.17** – *Matiyu 17.5 ; Marki 9.7 ; Luka 9.35*

4Haya ka se, Yerkoy na yanandi almalaykadiyo
ka dam junubu, amma a haw gi ka warra gi guusu-
berdi kuboydi ra, ka kanba gi ciiti-dunbudi-han se.
5A na yanandi addu ŋ ŋaadi ka bisa, saadi ka a sanba
tufaanadi addu ŋ ŋaadi boro laaloyo ga. Amma Nuhum,
ka ci •tenjeteray waajukoydi, ci boro yaahantedi ka
kallasi. 6A kukur Sodom nda Gomor koyradiyo, ka
jukundi gi ka halaci gi ka dam gi nda booši, hala
woodi ma kaa taamaysa boro laalodiyo se ka go ta
kaa. 7A kallasi Lotu ka ci tenjentedi, ka boro woodiyo
alfasikiteraydi hinsa ka dor ga. I si may gaay do
far ngi goy futudi kuna. 8(Haya ka se boro tenjente
woo go goro ngi game. Jaari kul a guna a mom ngi
goyfutudiyo, ka go laajaaba nga hunde tenjentedi.)
9Saadi, Sandi go hin ka kallasi Yerkoy-berndikoy i
ma hun ifutu ra, ka duu ka jisi woodi ka si tenje i ma
jukundi ciiti-dunbudi-han. 10Sonko woodiyo ka go
huna assobon jiibi booni kuna, ka go ŋankar laamudi.

I suuse, i wasu, i si hanbur ka wow ijeerodiyo ka go
•beene. 11Wala almalaykadiyo, ka bisa gi gaabi nda
hinay, si teje gi ka wow gi yer Sandi jine. 12Amma ngi,
i hima nda adabbayo ka si may lakal, ka hayndi hala i
ma dinndi i ma halaci. I wow haya ka i si bay, woodi
se i ta bun ngi ije-fututeray kuna.

13I duu nguyo goy futudi banadi. I duu ngiyo
daame alhawa futudi kuna jaari maasu. I ci jiibi i
ci leesi, janba go kan i se war ŋaandidiyo do. 14I
mooyo go ton nda azzina, i si wasandi junubu ra. I
hiila hundediyo ka si yakuwa. Ngi binediyo doonay
waha, i ci ŋaadanga-ijeyo. 15I fur fondo tenjentedi, i
dere ka hanga Balaam fondodi, Bosor ijedi ka baandi
goyfutu banadi. 16Amma farka-woy ka si cii, teje ga
nga junubudi se : a cii ma har boro, woodi kayndi
annabiidi nga hollo-goydi kuna.

17Boro wooyo ci hari-hun-do ka si may hari, duulayo
ka hirri hew garay. Hayadi ka jisindi i se ci kuboy
bibi fĩ. 18Ciini yaadayo kuna nda meefutay beryo, i
hiila nda assobon boonifututdiyo ka ci alfasikiteray,
woodiyo ka a na gay ka i hun derentediyo huna ra.
19I tammahandi gi borcinteray, ka gar ngi jaati ci
boonifutudiyo baŋŋaayo, haya ka se boro foo kul ci

2.4 *Tim-I 3.6; Žud 1.6; Ban 20.1-2*
2.5 *Ebe 11.7; Piy-I 3.20*
2.6 *Mat 10.15; Oro 9.29; Žud 1.7*
2.8 *Mat 10.15; Oro 15.31; Ban 3.10*
2.10 *Žud 1.8, 16,18*
2.11 *Žud 1.9*
2.12 *Žud 1.10*
2.13 *Oro 13.13; Kor-I 11.20-21; Tes-I 5.7; Žud 1.12*
2.14 *Efe 2.3; Žak 1.8*
2.15 *Žud 1.11; Ban 2.14*
2.17 *Žud 1.12-13*
2.18 *Žud 1.16*
2.19 *Oro 6.16*

hayadi ka hin ga baŋŋa. 20Saa ka i bay yer San nda yer
ᵗKallasikoydi Isa Almasihu, i jina ka hun adduŋŋaadi
haya jiibodiyo kuna. Amma, nda i yee ka yee banda
koyne, saadi i titili ka hinndi, ngi kokordi jaase i
jinaadi. 21Haya ka se a bisa ka baa i se i ma si bay tenje
fondodi, nda i ma bay ga ka fur yaamar ᵗhenenodi ka
noondi i se. 22Hayadi ka duu gi ci yaasay woo ka ci
ciimi : *« Hanšidi yee ka ŋaa ngu yeeridi, »*[a] « binkadi ka
humay yee ka bilim-bilim labu kuna. »

Yer Sandi jaaridi

3 Wa guna, ay bine-baakoyyo, bataki hinkantedi ka
ye hantum war se. Ahinkadi kul kuna ye hungundi
war lakaldiyo hala war ma may hungu henenoyo, 2hala
war ma hungu hayadiyo ka annabi ᵗisuubantediyo bay
ka har, nda yer ᵗSandi nda yer ᵗKallasikoydi yaamardi,
ka ᵗdiyadiyo cawndi war.

3War ma jina ka bay ka jaari kokorodiyo kuna,
saffahakoyyo go ta bangay, i dira ngi boonidiyo kuna.
4I har : « Man na nga yeekatedi allaahidudi go ? Haya
ka se, ja kaagadiyo bun, hayadi kul cindi misedi ka
adduŋŋaadi takandi nda. » 5Saadi, i muray ka dina
ka ᵗbeenediyo na bangay kala nda Yerkoy ciinidi,
misedi na ganda fatta hari kuna, a cindi hari maasu.
6Haya wooyo ya halaci adduŋŋaadi ka bay ka bisa,
ka sundu hari kuna. 7Ka gar, morayda ciini woo go
kanba beenediyo nda ganda, ka jisindi nuune se, ciiti-
dunbudi-han nda ilaalodiyo halacidi se.

8Amma ay bine-baakoyyo, haya foo goo dooti
ka war si hima ka dina : yer Sandi jine, jaari foo ci
sanda jiiri jenber-foo (1.000), jiiri jenber-foo (1.000)
mo ci sanda jaari foo. 9A si gay Sandi go timmendi
ngu allaahidudi. A na ci misedi ka affooyo go hungu,
amma a subur yer ga. A si baa boro foo ma halaci,
amma a baa boro kul ma hin ka ᵗtuubi.

10Yer Sandi yeekatedi go kaa sanda misedi ka jay
go kaa nda ciji here. Jaari woodi, beenediyo go ta
bisa nda dundum ber, taka-hayadiyo kul go ta menne,
adduŋŋaa nda nga goydiyo kul go ta kukur.

2.20 *Mat 12.45*
2.21 *Ebe 6.4-6*
3.1 *Kor-I 10.14*
3.2 *Luk 1.70; Diy 3.21; Efe 4.11*
3.3 *Tim-I 4.1; Tim-II 3.1; Žud 1.18*
3.4 *Mat 24.48; Mar 10.6; Luk 17.30*
3.5 *Ebe 11.3*
3.7 *Mat 10.15; Tes-II 1.7*
3.9 *Oro 2.4; Tim-I 2.4; Ebe 2.3; 10.37; Ban 2.21*
3.10 *Mat 24.35; Luk 12.39; Tes-II 1.7; Ebe 12.27; Ban 21.1*

a **2.22 –** *Yaasaydiyo 26.11*

11Haya ka se haya wooyo kul go ta menne, war go
hima ka gaabundi ka huna ♦henen kuna, ka berndi
Yerkoy. 12Ka gar war go batu, war go ceŋendi Yerkoy
jaaridi ma kaa, ka maaganda se beenediyo ka din
go dere, taka-hayadiyo ka go a kuna mo go menne.
13Amma yer go batu nga allaahidudi, ka ci beene
taawoyo nda adduŋŋaa taawo ka kuna ♦tenje go goro.

14Woodi se ay bine-baakoyyo, haya wooyo ka yer
go batu maaganda se, wa dam anniya ka garndi bila
dalla wala teje alaafiya kuna. 15Wa faham ka yer Sandi
suburdi ci war kallasidi, misedi ka yer bine-baakoydi,
yer harmedi ka ci Pol, hantum ga war se nda, misedi
ka na a duu nda bayray. 16Mise woo na a dam ngu
batakidiyo kul kuna. A ciini wooyo kuna nonguyo go,
ka fahamndi go sendu. Borodiyo ka si faham, ka ngi
naanaydi si yakuwa, go bere ngi almaanadi, sanda
♦Hantumdi tanaadiyo, ngi bomo halaci se.

17Saadi war, ay bine-baakoyyo, ka jina ka bay
haya wooyo, wa yeendi lakal alfasikidiyo ma si koy
derendi war, hala war ma si kam ka hun war wane
tabatidi kuna. 18Amma wa dam anniya ka tonton yer
Sandi nda yer Kallasikoydi Isa Almasihu anneema nda
bayray kuna. Jeeray ma bara a se, ja morayda hala
abada ! Amin !

3.12
Kor-I 1.7; Ban 21.1
3.14
Tes-I 3.13
3.15
Oro 2.4; Efe 3.3
3.16
Žak 1.8
3.17
Kor-I 10.12; Ban 2.5
3.18
Oro 3.24; 11.36

YEHIYA
bataki
LAWALDI
ka na a hantum

Hantumkoydi : Yehiya
Woodiyo ka se a hantum :
ˈAzi Kayna (ka ci Turki jeeno) Kerecendiyo se
Jiiridi ka a hantum : Jiiri woyha (80) ka koy woyyagga-cindi-guu (95) Isa Almasihu hayndidi banda

Bataki Fahamndidi

Yehiya ci Isa ˈtaalib boro woy-cindi-hinkadi (12) kuna affoo. Nga ya ciina nda taalibdiyo kul, Isa go hinsa ka baa ga. Saadi ka Isa alwujuhudi go bar, nda saadi ka a go Getesemane žardendi kuna, Yehiya, nda Žaki nda Piyer ni ya bara a banda. Saadi ka Isa go bun, Yehiya folloku ya garndi dooti. A talfi ngu ɲaa Yehiya ga saadi ka a go bun. Yehiya batakidi alhisab taaci lawaldiyo kuna, Yehiya go seede ngu nda Isa Almasihu marakasinay boyrodi ga. A baa naanayntediyo ma ɲaali ngu banda, misedi ka a duu ɲaalidi ka go hun ˈAlmasihu do.

Jaman lawaldi benndidi kuna, ˈegilizi hinsa ka ber, a duu ka koy jine. Egilizi bobo sinti, naanayntediyo naanaydi go koy jine. Amma siitayyo bangay egilizidi kuna ka mise go hima ka duundi woodi kuna. Kerecendiyo ka duu bataki woo, albasi hinka go taasi ka furndi gi naanay : tangari-annabiidiyo ciinidiyo nda jen ka may bayray. Yehiya gaay gi albasi wooyo ga, ka duu ka hungundi i se ciimidi ka i bay wala ka i hima ka bay. A hantum bataki woo hala woodi ka go sika ma naanay (5.13).

Yehiya go cawndi haya taaci kitab woo kuna hala naanaynte ciimi-ciimidiyo ma naanay ka ngi kallasidi ci ciimi. A har woodi ciini woo kuna : « Yer hantum haya wooyo. » Yehiya cawndidiyo ci harme mara (1.3-4), ka kaa ˈtenjente (2.1), tangari-cawndidiyo (2.26), naanay (5.13). Cawndi baa ga bomoy go gunandi kitab woo kuna.

Yehiya go baa woodi ka go caw bataki woo ma yadda ka ngiyo duu huna-abadante (5.13). Yer go duu naanay woo saa ka yer naanay ciimidi, ka duu ka huna annuuradi kuna, ka duu ka baa cere. Naanay ciimi-ciimidi go hay goy boyro.

Yehiya-I go may jemna ber hinja :

Sintidi (1.1-4)
1. Naanay ka go hay attabiya tenjenteyo (1.5–2.17)
2. Cawndi heneno go kate boro ma fay tangari cawdiyo ka go hima nda itenjenteyo (2.18–4.6)
3. Kerecen go may naanay ka kuna sika si (4.7–5.21)
    a. Saa ka na a baa ngu harmediyo

b. Saa ka na a berndi Yerkoy
c. Saa ka na a naanay ciimidi

Ciinidi ka go noo huna

1 Yer go bayndi war se ciinidi ka go noo huna, ka
bangay ja sintidi ra. Yer mom a se, yer duu ka
guna ga nda yer moo, yer honno ga, yer taar ga nda
yer kanbadiyo. 2Haya ka se huna bangay, yer guna
ga, yer seede a se. Yer bayndi war se huna-abadantedi
ka cindi Babadi do, ka bangay yer se. 3Hayadi ka yer
guna, ka yer mom, yer go bayndi ga war mo se, hala
yer mo nda war ma ci marakasinay, yer marakasinaydi
na hun kala Yerkoy do, nda nga Ijedi Isa Almasihu.
4Yer go hantum war se wooyo, hala yer ɲaalidi ma
timme.

Ka huna annuura kuna

5Alhabardi ka a har yer se, ka yer go bayndi war se,
ci woo : Yerkoy ci annuura, kuboy foo si a kuna. 6Nda
yer har ka yer nda nga go marakasinay, de yer go huna
kuboy kuna, saadi yer tangari, yer si har ciimi. 7Amma
nda yer'o dira annuuradi kuna, sanda misedi ka nga
jaatidi go annuuradi kuna, yer'o marakasinay nda ga,
♦Yerkoy Ijedi ka ci Isa, wane kuridi go henenndi yer
junubudiyo kul.

8Nda yer har ka yer na ci junubunte, yer derendi yer
bomo, yer si har ciimi. 9Nda yer har yer junubudiyo
Yerkoy se, a ci naanaynte nda ♦tenjente ka yaafa gi
yer se, ka duu ka henenndi yer ifutu kul ra. 10Nda
yer har ka yer si dam junubu, yer'o dam Yerkoy nda
tangarikom, saadi nga ciinidi si yer kuna.

2 Ay ijemayrayo, ye hantum war se haya wooyo
hala war ma si dam junubu. Nda boro dam junubu,
yer go may waafakundikoy yer Baba Yerkoy do, ka
ci Isa Almasihu ♦tenjentedi. 2Nga jaati kaa sara yer
junubudiyo maaganda se, a na ci yer junubudiyo foo
se, amma adduɲɲaadi kul wondiyo se.

3Nda yer gaabu a yaamardiyo ga, mis'o na yer'o bay
nda, ka yer'o bay ga. 4Boro ka har ngo bay ga, amma a

1.1 *Yeh 1.2; 20.27; Piy-II 1.16*
1.2 *Yeh 15.27; Tim-I 3.16; Piy-I 1.20*
1.3 *Kor-I 1.9*
1.4 *Yeh 3.29*
1.5 *Tim-I 6.16*
1.6 *Yeh 3.19-21; Kor-II 6.14; Efe 5.8*
1.7 *Ebe 9.14; Ban 1.5*
1.8 *Yeh 8.44; Oro 3.9-19; Žak 3.2*
1.9 *Ebe 10.22*
1.10 *Yeh 5.38*
2.1 *Oro 8.34; Tim-I 2.5*
2.2 *Yeh 3.17; Oro 3.25*
2.3 *Yeh 14.15*
2.4 *Tit 1.16*

si kanba nga yaamardiyo, boro woodi ci tangarikom, a si may ciimi. 5Amma woodi ka kanba nga ciinidi, nda ciimi Yerkoy baadi go timme a kuna. Woodi ra yer go bay ka yer go a kuna. 6Boro ka har ka ngu nda nga go bara, go hima ka huna misedi ka a huna nda.

7Ay bine-baakoyyo, a na ci yaamar taawo na ye hantum war se. Amma yaamardi ka war duu, a bara ja sintidi ra. Yaamardi ci ciinidi ka war mom ja sintidi ra. 8Amma a ci yaamar taawo ka ye hantum war se. Hayadi ka ci ciimi a kuna, ci ciimi war mo kuna, haya ka se kuboydiyo bisa, gay ciimidi bay ka bangay.

9Boro ka har ngu go gaydi kuna, de a konno ngu ɲaa-ije, go kuboy ra hala morayda. 10Boro ka go baa ngu ɲaa-ije go huna gay kuna, addelil kul si a ra ka go hoondi ga. 11Amma boro ka go konno ngu ɲaa-ije go kuboy kuna, a huna kuboy kuna, a si bay nongu kul ka ngu go koy, haya ka se kuboydiyo danandi nga moodiyo.

2.5 Yeh 14.15
2.6 Mat 11.29
2.7 Kor-I 10.14
2.8 Yeh 1.9; 13.34; Oro 13.12; Efe 5.8; Tes-I 5.5; Ebe 10.25
2.11 Yeh 11.9
2.13 Mat 5.37; Yeh 1.1; 16.33
2.14 Yeh 1.1; 5.38; Efe 6.10; Ebe 4.12
2.15 Oro 12.2; Žak 4.4
2.16 Oro 13.14; Efe 2.3

12Ay hantum war se ijemayrayo,
Haya ka se war junubudiyo yaafandi Isa
maadi kuna.
13Babayo, ay hantum war se,
Haya ka se war bay woodi ka bara ja sintidi ra.
Koosowyo, ay hantum war se,
Hayadi ka se war hin Albiliisi.
Ijemayrayo, ay hantum war se,
Hayadi ka se war bay Babadi.
14Babayo, ay hantum war se,
Haya ka se war bay woodi ka bara ja sintidi ra.
Koosowyo, ay hantum war se,
Haya ka se war go may gaabi.
Yerkoy ciinidi go war kuna,
War hin Albiliisi.

War ma si baa adduɲɲaadi

15War ma si may alhawa adduɲɲaadi nda hayadiyo ka go adduɲɲaadi kuna. Boro ka go baa adduɲɲaadi, Yerkoy baadi si a kuna. 16Haya ka se, hayadiyo kul ka go adduɲɲaadi kuna, ka ci assobon booni futu, nda moo booni futu, nda huna foomante. Haya wooyo si hun Babadi do, amma adduɲɲaadi ra na i hun.

17 Adduŋŋaadi nda ngu boonifututdiyo go bisa. Amma
boro ka dam Yerkoy ibaydi go huna abada.

Almasihu iberediyo kaadi

18 Ijemayrayo, morayda woo ci alwakati kokordi.
ka war mom ka ʼAlmasihu iberedi go ta kaa. Morayda
Almasihu ibere bobo bangay, saadi yer go alwakati
kokordi kuna. 19 I fatta yer game, amma i na ci yer
wane. Nda gar i ci yer wane, i ta cindi yer banda. Amma
woodi damndi hala ma cerbu ka i na ci yer wane.
20 Amma war, Yerkoy ʼHunde-Henenodi noondi war
se, saadi war go bay haya kul. 21 A na ci hayadi ka se
war si bay ciimidi se na ay hantum war se. Amma
hayadi ka se war go bay ga, bara tangari foo si hun
ciimi kuna. 22 May nga ci tangarikom ? A ci boro kul
ka ŋankar ka Isa ci Almasihu. Boro woodi ci Almasihu
iberedi, ka ŋankar Babadi nda Ijedi. 23 Boro kul ka
ŋankar Ijedi ga nda Babadi mo si bara. Boro ka yadda
Ijedi ga nda Babadi go bara.
24 Amma war, hayadi ka war mom ja sintidi ra, ma
cindi war kuna. Nda hayadi ka war mom ja sinti ra,
cindi war kuna, war go cindi mo Ijedi nda Babadi
kuna. 25 Allaahidu ka a dam yer se ci huna-abadante.
26 Woodiyo ka go taasi ka derendi war maaganda
se na ay hantum war se wooyo. 27 War ta, Hunde-
Henenodi noondi war se, a cindi war ga. War si too
nda i ma cawndi war. Hunde-Henenodi duudi, go
cawndi war hayadiyo kul, a ci ciimi, tangari foo si a
kuna. Wa cindi a kuna nda misedi ka a cawndi war.

Yerkoy ijediyo

28 Morayda ijemayrayo, wa cindi a kuna, hala saa ka
a bangay, yer ma kow sika, yer si haawi ka yer mor ga,
han ka a yeekate.
29 Nda war go bay ka a go ʼtenje, wa bay ka boro kul
ka go dam tenje-goy ci nga ije.

3 Wa guna baa berdi ka Yerkoy cerbu yer, hala yer
ma kaatindi nda Yerkoy ijeyo. Adduŋŋaadi si
bay yer, haya ka se i na bay ga nga jaati. 2 Ay bine-
baakoyyo, yer ci Yerkoy ijeyo morayda, hayadi ka

2.17 *Mat 12.50; Ebe 12.27*
2.18 *Oro 13.11*
2.19 *Diy 20.30; Kor-I 11.19*
2.20 *Mat 13.11; Mar 1.24; Yeh 14.26; Kor-II 1.21*
2.21 *Piy-I 1.12; Žud 1.5*
2.22 *Yeh-II 1.7*
2.23 *Yeh 8.19; Yeh-II 1.9*
2.24 *Yeh 14.23; Yeh-II 1.9*
2.25 *Mat 25.46*
2.27 *Yeh 15.4; Kor-I 2.12*
2.28 *Efe 3.12; Kol 3.4; Tes-I 2.19*
2.29 *Yeh 1.13*
3.1 *Yeh 3.16*
3.2 *Yeh 1.12; 17.24; Oro 8.29; Kor-I 10.14; Kor-II 3.18; Kol 3.4; Piy-II 1.4*

yer go ta kaa na bayndi jina. Yer go bay ka, saa ka a bangay, yer go ta kaa sanda a cille, bara yer'o ta guna ga misedi ka a ci. 3Boro kul ka go may tammaha woo a kuna, go henenndi ngu bomo, misedi ka na Isa jaati go henen.

4Boro kul ka dam junubu, a koydi hoo yaamardi mo. Haya ka se, ka hoo ašaraadi ci junubu. 5War go bay ka a bangay hala a ma kow yer junubudiyo, nga ka si may junubu kul. 6Boro kul ka tabati Isa kuna si dam junubu. Boro kul ka go dam junubu na guna ga, a na bay ga.

7Ay ijemayrayo, boro foo ma si derendi war ! Boro ka go goy haya ♦tenjenteyo go tenje, misedi ka na Isa jaati go tenje. 8Boro ka go dam junubu ci Albiliisi wane, bara Albiliisi ci junubunte ja sintidi ra. ♦Yerkoy Ijedi bangay hala a ma halaci Albiliisi goydiyo. 9Boro kul ka ci Yerkoy ije, si cindi ka dam junubu, bara Yerkoy dumidi go tabati a kuna. A si hin ka dam junubu, haya ka se a ci Yerkoy ije. 10Ne na Yerkoy wane ijediyo nda Albiliisi ijediyo go fay. Boro kul ka si tenje na ci Yerkoy boro, nda boro ka si baa ngu ɲaa-ije.

3.3 *Kor-II 7.1; Piy-II 3.13-14*
3.5 *Yeh 3.17; Kor-II 5.21*
3.8 *Mat 4.3; Yeh 8.44; Ebe 2.14*
3.9 *Yeh 1.13; Piy-I 1.23*
3.10 *Yeh 1.12*
3.11 *Yeh 13.34-35; Yeh-II 1.5*
3.12 *Mat 5.37*
3.13 *Yeh 15.18-19*
3.14 *Yeh 5.24*
3.16 *Yeh 10.11, 13,15; Fil 2.17; Tes-I 2.8*
3.17 *Žak 2.15*
3.18 *Oro 12.9*

Wa baa cere

11Haya ka se, yaamardi ka war mom ja sintidi ra, ci yer ma baa yer nda cere. 12Yer ma si ci sanda Kabila, ka ci Albiliisi wane, a wii ngu harmedi. Ma se na a wii ga ? Haya ka se nga goydiyo go futu, nga harmedi wondiyo go ♦tenje. 13Ay ɲaa-ijeyo, a ma si kaa war se taajab nda adduŋŋaadi konno war. 14Yer go bay ka yer hun bun do ka kaa huna do, bara yer go baa yer ɲaa-ijediyo. Boro ka si baa, hala morayda go huna bun hinaydi cire. 15Boro kul ka go konno ngu ɲaa-ije ci boro-wiikoy. War go bay mo ka boro-wiikoy kul si duu huna-abadante.

16Yer bay baa, bara Isa noo ngu hundedi yer se, yer mo go hima ka noo yer hundedi yer ɲaa-ijediyo se. 17Boro ka go may adduŋŋaa alman, a guna ngu ɲaa-ije tilasu kuna, a sendundi a se ngu bine, mise foo na Yerkoy wane baadi ma garndi boro woodi ra ? 18Ay ijemayrayo, yer ma si baa nda yer mee ciinidi kon wala nda yer deenedi, amma yer ma cerbu baa nda yer

goydiyo nda ciimi. 19Misedi na yer go bay ka yer go ciimi ra, saadi yer go naanayndi yer binediyo Yerkoy jine. 20Nda yer binedi teje yer, Yerkoy ber ka bisa yer binedi, a bay haya kul.

21Ay bine-baakoyyo, nda yer binedi na teje yer, yer go may naanay Yerkoy do. 22Haya kul ka yer wir, yer'o ta duu ga, haya ka se yer'o hanga nga yaamardiyo, yer'o dam haya ka go yajab ga. 23Nga yaamardi ci woo : Yer ma naanay nga Ijedi maadi ra, ka ci Isa Almasihu, yer ma baa yer nda cere, misedi ka a yaamar yer. 24Boro ka gaabu yaamar wooyo ga, go tabati Yerkoy kuna, Yerkoy go tabati a kuna. ♦Hunde-Henenodi ka a noo yer, go bayndi yer ka Yerkoy go tabati yer kuna.

Wa jesesu hundediyo

4 Ay bine-baakoyyo, war ma si naanay hunde kul, amma wa jesesu hundediyo, ka bay wala i hun Yerkoy do. Bara tangari-annabi bobo say adduŋŋaadi ra. 2Mise woo na war go ta bay hundedi ka hun Yerkoy do : hunde kul ka go yadda ka Isa Almasihu kaa assobon kuna, hunde woodi hun Yerkoy do. 3Hunde kul ka si yadda ka Isa Almasihu kaa assobon kuna, na hun Yerkoy do, a ci ♦Almasihu iberedi. War mom ka a go ta kaa, ja morayda a go adduŋŋaadi ra.

4Ay ijemayrayo, war ci Yerkoy wane. War hin gi, haya ka se woodi ka go war kuna, bisa woodi ka go adduŋŋaadi ra. 5Ngi ta, i ci adduŋŋaa wane, woodi se i cii adduŋŋaa alhawadi ciini, adduŋŋaadi go kayndi i se haŋa. 6Yer ta ci Yerkoy waneyo. Boro ka go bay Yerkoy go kayndi yer se haŋa, woodi ka na ci Yerkoy boro, si kayndi yer se haŋa. Mise woo na ciimi hundedi nda dere hundedi go fay.

Yer ma baa misedi ka Yerkoy go baa

7Ay bine-baakoyyo, yer ma baa yer nda cere. Baa na hun bara Yerkoy do. Boro kul ka go baa ci Yerkoy ije, a go bay Yerkoy. 8Boro ka si baa si bay Yerkoy, haya ka se Yerkoy ci baa. 9Wa guna misedi ka Yerkoy cerbu yer se ngu baadi : A sanba ngu Ije-follokudi adduŋŋaadi ra hala yer ma duu huna a do. 10Woo

3.21 *Kor-I 10.14; Efe 3.12*
3.22 *Mat 7.7; Yeh 8.29; 14.15; Ebe 13.21*
3.23 *Luk 24.47; Yeh 1.12; 6.29; 13.34; Kor-I 6.11*
3.24 *Tes-I 4.8*
4.1 *Mat 7.15; Kor-I 10.14; Tes-II 2.2*
4.2 *Yeh 1.14; Kor-I 12.3*
4.3 *Yeh-II 1.7*
4.4 *Yeh 12.31; 16.33; Oro 8.31*
4.5 *Yeh 15.19*
4.6 *Mar 13.5; Yeh 8.47; 14.17*
4.7 *Yeh 1.13*
4.9 *Yeh 1.18; 3.16-17*
4.10 *Oro 3.25; 5.8,10*

nga ci baa, a na ci yer nga baa Yerkoy, amma nga nga jina kaa baa yer, hala a sanba ngu Ije-follokudi, a ma kaa sara yer junubudiyo se. 11Ay bine-baakoyyo, nda Yerkoy baa yer mise woo cille, yer mo go hima ka baa yer nda cere. 12Boro foo na bay ka guna Yerkoy abada. Nda yer go baa yer nda cere, Yerkoy go tabati yer kuna, nga baadi go timme yer kuna.

13Mise woo na yer go bay ka na a go tabati yer kuna yer go tabati a kuna : A noo yer ngu hundedi. 14Saadi yer guna, yer go seede ka Babadi sanba ngu Ijedi, a ma ci adduŋŋaadi kallasikoydi. 15Boro ka yadda ka Isa ci ♦Yerkoy Ijedi, Yerkoy go tabati a kuna, nga bomoy go tabati Yerkoy kuna. 16Yer jaati, yer bay baakoyteraydi ka Yerkoy go kanba yer se, yer mo naanay ga.

4.11 *Yeh 3.16; 15.12; Kor-I 10.14*
4.12 *Yeh 1.18*
4.14 *Luk 2.11; Yeh 3.17; 15.27*
4.17 *Mat 10.15; Efe 3.12*
4.18 *Oro 8.15*
4.20 *Yeh 1.18*
4.21 *Mat 5.43*
5.1 *Yeh 3.15; 8.42*
5.3 *Mat 11.39; Yeh 14.15*
5.4 *Yeh 1.13; 16.33*

Yerkoy ci baa. Boro ka tabati baakoyteraydi ra, go tabati Yerkoy kuna, Yerkoy mo go tabati a kuna. 17Misedi ka a ci, misedi na yer go nda adduŋŋaa woo ra. Woo kuna na baadi go timme yer kuna, hala yer ma may naanay ciiti-dunbudi-han. 18Hanburay si baa kuna, amma baa timmente go garay hanburay. Boro ka go hanbur, jukundidi se na a hanbur. Woodi ka go hanbur, a koydi na timme baa kuna.

19Yer ta yer'o baa ga, haya ka se nga jaati jina ka baa yer. 20Boro ka har : « Ye baa Yerkoy » ka gar a konno ngu ŋaa-ijedi, tangarikom nono. Haya ka se boro ka si baa ngu ŋaa-ijedi, ka a guna, mise foo na a hin ka baa Yerkoy, ka a si guna. 21Yaamardi ka a noo yer se ci woo : Boro ka go baa Yerkoy go hima ka baa ngu ŋaa-ijedi mo.

Ka naanay Yerkoy Ijedi

5 Boro kul ka naanay ka Isa ci ♦Almasihu, ci Yerkoy ije. Boro kul ka go baa Babadi go baa nga ijediyo. 2Yer go bay ka yer go baa Yerkoy ijediyo, saa ka yer go baa Yerkoy, yer go hanga nga yaamardiyo. 3Haya ka se, ka baa Yerkoy ci ka gaabu a yaamardiyo ga. Nga yaamardiyo si tin. 4Haya ka se Yerkoy ijediyo duu hinay adduŋŋaadi ga. Yer naanaydi ci gaabi ka noo yer hinay adduŋŋaadi ga. 5May nga ci woodi ka duu hinay adduŋŋaadi ga, nda a na ci woodi ka naanay ka Isa ci ♦Yerkoy Ijedi ?

6Isa Almasihu nga ci woodi ka kaa nda hari nda
kuri. A na ci hari ni, amma hari nda kuri. Hundedi
go seede a se, haya ka se Hundedi ci ciimi. 7Seede
hinja go bara : 8•Hunde-Henenodi, haridi, nda kuridi,
a hinjadi kul ci jinde foo. 9Nda yer yadda borodiyo
seedeteraydi, Yerkoy seedeteraydi bisa ka ber.
Bara seedeteraydi ngu Ijedi ga, nda ciimi woodi ci
Yerkoy seedeteraydi. 10Boro ka naanay Yerkoy Ijedi,
seedeteray woo go tabati a ra. Boro ka si naanay
Yerkoy go dam ga nda tangarikom. Bara a na naanay
seedeteraydi ka Yerkoy dam ngu Ijedi se. 11Woo nga ci
seedeteraydi : Yerkoy noo yer huna-abadante. Hunadi
go nga Ijedi kuna. 12Boro ka may Ijedi, a koydi go
may hunadi. Boro ka si may Yerkoy Ijedi, a koydi si
may hunadi.

Waaju cere-cerentediyo

13War ka naanay •Yerkoy Ijedi maadi, ay hantum
war se haya wooyo, hala war ma bay ka war duu
huna-abadante, hala war ma naanay Yerkoy Ijedi
maadi ga. 14Yer duu naanay woo nga do : nda yer wir
a ga haya, nga ibaydi ra, a kayndi yer se haŋa. 15Nda
yer'o bay ka a kayndi yer se haŋa, haya kul ka yer wir,
yer'o bay ka yer'o duu hayadi ka yer wir a ga.

16Nda boro guna ngu ŋaa-ije go dam junubu ka si
koy nda bun do, a ma ŋaare Yerkoy. Yerkoy go ta noo
huna nga ŋaa-ijedi se, a noo ga woodiyo se ka go dam
junubu ka si koy nda bun do. Junubu go bara ka go
koy nda bun do, a na ci junubu woodi se na ay har
war ma ŋaare Yerkoy. 17Goyfutu kul ci junubu, amma
junubu go bara ka si koy nda bun do.

18Yer'o bay ka boro kul ka ci Yerkoy ije si dam
junubu. Boro ka ci Yerkoy ije go kanba ngu bomo,
Albiliisi si tar ga. 19Yer go bay ka yer ci Yerkoy
waneyo, ka adduŋŋaadi kul go Albiliisi hinaydi cire.
20Yer'o bay ka Yerkoy Ijedi kaa, a noo yer lakal hala
yer ma bay woodi ka ci ciimidi. Yer go woodi ka ci
ciimidi ra, ka ci nga Ijedi Isa Almasihu. Nga nga ci
Yerkoy ciimidi, nga nga ci huna-abadantedi.

21Ay ijemayradiyo, wa kur war bomo toorudiyo ra.
Amin !

5.6
Yeh 14.17; 19.34
5.7
Mat 18.16
5.9
Mat 3.16-17; Yeh 5.32, 34,37
5.10
Yeh 3.33; Oro 8.16; Gal 4.6
5.11
Mat 25.46; Yeh 1.4
5.12
Yeh 3.15-16,36
5.13
Mat 25.46
5.14
Mat 7.7; Efe 3.12
5.16
Ebe 6.4-6; Žak 5.15
5.18
Mat 5.37; Yeh 1.13
5.19
Yeh 12.31
5.20
Mat 25.46; Luk 24.45; Yeh 17.3
5.21
Kor-I 10.14; Tes-I 1.9

YEHIYA
bataki
HINKANTEDI
ka na a hantum

Hantumkoydi : Yehiya
Woodiyo ka se a hantum : Isuubantedi nda ngu ijediyo
Jiiridi ka a hantum : Jiiri woyha (80) ka koy woyyagga-cindi-guu (95) Isa Almasihu hayndidi banda

Batakidi Fahamndidi

Orom kokoyteraydi kate alaafiya Mediterane gandadiyo kul kuna, woodi sabab borodiyo ka go dira ma dira iskanay nda yarasu kuna. Amma yow-junbudoodiyo go ton nda azzina nda jiibi, saadi a si leebe ⁺Allinjil waajukoydiyo ma junbu nongu woodiyo kuna. I si junbu kala naanayntediyo do. Tangari-annabiiyo go dam woodi nda sabab ka may hinay naanayntediyo ga. Woodi go kate i ga siitayyo. Yehiya bataki hinkantedi nda ahinjantedi go cii woodi ga.

Bataki hinka wooyo go hinsa ka hima. Ahinkadi kul go ci allijiwaaduteray ga, nda ciimi nda baa ga. Boro folloku mo ya hantum bataki hinkadi, ka ci « balikidi ». Hantumkoydi si har ngu maadi, amma ⁺egilizi cawndidi ga balikidi ci Yehiya. Yehiya hantum bataki wooyo alwakati woodi ka a hantum ngu Allinjildi, ka gar a ci Efezi egilizidi pasterdi.

Yehiya hantum bataki hinkante woo « woy suubantedi nda nga ijediyo se » (1). « Woy suubantedi » lalla woy nono ka go egilizidi kuna, wala n'o gar a ci egilizidi kul. Almaana kul ka boro go noo a se, batakidi almaanadi a ci affoo da. Yehiya hantum naanayntediyo se ka go yentasu bine dam, baa kuna nda ciimi kuna nda ⁺henen kuna.

Yehiya-II go may jemna ber taaci :

1. Yehiya go saabu gi ngi naanaydi ciimidi se. (1-4)
2. A taasi i ga i ma berndi Yerkoy yaamardiyo (5-6)
   – I ma baa ngi nda cere. Baa woodi ka go tuuji ciimi ga, woodi go kanba egilizi henen kuna.
3. A taasi i ga i ma gaabu henen ga (7-11)
   – I ma bay tangari-annabiidiyo, i ma wongu gi. Boro ma si kubay gi.
4. A benndi batakidi hantumdi nda cii kuku, ka fahamndi gi ka a go baa ngu ma koy i do. (12-13)

Yerkoy kaati naanayntediyo i ma baa cere, nda yer ma hanga ciimi yer ma si hanga caw ka ci tangari. Ka hanga haya wooyo si hoo cere nda ka berndi goy wooyo. Bataki woo go faaba naanaynte hala a ma berndi hayadiyo ka a go hima ka dam naanay kuna.

1 Ay ci balikidi,
ka go hantum woy suubantedi nda nga ijediyo se,
ka ye hinsa ka baa ciimi kuna. A na ci ay foo ngo baa
gi, amma woodiyo kul ka bay ciimidi. 2Ye baa war
ciimidi maaganda, ka tabati yer ra, ka go ta cindi yer
banda abada.

3Yala yer Baba Yerkoy, nda Babadi Ijedi ka ci yer
ʼSan Isa Almasihu, ma noo war anneema, nda tamala,
nda alaafiya, ka hun ciimi nda baa kuna.

4Ay hinsa ka ɲaali, ka ay gar ni ijediyo ra, haya go
huna ciimidi ra, misedi ka yer duu yaamar Babadi do.
5Morayda, hayadi ka ye wir ni ga, woy suubantedi, na
ci ka noo ni yaamar taawo, amma woodi ka yer duu ja
sintidi ra, ka ci : yer ma baa yer nda cere. 6Baadi ci yer
ma hanga nga yaamardiyo. Woo nga ci yaamardi ka
war mom ja sintidi ra, ka war go hima ka hanga.

7Tangarikom bobo bangay addunnaadi ra, ka si
yadda ka Isa Almasihu kaa assobon kuna. Woodi go
derendi boro, i ci ʼAlmasihu iberedi. 8Wa hawjay war
bomo hala yer ma si koy jaŋay yer goy-haydi, amma
yer ma duu baraji timmo. 9Boro kul ka go dam junubu,
de a si tabati Almasihu cawndidi kuna, na duu Yerkoy.
Woodi ka tabati nga cawndidi ra, woodi duu Babadi
nda Ijedi. 10Nda boro kaa war do a na kate cawndi
woo, war ma si jumndi ga war huu, war ma si foo
ga. 11Bara boro ka foo ga, go kaa a se marakasinay a
goyfutudiyo ra.

12Ye may haya bobo ka ye baa ay ma hantum war
se, amma ay na baa ay ma dam ga nda kaddasu nda
dawa, amma ye tammaha ay ma koy war do here ka
cii war do mee nda mee, hala yer ɲaalidi ma timme.

13Ni woyme suubante ijediyo go foo ni. Amin !

1.1
Yeh 8.32; Diy 11.30; Oro 16.13; Tim-I 2.4; Piy-I 5.13
1.2
Yeh 14.17; Piy-II 1.12; Yeh-I 1.8
1.3
Oro 1.7
1.4
Yeh-III 1.3-4
1.5
Yeh-I 2.7
1.6
Yeh 14.15; Yeh-I 2.5,7
1.7
Yeh 1.14; Yeh-I 2.18, 22
1.8
Mat 10.42; Mar 10.29-30; Kor-I 3.8; Ebe 10.35-36
1.9
Yeh 8.31; Yeh-I 2.23
1.10
Oro 16.17
1.11
Tim-I 5.22
1.12
Yeh 3.29; Yeh-III 1.13-14

YEHIYA
bataki
HINJANTEDI
ka na a hantum

Hantumkoydi : Yehiya
Woodiyo ka se a hantum : Gayus
Jiiridi ka a hantum : Jiiri woyha (80) ka koy woyyagga-cindi-guu (95) Isa Almasihu hayndidi banda

Batakidi Fahamndidi

Yehiya bataki hinjante woo kuna, a cii haya foo-foodiyo ga ka ga na a cii bataki hinkantedi kuna (wa guna Yehiya-II Batakidi Fahamndidi), ka ci ka jumndi •Allinjil waajukoydiyo. N'o gar Yehiya ci Efezi •egilizidi pasterdi saadi ka a hantum bataki woo. A delildi ka se a hantum bataki hinkantedi da se na a hantum bataki woo. Ciimi nda baa kul go gunandi bataki hinkadi kul kuna. Amma Yehiya bataki hinkantedi go cii tangari-annabiidiyo ga, ka gar Yehiya bataki hinjantedi si cii bara waajukoydiyo ga ka go goy ciimi se. Bataki hinkantedi kuna Yehiya go har naanayntediyo se i ma si kubay tangari-annabiidiyo, amma bataki hinjantedi kuna a har i se i ma kubay ciimi kaadimkoydiyo.

Yehiya hantum Gayus se (1), n'o gar a ci egilizidi alwakildi. Haya hinka go cerbu yer se ka Gayus ya ci jinehun. Ka jina, Yehiya hantum bataki woo Gayus se. Hayadiyo ka a hantum a se ci jukundiyo Diyotirefi beene nda yaamaryo Demetiriyus se. Gayus go may hinay ka alwakilteray egilizidi nda yaamardiyo ka Yehiya noo ga. A hinkante, a har ka Gayus kubay ngu do Allinjil waajukoyyo. Doonay kuna, egilizi jinehundiyo ngo dam haya wooyo.

Bataki dungura woo cawndidi ci :

1. Yehiya yadda Gayus ga, a duu ka ŋaare a se (1-2)
2. Gayus go kanba ciimidi, a duu ka hanga ga (3-4)
3. Hayadi ka se a jumndi Allinjil waajukoydiyo, woodi go cerbu nga naanaydi nda nga baadi (5-6)
4. Woodi ci goy boyro ka go hima (7)
5. A ci ciimi hangakasine boyro (8)
6. Woodi banda Yehiya go teje Diyotirefi (9-11)
   a. A ŋankar Allinjil waajukoydiyo.
   b. A cii bomoy nga anniya futudiyo ga nda nga goyfutudiyo.
7. A yaamar Demetiriyus (12)
8. A dam benndi boyro (13-14)

Naanaynte go hima ka ŋankar tangari-annabiidiyo. Amma nda waajukoydiyo ci Yerkoy kaadimkoy ciimi-ciimidiyo ciimi se, yer ma cerbu gi baa. Allijiwaaduteray ci goy ka Yerkoy go hinsa ka baraji (5).

1 Ay ka ci balikidi,
Go hantum ay bine-baakoy Gayus se, ka ye baa
ciimi kuna.

2Ay bine-baakoy, misedi ka ni hundedi go alaafiya
ra, yala ma tonton haya kul kuna, ma duu alaafiya ni
gaadi ra. 3Ay hinsa ka ɲaali saadi ka yer harmeyo kaa.
I seede nda ciimidi ka go ni kuna, nda misedi ka n'o
huna ciimidi ra. 4Haya foo si ɲaalindi ay ka too, saa ka
ay mom ka ay ijediyo go hanga ciimidi.

5Ay bine-baakoy, n'o goy nda naanay hayadi kul ka
n'o dam yer harmediyo se, wala woodiyo ka ci yowyo.
6I seede nda ni baakoyteraydi egilizi jine. A boori ma
faaba gi ngi diradi ra, nda mise ka go hanga Yerkoy
ibaydi. 7Haya ka se, i jow fondo Isa Almasihu maa ga,
i na duu haya foo ʼalkabiila-tanaadiyo kanba. 8Yer go
hima ka jumndi boro wooyo cille, hala yer ma kaa ngi
goykasine ciimidi kuna.

9Ay hantum haya foo egilizidi se, amma Diyotirefi,
ka wir ngu ma ci jine haya kul kuna ngi nda cere
game, na kubay yer. 10Woodi se, nda ay kaa ta guna
war, ye har war se goydiyo ka a dam, nda haya
futudiyo ka a har yer ga. Woodi kul na wasa ga, a si
jumndi yer harmediyo, a wongu woodiyo ka go baa ka
jumndi gi ma dam ga. A duu ka garay gi, ka fattandi
gi egilizidi ra.

11Ay bine-baakoy, ma si jente ifutu, jente iboyro.
Boro ka goy iboyro ci Yerkoy wane. Boro ka goy ifutu
si bay Yerkoy. 12Borodiyo kul, nda ciimidi jaati, go
seede Demetiriyus ga iboyro. Yer mo go seede a se,
war go bay ka yer wane seedeteraydi ci ciimi.

13Ye may haya bobo ka ye wir ka hantum ni se,
amma ay si baa ka hantum ga nda kaalum nda dawa
ni se. 14Amma ye tammaha ay ma guna ni a si gay,
saadi yer'o ta cii mee nda mee.

Alaafiya ma bara war ga. Yer baakoydiyo go foo ni.
Foo yene yer baakoydiyo, affoo kul nda ngu maa.

1.1
Diy 11.30; Yeh-II 1.1
1.3
Diy 1.16; Yeh-II 1.4
1.4
Yeh-I 2.1
1.5
Oro 12.13; Ebe 13.2
1.6
Diy 15.3; Kor-I 16.11; Kor-II 1.16; Efe 4.1
1.7
Yeh 15.21; Diy 20.33, 35
1.10
Yeh 9.22, 34; Yeh-II 1.12
1.11
Yeh-I 2.29; 3.6,9-10
1.12
Yeh 19.35; Tim-I 3.7
1.14
Yeh 10.3; Oro 1.7; Efe 6.23; Yeh-II 1.12

Batakidi ka na
ŽUDU
hantum

Hantumkoydi : Žudu
Woodiyo ka se a hantum : Naanayntediyo kul se
Jiiridi ka a hantum : Jiiri woyduu-cindi-iyye (67) ka koy woyha (80) Isa Almasihu hayndidi banda

Batakidi Fahamndidi

Addelildi ka se Žudu hantum bataki woo nda hayadi ka se Piyer hantum ngu bataki hinkantedi kul ci affoo (wa guna Piyer-II Batakidi Fahamndidi). Amma, Žudu batakidi kuna boro woodiyo ka si naanay faati ka hirow ʻegilizidiyo kuna (4). I bara naanayntediyo nda cere game, amma naanayntediyo na bay albasidi ka i ci egilizidiyo se. Žudu guna ka a go hima ka tanba ka hantum naanayntediyo se, hala i ma kur ngi bomo boro woodiyo beene. A baa ngu ma hantum « kallasidi ga ka yer'o mara », amma a nan woodi ka hugay nda siitay ka bangay egilizidi kuna (3). A duu ka hungundi gi hayadiyo ka Piyer har ngu bataki hinkantedi kuna. A si fahamndi batakidi kuna woodiyo ka se a hantum, kala ni batakidi go cerbu ka woodiyo ka se a hantum ci naanaynteyo (1).

Žudu go har ka ngu ci « Isa Almasihu baŋŋa », a ci mo Isa kayna har. Nga harmedi Žaki mo ci Isa kayna har. Mariyama duu ije tanaayo Isa hayndidi banda, Yusuf nga ci i baba (Marki 6.3). Isa harmediyo na naanay ga nga goy lawaldi kuna (Yehiya 7.3-8). Amma i kokor ka naanay ga, haya ka se ngi nda naanaynte lawaldiyo bara nda cere ʻPantekoti jingardi han (Diyadiyo 1.14). Žudu bara a dira ka waaju ʻAllinjil (Korenti-I 9.5).

Bataki woo kuna Žudu go taasi naanayntediyo ga i ma goy naanaydi nda ciimidi ka Isa talfi egilizi ga maaganda se.

Žudu cawndidi ci :

1. Foodiyo (1-2)
2. Kerecendiyo go hima ka tangam naanaydi se (3-4)
3. A noo taamaysa hinja ka a kow Allaahidu Jeenodi kuna (5-7)
4. A fetewndi boro woodiyo ka si naanay hunadi (8-16)
5. A duu ka fahamndi gi delildi ka se i hima ka tangam naanaydi se (17-23)
6. Žudu go benndi nda ka saabu (24-25)

Žudu bangaydi naanayntediyo ka tangari-annabiiyo go i game. A cerbu ka Yerkoy ciiti-dunbudi ci ciimi. A duu ka fahamndi gi ka Yerkoy go ta jukundi woodiyo ka si naanay nda ciimi, a cerbu hayadi ka naanayntediyo ma dam tangam woo kuna. Ce bobo, Žudu go har taamaysayo hala ce hinja kuna, nda misedi ka naanayntediyo go hima ka may alladam. Naanayntediyo go hima ka hungu diyadiyo ciinidiyo, i ma cindi Yerkoy baadi kuna, i ma duu

ka kallasi woodiyo ka woodiyo ka si naanay bere. Žudu cerbu ka Yerkoy go kallasi naanayntediyo boro woodiyo ka si naanay kuna.

Yerkoy folloku go hin « ganga war ma hoo ka cab junubu kul ga ». Yerkoy folloku go hin ka « bangayndi war bila ifutu, nga jeeraydi jine, ɲaali ber kuna » (24).

---

1 Žudu, ka ci Isa Almasihu baŋŋa, a ci Žaki harme,
Go hantum woodiyo ka yer Baba Yerkoy kaati i ma
jisindi Yerkoy se, ka kanba gi Isa Almasihu se.
2Yala hinni, nda alaafiya, nda baa ma bow war se !

Ciiti-dunbundi junubuntediyo se

3Ay bine-baakoyyo, ay hinsa ka booni ay ma hantum war se, kallasidi ga ka yer'o mara. Ay tilasundi ga ay bomo ga, ay ma hantum ka suburndi war, war ma tangam addindi se, ka noondi ʼisuubantediyo se ce foo. 4Haya ka se boroyo hirow tugu ra war nda cere game, ka ngi jukundidi hantumndi a gay. Yerkoy ibereyo, ka go bar Yerkoy anneemadi nda alfasikiteray, ka go ɲankar yer maale nda yer ʼSan follokudi, ka ci Isa Almasihu.

5Ye baa ay ma hungundi war, wala nda war go bay haya wooyo kul. Yer Sandi, saadi ka na a kallasi aljamaadi, ka kow ga Misira gandadi ra, a halaci woodiyo ka na naanay. 6Almalaykadiyo ka na gaabu nguyo lasalteraydi ga, mere i fur nguyo huudi. Yerkoy nan gi ciiti-dunbu jaari berdi han se, i ma cindi galanga ra kuboydiyo kuna hala abada. 7Misedi na Sodom nda Gomor nda koyradiyo ka i taalime nda, ka hugay azzina, nda hardiyo ka go mara nda har, i kaa taamaysa, ka jukundi nda nuune abadantedi.

8Misedi na, wooyo mo ngi handirdiyo ra, i jiibindi nguyo assobondi, i dokoray laamudiyo, i wow jeeraydiyo. 9Ka gar almalaykadiyo amirdi ka ci Maliki, saadi ka a kakaw Albiliisi, ka i kaalafu Muusa bukowdi ga, a na yadda ka wow ga, ka teje ga. A har a se ni : « Sandi ma jukundi ni ! » 10Ngi binde, i wow hayadiyo ka i si bay. Amma hayadiyo ka i bay i kuna here, sanda adabba safiyo, go halaci gi.

11I bone ! Bara i hanga Kabila fondodi. Sanda

1.1 *Mat 13.55; Yeh 14.22; 17.12*
1.2 *Oro 1.7; Gal 6.16*
1.3 *Diy 6.7; 9.13; Kor-I 10.14; Tim-I 6.12; Tit 1.4*
1.4 *Gal 2.4; Tit 1.16; Piy-II 2.1; Yeh-I 2.22*
1.5 *Kor-I 10.1-5; Ebe 3.16; Piy-II 1.12-13; Yeh-I 2.20*
1.6 *Piy-II 2.4,9*
1.7 *Mat 10.15; 25.41; Piy-II 3.7*
1.8 *Piy-II 2.10*
1.9 *Tes-I 4.16; Ban 12.7*
1.10 *Piy-II 2.12*
1.11 *Ebe 11.4; Piy-II 2.15; Yeh-I 3.12*

Balaam, i noo nguyo bomo ka dere ŋjorfu maaganda. Sanda Kora, i halaci kakaw kuna.

12I ci tondi tugunte war baakoyteray ŋaadi ra, ka kuna i ŋaa ka kungu bila haasum, i hugay nguyo bomo ni. I bara sanda duulayo ka hew go koy nda, ka si may baana. I hima nda tuuriyo ka si dam ije hejay waati, ka saa kul ka na i dogondi, i bun ce hinka. 13I hima nda ʼisa-honnodi wane bondaydi ka waasu, ka go warra ngi haasum sanda kufu. I ci sanda saanayyo ka go dira, ka se na cijidi ka hinsa ka kuboy, jisindi hala abada.

14Henoku, ka ci iyyentedi ka sinti nda Adama, a dam annabiiteray ka har i beene : « A ga go, yer Sandi kaa nga nda ngu wongu-ije ʼhenenodiyo, 15hala a ma dunbu-ciiti i kul beene, hala a ma nimsindi aljahil kul ngi aljahilteray goydi ra ka i dam, nda wow kul ka aljahil junubunte wooyo dam a se. » 16Boroyo nono ka go ŋuunu-ŋuunu, i hem nda hayadi ka duu nguyo. I hanga nguyo alhawa, ciini foomanteyo go i mee, i berndi borodiyo, hayadi ka i duu i ga maaganda se.

1.12 *Mat 15.13; Efe 4.14; Piy-II 2.13, 17*
1.13 *Fil 3.19; Piy-II 2.17*
1.15 *Tim-I 1.9; Piy-II 2.6-9*
1.16 *Kor-I 10.10; Piy-II 2.18*
1.17 *Efe 4.11; Ebe 2.3; Piy-II 3.2*
1.18 *Tim-I 4.1; Tim-II 3.1*
1.19 *Kor-I 2.14-15*
1.20 *Efe 6.18; Kol 2.7*
1.21 *Mat 25.46; Ebe 9.28; Piy-II 3.12*
1.23 *Kor-I 3.15; Ban 3.4*
1.24 *Yeh 5.44; Oro 11.36; Tim-I 1.17; Ebe 13.8*

Wa dam cere bine

17Amma war, ay bine-baakoyyo, wa hungu hayadiyo ka yer ʼSan Isa Almasihu ʼdiyadiyo gay ka har war se. 18I har ka jaman kokorodiyo ra, saffahakoyyo go ta bara, ka go hanga nguyo aljahilteray alhawadiyo. 19Ngi ngo ta sabab fay-fay, i ci adduŋŋaa borodiyo, ka si may ʼYerkoy Hundedi.

20Amma war, ay bine-baakoyyo, wa dam cere bine, war naanaydi ka hinsa ka ʼhenen kuna, war ma ŋaare nda ʼHunde-Henenodi. 21Wa din cere Yerkoy baadi kuna, ka batu yer Sandi Isa Almasihu wane tamaladi, huna-abadantedi se.

22Wa hinni woodiyo se ka go sika. 23Wa kallasi i ra haya, ka kow gi nuune ra. Affoodiyo war ma may i se hinni, nda Yerkoy hanburay. War ma konno wala i derbediyo ka assobon jiibindi.

Saabudi

24Yerkoy go hin ka ganga war ma hoo ka cab junubu kul ga. A ta bangayndi war bila ifutu, nga jeeraydi jine, ŋaali ber kuna. 25Yerkoy foo nga ci bayraykoy,

yer kallasikoydi, nga se jeeray, beeray, gaabi nda hinay ma bara, ja morayda ka koy jamandiyo kul kuna ! Amin !

Isa Almasihu
BANGAYNDI
kitabdi ka na Yehiya hantum

Hantumkoydi : Yehiya
Woodiyo ka se a hantum : ʼAzi Kayna ʼegilizi iyyedi
Jiiridi ka a hantum : Jiiri woyyagga-cindi-guu (95) Isa Almasihu hayndidi banda

Kitabdi Fahamndidi

Yehiya hantum kitab guu ka go Allaahidu Taawodi kuna ka ci : ʼAllinjildi ka a hantum, Yehiya-I, Yehiya-II, Yehiya-III, nda Bangaydi kitabdi. Ka gar a ci ʼtaalib woy-cindi-hinkadi (12) kuna affoo, a hanga Isa nga goydi kuna saadi ka a bara adduŋŋaadi kuna. A hantum bara a ci seede Isa ciinidiyo nda nga goy hinayntediyo ga. Amma Yehiya yee ka guna Isa Almasihu nga goydi banda, saadi ka a yee ʼbeenedi ra. A hantum bataki woo ka gar a goo kasa Patmos gungudi ga. Laajaaba woo kuna, Isa Almasihu bangay a se. Kitabdi go filla hayadi ka ʼAlmasihu har a se saadi ka a bangay a se.

Isa bangaydi a se hinsa ka dam Yehiya bine, nga nda naanaynte tanaadiyo jaman woodi kuna. Ka gar jamandi woodi Orom kokoydi Domitiyen go laamu. Nga laamudi kuna, a na yaamar Kerecendiyo ma hinsa ka duu torroyo, amma a har hayayo Kerecendiyo ga hala i ma konno gi. Konnodi go gunandi batakidiyo ka sanbandi egilizidiyo se, wane jemna 2-3 kuna. Bataki wooyo go cerbu ka naanayntediyo go baa cawndiyo nda waajuyo nda bine dam hala i ma cindi naanay kuna. Isa yaamar Yehiya ma hantum annabiiteray ciini wooyo, hala egilizidiyo ma hin ka caw, nda ka mom, nda ka kanba ciimi wooyo (1.3).

Bangaydi 1.19 Yehiya go cerbu kitabdi jemna berdiyo :

1. Hayadi ka bisa (1)
   – Almasihu bangaydi ka gar a go beenedi kuna nda hinay.
2. Hayadiyo ka go bara (2–3)
   – Batakidiyo ka a hantum Azi Kayna (ka ci Turki jeeno) egilizi iyyedi se.
3. Hayadiyo ka go ta kaa (4–22)
   a. Torro Berdi (4–19)
   b. Jiiri jenber-foo laamudi (20)
   c. Abadaadi (21–22)

Yehiya hantum bataki woo haya ka se a ci annabi ka duu bangaydiyo. A har woodi ci annabiiteray (1.3 ; 22.7,10,18,19). Kitabdi jere berdi kul si cii bara jukundiyo ka go ta kaa adduŋŋaadi nda Yerkoy iberediyo beene. Almasihu go ta hin ngu iberediyo. Bangaydi kitabdi go har hayadiyo ka go ta dam Almasihu kallasidi goydi benndi kuna. Wala Bangaydi kitabdi go cii hayadiyo ka go kaa beene, Yehiya hantum ga a ci bataki egilizidiyo se. A

Bangayndi 1.1

hantum ga hala a ma faaba naanayntediyo i ma may alladam nda naanay hala saa ka addu ŋ ŋaadi ben.

Bangaydi kitabdi go cerbu misedi ka Almasihu duu hinay nda, nda ♦Yerkoy kokoyteraydi addu ŋ ŋaadi ga ciini. « Feeji-ijedi ka koosundi go hima » (5.12).

Sintidi

1 Isa Almasihu bangayndidi ka hun Yerkoy do, hala a ma cerbu ngu ba ŋ ŋaadiyo se hayadi ka go ta kaa a si gay. A sanba ngu almalaykadi, ka fahamndi Yehiya ngu ba ŋ ŋaadi se haya wooyo. 2Yehiya seede ka hayadi kul ka a guna ci Yerkoy ciinidi nda Isa Almasihu seedeteraydi. 3 Ŋaali bara woodiyo se ka go caw, nda woodiyo ka go mom annabiiteray ciini woodiyo, nda ka go gaabu hayadiyo ga ka hantumndi i ra ! Haya ka se alwakatidi man.

Foodiyo nda saabudiyo

4Yehiya go hantum ♦egilizi iyyedi se ka go ♦Azi gandadi ra :

Yala woodi ka go bara, ka cindi, ka go ta kaa, nda hunde iyyedi ka go nga kokoy-gorohayadi jine, ma noo war anneema nda alaafiya. 5Yala woodi ma hun Isa Almasihu do, ka ci seedeteray naanaynte, ka lawal ka huna bukowdiyo nda cere game, ka ci addu ŋ ŋaa kokoydiyo kul amir.

A go baa yer, ka humay yer, yer junubudiyo ra nda ngu kuridi, 6ka dam yer nda kokoyteray nda ♦sara-koosukoyyo Yerkoy nga Baba se. Yala jeeray nda hinay ma noondi a se abada ! Amin !

7A ga go, a kaa duuladiyo game.
Boro kul moo go ta guna ga,
Wala woodiyo ka tum ga.
Addu ŋ ŋaadi siidiyo kul go ta hem a ga.
Nga, Amin !

8« Ay ci Alifa nda Omega »[a] yer ♦Sandi Yerkoy har, « Woodi ka go bara, ka cindi, ka go ta kaa, Hinay-kul-Koydi. »

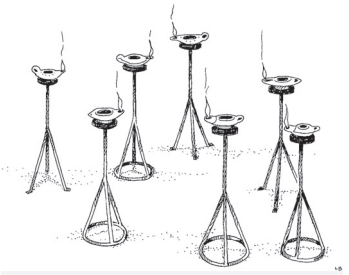
1.1 *Yeh 12.49*
1.2 *Kor-I 1.6; Ebe 4.12*
1.3 *Luk 11.28; Oro 13.11*
1.4 *Oro 1.7*
1.5 *Yeh 18.37; Oro 3.25; 8.37; Kol 1.18; Tim-I 6.15*
1.6 *Oro 11.36; 15.6; Piy-I 2.5*
1.7 *Mat 16.27; Luk 17.30; Yeh 19.34, 37; Kor-I 1.7; Tes-I 2.19*

a **1.8 –** *Alifa nda Omega* – Girek ciini ra, « Alifa » ci alharfu lawaldi, « Omega » ci alharfu kokorodi.

Yehiya guna boro ka go hima nda adama-ije

9Ay Yehiya, ka ci war harmedi, ay nda war go
mara torrodi, nda kokoyteraydi, nda suburdi, Isa
Almasihu se. Ay cindi Patmos gungudi ga, Yerkoy
ciinidi nda Isa Almasihu seedeteray maaganda se.
10Ay cindi Hunde kuna ʼSandi jaaridi han, ay mom
jinde ber foo sanda laati. 11Ka har : « Hayadi ka ni go
guna, hantum ga kitab ra. Sanba ga ʼegilizi iyyedi se
ka ci : Efezi, Simirin, Pergam, Tiyatir, Sard, Filadelfi,
Lawodise. »

12Ay joo hala ay ma bay jindedi ka go cii ay do.
Saadi ka ay joo, ay guna wura fitila conbu iyye.
13Fitila conbu iyyediyo game, ay guna boro ka go *hima
nda adama-ije.*[a] A dam forkiya kuku, wura hawkuna
goo a gandedi ga. 14Nga bomodi nda nga hanbirdiyo
go koray sanda feeji haabu koray, sanda ʼneeži. Nga
moodiyo go hima nda nuune bal-balnte. 15Nga ceediyo
ci sanda komaŋjama
ka ciray alforon kuna.
Nga jindedi go hima
nda bonday beryo jinde.
16Saanay iyye go nga
kanba gumodi ra. Takuba
ka mee hinkadi kul go
kan go fatta a meedi ra.
Nga alwujuhudi go hima
nda woyne saa ka na a
hinsa ka koron.

wura fitila conbu iyye (1)

17Saadi ka ay guna ga, ay kam a ceediyo do sanda
bukow. A kandi ay ga ngu kanba gumodi ka har :
« Ma si hanbur ! Ay ci lawaldi, ay ci kokordi. 18Ay ci
hunantedi. Ay bay ka bun, ay ga go, ye huna jaman
nda jaman. Amin ! Bun nda alaakara kalkawdiyo
go ay ga.

19Saadi hantum hayadi ka ni guna, hayadi ka
go bara, nda hayadi ka go ta kaa. 20Saanay iyyedi
sirridi ka ni guna ay kanba gumodi ra, nda wura fitila
conbu iyyedi : saanay iyyedi ci egilizi iyyedi wane
almalaykadiyo, fitila conbu iyyedi ci egilizi iyyedi. »

1.9 *Diy 14.22; Kor-II 1.7; Fil 4.14; Tim-II 2.12; Ebe 4.12*
1.10 *Diy 20.7*
1.11 *Diy 16.14; 18.19; Kol 2.1*
1.16 *Mat 17.2; Ebe 4.12*
1.17 *Mat 14.27*
1.18 *Oro 6.9*
1.19 *Ebe 2.2*
1.20 *Mat 5.14-15*

a **1.13** – *Daniyel 7.13*

Batakidi ka sanbandi Efezi egilizidi se

2 « Hantum Efezi ˙egilizidi almalaykadi se :

Woo nga ci hayadi ka woodi ka go kanba saanay iyyedi ngu kanba gumodi ra har, ka go dira wura fitila conbu iyyedi game : 2‹ Ye bay ni goydiyo, ni faradi, nda ni gaabundidi. Ye bay ka ni si hin ka muŋe boro laalodiyo. Ni jesesu woodiyo ka go har nguyo ci ˙diyayo, i na ci ga, ni gar i ci tangarikomyo. 3Ni gaabundi, ni torro ay maaganda se, ni bine na hun.

4Amma hayadi ka ye teje ni nda ci ka ni fur ni baa lawaldi. 5Saadi, ma hungu dooti ka ni kam, ma ˙tuubi ka yee ni goy lawaldiyo ga. Nda a na, ye yeekate ni do a si gay, ye susumndi ni fitila conbudi a goro-nongudi do, kala nda ni tuubi. 6Amma n'o may haya foo, ka ci n'o konno Nikolancediyo, goydiyo ka ay mo go konno.

7Boro ka go may haŋa ma mom hayadi ka Hundedi go har egilizidiyo se : Woodi ka hin, ye noo ga huna tuuridi ra, ka go Yerkoy aljannadi ra, a ma ŋaa. › »

Batakidi ka sanbandi Simirin egilizidi se

8« Hantum Simirin ˙egilizidi almalaykadi se :

‹ Woo nga ci hayadi ka lawaldi nda kokordi har, woodi ka bay ka bun a yee ka huna : 9Ye bay ni goydiyo, ni torrodi nda ni talkateraydi (amma ni ci taajir), nda woodiyo ka go wow ni ka har nguyo ci ˙Alyahuudu, ka gar i na ci ga, i na ci bara Albiliisi ˙caw-huu. 10Ma si hanbur torrodi ka go ta kaa ni ga. Albiliisi go ta warra war kuna affooyo kasa, ka sii war, war go ta torro jirbi woy (10). Ma may naanay, wala nda n'o bun ! Ye ta noo ni huna wane kokoy-fuuladi.

11Boro ka go may haŋa ma mom hayadi ka Hundedi go har egilizidiyo se : Woodi ka hin si ta guna bun hinkantedi. › »

Batakidi ka sanbandi Pergam egilizidi se

12« Hantum Pergam ˙egilizidi almalaykadi se :

‹ Woo nga ci hayadi ka woodi ka may takuba ka mee hinkadi kul go kan, har : 13Ye bay ni goydiyo,

2.1 *Diy 18.19*
2.2 *Kor-II 11.13; Yeh-I 4.1*
2.3 *Yeh 15.21*
2.4 *Mat 24.12*
2.7 *Mat 11.15; Luk 23.43; Yeh 16.33*
2.9 *Mat 4.10; Kor-II 6.10; Žak 2.5*
2.10 *Mat 10.22; Kor-I 9.25*
2.13 *Mat 4.10*

doodi ka n'o goro. Ye bay ka dooti na Albiliisi kokoy-gorohayadi go. Ni gaabu ay maadi ga, ma na ŋankar ay wane naanaydi, wala jaaridi ka i wii Antipasu war do, ka ci ay wane seede naanayntedi, dooti ka Albiliisi go may gorodo.

14Amma hayadi ka ye teje ni nda, ci ka n'o may ni do boroyo ka go denji Balaam cawndidi, ka go cawndi Balak a ma dam Izirayel ijediyo jine haya ka go hoondi gi, hala i ma ŋaa ham ka saraandi tooruyo se, i ma hanga azzina. 15Misedi na, ni mo n'o may ni do boroyo ka go denji mo Nikolancediyo cawndidi. 16Ma ˙tuubi, nda a na, ye kaa ni do a si gay, ka tangam ni nda ay meedi takubadi.

17Boro ka go may haŋa ma mom hayadi ka Hundedi go har egilizidiyo se : Woodi ka hin, ye noo ga mane tuguntedi a ma ŋaa ga, ye noo ga tondi koray. Tondi koraydi beene maa taawo go hantumndi, ka boro foo si bay, nda a na ci woodi ka duu ga. › »

2.14 *Diy 15.20; Kor-I 6.13; Tes-II 2.8; Piy-II 2.15*
2.17 *Yeh 6.49-50; 16.33*
2.18 *Mat 4.3; Diy 16.14*
2.20 *Diy 15.20*
2.21 *Oro 2.4-5; Piy-II 3.9*
2.23 *Mat 16.27; Luk 16.15; Oro 8.27; Tes-I 2.4*
2.24 *Diy 15.28*
2.25 *Mat 16.27*

Batakidi ka sanbandi Tiyatir egilizidi se

18« Hantum Tiyatir ˙egilizidi almalaykadi se :

‹ Woo nga ci hayadi ka ˙Yerkoy Ijedi har, woodi ka moodiyo ci sanda nuune bal-balnte, ka ceediyo ci sanda komaŋjama konno : 19Ye bay ni goydiyo, ni baadi, ni naanaydi, ni kaadimdi, nda ni gaabundidi, nda ni goy kokordiyo ka bow nda ni goy lawaldiyo.

20Amma hayadi ka ye teje ni nda, n'o nan Jezabel, ka har ngu ci annabi-woydi, a ma cawndi a ma derendi ay baŋŋaadiyo, hala i ma dam azzina, i ma ŋaa hamyo ka saraandi tooruyo ga. 21Ay noo ga alwakati hala a ma ˙tuubi, amma a si baa ka tuubi ka hun azzina ra. 22A ga go, ye ta kamndi ga kara ga, laajaaba ber kuna nga nda woodi kul ka go dam a banda azzina kala nda i tuubi ngi goydiyo ra. 23Ye wii nga ijediyo. Egilizidiyo kul go ta bay ka ay ngo bay haya kul ka go lakalyo nda bineyo kuna, ye ta bana boro foo kul nda nga goydiyo. 24War kul ka ci Tiyatir, boro woodiyo ka si yadda cawndi woodi, ka na bay Albiliisi wane guusudiyo, misedi ka na a kaati gi nda, ye har war se : Ay si dam war ga lenje tana. 25Amma

hayadi ka war'o may, wa gaabu a ga hala ay ma kaa.

26Woodi ka hin, ka gaabundi hala benndi do ay goydiyo, ye ta noo ga hinay ᵛalkabiila-tanaadiyo ga.

27“ *A ta kur gi nda guuru gobu,*
Misedi ka i kayri nda labu hanfi, ”[a]

Sanda misedi ka ay duu hinay ay Babadi do. 28Saadi ye ta noo ga subaahi saanaydi. 29Boro ka go may haŋa ma mom hayadi ka Hundedi go har egilizidiyo se ! › »

Batakidi ka sanbandi Sard egilizidi se

3 « Hantum Sard ᵛegilizidi almalaykadi se :

‹ Woo nga ci hayadi ka woodi ka go may Yerkoy hunde iyyedi nda saanay iyyedi har : Ye bay ni goydiyo. Ye bay ka ni duu maa ka har ka n'o huna, ka gar ni ci bukow. 2Hawjay, ma yakuwandi woodiyo ka cindi, ka go baa ka bun, bara ay na gar ni goydiyo ma boori ay Koydi jine. 3Saadi, wa hungu misedi ka ni duu nda, nda misedi ka ni mom nda. Ma gaabundi, ma ᵛtuubi. Nda ma na hawjay, ye ta kaa sanda jay, ni si ta bay alwakati ka ye ta kaa ni ga.

4Amma n'o may Sard kuna boroyo ka na jiibindi nguyo derbediyo. I dira nda derbe korayyo, bara i hima nda ga. 5Woodi ka hin go ta dam derbe korayyo. Ay si ta tuusu nga maadi huna kitabdi ra far, ye ta har nga maadi ay Baba nda ngu almalaykadiyo jine. 6Boro ka go may haŋa ma mom hayadi ka Hundedi go har egilizidiyo se ! › »

Batakidi ka sanbandi Filadelfi egilizidi se

7 « Hantum Filadelfi ᵛegilizidi almalaykadi se :

‹ Woo nga ci hayadi ka ᵛIhenenodi ka ci ciimi har, woodi ka ga na Dawuda kalkawdi go, ka go fer, boro foo si ta daabu, ka go daabu, boro foo si ta fer : 8Ye bay ni goydiyo. Guna, haya ka se ni hinay go ciina, amma ni kanba ay ciinidi, ma na ŋankar ay maadi, ay dam ni jine huu-mee ka go fer, ka boro foo si hin

2.26 *Mat 10.22; Yeh 16.33*
3.1 *Tim-I 5.6*
3.3 *Luk 12.39*
3.4 *Žud 1.23*
3.5 *Mat 10.32; Yeh 16.33*
3.7 *Mat 16.19; Mar 1.24; Yeh 5.20*
3.8 *Diy 14.27*

a **2.27** – *Zabur 2.9*

ka daabu ga. 9Guna ye ta noo ni Albiliisi ʼcaw-huudi borodiyo ra haya, ka go har nguyo ci ʼAlyahuuduyo, ka gar i na ci ga, i tangari. Guna ye ta kate gi i ma ta sujudu ni ceediyo do, i ta bay ka ye baa ni. 10Haya ka se ni dorkoto ka kanba ay ciinidi ay maaganda se, ay mo, ye ta kanba ni saa ka na alwakatidi too, ka kuna adduŋŋaadi kul go ta siindi, hala borodiyo ka go dowdi ga ma siindi.

11Ay go kaa a si gay. Hayadi ka ni duu, gaabu a ga, hala boro foo ma si jow ni baraji wane kokoy-fuuladi. 12Woodi ka hin, ye ta dam ga nda ganjidi[a] ay Koydi huudi ra, a si ta fatta a ra koyne. Ye hantum a ga ay Koydi maadi, nda ay Koydi koyradi maadi (ka ci Žeruzalem taawodi ka junbu ka hun beene, ka hun ay Koydi do), nda ay maa taawodi. 13Boro ka go may haŋa ma mom hayadi ka Hundedi go har egilizidiyo se ! › »

3.9 *Oro 8.37*
3.10 *Mat 24.14; Piy-II 2.9*
3.11 *Mat 16.27; Kor-I 9.25*
3.12 *Yeh 16.33; Gal 2.9; 4.26*
3.14 *Yeh 1.3; 18.37; Kol 1.16,18; 2.1*
3.15 *Oro 12.11*
3.17 *Kor-I 4.8*
3.18 *Piy-I 1.7*
3.19 *Kor-I 11.32; Ebe 12.5-6*
3.20 *Mat 24.33; Luk 12.36; Oro 8.10; Žak 5.9*
3.21 *Mat 19.28; Yeh 16.33*

Batakidi ka sanbandi Lawodise egilizidi se

14« Hantum Lawodise ʼegilizidi almalaykadi se :

‹ Woo nga ci hayadi ka Amin har, seede naanayntedi nda laadirntedi, ka ci Yerkoy takaraydi kul sintidi. 15Ye bay ni goydiyo. Ni si yay, ni si koron. Nda gar ni n'o yay wala n'o koron ! 16Haya ka se n'o dungu, ni si yay ni si koron, ye yeeri ni, ka kow ni ay meedi ra. 17Haya ka se n'o har : Ay ci taajir, ay noo ay bomo alman, ay si yentasu haya kul. Haya ka se ni si bay ka ni ci almisikin, ni bone, ni talka, ni dana, ni go ni gaa kon. 18Ye waaju ni nda ma day ay ga wura, ka henenndi nuune ra, hala ma hin ka kaa taajir. Ma day ay ga derbe korayyo, hala ma daabu, ma si hoobundi ka haawi. Ma day ay ga moo dor safari ka n'o yon nda ni moodiyo, hala ma guna.

19Ay ye teje, ye jukundi woodiyo kul ka ye baa. Saadi sooboy, ma ʼtuubi. 20Ay ga go ye kay huudi mee, ye kar-kar. Boro ka mom ay jinde nda a fer ganbudi, ye hirow a do, ye ŋaa a banda, a ŋaa ay banda.

21Woodi ka hin, ye ta gorondi ga ay jere ay kokoy-

a **3.12 –** *ganjidi* – Egilizidi wane boro saahintediyo, ka yakuwandi egilizi borodiyo misedi ka ganjidi go yakuwandi huudi.

gorohayadi ga, misedi ka ay hin, ay goro ay Baba jere nga kokoy-gorohayadi ga. 22Boro ka go may haŋa ma mom hayadi ka Hundedi go har Egilizidiyo se ! › »

Kokoy-gorohayadi ka go beene

4 Woodi banda, ay guna huu-mee foo fer ʻbeenedi ra. Jinde lawaldi ka ay bay ka mom, ka hima nda laati jinde, har yene : « Jiji ka kaa ne, ye ta cerbu ni hayadi ka go ta kaa woodi banda. » 2Saadi hinne ay go Hundedi kuna. A ga goo, kokoy-gorohayadi go beenedi ra, boro foo go goro kokoy-gorohayadi ga. 3Boro woodi ka go goro a ga go hima nda žasipe tondi nda sardowan tondi. Kokoy-gorohayadi baana-algoynši go wanga ga, a hima nda emerodi tondi. 4Kokoy-gorohaya waranka-cindi-taaci (24) go wanga kokoy-gorohayadi, baliki waranka-cindi-taaci (24) go goro kokoy-gorohayadiyo ga, i dam derbe korayyo, wura kokoy-fuula go i bomodiyo ga. 5Melewyo nda jindeyo nda dundumyo go fatta kokoy-gorohayadi ra. Fitila iyye go din bal kokoy-gorohayadi jine, i ci Yerkoy hunde iyyedi. 6Kokoy-gorohayadi jine, isa-berdi goo sanda digi, ka go hima nda kirisital tondi.

4.1
Mat 3.16

Hundekoyni taaci go kokoy-gorohayadi maasu nda nga wangadi ra. I ton nda mooyo, jine nda banda. 7Hundekoyni lawaldi go hima nda ganjihaya. Hundekoyni hinkantedi go hima nda haw-ije. Hundekoyni hinjantedi go may boro alwujuhu. Hundekoyni taacintedi go hima nda albaaji ka go deesi. 8Hundekoyni taacidi affoo kul go may fata iddu. I ton nda mooyo ka go i gaadiyo ga, nda i kuna here. Ciji nda jaari i si fur ka har :

« ʻHenen, Henen, Henen
Nga ci yer ʻSan Yerkoy, Hinay-kul-Koydi,
Ka cindi, ka go bara, ka go kaa ! »

9Hundekoynidiyo go jeerndi, i berndi, i dam albarka woodi se ka go goro kokoy-gorohayadi ga, woodi ka go huna jaman nda jaman. 10Saa ka i dam wooyo, baliki waranka-cindi-taacidi (24) go sujudu woodi ka goro kokoy-gorohayadi ga se, i yabudu woodi ka go huna jaman nda jaman, i warra nguyo kokoy-fuuladiyo kokoy-gorohayadi jine, i har :

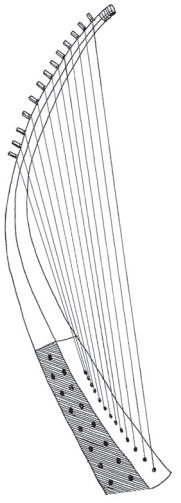
11« N'o hima nda ga, yer San, Yerkoy,
Ka duu jeeray nda beeray nda hinay.
Haya ka se ni taka haya kul,
Ni ibay kuna na i go bara,
Nga kuna na i takandi. »

Kitabdi nda Feeji-ijedi

5 Woodi banda, ay guna woodi ka go goro kokoy-gorohayadi ga. Ay guna a kanba gumodi ra kitab ka hantum go kuna here nda teray here, taamaysa iyye go a ga. 2Ay guna almalayka ka may gaabi, a kaati nda jinde ber ka har : « May ngo hima nda a ma fer taamaysadiyo, ka fer kitabdi ? » 3Wala boro foo beenedi ra, wala gandadi ga, wala gandadi cire na hin ka fer kitabdi, wala ka guna ga. 4Ay hem gumo-gumo, haya ka se boro foo na duundi ka hima nda a ma fer kitabdi, wala a ma guna ga. 5Saadi balikidiyo kuna affoo har yene : « Ma si hem. Guna, Žuda alkabiiladi ganjihayadi, Dawuda banda-ka-jumbu duu hinay, hala a ma fer kitabdi nda nga taamaysa iyyedi. »

4.11 *Diy 14.15*
5.5 *Oro 15.12; Ebe 7.14*
5.6 *Yeh 1.29*
5.9 *Kor-I 6.20; Ebe 9.12*

6Ay guna, kokoy-gorohayadi game, nda hundekoyni taacidi game, nda balikidiyo game, feeji-ije ka kay, ka ma har a koosundi. A may hilli iyye nda moo iyye, ka ci Yerkoy hunde iyyedi ka a sanba adduŋŋaadi kul ga. 7A kaa, a din kitabdi, woodi ka go goro kokoy-gorohayadi ga kanba gumodi ra. 8Saadi ka na a din kitabdi, hundekoyni taacidi nda baliki waranka-cindi-taacidi (24) sujudu feeji-ijedi jine. Affoo kul go kanba kubur foo nda wura conbuyo ka ton nda dugu, ka ci ‘isuubantediyo wane ŋaarediyo. 9I don, don taawo, i har :

Isirayel jina borodiyo kubur (5.8)

« N'o hima nda ma jow kitabdi,
Ka fer nga taamaysadiyo,
Haya ka se ni koosundi,
Ni day nda ni kuridi Yerkoy se
Adama-ije siidiyo kul, nda ciinidiyo kul, nda
borodiyo kul, nda alkabiiladiyo kul.
10Ni dam gi nda kokoyyo nda ʼsara-koosukoyyo
Yerkoy se,
I ta laamu adduŋŋaadi ga. »
11Ay guna, ay mom almalayka bobo jinde ka go wanga kokoy-gorohayadi, nda hundekoynidiyo, nda balikidiyo. Ngi aljamaadi ci jenberyo (1.000) nda jenber-woyyo (10.000) nda haya ka si hin ka kaabundi. 12I jeer jinde ka har :
« Feeji-ijedi ka koosundi go hima nda
A ma duu hinay, nda alman, nda bayray,
nda gaabi,
Nda beeray, nda jeeray, nda saabu. »
13De takaraydiyo kul ka go beenedi ra, nda gandadi ga, nda gandadi cire, nda ʼisa-honnodiyo ra, nda hayadiyo kul ka go i kuna, ye mom i har :
« Woodi ka go goro kokoy-gorohayadi ga, nda
feeji-ijedi se,
Saabu, nda beeray, nda jeeray, nda gaabi,
Ma bara jaman nda jaman ! »
14Hundekoyni taacidi go har : « Amin ! » Balikidiyo go sujudu ka yabudu.

5.10 *Piy-I 2.5*
5.11 *Ebe 12.22; Žud 1.14*
5.13 *Oro 11.36; Fil 2.10*
6.4 *Mat 10.34*

Taamaysadiyo

6 Ay guna ka feeji-ijedi fer taamaysa iyyedi kuna affoo, saadi ay mom hundekoyni taacidiyo kuna affoo. A jindedi ci sanda dundum, a har : « Kaa guna. »
2Saadi bari koray foo bangay. Woodi ka go kaaru ga go kanba tongo, kokoy-fuula noondi a se, a koy a ci hinaykoy hala a ma hin.
3Saadi ka na a fer taamaysa hinkantedi, ay mom hundekoyni hinkantedi har : « Kaa. » 4Bari tana fatta, ka ci iciray. Woodi ka go kaaru ga duu yaamar a ma kow alaafiya adduŋŋaadi ra, hala borodiyo ma koosu cere. Takuba ber noondi a se.
5Saadi ka na a fer taamaysa hinjantedi, ay mom

hundekoyni hinjantedi har : « Kaa guna. » Saadi bari bibi foo bangay. Woodi ka go kaaru ga go kanba almijan ngu kanba. 6Ay mom hundekoyni taacidi nda cere game jinde foo ka go har : « Alkama neesi foo haydi ci ˈdeniye foo. Farka-subu neesi hinja haydi ci deniye foo. Amma ma si dam albasi foo dilwil nda ˈduwẽ se. »

7Saadi ka na a fer taamaysa taacintedi, ay mom hundekoyni taacintedi jinde, a har : « Kaa guna. » 8Saadi bari booši-booši bangay. Woodi ka go kaaru ga maadi ci bun, alaakara go hanga ga. Hinay noondi i se adduɲɲaadi jemna-taacintedi ga, i ma halaci adama-ijediyo nda takuba, nda heray, nda bun, nda ganji-adabbadiyo ka go adduɲɲaadi ga.

9Saadi ka a fer taamaysa guuntedi, ay guna hundediyo ˈsara-kow-doodi cire, ka ci woodiyo ka koosundi Yerkoy ciinidi nda ngi seedeteraydi se. 10I jeer jinde ka kaati, ka har : « Yer ˈSan ˈhenente ciimi-ciimi, hala saa foo n'o batu ka dunbu-ciiti, ka banandi yer kuridi adduɲɲaa borodiyo se ? » 11Derbe ber koray noondi i kuna affoo kul se. I har i se i ma kow nguyo fara haya kayna, hala ngi goykasinediyo nda ngi ɲaa-ijediyo ma timme, woodiyo ka go hima ka bun sanda ngi.

12Ye guna saadi ka na a fer taamaysa idduntedi. Gandadi jijir, woynedi bibi sanda caaku bibi, handudi kul kaa sanda kuri. 13Beene saanaydiyo kam ganda, sanda misedi ka jeje-ɲaa ka hew ber far go kokom ngu ije firjidiyo. 14Beenedi hun dooti sanda kuru-kitab ka i kunkuni, tondidiyo nda gungudiyo kul ɲoɲo ngi nongudiyo ra.

15Adduɲɲaa kokoydiyo, boro berdiyo, saddasu jinehundiyo, taajirdiyo, hinaykoydiyo, baɲɲaadiyo nda borcindiyo, kul koy tugu tondi guusudiyo nda tondi waarudiyo ra. 16I har tondi-beryo nda tondidiyo se : *« Wa kam yer ga, wa tugu yer*[a] woodi ga ka go goro kokoy-gorohayadi ga, nda Feeji-ijedi dukurdi ga. 17Haya ka se nga dukur jaari berdi kaa, may ngo hin ka yana ? »

6.9 *Oro 1.2; Ebe 4.12*
6.10 *Luk 2.29; Piy-II 2.1*
6.11 *Ebe 11.40*
6.12 *Mat 24.29*
6.13 *Mat 24.29*
6.14 *Piy-II 3.10*
6.16 *Luk 23.30*

a **6.16** – *Oze 10.8*

Almalaykadi dam taamaysa boro 144.000 ga

7 Woodi banda, ay guna almalayka taaci, i kay
adduŋŋaadi kanje taacidi ga. I din adduŋŋaadi
hew taacidi, hala hew kul ma si far adduŋŋaadi ga,
wala •isa-honnodi ga, wala tuuri kul ga. 2Ay guna
almalayka tana, ka jiji ka hun woyne-hunay, a kanba
Yerkoy hunantedi taamaysadi. A jeer jinde ka kaati
almalayka taacidi ga, ka se na a noo yaamar i ma
si dam albasi adduŋŋaadi nda isa-honnodi. 3A har :
« War ma si dam albasi gandadi se, wala isa-honnodi
se, wala tuuridiyo se, hala yer ma dam taamaysadi
Yerkoy baŋŋaadiyo teŋediyo ga. » 4Ay mom borodiyo
hinnedi ka ga na taamaysadi hirow, jenber-jongu-nda-
woytaaci-cindi-taaci (144.000) Izirayel ijediyo siidi
kul ra :

5Žuda siidi, jenber-woy-cindi-hinka (12.000) ka i
kul taamaysa go i ga,
Ruben siidi jenber-woy-cindi-hinka (12.000),
Gad siidi jenber-woy-cindi-hinka (12.000),
6Ašer siidi jenber-woy-cindi-hinka (12.000),
Nafitali siidi jenber-woy-cindi-hinka (12.000),
Manase siidi jenber-woy-cindi-hinka (12.000),
7Simeyon siidi jenber-woy-cindi-hinka (12.000),
Lewi siidi jenber-woy-cindi-hinka (12.000),
Isakar siidi jenber-woy-cindi-hinka (12.000),
8Zabulon siidi jenber-woy-cindi-hinka (12.000),
Yusuf siidi jenber-woy-cindi-hinka (12.000),
Benžamen siidi jenber-woy-cindi-hinka (12.000)
ka i kul taamaysa go i ga.

Aljama ber ka dam derbe ber korayyo

9Woodi banda, ay guna, adama-ije aljama ber ka
boro foo si hin ka kaabu, alkabiiladiyo kul nda siidiyo
kul, nda gandadiyo kul, nda ciinidiyo kul. I kay kokoy-
gorohayadi nda Feeji-ije jine, i dam derbe ber korayyo,
tomoro-ŋaa kanbayo go i kanba. 10I jeer jinde ka har :
« Kallasi ci Yerkoy wane,
Nga ka go goro kokoy-gorohayadi ga,
Nga nda feeji-ijedi se. »
11Almalaykadiyo kul ka go kay ka wanga kokoy-
gorohayadi, nda balikidiyo nda hundekoyni taacidi,

7.1 *Mat 24.31*
7.2 *Mat 16.16*

i sujudu ngi alwujuhudi ga kokoy-gorohayadi jine, i yabudu Yerkoy, 12i har :

« Amin !
Saabu, jeeray,
Bayray, albarka, beeray,
Hinay, gaabi,
Ci Yerkoy wane, jaman nda jaman !
Amin ! »

13Balikidiyo kuna affoo jow ciini, a har yene : « Woodiyo ka go dam derbe ber korayyo, may nono, man na i hun ? »

14Ay har a se : « Ay san, n'o bay. »

A har yene : « Woodiyo ka hun torro berdi ra nono. I humay nguyo derbe berdiyo, i korayndi gi Feeji-ijedi kuridi ra. 15Woodi se na

I go Yerkoy kokoy-gorohayadi jine,
I kaadim ciji nda jaari nga huudi ra.
Woodi ka goro kokoy-gorohayadi ga go cen i ga ngu hukkumdi.
16I si ta heray koyne,
I si ta far koyne,
Woyne si ta kar gi,
Wala koron si ta duu gi.
17Haya ka se Feeji-ijedi ka go kokoy-gorohayadi maasu go ta kur gi,
Ka koy nda gi hari-hun-do ka go noo huna.
Yerkoy go ta tuusu munde kul ŋgi moodiyo ra. »[a]

7.12 Oro 11.36
7.14 Ebe 9.14; Yeh-I 1.7
7.16 Yeh 6.35
7.17 Yeh 10.11
8.2 Mat 24.31
8.3 Ebe 9.4

Taamaysa iyyentedi nda wura dugu-conbudi

8 Saadi ka na a fer taamaysa iyyentedi, dangay dam ♦beenedi ra haya ka too ler jere.

2Ay guna almalayka iyyedi ka go kay Yerkoy jine, laati iyye noondi i se.

3Almalayka tana kaa ta kay ♦sara-kow-doodi jere, a kanba wura dugu-conbu. I noo ga dugu bobo, hala a ma sara gi, nda ♦isuubantediyo kul ŋaarediyo, wura sara-kow-doodi ga, ka go kokoy-gorohayadi jine. 4Dugudi sisidi nda isuubantediyo ŋaarediyo jiji Yerkoy jine, ka hun almalaykadi kanba ra. 5Almalaykadi jow dugu-

a **7.17** – *Ezayi 25.8*

conbudi, a ton ga nda nuune ka go sara-kow-doodi ra, a duu ka warra ga adduŋŋaadi ga. Dundumyo nda jindeyo momndi, melewyo dam, dowdi jijir.

Laatidiyo

6Almalayka iyyedi ka go may laati iyyedi lelinde ka kar laati.

7Lawaldi kar laati. Gari nda nuune ka mara nda kuri, warrandi adduŋŋaadi ga. Adduŋŋaadi jemna-hinjantedi kukur, tuuridiyo jemna-hinjantedi kukur, subu firjidi kul kukur.

8Almalayka hinkantedi kar laati. Haya foo ka hima nda tondi-ber bal-balnte warrandi ʼisa-honnodi ra. Isa-honnodi jemna-hinjantedi kaa kuri. 9Takaray hundekoynidiyo jemna-hinjantedi ka go isa-honnodi ra bun, hiidiyo jemna-hinjantedi halaci.

10Almalayka hinjantedi kar laati. Saanay ber konno ka bal-bal kam ka hun beenedi ra. A kam isadiyo jemna-hinjantedi ga, nda hari-hun-do kul. 11Saanay woodi maadi ci Hottay. Haridiyo jemna-hinjantedi bere ka hottu, haridiyo wii boro bobo, haya ka se i horon.

9.1 *Luk 8.31*
9.2 *Luk 8.31*

12Almalayka taacintedi kar laati. Woynedi jemna-hinjantedi karndi, nda handudi jemna-hinjantedi nda saanaydiyo jemna-hinjantedi, hala ngi jemna-hinjantedi hirow kuboy ra. Jaaridi gaydi jemna-hinjantedi kuma, cijidi mo misedi.

13Ay go guna ra, ay mom albaaji ka go deesi beenedi maasu, a jeer jinde ka har : « Bone, bone, bone bara adduŋŋaa borodiyo se, laatiyo jindedi ka almalayka hinjadi go ta kar maaganda se ! »

9 Almalayka guuntedi kar laati. Ay guna saanay ka hun beene ka kam ganda. Guusu-berdi baasudi kalkawdi noondi a se. 2A fer guusu-berdi baasudi. De sisi fatta baasudi ra, sanda alforon ber konno sisi. Saadi baasudi sisidi dam woynedi nda hewdi kuboy ra. 3Tanganbarayo fatta sisidi ra, ka say adduŋŋaadi ga. Hinay noondi i se sanda dowdi ndontondiyo hinaydi. 4A harndi i se ka i ma si dam albasi dowdi subudi se, wala haya firji kul, wala tuuri kul, mere adama-ijediyo

ni ka teŋedi ga Yerkoy taamaysadi si. 5I duu yaamar,
a na ci i ma wii gi, amma i ma torro gi handu guu.
Torrodi ka i dam go hima nda ndonton torro, saa ka
na a bir boro. 6Jaari woodiyo, borodiyo go ta wir bun,
i si ta duu ga. I ta booni bun, bun go ta jur ka mor gi.

7Tanganbaradiyo go hima nda bariyo ka i lelinde
tangam se. Hayadi ka go i bomodiyo ga go hima nda
wura kokoy-fuula, ngi alwujuhudiyo go hima nda
adama-ije wane. 8I may hanbir ka hima nda woy
hanbir, ngi hiŋediyo go hima nda ganjihaya hiŋeyo. 9I
gandediyo daabu nda gande-guru-derbe, ngi fatadiyo
jindedi go hima nda bari bobo otorodiyo ka go jur ka
koy tangam do. 10I may daarayo nda naajiyo ka hima
nda ndonton. Ngi daaradiyo kuna na ngi hinaydi go,
ka na i torro borodiyo handu guu. 11Ngi kokoydi ci
guusu-berdi almalaykadi. ♦Alyahuudu ciini ra a maadi
ci Abaddon, ♦Girek ciini ra a maadi ci Apoliyon.[a]

12Bone lawaldi bisa. Guna, bone hinka tana go
woodi banda.

13Almalayka idduntedi kar laati. Ay mom jinde ka
9.11 hun hilli taacidi ra, ka go wura ♦sara-kow-doodi ga, ka
Luk 8.31 go Yerkoy jine. 14A har almalayka idduntedi ka go may
laatidi se : « Fer almalayka taacidi ka hawndi Efarata
isa-berdi ga. » 15De almalayka taacidi ka Yerkoy
lelinde alwakatidi, nda jaaridi, nda handudi, nda jiiri
woodi se, i ferndi hala i ma wii adama-ijediyo jemna-
hinjantedi. 16Wongu-ijediyo ka kaaru bari ci miliyõ-
jongu-hinka (200.000.000). Ay mom ngi hinnedi.

17Misedi na ay guna bariyo, ay bangayndidi kuna,
nda woodiyo ka go kaaru gi. I go may gande-guru-
derbe ka go ciray sanda nuune, nda bula sanda safir
tondi, nda kara sanda alkirbiti. Baridiyo bomodiyo go
hima nda ganjihaya bomo, nuune nda sisi nda alkirbiti
go fatta ngi meediyo ra. 18I wii adama-ijediyo jemna-
hinjantedi nda albala hinja wooyo, nuune nda sisi nda
alkirbiti, ka fatta i meediyo ra. 19Haya ka se baridiyo
hinaydi si bara ngi meediyo nda ngi daaradiyo ra. Ngi
daaradiyo go hima nda gandakorfo ka may bomo, ngi
na i torro nda borodiyo.

a **9.11 –** *Abaddon...Apoliyon* – Albiliisi maa nono ka almaanadi ci « woodi ka go halaci ».

20Adama-ije foodiyo ka albala wooyo na wii, i
na •tuubi ngi kanba goydiyo ra, ka fur ka yabudu
šaytanyo nda tooruyo, ka hinsandi nda wura nda
njorfu nda komaŋjama nda tondi nda bundu, ka si
hin ka guna, wala ka mom, wala ka dira. 21I na tuubi
ka fur boro-wii, nda kottekoyniteray, nda azzina, nda
jayteray.

Almalaykadi nda kitab ciinadi

10 Ay guna almalayka tana ka may gaabi, a junbu
ka hun beene, a daabu nda duula. Baana-
algoynši go nga bomodi ga, nga alwujuhudi go ci
sanda woyne, nga ceediyo sanda nuune ganjiyo.
2Kitab ciina ka fer go nga kanba. A kandi ngu cee
gumodi •isa-honnodi ga, nga cee waawodi go dowdi
ga. 3A jeer jinde ka kaati, sanda misedi ka ganjihaya
go wurru nda. Saadi ka a kaati, dundum iyyedi jindedi
momndi. 4Saadi ka dundum iyyedi jindedi momndi,
ay baa ka hantum, de ay mom jinde foo ka hun beene
ka har : « Daabu nda taamaysa hayadi ka dundum
iyyedi har beene, ma si hantum ga. »
5Saadi almalaykadi, ka ye guna isa-honnodi nda
dowdi ga, jeer ngu kanba gumodi beene here, 6A
jee nda woodi ka go huna jaman nda jaman, ka
taka beenedi nda haya ka go a kuna, gandadi nda
haya ka go a kuna, isa-honnodi nda haya ka go a
kuna, ka « Sarti si ta bara koyne. 7Amma handiyo
ka na almalayka iyyentedi jindedi momndi, saa ka
na a kar laatidi, Yerkoy sirridi go ta dam, misedi ka
na a har •Alhabar Boyrodi ngu baŋŋaadiyo se ka ci
annabiidiyo. »
8Jindedi ka ay bay ka mom ka hun beenedi ra, yee
ka cii ay do, a har : « Koy, jow kitab ciinadi ka fer,
ka go almalaykadi kanba, ka go kay isa-honnodi nda
dowdi ga. »
9Ay koy almalaykadi do here, ka har a se a ma n'ay
kitab ciinadi. A har yene : « Jow ga, ma gon ga, a ta
horon ni gundedi ra, amma ni meedi ra a ta kan sanda
yuu. » 10Ay din kitab ciinadi almalaykadi kanba, ay
gon ga. A kan ay meedi ra sanda yuu, amma saadi ka
ay gon ga, ay gundedi horon. 11Woodi banda i har

9.20
Diy 7.41; Kor-I 10.20
10.1
Mat 17.2
10.7
Mat 24.31; Oro 16.25

yene : « N'o hima ka dam annabiiteray koyne ganda bobo ga, nda alkabiila bobo ga, nda deene ciini bobo ga, nda kokoy bobo ga. »

Seede hinkadi

11 I n'ay kaari ka hima nda bundu, ka har : « Tun ka neesi ʼYerkoy huudi nda ʼsara-kow-doodi, ka kaabu woodiyo ka go sujudu a ra. 2Amma ʼYerkoy huudi batumadi teray heredi ma si neesi ga. Haya ka se a noondi ʼalkabiila-tanaadiyo se, ka go ta tam-tam koyra ʼhenenodi handu woytaaci-cindi-hinka (42). 3Ye ta noo ay seede hinkadi se hinay, i ma ci annabi ka dam caaku derbe, jirbi jenber-foo-nda-jongu-hinka-nda-woyduu (1.260). » 4I ci ʼzaytun-tuuri hinkadi nda fitila hinkadi, ka go kay adduŋŋaadi ʼSandi jine. 5Nda boro baa ka tooŋe gi, nuune go fatta ngi meediyo ra ka ŋaa ngi iberediyo. Nda boro go baa ka tooŋe gi, mise woo na i ta wii ga nda. 6I may hinay ka daabu beenedi, hala baana ma si kar jaaridiyo ka na i go nguyo annabiiteraydi ra. I may hinay ka bere haridiyo i ma kaa kuri, nda ka kar adduŋŋaadi nda albala sii kul, saa kul ka i baa.

11.2 *Luk 21.24*
11.6 *Luk 4.25*
11.7 *Luk 8.31*
11.8 *Ebe 13.12*
11.12 *Diy 1.9*

7Saa ka na i benndi ngi seedeteraydi, adabbadi ka go hun guusu-berdi ra, go ta tangam gi, a ta hin gi, a ta wii gi. 8Ngi bukowdiyo go ta garndi koyra berdi yoobudi ra, ka ʼHunde-Henenodi go kaati nda Sodom nda Misira. Dooti jaati na ngi Sandi kanjindi ʼsalibdi ga. 9Boroyo gandadiyo nda siidiyo, nda deene ciinidiyo, nda alkabiiladiyo kul kuna, go ta guna ngi bukowdiyo jirbi hinja nda jere, i si ta yadda ngi bukowdiyo ma hirow saaraydi ra. 10Ngi maaganda se adduŋŋaadi borodiyo go ta ŋaali, i ta garndi daame ra. I sanba cere se gomniyo, haya ka se annabi hinka wooyo hinsa ka jukundi adduŋŋaa borodiyo.

11Jirbi hinja nda jeredi banda, hunde hunante go ta hirow i ra ka hun Yerkoy do, i kay nguyo cee ga. Saadi hanburay ber go ta din woodiyo ka go guna gi. 12I mom beenedi ra jinde ber ka go har : « Wa jiji ka kaa ne ! » Saadi i jiji ka koy beene duuladi kuna, ngi iberediyo go guna gi.

13Alwakati woodi dowdi dam jijir ber, koyradi
jemna-woyntedi kam. Boro jenber-iyye (7.000) bun
dowdi jijirdi kuna, affoodiyo hanbur i saabu Yerkoy
ka go ʼbeene.
14Bone hinkantedi bisa, bone hinjantedi go kaa
a si gay.

Laati iyyentedi

15Almalayka iyyentedi kar laati. Jinde beryo
momndi beenedi ra ka har :
« Adduŋŋaadi kokoyteraydi yee yer ʼSandi se nda
nga ʼAlmasihudi.
A ta laamu jaman nda jaman. »
16Baliki waranka-cindi-taacidi (24), ka go goro Yerkoy
jine ngi kokoy-gorohayadi ga, sujudu ngi alwujuhudi
ga, i yabudu Yerkoy. 17I har :
« Yer'o dam mana albarka, yer San Hinay-kul-
Koydi,
Ka go bara, ka cindi,
Haya ka se ni din ni hinay berdi,
Ni sinti ka laamu.
18Alkabiiladiyo dukur, ni dukuraydi mo kaa.
Bukowdiyo ciiti-dunbudi alwakatidi too.
Annabiidiyo ka ci ni baŋŋaadiyo,
Nda ʼisuubantediyo, nda woodiyo ka hanbur
ni maadi,
Nda iciinadiyo nda iberdiyo kul barajidi
alwakatidi too.
Saadi woodiyo ka halaci adduŋŋaadi ma
halaci. »
19ʼYerkoy huudi ka go ʼbeenedi ra fer, Sandi
allaahidu sundukudi bangay nga huudi ra. Saadi
melewyo nda jindeyo nda dundumyo nda dow jijir
nda gari ber kul dam.

11.15
Mat 24.31;
Luk 1.33
11.19
Ebe 9.4
12.2
Gal 4.19

Woydi nda daragondi

12 ʼTaamaysa ber bangay beenedi ra : Woy ka
woynedi go daabu ga, handudi go a ceediyo
cire, kokoy-fuula ka go may saanay woy-cindi-hinka
(12) go a bomodi ga. 2A ci alhaamidu, a kaati, a go
tujur, a go hay kuubi ra. 3Taamaysa tana bangay

beenedi ra. A ga go, a ci daragon[a] ciray ber foo, ka may bomo iyye nda hilli woy (10). Nga bomodiyo mo kokoy-fuula iyye go i ga. 4Nga daaradi go bunnu beene saanaydiyo jemna-hinjantedi, a warra gi ganda. Daragondi go kay woydi ka go baa ka hay jine, hala a ma ŋaa nga ijedi, saa ka na a hay. 5A hay ije-har, ka go hima ka kur alkabiiladiyo kul nda guuru gobu. Saadi nga ijedi sanbundi Yerkoy do here, nda nga kokoy-gorohayadi do here. 6Saadi woydi jur ka koy ganji. Dooti a may nongu ka Yerkoy hinsa a se, hala i ma ŋaandi ga jirbi jenber-foo-nda-jongu-hinka-nda-woyduu (1.260).

7Yenje tun ʼbeenedi ra. Maliki nda ngu almalaykadiyo tangam daragondi. Daragondi nda ngu almalaykadiyo mo tangam, 8amma i na hin. Ngi gorodoodiyo mo na yee ka bara beenedi ra. 9I warrandi ganda, daragon berdi, gandakorfo jeenodi, ka se na i har Šaytan nda Albiliisi, woodi ka hiila adduŋŋaadi kul. A warrandi ganda, nga almalaykadiyo mo warrandi ganda a banda.

12.4 Mat 2.16
12.5 Diy 8.39
12.7 Mat 25.41; Žud 1.9
12.9 Mat 4.10; 25.41; Luk 10.18; Yeh 12.31
12.10 Piy-I 5.8
12.11 Luk 14.26; Yeh 16.33

10Saadi ay mom beenedi ra jinde ber ka har :
« Morayda Yerkoy kallasidi, nda nga hinaydi, nda
nga kokoyteraydi,
Nda nga ʼAlmasihudi laamudi kaa.
Haya ka se tejekoydi,
Woodi ka teje yer harmediyo
Ciji nda jaari Yerkoy jine
Warrandi ganda.
11I hin ga
Feeji-ijedi kuridi maaganda se,
Nda ngi seedeteraydi ciinidiyo maaganda se.
I na baa nguyo hundediyo
Wala nda i go bun.
12Woodi se beenediyo wa ŋaali,
Nda war ka go goro beenediyo ra.
Bone bara dowdi nda ʼisa-honnodi se !
Haya ka se Albiliisi junbu ka kaa war do here,
A ton nda dukur ber,
A bay ka alwakati ciina nga cindi ngu se. »

a **12.3 –** *daragon* – Ganji adabba laalo nono, ka hima nda kaaray, ka ber ka bisa ga. Woodi almaanadi ci ka a ci Albiliisi.

13Saadi ka daragondi guna ka a warrandi ganda,
a saata woydi ka hay ije-hardi. 14Saadi albaaji berdi
fata hinkadi noondi woydi se, hala a ma deesi ka koy
ganjidi ra, nga nongudi ra ka i ta hunandi ga alwakati,
alwakatiyo, nda alwakati jere, ka mor gandakorfodi.
15Saadi gandakorfodi firsi hari nda ngu meedi sanda
isa woydi banda, hala isadi ma koy nda ga. 16Saadi
dowdi faaba woydi, dowdi fer ngu meedi ka gon isadi
ka daragondi firsi nda ngu meedi. 17Saadi daragondi
dukur woydi se, a koy tangam hayadi ka cindi woydi
dumidi ra, woodiyo ka gaabu Yerkoy yaamardiyo ga,
ka go kanba Isa seedeteraydi.

Adabbadi ka fatta isa-honnodi ra

13 Ye kay ʼisa-honnodi dow taasudi ga. Saadi
ay guna adabba ka may hilli woy (10) nda
bomo iyye jiji ka fatta isa-honnodi ra. Nga hillidiyo
kokoy-fuula woy (10) go i ga, maayo go bomodiyo
beene ka go ʼwow Yerkoy. 2Adabbadi ka ay guna go
hima nda maar, nga ceediyo go hima nda ʼurs, nga
meedi ci sanda ganjihaya mee. Daragondi[a] noo ga ngu
hinaydi, nda ngu kokoy-gorohayadi, nda hinay ber.
3Ay guna nga bomodiyo kuna affoo ma har a maray
a bun, amma nga maraydi ka hima ka wii ga wow.
Adduŋŋaadi kul bara taajab kuna adabbadi banda,
4i yabudu daragondi, haya ka se a noo ngu hinaydi
adabbadi se. I yabudu adabbadi i har : « May ngo hima
nda adabbadi, may ngo hin ka tangam ga ? »

5Mee noondi a se ka na a meefutay nda a wow
Yerkoy, hinay noondi a se a ma tangam handu
woytaaci-cindi-hinka (42). 6Saadi a fer mee ka wow
Yerkoy ka wow nga maadi, nda nga hukkumdi nda
woodiyo ka go goro ʼbeenedi ra. 7Hinay noondi a se a
ma tangam ʼisuubantediyo, a ma hin gi. A duu hinay
siidiyo, nda alkabiiladiyo nda deene ciinidiyo kul,
nda gandadiyo kul ga. 8Saadi adduŋŋaadi borodiyo
kul yabudu ga, woodiyo ka maadiyo na hantumndi
feeji-ijedi ka koosundi huna kitabdi ra ja adduŋŋaadi
arrasasudi na sinji.

12.17 *Yeh 14.15*
13.4 *Tes-II 2.4*
13.8 *Mat 25.34; Yeh 1.29*

a **13.2 –** *daragon* – Ganji adabba laalo nono, ka hima nda kaaray, ka ber ka bisa ga. Woodi almaanadi ci ka a ci Albiliisi.

9Boro ka go may haŋa, ma mom !
10Boro ka koy nda boro tamteray ra,
Go ta koy tamteray ra,
Boro ka wii nda takuba
Go hima ka wiindi nda takuba.
Woo nga ci isuubantediyo suburdi nda ngi naanaydi.

Adabbadi ka fatta dowdi ra

11Saadi ay guna adabba tana foo go jiji ka hun dowdi ga a may hilli hinka ka hima nda feeji-ije wane, a cii sanda daragon. 12A goy nda hinaydi kul ka adabba lawaldi go may nga jine, a dam mise ka na adduŋŋaa borodiyo kul ma yabudu adabba lawaldi, ka maraydi go hima ka wii ga, a wow. 13A dam ♦taamaysa alhikimante beryo, wala nuune a jumndi ga ka hun beene ka kamndi ga ganda, borodiyo go guna ga. 14A hiila adduŋŋaa borodiyo nda taamaysa alhikimantediyo ka noondi a se a ma dam adabbadi jine, ka har adduŋŋaa borodiyo se i ma dam tooru ka hima nda adabbadi ka takubadi maray amma a go huna. 15A noondi a se a ma hunandi adabbadi toorudi, hala tooru ma cii, a duu ka dam mise ka na woodiyo kul ka si yabudu toorudi ma wiindi. 16A dam mise ka na borodiyo kul iciina nda iber, taajir nda talka, borcin nda baŋŋa, ma duu taamaysa ngi kanba gumodi wala ngi teŋedi ga, 17nda mo ka boro foo ma si hin ka day wala ka neere, nda adabbadi taamaysadi, wala nga maadi, wala nga maadi alhisabdi si a ga.

13.10 *Ebe 6.12*
13.13 *Mat 24.24; Luk 9.54*
13.14 *Tes-II 2.9*

18Woo nga ci bayraydi. Boro ka go may lakal ma kaabu adabbadi alhisabdi. Haya ka se adama-ije alhisab nono, nga alhisabdi ci jongu-iddu-nda-woyduu-cindi-iddu (666).

Feeji-ijedi nda boro jenber-jongu-nda-woytaaci-cindi-taaci

14 Ye honno, de a ga go, feeji-ijedi go kay Siyon tondi-berdi ga, nga nda boro jenber-jongu-nda-woytaaci-cindi-taaci (144.000), ka ga na nga maadi nda nga Baba maadi go hantumndi ngi teŋediyo ga. 2Ay mom jinde foo ka hun beene, a hima nda hari ber jinde, sanda dundum ber. Jindedi ka ay bara ka mom

ci sanda kuburkarkoyyo ka kar kuburyo. 3I don bayti
taawo kokoy-gorohayadi jine, nda hundekoyni taaci
nda balikidiyo jine. Boro foo si hin ka jente baytidi,
nda a na ci boro jenber-jongu-nda-woytaaci-cindi-
taaci (144.000), ka dayndi addu ŋ ŋaadi ra. 4I na ci
bara woodiyo ka na jiibindi nguyo bomo woydiyo
banda, haya ka se i si bay woy, i hanga feeji-ijedi
nongu kul ka na a koy. I dayndi adama-ijediyo nda
cere game, i ci sanda hejay lawal Yerkoy nda feeji-
ijedi se. 5Tangari na bay ka garndi ngi meediyo ra,
haya ka se ifutu foo si i ga.

Almalayka hinjadi

6Ay guna almalayka foo ka go deesi beenedi maasu,
a may ˙Allinjil abadante, hala a ma har ga addu ŋ ŋaa
borodiyo se, alkabiiladiyo kul se, siidiyo kul, nda
deene ciinidiyo kul, nda gandadiyo kul borodiyo se.
7A jeer jinde ka har : « Wa hanbur Yerkoy, wa saabu
ga, haya ka se nga ašara-dunbu alwakatidi kaa. Wa
sujudu woodi ka taka beenedi nda gandadi, nda ˙isa-
honnodi, nda hari hun doodiyo. »

8Itana foo, almalayka hinkante kaa, a har : « A kam,
a kam, Babilon berdi, ka ŋindi ngu azzina ˙duwẽdi
alkabiiladiyo kul se nda laala ! »

9Saadi itana, almalayka hinjante hanga gi, a jeer
jinde ka har : « Boro ka go yabudu adabbadi nda
nga toorudi, ka yadda taamaysa ngu teŋedi nda ngu
kanbadi ga, 10nga mo go ta ŋin Yerkoy dukuraydi wane
duwẽdi, ka mundi nga dukuray potidi ra ŋaami kul si
a ra, a ta laajaaba nuune nda alkirbiti ra, almalayka
˙henenodiyo nda feeji-ijedi jine. 11Ngi laajaaba sisidi
go jiji hala abada. I si ta duu hinjam ciji wala jaari,
woodiyo ka go yabudu adabbadi nda nga toorudi, nda
boro kul ka yadda nga maadi taamaysadi. » 12Ne na
˙isuubantediyo dorkotodi goo, ka go kanba Yerkoy
yaamardiyo, i naanay Isa.

13Ay mom beenedi ra jinde foo ka har : « Hantum :
Ŋaali bara woodiyo se ka bun i naanay yer ˙Sandi
ja morayda. »

Hundedi har : « Nga, hala i ma hinjam ngi goydiyo
ra, haya ka se ngi goydiyo go hanga gi. »

14.4
Kor-II 11.2; Žak 1.18
14.5
Yeh 1.47; Efe 5.27; Piy-I 2.22
14.12
Yeh 14.15; Ebe 6.12
14.13
Kor-I 15.18; Tes-I 4.16

Dowdi hejaydi

14Ye honno, de a ga go, duula ber koray, *duuladi beene boro go goro ka hima nda adama-ije,*[a] ka bomodi kokoy wura-fuula go, garja mee kaano go a kanba. 15Almalayka foo fatta ʼYerkoy huudi ra, a jeer jinde ka cii woodi ka goro duuladi ga do : « Warra garjadi, ma hejay, haya ka se hejay alwakatidi too, ja adduŋŋaadi hejaydi nin. » 16Saadi woodi ka go goro duuladi ga warra ngu garjadi adduŋŋaadi ga. Saadi adduŋŋaadi hejayndi.

17Almalayka tana foo fatta Yerkoy huudi ra ka go ʼbeenedi ra, nga mo go may garja mee kaano. 18Almalayka tana foo ka duu hinay nuune ga, fatta ʼsara-kow-doodi ra, a jeer jinde ka cii woodi ka may garja kaanodi do, ka har : « Warra garja kaanodi, ma dunbu adduŋŋaadi ʼrezẽ faridi ijediyo, haya ka se adduŋŋaadi rezẽdiyo nin. » 19Saadi almalaykadi warra ngu garjadi adduŋŋaadi ga, a dunbu adduŋŋaadi rezẽ faridi, a warra hayadi ka a dunbu rezẽ musay doodi ra, ka ci Yerkoy wane dukuraydi ra. 20Rezẽdi tam-tamndi rezẽ musay doodi ra koyradi banda. Kuri fatta nongudi ra, hala a too baridiyo aljamdiyo haya ka go too kilometer jongu-hinja (300).

14.14 *Mat 17.5*
14.15 *Mar 4.29*
14.20 *Ebe 13.12*

Almalayka iyyedi ka kanba alkataw iyyedi

15 Saadi ay guna beenedi ra ʼtaamaysa foo, iber nda ijeero : Almalayka iyye, ka go kanba alkataw iyye, ikokorodiyo, haya ka se Yerkoy go timmendi ngu dukuraydi ngi kuna. 2Ay guna ʼisa-honno ka ci sanda digi, ka mara nda nuune, nda woodiyo ka hin adabbadi, nda nga toorudi, nda nga maadi alhisabdi, i kay digi isa-honnodi ga, i kanba Yerkoy kuburyo. 3I don Muusa ka ci Yerkoy baŋŋaadi baytidi, nda feeji-ijedi baytidi i har :

« Ni goydiyo ci iberyo nda ijeeroyo,
Yer ʼSan Yerkoy Hinay-kul-Koydi !
Ni fondodiyo go ʼtenje i ci ciimi,
Ya alkabiiladiyo kul Kokoy !
4May nga si hanbur, yer San,

a **14.14** – *Daniyel 7.13*

May nga si ta saabu ni maadi ?
Bara ni foo ngo ʼhenen.
Alkabiiladiyo kul
Ngo ta sujudu ni jine,
Haya ka se ni goy tenjentediyo gunandi. »

5Woodi banda, ay guna, ʼYerkoy huudi hukkumdi wane seedeteraydi ferndi beenedi ra. 6Saadi almalayka iyyedi ka go kanba alkataw iyyedi fatta Yerkoy huudi ra, i dam lin derbe henenoyo, naraynte, i may wura hawkuna ngi gandediyo ga. 7Hundekoyni taacidiyo kuna affoo noo almalayka iyyedi se wura conbu iyye, ka ton nda Yerkoy ka go huna abada wane dukuraydi. 8Yerkoy huudi ton nda sisi, Yerkoy jeeraydi nda nga hinaydi maaganda se. Saadi boro foo si hin ka hirow Yerkoy huudi ra hala almalayka iyyedi wane alkataw iyyedi ma timme.

Yerkoy dukuraydi conbu iyyedi

16 Saadi ay mom jinde ber foo ka hun ʼYerkoy huudi ra, ka har almalayka iyyedi se : « Wa koy, wa mun addunnaadi ga Yerkoy dukuraydi conbu iyyedi. » 2Lawaldi koy, a mun ngu conbudi addunnaadi ga. Saadi funsu dooro hotto kar borodiyo ka ga na adabbadi taamaysadi go i yabudu nga toorudi se.

3Ahinkantedi mun ngu conbudi ʼisa-honnodi ra. A kaa kuri, sanda bukow wane. Hundekoynidiyo kul bun, woodiyo kul ka go isa-honnodi ra.

4Ahinjantedi mun ngu conbudi isadiyo ra nda hari hun doodiyo ra. Saadi i kul kaa kuri. 5Saadi ay mom haridiyo almalaykadi ka har :

« N'o ʼtenje, ni ka go bara, ni ka cindi ka bara,
Ni ci ʼIhenenodi, haya ka se ni dunbu-ciiti woo.
6Haya ka se i mun ʼisuubantediyo nda annabiidiyo kuridiyo,
Ni noo gi kuri i ma nin : I hima nda ga. »

7Ay mom ʼsara-kow-doodi ra jinde foo ka go har :

« Nga, Yer ʼSan Yerkoy Hinay-kul-Koydi,
Ni ciiti-dunbudiyo ci ciimi, i tenje. »

8Itaacintedi mun ngu conbudi woynedi ga. Saadi

15.5 *Mat 3.16*
16.6 *Luk 11.49-51*

yaamar noondi a se a ma kukur adama-ijediyo nda nuune. 9Saadi koron ber kukur adama-ijediyo, i ʼwow Yerkoy maadi nga ka go may hinay alkataw wooyo ga, amma i na ʼtuubi ka saabu ga.

10Aguuntedi mun ngu conbudi adabbadi wane kokoy-gorohayadi ga. Saadi nga kokoyteraydi hirow kuboy ra, saadi adama-ijediyo nam nguyo deene nda tujur, 11saadi i wow Yerkoy ka go ʼbeenedi ra, ngi tujurdiyo nda ngi funsudiyo maaganda se, amma i na tuubi ngi goydiyo ra.

12Almalayka idduntedi mun ngu conbudi, Efarata isa-berdi ga. Saadi nga haridi koo, hala kokoydiyo ka go hun woyne-hunay fondodi ma lelinde. 13Saadi ay guna šaytan jiibo hinja ka hima nda koronbatayo go fatta daragondi[a] meedi ra, nda adabbadi meedi ra, nda tangari-annabiidi meedi ra. 14Haya ka se šaytanyo hundeyo nono, ka go dam ʼtaamaysa alhikimanteyo, i koy adduɲɲaadi kokoydiyo kul do here, hala i ma mara, Yerkoy ka ci Hinay-kul-Koydi jaari berdi wane tangamdi se.

16.14 Mat 24.14, 24; Tim-I 4.1

15« A ga go, ye ta kaa sanda jay. Ɲaali bara woodi se ka hawjay, ka gaabu ngu derbediyo ga, hala a ma si dira ngu gaa kon, nga haawidi ma si gunandi ! »

16.15 Luk 12.37, 39

16I mara gi dooti ka se na i har Ebere ciini ra Harmagedon.

16.17 Efe 2.2

17Almalayka iyyentedi mun ngu conbudi hewdi ra. Saadi jinde ber foo fatta Yerkoy huudi nda kokoy-gorohayadi ra a har : « A dam ! »

16.18 Mat 24.21

18Saadi melewyo dam, jindeyo momndi, dundumyo dam, dow jijir beryo dam. Woo hinne dow jijir na bay ka dam ja adama-ije goro adduɲɲaadi ra. 19Koyra berdi jemnandi jemna hinja, alkabiiladiyo koyradiyo kam, saadi Yerkoy hungu Babilon berdi, hala a ma noo ga ʼduwẽ potidi ka ci nga dukuray berdi. 20Saadi gungudiyo kul dere, tondi-berdiyo na yee ka gunandi. 21Saadi gari ber, ka gari ijediyo tinndi go too kilo woytaaci (40) kam borodiyo ga ka hun beene. Saadi borodiyo wow Yerkoy, garidiyo alkatawdiyo se, haya ka se i ci alkataw ka hinsa ka ber.

---

a **16.13 –** *daragon* – Ganji adabba laalo nono, ka hima nda kaaray, ka ber ka bisa ga. Woodi almaanadi ci ka a ci Albiliisi.

Woydi ka go goro adabbadi ga

17 Woodi banda almalayka iyyedi ka kanba conbu
iyyedi kuna affoo kaa ta cii ay do, a har :
« Kaa, ye ta cerbu ni woy-kuuru berdi ka go goro
hari berdiyo ga wane ciiti-dunbudi. 2Nga banda na
addu ŋ ŋ aadi kokoydiyo noo nguyo bomo azzina se,
nga wane alfasikiteray ʼduwẽdi na addu ŋ ŋ aa borodiyo
sakkar nda. »

3A jow ay, Hunde kuna ka koy nda ay ganjidi ra.
Saadi ay guna woy foo ka go goro adabba ciray foo
ga ka may bomo iyye nda hilli woy (10), a ton nda
maayo ka go ʼwow Yerkoy. 4Woy woodi go dam derbe
ciray nda ekarlat derbe, a taaram nda wura, nda
tondi alkadarnteyo nda hiiri. Wura poti go a kanba
ka ton nda goy jaasoyo nda nga woy-kuuruteray
jiibidiyo. 5Maa foo go hantum nga te ŋ edi ga :

« SIRRI
BABILON IBERDI
ADDU Ƴ Ƴ AADI ALFASIKITERAYDIYO
NDA NGA GOY JAASODIYO Ƴ AADI. »

17.8
Luk 8.31

6Ay guna woy woodi, a sakkar nda ʼisuubantediyo
kuridi nda Isa seededi yo kuridi. Saadi ka ye guna ga,
ay ton nda bomo-haway ber.

7Saadi almalaykadi har yene : « Ma se ni bomo
go haw ? Ye ta har mana woydi nda adabbadi ka ga
na a goro ka may bomo iyyedi nda hilli woydi (10)
wane sirridi. 8Adabbadi ka ni guna cindi ka bara, a si
bara koyne. A hima ka jiji ka hun guusu-berdi ra, ka
koy halacidi do. Addu ŋ ŋ aadi borodiyo, woodiyo ka
maadi na hantumndi huna kitabdi ra ja addu ŋ ŋ aadi
arrasasudi han, bomo go ta haw saa ka na i guna
adabbadi, haya ka se a cindi ka bara, a na cindi, a ta
yee ka bangay.

9Ne na lakaldi go ka may bomo-feeray. Bomo iyyedi
ci tondi-ber iyye ka ga na woydi go goro. 10I ci kokoy
iyye bomoy : i guu kam, a foo go bara, affoodi na kaa
jina, saa ka na a kaa mo, a hima ka dam alwakati
kayna. 11Adabbadi ka bay ka bara, ka na cindi koyne,
nga jaati ci kokoy yaahante, a go kaabundi iyyedi ra,
jina a ta koy halacidi do.

12Hilli woydi (10) ka ni guna ci kokoy woy (10),
ka na duu kokoyteray jina, amma i duu kokoy hinay
ler foo ka yana adabbadi. 13I ci anniya foo, i noo
nguyo hinaydi nda ngi laamudi adabbadi se. 14I ta
tangam feeji-ijedi, feeji-ijedi go ta hin gi, haya ka se
a ci sandiyo kul ʻSandi, a ci kokoydiyo kul Kokoydi,
woodiyo ka kaatindi, isuubantediyo, naanayntediyo
ka go a banda bomoy go ta hin. »

15A duu ka har yene : « Haridiyo ka ni guna ka
ga na woy-kuurudi go goro, ci gandayo alkabiila
aljamaayo, nda deene ciiniyo. 16Hilli woydi (10) ka
ni guna nga nda adabbadi go ta konno woy-kuurudi,
i ta hoobundi ga ka kayndi ga a gaa kon, ka ŋaa
nga hamdi, ka kukur ga nda nuune. 17Haya ka se
Yerkoy dam ngi binediyo ra i ma goy ngu anniyadi,
i ma may anniya foo, i ma noo nguyo kokoyteraydi
adabbadi se, hala Yerkoy ciinidiyo ma tabati. 18Woydi
ka ni guna, ci koyra berdi ka laamu adduŋŋaa
kokoydiyo. »

17.14 *Mat 22.14; Yeh 16.33; Tim-I 6.15*
17.17 *Kor-II 8.16*
18.4 *Kor-II 6.17*

Babilon kamdi

18 Woodi banda, ay guna almalayka foo junbu ka
hun beenedi ra, a may hinay, nga jeeraydi dam
annuura adduŋŋaadi ra. 2A jeer jinde, ka har :

« A kam, a kam, Babilon berdi !
A kaa šaytanyo gorodo,
Dooti ka hunde jiibo
Nda cirow jiibo jaasodiyo go garndi,
3Haya ka se alkabiiladiyo kul ŋin
Nga azzina ʻduwẽdi wane laaladi,
Adduŋŋaadi kokoydiyo hanga ga nga azzina ra
adduŋŋaadi maamalakoydiyo ka taajiryo
nda nga tarrahadi wane hinaydi. »
4Ay mom jinde foo ka hun beene ka har :
« Ay boroyo, wa fatta ka hun a kuna,
Hala war ma si koy goy nga junubudiyo,
War baa foo ma si garndi nga alkatawdiyo ra.
5Haya ka se nga junubudiyo mara cere ga
hala beene,
Saadi Yerkoy hungu nga goyfutudiyo.
6Wa bana ga misedi ka a bana nda,

War ma duu ka baraji ga nda nga goydiyo
cille hinka,
Potidi ka kuna na a mun, wa mun a se woodi
cille hinka.
7Misedi ka na a jeer ngu bomo nda ka huna
tarraha kuna
Woodi hinne tujur nda bine-hemay na war
ma noo ga.
Haya ka se a har ngu binedi ra :
‹ Ye goro ay ci kokoy-woydi, ay na ci tiyaw-
woy far,
Ay si ta guna bine-hemay far ! ›
8Woodi maaganda se, jaari foo kuna, alkataw
wooyo go ta kaa,
Bun nda bine-hemay nda heray,
Nuune go ta kukur ga.
Haya ka se, ♦Sandi ka ci Yerkoy ka dunbu-ciiti
go may hinay. »
9Adduŋŋaadi kokoydiyo kul, ka hanga ga nga alfasikiteraydi nda nga tarrahadi ra, go ta hem, ka wurru nga maaganda se, saa ka na i guna nga kukurdi sisidi. 10I ta kay nongu mooro, nga tujurdi hanburay ra, i ta har :

18.13
Tim-I 1.10

« Ni bone ! Ni bone ! Koyra berdi,
Babilon koyradi ka may hinay !
Ler foo kuna ni ciiti-dunbudi kaa ! »
11Adduŋŋaadi maamalakoydiyo go hem i go bine-hemay ra nga maaganda se, haya ka se boro foo si day ngi jinaydiyo, 12jinayyo ka ci wura, nda njorfu, nda tondi hiiriyo, nda hiiriyo, nda sukka haabu-baano, nda sukka ciray, nda sukka alharru, nda sukka ekarlat, nda bundu hew kaano siidiyo kul, nda tarkunde hiŋe jinay siidiyo kul, nda bundu alkadarntediyo sii kul, nda komaŋjama, nda guuru, nda marbur, 13nda alkalfa, nda laatikolo, nda ♦mir, nda dugu, nda duwẽ, nda dilwil, nda alkama hamni baano, nda alkama, nda adabbayo, nda feejiyo, nda bariyo, nda otoroyo, nda baŋŋa nda boro hundeyo.
14« Tuuri-ijediyo ka nin ka ni hundedi go
baa mor ni.
Haya boyro addawlantediyo kul

Ka go kan dere mana,
Ni si yee ka duu gi. »
15Haya wooyo neerekoydiyo, ka woodi dam nda
taajiryo, go ta kay nongu mooro, nga jukundidi
hanburaydi se. I ta hem i ta cindi bine-hemay ra, 16i
ta har :
« Bone ! Bone ! Koyra berdi,
Ka cindi ka dam haabu-baano derbe nda derbe
ciray nda ekarlat
A taaram nda wura nda tondi hiiri
alkadarnteyo nda hiiriyo !
17Ler foo kuna alman woo hinne kul hasara ! »
Hii jurndikoydiyo nda hiikoydiyo kul ka go koy nda
dooti here, laptodiyo nda woodiyo kul ka go goy ʼisa-
honnodi ga go kay nongu mooro. 18I kaati ka har saa
ka i guna nga kukurdi sisidi : « Koyra foo ngo hima
nda koyra berdi ? » 19I warra nguyo bomodiyo ga dow,
i hem, i cindi bine-hemay ra, i kaati i har :
« Bone ! Bone ! Koyra berdi
Ka nga mayraydi ra woodiyo ka go may hii
berdiyo isa-honnodi ga
Ler foo kuna a halaci ! »

20« ʼBeene, ma ɲaali a ga !
War mo, ʼisuubantediyo, ʼdiyayo, annabiiyo,
Wa ɲaali a ga ! Haya ka se Yerkoy noo war, war
alhakudi ka dunbu nga ciitidi. »
21Saadi almalayka hinaykoyni foo jow tondi ka
hima nda fufu-tondi, a warra ga isa-honnodi ra, a har :
« Mise woo na Babilon
Go ta warrandi nda gaabi,
Koyra berdi, a si yee ka duundi.
22I si yee ka mom ni do
Kuburkarkoyyo jinde, nda hooraykoyyo, nda
kullukoyyo, nda laatikarkoyyo.
Assanaa goykoy sii kul
Si yee ka duundi ni do,
Fufu-tondi jinde
Si yee ka momndi ni do,
23Fitila gay kul si ta naray ni do koyne,
Suttan-har nda suttan-woy jinde

Si yee ka momndi ni do
Haya ka se ni maamalakoydiyo bara ka ci
adduŋŋaadi boro berdiyo,
Haya ka se alkabiiladiyo kul na ni derendi nda
ni kottediyo.
24Haya ka se i gar ni do annabiidiyo nda
isuubantediyo
Nda woodiyo kul ka koosundi adduŋŋaadi ra
kuridiyo. »

Saabuyo

19 Woodi banda, ay mom beenedi ra sanda aljama
jinde ber foo ka go har :
« Aleluya ![a]
Kallasidi, jeeraydi nda hinaydi ci Yerkoy wane,
2Haya ka se nga ciiti-dunbudi ci ciimi i •tenje,
Bara a dunbu woy-kuuru berdi ciiti
Ka go derendi adduŋŋaadi nda ngu
alfasikiteraydi,
A banandi ga ngu baŋŋaadiyo kuridi ka kooli ga
a kanba. »
3I yee ka har koyne :
« Aleluya !
Jina nga sisidi go jiji hala abada. »
4Saadi baliki waranka-cindi-taacidi (24) nda hundekoyni taacidi gunkuma ka sujudu Yerkoy se ka go goro kokoy-gorohayadi ga, i har :
« Amin ! Aleluya ! »
5Jinde foo hun kokoy-gorohayadi ga, a har :
« Wa saabu Yerkoy,
War kul ka ci nga baŋŋaadiyo,
War ka go hanbur ga
Iciina nda iber ! »
6Saadi ay mom sanda aljama ber jinde, sanda hari beryo jinde, sanda dundum ber jinde, ka go har :
« Aleluya !
Haya ka se yer •San Yerkoy Hinay-kul-Koydi
hirow ngu laamudi ra.

18.24
Mat 23.35

a **19.1 –** *Aleluya* – Alyahuudu ciini nono, nga almaanadi ci « Wa saabu Abadantedi ! ».

7Yer ma ŋaali, yer ma gaafeeray ka saabu ga,
Haya ka se feeji-ijedi suttanteraydi kaa,
Nga wondedi lelinde. »
8A noondi a se a ma dam haabu-baano derbe,
Naraynte, heneno.
(Haya ka se lin sukka baano derbe ci ʼihenenodiyo goy tenjentediyo.)

9Saadi almalaykadi har yene : « Hantum : ‹ Ŋaali bara woodiyo se ka kaatindi i ma sawa nda feeji-ijedi suttanteraydi ŋaandidi ! › » Woodi banda a har yene : « Ciini wooyo ci Yerkoy ciini ciimi-ciimi. »

10Ay kam nga ceediyo do ka sujudu, amma a har yene : « Ma si dam woodi ! Ay ci ni nda ni harmediyo ka go may Isa seedeteraydi wane goykasine, sujudu Yerkoy se haya ka se Isa seedeteraydi ci annabiiteray hundedi. »

Woodi ka go goro bari koraydi ga

19.7 Mat 22.2; Efe 5.32
19.9 Luk 14.15
19.10 Diy 10.25-26
19.11 Mat 3.16
19.13 Yeh 1.1
19.15 Tes-II 2.8
19.16 Tim-I 6.15

11Saadi ay guna ʼbeenedi fer, de, bari koray foo bangay. Woodi ka go goro a ga maa ci Naanayntedi nda Laadirntedi, a dunbu-ciiti, a tangam nda ʼtenje. 12Nga moodiyo ci sanda nuune deelemyo, kokoy-fuula bobo go nga bomodi ga. A may maa ka hantumndi, ka boro foo si bay, nda a na ci nga jaati. 13A dam burmusu ka sufandi kuri ra. Nga maadi ci Yerkoy ciinidi. 14Wongudiyo ka go beenedi ra go hanga ga bari korayyo ga, i dam haabu-baano derbe koray heneno. 15Takuba kaano ngo fatta a meedi ra, ka kar alkabiiladiyo, *a kur gi nda guuru gobu,*[a] a ta tam-tam ʼduwẽ ʼrezẽ musay doodi ka ci Yerkoy Hinay-kul-Koydi wane dukuraydi. 16Nga burmusudi nda nga makadi ga, maa foo hantumndi : « Kokoydiyo kul Kokoy nda sandiyo kul ʼSan. »

17Saadi ay guna almalayka ka kay woynedi ra. A jeer jinde ber, ka har cirowdiyo kul ka go deesi beenedi maasu se : « Wa kaa, wa mara, ŋaandi berdi ka Yerkoy dam war se, 18hala war ma ŋaa kokoydiyo hamdi, nda saddasu amirdiyo hamdi, nda woodi

a **19.15** – *Zabur 2.9*

ka may hinay hamdi, nda baridiyo nda woodiyo ka goro i ga hamdi, nda i kul hamdi, borcindiyo nda baŋŋaadiyo, iciina nda iber. »

19Saadi ay guna adabbadi, nda adduŋŋaa kokoydiyo, nda ngi wongu-ijediyo mara hala i ma tangam woodi ka go goro baridi nda nga wongu ijedi ga. 20Saadi adabbadi dinndi, nga nda tangari-annabiidi, ka dam nga jine taajabdiyo ka na a derendi nda woodiyo ka jow adabbadi taamaysadi ka yabudu nga toorudi. I kul warrandi i huna nuune nda alkirbiti bangudi ra. 21Saadi itanaadiyo takubadi ka fatta woodi ka kaaru baridi meedi ra wii gi. Saadi cirowdiyo kul kungu ngi hamdiyo ra.

Jiiri jenber-foodi (1.000)

20 Woodi banda ay guna almalayka foo junbu ka hun beene, ka may guusu-berdi kalkawdi, nda galanga ber ka go a kanba. 2A din daragondi,[a] gandakorfo jeenodi, ka ci šaytan a ci Albiliisi, a haw ga hala jiiri jenber-foo (1.000). 3A warra ga guusu-berdi ra, a daabu, a dam taamaysa meedi ga ka go a beene, a ma si hoondi alkabiiladiyo koyne hala jiiri jenber-foodi (1.000) ma timme. Woodi banda, a ta ferndi alwakati kayna. 4Woodi banda ay guna kokoy-gorohayayo. Woodiyo ka go goro i ga hinay noondi i se i ma dunbu-ciiti. Ay guna woodiyo ka bomo na i koti Isa seedeteraydi nda Yerkoy ciinidi maaganda se wane hundediyo, nda woodiyo ka na yabudu adabbadi wala nga toorudi, ka na yadda nga taamaysadi ngi teŋedi nda ngi kanbadi ga. I yee ka huna i laamu ♦Almasihu banda Jiiri jenber-foo (1.000). 5Bukow foodiyo na huna hala jiiri jenber-foodi timme (1.000). Woodi ci bukowdiyo yee ka huna lawaldi. 6Ŋaalinte nda ♦henenteyo ci woodiyo ka go bukowdiyo ka lawal ka yee ka huna ! Bun hinkantedi si may i ga hinay, amma i ta kaa Yerkoy nda ♦Almasihu wane ♦sara-koosukoyyo i ta laamu a banda jiiri jenber-foo (1.000).

19.20 *Mat 24.24*
20.1 *Luk 8.31*
20.2 *Mat 4.10; Piy-II 2.4*
20.3 *Mat 27.66*
20.4 *Mat 19.28; Ebe 4.12*
20.5 *Luk 14.14; Fil 3.11; Tes-I 4.16*
20.6 *Piy-I 2.5*

a **20.2 –** *daragon* – Ganji adabba laalo nono, ka hima nda kaaray, ka ber ka bisa ga. Woodi almaanadi ci ka a ci Albiliisi.

Yerkoy go dunbu Albiliisi ciitidi

7Saa ka na jiiri jenber-foodi timme (1.000),
Albiliisi go ta fatta nga kasadi ra. 8A ta fatta
ka hoondi alkabiiladiyo ka go adduŋŋaa kanje
taacidi ra, Gogu nda Magogu, hala a ma mara gi
wongudi se, ngi aljamaadi ci sanda ʼisa-honnodi
dow taasudi. 9I jiji adduŋŋaadi kul beene, i wanga
ʼisuubantediyo gaadi nda koyradi ka go hinsa ka
baandi. Amma nuune foo hun Yerkoy do beene, ka
ŋaa gi. 10Albiliisi ka go hoondi gi warrandi nuune nda
alkirbiti bangudi ra, dooti ka adabbadi nda tangari-
annabiidi go. I ta laajaabandi ciji nda jaari, hala
abada.

Yerkoy go dunbu bukowdiyo ciitidi

20.8 *Ebe 11.12* **20.12** *Mat 16.27; Luk 10.20* **20.13** *Mat 16.27* **20.14** *Kor-I 15.26* **21.1** *Piy-II 3.13* **21.2** *Ebe 11.10* **21.3** *Kor-II 6.16* **21.4** *Kor-I 15.26; Kor-II 5.17*

11Woodi banda ay guna kokoy-gorohaya koray ber,
nda woodi ka goro a ga. Beene nda ganda kul jur ka
hun a jine, gorodo na duundi i se koyne. 12Ay guna
bukowdiyo, iciinadiyo nda iberdiyo, ka go kay kokoy-
gorohayadi jine. Kitabyo ferndi. Kitab tana foo ferndi,
woodi ka ci huna kitabdi. Saadi bukowdiyo ciiti-
dunbu affoo kul nga goydiyo ga, ka hanga hayadiyo
ka hantumndi kitab wooyo ra. 13ʼIsa-honnodi noo
ngu bukowdiyo ka cindi a kuna, bun nda alaakara
noo bukowdiyo ka cindi i kuna. Affoo kul nga ciiti-
dunbu misedi ka ci nga goydiyo. 14Saadi bun nda
alaakara kul warrandi nuune bangudi ra. Woo ci bun
hinkantedi, nuune bangudi. 15Boro kul ka maa na
hantumndi huna kitabdi ra warrandi nuune bangudi
ra.

Žeruzalem taawodi

21 Woodi banda ay guna ʼbeene taawo nda
ganda taawo, haya ka se beene lawaldi nda
ganda lawaldi dere, ʼisa-honnodi na cindi. 2Ay guna
koyra henenodi, a junbu ka hun beene Yerkoy jere,
Žeruzalem taawodi, a lelinde sanda suttan-woy ka
taaram ngu suttan-hardi se. 3Ay mom jinde ber foo
ka hun beene ka har : « Yerkoy hukkumdi go nga nda
borodiyo ! A ta goro i game, i ta kaa nga alkabiila,
saadi Yerkoy jaati go i banda. 4*A ta tuusu munde*

kul ngi moo,[a] bun si ta bara koyne, bine-hemay si ta bara, koyne, wala wurru, wala tujur, haya ka se haya lawaldiyo dere. »

5Saadi woodi ka goro kokoy-gorohayadi ga har : « A ga go, ye taawondi hayadiyo kul. » A duu ka har : « Hantum, haya ka se ciini wooyo go may naanay, i ci ciimi. »

6A har yene : « A damndi ! Ay ci Alifa nda Omega[b], lawaldi nda kokordi. Boro ka far ye noo ga huna hari-hun-do, yaada. **7**Boro ka hin go ta kaaya haya wooyo. Ye ta kaa nga ˙Koy, a ta kaa ay ije. **8**Amma derentediyo, woodiyo ka si naanay, ijaasantediyo, boro-wiikoydiyo, alfasikidiyo, kottekoynidiyo, tooru yabudukoydiyo, nda tangarikomdiyo kul, ngi baadi go nuune nda alkirbiti bangu konnodi ra, woodi ci bun hinkantedi. »

9Woodi banda, almalayka iyyedi kuna affoo ka go kanba conbu iyyedi ka ton nda alkataw iyye kokordi, a kaa, a cii ay do, ka har : « Kaa, ye ta cerbu ni suttan-woydi, feeji-ijedi wondedi. » **10**A jow ay hunde ra, ka koy nda ay tondi-ber kaynte foo ga. A duu ka cerbu ay koyra henenodi, Žeruzalem, ka junbu ka hun beene Yerkoy jere, **11**a may Yerkoy jeeraydi. Nga naraydi go hima nda tondi alkadarnte, sanda žasipe digi tondi ka hima nda kirisital. **12**A may tece ber kuku ka go may mee woy-cindi-hinka (12), almalayka woy-cindi-hinka (12) go meediyo ga, Izirayel alkabiila woy-cindi-hinkadi (12) maadiyo hantumndi i beene : **13**Woyne-hunay mee hinja, hawsa mee hinja, gurma mee hinja, woyne-kaŋay mee hinja. **14**Koyradi tecedi go may arrasasu woy-cindi-hinka (12), feeji-ijedi ˙diya woy-cindi-hinkadi (12) maadi go i ga.

15Woodi ka go cii ay do, go kanba wura kaari, hala a ma neesi koyradi, nda nga meediyo nda nga tecedi. **16**Koyradi ci kanje taaci nga kuudi nda nga yulwadi go sawa. A neesi koyradi nda kaaridi, a duu kilometer jenber-hinka-nda-jongu-taaci (2.400), kuudi, yulwadi, nda kaydi go sawa. **17**A neesi tecedi, a duu kanba jongu-

21.6 *Yeh 4.10*
21.7 *Yeh 16.33; Oro 8.14; Kor-II 6.16*
21.8 *Kor-I 6.9; Ebe 12.14*
21.14 *Diy 1.26; Efe 2.20*

a **21.4 –** *Ezayi 25.8*
b **21.6 –** *Alifa nda Omega* – Girek ciini ra, « Alifa » ci alharfu lawaldi, « Omega » ci alharfu kokorodi.

nda-woytaaci-cindi-taaci (144), almalaykadi neesi sanda adama-ije neesi. 18Tecedi cenndi nda žasipe, Koyradi ci wura heneno, ka hima nda digi heneno. 19Tecedi arrasasudi taaram nda ʼtondi alkadarnte sii kul : Arrasasu lawaldi ci žasipe, ahinkantedi ci safiri, ahinjantedi ci kalsedowẽ, a taacintedi ci emerodi, 20aguuntedi ci sardonik, idduntedi ci sardowan, iyyentedi ci kirisoliti, yaahantedi ci berili, yaggantedi ci topaz, awoyntedi (10) ci kirisoprazi, awoy-cindi-foontedi (11) ci hiyasinte, awoy-cindi-hinkantedi (12) ci ametisite. 21Mee woy-cindi-hinkadi (12) ci hiiri woy-cindi-hinka (12), mee foo kul ci hiiri foo. Koyradi lolodi ci wura heneno, sanda digi.

22Ay na guna Yerkoy huu kul koyradi ra, haya ka se yer ʼSan Yerkoy Hinay-kul-Koydi ci nga ʼYerkoy huudi, nga nda feeji-ijedi. 23Koyradi si yentasu woyne wala handu hala a ma duu gay, haya ka se Yerkoy jeeraydi go dam a se gay feeji-ijedi ci nga annuuradi.

21.22 *Yeh 4.21*
22.1 *Yeh 4.10*
22.4 *Mat 5.8*
22.6 *Kor-I 14.32*

24Alkabiiladiyo go dira nga annuuradi ra, adduŋŋaa kokoydiyo go kate nguyo jeeraydi nda nguyo beeraydi a do. 25Koyradi meediyo si daabu jaari here, haya ka se ciji si bara koyne. 26I kate dooti alkabiiladiyo beeraydi nda jeeraydi. 27Haya jiibo foo si hirow dooti, wala boro ka go dam goy jaasoyo nda tangari. Boro foo si hirow dooti nda a na ci woodiyo ka maadiyo hantumndi feeji-ijedi huna kitabdi ra.

Isa huna haridi

22 A duu ka cerbu ay isa heneno ka ci huna hari, a naray sanda kirisital, ka go hun Yerkoy nda feeji-ijedi kokoy-gorohayadi ra. 2Huna tuuri go koyradi yoobudi maasu nda isadi jere hinkadi kul ga, a hay ce woy-cindi-hinka (12) tuuri-ijeyo, a noo tuuri-ijeyo handu kul, nga fitadiyo go wowndi alkabiiladiyo. 3Bone si yee ka bara. Yerkoy nda feeji-ijedi kokoy-gorohayadi go ta garndi koyradi ra. Nga baŋŋaadiyo go ta kaadim ga. 4I ta guna nga alwujuhudi, nga maadi go ta garndi ngi teŋediyo ga. 5Ciji si ta bara, i si ta yentasu fitila wala gay, haya ka se yer ʼSan Yerkoy go ta dam i se gay. Saadi i ta laamu abada. 6A har yene : « Ciini wooyo go may naanay, i ci ciimi », ka yer

San Yerkoy, ka ci annabiidiyo hundediyo, sanba ngu almalaykadi ka cerbu ngu baŋŋaadiyo se hayadiyo ka go ta kaa a si gay.

Isa go kaa

7« A ga go, ye kaa a si gay. Ŋaali ma bara woodi se ka gaabu annabiiteray ciinidi ka ci kitab woo ! »

8Ay nono Yehiya, ka mom ay guna-haya wooyo. Saadi ka ay mom ay guna, ay kam almalaykadi ka cerbu gi yene ceediyo do ka sujudu. **9**Amma a har yene : « Ma si dam ga ! Ay ci ni goykasine, ni nda ni harme annabiidiyo nda woodiyo ka gaabu kitab woo ciinidiyo ga. Sujudu Yerkoy se. »

10A duu ka har yene : « Ma si tugu annabiiteray ciini wooyo kitab woo. Haya ka se alwakatidi man. **11**Woodi ka ci tooŋente ma tonton ka tooŋe, woodi ka go jiibi ma tonton ka jiibi, saadi ˙tenjente ma goy haya ka tenje ka tonton, woodi ka ˙jisindi Yerkoy se mo ma jisi ngu bomo ka tonton. »

12« A ga go, ay go kaa a si gay, ye kate baraji hala ay ma bana boro foo kul nda nga goydi ka a hima nda. **13**Ay ci Alifa nda Omega,[a] lawaldi nda kokordi, sintidi nda benndidi. »

14Ŋaali ma bara woodiyo se ka humay nguyo derbe berdiyo, hala i ma hin ka duu huna tuuridi, ka hirow nda koyradi meediyo ! **15**Amma hanšidiyo, kottekoynidiyo, alfasikidiyo, boro-wiikoydiyo, tooru yabudukoydiyo, nda woodiyo kul ka go baa tangari i goy tangari i ma koy teray !

16« Ay, Isa, ay sanba ay almalaykadi, ka seede haya wooyo ˙egilizidiyo ra. Ay ci Dawuda linjidi nda a haamaadiyo kuna affoo, subaahi saanay narayntedi. »

17Saadi Hundedi nda suttan-woydi har : « Kaa. » Yala woodi ka mom ma har : « Kaa. » Woodi ka far ma kaa, woodi ka go baa ma jow huna haridi, yaada.

18Ye seede ka boro kul ka mom kitab woo annabiiteray ciinidiyo : nda boro tonton a ga haya, Yerkoy go ta kar ga nda alkataw wooyo ka siifandi kitab woo ra. **19**Nda boro kumandi haya kitab woo

22.7 *Mat 16.27*
22.10 *Oro 13.11*
22.12 *Mat 16.27*
22.15 *Kor-I 6.9-10; Gal 5.19-21; Fil 3.2; Kol 3.5-6*
22.16 *Mat 1.1; Piy-II 1.19*
22.17 *Yeh 4.10*

a **22.13 –** *Alifa nda Omega* – Girek ciini ra, « Alifa » ci alharfu lawaldi, « Omega » ci alharfu kokorodi.

annabiiteray ciinidiyo ra haya, Yerkoy go ta kumandi nga baadi huna tuuridi nda koyra henenodi ra, ka siifandi kitab woo ra.

22.20 *Mat 16.27; Kor-I 16.22*

20 Woodi ka seede nda haya wooyo har : « Nga, ay go kaa a si gay. »

22.21 *Oro 16.20*

Amin ! Kaa, yer ♦San Isa !

21 Yala yer San Isa anneemadi ma garndi war kul ga ! Amin !

CIINIDIYO FAHAMNDIDI

A

Abba – Maa woo ʼAlyahuududiyo ciini ra ci « baba ». Maa nono ka go cerbu baakoyteraydi ka go Yerkoy nda naanayntediyo nda cere game. Woodi se na Kerecen go kaati Yerkoy nda nguyo Baba.

albater – Tondi koray ka ci sanda alhor, ka go may hay ber. A hun Misira ganda. I doonay ka hinsa ga nda buntal, ka ra na i dam laatikolo nda haya tana fooyo ka go may alkadar ber.

Alhabar Boyrodi – Fondodi ka go kallasi, ka Isa nda nga ʼtaalibdiyo waaju nda, ka se na i har « ʼAllinjil ».

alkaasudinkoy – Isa jamandi ra, Orom nga cindi ka laamu Izirayel gandadi kul. Woodiyo ka go din alkaasudi Orom kokoyteraydi se, go tonton i ga haya i bomo se. Woodi se i go hinsa ka konnondi, i kaabundi boro jaasodiyo ra.

alkaasudinkoy

alkabiila-tana – ʼAlyahuududiyo se, adduŋŋaadi na ci kala ahinka : woodiyo ka ci Alyahuudu, nda woodiyo ka na ci Alyahuudu, ka i kaati nda « alkabiila-tanaadiyo ».

Allinjil – Nga almaanadi ci : ʼ« Alhabar boyrodi ». Fondodi ka go kallasi, ka Isa nda nga ʼtaalibdiyo waaju nda. Woodi se, kitabdiyo ka fahamndi Isa hunadi nda nga cawndidiyo, i har i se « Allinjil ».

Almasihu – Isa maa foo nono. Nga almaanadi ci : woodi ka Yerkoy suuba, ka i mun jii a bomo ka yon ga, misedi ka i dam kokoy nda ʼsara-koosukoydiyo se. Maa woo na annabiidiyo go siifa nda Isa ja Allaahidu Jeenodi ra. ʼGirek ciini ra i har « Kristos ».

Alyahuudu – Alkabiila nono ka hun annabi Yaakuba ra, ka se na i har « Izirayel ». Alkabiila ka kuna ʼAlmasihu hun.

Alyahuududiyo alwakildiyo kondaydi – ʼAšara dunbu konday berdi. I boro woyye (70) nono, ka i jowndi ʼFariziyendiyo, nda ʼSadusiyendiyo, nda ʼašara-bayraykoydiyo, nda Izirayel aljamaadi balikidiyo kuna. ʼSara-koosukoydiyo-jinehundi nga ci ngi amirdi.

Alyahuududiyo alwakildiyo kondaydi

ašara – Yaamardiyo nda alhukumdiyo ka Yerkoy noo annabi Muusa, ka a cawndi Izirayel borodiyo se.

Ašara-bayraykoy

ašara-bayraykoy – Woodiyo ka hinsa ka bay ʼašaraadi. Ngi ngo hantum Muusa ašaraadi, i fahamndi ga Izirayel borodiyo se.

Azi – Gandadi ka Orom cindi ka laamu, ka i kaati nda Turki.

B

bangu-hirow (Guna « hirow-bangu »)

batize, batizendi – ʼGirek ciini nono. Misedi ka boro ka naanay Isa mitindi hari kuna, ka cerbundi ka a ʼtuubi. Woodi almaanadi ci borodi bun, a fijindi, a ye ka huna Isa banda.

beene – Yerkoy ʼkitabdi ra yer'o faham ka beene hinja go bara :

1. Dooti ka hewdi go gaay (Luka 8.5)
2. Dooti ka woynedi nda saanaydiyo go gaay (Marki 13.25)
3. Dooti ka Yerkoy nda ngu almalaykadiyo goo (Marki 13.32 ; 16.19)

beene kokoyteraydi – (Guna « Yerkoy kokoyteraydi »)

Belzebul – Kanan nda Fenesi borodiyo tooru nono.

bine-anniya – Boro ciina ka go yer binedi kuna, ka go cerbu yer se wala yer go dam haya ka boori, wala a si boori.

bineegir – Woo ci ʼduwẽ ka mor. Woodi se, a hay si sendu, saddasudiyo nda baɲɲaadiyo go doonay ka ɲin ga.

borcinndi – Saa ka boro naanay Isa, a kow a koydi junubu tamteray kuna.

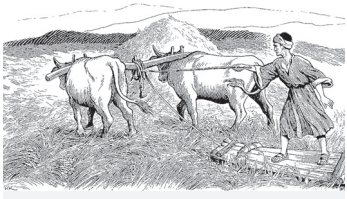
boro jeenodi / boro taawodi – I kaati nda « boro jeenodi » misedi ka yer huna junubu ra, nda junubu goydiyo ka go taasi ka kamndi yer hoo kuna. Saa ka boro naanay Isa, a kaa « boro taawo », ka go taasi ka hanga Yerkoy fondo ciimi-ciimidi nda ʼtenje nda henen. (Efezi 4.22-24 ; Kolosi 3.9-10)

Borodi Ijedi – Maa nono ka annabi Daniyel siifa nda Isa ja Allaahidu Jeenodi ra (Dan 7.13). Woo ci maa ka Isa kaati nda ngu bomo, ka cerbu nga adama-ijeteray henenodi, nda ka a ci ʼAlmasihu.

C

calodi – bundu ka i dam adabba hinka kofediyo ga, hala i ma goy nda cere.

caw-huu – Huu nono ka kuna ʼAlyahuududiyo go doonay ka mara asabdu han nda jingar han, hala i ma ŋaare, i ma mom Yerkoy ciinidi.

calodi

D

deniye – Orom njorfu nono ka go sawa nda jaari foo goy-hay.

diya – Boroyo nono ka hanga Isa, ka jente a banda cawdiyo nda waajudiyo ka a dam. A suuba gi i ma ci seede ngu goydiyo se. Ngi nga say ʼAllinjildi adduɲɲaadi ra Isa yee ka hunadi banda. (Guna Diyadiyo 1.21-22.)

duwẽ – Ɲin haya nono ka go hun ˈrezẽ tuuridi ra. A go hima nda harifutu – nda boro ɲin ibobo, a go hin ka sakkar.

duwẽ taawo – Woo ci duwẽ ka hinsandi nda ˈrezẽ hejay lawaldi. A hinsa ka may gaabi.

E

egilizi – A may almaana hinka :

1. Woodiyo kul ka naanay Isa marante.
2. Kerecen aljama ka mara nongu foo.

F

Fariziyen – ˈAlyahuudu nono ka go hanga Muusa ˈašaraadiyo kul, nda ngi hayradiyo kanidiyo kul. Mise woo i hungu ka i ci boro tenjenteyo. I hinsa ka may hinay ˈcaw-huudiyo ra gandadi kul kuna. I naanay ka kaydi han go bara, ka almalaykadiyo go bara. Ngi nda ˈSadusiyendiyo na ci jinde foo.

filla-yaasaynte – Filla nono ka go jentendi ka fahamndi boroyo Yerkoy ciimidi yaasay kuna.

Firawuna – Maa nono ka i kaati nda Misira kokoydiyo.

G

Girek – Alkabiila nono ka bara ka laamu adduŋŋaadi kul. Isa jamandi ra nga ciinidi go ciindi adduŋŋaadi kul kuna. Woodi se, Allaahidu Taawodi hantumndi nga ciinidi ra.

gungu-jina – Saa ka na Isa na i go nda, a ci boro lawaldi alkabiila taawodi se, ka go kaaya huna abadante naanaydi kuna.

H

Hantumdi (Guna « kitab »)

Hawmee jingardi (Guna **Alyahuududiyo Jiiri kul Jingardiyo nda ngi Alwakatidiyo**, fita 626 ga.)

henen – ˈAlyahuududiyo addindi kuna, i humay, i humayndi hayadiyo kul, hala i ma yajab Yerkoy. Amma Kerecendiyo se, henen ci ka hanga hayadiyo ka Isa yaamar, ka dam Yerkoy ibaydi.

Henen Jingardi (Guna **Alyahuududiyo Jiiri kul Jingardiyo nda ngi Alwakatidiyo**, fita 626 ga.)

Herodu – Alyahuudu kokoy foo maa nono. Herodu taaci bay ka bara :

1. Woo ka se i har Herodu Berdi. A bara Isa Almasihu hayndidi waati. (Matiyu 2 ; Luka 1.5 ; Diya 23.35)
2. Herodu Berdi ijedi ka i kaati nda Antipasu. A ci kokoydi saa ka Isa go goy Galile. (Matiyu 14 ; Marki 6 ; Luka 3 ; 9 ; 13 ; 23 ; Diya 4 ; 13)
3. Herodu Antipasu ijedi ka i kaati nda Agiripa Lawaldi. A na Žaki wii, a taasi ka wii Yehiya (Diya 12).
4. Agiripa Hinkantedi. A ci kokoydi ka do na i wurru Pol (Diya 25 ; 26).

Herodu kondaydi boro

Herodu kondaydi boro – Politiki konday ka hanga Herodu huuborodiyo, ka bara a ci goforner ka Orom dam nda Izirayel kokoy.

hinjam-jaari – ʻAlyahuududiyo addindi kuna, asabdu jaari ci han ka goy foo si hima ka dam, kala ka ŋaare Yerkoy. (Guna **Alyahuududiyo Jiiri kul Jingardiyo nda ngi Alwakatidiyo**, fita 626 ga.)

hirow-bangu – Yerkoy har Ibrahim se ka ije-har kul ma ʻhirow-bangu, ka cerbu allaahidudi ka go ngu nda Yerkoy game. Bangu-hirow ci haya ka tilasu ʻAlyahuududiyo kanidi ra. Ngi ta jaati go kaati nguyo bomo nda « woodiyo ka hirow-bangu ».

Hozaana – ʻAlyahuududiyo ciini ra, nga almaanadi ci : « Saadi kallasi ! » A go doondi ka saabu Yerkoy.

Hukkumdiyo Jingardi (Guna **Alyahuududiyo Jiiri kul Jingardiyo nda ngi Alwakatidiyo**, fita 626 ga.)

Hunde-Henenodi – Yerkoy nono, ka go goro Kerecendiyo binediyo kuna. A go fahamndi Yerkoy ciini, a go faaba naanayntediyo. A maa foodi mo ci ʻBine Yayndikoy. (Guna Yehiya 14.16-17.)

I

Ihenenodi – Yerkoy boro, ka a ʻjisi hala a ma goy a se.

Ijedi (Guna « Borodi Ijedi » wala « Yerkoy Ijedi »)

isa-honno – Isa-ber wooyo ka se na i har « ciiri-hari ».

Isikariyoti – Nga almaanadi ci « Kariyoti boro ». Kariyoti ci Izirayel koyra foo maadi ; Žuda ci koyra woodi boro.

izop – Tuuri hew kaano nono ka ʻAlyahuududiyo addindi kuna i doonay ka jow nga fitadiyo ka say ga nda kuri wala hari.

izop

J

jingardiyo (Guna **Alyahuududiyo Jiiri kul Jingardiyo nda ngi Alwakatidiyo**, fita 626 ga.)

jisi – Boro ka ci Yerkoy wane, ka a ʻhenenndi ga, a ma hima nda Isa, hala a ma goy Yerkoy se.

K

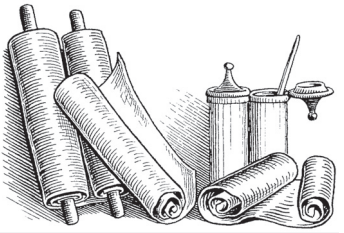
Kallasikoy – Isa maa foo. Adama-ijediyo kul go junubu tamteraydi ra. Yerkoy sanba Isa Almasihu a ma ci sara ka noondi yer me. Nda yer naanay ga, yer junubudiyo go tuusundi, Yerkoy go hinje ga yer se, yer go kallasi. Woodi se, Isa ka noo ngu hunadi yer me ci yer Kallasikoy.

kandi boro ga kanba – Saa ka boro go baa ka goy Yerkoy se, balikidiyo go kandi a ga kanba, ka ŋaare a se, i gaara a se, hala Yerkoy ma dam a ra albarka.

kitab – Yerkoy ciinidi ka a noo yaamar annabiidiyo nda boroyo ka a suuba ma hantum : Tawrat, ʼZabur, ʼAllinjil, nda Annabiidiyo Kitabdiyo.

kokoy-otoro – Jinaadi kokoydiyo go may otoro cere-cerenteyo ka ci ngi dira hayadiyo. Guna kokoy-otoro biidi, Diyadiyo 8.40.

Koy – Alkabiila bobo go hinsa tooruyo ka har i ci ngu koy. Amma Yerkoy foo nga ci Koy.

kitab

kokoy-otoro

L

Lewi huuboro – Lewi ci annabi Yaakuba ije. Nga haamaadiyo na yadda ka sujudu haw-ije toorudi se. Yerkoy suuba gi i ma goy a se ʼYerkoy huudi ra.

M

manedi – Ŋaa nono ka Yerkoy noo Izirayel borodiyo se, saadi ka i go ganjidi ra Muusa jaman. (Fatta 16.4,13-15,35)

mir – Dugu hew kaano ka hun Arabi nda Etiyopi gandadiyo ra, ka hay go sendu. I dam ga nda safari wala laatikolo. A yondi bukow ga mo.

mutardu, mutardu-ije – Tuuri foo ka dumidi go hinsa ka ciina, amma tuuridi go hin ka ber ka too meter hinja taka.

N

naanay-ije – Misedi ka tuuri boyro go hay ije boyro, Yerkoy ije ciimi-ciimidi wane naanaydi go hima ka may goy boyroyo, nda attabiya ka go goy Yerkoy ibaydi. (Galati 5.22-23)

nar – Dugu hew kaano ka hun End gandadi ra, ka haydi go bow.

neeži – Haya nono ka go hun beene sanda baana misi-misi, ka go felew, ka go yay sabay, a go koray far. A si junbu kala ganda yeenodiyo ra.

Nongu Henenodi – Maa tana ka ʼAlyahuududiyo go kaati nda ʼYerkoy huudi.

P

Pak jingardi (Guna **Alyahuududiyo Jiiri kul Jingardiyo nda ngi Alwakatidiyo**, fita 626 ga.)

Pantekoti

Pantekoti (Guna **Alyahuududiyo Jiiri kul Jingardiyo nda ngi Alwakatidiyo**, fita 626 ga.)

Pilati – Isa jaman, Orom wane goforner Žude nda ˙Samari nda Idume gandadiyo ra. Nga ngo dunbu-ciiti, nga nga noo yaamar i ma wii Isa ˙salibdi ga.

R

Rabbi, Rabbuni – Maa nono ka ˙Alyahuududiyo kaati nguyo cawndikoydiyo nda nguyo addin-jinehundiyo. Nga almaanadi ci « Ay cawndikoy » wala « Ay san ».

rezẽ, rezẽ-ɲaa – Tuuri foo ka may ije ka i musay ka hinsa nda ɲin haya kaano. Nda a mor, a hin ka ci ˙« duwẽ » wala ˙« bineegir ».

rezẽ, rezẽ-ɲaa

S

saaray – ˙Alyahuududiyo go doonay ka faani guusu ber tondidiyo jerediyo ra. Woodi go ci nongu ka kuna na i jisi boro kul ka bun nguyo huuborodiyo ra. I daabu meedi nda tondi ber.

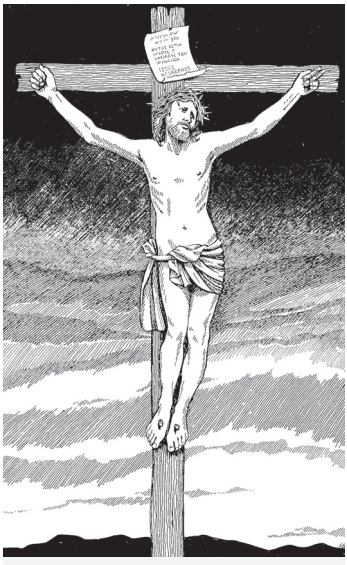
Sadusiyen – ˙Alyahuudu konday nono ka may hinay ˙Yerkoy huuberdi ra, ˙sara-koosukoydiyo go suubandi i kuna. I subur Orom kokoyteraydi. Muusa ˙ašaraadi ni na i hanga. Amma ngi nda ˙Fariziyendiyo na ci jinde foo. I si naanay ka kaydi han go bara, wala ka almalaykadiyo go bara.

salib – Bundu hinka nono ka go gaaru, ka i sinji, i kanji boro cee nda kanba nda poynti a beene hala a ma bun. Misedi na Orom kokoyteraydi go wii nda boro jaasodiyo ka se na i kayndi bun. Misedi na Isa bun nda.

Samari – Ganda foo ka go Žude nda Galile nda cere game. Samari borodiyo ci ˙Alyahuududiyo nda ˙alkabiila-tanaayo ka mara. Misedi ka i yabudu Yerkoy si hima nda Alyahuududiyo wondi, saadi i si faham cere.

Sandi – Yerkoy wala Isa maa nono, ka go cerbu ngi hinaydi adama-ijediyo ga.

sara-koosukoy – Boroyo nono ka go goy Yerkoy se, ka ci suburndikoyyo Yerkoy nda aljamaadi nda cere game. I go dam saraadiyo nda dugudiyo, i cawndi ˙ašaraadi. I kul ci Haruna haamaayo.

salib

sara-koosukoydiyo amirdiyo – Sara-koosukoyyo nono ka go may beeray sara-koosukoydiyo nda cere game.

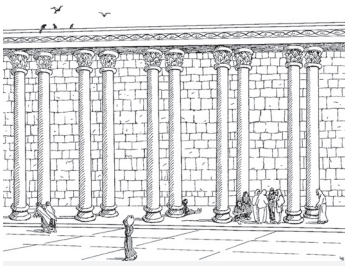
sara-koosukoydiyo-jinehun – Izirayel addindi jinehundi, nga ngo cii Yerkoy do Izirayel se. Nga foo ngo hin ka hirow ʼNongu Henenodi kuna ce foo jiiri kuna ka dam sara Izirayel junubudiyo se.

sara-kow-do – Tendel nono ka ga na i kandi adabba ka i koosu ka dam ga nda sara Yerkoy se, i kukur ga.

sara-kukuro – Adabba timmente nono ka i koosu Yerkoy se ka kukur ʼsara-kow-do beene hala a ma kaa booši.

Sezar – Isa jaman, i kaati Orom kokoydiyo kul nda « Sezar ».

Sulaymana werandadi – Bisa do nono ka go ʼYerkoy huudi batumadi ra. A may ganji beryo, boroyo doonay ka kay dooti ka mara, wala ka mom waaju.

Sulaymana werandadi

suuba, suubante – Aljamaadi kul ka Yerkoy suuba i ma kallasi, ka ʼtuubi ka hanga Isa, ka bere banda adduŋŋaa ibaydiyo se, ka goy Yerkoy se.

Š

šeribẽ – Alyahuudu ciini ra, almalayka sii foo nono, ngi go hawjay Yerkoy kokoy-gorohayadi.

T

taalib – Boro nono ka hanga Isa, ka jente a banda cawdiyo nda waajudiyo ka a dam. Ngi nga say ʼAllinjildi adduŋŋaadi ra Isa yee ka hunadi banda.

taamaysa – Addelil yajabnte ka cerbu ka Yerkoy kanba go woodi ka dam gi banda.

takuladiyo ka ra na alkamiira si (Guna **Alyahuududiyo Jiiri kul Jingardiyo nda ngi Alwakatidiyo**, fita 626 ga.)

talan – ʼGirek njorfu nono ka go sawa nda jaari jenber-iddu (6.000) goy-hay.

tenje, tenjente – Woodiyo kul ka go Yerkoy ibaydi ra, ka go hanga Yerkoy yaamardiyo.

tondi alkadarntediyo – Wooyo ci tondi alkadarnte woy-cindi-hinka (12) ka garndi Bangayndi 21.19-20 :

1. ***žasipe*** – tondi ka ci ciray nda kara
2. ***safiri*** – tondi bula kom
3. ***kalsedowẽ*** – tondi bula ka si kom
4. ***emerodi*** – tondi firji
5. ***sardonik*** – tondi ciray nda koray
6. ***sardowan*** – tondi ciray coy

7. ***kirisoliti*** – tondi kara
8. ***berili*** – tondi bula ka si kom
9. ***topaz*** – tondi firji ka si bag
10. ***kirisoprazi*** – tondi firji
11. ***hiyasinte*** – tondi bula
12. ***ametisite*** – tondi bula

tuubi – Ka bere banda ifutu kul se, ka hanga Yerkoy Isa alhormadi ra, ka duu junubu hinje.

U

urs – Ganji adabba ber ka go may cee beryo, nda holgo kukuyo.

urs

W

wow Yerkoy – Ka jen ka berndi Yerkoy, ka dam ciini futu Yerkoy ga, wala Yerkoy goydi, wala hayadiyo ka ci Yerkoy wane.

Y

Yehiya batizekoydi – Annabi ka Yerkoy sanba ˈAlyahuududiyo do, hala i ma bar attabiya ka lelinde Isa wane kaadi. A waaju nda borodiyo ma ˈbatizendi ka cerbu ka nguyo ˈtuubi.

Yerkoy Hundedi – Yerkoy nono ka ci ˈHunde-Henenodi, ka go boy naanayntediyo, a noo gi hinay, a bangayndi Yerkoy ciinidi annabiidiyo se i ma hantum ga.

Yerkoy huudi – Huu ka go ˈYerkoy huudi batumadi ra, ka kuna ˈsara-koosukoydiyo ni go hin ka hirow, ka dam nguyo goydiyo.

Yerkoy huudi batumadi – Woodi ci ˈAlyahuududiyo huudi ka go Žeruzalem, ka ra na i dam addindi yaamardiyo kul ka annabi Muusa noo gi.

Yerkoy Ijedi – Isa maa, ka Yerkoy nda Jibril kaati ga nda, ka cerbu ka Yerkoy kaa adduŋŋaadi ra sanda boro. (Matiyu 3.17 ; Luka 1.35)

Yerkoy kokoyteraydi – Borodiyo kul marante ka naanay Isa, ka yadda Yerkoy go may hinay nda gaabi haya kul ga.

Z

Zaburdiyo – Donyo nono ka hantumndi, ka annabi Dawuda nda Sulaymana nda Muusa nda Yerkoy boro tanaayo don ka saabu Yerkoy.

Zaytun Tondi-berdi – Tondi-ber ka go Žeruzalem jere, ka go man ˈYerkoy huudi. Tuuriyo ka se i har ˈzaytun go jay a beene.

zaytun, zaytun-ŋaa – Tuuri foo ka ijediyo go hima nda garbay-ije, i hinsa gi nda dilwil.

Zelotidiyo kondaydi – Konday nono ka go tangam Orom kokoyteraydi ngu gandadi se.

KA TAASI CIINIDIYO

Fahamndidi: Ne i na hantum kalimadiyo kul ka garndi Allaahidu Taawodi ra. I suuba ciinidiyo nda boroyo nda nongu alfaydantediyo kuna affoo-foo. Wala nongu kul ka ciini wooyo go garndi Allaahidu Taawodi ra si hantumndi – i suuba i kuna affoo-foo.

• Saa ka n'o guna taamaysa woo, ma guna kalima wane almaanadi, ka go garndi Ciinidiyo Fahamndidi kuna, fita 581 ga.

A

Abada – Mat 25.41,46; Mar 3.29; Luk 16.9; Kor-II 4.17-18; 5.1; Efe 3.11; Tes-II 1.9; 2.6; Tim-I 1.16-17; Tim-II 2.10; Ebe 1.10-12; 6.2; 9.12,14-15; Piy-I 5.10; Piy-II 1.11; Žud 1.6; Ban 14.6

Abaddon (Albiliisi maa foo) – Ban 9.11

•***Abba*** – Mar 14.36; Oro 8.15; Gal 4.6

Adama – Oro 5.12-19; Kor-I 15.45; Tim-I 2.13-14

Adduŋnaa alhawa – Mat 6.25-34; 10.39; 13.22; 16.25-26; 22.2-6; 24.38-39; Mar 4.19; 8.35-37; 9.33-36; Luk 8.14; 9.46-48; 12.19; 14.17-24; 16.1-13,19-25; 17.26-29,33; 21.34; Yeh 5.44; 12.25,43; 15.19; Oro 12.2; Kor-I 7.29-31; 10.6; 15.32; Fil 3.18-19; Kol 3.2,5; Tim-II 2.4,22; 3.2-7; Tit 2.12; 3.3; Ebe 11.24-26; Žak 2.1-4; 4.4,9; 5.5; Piy-I 1.14,24; 2.11; 4.3-4; Piy-II 2.12-15,18; Yeh-I 2.15-17; Žud 1.11-13,16,19

Ahinjateraydi (boro hinja ka ci Yerkoy foo) – guna **Yerkoy, Ahinjateraydi**

Ajakka – Mat 23.23; Luk 11.42; 18.9-14; Ebe 7.2-10

Akilas – Diy 18.1-3,18-19,26; Oro 16.3-5; Kor-I 16.19; Tim-II 4.19

Alaafiya, nda boroyo – Mat 5.9; 10.21-22,34-36; Mar 9.50; Luk 2.14; Diy 7.26-29; 17.7-9; Oro 12.18; 14.19; Kor-I 14.33; Kor-II 13.11; Efe 4.3; Tes-I 5.13; Tim-I 2.2; Tim-II 2.22; Ebe 12.14; Žak 3.17-18; Piy-I 3.10-11

Alaafiya, nda Yerkoy – Luk 1.79; 2.14; Yeh 7.38; 14.27; 16.33; 20.19; Diy 10.36; Oro 2.10; 5.1; 8.6; 10.15; 14.17; 15.13,33; Kor-I 1.3; Kor-II 1.2; Gal 1.3; 5.22; Efe 2.14-17; Fil 4.7,9; Kol 1.20; 3.15; Tes-I 1.1; Tes-II 3.16; Tim-I 1.2; Tim-II 1.2; Tit 1.4; Fim 1.3; Ban 1.4

Albarka, Boro se – Oro 16.1-4; Efe 1.16; Fil 4.10-11,14-19; Tim-II 1.16-18

Albarka, Yerkoy se – Mat 11.25; 26.27; Luk 2.28,38; 17.15-16; Yeh 6.11; 11.41; Diy 27.35; Oro 1.8,21; 2.4; 6.17; 7.23-25; 14.6-7; 15.27; Kor-I 1.4; 14.16; 15.57; Kor-II 1.11; 2.14; 9.11,15; Efe 1.16; 5.4,19-20; Fil 1.3-5; 4.6; Kol 1.3-6,12; 2.7; 3.15-17; 4.2; Tes-I 1.2; 2.13; 5.18; Tes-II 1.3; Tim-I 1.12; 2.1; 4.3-5; Tim-II 1.3; Fim 1.4; Ebe 13.15; Žak 1.9; Ban 4.9; 7.11-12; 11.16-17

Albiliisi – Mat 4.1; 12.24-28; 13.19,38-39; 25.41; Mar 3.23-27; 4.15; Luk 13.16; Yeh 8.44; 12.31; 13.2,27; 14.30; 16.11; Diy 5.3; 26.18; Oro 16.20;

Kor-II 2.11; 4.4; 6.15; 11.3,14; Efe 2.2; Tes-II 2.9; Piy-I 5.8; Yeh-I 3.8; Ban 2.9; 3.9; 9.11; 12.3,7-10; 20.2

Alfasikiteray (si may sawa junubu dam kuna) – Mar 7.21-23; Oro 13.13; Kor-II 12.21; Gal 5.19-21; Efe 4.17-19; Piy-I 4.2-3; Piy-II 2.2,7,18; Žud 1.4-7

Alhaali, ka bar – Mat 17.2-9; Diy 6.15; Piy-II 1.16-18

Alhaasiditeray – Mat 19.21-22; Mar 7.22; Luk 6.32-34; Oro 14.15; 15.1-3; Kor-I 10.24; Kor-II 5.15; Gal 6.2; Fil 2.4,20-21; Tim-II 3.2-4; Tit 1.7; Žak 2.15-16; Yeh-I 3.17

Alhikima – Mat 9.1-8; 10.1; 11.2-5,20-24; 12.28; 24.24; Luk 16.31; Yeh 2.11,18,23; 3.2; 4.48; 5.36; 6.14; 9.3,16; 10.25-38; 11.4,40-42,47; 12.37-41; 15.24; 20.30-31; Diy 2.22; 4.16,30; 6.8; 15.12; Oro 15.18-19; Kor-I 1.22; Kor-II 12.12; Tes-II 2.3,9; Ban 13.13

Alkaali, adduŋŋaadi – Mat 27.11-26,57-61; Diy 23.34-35; 24.26-27; 25.11-12

Alkaasu – Mat 17.24-27; Luk 2.1; Oro 13.6-7

ˈ***Alkaasudinkoy*** – Mat 5.46-47; 9.9,11; 10.3; 11.19; 18.17; 21.31; Mar 2.14; Luk 3.12; 5.27; 7.29; 18.9-14; 19.2-10

ˈ***Alkabiila-tanaayo*** – Mat 8.11; 12.17-21; 19.30; Luk 21.24; Yeh 10.16; Diy 9.15; 10.45; 11.1-18; 13.2,46-48; 14.27; 15.7-9,12-31; 26.16-18; 28.28; Oro 1.5-7,23-32; 2.14; 9.22-30; 10.19-20; 11.11-13,17-21; 15.9-12; Gal 1.15-16; 2.2; 3.14; Efe 2.11-12; 3.1-8; Kol 3.11; Tes-I 2.16; Tim-I 3.16; Tim-II 1.11

Alkamiira – Mat 13.33; 16.6-12; Luk 13.21; Kor-I 5.6-8; Gal 5.9

Allaahidu – Luk 24.49; Diy 1.4; 2.33,39; 7.5,17; 13.23,32-33; 23.21; 26.6-7; Oro 1.2; 4.13-14,16,20-21; 9.4,8-9; 15.8; Kor-II 1.20; 7.1; 9.5; Gal 3.14-22,29; 4.23,28; Efe 1.13; 2.12; 3.6; 6.2; Tim-I 4.8; Tim-II 1.1; Tit 1.2; Ebe 4.1; 6.12-13,15,17; 7.6; 8.6; 9.15; 10.23,36; 11.9,11,13,17,33,39; 12.26; Žak 1.12; 2.5; Piy-II 1.4; 3.4,9,13; Yeh-I 2.25

Allaahidu Jeeno (kitab) – Luk 24.25-44; Yeh 13.34-35; Kor-I 10.1-11; Kor-II 3.14-16; Ebe 1.1; 3.7-11; 9.1-28; Tim-II 3.16; Piy-I 1.9-12

Allaahidu Sunduku – Ebe 9.4-5; Ban 11.19

Allaahidu, Jeeno (ka Yerkoy dam ka yana Isa) – Gal 3.10,13,16-25; Ebe 8.7,9; 9.1-22

Allaahidu, Taawo (ka Yerkoy tabati nda Isa) – Mat 26.28; Kor-I 11.23-26; Kor-II 3.6; Ebe 7.19-28; 8.6,8-13; 9.15

Allijiwaadu – Luk 21.3; Yeh 13.34; Diy 4.32,34-35; 20.35; Oro 12.10; 15.1-3; 16.3-4; Kor-I 9.19-23; 10.24,33; 13.4-5; Kor-II 5.14-15; 8.2,9; Fil 1.18; 2.3-8; 4.17; Tes-II 3.8; Fim 1.13-14; Žak 2.8

Allijiwaaduteray – Mat 25.40; Luk 6.38; 8.2-3; 10.30-35; 12.33-34; 16.9; 21.2-4; Diy 4.32-37; 20.35; Oro 12.8,13; 15.27; Kor-II 8.1-9,12; 9.12; Gal 6.10; Efe 4.28; Fil 4.14-18; Tim-I 6.17-19; Ebe 6.10; 13.16; Yeh-I 3.17-18

'Allinjil – Mat 24.14; Mar 1.1-4,14-15; 16.15-16; Diy 15.7; 16.10; 20.24; Oro 1.1-2,16; 15.19-20; 16.25; Kor-I 4.15; 9.12,16; 15.1-4; Kor-II 2.12; 4.3-4; 9.13; Gal 1.7,10-12; 3.8; Efe 1.13; 3.1-6; 6.15,19; Fil 1.7,16,27; Kol 1.23; Tes-I 3.2; Tes-II 2.13-14; Tim-II 1.10; Piy-I 1.12; Ban 14.6

'Allinjil waaju – Mat 24.14; 28.19-20; Mar 13.10; 16.15; Luk 24.47-48; Diy 1.8; 5.42; 10.9-20; 13.2-4,47; 26.14-18; Kor-I 16.9; Kor-II 5.18-20; Piy-I 3.15; Ban 14.6-7

'Allinjil waajukoy – Diy 21.8; Efe 4.11; Tim-II 4.5

Almalayka – Mat 1.20-21; 4.11; Luk 1.11-20; 20.3,35-36; Gal 3.19; Kol 2.18; Tes-II 1.7; Ebe 1.6-7,14; Piy-I 1.12; Piy-II 2.11; Žud 1.9; Ban 1.1

Almalayka, Amir – Tes-I 4.16; Žud 1.9; Ban 12.7

Alman, Abadante – Mat 6.20-21; Kol 1.27; 2.2-3; 3.16

Alman, Adduŋŋaa – Mat 6.19; 13.22; 19.16-30; Mar 4.19; Luk 12.15; Tim-I 6.8-10,19; Žak 2.6-7; 5.3-5; Yeh-I 3.17

'Almasihu Ibere – Mat 24.23-26; Tes-II 2.3-13; Yeh-I 2.18,22

'Almasihu, Wonde – Ban 19.7-9; 21.2,9; 22.17

Almunaakafi – Mat 6.1-2,5,16,24; 7.5; 15.7-9; 22.18; 23.2-33; 24.50-51; Mar 12.38-40; Luk 6.46; 11.39-52; 12.1-2,54-56; 13.13-17,26-27; 20.46-47; Oro 1.29; 2.1,3,17-29; Kor-II 4.2; 5.12; 12.20; Tim-I 4.2; 5.13; Tim-II 3.5,13; Tit 1.16; Žak 1.22-24,26; 3.17; 4.7-8; Piy-I 2.1; Piy-II 2.1-3,17,19; Yeh-I 1.6,10; 2.4,9,19; 4.20; Žud 1.12-13; Ban 2.9; 3.1,9

Alwakati – Mat 14.25; Mar 1.15; 6.48; Luk 12.16-23; 21.24; Yeh 6.39,54; 12.48; Diy 2.17; 7.6; 14.15-17; Kor-II 6.2; Gal 4.4; Efe 1.10; 5.16; Tim-II 3.1; Ebe 11.11,13-16; Piy-II 3.3,8-9,13,15; Ban 10.6

Alwakil – Mat 25.14-30; Luk 8.3; 12.42; 16.1-8; Kor-I 4.1-2; 9.17; Tit 1.7; Piy-I 4.10

Alwakilteray – Mat 6.19-21,24-34; 10.11-15; 11.20-24; 12.37,41-42; 19.16-22; 23.31-35; 25.14-30; 27.24-25; Mar 6.11; Luk 9.5; 10.10-15; 11.31-32,49-51; 13.6-9; 19.12-27; 16.10-13; 21.1-4; Yeh 3.18-19; 9.41; 12.48; 15.22-24; Diy 17.30-31; Oro 12.3,6-8,17; 13.8; 14.7-8,12; Kor-I 3.8,13-15; 6.20; Kor-II 8.3-8; 9.6-8; Gal 6.5; Efe 4.7; Fil 4.19; Tim-I 6.6-10,20; Ebe 6.12; 13.5; Yeh-III 1.2; Ban 2.23

Alwakilteray, 'Almasihu se – Kor-II 5.20

'Alyahuudu (boro nda ciini) – Mat 8.11-12; 23.1-39; 27.21-25; Luk 13.34-35; 19.41-44; 20.9-20; 21.5-6; 23.28-31,38; Yeh 3.1-4; 4.9; 11.45; 12.10-11; Diy 2.5; 6.1; 7.1-50; 13.16-46; 14.2-6; 21.40; 22.2; 26.14; Oro 2.17-29; 10.1-3; 11.1-36; Kor-II 11.22; Fil 3.5; Tes-I 2.14-15; Ban 7.1-8

Amirdiyo, Adduŋŋaa – Mat 2.16-19; 14.1-11; 26.57-59; 27.11-27; Luk 13.31-32; 23.6-25,35,52; Diy 12.1-19; 13.2; Oro 12.8; 13.1-7; Tim-I 2.1-2; Piy-I 2.13-14

Andire – Mat 4.18-20; Yeh 1.35-44; 6.8-9

Annabi Woy

Annabi woy – Luk 2.36-38; Diy 21.9; Ban 2.20

Annabi, Ciimidi – Mat 10.41; 13.17,57; 23.34,37; Luk 1.70; 4.24-27; 11.47,49-50; 13.34; Yeh 4.44; Diy 21.10; Oro 16.26; Tes-I 2.15; Ebe 1.1; 11.32-40; Piy-II 1.21; 3.2; Ban 11.10,18; 16.6; 18.20,24; 22.6,9

Annabi, Tangari – Mat 7.15; 24.11; Piy-II 2.1,16; Yeh-I 4.1; Ban 2.20; 16.13; 19.20; 20.10

Annabiiteray – Mat 2.17-18; 3.3; 5.18; 24.35; Luk 24.26-27,44; Yeh 13.18; 18.1-9; Diy 1.16,20; 2.1,6-21; 13.27-29; 28.25-27; Tim-I 1.18; Piy-I 1.10-11; Piy-II 1.20-21; 2.1; 3.3; Yeh-I 2.18; Žud 1.14-15,17-18; Ban 1.3; 2.10; 11.3,6; 19.10; 22.7,10,18-19

Annabiiteray (Yerkoy noo-haya) – Diy 19.6; Oro 12.6; Kor-I 12.10,28-29; 13.2,8; 14.1-40; Efe 2.20; 3.5; 4.11; Tes-I 5.20

Anniya – Mat 6.1-18; 16.22-23; Yeh 2.15-17; 6.27; 9.4; Diy 4.8-20; 5.1-10; Oro 1.14-15; 9.1-3; 10.1-3; 11.11; 15.18-25; Kor-I 9.19-23; 14.12; 15.58; Kor-II 4.8-10; 7.11; 9.2; 11.7-12; Gal 2.11-15; 4.18; Fil 2.19-22,25-30; 3.4-16; Kol 4.12-13; Tit 2.14; Yeh-I 3.12

Anniya boyro alwakati – Mat 10.14-15; 11.20-24; 23.34-38; 25.1-46; Luk 12.47; 13.25-28; 14.16-24; 19.12-27

Anniya foo (Kerecendiyo) – Mat 23.8; Diy 4.32; Oro 12.16; 14.19; 15.5-6; Kor-I 1.10; 12.12,25; Kor-II 13.11; Efe 3.6; 4.3-6; Fil 1.27; 2.2; 3.16-17; Piy-I 3.8

Annuura – Mat 4.16; 5.14,16; 6.22; 17.2; Luk 2.32; 11.34; 16.8; Yeh 1.4-5,7-9; 3.19-21; 5.35; 8.12; 9.5; 12.35-36; Diy 9.3; 26.18; Kor-II 4.6; Efe 5.8,14; Fil 2.15; Tes-I 5.5; Tim-I 6.16; Žak 1.17; Piy-I 2.9; Piy-II 1.19; Yeh-I 1.5,7; Ban 4.5; 8.10; 21.23

Antiyoš, Pisidi koyradi – Diy 13.14-52

Antiyoš, Siri koyradi – Diy 11.19-30; 13.1; 14.26-28

Apollos – Diy 18.24--19.1; Kor-I 3.4-7; 16.12

Arrasasu – Mat 7.24; 16.18; Luk 6.48; Kor-I 3.11; Efe 2.20; Tim-II 2.19; Ebe 11.10

ʿAšara (boro nda Yerkoy wane) – Mat 5.17-45; 22.21,37-40; Luk 16.17; 20.22-25; 24.44; Yeh 1.17,45; 5.46; 12.34; Diy 7.38,53; 13.39; 15.5; 20.20-25; Oro 2.14-15; 7.1-7,12,14; 8.3; 10.4-5; 13.10; Kor-II 3.7-15; Gal 2.3-9; 3.19; Efe 2.15; Kol 2.14-23; Tim-I 1.5,8-10; Ebe 2.2; 8.4-13; 9.8-24; 10.1-18; Žak 1.25; Yeh-I 3.4; 5.3

Ašara, Hoo – Mat 7.23; 13.41; 23.27-28; 24.12; Diy 2.22-23; Oro 4.7; Kor-II 6.14; Tes-II 2.7-8; Tim-I 1.9; Tit 2.14; Ebe 8.12; 10.17; Piy-II 2.8; Yeh-I 3.4

Ašara, Wurru – Mat 5.25-26; Kor-I 6.1-8

ʿAšara-bayraykoy – Mat 2.4; 5.20; 7.29; 9.3; 12.38; 13.52; 15.1; 16.21; 17.10; 20.18; 21.15; 22.34-40; 23.2-3; 26.3,57; 27.41; Luk 10.25-37; 11.45-52; Yeh 8.3; Tit 3.13

Assobon – Kor-I 3.16; 6.13,15-20; 15.19-54; Kor-II 5.1

Assobon (junubunte) – Oro 7.5,18-23; 8.1-9,12-13; 13.14; Gal 5.17,19-21,24; 6.8,12-13; Efe 2.3; Yeh-I 2.15-17

Assobon booni – guna **Booni, Assobon**

Assobon goydiyo, Wii – Mat 10.38; 16.24-26; Luk 14.33; 18.28-30; Diy 20.22-24; Oro 8.13; 12.1-2; Gal 5.24; Efe 4.22; Kol 3.5; Tit 2.12; Ebe 11.25-26; Piy-I 4.1-2

Azzina, Assobon kuna – Mat 5.27-28; 15.19; 19.9; Yeh 4.17-18; 8.1-11; Kor-I 5.9-11; 6.9,18; Ebe 13.4; Ban 17.1-5

Azzina, Lakal kuna – Žak 4.4

B

Baa, boroyo nda cere game – Mat 5.41-47; 7.12; Mar 9.41; 12.31; Luk 6.31-35; 10.30-37; Yeh 13.34-35; 15.12-13,17; Oro 12.9-10; 13.8-10; Kor-I 8.1; 13.1--14.1; Kor-II 8.7; Gal 5.13-14,22; Efe 5.2; Fil 1.9; 2.2; Kol 2.2; Tes-I 1.3; 3.12; 4.9; Tim-I 1.5; 4.12; Tim-II 2.22; Tit 3.15; Fim 1.12-16; Ebe 10.24; Žak 2.8; Piy-I 1.22; 2.17; 4.8; Piy-II 1.7; Yeh-I 2.9-11; 3.11-23; 4.7-21; 5.1-2; Yeh-II 1.5

Baa, ka boro may Yerkoy wala Isa se – Mat 10.37-38; 22.37-38; Mar 12.29-30; Luk 2.29-30; 7.47; 11.42; Yeh 5.42; 8.42; 14.15,21,23; 15.9; 16.27; 17.26; 21.17; Diy 21.13; Oro 5.5; 8.28; Kor-I 8.3; 16.22; Kor-II 5.14-15; Gal 5.6; Efe 3.17-19; 4.15; 6.24; Fil 1.9; Kol 1.8; Tes-II 3.5; Tim-II 1.13; 4.8; Fim 1.5; Ebe 6.10; Žak 1.12; 2.5; Piy-I 1.8; Yeh-I 2.5,15; 3.17-18; 4.12,16-21; 5.1-3; Yeh-II 1.6; Žud 1.21; Ban 2.4

Baakoyteray – Mat 26.48-50; Yeh 15.13-15; Žak 4.4

Baba – Mat 7.8-11; Efe 6.4; Tes-I 2.11; Ebe 12.7

Babilon – Ban 14.8; 16.19; 17.1-18; 18.1-24

Balikidiyo – Tit 2.2-5

Bana – Mat 10.10; 20.1-15; Luk 3.14; 10.7; Oro 4.4; 6.23; Kol 4.1; Žak 5.4

Bana, kow ngu bomo se – Mat 5.38-44; 7.1-2; Mar 6.19-24; Luk 9.52-56; Diy 7.54-59; 23.12; Oro 12.17,19; Kor-I 6.7-8; Tes-I 5.15; Piy-I 2.23; 3.9

Bangay, Yerkoy – Mat 17.1-9; Luk 1.11-22; Yeh 1.14,32-34; Diy 2.17-18; 7.55-56; 9.3-6,10-12; 10.3,9-18; 16.9-10; 18.9-10; 22.17-21; 26.19-20; Kor-I 9.1; Kor-II 12.1-4; Ebe 1.1-4; Ban 1.1,10-20

Bangayndi (Yerkoy bayndi ngu ciimidi) – Mat 11.25,27; 16.17; Yeh 1.18; Oro 16.25; Kor-I 2.10; 14.6,26,30; 12.1,7; Gal 1.12,16; 2.2; Tes-II 1.7; Ebe 1.1-2; Piy-I 1.10-12; Ban 1.1

ʻBangu-hirow – Diy 7.8; 15.1; 16.3; Oro 2.25-29; 4.11; Gal 5.1-4; Efe 2.11,15; Kol 3.10-11

Baŋŋa nda Koŋŋo – Mat 8.9; 10.24; 18.23; 20.27-28; 21.34; 24.45; 25.14; Luk 1.38,48; 2.29; 12.37,43; 16.13; 17.7; Diy 2.18; 4.29; 16.17; Oro

6.16-20; Kor-I 7.21; 12.13; Kor-II 4.5; Gal 1.10; 3.28; 4.1,7; Efe 6.5-8; Fil 1.1; 2.7; Kol 3.11,22; 4.1,12; Tim-I 6.1; Tim-II 2.24; Tit 2.9; Fim 1.16; Žak 1.1; Piy-I 2.16; Piy-II 1.1; Piy-II 2.19; Žud 1.1; Ban 1.1; Ban 2.20; 7.3; 10.7; 11.18; 13.16; 15.3; 19.2; 22.3

Barabasu – Mat 27.16-26; Diy 3.14

Barajidi – Mat 10.32; 16.24-27; 20.1-16; 25.34-46; Mar 10.21; 13.13; Luk 6.22-23,35; 12.8; Diy 26.18; Oro 2.10; Kor-I 3.8; Efe 6.1-3; Ebe 10.34,36; 11.26; 12.1-2,28; Piy-I 3.9-12; Piy-II 1.10-11; Ban 2.10,17,25-28; 7.14-17; 22.12

Barnabasu – Diy 4.36-37; 9.25-27; 11.22-24,30; 13.1-2; 14.12,14; 15.36-39; Kor-I 9.6; Gal 2.1,9

Bartelemi – Mat 10.3; Mar 3.18; Luk 6.14; Diy 1.13

Bartime – Mat 20.29-34; Mar 10.46-52; Luk 18.35-43

ʻBatize, ʻHunde-Henenodi – Mat 3.11,16; Diy 1.8; 2.1-4; Diy 19.6; Kor-I 12.13; Tit 3.5-6

ʻBatize, Kerecen – Mat 28.19-20; Diy 2.38,41; 8.12,36-38; 16.15,33; Oro 6.1-4; Kor-I 1.14-17

ʻBatize, Yehiya wane – Mat 3.1-17; Yeh 1.29-34; Diy 19.1-7

Batu – Mar 15.43; Luk 12.36-37; Diy 1.4; Oro 8.19,23; Kor-I 1.7; Gal 5.5; Tes-I 1.10; Žak 5.7

Baynteteray – Mat 5.5,7,38-42; 11.29; 25.34-36; Luk 6.30,34-35; 7.2-6; Yeh 11.19,33; 19.27; Diy 20.35; Oro 12.15; 15.1-2,5; Kor-I 4.21; 6.7; 13.4-7; Kor-II 10.1; Gal 5.22; 6.1-2,10; Efe 4.1-2,32; Kol 3.12,14; Tim-I 5.9-10; Tim-II 2.24-26; Tit 3.1-2; Ebe 5.2; Žak 1.21; 3.13,17; Piy-I 3.4,8-9; 4.8; Piy-II 1.7; Yeh-I 3.17-18

Bayray, Addunŋaa wane – Mat 6.23; 7.24-27; 11.25; Luk 10.21; 16.8; Oro 1.21-23; Kor-I 1.17-26; 2.1-14; 3.18-20; 8.1-2; Kor-II 1.12; Kol 2.8; Tim-I 6.20-21

Bayray, Fahamay – Mat 9.4; Luk 1.77; 10.14,22,27; 11.52; Yeh 2.24-25; 7.15,28; 17.3; Oro 1.21,28; Kor-I 2.14; 8.1; 12.8; 13.9-12; Kor-II 10.5; Fil 1.9; 3.8; Kol 2.3; Tim-II 3.7,15; Piy-II 1.5,14; 3.17-18

Bayray, Yerkoy wane (ka dam iboyro) – Mat 7.24-25; 11.25-27; 13.11; 16.16-17; 25.1-13; Luk 1.76-79; 12.11-12; 21.15; 24.32,45; Diy 6.10; 7.10; Kor-I 1.30; 2.6-16; 3.18; 12.8; Kor-II 2.11; Efe 1.16-19; 3.14-19; 5.15-17; 6.18-20; Fil 1.9-10; Kol 1.9-10,26-28; 2.1-3; 3.16; 4.2-4; Tes-I 5.4-5; Tim-II 2.7; 3.15; Žak 1.5; 3.13-18

Bayraykoydiyo (ka hun woyne-hunay) – Mat 2.1-12

Beebe – Mat 9.32-33; 12.22; 15.30-31; Mar 7.37; 9.17,25-26

ʻBeene – Mat 5.18; 24.29-30,35; Diy 2.19; 4.24; 14.15; Ebe 1.10-12; Piy-II 3.10,12-13; Ban 6.12-14; 10.6; 14.7; 20.11; 21.1-4

'Beene (Yerkoy do) – Mat 5.11-12,20,34,45; 6.9; 10.32-33; 11.25; 12.50; 16.17; 18.10,14; 22.30; Mar 11.25-26; 16.19; Luk 10.20; 15.7,10; 20.36; 23.43; Yeh 14.2; Diy 7.49; Oro 1.18; 8.17-18; Kor-I 15.42,50; Kor-II 12.4; Gal 5.21; Efe 5.5; Fil 1.23; Ebe 8.1; 11.10,16; Piy-I 1.4; Piy-II 1.10-11; 3.12-13; Ban 2.7; 7.15,17; 8.1; 12.7-9; 14.13; 19.8; 21.2-5,10-27; 22.1-5,14-15

Beeray (boro ka bun) – Mat 2.17-18; 9.23

Berndi – Mat 5.19; 8.27; 12.50; 21.37; Mar 1.27; Luk 6.46-48; Yeh 13.17; 14.15,21,31; Diy 5.29,36-37; 26.19; Oro 5.19; 6.17; 12.10; 15.18; Kor-I 14.34-35; 7.15; Gal 3.10,12; 5.7; Efe 2.10; 6.1,5; Fil 2.3,12; Tes-II 1.8; Tit 1.1; Ebe 12.9; 13.17; Žak 1.22-25; 2.10-12; 3.3; Piy-I 1.22; 2.13-14,17; Yeh-I 3.22,24

Berndi, Amirdiyo – Oro 13.1; Tit 3.1

Betani (koyra) – Mat 26.6-13; Luk 10.38-42; 24.50-51; Yeh 11.18

Betelehem (koyra) – Mat 2.1,5-6,8,16-18

Betesayida (koyra) – Mat 11.21; Mar 6.45; 8.22; Yeh 1.44; 12.22

Bine – Mat 5.8,28; 12.34; 22.37; Diy 16.14; 28.26-27; Oro 1.21; 2.29; 6.17; Kor-II 4.6; Efe 4.18; Kol 3.16; Tes-I 3.13; Tim-I 1.5; Tim-II 2.22; Ebe 3.8,15; 4.12; 10.22; Žak 4.8; Piy-I 1.22; Ban 2.23

'Bine-anniya – Oro 2.14-15; Kor-I 8.7-13; Tim-I 1.19; 4.2; Ebe 9.14

Bine dam – Diy 4.36; 11.23; 15.31-32; 16.40; 18.27; Oro 1.12; 12.8; 15.4-5; Fil 2.1,19; Kol 2.2; 4.8,11; Tes-I 2.3-4; 3.2; 5.11,14; Tim-II 4.2-5; Tit 2.4,15; Ebe 3.13; 6.18; 10.25; 13.22; Žud 1.3-4

Bine, Henen – Mat 5.8; Yeh 15.2; Fil 4.8; Tim-I 1.5; 3.9; 5.22; Tim-II 1.3; 2.21-22; Tit 1.15; Ebe 9.13-14; 10.2; Žak 4.8; Piy-I 1.22; Yeh-I 3.3

Bine jemna – Mat 6.24; 26.41; 27.11-24; Luk 9.59-62; Yeh 12.42; 19.12-16; Diy 24.25-26; Gal 3.1-5; 5.17; Žak 1.6-8; 4.17

Bine maate – Mat 22.37,39; Mar 14.11; Luk 1.14; 6.23; 7.36-50; 12.32; 15.20; 16.27-31; 18.23; 19.6; 23.8; Yeh 8.56; 11.33-36; Diy 2.26,28,37,46; 7.54,57; 14.17; Kor-II 2.2; 6.12; 7.15; Oro 1.31; Fil 1.8; 2.1; 4.6-7; Kol 2.1-2; Tes-I 2.8; Tim-II 3.3; Yeh-II 1.4; Yeh-III 1.4; Ban 19.7

Bine moodiyo ma fer (ka faham Yerkoy ciini) – Diy 26.17-18; Kor-I 2.10-16; 13.9-12; Kor-II 4.6; Efe 1.18; Yeh-I 2.20,27

Bine-senday – Mat 11.16-24; 12.42,44; 13.14-15; 15.14; 23.37-38; 24.38-39,48-51; 25.8-13; 27.4,25; Mar 3.5; 6.52; Luk 7.35; 10.13; 13.1-3,5,24-28,34; 14.24; 16.31; Yeh 12.40; 17.12; Diy 7.51; Oro 2.4-5; 9.18; 11.7-10,17-20; Kor-II 12.21; Tes-II 2.7-12; Tim-II 3.8; Ebe 3.8-15; 4.7; 6.4-8; 10.26-31; 12.15-17; Žud 1.4-13; Ban 2.5,16,21-22; 3.3; 9.20-21; 16.9,21; 22.11

Bine-teje – Mat 21.33-41; 23.31; 25.24-27; Mar 12.1-12; Luk 19.21-22; Yeh 8.7-9; Diy 22.24; Oro 2.1; Yeh-I 3.20

Bine-yayndi

Bine-yayndi – Oro 15.5; Kor-II 1.4-11

Bomo (assobon) – Mat 6.17; 27.39; Diy 21.24; Kor-I 11.3-10; Efe 1.22

Bonji – Mat 11.5; 15.31; 21.14; Luk 7.22; Diy 3.2-11; Ebe 12.13

Booni, Assobon – Luk 12.19-20; 16.19,25; Oro 8.7; Kor-I 15.32-33; Žak 5.5; Piy-II 2.13; Žud 1.18-19

Booni futu – Mat 5.28; 26.14-15; Mar 4.19; Yeh 8.44; Diy 5.1-10; Kor-I 6.10; 9.27; 10.6-7; Efe 4.22; Kol 3.5; Tim-I 6.9-11; Tim-II 2.22; 4.3-4; Tit 2.12; Žak 1.14-15; 4.1-3; Piy-I 2.11; 4.3; Piy-II 2.18; 3.3; Yeh-I 2.16-17; Žud 1.16,18

'Borcinndi, ka kow tamteray – Mat 20.28; Mar 10.45; Luk 2.38; Diy 20.28; Oro 3.24-26; Kor-I 1.30; 6.20; 7.23; Gal 1.4; 2.20; 3.13; 4.4-5; Efe 1.7,13-14; 4.30; 5.2; Kol 1.14,20-22; Tim-I 2.6; Tit 2.14; Ebe 9.12,15; Piy-I 1.18-19; Ban 5.9-10

'Borcinteray – Yeh 8.32-33,36; Oro 6.18,22; Gal 3.28; 5.1,13; Piy-I 2.16

Boro – Mat 20.25-28; Mar 10.6,42-44; Diy 9.27; 10.28; 17.26; Kor-I 11.7; 15.47-49; Gal 3.28; Tes-I 5.23; Ebe 2.6-8; 4.12; Žak 3.9

Boro-wii – Mat 2.16; 5.21-22; 14.10; 15.19; 19.18; Mar 7.21; 10.19; 15.7; Luk 18.20; Oro 13.9; Gal 5.19-21; Tim-I 1.9; Žak 2.11; Piy-I 4.15; Yeh-I 3.12,15; Ban 9.21; 21.8; 22.15

Bun, Assobon – Oro 5.12; Kor-I 15.51-52; Ebe 2.14-15; 9.27

Bun, Junubu hinaydi – Oro 6.6,11,17-19; 7.4; 8.13; 13.14; Kol 3.5

Bun, Abadante – Mat 25.41,46; Kor-I 15.54-58; Tes-II 1.9; Ban 20.6,13-14; 21.4,8

Bun, Yerkoy maaganda – Mat 10.21-22,39; 16.25; 22.6; 23.34-35; 24.9; Mar 6.18-28; 13.12; Luk 9.24; 11.50; 21.16-17; Yeh 12.25; Diy 7.58-60; 12.2; Oro 8.36; 11.3; Kor-I 13.3; Tes-I 2.15; Ebe 11.32-37; Ban 6.9-11; 11.7-12; 12.11; 16.6; 17.6

C

'Calodi – Mat 11.29-30; Diy 15.10; Kor-II 6.14; Gal 5.1; Tim-I 6.1

'Caw-huudi – Mat 4.23; 6.2; 9.35; 13.54; 10.17; 12.9-13; 23.34; Mar 1.39; Luk 12.11; 4.15-33; 7.5; 13.10-14; Yeh 9.22,34; 12.42; 16.2; 18.20; Diy 6.9; 9.2,20; 13.5-44; 14.1; 17.1-2,10; 18.4,19,26; 22.19; 26.11; Žak 2.2; Ban 2.9; 3.9

Cawndi, Ciimi – Mat 6.25-30; Luk 4.16-21; 19.47; 20.1-18; 21.37-38; 24.27; Yeh 7.14; 8.2; Diy 22.3; Oro 2.18-20; Kor-I 12.28-29; Gal 3.24-25; 4.1-2; 6.6; Efe 4.11-12; 6.4; Tim-II 3.15

Cawndi, Tangari – Mat 5.19; 15.9,13; Diy 15.24; Oro 16.17-18; Kor-II 2.17; 11.4; Gal 1.7-9; Efe 4.14; Kol 2.4,8,18-23; Tim-I 1.3-4,6-7,19; 4.1-3,7; 6.3-5,20-21; Tim-II 2.14,16-18; 3.6-9,13; 4.3; Tit 1.10-14; Ebe 13.9; Piy-II 2.1-22; Yeh-I 4.3; Yeh-II 1.7-11; Žud 1.3-16

Cawndikoy, Ciimi – Mat 4.23; 5.19; 7.15,29; 10.24-25; 15.2-20; 23.2-33; 28.19-20; Luk 11.38-52; Yeh 14.26; Diy 15.1; 20.20; Oro 12.7; Kor-I 11.14; 12.28-29; Gal 1.12; 6.6; Efe 4.11; Kol 1.28; 3.16; Tim-I 2.7; 3.2; 4.1-3,11,13,16; Tim-II 1.11; 2.24-26; Tit 2.3,12; Ebe 5.12; 8.11-12; 13.9; Yeh-I 2.27

Cawndikoy, tangari – Mat 2.15-20; 16.12; Diy 20.30; Gal 1.6-8; 2.4; Tim-I 4.1-3; 6.3-5; Tim-II 1.14-15; 3.8; 4.3-4; Piy-II 2.1-22; Ban 2.15

Cee humay – Luk 7.37-38,44; Yeh 13.5; Tim-I 5.10

Cemeray – Mat 5.38-41; 6.15; 14.3-10; 18.28-35; 26.52; 27.18; Mar 15.10; Luk 6.29; 9.54; Yeh 8.44; 18.22-23; Diy 16.19-24; 17.5; 23.12-14; Oro 1.29-32; 12.19; Kor-I 5.8; 14.20; Gal 5.19-21; Efe 4.31; Fil 1.15-16; Kol 3.8; Tes-I 5.15; Tit 3.3; Žak 1.21; 2.13; Piy-I 2.1; 3.9; Yeh-I 2.9,11; 3.10,13-15; 4.20; Yeh-III 1.10

Cense – Mat 27.18; Mar 7.22; Luk 15.25-32; Oro 1.29; 10.19; 11.11; Kor-I 10.22; Kor-II 11.2; Gal 5.19-21,26; Fil 1.15; Tim-I 6.4-5; Tit 3.3; Žak 3.14,16; Piy-I 2.1

Ciimi – Yeh 1.14,17; 4.24; 5.33; 8.31,32,44; 14.6,17; 16.13; 17.17,19; 18.37-38; Oro 2.2,8; Kor-I 5.8; 13.6; Kor-II 4.2; 6.7-8; 12.6; Gal 3.1; 4.16; Efe 5.9; 6.14; Fil 4.8; Tes-II 2.10,12-13; Tim-I 2.7; 3.15; 4.3; 6.5; Tim-II 2.15,25; 3.8; 4.4; Tit 1.1-2; Piy-I 1.22; Yeh-II 1.2

Ciinay – Mat 5.11; 12.36; 26.60; Mar 14.64; Luk 6.45; 22.65; 23.2,5; Yeh 5.18; 8.48,52; 10.20; 18.37; 19.1-5; Oro 1.30; 3.8; Kor-I 4.13; 6.10; Kor-II 6.8; 12.20; Efe 4.31; Tim-I 3.11; 5.13; Tit 2.3; 3.1-2; Žak 4.11; Piy-I 2.1,12; 3.10,16; 4.4; Piy-II 2.10; Žud 1.8; Ban 12.10

Ciini – Mat 26.73; Mar 16.17; Yeh 19.20; Diy 2.8-11; 10.46; 14.11; 19.6; 21.37; Kor-I 12.10; 14.2-40

Ciini waani ra, ka cii – Diy 2.1-40; 10.46; 19.6; Kor-I 12.8-10,28-30; 13.1,8; 14.1-40

Ciini, Boyro – Mat 12.35,37; Luk 6.45; Efe 4.25,29; Fil 1.27; Kol 4.6; Žak 1.19,26; 3.2,13; Piy-I 2.12; 3.15-16; Ban 14.5

Ciini, Futu – Mat 5.22,37; 12.34-37; Diy 23.5; Oro 1.29-30; 3.13-14; Kor-I 6.9-10; Efe 4.25,29,31; 5.4; Tit 1.10-11; 3.2; Žak 1.19,26; 3.5-10; 4.11; Piy-I 2.1; 3.9-10; Piy-II 2.7-8,10; Yeh-III 1.9-11; Žud 1.8-10

Ciiti-dunbu, ka Yerkoy dam – Mat 3.12; 7.22-23; 8.29; 10.14-15; 11.22; 12.36-42; 13.30,40-43,49-50; 16.27; 21.33-41; 22.11-13; 23.14; 25.1-46; Mar 4.22; 8.38; 13.32; 14.21; Luk 11.31-32,49-51; 12.47-48; 13.6-9,24-29; 19.12-27; 20.45-47; Yeh 3.19-20; 5.45; Diy 10.42; 17.31; Oro 2.5-10,12-16; 14.10-12; Kor-I 3.8-15; Kor-II 5.10; Gal 6.5-10; Efe 6.7-8; Tes-II 1.7-8; Tim-II 4.1,8; Ebe 2.2-3; 9.27; 10.26-30; Žak 2.12-13; Piy-I 1.17; 4.5-6; Piy-II 2.4,9; 3.7-12; Yeh-I 4.17; Žud 1.6,14-15,24; Ban 11.18; 20.11-15; 22.12

Ciiti-dunbukoy – guna **Alkaali**

Ciiti-dunbu-gorohayadi

Ciiti-dunbu-gorohayadi – Mat 27.19; Diy 18.12; 25.10; Oro 14.10 ; Kor-II 5.10

D

Dam harme fondo ra – guna **Fondo**

Damasu (koyra) – Diy 9.1-22; Kor-II 11.32-33; Gal 1.17

Danga – Luk 6.28; Gal 1.8-9; 3.10,13

Dawuda – Mat 1.1; 12.3-4; 22.42-46; Luk 3.31; Diy 2.25-38; 13.22-23

Derebi (koyra) – Diy 14.6,20; 16.1

ʻDiya – Mat 11.10; Mar 1.2; Luk 7.27

Diyotirefi – Yeh-III 1.9

Don ka saabu Yerkoy – Mat 26.30; Mar 14.26; Luk 1.42-55,68-79; Kor-I 14.26; Efe 5.19; Kol 3.16; Ban 5.9-10; 14.2,3-5; 15.3-4

Dondiyo – Mat 9.23; 11.17; Mar 14.26; Kor-I 14.15; Efe 5.19; Kol 3.16; Ebe 2.12; Ban 14.2-3; 18.22

Doray – Mat 8.12; 13.42,50; 14.9; 19.22; 26.37-44; Yeh 11.33-36; 16.6,20-22; 11.19-40; Oro 9.2; Kor-II 7.8-11; Tes-I 4.13; Tim-I 6.10; Ban 21.4

Dugu – Mat 2.11; Luk 1.10; Efe 5.2; Ban 5.8; 8.3-4

Dukur, Borodi wane – Mat 5.22; Gal 5.19-21; Efe 4.26,31; Tit 1.7; Žak 1.19-20

Dukur, Yerkoy wane – guna **Yerkoy, Dukuraydi**

Dumakoy – Mat 13.3-8; Mar 4.3-20; Luk 8.5-8; Gal 6.7-8

ʻDuwẽ – Mat 9.17; 26.27-29; 27.48; Mar 2.22; 14.23; Luk 1.15; 5.37-39; Yeh 2.9-10; Diy 2.13; Oro 14.21; Efe 5.18; Tim-I 5.23; Tit 2.3; Ban 18.13

E

Efezi (koyra) – Diy 18.18-28; 19.11-29; 20.16-38; Tim-I 1.3; Tim-II 1.18; 4.12; Ban 2.1-7

ʻEgilizi – Mat 16.18; Diy 8.1; 20.28; Oro 16.4-5; Kor-I 3.9,16-17; 12.13,27-28; Efe 1.22-23; 4.11-12; 5.25; Kol 1.18; Tim-I 3.15; Ebe 12.22-23

ʻEgilizi yaamardiyo – Mat 28.19; Kor-I 11.23-29

Elizabeti – Luk 1.5-7,13,24-25,36,39-45,57-60

Emayus (koyra) – Luk 24.13-18

Epikuri – Diy 17.18

Eso – Oro 9.11-13; Ebe 12.16-17

F

Faham jaŋay – Luk 12.48; 23.34; Yeh 13.7; 16.2; Diy 1.7; 3.14-15,17; 17.23,30; Oro 8.24-26; Kor-I 2.7-10; 3.19; 13.9,12; Gal 1.13-16; Efe 4.18-19; Tim-I 1.12-13; Žak 1.5-6

ʻFariziyen – Mat 3.7-10; 6.2-8,16-18; 9.11-14; 12.2-8,38-39; 15.1-9; 16.1-12; 19.3; 21.33-46; 22.15-22; 23.1-33; Luk 7.30,36-39; 11.14-54; 12.1; 14.1; 15.1-10; Yeh 3.1; Diy 15.5; 22.3; 23.6-9; 26.5

Fattandi boro (hala a ma faham ifutu, ka yee ʻEgilizidi ra) – Mat 18.15-17; Yeh 9.19-23; 16.1-2; Kor-I 5.1-13; Yeh-II 1.10-11; Yeh-III 1.9-10

Fay, nda adduŋnaa wala woodiyo ka si hanga ciimi – Luk 6.22; 12.2; 16.17; Kor-I 5.11; Kor-II 6.14-18; Tes-II 3.6-15; Tit 3.10; Ebe 7.26; Žak 4.4; Piy-I 1.14; Yeh-I 2.15-17; Yeh-II 1.9-11

Fay, wonde – Mat 5.31-32; 19.3-12; Mar 10.2; Luk 16.18; Kor-I 7.10-17

Fay-fay (faaba affoo ka fur affoo) – Diy 10.28-35; 15.36-40; Tim-I 5.21; Žak 2.1-4

Fay-fay (jemna borodiyo) – Oro 16.17; Kor-I 1.10-13; 3.3-4; 11.18-19; Tit 3.10-11

Feeji – Mat 9.36; 10.6,16; 18.11-13; 26.31; Mar 14.27; Luk 15.4-7; Yeh 10.1-16

Felikisi – Diy 24.1-27

Filadelfi (koyra) – Ban 1.11; 3.7-13

Filipi (koyra) – Diy 16.12-40; 20.1-6; Fil 1.1; 4.10-18; Tes-I 2.2

Filipu, Diya – Mat 10.3; Mar 3.18; Luk 6.14; Yeh 1.43,45-51; 6.5-7; 12.20-22; 14.8-13; Diy 1.13

Filipu, ʻEgilizi kaadimkoy – Diy 6.5; 8.4-14,26-40; 21.8-10

Filla yaasaynte – Mat 10.16; 13.10-16; 13.34-50; 15.15; 13.36; Mar 4.10-13,30-34; 12.1-12; Luk 5.36-38; 7.40-43; 8.9-15; 10.25-37; 12.16-21; 21.29-36

Fitila conbu – Ebe 9.2; Ban 1.13,20

Fondo ra, Dam harme – Mat 18.15-18; Kor-I 5.3-5,13; Kor-II 2.6-8; Gal 6.1; Tes-II 3.6-15; Tit 1.13

Fooma (guna mo **Wasu**) – Diy 12.20-23; Luk 14.7-11; 18.14; Kor-II 10.5,17-18; Gal 6.3; Tes-II 2.4

Funbu – guna **Halaci**

Fuuye – Mat 20.6-7; 25.26-30; Luk 19.20-25; Diy 17.21; Efe 5.16; Tes-I 2.9; Tes-II 3.10-12; Tim-I 5.13

G

Gaabu, Naanaydi ga – Kor-I 15.58; Gal 5.1; Fil 3.12-14; Kol 2.5; Tes-II 2.15; 3.3; Ebe 3.6,14; 10.23; 13.9; Žak 1.23-25; Piy-I 5.9

Gaabundi

Gaabundi – Mat 10.22; 24.13; Mar 13.13; Luk 8.15; 21.19; Oro 2.7; 5.3-4; 8.25; 12.12; 15.4-5; Kor-I 13.7; Kor-II 1.6; 6.4; 12.12; Kol 1.11; Tes-I 1.3; Tes-II 1.4; Tim-I 6.11; Tim-II 2.10,12; 3.10; Tit 2.2; Ebe 10.32,36; 12.1-3,7; Žak 1.3-4,12; 5.11; Piy-I 2.20; Piy-II 1.6; Ban 1.9; 2.2,4,19; 3.10; 13.10; 14.12

Gaara – Luk 1.68-79; 24.50-51; Kor-II 13.14; Ebe 13.20-21

Gadara – Mat 8.28-34; Mar 5.1-19; Luk 8.26-37

Galati (ganda) – Diy 16.6; 18.23; Kor-I 16.1; Gal 1.1-2; Piy-I 1.1

Galile (ganda) – Mat 2.22; 4.13-25; 26.32,69; 27.55; Luk 3.1; Yeh 4.45,47; Diy 9.31

Gamaliyel – Diy 5.33-40; 22.3

Ganda-korfo (ciimi-ciimidi nda Albiliisi) – Mat 7.10; 10.16; Mar 16.18; Luk 10.19; Diy 28.3-6; Kor-I 10.9; Kor-II 11.3; Ban 9.19

Ganjihaya – Tim-II 4.17; Ebe 11.33; Piy-I 5.8; Ban 4.7; 5.5; 9.8,17; 13.2

Gayus – Diy 19.29; 20.4; Oro 16.23; Kor-I 1.14; Yeh-III 1.1

Gergesen – guna **Gadara**

Getesemane (žarden ka man Žeruzalem) – Mat 26.36-50; Yeh 18.1-2

ʻGirek (boro nda ciini) – Mar 7.26; Luk 23.38; Yeh 7.35; 12.20-23; Diy 11.20; 14.1; 16.1; 17.2-4,12,28,34; 19.9; 20.2; Oro 2.10; 3.9; 10.12; Kor-I 1.22-23; 10.32; 12.13; Gal 3.28; Kol 3.11

Golgota – Mat 27.33

Gomni – guna **Noo-hayadiyo**

Gomni-muno – Luk 17.17-18; Yeh 1.11; Oro 1.21; Tim-II 3.2

Gomor – Mat 10.15

Goy – Mat 20.1-15; Luk 10.7; Diy 20.35; Kor-I 9.9; 15.58; Efe 4.28; Fil 2.16; Tes-I 4.11-12; Tes-II 3.7-13; Tim-I 5.17-18; Žak 5.4

Goy boyro (si wasa kallasi se) – Mat 5.20; Luk 17.7-10; 18.9-14; Diy 13.39; Oro 3.20-31; 4.1-22; 8.3; 9.16,31-32; 11.6; Kor-I 13.1-3; Gal 2.16,19,21; 3.1-29; 4.9-11; 5.2,4,6,18; 6.15; Efe 2.8-9; Fil 3.3-9; Kol 2.20-23; Tim-II 1.9; Tit 3.4-5; Ebe 9.1-14; Žak 2.10-11

Goydiyo, Kerecen wane – Mat 5.16; 10.42; 25.34-40; Yeh 3.21; 15.8; Kor-II 5.10; 9.8; Efe 2.10; Fil 2.13; Kol 1.10; 3.12-14,17; Tes-II 2.17; Tim-I 2.10; 5.10,25; 6.17-18; Tim-II 2.21; 3.16-17; Tit 2.7,14; 3.1,8,14; Ebe 6.9-10; 10.24; 13.21; Žak 1.22-27; 2.14-20,25; 3.13; Piy-I 2.12

Goykoy – Mat 9.37-38; 10.10; 20.1-15; Luk 3.14; 10.2,7; 13.27; Diy 19.25; Kor-II 11.13; Efe 6.5-8; Kol 3.22; Tim-I 5.18; 6.1; Tim-II 2.15; Žak 5.4

Goykoy, ʻEgilizi (i kul – pasterdiyo, diyadiyo, nda kaadimkoydiyo) – Yeh 21.15-17; Diy 1.8; 6.1-6; 11.30; 14.23; 15.2,4,6,22-23; 16.4,9-10; 20.17,28; Kor-I 1.17,23-30; 2.2; 3.5-15; 4.10-13; 9.16-27; Kor-II 1.4-6; 2.15-17; 3.6-11; 4.1-15; 5.18-20; 6.1; 8.23; 9.6-15; 10.12-16; 11.3-15,23-

33; Efe 3.7-11; 4.11-12; Fil 1.1-15-16; Kol 1.9-24-29; Tes-I 5.12-13; Tim-I 3.1-15; 4.13-15; 5.17-19; Tim-II 2.25; 4.2-5; Tit 1.5-9-13-14; 2.15; Ebe 5.1-3; 13.17; Žak 5.15; Piy-I 4.10-11; 5.1-3; Yeh-II 1.1; Yeh-III 1.1

Goyndi koy – Mat 10.10; 20.10-15; Luk 10.7; Oro 4.4; Efe 6.9; Kol 4.1; Tim-I 5.18; Fim 1.15-16; Žak 5.4-5

'Gungu-jinaadi – Oro 8.29; 9.12-13; Kol 1.15; Ebe 1.6; 12.16-23; Ban 1.5

H

Haasum – Mar 8.38; Luk 9.26; Oro 1.16-26-27-32; 6.21; Kor-I 11.6-14-22; Efe 5.12; Fil 3.19; Tim-II 1.8-12-16; Ebe 11.16; 12.2; Žud 1.12-13

Haawa – Kor-II 11.3; Tim-I 2.13-14

Haawi – guna **Haasum**

Habila – Mat 23.35; Luk 11.51; Ebe 11.4; 12.24; Yeh-I 3.12

Hajara – Gal 4.24-25

Halaci – Mat 6.19-20; Luk 6.43-45; Oro 3.16; 9.22; Kor-I 5.5; 15.42-50; Fil 3.18-19; Tes-I 5.3; Tes-II 1.9; Tim-I 6.9; Piy-I 1.18-23; Piy-II 2.1-12

Halaci, ka si – Kor-I 15.42-52-53; Piy-I 1.4-23

Hanbir – Mat 10.30; Luk 7.38; Kor-I 11.3-10-14-15; Tim-I 2.9; Piy-I 3.3; Ban 9.8

Hanbur – Mat 27.54; Luk 21.26; 24.37; Yeh 9.22; 20.19; Diy 9.26; 27.17-24-29; Ebe 2.15; 12.21; Piy-I 3.14

Hanburay, Yerkoy – Mat 10.28; Luk 1.50; 12.5; 23.40; Diy 10.35; 13.16-26; Oro 11.20; Kor-II 7.1; Efe 5.21; 6.5; Fil 2.12; Kol 3.22; Ebe 5.5-7; 12.28-29; Žak 2.19; Piy-I 1.17; 2.17-18; 3.2-15; Yeh-I 4.16-18; Ban 11.18; 14.7; 19.5

Handir (guna mo **Bangay, Yerkoy**) – Mat 1.19-20; 2.12-13-19-22; 27.19; Diy 2.17; Žud 1.8

Hanga (Isa, wala Yerkoy, wala Pol) – Efe 5.1; Tes-I 1.6; 2.14; Tes-II 3.7; Kor-I 4.16; 11.1; Fil 3.17; 4.9; Tim-I 1.13; 3.10

'Hantumdiyo – Mat 4.6; 22.23-29; Mar 7.9-13; Luk 4.16-21; 24.27-32-44-47; Yeh 3.10; 5.39-45-47; 7.42-52; 10.35; 14.16-21; 15.7; 17.17; 20.31; Diy 2.24-31; 17.2-11; 18.28; 20.32; 28.25-29; Oro 1.2; 3.2; 4.3; 10.17; Kor-I 2.10-14; Kor-II 4.2; Efe 6.16-17; Kol 3.16; Tes-I 2.13; Tim-II 3.15-17; 4.1-4; Ebe 2.1-4; 4.12; 10.5-7; Žak 1.18-21-25; Piy-I 1.23-25; 4.11; Piy-II 1.20-21; 3.15-17

Hardiyo ka go mara nda har – Oro 1.24-26-27; Kor-I 6.9; Tim-I 1.9-10

Hari (assobon se wala hunde se) – Mar 6.49-52; Yeh 2.1-11; 4.10-15; 7.37-39; 19.34; Diy 8.36-38; Efe 5.25-26; Ban 8.11; 12.15; 16.3-5; 17.1-15; 21.6; 22.17

Harifutu – Mat 11.18; Luk 1.15; 7.33

Harmagedon – Ban 16.16

Harram

Harram – guna **Jaaso**

Haruna – Ebe 5.4

Hasara – guna **Halaci**

Hawjay – Mat 6.1; 16.6; 18.10; 24.4-42-51; 25.13; 26.40-41; Mar 4.24; 13.9-23-32-37; Luk 8.18; 11.35; 12.15-35-40; 21.8-36; Diy 20.28-31; Oro 11.21; 13.11; Kor-I 7.29-31; 9.27; 10.12; 11.28; 16.13; Gal 6.1; Efe 5.15; 6.18; Fil 3.2; 4.5; Kol 4.2-17; Tes-I 5.4-6-21; Tim-I 4.16; Tim-II 4.5; Ebe 2.1; 3.12; 12.15; Piy-I 1.13-17; 4.7; 5.8; Piy-II 1.19; 3.17; Yeh-I 5.18; Yeh-II 1.8; Žud 1.20-21; Ban 3.2-3-11; 16.15

'Hawmee – Mat 4.1-2; 6.16-18; 9.14-15; 17.21; Luk 2.36-37; Diy 10.30; 13.3; 14.23; Kor-II 6.4-5; 11.27

Hayndi koyne – Yeh 1.13; 3.3-8; 17.2; Diy 16.14; Oro 2.28-29; 8.2-6-9-13-16; Kor-I 2.12-14-16; Kor-II 3.3; Gal 2.20; 4.29; Efe 2.5; Tit 3.5-6; Žak 1.18; Piy-I 1.3-22-23; Piy-II 1.3-4; Yeh-I 3.9-14; 4.7; 5.1-4-18

Hayradiyo – Mat 10.37; 12.46; Mar 9.24; Luk 2.48; 11.11-13; Yeh 2.5; 4.49; 19.25; Kor-II 12.14; Efe 6.4; Kol 3.21; Tes-I 2.11; Tim-I 3.4-5-12; 5.8; Tit 1.6; 2.4; Ebe 12.7

Hejay – Mat 9.37; 13.39; Luk 10.2; Ban 14.15

Hejay-lawaldi – Oro 8.23; 11.16; Kor-I 15.20-23; Žak 1.18

Hemyo – Mat 8.12; 22.13; 24.51; 25.30; 26.75; Luk 7.38; 19.41; Yeh 11.2-25-33-35; 20.11-18; Diy 20.19; Oro 12.15; Kor-I 7.30; Fil 3.18; Ban 7.17

Henen, attabiya – Mat 5.6-48; 19.21; 27.24; Luk 1.6; 6.40; Yeh 1.47; Kor-I 2.6; 6.11; Kor-II 7.1; 13.9-11; Efe 4.11-13; 5.26; Fil 1.10; 2.15; 3.12-15; Kol 1.21-22-28; 2.9-11; 3.14; 4.12; Tes-I 3.10-13; Tim-II 2.1; 3.17; Tit 3.5; Ebe 6.1; 10.14; 13.20-21; Žak 1.4-25; 3.2; Piy-I 5.10; Yeh-I 2.5; 3.6-10; 4.12; 5.18

Henen, ka tonton Yerkoy hanga ra – guna **Jisi**

Henen, Kerecen – Yeh 17.17; Oro 1.4; 6.13-19; 8.29; 12.1-2; Kor-I 3.16-17; Kor-II 7.1; Efe 1.4; 4.24; 5.27; Kol 1.22; 3.12; Tes-I 3.13; Tim-II 1.9; Ebe 9.12-14; 10.22; 12.10; Piy-I 1.14-16; 2.5-9; Piy-II 3.11

Henenndi, Alyahuudu kanidiyo – Mat 15.2; Mar 7.2-9; Luk 2.22; 11.38; Yeh 11.55; Diy 21.24-26; Ebe 9.10-19-22;

Henoku – Luk 3.37; Ebe 11.5; Žud 1.14

Heray – Mat 4.2-4; 5.6; 21.18; Mar 11.12; Luk 4.2-4; Yeh 4.8; Piy-I 2.2; Ban 7.16-17

Herodiyadu – Mat 14.3-6; Mar 6.17-19-22; Luk 3.19

'Herodu – Mat 2.3-8-12-18; 14.3-11; Luk 1.5; 3.1; 9.7-9; 13.31-32; 23.6-12-15; Diy 4.27; 12.1-23

'Herodu kondaydi – Mat 22.16; Mar 3.6; 12.13

Hii (hari) – Mar 6.47-48; Yeh 21.3-8; Diy 20.13; 21.3; 27.1-44; 28.11;

Hii (waani) – Mat 5.42; Luk 6.34-35

Hiila – Mat 2.7-8; 7.22; 22.15-16; Mar 14.70-71; Diy 5.1-11; Oro 3.13; Kor-II 11.3-15; Tes-II 2.9-10; Tim-I 4.1; Piy-I 2.22; 3.10; Yeh-I 4.1-6

Hiijay – Mat 1.18; 5.31-32; 19.2-9-29; 22.2-11-12-24-29-30; 25.1-11; Mar 6.17-18; 10.2-12; 12.19-25; Luk 16.18; 20.28; Yeh 2.1-5; Oro 7.1-3; Kor-I 6.16; 7.1-40; 9.5; 11.11-12; Kor-II 6.14; Efe 5.25-32; Kol 3.18-19; Tim-I 3.2-12; 4.1-3; 5.14; Ebe 13.4; Ban 19.7-9

Hin ngu bomo – Luk 8.35; Oro 12.3; Kor-I 9.27; Tes-I 4.3-4; Piy-I 2.11; Piy-II 1.6;

Hinay (ifutu kul ga) – Yeh 16.33; Diy 2.29-36; Oro 8.37; 12.21; Kor-I 15.57; Gal 5.16-25; Fil 4.13; Žak 4.7; Yeh-I 2.13-14; 5.4; Ban 2.7-11-26; 3.5-12-21; 11.7; 17.13-14

Hinay, ka Yerkoy noo – Luk 22.32; Kor-II 12.9-10; 13.3-4; Efe 1.19; 3.16; Kol 1.28-29; Tim-II 4.17; Ebe 11.33-34

ʻHinjam jaari – Mat 12.1-8-10-12; 24.20; Mar 2.27-28; 6.2; 15.42; Luk 4.16-31; 6.5-6; 13.10-17; 14.1-6; 23.54-56; Yeh 5.5-17; 7.21-24; 9.14-16-34; 19.31; Diy 13.14-27-42-44; 15.21; 16.13; 17.2; 18.4; Kol 2.16; Ebe 4.1-11

Hinje, junubu se – Mat 6.12-14; 26.28; Luk 1.77; 5.21-24; 24.47; Diy 2.38; 10.43; Oro 3.25-26; Kol 1.14; Ebe 9.22

Hinje, cere se – Mat 18.21-22; Mar 11.25-26; Luk 17.3-4; Kor-II 2.7-10; Efe 4.32; Kol 3.13; Tim-II 4.16; Žak 5.15-16

Hinje, iberediyo se – Mat 5.39-41-43-48; Luk 6.27-37; Oro 12.14-17-19-21; Kor-I 4.12-13; Piy-I 3.9

Hinni – Mat 5.7; 9.12-13; 11.28-30; 15.32; 23.23; Mar 9.20-22; Luk 1.72-78; 6.36; 7.13-14; 15.18-20; Oro 12.8; Fil 2.1-2-27; Kol 3.12-13; Tit 3.5; Ebe 2.17-18; 4.16; 10.34; Žak 2.13; Piy-I 3.8; Žud 1.21-22

ʻHirow-bangu – guna **Bangu-hirow**

Hondiya, wala har ka na bay woy – Mat 1.23; 25.1-13; Luk 1.26-37; Kor-I 7.25-38; Kor-II 11.2; Ban 14.4

Hoodi – Adama – Oro 5.12-21; Kor-I 15.21-22; Kor-II 11.3; Tim-I 2.14

Hujunyo – Mat 6.25-34; Luk 10.40-41; Fil 4.6; Piy-I 5.7

Hukkum, Yerkoy – Diy 7.44; Ebe 8.5; 9.2-8-21-23

Huna, Abadante – Mat 19.29; Luk 18.30; Yeh 3.15-16-36; 4.14-36; 5.24; 6.50-58-68; 10.28-29; 12.25-50; 17.3; 20.31; Oro 5.21; 6.22-23; Gal 6.8; Tim-I 6.12-19; Tim-II 1.1-10; Tit 1.2; 3.7; Yeh-I 1.2; 5.11-12

Huna, Assobon – Mat 10.39; Luk 8.14; 16.13; 17.26-30; 21.34; Diy 15.26; 17.28-29; 20.24; 27.10-31-34; Kor-II 4.10-12; Tim-II 2.4; Žak 4.13-15; Piy-I 1.24; 4.1-4

Huna, Hunde

Huna, Hunde – Yeh 3.3-8; 5.24; 11.25-26; 14.6; Diy 26.18; Oro 8.9-17; 12.1-2; Kor-II 5.17; Gal 2.20; 5.25; Fil 4.3; Kol 3.3-4; Piy-I 2.2; Yeh-I 1.1-2; 2.17; 3.9-14; Ban 17.8

Hunde – Mat 10.28; 16.26; Luk 10.27; Tes-I 5.23; Piy-I 2.11; Ban 6.9; 20.4

Hunde hinjam – Mat 11.29; Ebe 4.1-11

ʻ*Hunde-Henenodi* – Mat 1.18-20; 3.11-16-17; 4.1; 10.20; 12.28; 28.19; Mar 12.36; Luk 1.15-35-67; 2.25-27; 4.18; 11.13; 24.49; Yeh 1.32-33; 3.5-6-34; 4.14; 6.63; 7.38-39; 14.16-17-26; 15.26; 16.7-14; 20.22; Diy 1.2-5-8-16; 2.2-4-33-38; 4.8-31; 5.3; 9.32; 6.5; 7.51; 8.15-19; 9.31; 10.19-20-44-47; 11.15-16-24; 13.2-4-9-52; 15.8-28; 16.6-7; 19.2-6; 20.28; Oro 1.4; 5.3-5; 8.1-27; 14.17; 15.13-16-19-30; Kor-I 2.4-10-14; 3.16; 6.11-19; 12.3-11; Kor-II 1.22; 3.3-18; 5.5; 6.4-6; 13.14; Gal 3.2-3-14; 4.6; 5.5-16-25; 6.8; Efe 1.12-14; 2.18-22; 3.5-16; 4.3-4-30; 5.9-18; 6.17-18; Fil 1.19; 2.1; Kol 1.8; Tes-I 1.5-6; 4.8; 5.19; Tes-II 2.13; Tim-I 4.1; Tim-II 1.14; Tit 3.5-6; Ebe 2.4; 3.7; 6.4; 9.14; 10.15-29; Piy-I 1.2-11-12-22; 3.18; 4.14; Piy-II 1.21; Yeh-I 2.20; 3.24; 4.2-13; 5.6-8; Žud 1.19-20; Ban 1.4; 2.7-11-29; 4.5; 5.6; 11.11; 14.13; 22.17

ʻ*Hunde-Henenodi, huna ka hanga* – Mat 5.6; Luk 10.42; Yeh 6.27; 14.16-17; Oro 8.4-17; 14.17; Kor-I 2.15; 3.1; 7.29-31; Gal 5.18-22-23-25; 6.1; Kol 3.1-3

Hungu (guna mo **Lakal**) – Mat 9.4; 12.25; 15.19; Mar 7.21; Luk 1.51; 2.35; 11.17; Diy 8.22; 17.29; Oro 1.21; 2.15; Kor-I 2.11-13; 3.20; Kor-II 10.5; Ebe 4.12

Huuboro – Mat 19.6; Kor-I 11.3; Efe 5.22-33; 6.1-4; Kol 3.18; Tim-I 3.4-5,12; Tim-II 1.5; Piy-I 3.1,6

I

Ibere – Mat 5.44-48; 6.12-15; 13.19; 22.44; Luk 6.27,35; Yeh 3.19-21; Oro 1.30; 5.10; 12.20; Kor-I 15.26; Tes-I 2.14-18; Žak 4.4

Ibrahim – Yeh 8.56; Diy 7.2-4; Oro 4.9-22; Gal 3.6-9; Ebe 7.1-10; 11.8-10,17-19; Žak 2.21

Ifutu – Mat 24.6-8,14; Luk 13.1-3; Ban 9.18-21

Iheneno nongu Henenodi – Mat 27.51; Ebe 9.3-4,5,7-8; 10.19

Ije-kanbayo, Yerkoy wane – Oro 8.14-19,21,29; Gal 4.5-7

Ijediyo – Mar 10.15; Oro 8.16-17; Kor-I 7.14; Kor-II 12.14; Gal 4.27; Efe 4.14; 6.1,4; Kol 3.20-21; Tes-I 2.7,11; Tim-I 2.15; 3.4,12; 5.4,10,14; Tit 1.6; 2.4; Ebe 12.8; Piy-I 2.2; 3.6; Yeh-I 3.1-2; Yeh-II 1.4; Yeh-III 1.4; Ban 12.17

Ikoniyon (koyra) – Diy 13.51; 14.1-6,21-22; 16.2; Tim-II 3.11

Ilyasu – Mat 11.14; 16.14; 17.10-12; Mar 9.12-13; Luk 1.17; Yeh 1.21-25; Oro 11.2-3; Žak 5.17-18

Isa – Mat 1.21-25; Luk 1.31; 2.21; Yeh 20.31; Diy 2.38; 3.6-16; 4.10-30; 5.40; 8.12-16; 10.48; 16.18; 19.17; 21.13; 26.9; Kor-I 1.2-10; 5.4; 6.11; Efe 5.20; Fil 2.10; Kol 3.17; Tes-II 2.8; 3.6; Yeh-I 3.23

Isa, Abadante – Mar 12.36-37; Yeh 1.1-2-4-15; 6.62; 8.23-58; 12.41; 17.5-24-25; Efe 3.21; 4.10; Kol 1.17; Tim-II 1.9; Ebe 1.10-12; 6.20; 7.16-24-25; 13.8; Piy-I 1.20; Yeh-I 1.1-2; 2.13-14; Ban 1.8-17-18; 5.13-14

Isa, ʻAlmasihu – Mat 1.1-16; 16.20; Mar 14.61; Luk 2.11; 9.20; 23.2-35; Yeh 1.17; 17.3; Diy 2.38; 4.10; 9.34; 10.36; 16.18; 19.4; Oro 1.1-3-6; 2.16; 3.24; 5.15-17; 6.3-11-23; 8.1-39; Kor-I 1.1-2-4-9-24-30; 2.2; 7.25; Kor-II 1.19; 4.6; 13.5; Gal 2.16; Fil 1.8; 2.11; Tim-I 1.12-15; Tit 3.6; Ebe 3.1; 13.8; Piy-I 5.10-14; Yeh-I 1.7; 2.1

Isa, Annabi – Mat 11.27; 12.17-20; 13.54; 21.11-46; 24.3-35; Luk 2.40-47-52; 4.18-43; 7.16-39; 13.33; 19.41-44; 24.19; Yeh 3.2-13-34; 4.19; 6.14; 7.40; 8.26-28; 9.17; 12.49-50; 14.10-24; 15.15; 17.6-8-14-26; Diy 3.22-23; 7.37; Kol 2.3; Ebe 1.1-2; Ban 1.5; 3.14

Isa, ci Baa – Mar 10.21; Yeh 11.5; 13.1,23; 19.26; 20.2; 21.7; Diy 10.38; Oro 8.35-39; 15.3; Kor-II 5.13-14; 8.9; Gal 2.20; Efe 3.17-19; 5.2,25,29-30; Tes-II 2.13; Ebe 2.11,18; 4.15; Yeh-I 3.16; Ban 1.5; 3.9,19

Isa, Baynte – Mat 11.29; 12.19-20; 21.5; 26.49-63; 27.12-14; Mar 2.6-11; Luk 22.27; 23.34; Yeh 8.48-50; 13.5-14; Diy 8.32; Kor-II 10.1; Fil 2.7-8; Ebe 12.2-3; Piy-I 2.23

Isa, Bayray – Mat 9.4; 11.27; 12.25; 13.54; 22.18; 24.25; 26.46; Mar 2.8; 5.30; 14.13-15-42; Luk 2.40-47-52; 5.22; 6.8; 9.46-48; 22.10-13; Yeh 1.48; 2.24-25; 3.32; 4.16-19,28-29; 5.30,42; 6.64; 8.16; 13.1-2,10-11; 16.30,32; 17.1; 18.4; 21.17; Diy 1.24; Kol 2.3; Ban 2.18,23; 5.5,12

Isa, berndi Yerkoy – Mat 3.15; 26.39-42; Mar 14.36; Luk 2.49; 22.42; Yeh 4.34; 5.30-36; 6.38; 7.18; 8.29-46-55; 9.4; 14.31; 15.10; 17.4; 19.30; Fil 2.8; Ebe 5.8; 10.7-9

Isa, ʻBorodi Ijedi – Mat 8.20; 9.6; 11.19; 12.8,40; 16.28; 17.9-23; 13.41; 16.13,27; 19.28; 20.28; 24.27-37; Mar 9.12; Luk 18.31; 19.10; Diy 7.56; Ebe 2.6-10; Ban 1.13;

Isa, ʻYerkoy Ijedi – Mat 14.33; 16.15-17; 26.63; 27.43-54; Mar 1.1; 3.11; 5.7; 14.61-62; 15.39; Luk 1.32-35; Yeh 1.34-49; 3.16-18-34-36; 5.19-37; 6.27-69; 8.16-54; 10.15-38; 11.4-27; 14.7-31; 15.1-24; 19.7; 20.17-21-31; Diy 13.33; Oro 1.4; Ebe 1.5; 4.14; 5.5; Yeh-I 1.7; 2.22-24; 3.8; 4.9-10-14; 5.5; Yeh-II 1.3; Ban 2.18

Isa, ka ci Boro – Mat 1.1,16-18,23; 2.5-6; 8.20; 13.55-56; 16.27-28; 18.11; 20.28,30-31; 21.9; 22.45; 26.2,26-28,36-45,64; Mar 2.28; 9.9,12; 10.33,45; 14.21,34,42,62; Luk 1.26-35,38-56; 2.1-21,42,52; 3.23-38; 5.24; 17.22,24; 18.31; 19.10; 21.36; 22.48,69; 24.39; Yeh 1.14; 5.27; 7.42; 12.34; 13.31; 20.27; Diy 2.30; 3.22; 7.56; 13.23-33; 17.31; Oro 1.3; 8.3; 9.5; Kor-I 15.47; Kor-II 5.16; Gal 3.16; 4.4; Fil 2.7-8; Kol 1.15; Tim-I 2.5; 3.16; Ebe 1.3-6; 2.9-18; 7.14; 10.5-12; Yeh-I 1.1-3; 4.2-3; Yeh-II 1.7; Ban 1.13; 14.14; 22.16

Isa, Ci Yerkoy

Isa, ci Yerkoy – Mat 1.23; 11.27; 12.8; 22.42-45; 26.63-67; Yeh 1.3; 10.30,38; 12.41,45; 14.7-10,16; 15.26; 17.10; Diy 3.14; 10.36; Oro 9.5; 10.11-13; Kor-I 2.8; Kor-II 4.5; Fil 2.6; Kol 1.16-17; Tim-II 4.1; Tit 2.13; Ebe 1.3,8,10-12; 13.20; Ban 1.17; 22.13

Isa, Cawndikoy – Mat 4.23; 5.1; 7.29; 11.1; 21.23; 22.16; 23.8; 26.55; Mar 4.1; 12.14; Luk 4.15; 6.6; 20.21; 23.5; Yeh 3.2; Diy 1.1

Isa, Dukuraydi – Mat 21.12-13; Ban 6.16-17

Isa, Emanuwel – Mat 1.23

Isa, Feeji-ijedi – Yeh 1.29; Ban 5.6,8; 6.16; 7.9-10,17; 12.11; 13.8,11; 14.1,4; 15.3; 17.14; 19.7,9; 21.9,14,22-23,27

Isa, Fijidi – Mat 26.12; 27.57-60; Mar 14.8; Yeh 12.7

Isa, Goydi – Mat 1.21; 3.11-12; 4.23; 5.17; 9.13; 10.34-36; 15.24; 18.11-14; 20.28; Mar 1.38; 10.45; Luk 1.78-79; 2.30-38; 4.18-19,43; 9.56; 12.49-53; 24.26,46-47; Yeh 3.13-17; 4.25,34; 6.51; 9.39; 10.10; 12.27,46-47; 18.37; Diy 5.31; 10.43; 26.23; Oro 5.6-8; 8.3-4; 10.4; 14.9; 15.8-9; Kor-II 5.14-15; Gal 1.3-4; 4.4-5; Efe 4.10; Tim-I 1.15; Ebe 2.9-18; 9.26; Yeh-I 3.5,8; 4.10

Isa, Henenndi – Mar 1.24; Luk 1.35; 4.34; 23.40-41,47; Yeh 5.30; 7.18; 8.46; 14.30; 16.10; Diy 3.14; 4.27,30; 13.28,35; Kor-II 4.4; 5.21; Ebe 1.9; 4.15; 7.26-28; 9.14; Piy-I 1.19; 2.22; Yeh-I 2.29; 3.5; Ban 3.7

Isa, Hinay – Mat 8.3,16,27; 10.1; 12.13,28-29; 28.18; Mar 3.27; 6.7; Luk 5.17; 9.1; 11.20-22; Yeh 2.19; 5.21,28-29; 10.17-18,28; 17.1-2; Fil 3.20-21; Kol 1.17; Tes-II 1.9; Tim-I 6.16; Ebe 1.3; 7.25; Piy-II 1.16; Ban 1.8; 3.7; 5.12

Isa, Hinni – Mat 8.3,16-17; 9.36; 14.14; 15.32; 18.11-13; 20.34; 23.37; Mar 6.34; 8.2-3; Luk 7.13; 19.41-42; Yeh 11.34-38; 18.8-9; Kor-II 8.9; Ebe 4.15

Isa, Jeeraydi – Mat 25.31; 26.64; Mar 16.19; Luk 2.32; 9.28-36; 24.26,36; Yeh 1.14; 2.11; 8.50; 12.32,34,41; 14.2-4,12,28; 16.5-28; 17.5-22; Diy 2.33-34; 7.55-56; Efe 1.20; 4.8-10; Tim-I 3.16; Ebe 1.3; 2.9; 4.14; 9.24; 13.21; Tim-I 3.16; Ban 5.12

Isa, ka Kaadim ga – Mat 2.2-11; 9.18; 14.33; 15.25; 20.20; 21.9; 28.9-16-17; Mar 3.11; 5.6-7; 11.9-10; Luk 4.41; 5.8; 23.42; 24.52; Yeh 5.23; 9.38; 12.13; Diy 1.24; 7.59-60; Kor-I 1.2; Kor-II 12.8-9; Fil 2.10-11; Tim-I 1.12; Ebe 1.6; Piy-II 3.18; Ban 5.8-9-12-14; 7.10

Isa, 'Kallasikoy – Mat 1.21; Luk 2.11; 9.56; 15.1-10; 19.10; Yeh 3.16-17; 4.42; 12.47; 14.6; Diy 3.26; 4.12; 5.31; 13.47; Oro 5.8-11; Gal 2.20; Efe 2.13-18; 5.23; Fil 3.20; Tim-II 1.10; Tit 1.4-15; 2.13-14; Ebe 7.25; Piy-I 1.18-19; Piy-II 1.1; Yeh-I 3.5-8; 4.9-10-14; Ban 5.5-14

Isa, Kokoy – Mat 2.2-6; 12.6; 13.41; 19.28; 21.5; 25.31-34; 26.64; 27.11; 28.18; Luk 1.32-33; 2.11; 19.27-38; 22.29-30-69; 23.42; Yeh 1.49; 12.41; 18.36-37; 19.19; Diy 1.6-7; 2.30; 3.15; 5.31; Kor-I 15.23-28; Efe 1.20-22;

Fil 2.9-11; Tim-I 6.15-16; Ebe 2.7-8; 10.12-13; Piy-I 3.22; Ban 1.5-7; 3.7-21; 5.5-12; 6.2-15-17; 11.15; 12.10; 14.14; 17.14; 19.11-16; 20.4-6

Isa, Kurkoy – Mar 14.27; Yeh 10.1-18; Ebe 13.20; Piy-I 2.25; 5.4; Ban 17.17

Isa, go Man yer – Mat 18.20; 28.20; Yeh 3.13; Efe 1.23

Isa, ʻSandi – Mar 2.28; Luk 2.26; Yeh 1.41; Diy 7.59; 10.36; 11.17; 16.31; 20.21; Oro 1.3; 5.1-11; 10.12; 13.14; 14.9; Kor-I 15.47; Kol 3.17-24; Tes-I 4.1-2; Tit 1.4; Žak 2.1; Piy-II 1.11; 3.18; Ban 15.3; 17.14; 19.16

Isa, ʻSara-koosukoyteraydi – Yeh 17.1-26; Diy 3.26; Ebe 2.17-18; 3.1-2; 4.14-15; 5.4-6; 6.20; 7.11-28; 8.1-2-6; 9.12-14-23-28; 10.12

Isa, ʻTenje – Mat 27.19; Diy 3.14; 7.52; 22.14; Tim-II 4.8; Yeh-I 2.1;

Isa, Tujurdiyo – Mat 26.38-45; 27.24-50; Mar 14.15; 15.34; Luk 2.34; 4.28-29; 22.23-44; 24.46; Yeh 4.6; 11.33-35; 12.27; 18.11-19; 19.28; Diy 3.18; 17.3; Kor-II 1.5; Fil 2.7-8; 3.10; Ebe 2.9; 4.15; 5.7-8; 12.2-3; Piy-I 1.11; 2.21-23; 4.1; Ban 5.6; 19.13

Isa, Waafakundikoy – Oro 5.6-19; Efe 2.13-18; Fil 2.6-8; Tim-I 2.5; Ebe 2.14-17; 7.27; 8.6; 9.15; 10.5-22; 12.24; Yeh-I 1.3; 2.1; Piy-I 1.18-19

Isa, Yee ʻbeene – Luk 24.51; Yeh 6.62; 7.33; 20.17; Diy 1.9-11

Isa, Yee ka huna – Mat 12.40; 16.4-21; 17.23; 20.19; 26.32; 27.52-53-63; 28.6-7; Mar 8.31; 16.6-7; Luk 9.22-31; 24.5-7-46; Yeh 2.19-22; 12.23; 16.16-22; 20.1-18; Diy 1.3; 2.24-32; 3.15; 4.10-33; 5.30-32; 10.40-41; 13.30-34; 17.2-3-31; 26.23-26; Oro 1.4; 4.24-25; 6.4-10; 8.11-34; 10.9; Kor-I 15.3-8-12-23; Kor-II 4.10-14; 13.4; Efe 1.20; Fil 3.10; Kol 1.18; Tes-I 4.14; Ebe 13.20; Piy-I 1.3; 3.18; Ban 1.5-18

Isa, Yee ka kaadi – Mat 16.27; 24.27-51; 25.31-46; Luk 19.13-18; Yeh 12.48; 14.3; Kor-I 1.7; 5.5; 15.25-26-51-52; Kol 3.4; Tes-I 4.13-18; 5.2-3; Tes-II 1.7-8-10; Tim-II 4.8; Tit 2.13; Ban 22.20

Isa, yeendi ngu bomo ganda – Mat 9.10; 20.28; 21.5; Luk 2.51; 22.27; Yeh 13.4-17; Diy 8.32-33; Kor-II 8.9; 10.1; Fil 2.5-8; Ebe 2.10-17

Isaka – Mat 1.2; 8.11; Luk 13.28; Oro 9.7; Gal 4.28; Ebe 11.11,17,20; Žak 2.21

Isuubante (Yerkoy go suuba boro ngu goydi se) – Mat 24.22-31; Yeh 15.16; 17.6; Diy 9.15; Oro 9.11-16; Efe 1.4; Tes-I 1.4; Tes-II 2.13

J

Jaaso – Mat 24.15; Luk 16.15; Ban 17.4-5; 21.27

Jahannam – Mat 5.22-29-30; 8.11-12; 10.15-28; 13.30-38-43-49-50; 16.18; 18.8-9-34-35; 22.13; 23.14; 25.28-30-41-45-46; Mar 9.43-48; Luk 3.17; 10.15; 16.23-26-28; Diy 1.25; Tes-II 1.9; Piy-II 2.4; Žud 1.6; Ban 2.11; 9.1-2; 11.7; 14.10-11; 19.20; 20.10-14-15; 21.8

Janba, Žuda – Mat 26.14-16-45-50; Yeh 13.21-27

Jarrab

Jarrab (ka kam junubu ra) – Mat 4.1-11; 13.22; 18.6-9; 26.31-41; Mar 4.15-17; 13.21-22; 14.38; Luk 11.4; 22.3-31-32; Yeh 16.1-2; Oro 6.12-14; 7.5; 8.35-39; 12.21; 14.13-15-21; Kor-I 7.5; 8.9-13; 10.13,28-32; Kor-II 2.11; 11.3,14-15; 12.7; Gal 5.17; Efe 4.27; 6.11,13-17; Tes-I 3.5; Tim-I 5.15; 6.9-10; Tim-II 3.13; Ebe 2.18; 4.15; 12.3-4; Žak 1.2-4,12-16; 4.7; Piy-I 1.6-7; 4.12; 5.8-10; Piy-II 2.9,18; 3.17; Yeh-I 2.16,26; 4.4; Ban 3.10; 12.10-11,17

Jay – Mat 6.19-20; 15.19; 19.18; 21.13; 27.38,44; Mar 7.21-22; 11.17; 15.27; Luk 18.20; 19.45-46; Yeh 10.1; Oro 2.21; 13.9; Kor-I 6.8,10; Efe 4.28; Tit 2.9-10; Piy-I 4.15; Ban 3.3; 9.21

Jee, ka dam haya – Mat 5.33-37; Diy 18.18; 23.12-15,21

Jee, Yerkoy se – Mat 5.33-37; 14.3-12; 23.18-22; 26.63; Mar 6.26; 14.71; Luk 1.73; Diy 23.12-14; Kor-II 1.23; Gal 1.20; Ebe 3.11,18; 4.3; 6.13-17; 7.21,28; Žak 5.12; Ban 10.5-6

Jeeraydi, Boro – Ebe 2.6-8; Piy-I 1.24

Jeeraydi, Naanaynte se – Yeh 17.22; Oro 8.18,21,28-30; 9.23; Fil 3.21

Jeeraydi, Yerkoy – guna **Yerkoy jeeraydi**

Jente (ka na hun Yerkoy Ciinidi ra) – Tim-I 1.4; 4.7; Tim-II 4.4; Tit 1.14; Piy-II 1.16

Jesesu, ka Bay – Kor-I 2.6-7,14-15; 12.10; Efe 4.13; Ebe 5.14; Yeh-I 4.1-6

Jesesu, ngu Bomo – Mat 26.22; Kor-I 11.27-28,31; Kor-II 13.5; Gal 6.3-5

Jibril – Luk 1.11-19,26-29

Jiiri Jenber-foodi – Ban 20.1-15

Jindegaabo – Luk 1.17; Oro 1.30; 5.12-19; Kor-II 10.6; Efe 2.2; 5.6; Tim-II 3.2; Tit 3.3; Ebe 2.2

Jiray – Mat 8.3-4; 10.8; Mar 1.40-42; 14.3; Luk 5.13-14; 17.12-14

Jirbi – Mat 8.24; 9.24; 25.5; 26.45-47; Mar 4.38; 5.39; Luk 8.23,52; Yeh 11.11-14; Tes-I 4.14; 5.6-7

'Jisi, Henen – Yeh 17.17,19; Diy 26.17-18; Oro 15.16; Kor-I 1.2,30; 6.11; 13.1-13; Kor-II 1.21-22; Gal 2.20; 6.14; Efe 1.3-4; 3.19; 4.7,12-13,15-16; 5.25-27; Kol 2.11; Tes-I 4.3-4; 5.23; Tes-II 2.13-14; Tim-II 2.11,21; Ebe 2.11; 9.14; 10.10,14; 12.10; 13.12,21; Piy-I 1.2; Piy-II 1.2-4; Yeh-I 1.9; Žud 1.24; Ban 7.14

Jofoloteray – Diy 11.3; Oro 2.25-29; Gal 5.2; Kol 3.11

Joppe (koyra) – Diy 9.36-43; 10.9-18

Jukundi – Mat 5.22; 10.28; 16.27; 21.33-41; 25.14-30; 27.26,35,38; Mar 3.29; 6.16,27-28; Mar 9.42-48; Luk 3.17; 12.47-48; 20.47; 21.22; Yeh 5.29; Diy 5.36-37; 7.59; 12.2; 22.24,29; 26.11; Oro 12.19; Kor-II 2.6; 6.9; Kol 3.25; Tes-II 1.6-10; Ebe 2.2; 6.2; 10.28-31; 12.25; Piy-II 2.9; Žud 1.6-7,14-15; Ban 6.17; 8.13; 14.10-11; 18.10; 19.3,11-16; 20.10

Jukundi (Yerkoy naanayntediyo se) – Ebe 12.5-11; Ban 3.19

Jukundi, Boro laalo – Tes-II 1.6; Piy-II 2.6

Jumndi yow – Mat 22.2-10; 25.34-46; Luk 10.38; 11.37-38; 14.12-14; 19.1-10; Diy 10.6,23; 16.15; Oro 12.13; 16.1-2; Tim-I 3.2; 5.10; Tim-II 1.16; Tit 1.7-8; Ebe 13.2; Piy-I 4.9,11; Yeh-III 1.5-8

Junubu – Mat 1.21; 9.6; 12.21,32; 15.19-20; 26.28; Yeh 1.29; 3.19-20; 8.24,34,44; 9.41; 15.22,24; Oro 3.9-18; 5.12-21; 6.6,12-23; 7.20; 14.23; Kor-I 15.3; Kor-II 4.3-4; 5.21; Gal 5.19-21; Tim-I 3.1-7; 5.22,24; Ebe 9.28; 10.26; 12.1-4; Žak 1.13-15; 4.17; 5.16; Piy-I 4.8; Piy-II 2.22; Yeh-I 1.5-10; 2.1-2; 3.4-5; 5.17; Ban 1.5

Junubu, Isa saraandi i se – Yeh 1.29; Oro 3.23-26; 4.6-7; Kor-II 5.21; Ebe 5.3; 9.7-22; Piy-I 3.18

Junubu, ka Yadda ga – Yeh 16.7-11; Diy 2.37; Oro 2.15; Žak 2.9

Junubu, ka Fetewndi ga – Yeh-I 1.9-10; Žak 5.16

Junubu-yaafa doodi – Ebe 4.16; 9.5

Junubu-yaafa-saraadi – Oro 3.25; 5.1,10-11; Kor-II 5.18-19; Kol 1.20-22; Yeh-I 2.2; 4.10

K

Kaadim Yerkoy – Oro 12.1-2

Kaadimkoy, ʻEgilizi – Diy 6.1-6; Fil 1.1; Tim-I 3.8-13

Kaadimkoy, Ciimi – Luk 6.13-16; Diy 1.21-22,26; 5.12-42; Oro 11.13; Kor-I 9.1-6; 15.9-10; Kor-II 12.11-12; Gal 1.15-20; Efe 2.20; Ban 21.14

Kaadimkoy, Tangari – Kor-II 11.1-15; Ban 2.2

Kaagadiyo kaabudi – Mat 1.1-17; Luk 3.23-38; Tim-I 1.4; Tit 3.9

Kaaya – Luk 15.12,25; Diy 20.32; 26.18; Oro 8.16-17; Gal 3.15; Efe 1.11; Tit 3.7; Ebe 1.14; 9.16-17

Kaayakoy – Oro 8.14-17; Gal 3.29; 4.6-7,30; Tit 3.7; Žak 2.5

Kabila – Ebe 11.4; Yeh-I 3.12; Žud 1.11

Kakaw – Mar 9.34; Luk 12.58-59; 22.24; Yeh 10.19; Diy 15.2; 15.37-40; 23.7-10; Oro 2.8; 12.18; 13.13; 14.1,19,21; 16.17-18; Kor-I 1.10-13; 3.1,3-4; 4.6-7; 6.1-7; 11.16-19; Kor-II 12.20; Gal 5.15,20; Fil 1.15-16; 2.3,14-15; Kol 3.13; Tim-I 1.5-7; 2.8; 3.2-3; 6.3-5,20-21; Tim-II 2.14,23-26; Tit 3.1-3,9; Žak 3.14-16; 4.1-2

Kalkaw – Mat 16.19; Luk 11.52; Ban 1.18; 3.7; 9.1; 20.1

Kallasi – Mat 1.21; Luk 1.69,77; 2.30; 3.6; 19.9; Yeh 4.22; Diy 4.12; 13.47; 28.28; Oro 5.8-9; 10.1,10; 11.11; 13.11; Kor-I 1.18; Kor-II 1.6; 6.2; 7.10; Efe 1.13; 2.5,8; 6.17; Fil 1.28; 2.12; Tes-I 5.8-9; Tes-II 2.13; Tim-II 3.15; Tit 2.11; 3.5; Ebe 2.3; 5.9; 9.28; Piy-I 1.5,10-12; Piy-II 3.9; Ban 7.10; 12.10; 19.1

Kallasi, Bila Sika

Kallasi, Bila sika (naanaynte ciimidiyo go cindi ʻAlmasihu kuna) – Yeh 10.28; 17.12; Oro 5.1; 8.16,34-39; Kor-II 1.21-22; Ebe 3.14,18; 6.11-19; 10.22; Piy-I 1.5; Piy-II 1.10-11; Yeh-I 3.2,14,19; 4.18; 5.13-15; Žud 1.24

Kana (koyra) – Yeh 2.1-11; 4.46-47; 21.2

Kanidiyo, Alyahuudu – Mat 12.1-8; 15.2-20; Mar 7.3-9; Luk 6.1-11; Kol 2.8

Kanidiyo, Kerecen – Kor-I 11.1-23; 15.1-3; Tes-II 2.15; 3.6-7; Piy-I 1.18; Piy-II 1.16-18

Kapernahum (koyra) – Mat 4.13-17; 8.5-17; 9.1-8; 11.23-24; Mar 1.21-28; Yeh 4.46-54

Kasa – Mat 11.2; 14.3-12; 25.35-46; Mar 6.17; Luk 3.20; 23.19; Diy 4.3; 5.17-42; 12.4-5; 16.19-40; Kor-II 6.5; 11.23-24; Tim-II 4.16; Ebe 10.34

Kasam – Mat 9.36; Tes-I 5.14; Ebe 12.5

Kayifi – Luk 3.2; Yeh 11.49-51; 18.13-14,24,28; Diy 4.1-22

ʻKitab – guna **Hantumdiyo**

Kokoy, Boro – Mat 14.1-10; Yeh 19.6-13; Diy 12.1-2; Tim-I 2.1-2

Kokoy-fuula – Kor-I 9.25; Tes-I 2.19; Tim-II 2.5; Fil 4.1; Ebe 2.7-9

Kokoy-gorohaya – Mat 5.34; 19.28; 23.22; 25.31; Diy 2.30; 12.21; Ebe 8.1; 12.2; Ban 1.4; 3.21; 4.2-10; 7.9-17; 14.3,5; 19.4; 21.5; 22.3

Kokoyteray, Adduŋŋaa – Mat 22.17-21; 27.2; Luk 2.25; Diy 5.29; 26.32; Oro 13.1-7; Tim-I 2.1-2; Tit 3.1; Piy-II 2.13-17

Kokoyteray, Yerkoy – Mat 8.11; 13.24-51; 18.3-4; Mar 11.10; Luk 1.33; 2.13; 17.21; Yeh 3.3; 8.23; 18.36-37; Kor-I 15.24-28; Kor-II 10.3-5; Fil 2.10-11; Ebe 10.13; 12.23-28; Ban 5.9-14; 6.2; 11.15; 12.10; 14.6; 17.14; 19.6,11-21; 20.1-3

Kokoyteray, Albiliisi – Mat 12.26

Konno – Mat 5.43-44; 6.15; 7.1-5; 10.22; Luk 7.39; 15.25-32; Yeh 8.1-11; 15.18-19,23-25; 17.14; Kor-II 2.6-11; Gal 5.19-20; Efe 4.31; 5.4; Kol 3.8; Žak 3.14-18; 4.11-12; Yeh-I 2.9,11; 3.10,13-15; 4.20

Koŋŋo – guna **Baŋŋa**

Korenti (koyra) – Diy 18.1-18; 19.1; Kor-I 1.2

Kotte – Mat 24.24; Diy 8.9; 11; 13.8; 16.16; 19.13-15,19; Gal 5.20; Tes-II 2.9

Kottekoyni – Diy 8.9; 13.6-12; 16.16; 19.13,19; Tim-II 3.8

Kula jaŋay – Luk 17.26-30; Ban 3.15-16

Kulodu – Diy 11.28; 18.2

Kumsay – Luk 21.34-35; Tim-I 6.9-10; Tim-II 2.26

Kuri – Mat 26.28; Yeh 6.53-56; Ebe 9.13-14,22,25; 10.29; Piy-I 1.19; Ban 12.11

Kurkoy – Mat 25.32; Luk 2.8-20; Yeh 10.1-18; Diy 20.28; Ebe 13.20; Piy-I 2.25; 5.2

Kurŋe – Mat 1.19; 19.5; Mar 10.7; Kor-I 7.3-4,14,16,33; 11.3; Efe 5.22-33; Kol 3.18-19; Tim-I 5.8; Piy-I 3.7

L

Laadir – Mat 1.19; 7.12; Mar 10.19; Luk 3.12-14; 6.31; 11.42; 16.10; 19.8; 23.50-51; Yeh 1.47; Diy 14.12-15; 23.1; 24.16; Oro 9.1; 12.9; 13.5; 14.5,14,22; Kor-I 5.8; Kor-II 1.12; 2.17; 4.2; 5.11; 7.2; 8.8,21,24; Efe 6.5-7; Fil 1.10,16; 4.8; Kol 3.22,23; Tes-I 2.3-5; 4.11-12; Tim-I 1.5; 3.9; Tim-II 1.5; Tit 1.7-8; Ebe 13.18; Piy-I 2.1-2,12,22; 3.16; Yeh-I 3.18

Laajaaba, ʻAlmasihu se – Diy 9.16; Oro 8.17-23,26; Kor-I 4.12-13; Kor-II 1.7; 4.11-18; Fil 1.29; 2.27-30; 3.10; Kol 1.24; Tes-II 1.4-5; Tim-II 2.12; Žak 5.10; Piy-I 4.13-14; 5.10

Laalodiyo, Boro – Mat 3.12; 5.11-12; 7.6,26; 11.16; 13.5,38,48; 15.14; 18.11-14; 22.1-14; 25.43; Luk 3.7-9; 6.22-23; Yeh 3.16-20; 8.34,44; Oro 1.20-32; 2.7-9; 3.10-18; 5.8; 9.13; Kor-I 10.5,11; Efe 2.1-3,12-14; 4.17-19; 5.11-12; Fil 2.15; Kol 1.21; Tes-I 5.5-8; Tes-II 1.8; Tim-I 1.9-10; Tim-II 3.2-13; Tit 1.15-16; Tit 3.3; Yeh-I 1.6-7; 3.3-17; 4.9-10; Ban 3.17-18

Laasa – Mat 10.17; 20.19; 27.26; Diy 16.23; 18.17; 21.32; 22.24; Kor-II 11.24-25

Laati – Mat 24.31; Kor-I 14.8; 15.52; Tes-I 4.16; Ebe 12.19; Ban 1.10; 4.1; 8; 9.1-14; 10.7; 11.15

Laajaaba (Isa nda Kerecen) – Mat 2.13; 5.10-12,44; 10.16-23,28; 12.14,24; 13.21; 20.22-23; 24.8-10; 26.3-4,14-16,59,67; 27.25-30,39-44; Yeh 7.7-32; 8.37-59; 10.20,31,39; 15.18-25; 16.1-3; Diy 4.16-20; 5.29,40-42; 7.52; 8.4; 13.50; 26.9-11; Oro 8.35-37; Kor-I 4.9-13; 13.3; Kor-II 4.8-12; 6.4-5,8-10; Gal 4.29; 5.11; 6.12; Fil 1.12-14; Tes-I 2.15; Tim-II 3.10-12; Ebe 10.32-34; 12.2-3; Žak 5.6,10; Piy-I 3.14,16-17; 4.1,3-4,12-14,16,19; Yeh-I 3.1,13; Ban 6.9-11; 7.13-17; 12.11,13

Lakal – Mat 22.37; Luk 8.35; Oro 1.28; 7.23,25; 8.6; 12.2,16; 14.5; Kor-II 2.16; 3.14; Kol 1.21; Tit 1.15; Ebe 8.10

Lawodise (koyra) – Kol 2.1; 4.13,15-16; Ban 1.11; 3.14

Lazar – Yeh 11.1-14,38-44; 12.1-2,9-11,17-18

Lenje – Mat 23.4; Luk 11.46; Gal 6.2

Lenje cere tinay – Luk 10.33-35; Yeh 11.19-33; Diy 20.35; Gal 6.2; Fil 2.1-2; Žak 1.27; Ebe 10.24; 13.3; Piy-I 3.8

Lewi, Yaakuba ije – Ebe 7.5,9; Ban 7.7

Lidi – Diy 16.14-15,40

Lisitir (koyra) – Diy 14.6-23; Tim-II 3.11

Luka – Luk 1.1-4; Diy 1.1-2; 16.10-13; 20.5-6; 21.1-18; 27.1-44; 28.1-31; Kol 4.14; Tim-II 4.11; Fim 1.24

Luufoy

Luufoy – Diy 20.35; Oro 8.26; Kor-I 9.22; 11.26-30; Kor-II 12.9-10; 13.3-4; Ebe 11.33-34;

M

Maa, boyro wala futu – Luk 6.26; Diy 6.3; 16.2; Kor-II 8.18-24; Gal 2.6; Yeh-I 4.5-6; Yeh-III 1.12

Magedala (ganda) – Mat 15.39

Maliki – guna **Almalayka, Amir**

Man Yerkoy – Mat 6.6; Yeh 10.7,9; 14.6; Diy 14.27; Oro 5.2; Efe 2.13,18; 3.12; Kol 1.21-22; Ebe 4.16; 7.19,25; 10.19,22; 11.6; Žak 4.8; Piy-I 1.17; 3.18; Yeh-I 4.16

Marakasinay, nda Kerecen – Diy 2.44-47; Oro 1.12; 14.1-4,10,13-16,18-21; 15.1-7; Kol 3.16; Ebe 10.24-25; Žak 5.16; Yeh-I 1.3,7

Marakasinay, nda Yerkoy – Yeh 14.23; 17.21,23; Kor-II 6.16; 13.14; Yeh-I 1.3,5-7; 3.24; Ban 21.3-4

Mariyama (Isa ɲaa) – Mat 1.16; 12.46,47; Luk 1.26-56; 2.5-19,35,48-51; Yeh 2.1-10; 19.25-27; Diy 1.14

Mariyama (Kelewopasu wonde) – Mat 27.55-56,61; 28.1,9-10; Luk 24.9-11; Yeh 19.25

Mariyama (Lazar woyme) – Mat 26.7-13; Mar 14.3-9; Luk 10.38-42; Yeh 11.1,5; 12.3

Mariyama (Magedala borodi) – Mat 27.55-56,61; Mar 16.9; Luk 8.2-3; Yeh 20.1-2,11-18

Mariyama (Marki ɲaa) – Diy 12.12; Kol 4.10

Marki – Diy 12.12,25; 13.5,13; 15.36-39; Kol 4.10-11; Tim-II 4.11; Fim 1.24; Piy-I 5.13

Marta – Luk 10.38-42; Yeh 11.1,5; 12.2

Maseduwan (ganda) – Diy 16.9,12; 19.22-23; 20.1-6; 27.2; Kor-II 2.13; 7.5; 8.1-5;

Matiyu (ka i kaati nda Lewi) – Mat 9.9-10; 10.2-3; Mar 2.14-15; 3.18; Luk 5.27-29; 6.15; Diy 1.13-14

Mee (huu wala koyra) – Mat 7.13; 16.18; Diy 7.58; 12.10; 14.13; Ebe 13.12; Ban 21.12-13,21,25

Melkizedeku – Ebe 5.6,10; 6.20; 7.1-21; 8.1

Mile (koyra) – Diy 20.15-38; Tim-II 4.20

Momndi ciinidi – Kor-I 12.10,30; 14.5,13,26-28

Mongo – Mat 17.15-20; Mar 9.24-29; Luk 14.28-32; Ebe 4.6

Muusa – Mat 17.3-4; Diy 3.22; 7.20,22,24-29,37-38; Kor-II 3.13; Ebe 11.23-28; Žud 1.9

N

Naanay – Mat 8.10,26; Luk 8.15; Yeh 1.12; 3.15-16; 6.29; 17.20; 20.30-31; Diy 14.22; 15.7; Oro 1.17; 4.12; 10.9-10,17; Kor-I 15.14,17; Gal 5.22-23; Efe 2.8; Tim-I 1.5; Tit 1.4; Ebe 11.1,6; Žak 2.17,19-20; Piy-II 1.1; Yeh-I 5.4

Naanay jaŋay (Kerecen nda woodi ka si naanay) – Mat 10.14; 11.16-19; 13.13-15,58; 17.17,19-20; 21.32; Mar 6.2-6; 9.24; 16.14,16; Luk 8.12; 10.16; 12.46; 16.31; 18.8; 22.67; 24.11,25,36-43; Yeh 1.10-11; 3.11,18,36; 5.38-47; 6.36,64-71; 8.24,45-53; 10.25-26; 12.37-48; 16.8-11; 20.27; Diy 13.40-41; 28.24-27; Oro 3.3; 9.31-33; 10.6-7,16,21; 11.7,20; 14.23; Tes-II 2.11-12; 3.2; Tim-I 1.13; Tim-II 2.13; Tit 1.15; Ebe 3.12-19; 4.1-11; 11.6,31; 12.25; Žak 1.6-7; Piy-II 3.3-4; Yeh-I 2.22-23; 4.3; 5.10,12; Žud 1.5; Ban 21.8

Naanay, ka Fur – Mat 24.9-10,12; Luk 8.13; Tim-II 4.10; Ebe 10.25-31; Piy-II 2.17,20-22

Naanay, ka Si may – Mat 13.12; 21.33-43; 25.1-46; Luk 19.12-27; Piy-II 1.9

Naanay, ka Yee banda – Mat 26.69-75; Gal 1.6-7; 3.1-5; Tim-II 4.10; Ban 2.4-5; 3.2-3

ʻNaanay-ije – Mat 3.8; 7.15-20; Mar 4.20; Yeh 15.1-8,16; Gal 5.22-23; Efe 5.9; Ebe 12.11

ʻNaanay-ije, ka si hay – Mat 3.10; 7.19; 13.4-7,19-22; 21.19; Luk 3.9; 13.6-9; Yeh 15.2,4,6; Piy-II 1.8

Naanaynte – Mat 25.21; Luk 16.10-12; 19.17; Kor-I 4.2; Ebe 3.1-2,5; Ban 2.10

Nayin (koyra) – Luk 7.11

Nazareti (koyra) – Mat 2.23; 21.11; Mar 1.24; 10.47; Luk 1.26-27,56; 2.4,39,51; 4.16-30,34; 18.37; 24.19; Yeh 1.46

Nikodem – Yeh 3.1-12; 7.50-53; 19.39-40

Nimsi (bere banda junubu se, ka kaa Yerkoy do) – Mat 3.2; 4.17; 5.4; 9.13; 12.20; Mar 1.4,15; 6.12; Luk 3.3; 4.18; 5.32; 10.13; 13.1-5; 15.1-10,18,21; 18.10-14; 23.39-42; 24.47; Diy 2.38,40; 3.19; 5.31; 8.22; 17.30; 20.21; 26.20; Oro 2.4; 11.23; 14.11; Kor-II 7.9-11; Efe 5.14; Tim-II 2.25; Ebe 6.1; Žak 4.8-10; Yeh-I 1.9; Ban 2.5; 3.2-3,19

Niniwe (koyra) – Mat 12.41

Njorfu – Mat 2.11; 10.9; 17.27; 22.19-21; 25.15-28; Mar 6.8; 12.41; 14.11; Luk 9.3; 19.15,23; 22.5; Diy 3.6; 8.18,20; 20.33; Tim-I 6.10; Piy-I 1.18;

Njorfu koray – Mat 10.9; 26.15; Mar 14.11; Diy 19.19,24

Noo ngu bomo itana se – Yeh 15.13; Oro 5.8; 8.32; 9.3; Efe 5.2; Tes-I 5.10; Tit 2.14; Piy-I 2.21,24; Yeh-I 3.16

Noo-hayadiyo

Noo-hayadiyo – Yeh 3.16; 4.10; 6.32-33; Diy 8.18-20; 11.18; Oro 12.6-8; Kor-I 12.4-30; Efe 2.8; 4.7-8; Fil 1.29; Žak 1.5,17; Piy-I 4.10

Nuhum – Mat 24.38; Luk 17.27; Ebe 11.7; Piy-I 3.20

Nuune – Mat 3.11; 13.42,50; 25.41; Mar 9.44; Luk 3.16; 12.49; Ban 9.2; 20.9; 21.8

Nuune Bangudi – Ban 19.20; 20.10,14-15; 21.8

ŋ

ŋaare Yerkoy – Mat 5.44; 6.10; 8.5-13; 15.22; Mar 6.55-56; Luk 4.38-39; Diy 7.60; 8.15; Oro 1.9; 10.1; Kor-I 1.3; Kor-II 9.10,14; 13.7; Gal 1.3; 6.16; Efe 1.15-19; 3.14-19; 6.18; Fil 1.3-5,9-10; Kol 1.3-4,9; 2.1-2; 4.12; Tes-I 1.2; 3.10,12-13; 5.23; Tes-II 1.11; 2.16-17; 3.5,16; Tim-I 2.1-2; Tim-II 1.3,18; 2.7; 4.16; Fim 1.4-6; Ebe 13.18,20-21; Žak 5.14-20; Piy-I 2.5; Yeh-I 5.16

ŋaare, ka boro dam – Mat 6.5-14; 7.7-11; 18.19; 21.22; 23.14; Mar 9.28-29; 11.24; 12.40; Luk 18.1-14; 20.47; Yeh 14.13; Diy 1.13-14,24-25; 3.1; 10.2; 12.12-16; 16.25; 20.36; 21.5; Oro 8.26; Kor-I 14.15; Kor-II 12.8-9; Efe 3.11-12; 6.18-19; Fil 4.6; Kol 4.2; Tes-I 5.17-18; Tim-I 2.1-3,8; Ebe 4.16; Žak 4.3; 5.14-16; Žud 1.20; Yeh-I 1.9; 5.14; Ban 5.8; 8.3-4

ŋaare, ka Isa dam – Mat 11.25-26; 14.23; 15.36; 19.13; 26.26-27,36,39,42,44; 27.46; Mar 1.35; 6.41,46; 14.32-39; Luk 3.21; 5.16; 6.12; 9.18,28-29; 11.1; 22.32,41-44; 23.34; Yeh 11.41-42; 12.27-28; 17.1-26; Kor-I 11.24; Ebe 5.7

ŋuunu-ŋuunu – Luk 10.40; Oro 9.19-20; Kor-I 10.10; Fil 2.14; Žak 5.9; Žud 1.16

ɲ

ɲaa – Mat 10.37; 15.4-6; 19.19; Mar 7.10-12; 10.19; Luk 18.20; Efe 6.2; Tim-II 1.5

ɲaali – Mat 5.3-12; 13.44; 25.21,23; Mar 14.11; Luk 1.42-55; 2.10-14; 6.22-23; 10.17,20; 15.5-7,10,20-32; 16.25; 23.8; 24.41,52; Yeh 8.56; 16.20-22,24; Diy 2.26,46-47; 20.35; Oro 4.7-8; Kor-II 2.2; 7.4-7; 8.2; Fil 1.25-26; Ebe 10.34; 12.11; 13.17; Piy-I 1.8; Yeh-II 1.4; Yeh-III 1.3; Ban 1.3; 19.7

O

Onesifor – Tim-II 1.16-17; 4.19

Onezim – Kol 4.9; Fim 1.10

Orom (koyra) – Diy 18.2; Oro 1.7,15; 16.5-15; Fil 1.13; 4.22; Tim-II 1.16-17; 4.19,21

P

ʻPak – Mat 26.2,15,17-20,26-28; Mar 14.12-25; Luk 2.41-50; 22.7-20; Yeh 2.13,23; 13.1; 18.28; Diy 12.3; Kor-I 5.7-8; Piy-I 1.19

'*Pantekoti* – Diy 2.1; 20.16; Kor-I 16.8

Paster – Diy 11.30; 14.23; 15.2,4,6,22-23; 16.4; 20.17,28; 21.18; Efe 4.11-12; Fil 1.1; Tim-I 3.1-7; 5.17,19; Tit 1.5-9; Ebe 13.17; Žak 5.14; Piy-I 5.1,5; Yeh-II 1.1; Yeh-III 1.1

Pergam (koyra) – Ban 1.11; 2.12-17

Perge (koyra) – Diy 13.13-14; 14.25

'*Pilati* – Mat 27.2,24,57-58; Luk 3.1; 13.1; Diy 3.13; 4.27; 13.28; Tim-I 6.13

Pirisil – Diy 18.1-3,18-19,26; Oro 16.3-5; Kor-I 16.19; Tim-II 4.19

Piyer – Mat 4.18-20; 8.14; 14.28-31; 16.16-19,22-23; 17.1-4; 18.21; 26.33-46,51,58,69-75; Mar 1.36-37; 16.7; Luk 5.1-10; 8.45; Yeh 13.6-11; 20.2-6; 21.1-23; Diy 1.13,15-22; 2.14-40; 3.1-26; 4.1-23; 5.1-11,17-42; 8.14-25; 9.32-43; 10.5-48; 11.1-18; 12.3-19; 15.7-11; Kor-I 15.4-5; Gal 1.18; 2.9,11; Piy-I 1.1; Piy-II 1.1,16-18

Pol (ka ci Sawul) – Diy 7.58; 8.1,3; 9.1-30; 11.25-30; 12.25; 16.37; 18.1,3; 20.7-10; 21.39; 22.1-21,25-29; 23.6; 26.4-5,9-18; Oro 11.1,13; 15.16; Kor-I 9.1,5; 15.8; Kor-II 1.8-11; 10.1,10; 11.6,22; 12.1-10; Gal 1.1,13-24; Fil 3.5-6; Tim-I 1.12-13; Tim-II 1.1,11; Tit 1.1,3

Ponsu Pilati – guna **Pilati**

R

'*Rabbi* – Mat 23.7-8; Yeh 1.38,49; 3.2,26; 6.25

Rahab – Mat 1.5; Ebe 11.31; Žak 2.25

'*Rezẽ* – Mat 20.1-16; 21.28-40; Mar 12.1-11; Luk 13.6-9; 22.18; Yeh 15.1-6; Žak 3.12

S

Saabu – Luk 1.46-55,67-75; 2.13-14,20; 17.15-16; 19.37-38; 24.52-53; Diy 2.46-47; 4.24; 16.25; Oro 11.36; 16.27; Kor-I 14.15; 15.57; Efe 1.3; 3.20-21; 5.19; Fil 4.20; Tim-I 1.17; Ebe 2.12; 13.15; Žak 5.13; Piy-I 1.3; 2.9; 4.11; 5.11; Piy-II 3.18; Žud 1.25; Ban 1.6; 4.8-11; 5.9-14; 7.9-12; 11.16-17; 14.7; 15.3-4; 19.1-7

Saabu, ka Jeer jinde – Luk 17.15; 19.37-41; Diy 3.8-9; Ban 5.12-14

Saabu, ka Wasu – Luk 6.26; Diy 12.21-23; 24.2-4; 26.2-3; Gal 1.10; Tes-I 2.4-6; Žud 1.16

Saarata – Oro 9.9; Ebe 11.11; Piy-I 3.5-6

Saddasu – Mat 27.27-37,65; 28.12; Luk 3.14; 22.4; Yeh 19.2-3,22; Diy 12.4-6,19; 21.31-35; 22.24-28; 23.23,31-33; 27.1,31,42-43; 28.16; Efe 6.10-18; Fil 2.25; Tim-II 2.3-4

'*Sadusiyen* – Mat 3.7-9; 16.6-12; 22.23-34; Luk 20.27-40; Diy 4.1-3; 5.17-33; 23.6-8

Saffaha

Saffaha – Mat 12.24; 26.67-68; 27.28-31,39-44; Mar 3.22; 10.34; 14.65; 15.17-20,29-32; Luk 4.23; 11.15; 16.14; 22.63-65; 23.11,35-36; Yeh 19.2-3,5; Diy 2.13; 13.45; 17.18,32; Ebe 10.29; Piy-I 2.23; Piy-II 3.3-4

Safi – Mat 7.26-27; 25.1-13; Luk 12.16-20; Oro 1.21; Kor-I 1.18,27; Gal 3.1,3; Tim-I 6.9; Tim-II 2.23; Tit 3.3

Sakkar – Mat 11.19; 24.49; Luk 21.34; Diy 2.13-15; Oro 13.13; Gal 5.19-21; Efe 5.18; Tes-I 5.7-8

ʿ*Salibdi* – Mat 10.38; 27.32; Kor-I 1.17-18; Gal 6.14; Efe 2.16

ʿ*Salibdi, Isa kanjindi* – Mat 17.22-23; 21.33-39; 26.2,28; 27.46; Mar 8.31; 10.45; 15.28; Yeh 3.14-17; 10.17-18; 11.49-52; 12.31-34; 15.13; 19.30,34,36; Diy 5.30-31; Oro 4.25; 5.6-11; 6.3-5; 8.3,32,34,39; 14.9,15; Kor-I 1.17-24; 2.2; 5.7; 6.20; 8.11; 15.3-4; Kor-II 4.10-11; 8.9; Gal 1.4; 2.20; 3.13; 4.4-5; Efe 1.6-7; 2.13-16; 5.2,25-27; Kol 1.14,20-22; 2.14,15; Tes-I 1.10; 4.14; 5.9-10; Tim-I 2.6; Tit 2.14; Ebe 1.3; 2.9-18; 7.27; 10.10-20; 12.2; 13.11-12; Piy-I 1.18-21; 2.21,24; 4.1; Yeh-I 1.7; 2.2; 3.16; Ban 5.12; 13.8

Salome (Yehiya nda Žaki ŋaa) – Mat 20.20-21; Mar 15.40; 16.1,2

ʿ*Samari (ganda)* – Mat 10.5; Yeh 4.1-42; Diy 1.8; 9.31; 15.3

ʿ*Samari borodiyo* – Luk 10.29-35; 17.11-19; Yeh 4.5-42; Diy 8.5-25

ʿ*Sandi wane ŋaadi* – Mat 26.26-29; Diy 2.42,46; Kor-I 11.23-34

Sara – Mat 6.1-4; Luk 19.8; Yeh 1.29; Diy 9.36; 10.2; Oro 12.1; Kor-I 5.7; Kor-II 5.21; Efe 5.2; Fil 2.17; 3.7-8; 4.18; Ebe 9.19-28; 10.1-14; 13.11-13,15; Piy-I 2.5; Yeh-I 3.17; Ban 5.6

Sara takuladiyo – Mat 12.3-4; Ebe 9.2

Sara, Yerkoy se – Mat 6.1-4; Kor-I 16.2; Kor-II 8.11-12,14; 9.6-7

ʿ*Sara-koosukoydi* – Mat 26.3-6,14-15,47,57-68; 27.20; Luk 10.31; Diy 4.6-21; 5.17-41; 22.5; Ebe 5.1-4,6,10; 6.20; 7.1-21; 8.3; 9.6-7,22-23; 10.11; Piy-I 2.9; Ban 1.6; 5.10; 20.6

ʿ*Sara-koosukoydiyo amirdiyo* – Mat 26.3,57-62; Ebe 2.17; 4.15-16; 5.1,4-5; 9.7,11-12,24

Sard (koyra) – Ban 1.11; 3.1-6

Sawa (derbe dam) – Tim-I 2.9; Piy-I 3.3-5

Sawa, Hungu – Oro 12.3; Tes-I 2.9; 5.6,8; Tim-I 3.2-3; Tit 1.8; 2.2,4,6,12; 3.11; Piy-I 1.13; 4.7; 5.8

Šaytandiyo – Mat 8.28-29; 10.1; Mar 1.23-24; 5.8-9; Luk 8.29; 10.17-18; Diy 19.13-16; Kor-I 10.20; Tim-I 4.1; Žak 2.19; Žud 1.6; Ban 12.7-9

Šaytankoy – Mat 8.28-34; 9.32-33; 10.1; 12.22; 15.22-29; Mar 9.17-18,28-29; 16.9; Luk 4.41; Yeh 7.20; Diy 16.16-18

Seedeteray – Mat 10.32; Mar 5.16,19-20; Luk 8.16,38-39; 24.48; Yeh 4.28-30,39-42; 9.17,30-33; 15.27; Diy 1.8,22; 2.4-11; 3.15; 4.18-20; 5.31-32;

13.31; 22.1-30; 26.12-23; Kor-I 1.5-6; 12.3; 15.15; Kor-II 4.13; Gal 2.20; Fil 3.4-14; Tim-I 6.12-13; Tim-II 1.8,12; 4.7; Ebe 2.3,12; Piy-I 3.15; 5.1,12; Piy-II 1.16; Yeh-I 1.1-4; Ban 12.11

•***Sezar*** – Luk 2.1; 3.1; 20.22; Diy 11.28; Fil 4.22

Sezare (Orom koyra berdi Palesitini ra) – Diy 8.40; 9.30; 10.1,24; 12.19-23; 23.23-35; 21.8-9

Sezare Filipu (koyra) – Mat 16.13; Mar 8.27

Sidon (koyra) – Mat 15.21-28; Mar 3.8; Luk 6.17; Diy 12.20-23; 27.3

Siitay, Kerecen – Mat 5.10-12; Yeh 16.33; Oro 5.3; 8.18,35; 12.12; Kor-I 10.13; Kor-II 1.8-10; 12.7-10; Tes-I 1.6; 3.3; Žak 1.3-4,12; Piy-I 1.6-9; 4.12-16; 5.10; Ban 2.9-10

Sika – Luk 1.18-20; Yeh 20.24-29; Piy-II 3.4; Žak 1.6-7

Silas (ka i kaati nda Silwen) – Diy 15.22-34,40-41; 16.19-40; 17.4-10,14-15; 18.5; Kor-II 1.19; Tes-I 1.1; Tes-II 1.1; Piy-I 5.12

Simeyon – Luk 2.25-35

Sinayi (tondi-ber) – Diy 7.30,38; Gal 4.24-25; Ebe 12.18-21

Šipur (koyra) – Diy 11.19-20; 13.4-12; 21.3; 27.4

Siri (Orom laamudi) – Mat 4.24; Mar 7.26; Luk 2.2-3; Diy 9.1-31; 15.41; 18.18; 21.3; Gal 1.21

Sirridi (haya ka go tugu hala han ka Yerkoy bangayndi ga) – Mat 11.25; 13.11,35; Mar 4.11; Luk 8.10; Yeh 3.8-12; Oro 16.25-26; Kor-I 2.7-10; Kor-II 3.12-18; Efe 1.9-10; 3.3-5,9,18-19; 6.19; Kol 1.25-27; 2.2; 4.3-4; Tes-II 2.7; Tim-I 3.9,16; Ebe 5.11; Piy-I 1.10-12; Ban 10.7

Siyon – Mat 21.5; Yeh 12.15; Oro 9.33; 11.26; Ebe 12.22; Piy-I 2.6; Ban 14.1

Sodom (koyra) – Mat 10.15; Luk 17.29; Oro 9.29; Piy-II 2.6; Žud 1.7

Sooboy (guna mo **Anniya**) – Diy 4.13-31; 9.26-29; 13.46; Oro 12.8,11; Efe 3.12; Fil 1.6; 3.13-14; Ebe 4.16; 6.10-12; 10.19; 11.6; Piy-II 1.5,10; Yeh-I 3.21-22; 4.17; 5.14-15

Subur – Mat 18.26,29; Oro 2.4; 9.22; Kor-I 13.4,7; Kor-II 1.6; 6.4-6; Gal 5.22; Efe 4.1-2; Kol 1.11; 3.12-13; Tes-I 5.14; Tim-I 1.16; Tim-II 2.24; 3.10; 4.2; Ebe 6.12,15; Žak 5.7-8,10; Piy-I 2.20; 3.20; Piy-II 3.9,15

Sulaymana – Mat 1.6; 6.29; 12.42; Yeh 10.23; Diy 3.11; 7.47

Sunnba – Luk 7.38; 15.20; 22.48; Diy 20.37; Oro 16.16; Kor-II 13.12; Tes-I 5.26; Piy-I 5.14

•***Suubantediyo (Kerecendiyo ka henen)*** – Mat 27.52; Diy 9.13,32,41; 26.10; Oro 1.7; 8.27; 12.13; Kor-I 1.2; 6.1-2; 14.33; Kor-II 1.1; Efe 1.15-18; 2.19; 3.8-18; 4.12; 5.3; 6.18; Fil 1.1; Kol 1.2,4,12,26; Tes-I 3.13; Tes-II 1.10; Tim-I 5.10; Fim 1.5; Ebe 6.10; 13.24; Žud 1.3; Ban 5.8; 8.3-4; 11.18; 13.7,10; 14.12; 16.6; 19.8; 20.9

T

Taajab – Mat 12.22-23; 19.25; Diy 3.7-10; 9.19-21

Taajir – Mat 19.16-30; Luk 6.24-25; 12.15-21; 16.13-14,19-31; Tim-I 6.17-19; Žak 1.9-11; 5.1-6

'Taalib – Mat 9.14; 10.1; 20.17; Luk 10.1; Diy 9.26; 11.26; 21.4

'Taalibteray – Mat 10.24-25,32-39; Luk 14.26-27,33; Yeh 8.31; 13.35; 15.8; 21.15-19

'Taamaysa – Mat 3.11,16; 16.14; 18.3; 26.26-29; 27.51; Yeh 1.29,36; 3.5,8,14; 6.31-38; 7.38-39; 13.14-15; Diy 21.11; Kor-I 5.7; 10.4-11; 12.12-27; Fil 3.17; Kol 4.6; Tes-I 1.7; Tes-II 3.7,9; Tim-I 4.12; Tit 2.7; Ebe 3.11-12; 4.5,11; 8.2,5; 9.1-12,18-24; 10.22; Žak 5.10-11; Piy-I 2.20-22; 3.5; Piy-II 2.6; Ban 22.2

'Taamaysa (goy alhikimante ka go cerbu Yerkoy hinay) – Mat 1.21-23; 12.38-40; 16.1-4; 24.3,30; Mar 8.11-12; 13.4; Luk 2.12; Yeh 2.11; 3.2; 4.48; 6.30; 9.16; 11.47; 12.37; Diy 2.22,43; 5.12; Oro 4.11; 15.19; Kor-I 1.22; 14.22; Tes-II 2.9; 3.17; Ebe 2.4; Ban 15.1

Taamaysa (ka cerbu ka a ci a wane) – Yeh 6.27; Oro 4.11; 15.28; Kor-II 1.22; Efe 1.13; 4.30; Tim-II 2.19; Ban 7.2-4;

Takakoy (Yerkoy nda Isa) – Mar 10.6; 13.19; Yeh 1.1-3; Diy 4.24; 7.50; 14.15; 17.24-26,28-29; Oro 1.20; 11.36; Kor-I 8.6; 11.12; 12.18,24-25; 15.38; Kor-II 4.6; 5.5,18; Efe 3.9; Kol 1.16-17; Tim-I 6.13; Ebe 1.1-2; 2.10; 3.4; 11.3; 12.9; Piy-I 4.19; Ban 4.11; 10.6; 14.7

Talka – Mat 11.5; 19.21; 25.35-36,42,45; 26.11; Mar 12.43-44; 14.7; Luk 3.11; 4.18; 6.30-35; 7.22; 12.33; 14.12-14; 16.20-22; 18.22; 19.8; Yeh 12.6; Kor-I 13.3; Kor-II 8.1-4,9; Gal 2.10; Žak 1.9-10,27; 2.2-9,15-16; Yeh-I 3.17-19

Tammaha – Diy 23.6; 24.14-15; 26.7-8; 28.20; Oro 4.18; 5.2-5; 8.24-25; 12.12; 15.4,13; Kor-I 13.13; 15.19; Kor-II 3.12; Gal 5.5; Efe 1.18; 4.4; Fil 1.20; Kol 1.5,23,27; Tes-I 1.3; 5.8; Tes-II 2.16; Tim-I 1.1; Tit 1.2; 2.13; 3.7; Ebe 3.6; 6.11,18-19; 11.1; Piy-I 1.3,13,21; 3.15; Yeh-I 3.3

Tammaha, Kow – Mat 27.3-5; Diy 27.20; Kor-II 1.8; 4.8; Ban 9.4-6

Tamteray – guna **Borcinndi**

Tangari – Tes-I 4.6; Žak 5.4

Tarsi (koyra) – Diy 9.11,30; 11.25-26; 21.39; 22.3

Taasikoy, Yerkoy – Mat 5.6; 6.33; 7.7-12; Luk 6.21; 11.9-13; 13.24; 14.26-33; 16.16; Yeh 6.37; Diy 2.21; 17.27; Oro 3.11; 10.13; Ebe 7.25; 9.28; 11.6; Žak 4.8; Ban 3.20; 21.6; 22.17

Teje – Mat 3.7-12; 14.3-4; 16.1-4; 18.15-17; 21.17-20; 23.1-39; Luk 17.3-4; Yeh 7.7; Diy 7.51-53; 8.20-23; 13.9-11; 16.37-40; 23.3; Gal 4.16; Efe 4.15; 5.11,13; Fil 3.1; Tes-I 5.14; Tim-I 5.1-2,20; Tim-II 4.2; Tit 1.13; Ebe 3.13; Ban 11.10

Teje, bila – Mat 27.24; Luk 23.4,13-22; Diy 13.28; Kor-II 5.21; Piy-I 1.19; 3.18; Piy-II 3.14

ʻTenje (Yerkoy go har boro go tenje saa ka a naanay) – Oro 3.21-30; 4.3-25; 5.1,9,11-21; 6.22; 8.1,30-31,33-34; 10.1-5; Kor-I 1.30; 6.11; Kor-II 5.19,21; Gal 2.14-21; 3.6-24; Fil 3.8-9; Tit 3.7

Tenje, ngu bomo se (ka hungu ka ngiyo go tenje, ka ŋankar affoodiyo) – Mat 7.22-23; 9.10-13; 16.6; 19.16-22; 22.12-13; 23.29-31; Mar 2.16; 8.15; 10.17-22; Luk 5.30; 7.36-50; 10.25-37; 15.2,25-32; 16.14-15; 18.9-14,18-23; Yeh 8.33-59; 9.28-34,39-41; Oro 2.17-20; 3.27; 10.3; 11.19-21; Kor-II 1.9; 10.17-18; Gal 6.3; Tim-II 3.2; Ban 3.17-18

Tenjente (boro, ciimi nda tangari) – Mat 1.19; 3.15; 5.6,10,20,45; 6.33; 9.13; 10.41; 13.17,43,49; 23.28-29,35; 25.37,46; 27.19; Mar 2.17; 6.20; Luk 1.6,17; 2.25; 3.10-14; 5.32; 14.14; 15.7; 18.9; 20.20; 23.50; Yeh 3.21; 14.21-24; 16.8-10; Diy 10.22; 17.31; 24.15; Oro 1.17; 3.10; 4.3-25; 5.7,19; 6.19-22; 8.4-6; 14.17-19; Kor-II 9.10; Gal 3.11; 5.22-23; Efe 5.9; Fil 1.11; Tim-I 1.9; 6.14; Tim-II 2.22; 3.16; 4.6-8; Tit 2.11-12; Ebe 10.38; 11.4,33; 12.11,23; Žak 3.18; 5.6,16; Piy-I 3.12,14; 4.18; Piy-II 2.7-8; Yeh-I 2.29; 3.7,10; Ban 22.11

Tesalonika (koyra) – Diy 17.1-13; 20.4; 27.2; Fil 4.16; Tes-I 1.1; Tes-II 1.1; Tim-II 4.10

Tiber ʻSezar (Orom kokoydi) – Luk 3.1

Tiberiyad (koyra) – Yeh 6.1,23; 21.1

Timote – Diy 16.1-3; 17.14-15; 18.5; 19.22; 20.1-4; Oro 16.21; Kor-I 4.17; 16.10-11; Kor-II 1.19; Fil 1.1; 2.19-23; Kol 1.1-2; Fim 1.1; Tes-I 1.1; 3.2,6; Tes-II 1.1; Tim-I 1.1-3,18; 4.14; 6.12; Tim-II 1.1-6; 3.15; Ebe 13.23

Tinay – guna **Lenje cere tinay**

Tišik (Pol hangakasine) – Diy 20.4; Efe 6.21-22; Kol 4.7-8; Tim-II 4.12; Tit 3.12

Tit – Diy 15.1-29; Kor-II 2.13; 7.5-7,13-15; 8.6,16-23; 12.17-18; Gal 2.1-3; Tim-II 4.10; Tit 1.1-5; 3.12

Tiyatir (koyra) – Diy 16.14; Ban 1.11; 2.18

Tiyaw-woy – Mat 23.14; Mar 12.40-44; Luk 2.36-37; 7.11-15; 20.47; Oro 7.3; Kor-I 7.8-9,39; Tim-I 5.3-6,9-12,16

Toma (ka i kaati nda Fune) – Mat 10.3; Mar 3.18; Luk 6.15; Yeh 11.16; 14.5; 20.24-29; 21.1-2; Diy 1.13-14

Tondi – Mat 7.24-25; 16.18; Kor-I 10.4

Tondi, Kanje – Diy 4.11; Piy-I 2.6-8

Tooŋendi, addin tanaadiyo – Mar 9.38-39; Luk 9.49; Diy 4.1-3,15-21; 6.9-15; 7.57-59; 8.1-3; 13.50; 17.5,13; 18.13; 21.28-31; 22.22-23; 23.2

Tooru Yabudu

Tooru yabudu – Diy 14.13,15; 17.22-23,29; 19.24-25; Oro 1.22-27; Kor-I 6.9-10; 8.1-13; 10.7-8,14,19-22; 12.2; Gal 4.8; Kol 2.18; Piy-I 4.3-4; Yeh-I 5.21; Ban 2.14,20-22; 9.20-21; 14.8; 21.8; 22.15

Toroas (koyra) – Diy 16.8,11; 20.5-6; Kor-II 2.12; Tim-II 4.13

Torro Berdi – Mat 24.9,21,29; Mar 13.19,24; Oro 2.9; Ban 1.9; 2.9-10; 7.14

ʻTuubi – Diy 3.26; 10.1-48; 15.1-31; 16.25-34; Kor-II 5.17; Tes-I 1.9-10

W

Waadu – Mat 25.34; Diy 2.23; 4.28; Oro 8.29-30; Kor-I 2.7; Efe 1.4-5,9,11; 3.11

Waaju – Mar 1.14-15; Luk 11.32; Diy 17.3,16-18; Oro 1.15-16; 10.14-15; Kor-I 1.17-29; 2.1-8,12-13; 9.16,18; Gal 1.6-9; Kol 1.23-29; Tes-I 1.5; 2.3-12; Tim-II 2.15-16; 4.1-2; Tit 1.3; Ebe 4.2

Waafaku – Mat 5.23-26; Luk 23.12; Oro 5.1-10; 11.15; Kor-II 5.18-21; Efe 2.13-18; Kol 1.20-22; Ebe 2.17

Waha – Luk 12.19-20,45-46; 21.34; Oro 13.13-14; Kor-I 15.32; Piy-I 4.3; Žud 1.12

Wakkal – Fil 4.11-12; Tim-I 6.6-8; Ebe 13.5

Wongu (addujnaa kuna wala Yerkoy se) – Mat 24.6; Luk 14.31-32; Oro 13.12; 16.20; Kor-I 9.25-27; 15.44-45; 16.13; Kor-II 2.14; 6.7; 7.5-6; 10.3-5; Efe 6.10-18; Fil 1.30; Tim-I 1.18-19; 6.12; Tim-II 2.3-4; 4.17-18; Ebe 11.33-37; Žak 4.1-4; Piy-I 4.1-4; Yeh-I 2.14; 4.4; 5.4-5; Žud 1.3; Ban 2.7,11,17,26,28; 3.5,12,21; 6.4; 12.7,11; 13.10; 19.17-19; 21.7

Wasu (guna mo **Fooma**) – Mat 20.26-27; 23.6-8,10-12; Mar 7.21-22; 10.43; 12.38-39; Luk 1.51-52; 9.46; 11.43; 14.8-9; 18.14; 20.45-47; Oro 1.22,29-30; 11.17-21,25; 12.3,16; Kor-I 1.29; 3.18; 4.6-8; 5.2,6; 8.1-2; 10.12; 13.4; Kor-II 10.5,12,18; 12.7; Gal 6.3; Fil 2.3; Tim-I 2.9; 3.6; 6.3-4,17; Tim-II 3.2,4; Žak 3.5,14; 4.6,16; Piy-I 5.3,5; Yeh-I 2.16; Ban 3.17-18; 18.7-8

Wii ngu bomo – Mat 4.5-6; 27.5; Luk 4.9-11; Diy 1.18; 16.27; Ban 9.6

Wircidi – Mat 25.36,43; Yeh 11.3-4; Fil 2.25-30; Žak 1.27; 5.14-15

Wonde – Kor-I 7.2-6,10-14,16,27-29,32-34,38-40; 11.3,7-9,11-12; 14.34-35; Efe 5.22-25,28,31,33; Kol 3.18-19; Tim-I 2.11-15; 3.11; 5.9-10,14; Tit 2.3-5; Piy-I 3.1-7

ʻWow Yerkoy – Mat 26.65; Luk 22.65; Diy 6.11,13; Oro 1.28-32; Tim-I 1.13,20

Wow, ʻHunde-Henenodi – Mat 12.30-32; Mar 3.28-30; Luk 2.10; 12.10; Diy 5.3,9; 7.51; 8.18-22; Efe 4.30; Ebe 10.29; Yeh-I 5.16

Woydiyo – Mat 14.6-11; 24.41; 27.55-56; Mar 12.41-44; 14.3-9; 15.46-47; 16.1-6,9; Luk 1.26-38,41-55; 2.36-38; 23.27-28,49,55-56; 24.1-10; Yeh 8.1-11; 11.5; 20.14-18; Diy 1.14; 5.2-10; 8.27; 9.36,39; 12.12-14; 16.14-

15; 17.4,12,34; 18.26; 21.9; Oro 1.26; Kor-I 11.3-15; 14.34-35; Kor-II 11.3; Tim-I 2.9-11-15; 5.1-16; Tim-II 3.6-7; Tit 2.3-5; Piy-I 3.1-7

Y

Yaada, haya wala hungu – Mat 6.7; Diy 4.25; Oro 1.21; 8.20; Kor-I 3.20; 13.1-3; Efe 4.17; Tim-I 1.6-7; 6.20; Tim-II 2.14,16; Tit 3.9; Ebe 13.9; Žak 1.26; 2.14; Piy-I 1.18; Piy-II 2.18

Yaafa – guna **Hinje, junubu se**

Yaakuba – Mat 1.2; Yeh 4.5; Diy 7.8,14-15; Ebe 11.20; 12.16;

Yaamardiyo – Mat 5.19-20; 22.34-40; Yeh 12.49-50; 13.34; 15.10,12; Oro 7.12; 13.8-10; Yeh-I 2.7-11

Yaasay – Mat 12.33; Luk 4.23; 6.44; 14.34; Kor-I 15.33; Gal 6.7

Yabudu, bila Yerkoy bay – Yeh 4.22; Diy 10.25-26; 14.12; 17.23-25; Oro 1.25; Kol 2.18; Tes-II 2.3-12; Ban 13.4-15; 19.10; 22.8

Yabudu, nda Ciimi – Mat 2.1-2,11; 4.10; 15.25; 28.17; Luk 24.53; Yeh 4.20-24; 9.38; Diy 17.24-25; Fil 3.3; Tim-I 2.8; Ebe 1.6; 12.28; Piy-I 2.5; Ban 4.10-11; 14.6-7; 15.4; 19.10; 22.8

Yakuwandi – Diy 20.32; Oro 14.19; 15.2; Kor-I 8.1; 14.4-12; Kor-II 10.8; 12.19; Efe 4.12

Yee ka huna, borodiyo – Mat 10.28; 22.23-32; 24.31; 25.1-13,46; 27.52-53; Mar 8.36-37; 10.30; 12.18-27; Luk 10.25-28; 14.14; 20.27-38; Yeh 3.14-16,36; 5.21,25,28-29,39,40; 6.39-58; 10.28; 11.23-26; 14.19; 17.2-3; Diy 2.26-31; 4.1-2; 17.18,32; 20.32; 23.6-9; 24.14-15; 26.6-8,18; Oro 2.7; 4.16-21; 6.22-23; 8.10-11,19,21-23; Kor-I 6.14; 15.12-57; Kor-II 4.14; 5.1-5; Gal 6.8; Fil 3.10-11,21; Kol 1.5-6; Tes-I 4.13-18; 5.10; Tes-II 1.7-9; 2.16; Tim-I 4.8; 6.12,19; Tim-II 1.9-10; 2.18; Tit 1.2; 3.7; Ebe 6.2; 9.15; 10.34; 11.5,10,13-16,19,35; Piy-I 1.3-5; Yeh-I 2.17,25; 5.13; Žud 1.21; Ban 1.7,18; 3.4; 20.4-6,13; 22.5

Yee ka huna, Isa – guna **Isa, yee ka huna**

Yeendi ngu bomo ganda – Mat 5.3; 11.29; 18.2-4; 20.26-27; 23.12; 26.39,42; Mar 9.33-37; Luk 1.52; 10.21; 14.10-11; 17.10; 18.13-14; Yeh 13.14-16; Oro 12.3,16; Kor-I 1.28-29; 2.1-3; 4.6-14; 13.4; Kor-II 10.5; 11.30; 12.5-12; Gal 6.14; Efe 4.2; 5.21-22; Fil 2.3-11; Kol 3.12; Ebe 5.8; 13.17; Žak 1.9-10,19; 4.6-7,10; Piy-I 2.13; 5.3,5-6

ʻ*Yehiya, Batizekoydi* (guna mo **Batize, Yehiya wane**) – Mat 3.15; 11.2-19; 14.1-12; 17.12-13; Mar 1.2-11,14; 6.14-28; 11.32; Luk 1.11-20,57-65; 5.33; 11.1; Yeh 1.6-7,15,22-40; 5.32-36; 10.41; Diy 13.24-25; 19.4

Yehiya (Diya) – Mat 9.14; 17.1; 20.20-24; 26.18-19,37; Mar 5.37; Luk 5.10; 9.49-50,54-56; ; Yeh 13.23-26; 18.15-16; 19.26-27; 20.2-8; 21.1-7,20; Diy 1.13; 3.1-11; 4.1-19; 8.14-17; Gal 2.9; Ban 1.9; 10.11

Yenje-jinaydiyo – Kor-II 6.7; 10.3-5; Efe 6.11-17; Tes-I 5.8

Yerkoy

Yerkoy – Mat 4.10; Mar 12.29; Yeh 4.23-24; Oro 3.19-25; Kor-I 11.3; 14.33; Tim-I 1.17; 6.1; Ebe 6.10; 12.29; Žak 1.17; 2.19; Yeh-I 1.5; 4.8,16; Ban 4.8; 16.9

Yerkoy, Abadantedi – Mat 25.34; Yeh 10.28-30; 17.3,24; Oro 1.20,23; 2.7; 16.26; Efe 1.4; 3.11; Tes-II 1.9; 2.16; Tim-I 6.16; Tim-II 1.9; Tit 1.2; Ebe 1.8; 4.3; Piy-I 5.10; Piy-II 1.11

Yerkoy, ci Affoo – Mar 12.29,32; Yeh 17.3; Kor-I 8.4,6; Gal 3.20; Tim-I 2.5; Žak 2.19

Yerkoy, Ahinjateraydi (Yerkoy ci affoo) – Mat 1.18,20; 3.11,16-17; 11.27; 12.18,28; 28.19; Mar 1.8; Luk 1.32,35; 3.16,22; 4.1,14,18; Yeh 1.32-33; 3.16,34-35; 5.26; 7.39; 10.30; 14.10-11,16-17,26; 15.26; 16.7,13-15; 20.22; Diy 1.2,4-5; 2.33; 10.36-38; Oro 1.3-4; 8.9-11,26-27; Kor-I 2.10-11; 6.19; 8.6; 12.3-6; Kor-II 1.21-22; 3.17; 5.5; 13.14; Gal 4.4,6; Efe 2.18; 4.4-6; 5.18-20; Fil 1.19; Kol 2.2; Tes-II 2.13-14,16; Tim-I 3.16; Tit 3.4-6; Ebe 9.14; Piy-I 1.2-3; 3.18; Yeh-I 5.6-7; Žud 20-21; Ban 1.4-5; 4.8

Yerkoy, Anneemadi – Diy 4.33; 11.23; Oro 5.2,15; Kor-I 1.4-9; 3.10; Kor-II 4.15; 9.8; Gal 4.6; Efe 1.6; 2.8-9,13-22; 3.12; Ebe 2.9; 4.16; 10.19,22; Piy-I 5.5; Yeh-II 1.3; Ban 1.5-6; 3.20; 19.9

Yerkoy, ci Baa – Yeh 3.16; 5.20; 14.21,23; 16.27; 17.10,23,26; Oro 5.8; 9.13-16; 11.28; Kor-II 9.7; 13.11; Efe 2.4-5; Tes-II 2.16; Tit 3.4-5; Ebe 12.6; Yeh-I 3.1; 4.8-16,19; Žud 1.21

Yerkoy, a si Bar – Oro 11.29; Ebe 6.17-18; Žak 1.17

Yerkoy, yer Baba – Mat 5.45,48; 6.9; 11.27; Mar 14.36; Luk 23.34,46; Yeh 1.12-14,18; 5.17-23; 6.46; 10.30; 14.6-31; Oro 8.15; Kor-I 15.24; Kor-II 1.2; Efe 1.2-3; 4.6; Fil 2.11; Ebe 12.9; Žak 1.17; Piy-I 1.2-3; Yeh-I 2.22-24; Ban 3.5,21

Yerkoy, ka Bay haya kul – Diy 2.23; Oro 8.29; 11.2; Kor-I 8.3; Efe 1.3-12; Tim-II 1.9; Piy-I 1.2,20

Yerkoy, Baynte – Mat 5.44-45; 7.11; 19.17; Mar 10.18; Luk 1.53; 6.35; 18.19; Oro 2.4; 11.22; Tes-II 1.11; Tit 3.4; Žak 1.5,17; Yeh-I 4.8

Yerkoy, Bayray – Mat 6.4,8,18,32; 10.29-30; 24.36; Mar 13.32; Luk 16.15; Diy 1.24; 2.23; 15.8,18; Oro 8.27,29; 11.33,34; 16.27; Kor-I 1.24-25; 2.7; 3.20; 8.3; Gal 4.9; Efe 1.8; 3.10; Tes-I 2.4; Tim-I 1.17; Tim-II 2.19; Ebe 4.13; Piy-I 1.2; Yeh-I 1.5; 3.20; Žud 1.25; Ban 7.12

Yerkoy, Berdi – Yeh 5.26; Diy 17.24-25; Oro 11.36; Efe 2.4; Kol 1.27; Tit 2.13; Piy-I 1.3; Ban 11.17; 15.3

Yerkoy, ka Berndi ga – Kor-II 1.12; 7.11; 11.2; Tim-I 2.2,10; 4.7-8; 6.3,5-6,11; Tim-II 3.5,12; Tit 1.1; 2.12; Piy-II 1.3,6-7; 2.9; 3.11

Yerkoy, ci Ciimi – Yeh 8.26; 17.17,19; Oro 3.4,7; Tes-I 1.9; Tit 1.2; Yeh-I 5.20; Ban 6.10; 15.3

Yerkoy, Ciinidi – Mat 4.4; 5.17; 7.24-25; 13.18-23; Mar 7.13; Luk 4.16-27; 5.1; 24.27,45; Yeh 5.39; 6.63; 8.32; 10.35; 12.48; 20.31; Diy 4.29,31; 8.25; 11.1; 13.48; 15.15; 17.11; 18.11; 20.32; Oro 1.2; 2.16; 9.6; 10.17;

15.4; Kor-I 2.13; Efe 5.26; 6.17; Fil 2.16; Kol 1.25-27; Tim-I 4.13; Tim-II 2.15; 3.15-17; 4.2; Tit 2.5; Ebe 4.12; 11.3; Žak 1.18,21-23; Piy-I 1.23; 2.2; 3.1; 4.11; Piy-II 1.20-21; 3.5-7; Ban 1.9; 22.18-19

Yerkoy Ciini hun Yerkoy do (guna mo **Bine moodiyo ma fer**) – Mat 24.35; Luk 12.11-12; Yeh 10.34-36; Kor-I 2.10; Tim-II 3.15-17; Ebe 1.1; 3.7; Piy-I 1.10-12; Piy-II 1.20-21; Ban 1.10-11

Yerkoy, Dukuraydi – Mat 3.7; 22.7,13; Luk 21.23-24; Yeh 3.36; Oro 1.18-32; 2.5-8; 5.9; Efe 5.6; Tes-I 1.10; 5.9; Ban 6.16-17; 14.10-11; 19.10,15

Yerkoy hanburay – Mat 10.28; Luk 1.50; 18.2,4; Diy 9.31; 13.16,26; Oro 3.18; Kor-II 5.11; 7.1; Efe 5.21; Ebe 11.7; Piy-I 2.17; Ban 15.4

Yerkoy, Hawjay nga takaraydi – Mat 4.6; 10.29-31; 24.22,31; Mar 13.20; Luk 12.6-7; 18.7-8; 21.18; Diy 17.28; Oro 8.28; Kor-I 10.13; Tes-II 3.3; Ebe 1.14; Žak 4.15; Piy-I 3.12-13; Piy-II 2.9; Ban 3.10; 7.3; 12.6

Yerkoy, Haya kul go a kanba – Mat 5.45; 6.26,30-33; 10.29-31; Luk 12.6-7,24-28; 22.35; Yeh 6.31; Diy 5.38-39; 7.9-10; 14.17; Oro 8.28; Kor-II 9.8-10; Ban 17.17

Yerkoy, ˙Henen – Mat 5.48; 19.17; Mar 10.18; Luk 1.49; 18.19; Yeh 17.11; Oro 1.23; 9.20; 12.2; Ebe 1.8; Žak 1.13,17; Piy-I 1.15-16; Yeh-I 1.5; 2.20; Ban 4.8; 6.10; 15.4

Yerkoy, Himaray – Oro 8.29; Kor-II 3.18; Efe 4.24; Kol 1.15; 3.10; Ebe 1.3; Žak 3.9; Yeh-I 3.1-3

Yerkoy, Hinaydi – Mat 6.10,13; 11.25; 20.15; Luk 1.53; 10.21; Yeh 10.29; 19.11; Diy 1.7; 17.24-26; Oro 9.19; 14.11; Kor-I 10.26; Efe 4.6; Tim-I 6.15-16; Ebe 1.3; Žak 4.12; Ban 1.6; 4.11; 11.4,13,17; 19.6

Yerkoy, Hinaykoy – Mat 3.9; 6.13; 10.28; 19.26; 22.29; Mar 10.27; 14.36; Luk 1.37,49,51; 11.20; 18.27; Diy 26.8; Oro 1.20; 4.21; Kor-I 6.14; Kor-II 13.4; Efe 1.19-20; 3.20-21; Ebe 1.3; 12.26,29; Žak 4.12; Piy-I 1.5; Ban 4.11; 5.13; 11.17; 19.1,6; 21.22

Yerkoy, Hinni – Mat 6.14; 18.11-14,23-27; Luk 1.50,77-78; 6.36; 15.4-7; Diy 3.19; 17.30; 26.18; Oro 9.15,18; 10.12-13; 11.32; 15.9; Kor-I 15.10; Kor-II 1.3; 4.15; 12.9; Efe 1.6-8; 2.4-7; Tim-I 1.13; Tit 3.5; Ebe 4.16; 8.12; Žak 2.13; 4.8; 5.11,15; Piy-I 1.3; 2.10; 5.10; Piy-II 3.9,15; Yeh-I 1.9; Ban 2.21

Yerkoy, Hoo – Mat 26.56; Yeh 6.66-70

˙Yerkoy huudi, Adduŋaa – Mat 4.5-7; 21.12-16,23-46; 23.1-39; 24.1-2; 27.5,51; Mar 11.17; 12.35-44; 13.1; Luk 1.5-22; 2.22-39,42-52; 4.9-12; 18.10; 21.5; 22.52; 24.53; Yeh 2.15-17,19-20,22; 5.14-17; 7.14-28; 8.1-59; 10.23-38; 18.20; Diy 2.46; 3.1-26; 4.1; 5.12,20-21,24,26,42; 7.46-50; 21.20-30,33; 22.17-21; Ebe 10.20

˙Yerkoy huudi, ˙Beene – Ban 3.12; 11.1-2; 14.15,17; 15.5; 16.1

˙Yerkoy huudi, ka ci Assobon – Kor-I 3.16-17; Kor-II 6.16; Efe 2.21; Tes-II 2.4; Ban 3.12

Yerkoy, Ibaydi

Yerkoy, Ibaydi – Mat 6.10; 12.50; 26.39,42; Mar 3.35; 14.36; Luk 11.2; 22.42; Yeh 4.34; 5.30; 6.38-40; Diy 18.21; Oro 1.10; 12.2; 15.32; Kor-I 4.19; 16.7; Efe 1.11; Ebe 6.3; Žak 4.15; Piy-I 3.17

Yerkoy ibere – Yeh 5.42,44; 15.23-25; Oro 1.21-22,28; 3.11,18; 8.6-8; Efe 4.18; Kol 1.21; Ebe 10.26-27; Žak 4.4

Yerkoy jeeraydi, ka saabu ga – Mat 5.16; 15.31; Yeh 15.8; 21.19; Diy 4.21; 11.18; 12.23; 19.17; Oro 1.21; 3.23; 4.20; 11.36; 15.6,9; Kor-I 6.20; 10.31; Kor-II 9.13; Gal 1.24; Fil 1.11; Tes-II 1.12; Piy-I 2.12; 4.11,14,16; Ban 14.7

Yerkoy, nga Jeeraydi – Luk 2.8-11; Yeh 1.14; Diy 7.55; Oro 1.23; 3.23; Kor-I 11.7; Fil 1.11; Žud 1.24

Yerkoy, a si dam Fay-fay – Diy 10.34-35; Oro 2.6,11; Gal 2.6; Efe 6.8; Kol 3.25; Piy-I 1.17

Yerkoy, a si hin ka Fahamndi – Oro 11.33-34; Kor-I 2.10-12,16

Yerkoy, a si hin ka Gunandi (a ci hunde) – Yeh 1.18; 5.37; 6.46; Oro 1.20; Kol 1.13-15; Tim-I 1.17; 6.16; Ebe 11.27; Yeh-I 4.12

Yerkoy, ci Kurkoy – Luk 1.79; Yeh 10.3-4; 16.13

Yerkoy, go Man yer – Diy 7.48-49; 17.24,27-28

Yerkoy, ka Jina haya kul – Yeh 5.26; Diy 17.24-25; Oro 11.36

Yerkoy, ka Kaadim – Mat 4.10; Yeh 4.24; Oro 12.1; Ebe 12.28; Ban 14.7

Yerkoy, Naanaynte – Mat 24.34-35; Luk 1.54-55,68-73; Yeh 8.26; Diy 13.32-33; Oro 3.3-4; 11.1-2,29; 15.8; Kor-I 1.9; 10.13; Kor-II 1.18,20; Tes-I 5.24; Tim-II 2.13; Tit 1.2; Ebe 6.10,13-19; 10.22-23,37; Piy-I 4.19; Piy-II 3.9; Yeh-I 1.9; Ban 6.10; 15.3

Yerkoy, Subur – Mat 19.8; 21.33-41; 23.37; Mar 12.1-9; Luk 13.6-9,34; 20.9-16; Diy 14.16; 17.30; Oro 2.4; 3.25; 9.22-23; 15.5; Piy-I 3.20; Piy-II 3.8-10,15; Ban 2.21-22

Yerkoy, Takakoydi – Mar 10.6; 13.19; Luk 3.38; Oro 1.20,25; Ebe 11.3; Piy-I 4.19; Piy-II 3.5

Yerkoy, Tenje – Mat 6.33; Yeh 17.25; Diy 10.34; 17.31; Oro 1.17,32; 2.2,5-16; 3.4-6,21-22,26; 9.14; 10.3-4; 11.22; Efe 6.8-9; Kol 3.25; Tes-II 1.4-6; Tim-II 4.8; Ebe 6.10; 10.30-31; 12.22-23,29; Piy-I 1.17; 2.23; Piy-II 1.1; 2.9; Yeh-I 1.9; 2.1; Žud 1.6; Ban 6.16-17; 11.18; 15.3; 16.5-7; 18.8; 19.2

Yow jumndi – guna **Jumndi yow**

Yuba – Žak 5.11

Yunusa – Mat 12.40-41; 16.4; Luk 11.29-30

Yusuf (Arimate boro) – Mat 27.57-60

Yusuf (Mariyama kurŋe) – Mat 1.18-25; 2.13-15,19-23; 13.55; Mar 6.3; Luk 1.27; 2.1-5,7,22-39,41-51

Yusuf (Yaakuba ije) – Diy 7.9-18; Ebe 11.21-22

Z

Zabulon (ganda nda alkabiila) – Mat 4.15; Ban 7.8

Zakariya (ʻYehiya Batizekoydi baba) – Luk 1.5-80; 3.2

Žaki (Alfe ijedi) – Mat 10.3; 27.56; Mar 15.40

Žaki (Yusuf nda Mariyama ije) – Mat 13.55-56; Mar 3.18; Diy 1.13-14; 15.13-21; Kor-I 15.7; Gal 1.19; 2.9,12; Žak 1.1; Žud 1.1

Žaki (Zebede ije) – Mat 4.21-22; 10.2; 20.20-23; 26.37; Mar 1.29; 3.17; 5.37; 13.3; 16.1; Luk 5.10; 8.51; 9.28,54; Yeh 21.2; Diy 12.2; Kor-I 15.7;

Zaše – Luk 19.1-10

ʻZaytun, Tondi-berdi – Mat 24.3; 26.30; Mar 13.3; 14.26; Luk 19.29,37; 22.39

Zebede (Žaki nda Yehiya baba) – Mat 4.21; 20.20; 27.56; Mar 1.19-20

Žeriko (koyra) – Mat 20.29-34; Luk 19.1-10; Ebe 11.30-31

Žeruzalem, Adduŋaa – Mat 2.3; 4.5; 5.35; 23.37-38; 24.15; 27.2; Mar 13.14-23; Luk 2.41; 13.33-35; 19.41-44; 21.20-24; 23.1-7; 24.47; Yeh 4.20; 5.1; 7.1-14; 12.20-22; 18.15,28-29; Diy 1.4; 2.14; 6.1-15; 7.1-60; 11.19-21; 12.1-23; 21.34

Žeruzalem, ʻBeene – Gal 4.26,31; Ebe 11.10,16; 13.14; Ban 21.2,10-27

Žozuwe – Diy 7.45; Ebe 4.8

Žuda ʻIsikariyoti – Mat 10.4; 26.14-16,21-25,47-50; 27.3-10; Yeh 6.71; 12.4-6; 13.2,29; 17.12; Diy 1.16-25

Žuda (alkabiila) – Ebe 7.14; Ban 5.5; 7.5

Žude (ganda) – Mat 2.6; 3.1; 4.25; 19.1; Mar 10.1; Luk 1.5,39; 5.17; 23.5; Yeh 4.47,54

Žudu (Diya) – Mat 10.4; Luk 6.13,16; Yeh 14.22

Žudu (Isa harmedi) – Mat 13.55; Mar 6.3; Yeh 7.3-8; Diy 1.14; Kor-I 9.5

Žurden (isa) – Mat 3.6,13; Mar 1.5,9

ALYAHUUDUDIYO JIIRI KUL JINGARDIYO NDA NGI ALWAKATIDIYO

KA KAY KA JINA I MA KOY TAMTERAYDI RA

Jiiri kul

1. **Pak Jingardi, Nisan handu, jaari woy-cindi-taacintedi (14) ka koy warankantedi (21)**
Pak jingardi ci Alyahuududiyo jingardi ka bisa affoodiyo kul. I dam ga ka hungu handidi ka i hun tamteray ra. Yerkoy bisa Izirayel huudiyo kul ga ka meediyo ga a gar feejidi ka koosundi kuri. Misira gandadi kuna, woodiyo kul ka na say kuridi ngi huudi mee, ngi gungu-jinaadi bun. Boro kul go ŋaa ŋaa cere-cerente, ka hungu handidi. (Fatta 12.21,41,42 ; Matiyu 26.5 ; Korenti-I 5.7)

   « Takula ka ra na alkamiira si » wane jingardi go cerbu hejaydi wane sintidi. Jingardi ka go dam jirbi iyye, a sinti Abib handudi jirbi woy-cindi-guuntedi (15) han (Fattadi 23.15 ; 34.18-20). Kokor kuna na i mara ka dam nga jingardi nda Pak wondi nda cere. (Fattadi 12.1-20 ; Eze 45.21-24 ; Mat 26.17 ; Luka 22.1).

2. **Pantekoti Jingardi, Siwan handu, jaari iddunte (6)**
Pantekoti jaati na hun bara ʻGirek ciinidi ra, « *pentekonta* » almaanadi ci « jirbi woyguu » (50) (Sar 23.16). Woodi ci ka jow ga ja Pakdi sintidi, handidi ka jeenidiyo saraandi, ka koy hejaydiyo bendidi. Jaari woy-guuntedi (50) ci Pantekoti jingardi. Jaari woodiyo go sawa nda jirbi iyye, ce iyye, woodi se na i har a se « Jirbi-iyyediyo Jingardi » (Fattadi 34.22 ; Alh 16.10). I har a se « Hejay Jingardi » nda « Jeeni lawaldiyo Jaaridi » (Fattadi 23.16 ; Kab 28.26 ; Diyadiyo 2.1). Yerkoy noo Izirayel se jingar wooyo hala i ma duu ka dam a se albarka nga ka noo i se hejaydi.

3. **Jiiri Taawo, Laatidiyo Jingardi, Tiširi handu, jaari lawal (1)**
Jingar nono ka i dam Tišri handudi jaari lawal, ka ci Alyahuududiyo jiiri kaabudi wane handu iyyentedi. Jingar woodi alhukumdiyo go Allaahidu Jeenodi kuna, Saraadiyo 23.23-25 nda Kaabudiyo 29.1-6. I har a se « mara henenodi » wala « laatidiyo kar jaari ». Woodi ci hinjam jaari, ka ra na goy foo si dam. I sara daasu foo, nda gaaru foo, nda feeji iyye, alkama hamni go hanga sara wooyo. I duu ka sara i banda jindaaru foo ngi junubudiyo se.

4. **Junubu-yaafa Jaaridi, Tiširi handu, jaari woyntedi (10)**
Woo ci jaari ber jiiridi ra ka kuna boro kul go ˈtuubi ka yeendi ngu bomo ganda ka wir junubu hinje. Diyadiyo 27.9 i har a se « hawmee ». Misedi ka jingardi go damndi go siifandi Allaahidu Jeenodi kuna, Saraadiyo 16.3-10 ; 23.26-32 nda Kaabudiyo 29.17-11. A damndi jirbi guu ka yana Hukkumdiyo Jingardi. Han woodi foo na ˈsara-koosukoydiyo-jinehundi foo ngo hin ka hirow ˈNongu Henenodi ra. A hima ka dam ngu lin jaara koraydi, ka dam dugu junubu-yaafa doodi jine, ka duu ka say kuri a ga.

5. **Hukkumdiyo Jingardi, Tiširi handu, jaari woy-cindi-guuntedi (15) ka koy waranka-cindi-hinkantedi (22)**
Hukkumdiyo Jingardi go sawa nda hejay, a hungundi jiiri woytaaci ka Alyahuududiyo dira ganjidi ra Muusa jaman (Fattadi 23.16 ; Sar 23.33-38,42-43 ; Alh 16.13-15). I har a se « Hejay Jingardi ». Jingardi jirbi yaahadi kul kuna, Alyahuududiyo go goro hukkumdiyo ra ka i hinsa nda tuuri kanbayo (Yehiya 7.2). Jingardi ci alwakati ka i dam Yerkoy se albarka jiiridi hejaydi ka a gomni nguyo nda maaganda se (Sar 23.39). Saraayo go damndi jaari yaahadi kul kuna (Kab 29.12-38). Hinjam Jiiridi, Ašaraadi go cawndi aljamaadi kul jine. (Alh 31.10-13).

Alwakati Jingardiyo

1. **Yoobudi Hinjam-jaaridi**
Jirbi-iyye wane jaari foo hinjamndi, ka se na i har « Saba » Ebere ciini. Nga almaanadi ci « ka kandi goy » wala « ka hinjam ». Jaari woodi lasalteraydi na hun bara Sintidi 2.2-3, ka Yerkoy benndi ka taka haya kul, a kay woodi goydi ra. Yerkoy dam albarka jaari woodi ra, a dam ga nda iheneno. Woodi se, Alyahuududiyo go berndi Hinjam-jaaridi ka gaabu a ga henen kuna (Fat 20.11). I si dam goy kul jaari woo, ka ci Asabdu. (Fat 35.2-3)

2. **Handu Taawo**
Handu kul jaari lawaldi, saa ka Alyahuududiyo guna handu taawodi, i kar laatidiyo, i may sara ka i dam (Kab 10.10 ; 28.11-15 ; Eze 46.6-7). Handu Taawodi jingardi i dam ŋaandidiyo (Sam-I 20.5, 18, 24, 27), hinjam jaariyo mo go i ra (Amo 8.5).

3. **Hinjam Jiiridi**
Woo almaanadi ci faaba dowdi maaganda se. I har a se « jiiridi hinjam se » (Sar 25.4–5).

Jiiri iddu fari nda hejay banda, dowdi go nanndi a ma hinjam jiiri foo. Haya ka jay a kuna go nanndi talkadiyo nda yowdiyo se, i ma hejay ga. Cindidi ganji adabbadiyo ma ŋaa ga (Fat 23.11 ; Alh 15.2-18).

Hala i ma si hanbur heray nda talkateray, Yerkoy noo Izirayel se allaahidu ka jiiri idduntedi go noo haya ka go wasa jiiri hinja se (Sar 25.20-21).

4. **Borcinteraydi Jiiridi**
Jiiri woyguuntedi (50) ka koy sawa nda Hinjam Jiiri iyyentedi benndi, ka kuna dowdiyo kul go yee woodiyo se ka kaagadiyo mayray nono. Saadi Izirayel borodiyo kul ka go tamteray ra go ta hun a ra. Woo go hantumndi Allaahidu Jeenodi ra, Saraadiyo 25.8-17, 23-55 ; 27.16-25 nda Kaabudiyo 36.4. I kar feeji-hilli laati ka fee a sintidi, Junubu-yaafa Jaaridi han.

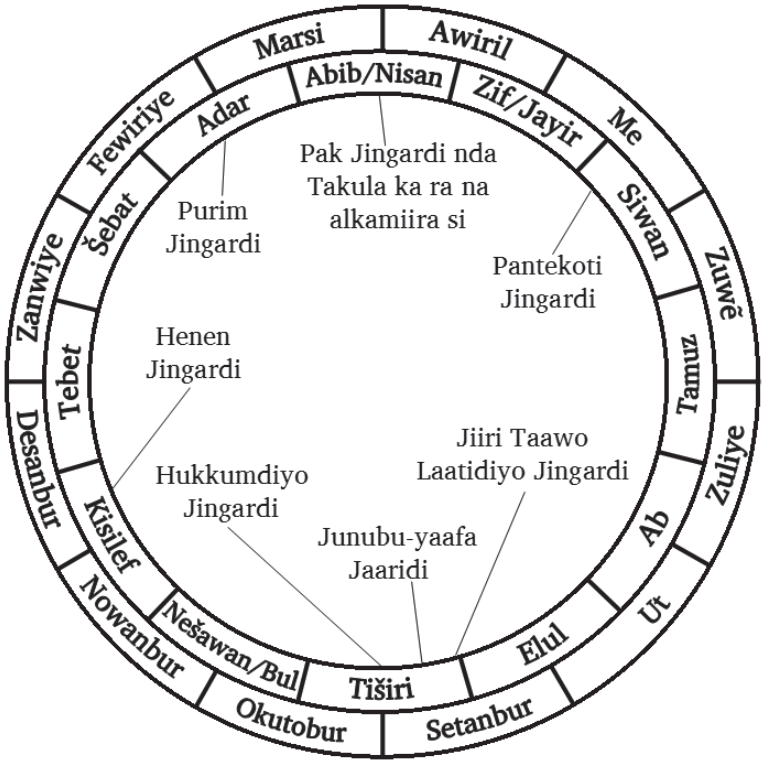
KA KAY TAMTERAY KUNA WALA A BANDA

1. **Henen Jingardi, Kisilef handu, jaari waranka-cindi-guuntedi (25)**
A ci Henen Jingar (Yeh 10.22). A sinti ja jiiri jongu-nda-woyduu-cindi-taaci (164) ka yana Isa hayndidi. Jiiri jongu-nda-woyduu-cindi-iyyentedi (167), Antiyokus Epifan jiibindi ʼYerkoy huudi. Saadi ka na Žuda Makabe garay Siri wongu-ijediyo ka fattandi gi. A yee ka cenndi sara-kukur-doodi, ka henenndi Yerkoy huudi. Woo jingar woo go damndi jirbi yaaha, a sinti Kisilef handu, a jirbi waranka-cindi-guudi (25). Woodi ci ɲaali nda daame ber alwakati.

2. **Purim Jingardi, Adar handu, jaari woy-cindi-taacinte (14)**
Woo ci Alyahuududiyo jingar ber ka go dam Adar handudi, jirbi woy-cindi-hinja (13) ka koy a jirbi woy-cindi-guuntedi (15) ra. I dam jingar woodi ka hungu misedi ka Yerkoy kallasi Alyahuududiyo Haman wane kumsaydiyo ra (Eseter 9.20-32). Alwakati woodi i caw Eseter kitabdi, cawndi huudiyo ra. Kaatiyo nda dangayo go damndi ce foo kul ka Haman maadi harndi.

ALYAHUUDUDIYO NDA TUBABU HANDUDIYO FAHAMNDIDI

Alyahuudu handudiyo	*Tubabu handudiyo*
1. Abib/Nisan	Marsi-Awiril
2. Zif/Jayir	Awiril-Me
3. Siwan	Me-Zuwẽ
4. Tamuz	Zuwẽ-Zuliye
5. Ab	Zuliye-Ut
6. Elul	Ut-Setanbur
7. Tiširi	Setanbur-Okutobur
8. Nešawan/Bul/Markesewan	Okutobur-Nowanbur
9. Kisilef	Nowanbur-Desanbur
10. Tebet	Desanbur-Zanwiye
11. Šebat	Zanwiye-Fewiriye
12. Adar	Fewiriye-Marsi

YERKOY HUU BERDI

